

ALEXANDRE DUMAS
A HÁROM TESTŐR

Fordította: Csatlós János
A versek fordítása Rónay György munkája

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

ELŐSZÓ

IDŐSB D'ARTAGNAN HÁROM AJÁNDÉKA
TRÉVILLE ÚR VÁRÓSZOBÁJA
A KIHALLGATÁS
ATHOS VÁLLA, PORTHOS KARDSZÍJA ÉS
ARAMIS ZSEBKENDŐJE
A KIRÁLY TESTŐREI ÉS A BÍBOROS ÚR
GÁRDISTÁI
ŐFELSÉGE XIII. LAJOS KIRÁLY
TESTŐRÖK OTTHON
UDVARI CELSZÖVÉS
D'ARTAGNAN ÉLRE TÖR
EGY TIZENHETEDIK SZÁZADI
PATKÁNYFOGÓ
TOVÁBBI BONYODALMAK
GEORGES VILLIERS, BUCKINGHAM
HERCEGE
BONACIEUX ÚR
A MEUNG-I EMBER
TOLLFORGATÓK ÉS KARDFORGATÓK
SÉGUIER FŐPECSÉTŐR, AKÁRCSAK
HAJDANÁN, TÖBB ÍZBEN A
HARANGKÖTÉL UTÁN NYÚL
BONACIEUX ÚR ÉS NEJE
AZ UDVARLÓ ÉS A FÉRJ
A HADITERV
ÚTON
WINTER GRÓFNŐ
A VÁROSHÁZI BÁL
A PÁSZTORÓRA
A PAVILON
PORTHOS
ARAMIS DOLGOZATA
ATHOS FELESÉGE
HAZATÉRÉS
VADÁSZAT FELSZERELÉSRE
MILADY

MÁSODIK KÖTET

ANGOLOK ÉS FRANCIÁK
ÜGYÉSZEK LAKOMÁJA
A SZOBALÁNY MEG AZ ÚRNŐJE
ARAMIS ÉS PORTHOS FELSZERELÉSE
SÖTÉTBEN MINDEN MACSKA FEKETE
BOSSZÚTERVEK
MILADY TITKA
HOGYAN SZEREZTE MEG ATHOS,
FÖLÖTTÉBB KÉNYELMESEN,
A FELSZERELÉSÉT
LÁTOMÁS
ISZONYÚ LÁTOMÁS
LA ROCHELLE OSTROMA
EGY KIS ANJOU-I BOR
A VÖRÖS GALAMBDÚC FOGADÓBAN
MI MINDENRE JÓ EGY KÁLYHACSO
CSALÁDI JELENET
SZENT GERVASIUS-BÁSTYA
TESTÖRTANÁCSKOZÁS
CSALÁDI ÜGY
BALCSILLAG ALATT
ROKONI BESZÉLGETÉS
TISZT!
A FOGOLY ELSŐ NAPJA
A FOGOLY MÁSODIK NAPJA
A FOGOLY HARMADIK NAPJA
A FOGOLY NEGYEDIK NAPJA
A FOGOLY ÖTÖDIK NAPJA
MINT A KLASSZIKUS TRAGÉDIÁBAN
A SZÖKÉS
MI TÖRTÉNT PORTSMOUTH-BAN 1628.
AUGUSZTUS 23-ÁN
FRANCIAORSZÁGBAN
A BÉTHUNE-I KARMELITA KOLOSTOR
KÁRHOZOTT LELKEK TALÁLKOZÓJA
EGY CSEPP VÍZ
A VÖRÖS KÖPÖNYEGES
ÍTÉLET
A KIVÉGZÉS
A TÖRTÉNET VÉGE
EPILOGUS

ELSŐ KÖTET

ELŐSZÓ

*melyben megnyugtattjuk a tisztelt olvasót, hogy most következő történetünk hőseinek,
bár nevük végződése -os és -is, semmi közük a mitológiához*

Körülbelül egy esztendeje, amikor a Királyi Könyvtárban anyagot gyűjtöttem könyvemhez, XIV. Lajos történetéhez, véletlen *D'Artagnan úr emlékirataira*, bukkantam; Pierre Rouge-nál nyomták Amsterdamban; így szokták rendszerint e korban a szerzők, ha meg akarták írni az igazságot, de nem ragaszkodtak ahhoz, hogy hosszabb-rövidebb időt töltsenek a Bastille-ban. A cím csalogató volt. A könyvet - természetesen az igazgató engedélyével - hazavittem, és egy szuszra végigolvastam.

Nem szándéksom itt az érdekes mű elemzésébe bocsátkozni; mindössze figyelmébe ajánlom azoknak az olvasóimnak, akik élvezik a korrajzokat. Mesterien odavetett arcképekre bukkanhatnak benne; és bár e vázlatokat többnyire kaszárnya-bejáratokra és kocsmafalakra firkantotta a szerző, mégis teljes élethűségükben ráismerhetnek XIII. Lajosnak, Ausztriai Annának, Richelieu-nek, Mazarinnek és a kor legtöbb udvaroncának képére; mintha csak Anquetil úr műveiben szerepelnének.

Ám közismert tény, hogy a költő szeszélyes képzeletét nem mindig ugyanaz fogja meg, mint a legtöbb olvasót. Márpedig, jóllehet, mi is éppúgy csodáltuk az említett finomságokat, mint ahogy nyilván csodálni fogják leendő olvasói, mégis, figyelmünket elsősorban olyasvalami vonta magára, amire addig bizonyára ügyet sem vetett senki.

D'Artagnan elmondja, hogy amikor első ízben látogatta meg Tréville urat, a királyi testőrség kapitányát, előszobájában három fiatalemberre bukkant; azok már abban a dicső alakulatokban szolgáltak, ahová bejutni neki is legfőbb becsvágya volt; a fiatalemberek neve: Athos, Porthos és Aramis.

Nem tagadjuk, ugyancsak megakadt a szemünk e három idegenszerű néven; rögtön gyanítani kezdtük, hogy valószínűleg álnevek csupán; talán híres-neves férfiakat álcázott velük D'Artagnan; bár az is lehet, hogy a költött nevek gazdái önként keresztelték el magukat ilyenképpen egy napon, amikor szeszélyből, elégedetlenségből vagy szorult anyagi helyzetük sürgetésére egyszerű testőrzubbonyt öltöttek.

E szokatlan nevek annyira feltűzelték kíváncsiságunkat, hogy e perctől fogva nem volt többé maradásunk; minden korabeli művet végigfirtattunk, hogy a nevek viselőinek valamiképpen nyomára leljünk.

Egész fejezetet kitöltene, ha csupán a címet sorolnánk fel annak a töméntelen könyvnek, melyeket evégből böngésztünk, s ez talán fölöttébb tanulságos, de minden bizonnyal meglehetősen unalmas lenne olvasóinknak. Ezért csupán annak közlésére szorítkozunk, hogy amikor eredménytelen kutatásaink után már-már feladtunk minden reményt, és abba akartuk hagyni búvárkodásainkat, végül is, nagyhírű és tudós barátunk, Paulin Páris tanácsait követve, a 4772 vagy 4773-as sz. alatt - már nem emlékszünk egészen biztosan -, egy infolio kéziratra akadtunk, mely ezt a címet viselte:

„La Fère gróf úr emlékiratai némely eseményekről, melyek XIII. Lajos király uralkodásának vége felé és XIV. Lajos király uralkodásának kezdetén történtek Franciaországban.”

Ez a kézirat volt végső reményünk, képzelhetik hát, micsoda öröm volt, amikor belelapoztunk, és a huszadik lapon Athos, a huszonhetediken Porthos és a harmincegyediken Aramis nevére bukkantunk.

Úgy éreztük, valóságos csoda történt, hogy korunkban, amikor a történetírás tudománya oly magas fokot ért el, egy teljesen ismeretlen kéziratot sikerült felfedeznünk. Tüstént engedélyért folyamodtunk hát, hogy kinyomassuk; úgy gondoltuk, legalább idegen poggyással jussunk be a Történelem és Széptudományi Akadémiára, ha már - mint igen valószínű - a sajátunk nem nyitja meg előttünk a Francia Akadémia kapuit. Mondanunk sem kell, igen könnyen megkaptuk a kegyes hozzájárulást; amit ezennel itt nyomban írásban tanúsítunk; nyilvános cáfolatául egyes rosszhiszemű híresztelésnek, melyek szerint kormányunk meglehetősen félvállról veszi az irodalmárokat.

Most hát ennek az értékes kéziratnak első részét tárjuk olvasóink elé azzal a címmel, amely legjobban illik hozzá, és megígérjük, hogy ha az első rész - amiben percig sem kételkedünk - megérdemelt sikert arat, tüstént közreadjuk a másodikat is.

Még csak ennyit: ha már a keresztapa amúgy is a gyerekek második apja, kérjük az olvasót, mulatságáért, vagy bosszúságáért a felelősséget ránk, ne La Fere grófra hárítsa.

Most pedig lássuk a történetet.

IDŐSB D'ARTAGNAN HÁROM AJÁNDÉKA

1625 április havának első hétfőjén Meung neves városa, a *Rózsa regénye*¹ szerzőjének szülőhelye, olyan tökéletes zűrzavar képét mutatta, mintha a hugenották itt akarnának második La Rochelle-t rendezni. Több polgár, amikor látta, hogy az asszonyok a Fő utca felé menekülnek, és hallotta, hogy a gyerekek a házak ajtóiban óbégatnak, sebtében páncéljába bújt, és muskétával vagy alabárdal megtámogatva meglehetősen ingatag bátorságát, a *Szabad Molnár* vendégfogadó felé loholt, amely előtt, percről percre dagadozva, sűrű, lármás és kíváncsi tömeg tülekedett.

Ekkoriban igen gyakran szállta meg a lakosságot vakrémület: alig volt nap, hogy hol ebben, hol abban a városban fel ne jegyzett volna efféle eseményt a krónika. Harcoltak egymással a földesurak; harcolt a bíborossal a király; harcolt a királlyal a spanyol. Ezeken a leplezett vagy leplezetlen, titkolt vagy nem is titkolt háborúkon kívül, harcoltak mindenki ellen az útonállók, a koldusok, a hugenották, a farkasok és a lakájok. A polgárok mindig fegyvert fogtak az útonállók, a farkasok, a lakájok ellen - nemegyszer a földesurak és hugenották ellen, néha a király ellen is, de a bíboros és a spanyol ellen: soha. E megrögzött szokás értelmében a felül mondott 1625 április havának első hétfőjén a polgárok, mivel zsvajt hallottak, de sem a sárga-vörös zászlót, sem Richelieu herceg uniformisát nem látták, rohanvást a *Szabad Molnár* fogadó felé iramodtak.

Ott azután valamennyien szemtől szembe láthatták és megállapíthatták, mi okozta a ribilliót.

Hogy mi? Egy fiatalember... - vessük papírra vázlatos leírását. Ilyen lehetett tizennyolc éves korában Don Quijote - megszokott jelmeze, páncélinge és combvértje nélkül: Don Quijote gyapjúzekében, melynek hajdani kék színe a borvörös és azúrkék leírhatatlan árnyalatává fakult. Arca hosszúkás, barna; pofacsontja kiugró (ravaszság jele); állkapcsának oldalizmai roppantul kidagadnak, és csalhatatlanul jelzik, hogy a fiatalember, ha nem volna is kerek baszk sapka a fején, gascogne-i, no de ráadásul kerek sapkája is van, és rajta - mi tagadás - valami toll; tekintete nyílt és okos; orra horgas, de rajza finom; sihederhez túl nagy, meglett emberhez túl kicsiny. Gyakorlatlan szem utazgató majorosfinak nézhette volna, ha bőrövéen hosszú kard nem fityeg, tulajdon lábszárát verdesve amikor gyalog jár, és paripája borzas szőrét, ha lovagol.

Mert az úrfinak paripája is volt, méghozzá olyan feltűnő, hogy mindenki szeme belebotlott: béarni mokány lovacska, alig tizenkét-tizenhárom éves, szalmasárga; farkának szőre mind egy szálal kihullott, a lába viszont annál pókosabb; fejét lelógatja, mélyen a térde alá, s ezért számára teljesen fölösleges a zablaszíz; naponta megjárja a maga nyolc mérföldjét, ha esik, ha fúj. Ez idő tájt mindenki értett a lovakhoz; és amikor az említett paripa megjelent Meung-ben - körülbelül negyedórája kocogott be a beugencyi kapun -, hatalmas szenzációt keltett, és ez nem kis mértékben kihatott lovasára is, mégpedig ugyancsak kedvezőtlenül, mivelhogy a paripa kiváló tulajdonságait remekül leplezte szabálytalan mozgása és furcsa szőrzete.

Ez a szenzáció annál kínosabban érintette az ifjú D'Artagnant - e névre hallgatott e második Rocinante Don Quijoteja -, mivel nem áltatta magát, és tisztán látta, hogy akármilyen kitűnő lovas, paripája nevetségessé teszi; vakarta is a fejét, mikor idősb D'Artagnan úrtól ajándékba

---

¹ A *Rózsa regénye* a franciák leghíresebb középkori regénye. Szerzője Guillaume de Lorris, 1236 körül írta művét. Ezt, a regény első felét, 1275 körül szatirikusabb társadalombíráló hangon folytatta a Meung városából való Jean Clopinel: a *Rózsa regénye* második felének írójára céloz Dumas.

kapta. Tudván tudta, hogy az állat legalább húsz frankot ér: az is igaz, hogy a ló átadását kísérő szavak értéke fel sem becsülhető.

- Fiam - szólt hozzá nemes gascogne-i atyja, abban a szintishta béarni tájszólásban, melyről IV. Henrik soha életében nem bírt leszokni -, fiam, ez a ló atyád házában jött a világra, immáron tizenhárom esztendeje; itt is élt azóta: már csak azért is szeresd. Ne add el soha, várd meg, amíg békességben, tisztességben elviszi a vénség, ha csatába indulsz vele, kíméld: régi cseléd ez. Amikor az udvarba jutsz - folytatta idősb D'Artagnan úr -, ha egyáltalában osztályrészül jut e kitüntetés (bár ősi nemességed erre teljes mértékben feljogosít), viseld becsülettel nemesi neved: becsülettel viselték őseid is ötszáz esztendőn át, érted is, a tiédért is. Tiéd: a szüleid és jó barátaid. Ne tűrj el soha semmit, csupán a bíboros úrtól és a királytól. Ma nemes ember csupán bátorsággal juthat előre, bátorsággal, semmi egyébbel. Talán épp abban a pillanatban szalasztod el a szerencse horgát, amikor gyáván megremegsz. Fiatal vagy, légy bátor két okból is; először, mert gascogne-i vagy, másodsor, mert a fiam vagy. Ne ijedj meg az alkalmtól; keresd a kalandot. Megtanítottalak a kardforgatásra; inad akár a vas, a csuklód acél; verekedj derűre-borúra; verekedj, már csak azért is, mert a párbaj tilos, tehát kétszeresen bátor, aki verekszik. Nincs egyebem, fiam, csupán ez a tizenöt tallér, ez a ló és tanácsaim; többet nem adhatok. Anyád sem akar pusztá kézzel elereszteni; tőle egy sebkötöző balzsam receptjét kapod; egy cigányasszonytól szerezte, csodálatos ereje van: minden sebet meggyógyít, kivéve a szív sérüléseit. Használj mindent egészséggel; élj boldogan és sokáig. - Most pedig búcsúzóul csak ennyit: példaképet állítok elébed, nem a magamét, mert én az udvarig sosem jutottam, csupán a vallásháborúban verekedtem mint önkéntes; legyen hát példaképed Tréville úr, egykori szomszédom, akit gyermekkorában az a kitüntetés ért, hogy játszótársa volt XIII. Lajos királynak - áldás nevére! Játszadozásuk olykor verekedéssé fajult, és e csetepatékban nem mindig Tréville úr húzta a rövidebbet. Ökölcsapásaival megszerezte a király barátságát és megbecsülését. Később Tréville úr másokkal verekedett első párizsi útján öt ízben; néhai jó királyunk halála és ifjú király urunk nagykorúsága között - háborúságot, ostromokat számba sem véve - hét ízben; attól fogva pedig a mai napig talán száz alkalommal is! Ezért is lett belőle törvények, rendeletek és ítéletek ellenére, testőrkapitány; egy egész sereg ördögnek parancsol, igen nagyra tartja őket a király, és fél tőlük a kardinális úr, pedig az, mindenki tudja, nem ijed meg a saját árnyékától. Mindezen túl Tréville úr tízezer tallért keres évente; szóval igen nagy úr. - Ő is úgy kezdte, mint te; keresd föl hát ezzel a levéllel, őt kövesd, járj az ő nyomdokain.

Azzal D'Artagnan úr fia derekára kötötte saját kardját, gyöngéden megcsókolta mindkét felől, és ráadta atyai áldását.

A fiatalember kilépett apja szobájából; anyja már várta a híres recepttel; gondolhatjuk, hogy elég gyakran lesz rá szükség, ha a fiatalember megfogadja az imént hallott tanácsokat. Ez a búcsúzás hosszabb és gyöngédebb volt, mint az előbbi, nem mintha D'Artagnan úr nem szerette volna a fiát, egyetlen magzatát, D'Artagnan úr azonban fiatalember volt, és úgy érezte volna, férfihoz méltatlan az elérzékenyülés; D'Artagnanné viszont csupán asszony, sőt anya. - Böven hullatta könnyeit, és ifjabb D'Artagnan úrban, tegyük hozzá, dicséretére, bármint igyekezett is, hogy egy reménybeli testörhöz méltó szilárdságot tanúsítson, felülkerekedett a természet, derekasan pergett szeméből a könny; alig felét sikerült kínos-keservesen lenyelnie.

A fiatalember még aznap útnak indult, felszerelve a három atyai ajándékkal, vagyis, mint említettük, a tizenöt tallérral, a lóval és a Tréville úrnak szóló levéllel; amint helyesen gyanítjuk, a tanácsokat ráadásul kapta.

Ezzel a *vade mecummal* birtokában D'Artagnan kívül-belül megszólalásig hű hasonmása volt a cervantesi hősnek; nem is volt szerencsétlen ötlet, hogy hozzá hasonlítottuk, amikor történetírói kötelességünk szerint arcképét papírra vetettük. Don Quijotének óriás volt minden szélmalom, hadsereg minden birkanyáj; ifjabb D'Artagnannak sértés volt minden mosoly, kihívás minden tekintet. Így aztán, mialatt Tarbes-től Meung-ig ért, egyre-másra ökölbe szorította a kezét, és napjában tízszer is kardjához kapott; ökle mégsem ütközött össze az állkapocsokkal, és kardja sem került elő hüvelyéből. Nem mintha az istenverte sárga ló megjelenése nem ingerelte volna mosolygásra a járókelőket, de odafenn a magasban jókora kard csörömpölt a lovas oldalán, s a kard fölött büszke, sőt vad tekintet villogott - így hát a járókelők elnyomták derűtségüket, vagy ha az minden elővigyázatosságuk ellenére mégiscsak előtört, legalább azon fáradoztak, hogy ókori álarcok módjára csupán fél képükkel nevéssenek. D'Artagnan érzékenysége és méltósága tehát csorbítatlan maradt, míg csak az átkozott Meung városába nem ért.

Itt azonban, amint éppen lefelé kászálódott lováról a *Szabad Molnár* kapujában - és bizony sem gazda, sem inas vagy lovász nem sietett elébe, hogy a kengyelből lesegítse -, az egyik földszinti ablak nyílásában arányos termetű, büszke képű nemes urat pillantott meg; a kissé gúnyoros modorú férfi két másik férfival beszélgetett, s azok szemlátomást tisztelettel hallgatták. D'Artagnan, szokása szerint természetesen azt hitte, róla folyik a szó, és hegyezni kezdte a fülét. Ezúttal nem is nagyon tévedett, bár nem róla, hanem lováról csevegtek. A nemes úr a ló tulajdonságait vette sorra hallgatói előtt, és mivel azok, mint már említettem, igen nagy tisztelettel követték előadását, sűrűn félbeszakították kacagásukkal. Már a mosolygásnak az árnyéka is lángra lobbantotta volna a fiatalember dühét; képzelhetjük, milyen hatással volt rá az ilyen zajos derűtség.

Mégis, D'Artagnan mindenekelőtt szeretne volna alaposabban szemügyre venni az illetőt, aki így pimaszkodni merészel vele. Gögösen rátekintett az idegenre, majd felnyársalta szemével; negyvenöt éves férfi lehet, szeme fekete, pillantása átható, bőre sápadt, orra erősen rajzolt, hibátlanul vágott fekete bajusza van: lila ujjast és lila szalagos térdnadrágot visel; ujjasának egyetlen dísz a szokásos többszörös hasíték: ingének ujja ezen bújik át. A térdnadrág és az ujjas, jóllehet vadonatúj mind a kettő, gyűrött, mint az úti ruhák, ha sokáig törődtek az utazó kosárban. D'Artagnan gyorsan rendkívül tüzetesen figyelte meg e részleteket; ösztöne kétségkívül azt súgta neki, hogy az ismeretlen férfinak még fontos szerepe lehet életében.

D'Artagnan történetesen épp abban a pillanatban szögezte a lila ujjast viselő nemes úrra tekintetét, amikor az a béarni lovackáról szóló fejtegetéseinek legtudományosabb és legmélyrehatóbb részletéhez ért; két hallgatója ismét felkacagott, sőt, szokása ellenére, még ő maga is - ha szabad ezt a kifejezést használnunk - halvány tétova mosolyra húzta a száját. Most már semmi kétség: a sértés D'Artagnan ellen irányult. Az, a kézzelfogható bizonyosság hatására szemébe húzta baszk sapkáját, és miközben tehetségéhez képest igyekezett úgy mozogni, mint az udvaroncok, akiket nagynéha, ha, Gascogne-ba tévedtek, megfigyelhetett, a csoport felé indult: egyik kezével kardmarkolatát fogta, másikat csípőjén nyugtatta. De sajna, minél közelebb került, annál jobban elvakította a harag, és jóllehet méltóságteljes és dölyfös szavakban készült megfogalmazni kihívását, mindebből csupán faragatlan és személyeskedő kirohanás tolult a nyelvére; dühösen hadonászva robbant ki:

- Hé! uram! - kiáltott fel - uram, maga, aki az ablak mögé, bújik! Igen, maga, mondja csak, mit nevet, hadd nevessek én is magával.

A nemes a paripáról lassan a lovasra emelte szemét, mintha időre volna szüksége, amíg megérti, hogy neki szól ez a furcsa támadás: mikor pedig látta, hogy semmi kétsége nem lehet, kissé összeráncolta szemöldökét, és meglehetősen hosszú szünet után, leírhatatlanul gúnyosan és pimaszul így válaszolt D'Artagnannak:

- Nem magához szóltam, uram.

- De én igen! Én magához szóltam! - kiáltott a fiatalember; megőrijtette, hogy ily szemtelen és megvető, de ugyanakkor illedelmes és jól nevelt modorban beszélnek vele.

Az ismeretlen finom mosollyal figyelte még egy pillanatig, azután hátralépett az ablaktól, lassan kijött a fogadóból, és megállt D'Artagnantól két lépésnyire a ló előtt. Nyugodt viselkedése és gúnyos arckifejezése csak fokozta a másik két férfi jókedvét; azok nem mozdultak el az ablaktól.

D'Artagnan, amint látta, hogy a nemes közeledik, egy lábnyira előhúzta hüvelyéből a kardját.

- Ez a ló kétségkívül olyan sárga, mint a kikirics; azaz hogy sárga *volt*, míg el nem hullatta csikófogat - folytatta vizsgálódásait most is fennhangon az idegen, és szavait az ablak felé intézte; semmi jelét nem adta, hogy észrevette volna D'Artagnan bőszült haragját, pedig a fiatalember közte és hallgatói között állt -, a botanikában egészen közismert ez a szín, de lovakon mindeddig elég ritkán fordult elő.

- Aki a gazdától fél, az a lován nevet! - kiáltott fel tajtékozva Tréville tanítványa.

- Nem természetem a nevetés, uram - válaszolt az idegen -, ön is láthatja arcomon; mindazonáltal szeretném fenntartani magamnak a jogot, hogy akkor nevessek, amikor nekem tetszik.

- Én pedig - kiáltott fel D'Artagnan - nem tűröm, hogy nevesse, ha nekem nem tetszik!

- Valóban, uram? - folytatta az idegen, nyugodtabban, mint valaha - hát jó, igaza van.

Azzal sarkon fordult, hogy visszatérjen a fogadóba a nagykapun át, melynek boltíve alatt D'Artagnan egy felnyergelt lovat vett észre az imént, amikor megérkezett.

D'Artagnan azonban nem olyan fából faragták, hogy elszalasszon valakit, aki ilyen pimaszul kigúnyolta. Kirántotta hüvelyéből a kardját, utána iramodott:

- Forduljon vissza, szellemes úriember! - üvöltötte - amíg hátulról le nem döföm.

- Ledöfni engem! - szólt amaz; sarkon fordult, és csodálkozva, de egyszersmind megvetően mérte végig a fiatalembert. - Ugyan már, fiacskám, maga bolond!

Azután halkán folytatta, mintha csak magában beszélne:

- Teringettét! Hogy örülne Őfelsége, ha ezt látná; tűvé teszi az egész országot, hogy bátor fickókból toborozza össze testőreit.

Még be sem fejezte, amikor D'Artagnan olyan dühödten döfött feléje, hogy ha fürgén hátra nem ugrik, minden valószínűség szerint ez lett volna utolsó tréfája életében. Most már látta, hogy a dolog több mint egyszerű ugratás; kivonta kardját, üdvözölte ellenfelét, és komolyan védő állásba helyezkedett. Ám a jelenet két szemtanúja, a fogadós kíséretében D'Artagnanra rohant, és bottal, tűzilapáttal, piszkavassal püfölni kezdték, ahogy csak erejükből kitellett. Mindez oly gyors és tökéletes fordulatot eredményezett a támadásban, hogy D'Artagnan ellenfele, miközben a fiatalember visszafordult, és igyekezett elhárítani az ütések záporát, nyugodtan hüvelybe dugta kardját; hajsza híján színész lett már, de most ismét nézőként figyelte a csatát, szokott közönyével, és csak hébe-korba dörmögte a foga között:

- Átkozott gascogne-iak! Rakjátok föl a citromsárga lovára, aztán hordja el magát.

- Csak ha megöltelek, gyáva kutya! - kiáltotta D'Artagnan, aki tőle telhetőleg verekedett, és tapodtat sem hátrált, miközben három ellenfele püfölte, ahol érte.

- Újabb gascogne-i hencegés - dörmögte a nemes úr. - Szavamra, ezek a gascogne-iak javíthatatlanok! Hát, ha olyan táncolhatnékja van, csak húzzátok neki a talp alá valót. Majd szól, ha megunta.

Csak hogy az ismeretlen nem tudta, milyen kemény legény az ellenfele; D'Artagnan még senkitől nem kért kegyelmet. Néhány percig tehát még tartott a küzdelem; végül is D'Artagnan kifulladt, kiejtette a kezéből a kardját, melyet egy botütés nyomban kettőbe tört. Egy másik ütés felrepezdítette a homlokát, s vértől szennyesen és szinte ájultan földre terítette.

E pillanatban tódult be mindenfelől az előrerohanó tömeg a tett színhelyére. A fogadós félt a botránytól, és legényeivel a konyhába cipelte a sebesültet; ott részesítették elsősegélyben.

A nemes úr eközben ismét elfoglalta helyét az ablak mögött, és meglehetősen türelmetlenül figyelte a sokadalmat; szemlátomást erősen ingerelte a csődület.

- Nos, hogy van az a futóbolond? - kérdezte, amikor megcsikordult az ajtó, és a fogadós belépett, hogy az úr hogyléte felől érdeklődjön.

- Remélem, nem történt baja, excellenciás uram? - kérdezte vissza a fogadós.

- Nem; hajam szála se görbült, fogadós uram; de én szeretném tudni, mi van az úrfival.

- Jobban van - szólt a fogadós -, már egészen elájult.

- Igazán? - szólt a nemes.

- De mielőtt elájult volna, végső erejével excellenciáért kiáltott, hogy párbajra hívja.

- No, ez a fickó maga az ördög! - kiáltott fel az idegen.

- Korántsem, excellenciás uram - folytatta, megvető fintorral az arcán a fogadós -, mert mialatt ájultan feküdt, megmotoztuk, és erszényében mindössze tizenkét tallért, motyójában meg csupán egy szál inget találtunk; mindazonáltal utolsó szavaiban azt közölte velünk, hogy ha ez Párizsban történik, uraságod azonnal megkeserülte volna, de mivel itt történt, csak később fizet.

- Úgy - szólott hidegen az ismeretlen -, akkor hát álruhás királyi herceg.

- Csak azért mondom, nemes uram - folytatta a fogadós -, jó lesz, ha szemmel tartja.

- És dühében senkit nem emlegetett?

- De igen; zsebére ütött, és így beszélt: „Meglátjuk, mit szól majd Tréville úr, ha megtudja, hogyan bánnak védenccével.”

Az idegen felfigyelt.

- Tréville úr? Tréville úr nevét említette és a zsebére ütött?... Mondja csak, fogadós uram, remélem, míg a legényke ájultan feküdt, egy kicsit beleszimatolt a zsebébe? Mit talált benne?

- Egy levelet Tréville úrhoz, a testőrök kapitányához.

- Ejha!

- Úgy igaz, ahogy mondani bátorkodom, excellenciás uram.

A fogadós nem volt nagy lángelme, észre sem vette, milyen kifejezés jelenik meg szavaira az idegen arcán. A nemes már nem támaszkodott könyökével az ablakpárkányra; úgy ráncolta a szemöldökét, mint akit valami nyugtalanít.

- Mi az ördög! - dörögte a foga közt - Tréville uszította volna rám ezt a gascogne-it? Elég fiatal. De a döfés csak döfés, akárki adja, s ha gyerek, még rosszabb: nem tart tőle az ember; néha nagy tervek omlanak össze hitvány akadályon.

Néhány percen át az idegen hallgatott.

- Ugyan már, fogadós - szólalt meg aztán -, nem tudná félreállítani utamból ezt a vadembert? Nem venném a lelkemre, hogy magam öljem meg; mindazonáltal - fejezte be dermesztő hanghordozással -, mindazonáltal terhemre van. Hol van jelenleg?

- Feleségem szobájában, az első emeleten: ott kötöztetik.

- Tarisznyája, cókmókja vele van? Ujjasát nem vetette le?

- Mindenét lent hagyta a konyhában, uram. De ha annyira a terhére van ez a fiatal féleszű...

- Terhemre bizony. Botrányt csap a fogadóban; kihozza sodrukból a rendes embereket. Menjen kérem, állítsa össze a számlát, és szóljon az inasomnak.

- Uraságod máris távozik?

- Micsoda kérdés? Mit gondol, mért nyergeltettem föl a lovamat? Vagy nem teljesítették a parancsom?

- Igenis, teljesítettük, s amint excellenciád láthatta is, a ló a kapuban áll, felszerszámozva, útrakészen.

- Jól van; tegye hát, amire kértem.

- Nocsak! - tűnődött a fogadós - úgy látszik megijed a sihedertől...

De az idegen parancsoló tekintete egy csapásra véget vetett a jelenetnek. A fogadós alázatosan elköszönt és kiment.

- Milady² minden percben ideérhet; tulajdonképpen máris meg kellett volna érkeznie - folytatta az idegen. - Ez a fickó nem kerülhet a szeme elé. Mindenesetre jobb, ha elébe lovagolok... Bár tudnám, mi van a Tréville-nek szóló levélben!

Így morfondírozott az idegen, miközben a konyha felé tartott.

Eközben a fogadós mérget vett volna rá, hogy az idegen a legényke miatt menekül a fogadóból. Felment felesége szobájába, és látta, hogy D'Artagnan végre eszméletre tért. Megmagyarázta neki, hogy meggyúlhat a baja a rendőrséggel, amiért belekötött egy ilyen előkelő uraságba, mert a fogadós véleménye szerint az idegen csakis nagy kutya lehetett; bármily gyenge volt is hát D'Artagnan, rábeszélte, hogy álljon talpra, és induljon tovább. D'Artagnan, jóllehet félig most is kótyagos volt, és a szeme is alig látszott, olyan alaposan összevissza kötözték, föl is kelt, és a fogadós nem éppen gyengéd noszogatása közben, lefelé támolygott a lépcsőn, még az ujjasát sem vette föl. Azonban alig lépett a konyhába, a szeme máris megakadt ellenfelén, aki nyugodtan beszélgetett egy hölgygel; egy nagy, tágas hintó ajtaja előtt állt; a kocsit két nehéz normandiai ló húzta a fogadó elé.

---

² Amint tudjuk, a milady kifejezés csak a családnévvel együtt, és ezt követően használatos. Mi azonban úgy találtuk a kéziratban, és nem érezzük magunkat feljogosítva, hogy eltérjünk tőle (Dumas jegyzete.)

A nő húsz-huszonkét éves lehetett; csak a feje látszott a hintó ablakkeretében. Megjegyeztük már, milyen nyomozói fürgeséggel mért fel D'Artagnan egy-egy arckifejezést; most is első pillantásra megállapította, hogy a nő fiatal és szép. Szépsége annál inkább szemet szúrt neki, mert teljesen szokatlan volt számára; D'Artagnan sohasem látott ilyesmit délvidéki szülőföldjén. A sápadt, szőke hölgy hosszú haja csigákban omlott vállára; sóvárgó, nagy szeme kék; ajka halvány rózsaszín; keze alabástromfehér. Élénk beszélgetésbe merült az idegennel.

- Tehát őminenciája parancsa... - mondta a hölgy.

- Hogy azonnal forduljon vissza Angliába, és közvetlenül őt értesítse, ha a herceg Londonból eltávozik.

- És a további utasítások? - kérdezte a hintó szép utasa.

- Megtalálja abban a dobozban; de csupán a Csatorna túlsó partján nyithatja ki.

- Helyes; és ön mit csinál?

- Visszatérek Párizsba.

- Meg se fizet annak a szemtelen kölyöknek? - kérdezte a hölgy.

Az idegen felelni készült; de épp amint kinyitotta a száját, D'Artagnan, aki minden szót hallott, máris a kapuban termett.

- A szemtelen kölyök fog megfizetni mindenkinek! - kiáltotta - és nagyon remélem, hogy az, akinek fizetnie kell, nem lóg meg olyan könnyen, mint először.

- Nem lóg meg? - szólalt meg az idegen, és összeráncolta szemöldökét.

- Remélem, egy hölgy jelenlétében nem merészel megfutamodni.

- Legyen éssen! - kiáltott milady, látva, hogy a nemes a kardja után kap - minden perc késedelem végzetes lehet.

- Igaza van - kiáltott fel a nemes úr -, menjünk hát utunkra, maga jobbra, én balra.

Üdvözlésül a hölgy felé biccentett, lovára szökkent, a hintó kocsisa pedig vadul a lovak közé csapott. Lóhalálban robogtak végig az utcán, mindketten más-más irányban.

- Hé! A számla! A számla! - üvöltötte a fogadós. Iménti rokonszenve az utas iránt feneketlen megvetéssé változott, amikor látta, hogy fizetés nélkül távozik.

- Fizess, te marha! - kiáltott az utas lakájának, aki két-három ezüstpénzt vetett a fogadós lába elé, ezután tovaügető gazdája után vágatott.

- Gyáva! Nyomorult! Aljas címbitorló! - harsogta D'Artagnan, és ő is a lakáj után iramodott.

De a sebesült még mindig túl gyenge volt; túl nagy volt neki ez a megrázkódtatás. Alig futott tíz lépést, zúgni kezdett a füle, szeme káprázott, agyát elöntötte a vér, lerogyott az utca közepén, de még akkor is egyre kiabált:

- Gyáva! Gyáva! Gyáva!

- Gyáva bizony - dörmögte a fogadós, és D'Artagnanhoz lépett; gondolta, hízélgéssel környékezi meg szegény fiút, akár a mesében a kócsag az esti csigát.

- Gyáva mint a nyúl - nyögte D'Artagnan -, de a hölgy annál szebb!

- Miféle hölgy? - kérdezte a fogadós.

- Milady - hebegte D'Artagnan.

Azzal másodszor is elájult.

- Annyi baj legyen - mondta a fogadós -, kettő meglógott, de ez itt maradt; biztosan megragad nálam legalább még néhány napig. Az is tizenegy tallér tiszta haszon.

Amint tudjuk, éppen tizenegy tallér lapult még D'Artagnan erszényében.

A fogadós tizenegy nap betegségre számított, napi egy tallérjával; csakhogy az utast kihagyta a számításból. D'Artagnan másnap reggel már ötkor talpon volt, saját lábán ment le a konyhába, és egyéb kellékek között, melyek listája nem jutott el a késő utókorig, bort, olajat, rozmaringot hozatott, és az anyai recept segítségével összekotyvasztotta a csodabalzsamot. Végigkente vele megszámlálhatatlan sebeit, maga cserélgette rajtuk a kötést, orvost látni sem akart. Hála a cigányszer hatóerejének - és talán annak is, hogy orvos nem tette be hozzá lábát -, D'Artagnan már este lábra állt, reggelre pedig úgyszólván egészen felépült.

Azután fizetett: mivel ő maga teljes diétát tartott, a rozmaringon, az olajon és a boron kívül nem is volt semmi fizetnivalója; ám lova, a sárga, háromszor annyit abrakolt mint amennyire józan számítás szerint állapota miatt szüksége volt - legalábbis ezt erősítette a fogadós.

D'Artagnan tehát a zsebébe nyúlt, ott azonban csupán kopott bársonyerszénykékét találta meg benne a tizenegy tallért - a Tréville úrhoz szóló levélnek hűlt helye volt.

A fiatalember nagy türelemmel kezdte keresni a levelet; százszor is kiforgatta ruháját és ujjasa valamennyi zsebét; újra meg újra feltúrta útizsákját; százszor is kinyitotta, és megint bezárta az erszényét; amikor azonban megbizonyosodott róla, hogy a levél volt-nincs, elveszett, erőt vett rajta a harmadik dühroham, és kis híján kezdhetne előlről a balzsamfőzést borral, rozmaringgal, olajjal; mert amikor látták, hogy ez a gascogne-i falurossza megint felpaprikázódik, és azzal fenyegetőzik, hogy fejükre dönti a kocsmát, ha nem kerül elő a levél, a fogadós máris nyársat ragadott, a felesége seprőnyelet, a pincérek meg felmarkolták a már tegnapelőttről ismert husángokat.

- Az ajánlólevelem! - harsogta D'Artagnan - az ajánlólevelem! vagy kardélre hányom valamennyit, mordizomadt!

Sajnos valami megakadályozta, hogy a fiatalember valóra váltsa fenyegetését: ugyanis kardja, mint említettük, már az első összeecsapáskor kettőbe tört, ő azonban erről teljesen megfeledkezett. Így azután, amikor valóban kardot akart rántani, akkor látta, hogy csupán egy nyolc-tíz hüvelyknyi csonkot szorongat a kezében, melyet a fogadós gondosan vissza-süllyesztett a kard hüvelyébe. A penge többi részét a vendéglős nagy ügyesen félretette magának; gondolta tűzdelő nyársat csinál belőle.

Ez a kiábrándító felfedezés sem tudta volna azonban vérmes fiatalemberünk lendületét megfékezni, ha a fogadós be nem látja, hogy vendége teljes joggal méltatlankodik.

- Igaz is - mondta, és leeresztette kezében a nyársat -, hová lett az a levél?

- Úgy van, hová lett a levél? - kiáltotta D'Artagnan. - Mindenekelőtt figyelmeztetem: a levél Tréville úrhoz szól, és nem lehet, hogy meg ne kerüljön; vagy, ha meg nem kerül, Tréville úr biztosan előkerítteti, legyen nyugodt!

A fenyegetés hallatára a fogadósnak végképpen inába szállt a bátorsága. A király és a kardinális után talán Tréville úr nevét emlegették legtöbbször a katonák, sőt még a polgárok is. No, meg József atyáét, természetesen; de az ő nevét csupán suttogva ejtették ki, olyan rettegés övezte a Szürke Eminenciást - így emlegették az érsek bizalmasát.

A fogadós nyomban sarokba is vetette nyársát, ráripakodott feleségére és embereire, hogy ők is vágják sutba a söprűnyelet és a husángokat, és maga járt elől jó példával: mindent tűvé tett, hogy ráakadjon az elveszett levélre.

- Valami értékes dolog volt abban a levélben? - kérdezte rövid, eredménytelen kutatás után.

- Hogy a fenébe! De mennyire! - kiáltotta a gascogne-i legény, hisz erre a levélre alapozta egész karrierjét az udvarban; - benne volt az egész vagyonom.

- Spanyol kincstári papírban? - kérdezte nyugtalanul a fogadós.

- Ófelségének, a királynak magánpénztárát terhelő papírokban - válaszolta D'Artagnan; királyi testőrnek készült, és úgy gondolta, hogy az ajánlólevélre alapítva meglehetősen merész állítását, nem marad egészen hazugságban.

- A keservét! - nyögte ki a fogadós kétségbeesetten.

- Se baj - folytatta D'Artagnan jellegzetes gascogne-i nagyvonalúsággal -, a pénzt nem bánom; de a levél az minden pénznél értékesebb. Inkább vesztettem volna el ezer aranyat, mint a levelet.

A kockázat akkor se lett volna nagyobb, ha húszezret mond, ettől azonban visszatartotta valami gyermeki szemérem.

Most egyszeriben világosság gyúlt a fogadós koponyájában, aki egyre átkozódott, hogy hiába keresi a levelet.

- Nem is vészett el! - kiáltott hirtelen.

- Hát! - nézett rá D'Artagnan.

- De nem ám; ellopták.

- Ellopták! De ki?

- Az a tegnapi úri ember. Uraságod a konyhában hagyta az ujjasát, ő meg lejött a konyhába. Teljesen egyedül volt. Fogadni mernék, hogy ő lopta el.

- Azt hiszi? - kérdezte tamáskodva D'Artagnan. Mindenkinél jobban tudta, hogy a levél idegen kézben hasznavehetetlen, és senkiben nem kelthet mohó vágyakozást, hisz bármelyik jelenlevő utas vagy szolga kezében értéktelen papírlap volna, semmi más.

- Egyszóval, fogadós uram - folytatta -, azt mondja, hogy gyanús magának az a pimaszkodó úri ember.

- Több mint gyanús - mondta a fogadós -, amikor közöltem vele, hogy uraságod Tréville úr támogatását élvezzi, sőt levelet visz a híres-neves úrhoz, nagyon nyugtalannak mutatkozott, megkérdezte, hol az a levél, s azonnal a konyhába ment; tudta, hogy uraságod otthagya ujjasát.

- Akkor hát ő a tolvaj! - felelte D'Artagnan. - Panaszt teszek ellene Tréville úrnál, Tréville úr pedig a királynál. - Azzal méltóságteljesen zsebébe nyúlt, két tallért vett elő, és átnyújtotta a fogadósnak; az levett kalappal egészen a kapuig kísérte. Itt a fiatalember felpattant citromsárga lovára, és további bonyodalmak nélkül a Szent Antal kapun át Párizsba érkezett; ott három tallérért túladott a lován, ami nagyon is tisztes ár, tekintve, hogy az utolsó útszakasz az érdeemes jószágot ugyancsak megviselte. A kupec, aki az imént említett kilenc frankot megadta érte, nem is titkolta D'Artagnan előtt, hogy ezt a csillagászati összeget csupán soha nem látott színéért fizeti.

D'Artagnan gyalog vonult be hát Párizs városába; hóna alatt szerény motyója; s addig talpalt, míg lapos bukszájához illő albérleti szobát nem talált. Mandzárszoba volt, a Luxembourg palota környékén, a Sírások utcájában.

Leszurkolta a házmester kezébe a foglalót, és tüstént birtokba vette lakását. A nap hátralevő részét arra szentelte, hogy ujjasára és nadrágjára felvarrta a paszományt; ezt anyjától kapta titokban; idős D'Artagnan egyik, csaknem egészen új zekéjéről vagdosta le a jó asszony. A fiatalember ezután az ócskapiacon pengét üttetett a kardjába, majd visszatért a Louvre-hoz, és az első útjába kerülő testőrtől megtudakolta, hol találja meg Tréville úr palotáját. A Vieux-Colombier utcában találta meg, vagyis éppen lakásának tözsomszédságában: ezt kedvező előjelnek tekintette; most már csak sikerrel járhat utazása.

Mindezek után elégedetten gondolt vissza a meung-i eseményekre, a történetek miatt nem furdalta a lelkiismeret, bizalommal tekintett a jelenre, reménykedve a jövőre, ágyába bújt, és az igazak álmába merült.

Alvása egyelőre egészen vidékies volt: reggel kilenc óráig tartott, amikor is felkelt, és elindult a híres-nevezetes Tréville úrhoz, aki - az atyai rangbecslés szerint - a királyság harmadik legfontosabb személyisége.

TRÉVILLE ÚR VÁRÓSZOBÁJA

Troisville úr - a család neve Gascogne-ban ma is Troisville -, vagy, ahogy párizsi tartózkodása során ezt a nevet saját maga megváltoztatta: Tréville úr valóban ugyanúgy vágott neki az életnek, mint D'Artagnan, vagyis üres zsebbel, de vakmerőségben, szellemességben és értelmességben oly busás fedezettel, ami bármelyik ágrólszakadt gascogne-i kurtanemest a remény sokkal dúsabb kincseivel ruházza fel - ha már az atyai örökségből egyébre nem telik -, mint amennyit a leggazdagabb périgord-i vagy berryi nemes úrfi kaphat csengő aranyban. Pimasz hetykesége és még pimaszabb szerencséje, melynek jó hasznát vette azokban az időkben, amikor minden szíre-szóra fürge táncot járt a bot és a penge, az udvari kegyek meredek létrájának legtetejére emelte; és nem is sokat bajlódott: négyesével szökellt felfelé a létrafokokon.

A király barátja volt, s a király, jól tudja mindenki, nagy tisztelettel adózott atyja, IV. Henrik emlékének. Tréville úr apja oly hűségesen szolgálta a Liga elleni háborúiban, hogy Henrik, készpénz híján - mert annak a béarni egész életében ugyancsak szűkében volt, s ezért megrögzött szokása szerint elmés szavakkal fizette ki adósságait, lévén ez az egyetlen földi vagyon, melyet sohasem kellett kölcsönkérnie -, szóval Henrik, készpénz híján Párizs bevétele után idősb Tréville-nek új címet adományozott, rajta vörös mezőben futó oroszlán, jelmondata: *Fidelis et fortis*. Ami dicsőségnek nem csekélység, de sajna, pénzben nem túl sokat ér. Mikor a nagy király vitéz fegyvertársa elhalálozott, nem is hagyott egyéb örökséget fiaurára, csupán kardját és jelmondatát. E kettős örökség és a velejáró mocsoktalan név jóvoltából Tréville úr bejáratos lett az ifjú trónörökös házába, és oly mesterien forgatta a kardot, oly hű volt jelmondatahoz, hogy XIII. Lajos, maga is az ország egyik legjobb kardforgatója, gyakran hangoztatta: Ha valamelyik barátja párbajozni készül, segédül elsősorban önmagát ajánlaná neki, azután Tréville-t, sőt talán elsősorban Tréville-t.

Ilyenformán XIII. Lajos valóban ragaszkodott Tréville-hez; igaz hogy királyi, vagyis önző módon, de mégiscsak ragaszkodott. E boldogtalan időkben sokat ért, ha valaki olyan kemény legényekkel vehette körül magát, mint Tréville. Tréville jelmondatának második fele, az *erős* jelző, igen sokak jelmondatában megállta volna helyét. De ugyancsak ritka nemes ember tarthatott volna számot a *hűségre*, a mottó első felére. Tréville ez utóbbiak közé tartozott; különleges alkatú férfi volt: értelme vakon irányítható, mint a vérebé; bátorsága vak; szeme gyors, keze fürge; mintha szemét csak azért kapta volna, hogy megfigyelje, ki nem tetszik a királynak; mintha keze csak arra termett volna, hogy lesújtson az ilyenre, akár Besme, akár Maurevers, akár Poltrot de Méré, akár Vitry a neve. Tréville csupán az alkalomra várt, szüntelenül résen, és feltette magában, hogy ha a keze ügyébe kerül, nyomban üstökön ragadja. Így lett belőle XIII. Lajos testőr kapitánya. Amit ordináriusai jelentettek III. Henriknek, vagy skóciai gárdája XI. Lajosnak, azt jelentették XIII. Lajosnak a testőrei, ragaszkodásuk, sőt inkább fanatizmusuk miatt.

Egyébiránt e téren a bíboros nem maradt adósa a királynak. Amikor látta, milyen félelmetes és válogatott gárdával veszi körül magát XIII. Lajos - a bíboros, Franciaország második, azaz valójában első számú királya elhatározta, hogy ő is gárdát toboroz magának. Neki is lettek hát testőrei, akár csak XIII. Lajosnak, s a két vetélkedő hatalmasság Franciaország-szerte, sőt külföldön is igyekezett szolgálatába állítani minden olyan férfit, aki jól forgatta a kardot. Esténként, sakkozás közben gyakran vitába bonyolódott Richelieu és XIII. Lajos, hogy kinek a legényei előbbvalóak. Mindegyik saját embereinek keménységét és bátorságát dicsérte, és - jóllehet a nyilvánosság előtt elítélték a párbajt s a verekedést - titokban mindketten egymás ellen uszították őket, és daliáik vereségét vagy győzelmét valósággal meggyászolták, vagy

féktelen örömmel ünnepelték. Így olvassuk legalábbis egy olyan valakinek emlékirataiban, aki néhányszor e vereségek, és igen sokszor e győzelmek részese volt.

Tréville kitapasztalta gazdája gyengéjét, és jó szimatának köszönhet, hogy oly sokáig és tartósan bírta a király kegyét, aki egyébiránt a közvélemény szerint nem sokszor bizonyult hű barátának. A kapitány sunyi képpel parádéztatta testőreit Armand Duplessis bíboros előtt, és őeminenciája szürke bajusza égnek meredt dühében ekkora szemtelenségtől. Tréville a kor hadakozásának kiváló szakértője volt - ekkoriban a katona, ha nem akadt ellenség, a saját honfitársai bőrét nyúzta -, és katonái valódi fenegyerekek voltak; a fegyelmet, hacsak nem Tréville parancsolt, kutya sem vették.

A király, vagy helyesebben Tréville úr testőrei lomposan, borgőzősen, sebhelyesen nyüzsgöttek a kocsmákban, a sétautakon, az előadásokon, nekieresztették hangjukat, hetykén pödörték bajuszukat, kardjukat csörtették, és szívbeli gyönyörűséggel rúgták össze a port a bíboros úr gárdistáival, ha útjukba akadtak; aztán, csak a tréfa kedvéért, kirántották a kardjukat a nyílt utcán; néha a fübe haraptak, de biztosra vehették, hogy ilyen esetben nem maradnak gyászolatlanul és bosszulatlanul; gyakran ölték, s akkor biztosra vehették, hogy nem eszi meg őket a börtön penésze: Tréville úr a helyén állt, és helyt is állt értük. Imádták is Tréville urat az emberei; dicshimnuszokat zengtek róla; jóllehet cégéres gazember volt valamennyi, úgy reszkettek előtte, mint a nyárfalevél, egyetlen pisszenésére engedelmeskedtek, és bármikor darabokra vágatták volna magukat, csak hogy bármily csekély mulasztásukat feledtessék.

Tréville úr kormányozta ezt a hatalmas erőt, elsősorban a király és a király barátai érdekében - de magáról és saját barátairól sem felejtkezett meg. Különben, ez az emlékiratokban gazdag kor egyetlen olyan emlékiratot sem hagyott ránk, melyben, akár csak ellenségei részéről is, vád érte volna az érdemes testőrkapitányt, márpedig se szeri, se száma nem volt ellenségeinek, sem a toll-, sem a kardforgatók között; szóval az érdemes testőrkapitányt még csak árnya sem érte a vádnak, hogy hasznot húzott volna fogdmegeinek szolgálataiból. Bár született cselszövő volt, és felvehette volna a versenyt akármelyik ármányos udvaronccal, mégis megmaradt a becsület útján. Sőt, mi több: jóllehet maga is eleget cipelte a csípőt nyomorító nehéz kardot, és bőven kivette részét a gyötrelmes gyakorlatokból, mégis a kor egyik legelegánsabb szépfiúja, egyik legnyalkább széptevője maradt, és betéve tudta a cikornyás szóvirágok egész lexikonát. Tréville hódításait úgy emlegette a fáma, ahogyan húsz évvel azelőtt Bassompierre kalandjait - ami nem csekélység. A testőrkapitányt tehát csodálták, szerették, és félték tőle: azaz elérte mindazt, amit embernek megadhat a sors.

XIV. Lajos roppant tündöklése elsápasztotta udvarának apróbb csillagzatait; atyja azonban, a *pluribus impar*³ nap, tovább sugározta saját ragyogását valamennyi kedvencére, saját erényét valamennyi udvaroncára. A király és a bíboros reggeli fogadásán kívül ekkoriban több mint kétszáz többé-kevésbé látogatott fogadásról tudunk Párizsban, Tréville úré volt az egyik legnépszerűbb a kisebbek között.

Vieux-Colombier utcai palotája nyáron már reggel hattól, télen reggel nyolctól katonai táborra emlékeztetett. Ötven-hatvan testőr, teljes fegyverzetben, szinte ugrásra készen jött-ment az udvarán; úgy látszott, egymást váltják, hogy mindig jelentékeny számban legyenek ott. Az egyik lépcsőfeljárón - mai civilizációnk ekkora épületrész helyén egész ház emelne - nagy volt a sürgésforgás: párizsi kérelmezők loholtak, hogy kieszközöljék egy s más óhajuk teljesülését, vidéki nemesurak törték magukat, hogy a testőrök közé kerülhessenek, és cifra öltözetű, tarka ruhás lakájok követték egymást, hogy átadják Tréville úrnak gazdájuk

---

³ Mindenkinél gyengébb.

üzeneteit. A várószobában, hosszú, körívben felállított padokon üldögéltek a kiválasztottak, vagyis azok, akiket berendeltek. Reggeltől estig zsongott az egész helyiség, közben pedig Tréville úr a várócsarnokból nyíló dolgozószobájában fogadta a látogatókat, végighallgatta a panaszosokat, parancsokat osztott, és ha ellenőrizni akarta embereit és fegyverzetüket, csupán az ablakhoz kellett lépnie, s máris mindent láthatott, akár csak a Louvre erkélyéről a király.

Aznap is igen szépszámú volt a gyülekezet, amikor D'Artagnan megérkezett. Különösen a vidéki szemnek volt mit bámulnia, főleg, ha a vidéki frissen csöppent ide: bár hozzá kell tennünk, hogy ez a vidéki gascogne-i volt, és D'Artagnan földijeinek, kivált ebben a korban, olyan híruk volt, hogy nem egykönnyen inog meg lábuk alatt a talaj. Hát igen: alig lépte át a jövevény a hosszú, kockafejű csapszegekkel kivert, hatalmas kapu küszöbét, egyszeriben az udvarban sürgő-forgó fegyveresek csapatának közepébe került, akik nagyban civakodtak és kötekedtek egymással, és egymás nevét kiabálták. Ha csak nem tiszt, főúr vagy csinos nő a jövevény, legény legyen a talpán, ha keresztülverekszi magát a tömeg kavargó hullámain.

Ebben a tülekedésben és összevisszaságban nyomakodott előre fiatal barátunk: szíve hevesen kalapált, hosszú kardját sovány lábához szorította, másik kezével nemezkalapja karimáját markolta, és félszeg mosolyán messze látszott a vidéki, aki igyekszik zavarát leküzdeni. Amint kijutott egy-egy csoport sűrűjéből, szabadabban lélegzett; de érezte, hogy bámeszan megfordulnak utána, és noha mind a mai napig elég jó véleménnyel volt magáról, mégis életében először nevetségesnek érezte magát.

De a neheze csak a lépcsőfeljárónál kezdődött: a lépcső alján négy testőr helyezkedett el, és furcsa társasjátékkal szórakozott; tíz-tizenkét cimborájuk a lépcsőpihenőn várakozott, hogy rájuk kerüljön a sor, és ők is részt vegyenek a játékban.

A furcsa szórakozás pedig ez volt:

Egyikük, egy magasabb lépcsőfokon, kezében csupa kardja, megakadályozta, vagy legalábbis igyekezett megakadályozni, hogy a másik három följebb ne jusson.

Azok hárman ugyancsak fürgén villogtatták vele szemben kardjukat. D'Artagnan először azt hitte, csupán vívótőrrel gyakorolnak, melynek gomb van a végén; de hol itt, hol ott esett egy-egy karcolás, és csakhamar rájött hogy tévedett, mert mindegyik penge oly éles és hegyes, mint annak a rendje; a nézők pedig, sőt a játék résztvevői is harsogva kacagtak, valahányszor kardjuk hegye megkarcolta a bőrüket.

Az a testőr, aki e pillanatban a felső lépcsőfokon állt, bámulatos módon sakkban tartotta ellenfeleit. A nézők kört formáltak körülöttük: az volt a szabály, hogy aki találat ér, az kiesik, és a kihallgatásra várók sorában átadja helyét a győztesnek. Öt perc alatt három találat esett: egyiknek a csuklóján, másiknak az állán, harmadiknak a fülén: de a felül hadakozó egyetlenegyszer sem sérült meg; a kikötött szabályok szerint ügyessége révén három hellyel előbbre került hát.

Ifjú utazónk nem egykönnyen csodálkozott, vagy legalábbis igyekezett nem csodálkozni, ám ez a társasjáték mégis elképesztette; szülőföldjén is elég hamar felforr a legények vére, mindazonáltal némi előkészület szükségeltetik, mielőtt ököltre mennek; ezért úgy érezte, még Gascogne-ban is leeshetne az álla bármelyik gascogne-inak, ha láthatná ennek a négy cimborának több mint gascogne-i hetvenkedését. Már-már azt hitte, az óriásoknak arra a mesés földjére jutott, melyet később Gulliver járt be, ugyancsak szepegve; pedig csak az elején tartott: hátra volt a lépcsőpihenő és a várószoba.

A lépcsőpihenőn nem verekedtek, itt szerelmi pletykákkal, a várószobában pedig udvari pletykákkal ütötték agyon az időt. A lépcsőpihenőn pirult, a várószobában rémüldözött D'Artagnan. Éber és csapongó képzelete jóvoltából Gascogne-ban a fiatal szobalányoknak, sőt nemegyszer fiatal gazdasszonyaiknak is réme volt, de még leglázasabb pillanataiban sem álmodta volna az itt felsorolt szerelmi hőstettek és pikáns csodák felét sem, melyeket a legismertebb nevek és a legszabadszájúbb részletek fűszereztek. De a lépcsőpihenőn csupán erkölcsi érzéke botránkozott meg; a várószobában viszont a bíboros iránti tisztelete szenvedett súlyos sérelmeket. Legnagyobb ámulatára hallania kellett, hogyan bírálják fennhangon annak az embernek a politikáját, akitől egész Európa retteg, s hogyan tárgyalják a bíboros magánéletét, bár nem egy rangos és hatalmas úrnak igen sokba került, hogy bele merészelte ütni az orrát. Idősb D'Artagnan úr bálványának, a nagy embernek rovására nevettek itt Tréville úr testőrei. Kifigurázták csámpás lábát, görbe hátát; némelyik gúnydalt énekelt Aiguillon asszonyról, a szeretőjéről, és Combalet asszonyról, az unokahugáról, mások pedig a hercegérsek apródjai és gárdistái ellen szövetkeztek; mindez isten ellen való véték volt D'Artagnan szemében.

Hogyha azonban a bíboros ellen irányuló élcelődések közepette egyszer-kétszer váratlanul elhangzott a király neve, egy pillanatra mintha betapasztották volna a gúnyolódás forrását; tétován néztek körül, mintha attól félnének, hogy Tréville úr várószobájában a falnak is füle van; valamilyen célzás azonban hamarosan ismét őminenciájára terelte a beszélgetést, s máris újra pattogtak az élcek sziporkái, és csöppet sem igyekeztek fátylat borítani viselt dolgaira.

- Ezek sem szaladgálnak túl sokáig szabadon, és egy lyukas garast sem adnék az életükért - gondolta rémülten D'Artagnan -, de a sajátomért sem, mert nyilván azt hiszik majd, hogy cinkostársuk vagyok, hiszen végighallgattam minden szavukat. Szegény apám, mennyire lelkemre kötötte, hogy tiszteljem a bíboros urat; vajon mit szólna, ha tudná, milyen pogányok közé kerültem?

Mondanom sem kell talán, D'Artagnan nem mert belekapcsolódni a beszélgetésbe; de szemét-fülét ugyancsak nyitva tartotta, minden érzékével résen volt, hogy semmit ne mulasszon, és bármennyire bízott is atyja tanácsaiban, ízlése, hajlama szerint inkább helyeselte, mintsem elítélte a szeme előtt lezajló hihetetlen dolgot.

Mivel azonban teljesen ismeretlen volt Tréville úr udvarának népe közt, és most látták itt első ízben, megkérdezték, mit óhajt. A kérdésre D'Artagnan igen alázatosan bemutatkozott, hivatkozott arra, hogy a testőrkapitány úr földije, és a kérdést feltevő inast megkérte, eszközöljön ki számára Tréville úrnál egy percnyi meghallgatást, amit az inas párfogólag meg is ígért: a kérést átadja a maga helyén és idejében.

D'Artagnan most már magához tért az első meglepetésből, kicsit kényelmesebben tanulmányozhatta az öltözékeket és az arcokat.

A legélénkebb csoport középpontja egy magas termetű testőr volt; általános figyelmet keltett gögös képe és külön ruházata. A jelen pillanatban nem a testőregyenruha zubbonyát viselte - egyébiránt e kevésbé szabad, de sokkal függetlenebb korban ez nem is volt feltétlenül kötelező -, hanem egy valamelyest megfakult és kopott, égszínkéék ujjasban feszített; pompázatos, arannyal hímzett kardkötő simult derekára, úgy csillogott-villogott, ahogy a napsugár táncol déli verőfényben a vízen. Válláról kecses redőkben hosszú, skarlátvörös bársonyköpeny hullott alá, csupán a káprázatos kardkötő villogott ki alóla, azon pedig roppant, egyenes kard függött.

A testőr épp akkor jött őrsegből, panaszkodott, hogy, náthát kapott, és időnként tünetően köhögött. Ezért is vette föl - hangoztatta - a köpenyt s miközben termete magasából szónokolt, gőgösen meg-megpödörve bajsztát, mindenki lelkes bámulattal figyelte himzett kardövét - D'Artagnan sem kevésbé, mint a többiek.

- Hiába - mondta a testőr -, ez lesz az új divat; számárság, jól tudom, de divat. Meg aztán az atyai örökséget is el kell költeni valahogyan.

- Ugyan, *Porthos*! - kiáltott fel valaki a hallgatóságból - csak nem akarod azt mondani, hogy azt a kardszíjat az atyai bőkezűségnek köszönheted? Sokkal inkább köszönd talán annak a fátylat viselő hölgynek, akivel múlt vasárnap láttalak a Saint-Honoré kapunál.

- Nem és nem! Úri becsületszavamra: magam vásároltam saját filléreimen - válaszolt az, akit az imént *Porthos*nak szólítottak.

- Persze, úgy ahogy én vásároltam új erszényt azon a pénzen, amivel a régít kibélelte a szeretőm - szólt közbe egy másik testőr.

- Úgy van, ahogy mondom - vágta el *Porthos* -, és be is tudom bizonyítani, hogy tizenkét aranyamba került.

Még magasabbra csapott az ámulat, bár a kétségek továbbra sem oszlottak el.

- Igaz, *Aramis*? - kérdezte *Porthos* az egyik testőrhöz fordulva.

Ez a testőr minden tekintetben ellentéte volt annak, aki a kérdést hozzá intézte és *Aramis* néven szólította: alig huszonkét-huszonhárom éves fiatalember, bájos képén gyermeteg vonások, szeme fekete, pillantása szelíd; arca rózsaszín és pihés, mint az érett őszibarack; keskeny bajsza kifogástalan, szabályos vonalban húzódott felső ajka fölött; szinte lerítt róla, hogy nem szívesen lógatja le kezét, nehogy erei megduzzadjanak; időről időre megdörzsölte a fülét, hogy áttetsző, gyengéd bíborszínük meg ne fakuljon. Többnyire keveset és lassan beszélt; folyvást köszönetet, hangtalanul nevetett, elővillantva szép fogazatát; látszott, hogy gondosan ápolja azt is, akárcsak egész személyét. Barátja kérdésére helyeslő fejbólintással válaszolt.

Ettől a helyesléstől mintha csak még jobban megszilárdultak volna a kardszíjat érintő kételyek; tovább csodálták tehát, de több szót nem ejtettek róla; s a beszélgetés a gondolat-társítás gyors fordulatával hirtelen más tárgyra terelődött.

- Hallottátok, mit mesél *Chalais* istálló mestere? Mit szóltok hozzá? - szólalt meg egy másik testőr; kérdése nem szólt személy szerint senkihez; általában fordult a jelenlevőkhöz.

- Miért, mit mesélt - kérdezte nyeglén *Porthos*.

- Azt, hogy *Bruxelles*-ben látta *Rocheport*-t, a bíboros rossz szellemét, kapucinusnak öltözve; s ez a gyalázatos *Rocheport*, hála jelmezének, ugyancsak lóvátette a szegény ostoba *Laigues* urat.

- Hát ostobának ostoba - mondta *Porthos* -, de kérdés, igaz-e a dolog?

- Nekem *Aramis* mondta el - válaszolta a testőr.

- Igazán?

- Ej, *Porthos*, hisz nagyon jól tudod - szólt *Aramis* -, neked is tegnap meséltem el, ne szaporítsuk tovább a szót.

- Ne szaporítsuk a szót, ez a te felfogásod - folytatta Porthos. - Ne szaporítsuk a szót! Az áldóját! De gyorsan áll nálad a döntés. Még mit nem! A bíboros kopókat uszít egy nemesre, egy jellemtelen, bitang csibésszel ellopítja a leveleit, a spionjai és a levelezés révén kitöri a nyakát Chalais-nak, azzal a szemenszedett ürüggyel hogy a király életére tört, és Monsieur-nek szánta a királyné kezét! Az egész sötét dologról senki nem tudott semmit, te közölted közmegelegedésre tegnap valamennyiükkel, és most, amikor fel se ocsúdtunk a meglepetéstől, nyugodtan kijelented: ne szaporítsuk a szót!

- Hát ha annyira akarjátok, szaporítsuk! - szólalt meg türelmesen Aramis.

- Ennek a Rochefort-nak - kiáltott fel Porthos -, ha én volnék a szegény Chalais istálló mestere, ugyancsak megcirógatnám az ábrázatát.

- Neked meg a nyakad cirógatná meg a Vörös Herceg⁴ - felelte Aramis.

- Haha! A Vörös Herceg! A Vörös Herceg! Remek! - tapsolt Porthos, és helyeslően bólogatott - Igazán kedves ez a Vörös Herceg. Terjeszteni fogom, kedvesem, nyugodt lehetsz. Mindig ilyen szellemes ez az Aramis! Milyen kár, hogy nem követhetted hivatásod szavát, kedvesem! Milyen bűbájos abbé lett volna belőled!

- Az is leszek! - mondta Aramis - csak ideig-óráig tértem le utamról; jól tudod, Porthos, hogy most is folytatom a teológiát.

- Meg is teszi, ha mondja - felelte Porthos. - Előbb-utóbb meg is teszi.

- Előbb - szólt Aramis.

- Csupán egy valamire vár, azután végleg határoz, és megint szoknyába bújik; most is mindig a szekrényében lóg az egyenruhája mögött - szólalt meg az egyik testőr.

- És mi az a valami? - kérdezte egy másik.

- Hogy a királynő trónörökösrel ajándékozza meg a francia koronát.

- Itt nincs helye tréfálkozásnak, urak - mondta Porthos -, Istennek hála, a királynő még benne van a korban, megajándékozhatja a koronát.

- Igen, úgy hallom Buckingham úr itt van Franciaországban - szólalt meg Aramis, és sunyi mosolygása meglehetősen botrányos jelentést adott látszólag egészen egyszerű mondatának.

- Aramis barátom - vágott közbe Porthos -, ezúttal helytelenül beszélsz; addig futsz a szellemes ötlet után, míg végül is túllősz a célon; ha Tréville úr hallaná, ugyancsak ráfizetnél.

- Köszönöm a leckéztetést! - fortyant fel Aramis, és mintha, villám lobbant volna fel szelíd tekintetében.

- Az ember vagy testőr, vagy abbé, kedvesem. Vagy ez vagy az; de egyszerre mindkettő úgysem lehetsz - folytatta Porthos. - Nézd, Athos épp a múltkor mondta, hogy minden lovat meglovagolsz. Jó jó! ne berzenkedjünk, nagyon kérlek, teljesen fölösleges, jól tudod, hogyan szól a megállapodás közted, köztem és Athos között. Csak járj el szépen Aiguillon asszonyhoz, és udvarolj neki; csak járj el Bois-Tracy önagyságához, aki Chevreuse asszony unokahúga, s amint beszélnek, igen kegyes hozzád a hölgy - bánom is én! Hát istenem, ne dicsekedj sikereiddel, nem firtatjuk a titkaidat, mindenki tudja, milyen tapintatos vagy. De ha már egyszer ezzel az erénnyel ékeskedel, hát Ófelségétől se tagadd meg, teringettét! Bánom is

---

⁴ A francia királyság idején a hóhér csuklyás, álarcos, földig érő talárt viselt. (*A ford.*)

én, ki hogyan köszörüli a nyelvét a királyon és az érseken; azonban a királynő személye szent, és róla vagy jót, vagy semmit!

- Porthos, vedd tudomásul, olyan nagyképű vagy, akárcsak Narcisse - felelte Aramis -, tudod, hogy ha nem Athos tartja, utálom az erkölcsi prédikációt. Akinek kedvesem, ilyen cifra kardszíja van, az jobb, ha nem nagyon szenteskedik. Abbé leszek, igen, ha kedvem tartja; addig azonban testőr vagyok, s mint ilyen, azt mondom, amit óhajtok, s jelenleg azt óhajtom mondani hogy untatsz.

- Aramis!

- Porthos!

- No de uraim! Uraim! - kiáltoztak körülöttük.

- Tréville úr várja D'Artagnan urat - szólt közbe a lakáj, és kinyitotta a dolgozószoba ajtaját.

A bejelentés idejére tárva maradt az ajtó; mindenki elhallgatott, és a fiatal gascogne-i általános csend közepette haladt végig a várószoba egy részén, belépett a testőrkapitányhoz, és szívből örvendezett magában, hogy éppen jókor sikerült kerekoldania, s otthagyhatta a furcsa civakodást.

A KIHALLGATÁS

Tréville úr pillanatnyilag ugyancsak cifra kedvében volt; mindazonáltal udvariasan üdvözölte a földig hajbókoló fiatalembert, és elmosolyodott, amikor bókjain megérezte a hamisítatlan béarni kiejtést; egyszeriben eszébe jutott fiatalsága és szülőföldje, és két ilyen emlék minden korban mosolyt fakaszt az ember ajkán. Azonban szinte átmenet nélkül megindult a várószoba felé; intett D'Artagnannak, mintegy elnézését kérve, hogy előbb a többiekkel végez, és csak azután tér rá az ő ügyére, majd három nevet kiáltott; hangja mindannyiszor erősebben és erősebben zengett, és a parancsoló hangsúlytól a harag dörgéséig a skála valamennyi tónusát befutotta:

- Athos! Porthos! Aramis!

A két testőr, iménti ismerőseink, a két utóbbi név viselői azonnal kiváltak csoportjaikból, és a dolgozószoba felé siettek; mihelyt a küszöböt átlépték, becsukódott mögöttük az ajtó. Viselkedésük nem volt ugyan a legnyugodtabb, de csupa méltóság volt, és tisztelettudó fesztelenségük kivívta D'Artagnan bámulatát, aki félisteneket látott bennük, parancsnokukban pedig magát Jupitert, amint az Olümposzon marokra kapja villámain.

Amikor a két testőr belépett, amikor becsukódott mögöttük az ajtó, amikor újra felmorajlott a várószobában a zaj - mert az előbbi kiáltás nyilván új tápot adott a további szóbeszédnek -, amikor végül Tréville úr, szótlank és összevont szemöldökkel háromszor-négyszer teljes hosszában végigjárta szobáját, mindannyiszor elhaladva Porthos és Aramis előtt, akik feszesen, némán álltak ott, mint a díszszemlén, a kapitány hirtelen megállt velük szemközt, és tetőtől talpig bosszús pillantással mérte végig őket.

- Ugye tudják, uraim - tört ki dühösen -, mit mondott, épp tegnap este, a király; ugye tudják?

- Nem, uram, nem tudjuk - válaszolt rövid hallgatás után a két testőr.

- De remélem, lesz szerencsénk megtudhatni a kapitány úrtól - tette hozzá Aramis a legudvariasabb tisztelettel.

- Azt mondta, hogy ezentúl a bíboros úr gárdistái közül válogatja össze a testőreit!

- A bíboros úr gárdistái közül! De hát miért? - kérdezte élénken Porthos.

- Mert rájött, hogy vinkója túlságosan hitvány, egy kis aszúborral kell feljavítani.

A két testőr a feje búbjáig elvörösödött. D'Artagnan azt sem tudta, fiú-e vagy lány, és legszívesebben a föld alá süllyedt volna.

- Igen, igen - folytatta Tréville úr egyre tüzeesebben - és Őfelsége jól is teszi, mert szavamra való igaz, csak rontják az udvar levegőjét a két ballábas testőrei. Nem sok örömem volt abban, amikor tegnap este, sakkozás közben, a bíboros úr a szánakozó részvét hangján előadta hogy tegnapelőtt ezek az átkozott testőrök, ezek a fenegyerekek - olyan gúnyorosan nyomta meg ezt a szót, hogy abban még kevesebb öröömöm tellett -, ezek a késdobálók, tette hozzá rám villantva hiúszemét, egy Férou utcai kocsmában szórakoztak, és gárdistáinak egyik őrzárata - amikor ideért, azt hittem, nyíltan a szemem közé nevet - kénytelen volt letartóztatni a csendháborítókat. A szentségit! És maguk erről semmit sem tudnak! Letartóztatni a testőreimet! Maguk is ott voltak, ne is tagadják, magukra ismertek, és a bíboros a nevüket is megemlítette. No, mindegy, én vagyok a hibás, igen, csakis én; én válogatom össze az embereimet. Mondja csak, Aramis, mi a fene szüksége volt magának testőrzubbonyra, mikor sokkal jobban festene

csuhában? És maga, Porthos, mit páváskodik azzal az aranyos kardszíjjal? Ugye, hogy fakard fityeg rajta? És Athos? Sehol se látom! Hol van Athos!

- Uram - felelte búsan Aramis -, beteg, nagyon beteg.

- Beteg, nagyon beteg, azt mondja? És mi baja?

- Félő, uram, hogy báránymihlője van - szólt közbe Porthos; ő is be akart kapcsolódni a társalgásba -, nagyon kínos volna, mert, sajnós, biztosan megcsúnyul a bőre.

- Báránymihlője! Dicső históriát akar nekem itt beadni, Porthos! Báránymihlője, az ő korában? Még mit nem!... biztosan megsebesült, talán meg is ölték. Hej, ha tudnám!... Azt a csillagát! testőrurak! nem tűröm, hogy lebujokba járjanak, nyílt utcán verekedjenek, és az utcasarkon villogtassák a kardjukat. Nem tűröm, hogy kiröhögjenek bennünket a bíboros úr gárdistái, a derék, fegyelmezett, ügyes fiúk, akik sosem adnak rá okot, hogy letartóztassák őket, de különben el se tűrnék az ilyesmit!... erre mérget veszek. Inkább ott vesznének mind egy szálig, mint hogy egy tapodtat is hátráljanak. Menekülni, meglépni, kereket oldani: - ezt csak csinálják a király testőrei!

Porthos és Aramis tajtékozott dühében. Legszívesebben pusztá kézzel fojtották volna meg Tréville urat, ha nem érezték volna, hogy csupán azért beszél így velük, mert igazán szereti őket. Tiporták lábukkal a szőnyeget, vérig harapták ajkukat és teljes erővel markolták kardjukat. Odakint, már említettük, mindenki hallotta, hogy Athost, Porthost és Aramist szólították, és Tréville úr hangjából azt is jól sejtették, hogy a kapitány dühöng valamiért. Tíz kíváncsi fül tapadt az ajtó kárpitjára, s az arcokat elsápasztotta a harag, mert a hallgatódzók egy hangot sem szalasztottak el a benti beszélgetésből, s az ajkak pontról pontra továbbadták, végig az előszobán a kapitány sértő kitételeit. A dolgozószoba kapujától ki az utcabejáratig egy pillanat alatt forrpontra jutott a hangulat az egész palotában.

- Ha! A király testőrei megadják magukat a bíboros gárdistáinak - folytatta Tréville úr. Magában éppen úgy ette a méreg, mint katonáit, de szavai keményen pattogtak; mintha valamennyi egy-egy tördőfés lett volna, egyenesen hallgatói szívébe.- Igen! Öminenciája hat gárdistája letartóztatja Öfelsége hat testőreit. A teremtsit! Én már tudom, mit teszek. Nyomban a Louvre-ba megyek, visszaadom a királynak testőrkapitányi megbízatásomat, hadnagyi rangot kérek a bíboros úr gárdistáinál, és ha elutasít, isten úgyse! felcsapok abbénak.

E szavakra odakinn fürgeteggé nőtt a moraj: sűrűn záporozott a szitok és káromkodás. Szentségek, istennyavalyák, frászkarikák röpködtek a levegőben. D'Artagnan függőnyt keresett, hogy mögé bújjon; alig állta meg, hogy be ne másszon az asztal alá.

- Kérem, kapitány uram! - harsogta Porthos képéből kikelve - való igaz, hogy hatan voltunk hat ellen, de orvul törtek ránk, és mire kardot ránthattunk, két emberünk máris halott volt, Athos súlyos sebet kapott, vele sem értünk sokat. Ismeri Athost, kapitány úr! Nos, kétszer is megpróbált talpra állni, és mind a kétszer leroskadott. De megadni akkor sem adtuk meg magunkat, szavamra, nem! Úgy hurcoltak el erőszakkal. Útközben megszöktünk. Athost meg, mivel azt hittük, meghalt otthagytuk a harc színterén; gondoltuk, nem érdemes vele cipekednünk. Így volt. Az ördögbe is, nem lehet mindig csatát nyerni, kapitány uram! A nagy Pompeius is vesztett Pharsalusnál, I. Ferenc királyunk pedig, amint hallom, ő sem volt nyimnyám legény, Páviánál vesztett ütközetet.

- Én pedig bátorodom megnyugtatni kapitány uramat, hogy az egyiket saját kardjával döftem át - mondta Aramis -, mert az enyém kettétört az első összezapásnál. Ledöftem vagy megöltem, uram, ahogy parancsolja.

- Ezt nem tudtam - felelte kissé megenyhülve Tréville úr. - Úgy látom, a bíboros úr túlzott egy kicsit.

- De könyörgök, uram - folytatta Aramis, és most már, látva, hogy kapitánya haragja múlik, elő mert hozakodni kívánságával -, könyörgök, uram, ne terjessze, hogy még Athos is megsebesült; kétségbeesne, ha a hír a király fülébe jutna, és mivel sebe igen súlyos: a vállán át mélyen a mellébe hatolt - attól lehetne tartanunk...

Ebben a pillanatban meglibbent az ajtó függönye, és egy nemes vonású, szép, de iszonyatosan sápadt arc jelent meg a rojtok között.

- Athos! - kiáltotta a két testőr.

- Athos! - visszhangozta Tréville úr.

- Hívatott, uram - szólt Athos elgyengült, de tökéletesen nyugodt hangon Tréville-hez -, bajtársaim jelentették, hogy hívatott; parancsoljon, itt vagyok, mit óhajt, uram?

E szavakkal lépett be a testőr a dolgozószobába, kifogástalan, feszes öltözetben, szokása szerint. Tréville urat szíve mélyéig megindította ez a bátor viselkedés; a testőr elé rohant.

- Éppen arról beszéltem az uraknak - mondta neki -, hogy nem tűröm, hogy testőreim szükségtelenül kockáztassák életüket, mert aki talpig férfi, azt megbecsüli a király, s a király tudja, hogy testőrei mind talpig férfiak. A kezét, Athos.

És meg sem várva, hogy a jövevény viszonozza barátságos közeledését, Tréville úr maga ragadta meg a testőr jobbját, és szívvel-lélekkel megszorongatta; nem vette észre, hogy Athos, bármennyire uralkodik is magán, fájdalmasan megvonaglik, és, ami csaknem a lehetetlenséggel volt határos, még jobban elsápad.

Az ajtó félig tárva maradt, olyan feltűnést keltett Athos megérkezése, mert mindnyájan hallották már, hogy megsebesült, bár senki nem szellőztette a titkot. A kapitány végső szavait elégedett moraj fogadta, és két-három lelkes arc bukkant fel az ajtónyílásban. Tréville úr már éppen azon volt, hogy kemény szavakkal érvényt szerez a házirendnek, amikor Athos keze hirtelen görcsösen ráfonódott a kezére; a testőrré emelte pillantását, és látta, hogy az nyomban elájul. Athos, bár minden erejét megfeszítve igyekezett fájdalmát leküzdeni, a következő pillanatban mégis megtántorodott, és elterült a padlón, mint egy halott.

- Seborvost - kiáltotta Tréville úr. - Az én orvosomat, a királyét, a legügyesebbet! Seborvost! Különben szegény Athosom belehal, az áldóját!

Tréville úr kiáltozására mindenki a dolgozószobába tódult; a kapitánynak eszébe sem jutott, hogy becsapja előttük az ajtót; a sebesült körül sürgölődtek valamennyien. Bármily lelkes volt is azonban a sürgés-forgás, fabatkát sem ért volna, ha történetesen az orvos ott nincs éppen a palotában; áttört a csödületen, a most is ájultan fekvő Athos mellé lépett, és mivel a zaj és tolongás zavarta, mindenekelőtt sürgősen azt követelte, hogy a testőrt vigyék át egy másik szobába. Tréville úr máris ajtót nyitott, intett Porthosnak és Aramisnak, s azok ölkben átvitték bajtársukat. Hármójuk mögött a seborvos lépdelt, mögötte pedig bezárult az ajtó.

Tréville úr különben szent és sérthetetlen dolgozószobája most néhány pillanatra egyszerűen második várószoba lett. Mindenki vitázott, ágált, hangoskodott, szitkozódott, káromkodott, a pokol mélységes fenekére kívánta a bíborost gárdistáival együtt.

Egy perc múlva ismét megjelent Porthos és Aramis csupán a seborvos maradt a sebesült mellett Tréville úrral.

Azután Tréville úr is visszatért. A beteg magához tért; a seborvos közölte, hogy a sebesült testőr barátai megnyugodhatnak: Athos gyengeségét csupán a tetemes vérveszteség okozta.

Tréville úr most intett a kezével, és mindenki távozott, D'Artagnan kivételével; ő közben sem feledte el, hogy kihallgatáson van, és gascogne-i módra nyakasan a helyén maradt.

Amikor a dolgozószoza kiürült, és az ajtó becsukódott, Tréville úr sarkon fordult, és kettesben találta magát a fiatalemberrel. Az iménti esemény egy kissé kizökkentette a kerékvágásból. Újra megkérdezte hát, mit óhajt a lerázhatatlan kérelmező. Akkor D'Artagnan megmondta a nevét, Tréville úrnak meg egy csapásra eszébe jutott minden jelen és múlt emléke, és azon nyomban tudta, mi a teendője.

- Bocsánat, kedves földim, ezer bocsánat - szólalt meg mosolyogva -, én bizony tökéletesen megfeledektem magáról. De így van ez: a testőrkapitány is családapa, csak hogy sokkal nagyobb felelősség terheli, mint az átlagos családapát. A katona mind felnőtt gyerek; nekem pedig legfőbb gondom az, hogy a király, de főleg a bíboros úr minden parancsa teljesüljön...

D'Artagnan nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék. Tréville úr ebből mindjárt látta, hogy a fiatalember nem esett a feje lágyára; cirkalmazás nélkül rátért tehát a tárgyra, és fordított egyet a szón:

- Igen szerettem atyjaurát, fiam - mondta. - Mit tehetnék a fiáért? Siessen, minden percemre számot tartanak.

- Uram - szólalt meg D'Artagnan -, amikor útnak indultam Tarbes-ból, az volt a szándékom, hogy annak a barátságnak nevében, melyet máig is híven őriz emlékezetében, testőrzubbonyért folyamodom kegyelmedhez; de abból, amit alig két óra leforgása alatt láttam és hallottam e helyen, látom, hogy számomra túl nagy ez a kegy, és félek, hogy semmivel nem szolgáltam rá.

- Valóban elég nagy, fiatal barátom - válaszolta Tréville úr -, de mégsem haladja meg annyira az erejét, mint amennyire gondolja, vagy legalábbis gondolni véli. Őfelsége ugyanis kibocsátott egy rendeletet, az önéhez hasonló esetekre; sajnálattal kell közölnöm, hogy senki nem lehet testőr, amíg egy-két hadjáratban, dicső tettekkel, vagy a mi ezredünkénél kevésbé kiváltságos alakulatnál eltöltött két évi szolgálatban be nem bizonyítja rátermettségét.

D'Artagnan némán meghajolt. Most már tudta, milyen nehéz testőrzubbonyt szerezni, és még hevesebben égett benne a vágy, hogy megszerezze.

- Mégis - folytatta Tréville, és oly metsző pillantást vetett ifjú földijére, mintha a veséjébe akarna látni -, mégis, atyjaurának, régi bajtársamnak kedvéért, mint már megígértem, szívesen megteszek magának valamit, fiatalember. Nálunk, a béarni földön, sovány az öröksége a nemes úrfiaknak, ha nem elsőszülöttek; alig hiszem, hogy e téren változtak volna a dolgok, mióta szülőfalumból elszakadtam. Gondolom, nem veti fel a hazulról hozott pénz.

D'Artagnan büszkén kidüllesztette a mellét: ezzel jelezte, hogy senkitől nem kér alamizsnát.

- Jól van, fiacskám, jól van - beszélt tovább Tréville -, ismerem én az ilyen kakaskodást; négy tallér szomorkodott az én zsebemben is, amikor Párizsba jöttem, de kardélre hánytam volna, aki azt mondja, hogy nem tudom készpénzben megvenni a király palotáját.

D'Artagnan még jobban kidüllesztette a mellét; neki lova is volt, s miután eladta, négy tallérral gazdagabban kezdte pályafutását, mint annak idején Tréville úr.

- Szóval, azt hiszem, bármennyi pénze van is, nem árt, ha vigyáz rá; persze, az sem árt, ha nem hanyagolja el a nemes emberhez illő gyakorlatokat. Most azonnal írok a Királyi Akadémia igazgatójának; holnaptól kezdve ingyenesen fel is veszik. Ne utasítsa vissza ezt a kis szívességet. Nem egy igen előkelő és igen gazdag nemes folyamodik érte alkalomadtán, és mégsem kapja meg. Az akadémián megtanulja a műlovaglást, a vívást és a táncot, hasznos ismerősöket szerez, és időnként jelentkezik nálam, hogy elmondja, hol tart, s a továbbiakban mivel segíthetem.

D'Artagnan nem sokat értett ugyan az udvari szokásokhoz, mégis észrevette, milyen hidegen bánt vele Tréville úr.

- Sajnos, uram - mondta a kapitánynak -, mindjobban látom, milyen nagy veszteség, hogy nem nyújthatom át uraságodnak atyám ajánló sorait!

- Magam is nagyon furcsállom - válaszolta Tréville úr -, hogy ily módon vágott neki a hosszú útnak, pedig, mi béarniak csupán ezzel az egyetlen, de elmaradhatatlan poggyással szoktunk felkerekedni.

- Megvolt az nekem is uram! hálisten egészen forma és regula szerint - kiáltott fel D'Artagnan -, de hiába: aljasul ellopták.

Azzal elmondta meung-i kalandját, aprólékosan leírta az ismeretlen nemesembert; előadásának lendülete, élethűsége egészen levette lábáról Tréville urat.

- Furcsa história - töprengett a kapitány -, szóval maga hangosan emlegette a nevem?

- Igen, uram: nagy hebehurgyaság volt tőlem, ez kétségtelen; de hát uraságod neve volt védőpajzsom utamon: nem gyakran bújtam mögéje, remélem elhiszi!

Igen nagy keletje volt akkoriban a hízelgésnek, és e téren Tréville úr sem maradt el a király vagy a bíboros mögött: szívesen vette a tömjénezést. Nem is állhatta meg, hogy leplezetlen örömmel el ne mosolyodjon, mosolya azonban hamarosan eloszlott; és a kapitány megint csak visszatért a meung-i esetre:

- Mondja csak - folytatta -, nem volt annak a nemesnek egy piciny sebhely az arcán?

- De igen; mintha puskagolyó horzsolta volna.

- Jóképű ember volt?

- Jóképű.

- Magas termetű?

- Magas termetű.

- Sápadt arcú, barna hajú?

- Igen, igen! Hát kegyelmed ismeri azt az embert? Hej! kerüljön csak a kezembe, márpedig én kézre kerítem, ha kell, a pokol fenekén is...

- Egy nőre várt? - folytatta Tréville.

- Mielőtt elvágatott, mindenesetre beszélt a nővel, akire várt.

- Nem tudja, miről beszéltek?

- A férfi egy ládikát adott át, és azt mondta a hölgynek, benne találja meg a további utasításokat; lelkére kötötte, hogy csak Londonban nyissa ki.

- Angol nő volt?

- A férfi miladynek szólította.

- Ő az! - dörmögte Tréville. - Ő az! pedig azt hittem, még Bruxelles-ben van!

- Uram! Ha tudja, ki ez az ember - robbant ki D'Artagnan -, mondja meg nekem, s azt is, hol találom; ez nekem elég, még ígéretét is visszavonhatja, hogy testőrt csinál belőlem, mert számomra mindennél fontosabb a bosszú.

- Verje ki a fejéből, fiatal barátom - kiáltott fel Tréville -, sőt, ha megpillantja az utcán, térjen ki előle, menjen át a másik oldalra! Sziklafal az; ne rohanjon fejjel a falnak, úgy összeroppan, mint az üvegpohár.

- Márpedig én - mondta D'Artagnan -, ha egyszer kezembe kaparintom...

- Márpedig én - vágott a szavába Tréville -, azt tanácsolom, ne kutasson utána.

A kapitány megtorpant, váratlan kétely támadt fel benne. Miért acsarkodik ilyen vad gyűlölettel az ifjú utazó erre a férfira? Elhihető-e, hogy az csakugyan ellopta apja levelét? Nem valami kelepécét leplez ez a nagy acsarkodás? Talán csak nem Őeminenciája küldte ide a fiatalurat? Nem akarja-e léprecsalni? Talán csak a bíboros ügynöke ez az állítólagos D'Artagnan: így akarják becsempészni a házába, az a feladata, hogy a bizalmába férközzön, és később, mint ezer esetben megtörtént, kitörje a nyakát! Még merőbben nézett D'Artagnanra, mint az imént. A fiatalember körmönfont elevensége, túlzó alázata átsütött élénk vonásain; az összkép cseppet sem volt megnyugtató.

- Hogy gascogne-i, azt biztosan tudom - gondolta -, de mért éppen az én gascogne-im? Miért nem a bíborosé? No, tegyük próbára a fiút. - Fiatal barátom - tagolta lassan -, maga mégiscsak hajdani jó barátom gyermeke mert nem kételkedem, hogy amit az ajánlólevél ellopásáról mondott, szintiszta igazság; ezért hát szeretném, ha jóvá tehetném iménti tartózkodásomat, ezért fellebbentem a fátylat a mi politikánkról. A királyt testi-lelki jó barátság köti a bíboros-hoz; látszólagos perpatvaraik csupán arra jók, hogy az ostobák szemébe port hintsenek. Nem szeretném, ha derék földim, egy jó kardforgató, szépreményű fiatalember lenyelné ezt a maszlagot, és ostobán bekapná a horgot, mint oly sokan mások, akik meg is lakoltak érte. Tudja meg hát; én e két mindenható úr hűséges, szolgája vagyok; mindannak, amit komolyan, megfontoltan teszek, csupán egyetlen célja van; a király és a bíboros úr szolgálata; s a bíboros úrhoz fogható dicső lángelmét keveset szült Franciaország. Tehát, fiatal barátom, ehhez tartsa magát; ha pedig, akár családjá, akár kapcsolatai, akár tulajdon ösztöne azt sugalmazná, hogy valamiképpen szembeforduljon a bíborossal, mint egyik-másik nemesember, akkor fel is út, le is út: isten áldja. Mindent megteszek magáért, amit tehetek, de kérem, kerülje társaságomat. Őszinteségemmel remélem, mindenképpen elnyerem barátságát; mert mind a mai napig nem volt fiatalember, akivel úgy beszéltem volna, mint jelenleg magával.

Befelé pedig így gondolkodott:

Ha a bíboros küldte a nyakamra ezt a rókafit, nyilván fejébe verte (hiszen tudja, mennyire utálok őt), hogy aki kémkedni akar körülöttem, kígyót-békát kiáltson rá, mert ezzel férközhet legjobban bizalmamba: most hát a kis ravasz nyilván elsiklik hűségnyilatkozatom felett, és azt fogja válaszolni, hogy szívvel-lélekkel gyűlöli Őeminenciáját.

Tréville úr azonban rosszul számított, mert D'Artagnan nyíltan, egyszerűen így felelt:

- Uram, hajszálra ugyanezzel a szándékkal érkeztem Párizsba. Atyám lelkemre kötötte, hogy senkitől semmit ne tűrjek el, csupán a királytól, a bíboros úrtól és kegyelmedtől: mert, úgymond, ez a három főember Franciaországban.

Tréville úr nevét, mint látjuk, D'Artagnan toldotta a másik kettőhöz; úgy gondolta, az ilyesmi sosem árthat.

- Ennek értelmében minden hódolatom a bíboros úré - folytatta -, és legmélyebb tisztelettel adózom cselekedeteinek. Kétszeres öröm számomra, uram, ha szavai, mint mondja, őszinték, mert így, remélem, kitüntet azzal, hogy méltányolja kettőnk hajlamainak azonosságát; hogyha azonban, ami különben nagyon természetes, nem bízna bennem, akkor őszinte szavaimmal magam alatt vágom a fát; de sebj, becsülését akkor is elnyerhetem, és szememben ez mindennél többet ér.

Tréville úr azt sem tudta, hová legyen ámulatában. Elnyerte csodálatát ez a nagy éleslátás és őszinteség, kételyeit mégsem oszlatta el egészen; mert minél különb ez a fiatalember a többinél, annál veszélyesebb lehet, ha tévesen ítéli meg. De mégiscsak kezét szorított D'Artagnannal, és így beszélt:

- Maga derék ember, fiacskám, pillanatnyilag azonban csak annyit tehetek, amennyit az imént megígértem. Palotámat mindig nyitva találja. Később majd, mivel akármikor bejuthat hozzám, és így egyetlen alkalmat sem szalaszt el, valószínűleg megkaphatja, amit annyira szeretne.

- Ezt értsem úgy - szólt D'Artagnan -, hogy kapitány úr megvárja, amíg érdemes leszek erre. Nos - tette hozzá gasconne-i fesztelenséggel -, megnyugtatom, nem várakoztatom sokáig.

Köszönt, és távozni készült; a többi most már az ő dolga.

- Hová siet? - tartóztatta fel Tréville úr - és a levél az Akadémia igazgatójához? Hiszen megígértem! Talán sértené a büszkeségét, ha el kellene fogadnia, fiatalúr?

- A világért sem, uram - felelte D'Artagnan -, ez nem jut a másik ajánlólevél sorsára, arról kezeskedem. Vigyázok rá, mint a szemem világára, meg is kapja a címzett, esküszöm, és jaj annak, aki elvenné tőlem!

Tréville úr megmosolyogta az újabb hetvenkedést; az ablakmélyedésből, ahol beszélgettek, asztalához lépett, magára hagyta ifjú honfitársát, és amint ígérte, hozzáfogott az ajánlólevélhez. D'Artagnan eközben jobb híján egy induló ütemét kopogtatta ujjával az ablaküvegen; a testőröket figyelte, mint sorjában eltávoztak, tekintetével kísérte őket, míg csak el nem tűntek az utcasarkon.

Tréville úr befejezte a levelet, lepecsételte, felállt az asztaltól, és a fiatalember felé indult, hogy kezébe adja; de éppen amint D'Artagnan utánanyúlt, Tréville úr ámulva látta, hogy védenca nagyot ugrik, fejébe száll a vér, és kiabálva rohan ki a dolgozószobából:

- Hej, az istenfáját! ezúttal nem szalasztom el.

- Ki az? - kérdezte Tréville úr.

- Ő az, a tolvaj! - felelte D'Artagnan. - Hej, te gazember!

S már nem volt sehol.

- Átkozott bolondja! - dörmögte Tréville úr. Majd kisvártatva hozzátette: - Ha csak ez is nem valamilyen ügyes fogás, hogy kereket oldjon, miután látja, hogy kudarcot vallott velem.

ATHOS VÁLLA, PORTHOS KARDSZÍJA ÉS ARAMIS ZSEBKENDŐJE

D'Artagnan dühöngve rohant át a várószobán; három ugrással a lépcsőig jutott; gondolta, négyesével száguld le rajta, ám futása lendületében majd felöklelt egy testőrt, aki épp akkor lépett ki Tréville úrtól egy mellékajtón. Amint homloka a másik vállának ütközött, az felkiáltott, sőt felüvöltött.

- Bocsánat - vetette oda D'Artagnan, és igyekezett tovább rohanni -, bocsánat, nagyon sietek.

Alig jutott azonban az első lépcsőfokig, egy acélos csukló derékon ragadta, és megállította.

- Siet! - kiáltotta a testőr sápadtan, mint a halál. - Ezen a címen nekem ront, azt mondja, „Bocsánat”, és azt hiszi, minden rendben? Korántsem, barátocskám. Azt hiszi, amiért az imént végighallgatta, milyen keményen beszél velünk Tréville úr, most már maga is ugyanígy bánhat velünk? Ne áltassa magát, pajtikám; maga nem Tréville úr.

- Esküszöm - felelte D'Artagnan, mert felismerte Athost, aki az orvosi kezelés után hazatérőben volt -, esküszöm, nem készakarva tettem, és éppen azért is kértem bocsánatot. Tehát, úgy hiszem, rendben van a dolog. De újra elismételhetem, s ezúttal, becsületemre, úgy érzem fölöslegesen, hogy sietek, nagyon sietek. Hagyjon hát kérem, hadd menjek utamra.

- Uram - szólt Athos és eleresztette -, uraságod udvariatlan. Látnivaló, hogy messziről jött.

D'Artagnan már három-négy lépcsőfokkal lejjebb járt, de Athos megjegyzésére megtorpant.

- Teringettét, uram! - mondta -, akármilyen messziről jövök, nincs szükségem uraságod illemtani oktatására, erre figyelmeztetem.

- Lehet - mondta Athos.

- Ha nem sietnék annyira - kiáltott fel D'Artagnan - ha nem kergetnék valakit...

- Csupasietség-úr, engem akkor is megtalál, ha nem siet, hallja-e?

- És szabad tudnom, hogy hol?

- A Sarutlan Karmelitáknál.

- Hány órákor?

- Délfelé.

- Rendben van, délfelé ott leszek.

- Nem szeretném, ha megvárakoztatna, mert ha negyedre jön, pörköltet aprítok a füléből.

- Helyes! - vágta oda D'Artagnan - tíz perccel tizenkettő előtt ott leszek.

S azzal nekiiramodott, mintha az ördögök kergetnék; ismeretlen ellenfele oly kényelmesen sétált, hogy még nem járhat messzire; remélte, hamarosan eléri.

Igen ám, de az utcai kapuban Porthos beszélgetett az őrtálló katonával. Kettőjük között éppen hogy egy ember elfért. D'Artagnan úgy becsülte, elég lesz neki a rés, és repült, mint a nyíl, hogy átsuhanjon közöttük. Sajnos, számításából kihagyta, hogy szeles az idő. Már-már túljutott a beszélgetőkön, amikor a szél kifeszítette Porthos hosszú köpenyét, és D'Artagnan egyenest a köpenybe rohant. Porthosnak nyilván ezer oka volt rá, hogy meg ne váljon ettől a lényeges ruhadarabtól; el is engedhette volna köpönyege szárnyát, de épp ellenkezőleg magához húzta, úgyhogy D'Artagnan, Porthos makacs ellenállása következtében a bársony

szövetbe gabalyodva többször megpördült a tengelye körül, s végül egészen a köpenybe csavarodott.

D'Artagnan vakon tapogatódzott, és szeretett volna a ruha redői közül előkecmeregni; közben hallotta, hogy a testőr pogányul káromkodik. Fiatal barátunk legfőképpen attól félt, hogy kárt tesz a kardszíjban, melynek vadonatúj frissességét az imént mi is megcsodáltuk; mikor azonban félénken kinyitotta a szemét, azt látta, hogy pontosan Porthos két válla közé került, vagyis orra hegye csaknem a kardszíjat súrolja.

Sajna! a kardszíj is olyan volt, akárcsak világi dolgaink legjava, melyekről tudjuk, hogy mind egytől egyig csupa hiú látszat: csak elől ékesítette cifra aranydíszt, hátfelőli oldalán csupaszon szerénykedett a bivalybőr. Porthos nemhiába volt ízig-vérig piperkőc; ha már csupa-arany kardszíjat nem szerezhette, szerzett hát félig aranyozottat; így mindjárt megvilágosodott, mi szüksége volt a nátha mesére és a köpenyre.

- Az istenfáját! - kiáltott Porthos, és minden erejével azon volt, hogy a hátát kaparászó D'Artagnant lerázza a nyakáról - megveszett az úr, hogy így támadja meg az embert!

- Bocsánat - szólt D'Artagnan, és elődugta fejét az óriás testőr hónalja alól -, nagyon sietek, utol kell érnem valakit, és...

- S amikor siet, zsebben hordja a szemét, nemdebár? - kérdezte Porthos.

- Korántsem - pattant fel D'Artagnan -, sőt éppen szememnek köszönhetem, hogy azt is láthatom, amit senki más.

Elértette-e Porthos a célzást, vagy sem, ki tudja - mindenesetre kirobbant:

- Ha uraságodnak szűk a bőre, a testőrök szívesen belerázzák, különösen, ha sokat lábatlankodik.

- Még hogy engem beleráznak! - vágott vissza D'Artagnan - uram, válogassa meg kifejezéseit.

- Miért válogatnám? Megszoktam, hogy farkasszemet nézsek ellenfeleimmel.

- Magam is azt hiszem, hogy nem fordít hátat nekik.

Azzal, tiszta szívből hahotázva gonosz megjegyzésén, a fiatalember sarkon fordult és távozott.

Porthos tajtékozott dühében, és előrelépett, hogy D'Artagnanra vesse magát.

- Később, uram, később! - kiáltott vissza az - majd ha a köpenyét letette.

- Legyen egy órakor a Luxembourgi-palota mögött.

- Nagyon helyes, egy órakor - felelt D'Artagnan, s már el is tűnt az utcasarkon.

Ám hiába fürkészte végig háta mögött az utcát, hiába tekintett előre, nem látott senkit. Bármily kényelmesen sétált is az idegen, előnyt szerzett; az is lehet, hogy betért valamelyik házba. D'Artagnan sorra kérdezte a szembejövőket, lement egészen a kompig, majd visszafelé végigkutatta a Szajna és a Vöröskereszt utcát; de sehol semmi. Loholása azonban egy valamire jó volt: mentől jobban gyöngyözött homlokán az izzadság, annál inkább hűledezett szívében a láng.

Tűnődni kezdett iménti élményein; mind gyászos volt, és nem is kevés; még tizenegy óra sincs, és máris eljátszotta Tréville úr jóindulatát, mert a kapitány kétségkívül túl huszárosnak találta D'Artagnan távozását.

Aztán két derekas párbaj szakadt a nyakába, és két olyan ellenfél, akik közül bármelyik lekaszabolhat három D'Artagnant; sőt, ami ennél is rosszabb: két testőr, márpedig a testőröket mindenkinél többre, becsülte, agyában és szívében bárki más fölé helyezte.

Szomorú kilátások. A fiatalember biztosra vette, hogy Athos megöli; kézenfekvő tehát, hogy Porthos már nem nagyon érdekelte. Mivel azonban a remény mindennél szívósabban gyökerezik az emberi szívben, benne is felmerült annak a reménye, hogy természetesen szörnyen összekaszabolva, mégiscsak túlélheti két párbaját, és arra az esetre, ha túlélné, a jövőbeni miheztartás végett a következő erkölcsi prédikációt intézte önmagához.

- Micsoda tyúkeszű fráter, micsoda faragatlan barom vagyok! Ez a derék, és szerencsétlen Athos megsebesül a vállán, s én mint egy kos, egyenesen a vállába öklelek. Igazán csodálom, hogy azon nyomban ketté nem hasított; megtehetette volna teljes joggal; szörnyű fájdalmat okozhattam neki, Porthos meg - hát ami Porthost illeti, az még ennél is cifrább.

Önkéntelenül fel kellett nevetnie; most már azonban körütekintett: nem sérti-e meg ez a saját magának szóló, és avatatlanok szemében oktan nevetés valamelyik járókelőt.

- Ami Porthost illeti, az még cifrább; de mindegy, azért mégiscsak százalmas hebehurgyaság. Hát való az: minden figyelmeztetés nélkül rárohanni valakire! Nem és nem! Hát beszimatolni egy köpeny alá, hogy lássam, mi *nincs* alatta! Biztosan megbocsátott volna; egészen biztosan, ha nem piszkál az ördög, hogy szóba hozzam azt az átkozott kardszíjat, bár csak burkoltan, az igaz; az ám, még hozzá milyen csinos burokbán! Hej! átkozott gascogne-i fejem: tán még a kötél végén is szellemeskedni fog! No, barátocskám, D'Artagnan - folytatta magában olyan szívélyesen, amint csak véleménye szerint megérdemelte -, ha ezt megúszod, ami csöppet sem valószínű, legfőbb ideje, hogy megtanuld, mi a kifogástalan udvariasság. Ha példaképre van szükség, mindenki téged idézzon. Az előzékenység és udvariasság még nem gyávaság. Nézd csak, milyen Aramis: maga a földre szállt szelídség és kellem. És ki merésznél Aramist gyávának nevezni? Senki! s a jövőben minden porcikámmal hozzá igazodom. Ejnye, de jó! éppen most kerül utamba.

D'Artagnan elmélkedő sétája az Aiguillon-palota közelébe vezette, s az épület előtt fiatal barátunk Aramist pillantotta meg: vidáman beszélgetett három nemes királyi testőrrel. Aramis is észrevette D'Artagnant, minthogy azonban nem feledte, hogy a gascogne-i jelen volt Tréville úr ma reggeli dühkitörésénél - és miért is látta volna szívesen azt, aki szemtanúja volt a testőrök megleckéztetésének - úgy tett, mintha nem venné észre. D'Artagnan, éppen ellenkezőleg, egészen belemerült friss terveibe: békülékenység és udvariasság mindenkinek felett; közelebb lépett hát a négy fiatalemberhez, széles mozdulattal üdvözölte őket, és búbájosan rájuk mosolygott. Aramis megbiccentette a fejét, de a mosolygást nem viszonzta. Egyébiránt ugyanabban a pillanatban mind a négyen félbehagyták a beszélgetést.

D'Artagnan értelmes fickó volt; rögtön észrevette, hogy ő itt csak ötödik kerék; viszont nem volt elég gyakorlata a társasági modorban, és jóllehet tisztán látta, milyen suta helyzet, ha valaki alig ismert társaságba és rá nem tartozó beszélgetésbe csöppen, nem tudta, mi módon állhatna odább ildomosan. Törte hát a fejét, hogy lehetőleg minden félszegség nélkül visszahúzódjon, amikor felfedezte, hogy Aramis leejtette zsebkendőjét, és nyilván figyelmetlenségből rálépett; úgy gondolta, itt az alkalom, és jóvá teheti nevetlenségét; lehajolt és a tőle telhető legkecsesebb mozdulattal előhúzta a zsebkendőt a testőr talpa alól - meg kell mondanunk, Aramis minden erejét megfeszítve igyekezett ebben megakadályozni.

- Azt hiszem, uram - nyújtotta át D'Artagnan a zsebkendőt -, nem szívesen veszítené el.

Csakugyan: a kendőt gazdag hímzés díszítette; egyik sarkában korona és nemes címer. Aramis fülön pirult, és inkább kitepte, mint elvette a zsebkendőt a gascogne-i kezéből.

- Haha! - kiáltotta az egyik testőr - a diszkrét Aramis! Mondod-e még, hogy semmi dolgod Bois-Tracy asszonnyal, amikor a jótékony hölgy oly kedvesen neked kölcsönzi a zsebkendőit!

D'Artagnan megértette Aramis pillantásából, hogy halálos ellenséget szerzett magának; Aramis pedig folytatta éppoly negédesen mint az imént:

- Tévednek az urak, a zsebkendő nem az enyém; nem is tudom, mi ütött az úrba, hogy éppen nekem adta, nem maguknak; szavaim bizonyosságául íme a saját zsebkendőm: itt van a zsebemben.

Azzal előhúzta saját, ugyancsak elegáns, finom batisztzsebkendőjét, ez is drága holmi volt, mint minden batisztkelme ekkoriban; azonban se hímzés, se címer nem díszítette; csupán egyetlen betű volt rajta, tulajdonosának névjegye.

Most már D'Artagnan püsszeni sem mert, rájött, hogy baklövést követett el; Aramis barátait azonban csöppet sem győzte meg a tiltakozás, és egyikük megjátszott komolysággal fordult a fiatal testőrhöz:

- Ha igaz, amit beszélsz - mondta -, el kell hogy kérjem tőled, kedves Aramis, hiszen tudod, Bois-Tracy szívbeli jó barátom, és nem szeretném, ha felesége holmija diadalmi zálogként idegen kézbe kerülne.

- Illetéktelen kérés - válaszolt Aramis. - Bár elismerem, hogy követelésed érdem szerint jogos - forma szerint nem az, és ezért megtagadom.

- Tény az - kockáztatta meg D'Artagnan bátortalanul -, hogy nem láttam, amikor a zsebkendő kiesett Aramis úr zsebéből. Csak a lába volt rajta, s én azt hittem, nyilván az övé, ha a lába rajta van.

- Pedig, kedves uram, tévedett - válaszolt hűvösen Aramis; szemlátomást nem nagyon érdekelte a kiigazítás.

Azután megint ahhoz a testőrhöz fordult, aki Bois-Tracy barátjának nevezte magát:

- Különb, kedves uram, Bois-Tracy úr testi-lelki jó barátja, vegyük tekintetbe, hogy engem sem fűz kevésbé gyengéd barátság hozzá, mint téged; így hát mért nem a te zsebedből esett ki a zsebkendő; mért épp az enyémből?

- Azt már nem! szavamra nem! - kiáltott fel Őfelsége testőre.

- Te megesküdtél a szavadra, én megesküszöm a becsületemre. Ki hazudik kettőnk közül? Nézd, Montaran, jobbat mondok: megtartom a felét, tartsd meg te is a felét.

- A zsebkendőnek?

- Igen.

- Csodálatos! - kiáltott fel a két másik testőr. - Salamoni ítélet. Aramis, a bölcsesség kútfeje vagy.

A fiatalemberek jót kacagtak, és mint gondolhatjuk, ezzel be is fejeződött a dolog. Pillanatok alatt véget ért a beszélgetés. Aramis szívélyesen kezet szorított barátaival, azután ment ki-ki a maga útján.

- Most vagy soha - gondolta magában D'Artagnan -, ki kell békülnöm ezzel a kedves fiúval.

Gascogne-i barátunk a beszélgetés vége felé néhány lépéssel távolabb vonult a társaságtól, most azonban, dicséretes felbuzdulásában csatlakozott Aramishoz, aki ment a dolgára, és ügyet sem vetett rá.

- Uram - mondta a testőrnek -, remélem, megbocsát.
  - Engedje meg, uram - szakította félbe Aramis -, hogy megjegyezzem: az imént nem úri emberhez illő módon viselkedett.
  - Csak nem gondolja uraságod...! - kiáltott fel D'Artagnan.
  - Nem gondolom, hogy uraságod ostoba; ezért, ha Gascogne-ból jött is, sejtheti, hogy az ember nem ok nélkül tapos egy zsebkendőre. Vagy azt hiszi, a párizsi utcát batisztszőnyeg fedi?
  - Uram, rosszul teszi, ha sérteget - kerekedett föl D'Artagnanban a kötekedő természet, és egyszeriben elnyomta békülékeny szándékait. - Gascogne-ból jöttem, az igaz, és mivel tudja, külön nem is kell mondanom, hogy a gascogne-i nem béketűrő fajta; ha tehát mifelénk valaki egyszer bocsánatot kért, szentül hiszi, hogy jóval messzebb ment a kelleténél, még akkor is, ha igazi ostobaságért kellett bocsánatot kérnie.
  - Uram - válaszolta Aramis -, szavaimnak nem az volt a célja, hogy belekössek uraságodba. Hálisten, nem vagyok bérgyilkos, és mivel csak ideiglenesen testőrködöm, csupán akkor verekszem, ha kénytelen vagyok rá, és ilyenkor is viszolygok tőle; ezúttal azonban nem babra megy a játék, mert uraságod egy hölgy becsületébe gázolt.
  - Gázoltunk, akarja mondani! - kiáltott fel D'Artagnan.
  - Miért volt olyan ügyetlen, hogy visszaadta a zsebkendőt?
  - Miért rejtette el?
  - Mondtam már, és ismétlem, uram: nem az én zsebemből esett ki.
  - Újabb hazugság, mert láttam, amikor kiesett!
  - Ah! ez már törülmetszett gascogne-i modor! No jó, én majd megtanítom kesztyűbe dudálni.
  - Aha, kedves abbém! Ez ám az oltári modor! No, én majd visszakergetem a misére! Elő a kardot, kérem, de azonnal.
  - Jó, jó, fiacskám, csak hogy nem itt. Nem látja itt az Aiguillon-palotát? Minden ablakából a bíboros fogdmegjei leskelődnek! Honnan tudhatom, hogy nem Őeminenciája uszítja-e rám uraságodat, mert a fejemre pályázik? Márpedig én, bármily nevetséges is, igen ragaszkodom a fejemhez, mert úgy érzem, egész tűrhetően díszíti vállamat. Szívesen megölöm hát, ne féljen, de szeretem a nyugalmat, a zárt, fedett vidéket, ahol nem henceghet a hullájával senki előtt.
  - Ahogy parancsolja, de ne bízsa el magát, és ne hagyja otthon a zsebkendőjét, akár uraságodé, akár nem; esetleg szüksége lehet rá.
  - Gascogne-i az úr? - kérdezte Aramis.
  - Igen. Uraságod, remélem, nem halasztja el találkozónkat merő óvatosságból.
  - Az óvatosság, uram, a testőr szemében elég haszontalan erény, ezt jól tudom: egyházi személyek azonban nem nélkülözhetik; én csupán átmenetileg vagyok testőr, ezért inkább óvatos maradok. Legyen szerencsénk két órákor Tréville úr palotájában. Ott megbeszélhetjük az alkalmas helyet.
- A két fiatalember elkészönt egymástól, azután Aramis a Luxembourgi-palota felé vezető úton távozott. D'Artagnan pedig látva, hogy az idő sürgeti, megindult a Sarutlan Karmeliták felé, miközben így morfondírozott:
- Mindegy, most már nyakig benne vagyok; de ha megölnek, legalább testőr fog megölni.

A KIRÁLY TESTŐREI ÉS A BÍBOROS ÚR GÁRDISTÁI

D'Artagnan nem ismert senkit Párizsban. Párbajsegéd nélkül indult tehát az Athossal megbeszélte találkozóra: úgy döntött, elfogadja ellenfelének segédeit. Egyébként feltett szándéka volt, hogy a gyengeségnek látszatát is kerülve, minden elégtételt megad a vitéz testőrnek, attól félt ugyanis, hogy mint mindig, ha erős és edzett fiatalember harcol sebesült és gyenge ellenféllel, most is csupán kellemetlensége támadhat az összecsapásból; ha legyőzik, kettős diadal jut ellenfelének, ha ő kerül ki győztesen, rosszhiszeműséggel és olcsó hetvenkedéssel fogják vádolni.

Egyébként, hacsak nem kontár módra vázoltuk fel ifjú kalandorunk jellemét, az olvasó már biztosan észrevette, hogy D'Artagnan nem átlagember. A jelen pillanatban is azt hajtogatta ugyan magában, hogy a halál fia, de esze ágában sem volt szép csendesen beletörödni sorsába, ahogyan mások tették volna, akikben kevesebb a bátorság és a mérséklet. Leendő ellenfeleinek jellemvonásait latolgatta, és egyre világosabban látta saját helyzetét. Athost őszinte bocsánatkéréssel köszönti majd; a testőr nagyúri viselkedése, komoly külseje igen megnyerő; remélte, hogy elnyeri barátságát. Azután abban a hitben ringatózott, hogy Porthost a kard-szíjjal fogja sakkban tartani; hiszen, ha a testőr nem öli meg azonnal, ő boldog-boldogtalan-nak elmondja a titkot, és ha ügyesen kihegyezi a történetet, Porthosnak mindenki a szeme közé nevet, nem lesz maradása; végül, ami a sunyi Aramist illeti, az már igazán nem sok vizet zavar; ha eljut odáig, könnyűszerrel elintézi, vagy legalábbis azt a módszert követve, melyet Ceasar javasolt Pompeius katonái ellen, az arcát sebzi meg, és örök életére elcsúfítja szabályos vonásait, melyekre olyan büszke.

Mindezekén túl D'Artagnan jelleme a rendíthetetlen eltökéltségen nyugodott: atyja tanácsai alapozták ezt meg, nagyjából a következő formában: „Ne tűrj el senkitől semmit, csupán a királytól, a bíborostól és Tréville úrtól.” Ezért nem is ment, hanem szinte repült a Sarutlan Karmeliták kolostorához. Az ablaktalan, nagy épületet kopár rét szegélyezte, a Barátok Rétjének mintegy függeléke: itt szoktak találkozni azok, akiknek „sürgős ügyei” nem tűrtek halasztást.

Amikor D'Artagnan megpillantotta a rendház mellett húzódó keskeny üres telket, Athos már öt perce várt rá; éppen akkor ütötte a delet. Szóval pontos volt, a pontosság mintaképe, és a legszörszálhasogatóbb párbaj szakértő sem vethetett volna semmit a szemére.

Athosnak azóta is szörnyen fáj a sebe, jóllehet Tréville úr seborvosa közben átkötötte; most egy sarokkövön ült, úgy várta ellenfelét; éppoly nyugodt és méltóságteljes volt, mint mindig. D'Artagnan közeledtére felállt, és udvariasan néhány lépést eléje ment. Ellenfele földig emelt kalappal közelített hozzá; tolla a port sepepte.

- Uram - szólította meg Athos -, két barátomat kértem fel segédül, de még nem értek ide. Csodálom, hogy késnek; nem szokásuk.

- Nekem nincsenek segédeim, uram - felelt D'Artagnan -, csupán tegnap érkeztem Párizsba, és senkit sem ismerek Tréville úron kívül; atyám ajánlott be hozzá, aki barátságával dicsekedhet ha szabad így mondanom.

Athos tűnődött egy pillanatig.

- Csak Tréville urat ismeri? - kérdezte tőle.

- Igen uram, csak őt ismerem.

- Hm - dörmögte Athos félig magának, félig D'Artagnan felé -, ha megölöm, azt fogják mondani, gyermekgyilkos vagyok!

- Alig hiszem, uram - felelte D'Artagnan, és nem minden méltóság nélkül meghajolt Athos felé -, alig hiszem, mivel sebesülése nyilván súlyosan terhére van.

- Csakugyan meglehetősen terhemre van, és meg kell mondanom, pokolian fájt, amikor beleöklelt; de sebj, legföljebb bal kézzel vívok: így szoktam hasonló esetekben. Nem azért teszem, hogy előnyhöz juttassam, hiszen egyformán jól vívok mindkét kezemmel; sőt ez inkább hátrányt jelent majd uraságodnak: annak, aki váratlanul akad balkezes ellenfélre, nem könnyű a dolga. Sajnálom, hogy nem állt módomban előre figyelmeztetni.

- Uraságod rendkívül udvarias - szólt D'Artagnan, és ismét meghajolt -, végtelen hálára kötelez.

- Ne hozzon zavarba, uram - felelte Athos szokott nemes modorában -, beszéljünk másról, kérem, hacsak nincs ellenére. Hej, teringettét, hogy belém öklelt! még most is ég a vállam.

- Ha volna szíves megengedni... - kezdte félénken D'Artagnan.

- Mit uram?

- Van egy sebkendőcsöm; csodás hatással gyógyít minden sebet; anyámtól kaptam, magam is próbát tettem vele.

- És?

- Biztosra veszem, hogy három nap alatt rendbehozza uraságodat, és akkor, ha meggyógyult, nos, uram! akkor is nagyon megtisztel, ha kiáll velem.

D'Artagnan közvetlen egyszerűséggel beszélt, s ez udvariasságának ugyancsak becsületére vált, bátorságán azonban semmi csorbát nem ejtett.

- Istenemre, uram - szólt Athos -, ajánlata nagyon tetszik nekem; nem mintha elfogadnám, de messziről látszik, hogy nemes, úri lélek sugallta. Így szóltak, így tettek Nagy Károly alatt a hajdani daliák, minden mai lovag örök mintaképei. Sajnos, a nagy császár ideje rég lejárt. Ma a bíboros az úr, és bármint titkoljuk is, három nap alatt mindenki tud majd lovagias ügyünkről, mindenki, mondom, és meghíúsítják a párбайt. De hol az ördögbe marad ez a két tekergő?

- Ha siet uraságod - szólt Athoshoz D'Artagnan ugyanolyan keresetlenül, ahogy az imént a párбай elhalasztását felajánlotta -, ha siet, és nyomban végezni akar velem, kérem, ne zavartassa magát.

- Megint jól beszél! - szólt Athos, és barátságosan biccentett D'Artagnan felé - látszik, hogy talpraesett, és minden bizonynyal nem pipogya ember. Kemény fából faragták uraságodat, s én szeretem az ilyen embereket; látom már, hogy igen kellemesen elcsevegünk majd, ha közben meg nem öljük egymást. Várjuk hát meg, kérem, az urakat; van elég idő, és így van rendjén a dolog. Lám! Azt hiszem, jön is az egyik.

A Vaugirard utca sarkán csakugyan éppen a termetes Porthos volt feltűnedezőben.

- Ejha! - kiáltott fel D'Artagnan - Porthos úr az első segéde?

- Igen; van talán valami ellenvetése?

- A világért sem.

- Jön a második is.

D'Artagnan odanézett, és ráismert Aramisra.

- Az áldóját! - kiáltotta még jobban elhűlve, mint az előbb - a második segéd Aramis úr?

- Igenis ő. Uraságod nem tudja, hogy sohasem járunk külön, és testőrök, gárdisták, a városi és az udvari nép egyaránt úgy hív bennünket: Athos, Porthos és Aramis, avagy a Három Elválaszthatatlan? De hát, aki gascogne-i és Daxból vagy Pauból érkezik...

- Tarbes-ból, uram - szólt D'Artagnan.

- Az nem tudhat ilyen apróságokat - fejezte be Athos.

- Szavamra - tette hozzá D'Artagnan -, jó nevet választottak az urak, és ha némi port vert föl mai kalandom, annyit majd legalább az is bizonyít, hogy barátságuk nem ellentétekre épül.

Közben odaért Porthos, üdvözlésül Athos felé intett, aztán leesett az álla: ráismert D'Artagnanra.

Jegyezzük meg futólag, hogy másik kardszíjat viselt, és köpeny nélkül jött.

- Ej, hogy az ördög!... Hát ez meg micsoda?

- Az úrral párbajozom - mutatott Athos D'Artagnanra, és egyben üdvözölte.

- Én is - mondta Porthos.

- De csak egy órákor - szólalt meg D'Artagnan.

- Én szintén az úrral párbajozom - szólt Aramis, aki ugyancsak a küzdőtérre ért.

- De csak két órákor - mondta D'Artagnan éppoly nyugodtan.

- Te, Athos, miért párbajozol? - kérdezte Aramis.

- Bizisten, nem is tudom; az úr a vállamba öklelt. Hát te, Porthos?

- Én csak úgy - felelte Porthos és elpirult.

Athos figyelmét semmi sem kerülte el: úgy látta, halvány mosoly fut át a gascogne-i fiú vonásain.

- Összekülönböztünk az úri divaton - mondta a fiatalember.

- Hát te, Aramis? - kérdezte Athos.

- Nekünk teológiai vitánk volt - válaszolt Aramis, és odaintett D'Artagnannak, hogy ne szellőztesse, miért párbajoznak.

Athos ismét észrevette a mosolygást D'Artagnan szája szögletében.

- No persze - mondta.

- Persze hát! Az úr rosszul értelmezi Szent Ágostont - tette hozzá a gascogne-i.

- Igazán talpraesett fickó - dörögte Athos.

- Nos, uraim, ha már ilyen szépen együtt vagyunk - szólt D'Artagnan -, engedjék meg, hogy bocsánatot kérjek az uraktól.

A *bocsánat* szóra komorság felhőzte be Athos homlokát, gőgös mosoly játszadozott Porthos vonásain; Aramis pedig elutasító mozdulatot tett.

- Félreértenek, uraim - folytatta D'Artagnan, és felemelte a fejét; e pillanatban aranyos fényt hintett finom, merész vonásaira a nap -, bocsánatot kérek arra az esetre, ha nem tudnám mindhármojuknak visszafizetni tartozásomat; mert életemmel jog szerint Athos úrnak

tartozom először, ami Porthos úrnál ugyancsak aláírása hitelemet, Aramis úrnál pedig kishíján a semmivel egyenlővé teszi. Most pedig, urak, ismétlem: bocsássanak meg, de csupán ezért. Elő a karddal!

E szókra D'Artagnan hetykén kardot rántott.

Fejébe szállt a vér, és e pillanatban nemcsak Athost, Porthost és Aramist tudta volna kardhegyre kapni, hanem az egész királyi testőrcsapatot.

Negyed egy volt. Delelőn állt a nap, a párbaj színtere valósággal izzott lángoló sugaraitól.

- Pokoli hőség van - szólalt meg Athos, szintén kivonva kardját -, de, sajnos, nem tehetem le ujjasomat, mert az imént éreztem, hogy vérzik a sebem, és attól tartok, zavaráná az urat, ha vérem látná, és tudná, hogy nem ön döfött meg.

- Helyesen mondja, uram - szólt D'Artagnan -, és mindig sajnálom, ha ilyen derék nemesúr vérét kell látnom, akár én döftem meg, akár nem. Akkor hát én is ujjasban verekszem.

- Most már legyen elég az udvariaskodásból - vágott közbe Porthos -, ne feledjék, hogy mi is hátra vagyunk még.

- Beszélj a magad nevében, Porthos, ha ilyen sületlen a mondanivalód - vágott szavába Aramis. - Nekem igen tetszik, ahogy az urak forgatják a szót; aki igazi nemes, így beszél.

- Parancsoljon, uram - szólt Athos, és állásba helyezkedett.

- Parancsoljon velem - válaszolt D'Artagnan, és vasát Athoséhoz érintette.

De alig koccant össze a két penge, a bíboros egyik testőrszakasza bukkant fel a kolostor sarkánál: Jussac úr vezette őket.

- A bíboros gárdistái! - kiáltott fel egy lélegzettel Porthos és Aramis. - Urak, hüvelybe a kardot! hüvelybe!

De már késő volt. A két viaskodó helyzetét és szándékait nem lehetett félreérteni.

- Hohó! - kiáltott Jussac, mind közelebb lépve, és intett embereinek, hogy kövessék - hohó! párbajozunk, testőr urak? És a rendelet, arra fűtülünk?

- Igen kegyesek a gárdista urak - szólalt meg Athos epésen, mert két nappal azelőtt Jussac is támadói között volt. - Ha mi kapnánk párbajozáson a gárdistákat, eszünkbe sem jutna, hogy közbelépünk, afelől kezeskedem. Hagyjanak hát békén; csak javukra válhat, és a fejük se fog fájni.

- A legnagyobb sajnálattal kell bejelentenem, uraim - mondta Jussac -, hogy ez lehetetlen. Nekünk első a kötelesség. Tehát le a kardot, kérem, és kövessenek.

- Kész örömmel teljesítenénk becses felszólítását uram - utánozta Jussacot gúnyosan Aramis -, ha rajtunk állana; azonban, sajnos, lehetetlen: szigorúan megtiltotta Tréville úr. Menjenek hát a dolgukra, az lesz a legjobb.

A gúnyolódás kihozta sodrából Jussacot.

- Ha nem engedelmeskednek, támadunk - felelte.

- Öten vannak - mondta Athos halkan -, mi meg csak hárman; megint alul maradunk, s ezúttal itt hagyjuk a fogunkat, mert én újabb vereség után nem kerülök a kapitány szeme elé, annyi szent.

Athos, Porthos és Aramis azonnal egy csoportba tömörült; Jussac ezalatt felállította katonáit.

Egy pillanat műve volt az egész, és D'Artagnan máris tudta, mit tegyen; egész életében döntő fontosságú lesz ez a pillanat: választania kell a király és a bíboros között; és ha választott, aszerint kell cselekednie. Párbajozik, vagyis megszegi a törvényt, vagyis kockára teszi a fejét, vagyis egy csapásra ellenséget szerez magának a miniszter-bíborosban, aki a királynál is hatalmasabb: ez futott át egyetlen szempillantás alatt a fiatalember agyán, és, mondjuk meg dicséretére, mégsem habozott. E szókkal fordult Athos és barátai felé.

- Uraim, ha megengedik, helyesbítenem kell szavaikat. Azt mondták, hogy csak hárman vannak; szerintem négyen vagyunk.

- De az úr nem a mi emberünk - szólt Porthos.

- Ruha szerint nem, az igaz, de szívben annál inkább - válaszolt D'Artagnan. - A szívem azt mondja, hogy testőr vagyok, és engem ez kötelez.

- Félre, fiatalember! - kiáltotta Jussac, mert D'Artagnan mozdulatából és arcvonásaiból kitalálta szándékait. - Még visszaléphet, megengedjük. Mentse az irháját, de gyorsan.

D'Artagnan meg se moccant.

- Igazán kedves fiú - mondta Athos, és megszorította a fiatalember kezét.

- Rajta! Rajta, urak: mi lesz? - sürgette őket Jussac.

- Csakugyan - mondta Porthos és Aramis -, mire várunk?

- Igazán nagylelkű az úr - szólt Athos.

De magukban mind a hárman D'Artagnan fiatalságát latolgatták, és attól féltek, hogy túl tapasztalatlan.

- Összesen hárman leszünk, egy azok közül is sebesült, s itt van még a nyakunkon ez a gyerek - folytatta Athos -, mégis mindenki azt mondja majd, hogy négyen voltunk.

- Meg csak nem hátrálhatunk! - ellenkezett Porthos.

- Nehéz dió - szólt Athos.

D'Artagnan megértette, hogy haboznak.

- Uraim - szólalt meg -, tegyenek próbát velem; esküszöm a becsületemre, ha legyőznek, én is itt maradok.

- Mi a neve, derék fiam? - kérdezte Athos.

- D'Artagnan, uram.

- Hát akkor: Athos, Porthos, Aramis és D'Artagnan előre! - kiáltott Athos.

- Nos, urak, eldöntötték már, mit döntenek? - kiáltott oda Jussac harmadszor is.

- El, urak - felelte Athos.

- Mégpedig? - kérdezte Jussac.

- Bátorkodunk megkezdeni a harcot - felelte Aramis, miközben egyik kezével kalapot emelt, másikkal meg kivonta kardját.

- Micsoda? ellenszegülnek! - kiáltott Jussac.

- Ej, a teremburáját! talán csodálkozik?

Azzal a kilenc fegyveres ádázul, de mégis bizonyos rendben, egymásra rontott.

Athos ellenfele a bíboros egyik kegyence lett: név szerint Cahusac; Porthosra Bicarát jutott. Aramis egyszerre két támadóval nézett farkasszemet.

Úgy fordult a sor, hogy D'Artagnan éppen Jussackal szemközt találta magát.

A fiatal gascogne-i szíve majd kiugrott a helyéből, úgy kalapált; de istennek hála, nem a félelem táncoltatta, hisz azt hírből sem ismerte, hanem a becsvágy; úgy harcolt, akár a dühödt oroszlán, tízszer is megkerülte ellenfelét, hússzor váltott fogást és küzdőteret. Jussac, ahogy akkoriban mondták, a penge ínyence volt, és óriási gyakorlat állt a háta mögött, mégis ugyancsak meggyült a baja ellenfelével. A fiatalember fürgén szökdécselt, pillanatonként fittyet hányt a műszabályoknak, egyszerre támadott mindenfelől, de egyben úgy védekezett, mint akinek mód felett drága a bőre.

Jussac végül is megunta ezt a harcot: kifogyott a béketűrésből. Őrjöngött dühében, hogy tejfelesszájúnak nézte ellenfelét, és az így sarokba szorítja; elvesztette a fejét, és hibát hibára ejtett. D'Artagnan mélyen átgondolt elmélettel pótolta a gyakorlat hiányát és szinte szárnyakat kapott. Jussac végezni akart vele, és szörnyű döfést irányzott feléje; de az prímmel védett, és miközben Jussac felegyenesedett, kígyósímasággal siklott el kardja alatt, és kardjával keresztüldöfte. Jussac elterült, mint a zsák.

Ekkor D'Artagnan nyugtalan, gyors pillantást vetett a harcmezőre.

Aramis megölte egyik ellenfelét, de a másik annál kutyaibbul szorongatta. Mégis Aramis kezében volt a kezdeményezés, és még jól tartotta magát.

Bicarát és Porthos megsebeztek egymást. Porthosnak a karját járta át a, penge, Bicarát-nak a combját. De egyik sem volt súlyos sérülés, s a két ellenfél csak annál dühösebben vagdal-kozott.

Cahusac újabb sebet ejtett Athoson, aki szemlátomást mind sápadtabb lett, de tapodtat sem hátrált; csupán kezet cserélt, és most bal kézzel vívott.

A kor párbajszabályai szerint D'Artagnan bárkinek segíthetett. Miközben azt fürkészte, melyik cimborája áll legrosszabbul, Athos rápillantott; észre kellett vennie. Isteni, ékesszóló pillantás! Athos akkor sem kért volna segítséget, ha belehal, de nézni még tudott, és szemével kért támogatást. D'Artagnan megértette, hatalmasat ugrott, és oldalba kapta Cahusacot:

- Ide, gárdista úr; most megölöm!

Cahusac feléje fordult; éppen ideje volt. Athost már csupán hallatlan bátorsága tartotta talpon; térdre roskadt.

- Az áldóját, fiatalember - kiáltott oda D'Artagnannak -, nagyon kérem, ne ölje meg! Régen tartozom neki; ha meggyógyultam, leszámolok vele. Fegyverezze le, üsse ki kezéből a kardját. Ez az! Nagyon jó! Remek!

Athos kiáltása Cahusac kardjának szólt; a kard húsz lépésnyire tőle hullott a földre. D'Artagnan és Cahusac egyszerre ugrott utána; az egyik hogy elkapja, a másik hogy vissza-szerezze; D'Artagnan azonban fürgébb volt, előbb érkezett és rátette a talpát.

Cahusac odafutott a halott gárdistához, akit Aramis ölt meg; megragadta a kardját és D'Artagnan felé indult, de Athos feltartóztatta. A sebesült testőr kihasználta, hogy D'Artagnan pillanatnyi pihenőt biztosított neki, kifújta magát, és nehogy D'Artagnan megölje az ő ellenfelét, folytatni készült a harcot.

D'Artagnan látta, hogy megsértené Athost, ha közbelépne. Csakugyan, Cahusac néhány másodperc múlva a földön hevert: a nyakát kard döfte át.

Aramis ugyanebben a pillanatban szegezte kardja hegyét leterített ellenfele szívének, és rákényszerítette, hogy kegyelmet kérjen.

Porthos és Bicarát még harcolt. Porthos kifogyhatatlan volt a hencegésben: az időt kérdezte Bicarát-tól, gratulált neki, hogy a bátyja századparancsnok lett a navarrai ezredben - de hiába nyelvelt, nem győzött, Bicarát csupa-acél ember volt; csak akkor esik el, ha meghal.

Pedig már jó lett volna befejezni. Bármikor megérkezhet az őrség, és elviheti a verekedőket, akár sebesültek, akár nem; akár a király, akár az érsek emberei. Athos, Aramis és D'Artagnan körülfogta Bicarát-t, adja meg magát. Bicarát egymaga maradt szemben összes ellenfelével, combját kard járta át, mégis kitartott; Jussac azonban felkönyökölt; és odakiáltott neki, hagyja abba. Akárcsak D'Artagnan, Bicarát is gascogne-i volt; süketnek tette magát, nem is válaszolt, csak nevetett, és két védőfogás között arra használta az időt, hogy kardja hegyével kört rajzolt a földre:

- Itt hal meg Bicarát, egymaga mind közül, kik véle voltak - forgatta ki a biblia egyik idézetét.

- De négyen vannak ellened; hagyd abba, ez a parancs.

- Az más! a parancs parancs - szólt Bicarát -, te vagy a brigadérosom, te parancsolsz, én engedelmeskedem.

Azzal hátraugrott, térdén szétpattintotta kardját, hogy el ne vegyék; a törött pengét a kerítésen át bedobta a kolostor kertjébe, majd a bíboros gárdistáinak egy nótáját füttyörészve összefonta mellén a karját.

A bátorság mindig tiszteletet kelt; az ellenség bátorsága is. A testőrök üdvözlésre emelték kardjukat Bicarát felé, majd hüvelybe dugták a pengét. Ugyanígy D'Artagnan is. Azután Bicarát segítségével - egyedül ő állott talpon - a kolostor kapuboltja alá vitte Jussacot, Cahusacot és Aramis ellenfelét, aki megsérült, de életben maradt. A negyedik, mint említettük, meghalt. Azután meghúzták a csengőt, és a négy épségben maradt kardot összeszedve örömittasan indultak Tréville úr palotája felé.

Egymás derekára fonták karjukat, teljes szélességében elfoglalták az utcát, megszólítottak minden testőrt, aki csak útjukba akadt, és felvonulásuk végül is igazi diadalmenet lett. D'Artagnan szíve megrészegülten dobogott; Athos és Porthos között haladt, és rajongva ölelte át őket.

- Ha testőr még nem is vagyok - szólt új barátaihoz, amint beléptek a Tréville-palota kapuján -, inasnak azért már jó leszek, nem igaz?

ŐFELSÉGE XIII. LAJOS KIRÁLY

Az esemény nagy port vert föl. Tréville úr szemtől szembe lehordta, a hátuk mögött megdicsérte testőreit; mivel azonban percet sem veszíthetett, és nyomban értesítenie kellett a királyt, halogatás nélkül a Louvre-ba ment. De túl későn érkezett, a király már bezárkózott a bíborossal; Tréville úrral közölték hogy XIII. Lajos dolgozik, és pillanatnyilag senkit nem fogad. Este újabb kísérletet tett: kártyaparti közben kereste fel a királyt. Őfelsége éppen nyeresben volt, s ez igen jólesett kapzsi természetének: madarat lehetett volna fogatni vele. Alighogy megpillantotta Tréville urat, tüstént feléje kiáltott:

- Jöjjön csak, jöjjön, kapitány uram: hadd mossam meg a fejét. Bizonyára tudja már, hogy Őeminenciája bepanaszolta a testőreit, méghozzá oly elkeseredetten, hogy szinte beteg tőle. Teringettét! szép kis fenegyerek az úr testőrei; mind egy szálig kötnivaló gazember!

- A világért sem, felség - felelte Tréville, mert az első szempillantásra fölmérte, milyen fordulatot vesz a dolog -, világért sem; sőt ellenkezőleg: mind olyan, akár egy falat kenyér; mind csupa ma született bárány, és a fejem teszem rá, hogy egyetlen kívánságuk van csupán: felségedet szolgálni, valahányszor kardot rántanak. De sajna, mindig beléjük kötnek a bíboros úr gárdistái, és ők, szegények, már csak a zászló becsületéért is kénytelenek védekezni.

- Figyeljék csak, figyeljék, mit mond a derék Tréville! - szólt a király -; azt hihetné az ember, hogy valamelyik apácakolostorról beszél! Szavamra, kapitány, nem is tudom, miért nem kérem vissza a megbízatását: legszívesebben átadnám Chemerault kisasszonynak: úgysí éppen most kérte, hogy zárdafőnöknő lehessen. De téved, ha azt hiszi, hogy minden szavát elhiszem. Tudja, Tréville úr, hogy Igazságos Lajos a nevem; várjon csak, mindjárt minden kiderül.

- Éppen Felséged igazságérzetébe vetem minden bizalmam, épp ezért türelmesen és nyugodtan várom Felséged döntését: tegyen tetszése szerint.

- Helyes, uram, csak várja - mondta a király -, nem váratom sokáig.

Épp akkor fordult a kártyaszerencse, és minthogy a király iménti nyeresége egyre fogyott, jó kifogás volt neki Tréville úr érkezése, és azon nyomban - ha szabad egy kártyás szakkifejezéssel élnem, melynek, bevallom, nem ismerem az eredetét - Nagy Károlyt játszott, vagyis kisvártatva felállt az asztaltól, zsebébe söpörte az előtte heverő pénzt, melynek javarészét a bíborostól nyerte, és így szólt:

- La Vieuville, kérem; vegye át a helyem, fontos beszédem van Tréville úrral. Persze, persze!... nyolcvan arannyal léptem ki, tegyen be ugyanennyit, hogy a vesztesnek ne legyen oka panaszra. Első az igazság.

Azután Tréville úr felé fordult, és félrevonta az egyik ablakmélyedésbe:

- Szóval azt mondja uraságod - szólalt meg -, hogy Őeminenciája gárdistái kötöttek bele a testőreibe?

- Igen, Felség, akárcsak máskor is.

- De hogyan kezdődött a dolog? Mert tudja, kapitány uram, a bírónak az a dolga, hogy meghallgassa mindkét felet.

- Hogy kezdődött? Egészen egyszerű és természetes módon. Három legjobb katonám, Felséged ismeri is mind a hármat név szerint, és nemegyszer méltányolta már lelkes hűségüket - mert nyugodtan mondhatom, szívük egyetlen vágya, hogy a királyt szolgálják; - szóval három legjobb katonám Athos, Porthos és Aramis mulatni indultak egy gascogne-i nemes-

úrfival, akit épp aznap mutattam be nekik. Ha jól tudom, Saint-Germainba lett volna kirándulás, és ők a Sarutlan Karmelitáknál beszéltek meg találkát, amikor megzavarták őket Jussac, Cahusac és Bicarát urak meg két másik gárdista; nyilván nem azért jelentek meg ott ily népes társaságban, hogy a párbajrendeletek csorbíthatatlanságát védelmezzék.

- No lám csak! nem is olyan valószínűtlen - mondta a király -, minden bizonnyal párbajozni akartak.

- Ezt nem mondom, Felség; Felséged úgyis sejtheti, mit keres őt fegyveres ember a karmeliták kolostorának néptelen vidékén.

- Valóban, Tréville, tökéletesen igaza van.

- Amint megpillantották testőreimet, gondoltak egyet, a csapatok közti gyűlölet elfeledtette velük egymás közötti gyűlöletüket, mert Felséged bizonyára jól tudja, hogy a testőrök mint a király, és csakis a király emberei, természettől fogva utálják a gárdistákat, a bíboros úr híveit.

- Igaza van, Tréville, igaza van - szólt mélabúsan a király -, higgye el, igazán szomorú, hogy Franciaország két pártra szakad, két feje van; de higgye el, Tréville, ez nem tart sokáig. Szóval, azt mondja, hogy a gárdisták kötöttek bele a testőrökbe?

- Azt mondom, valószínűleg így történtek a dolgok, meg azonban nem esküszöm, Felség. Felséged tudja, mily nehezen deríthető ki az igazság, és akiből hiányzik az a csodás ösztön, mely XIII. Lajosra ruházza az Igazságos nevet...

- No, jól van, Tréville; de testőrei, ugye nem voltak egyedül: egy gyerek is volt velük?

- Igen Felség, sőt egyikük sebesülten ment oda, és a király három testőre, köztük egy sebesült meg egy gyerek, nem csupán megállta a sarat a bíboros úr öt legféltettebb gárdistájával szemben, hanem az ötből négyet le is terített.

- Hisz ez valódi győzelem! - kiáltott fel örömtől ragyogva a király - teljes győzelem!

- Úgy van, Felség, olyan, amilyet a céi hídnál arattunk.

- Azt mondja, négy ember, köztük egy sebesült meg egy gyerek?

- Még legénynek sem egészen nevezhető; és oly példásan viselkedett ez alkalommal, hogy bátorkodom Felséged figyelmébe ajánlani.

- Mi a neve?

- D'Artagnan, Felség. Egyik legrégibb barátom fia; apja Felséged dicső emlékeztű atyjával harcolt a vallásháborúban.

- És azt mondja, hogy a fiatalember derekasan viselkedett? Mesélje csak el, Tréville; tudja mennyire szeretem a háborús históriákat, a csetepatékat.

Azzal XIII. Lajos király csípőre tette a kezét, és büszkén megpödrölte a bajszát.

- Felség - folytatta Tréville -, mint már említettem D'Artagnan úr szinte még gyerek, és mivel nem részesülhetett abban a kitüntetésben, hogy testőr legyen, polgári ruhát viselt. A bíboros úr gárdistái látták milyen fiatal, látták, hogy nem tartozik a csapathoz, ezért felszólították, vonuljon vissza még a támadás előtt.

- Szóval maga is látja, Tréville - szakította félbe a király -, hogy ők voltak a támadók.

- Tökéletesen igaz, Felség; semmi kétség nem fér hozzá; tehát felszólították, hogy távozzon; ő azonban azt felelte, hogy szíve szerint testőr; élete és vére Felségedé, tehát a testőr urak mellett marad.

- Derék fiú! - dörögte a király.
- És velük is maradt. Felséged pedig oly keménykötésű lovagot szerzett személyében, hogy azt a szörnyű vágást, mely annyira kihozza sodrából a bíboros urat, éppen neki köszönheti Jussac úr.
- Ő sebezte meg Jussacot? - kiáltott fel a király. - Ez a gyerek! Hihetetlen, Tréville.
- Úgy igaz, ahogy mondani bátorkodom.
- Jussacot, a királyság egyik legjobb kardforgatóját!
- Bizony, Felség, ez egyszer emberére talált.
- Látnom kell azt a fiút, Tréville, feltétlenül, és ha szerét ejthetem, foglalkozom majd a dolggal.
- Mikor kegyeskedik fogadni Felséged?
- Holnap délben, Tréville.
- Egyedül őt hozzam ide?
- Nem, hozza magával mind a négyüket. Egyszerre mondok nekik köszönetet; a hűség ma ritka madár, Tréville, és a hűség jutalmat érdemel.
- Délben, Felség, a Louvre-ban leszünk.
- Pszt! a hátsó lépcsőn, Tréville, a hátsó lépcsőn. Nem fontos, hogy a bíboros megtudja...
- Igenis, Felség.
- A rendelet mégiscsak rendelet, Tréville, ugyebár; és a párbaj tulajdonképpen tilalmas.
- Azonban ez az összecsapás, Felség, sehogyan sem fér el a szokásos párbajok keretei közt; ez valódi rajtaütés, amit az is bizonyít, hogy a bíboros öt gárdistája állott szemben három testőrrel és D'Artagnan úrral.
- Való igaz, Tréville - szólt a király -, azért mégiscsak a hátsó lépcsőn jöjjenek.

Tréville elmosolyodott. De már az sem volt csekélység, amit eddig elért: a növendék fellázadt nevelője ellen; tisztelettel üdvözölte hát a királyt, és engedelmeivel távozott.

A három testőr még az este megtudta, milyen kitüntetés vár rájuk. Régóta ismerték a királyt, meglehetősen hidegen is hagyta őket az ügy: D'Artagnan gascogne-i képzelete azonban lánggra lobbant: egész éjszaka ragyogó álmokat szőtt, és biztosra vette, hogy kezében a szerencse. Reggel nyolckor már Athos lakásán volt.

Felöltözve, és indulásra készen találta a testőrt. Csak délre szólt a meghívás a királyhoz, ezért Athos megbeszélte Porthossal és Aramisszal, hogy labdázni egyet a Luxembourg-palota istállóinak közelében, egy kocsmaudvaron. Athos D'Artagnant is meginvitálta, ő pedig, bár nem is konyított hozzá, és még sosem játszott, elfogadta a meghívást; még kilenc óra sem volt; délig amúgy sem tudott volna mihez kezdeni az idejével.

A két testőr már ott volt, és javában röpítette a labdát. Athos mestere volt minden gyakorlatnak; D'Artagnannal együtt elfoglalta a túlsó oldalt, és mérkőzésre hívta barátait. Azonban, jóllehet bal kézzel játszott, az első mozdulatra megérezte, hogy sebe még túl friss az ilyen testmozgáshoz. Így D'Artagnan egyedül maradt, és mivel közölte, hogy nem érzi magát elég ügyesnek, s ezért szabályszerű mérkőzést nem is játszhat, csupán ide-oda hajigálták a labdát, de nem számolták a pontokat. Porthos herculesi tenyere közben egyszer túl közel

repítette el D'Artagnan arca mellett a labdát; a fiatalembernek átvillant az agyán, hogy ha kevesebb szerencséje van, és a labda eltalálja, minden bizonnyal füstbe ment volna a kihallgatása, olyan állapotban nem mutatkozhatott volna a király előtt. Pedig gascogne-i képzelete nagyban dolgozott: úgy gondolta, egész jövője e kihallgatáson áll vagy bukik, így hát udvariasan megköszönte Porthosnak és Aramisnak a játékot, azzal, hogy akkor folytatja, ha elég erős ellenfelük lehet; azzal helyet foglalt a körfolyosón, a kötél mögött.

A nézők sorában az Eminenciás Úr egyik gárdistája is jelen volt, s ez sajnálatos következményekkel járt D'Artagnanra. A gárdista epéje még egyre forrt bajtársainak tegnapi veresége miatt, és megfogadta, hogy mielőtt teheti, bosszút áll. Úgy érezte, most jött el az alkalom, és e szókkal fordult szomszédjához:

- Nem csoda, hogy megjed a labdától a fiú; biztosan testőrinas.

D'Artagnan visszafordult, mintha kígyó marta volna meg, és merőn ránézett a szemtelenkedő gárdistára.

- Felőlem ugyan a szemét is kinézheti, fiacskám - mondta erre a gárdista, és pimaszul megpödrölte a bajuszát -, amit mondtam, megmondtam.

- Méghozzá nagyon világosan; fölösleges minden további magyarázat - felelte halkán D'Artagnan -, kérem hát, kövessen.

- Mikor? - kérdezte éppoly gúnyosan a gárdista.

- Szíveskedjék azonnal.

- Remélem, tudja, ki vagyok?

- Sejtelmem sincs róla, de nem is érdekel.

- Öreg hiba, mert ha tudná a nevem, talán nem sietne úgy.

- Hogy hívják?

- Szolgálatára: Bernajoux.

- Nos, Bernajoux úr - mondta nyugodtan D'Artagnan - jöjjön, várom a kapuban.

- Tessék, uram, követem.

- Ne nagyon siessen, uram, ne vegyék észre, hogy együtt távozunk; abban, amire készülünk, csak zavar a túl nagy nézőközönség, ugye tudja?

- Tudom - válaszolt a gárdista csodálkozva, hogy neve csöppet sem hatja meg a fiatalembert.

Pedig, talán egyedül D'Artagnan kivételével, mindenki ismerte a Bernajoux nevet; ő is majd mindennapos résztvevője volt a sok csetepaténak, melyeket a király és a bíboros száz rendelete sem fékezhetett meg.

Porthos és Aramis annyira belemerült a játékba, Athos meg oly figyelmesen nézte őket, hogy észre sem vették, amikor fiatal cimborájuk eltávozott. D'Artagnan, amint Őeminenciája gárdistájával megbeszélte, a kapuban várt; egy perc múlva ellenfele is csatlakozott hozzá. D'Artagnannak minden perce drága volt, hiszen délben kezdődött a királynál a kihallgatás; körülnézett tehát, látta, hogy az utca néptelen.

- Szavamra - mondta ellenfelének -, örülhet, hogy ha Bernajoux is a neve, csupán egy testőrinassal gyűlt meg a baja; de ne féljen, én is megteszem, ami tőlem telik. Elő a kardot!

- Azt hiszem, nem a legjobban választjuk ki a helyet - válaszolt D'Artagnan kihívására a másik -, sokkal jobb volna a Saint-Germain apátság mögött vagy a Barátok Rétjén.

- Ezt én is bölcsen tudom - felelte D'Artagnan -, de, sajnos, kevés az időm; délben várnak valahol. Kardra hát, gárdista úr, kardra!

Bernaïoux-t nem olyan fából faragták, hogy megvárja, amíg megismétlik neki a bókot. Már meg is villant kezében a kardja, ellenfelére sújtott, és remélte, hogy megfélemlíti, hisz oly fiatal a legényke.

D'Artagnan azonban már tegnap átesett a tűzkeresztségen; vadonatúj győzelmét élvezte és előre sütkérezve a királyi kegyben, feltette magában, hogy tapodtat sem hátrál; a két penge tehát markolatig összefonódott, mivel D'Artagnan szilárdan állt a sarkán, ellenfele lépett hátra. D'Artagnan azonban felhasználta a pillanatot, amikor Bernajoux elmozdult, és kardja kitért a vonalból: kitépte magát, vágott, és vállon találta ellenfelét. Ugyanebben a pillanatban most már D'Artagnan lépett hátra, és felemelte a kardját, Bernajoux azonban odakiáltott, hogy nem történt semmi; vakon feléje sújtott, és D'Artagnan pengéjébe rohant. De el sem esett, fel sem adta a harcot, hanem La Trémouille úr palotája felé hátrált, ahol egyik rokona teljesített szolgálatot. D'Artagnan pedig, mivel maga sem tudta, milyen súlyos ellenfele második sérülése, fürgén követte, és harmadik dőfése minden bizonnyal végzett volna vele, ha az utcáról felharsanó kiáltás le nem jut a labdaházig. Meghallotta ezt a gárdista két cimborája, akik az imént tanúi voltak az összeszólalkozásnak D'Artagnan és a gárdista között, majd azt is látták, hogy a szóváltás után eltávozik; ezek most kivont karddal előrerohantak a kocsmáudvarából, és a győztesre támadtak. De máris ott termett Athos, Porthos és Aramis, és amikor a két gárdista szorongatni kezdte fiatal bajtársukat, visszavonulásra kényszerítették őket. E pillanatban Bernajoux összeesett, a gárdisták pedig, mivel négy ellen csupán ketten maradtak, segítségért kiáltottak: „Ide a Trémouille-ból!” A kiáltásra minden épkézláb ember kitódult a palotából, a négy cimborára rontott, mire azok is kiabálni kezdtek: „Ide testőrök!”

Ez a segélykiáltás rendszerint nem maradt eredménytelen; mindenki tudta, hogy a testőrök a bíboros ellenségei, és mindenkinek tetszett, hogy utálják a bíborost. Ezért valamennyi alakulat gárdistái, ha csak, amint Aramis nevezte, nem a Vörös Herceg parancsolt nekik, többnyire a király testőrei mellé álltak az efféle csetepatékban.

Éppen arra járt három királyi gárdista Des Essarts úr századából, ketten máris a négy cimborásegítségére siettek, a harmadik pedig Trévillé úr palotája felé rohant, kiáltozva: „Ide, testőrök, ide!” Trévillé úr palotájában, mint mindig, most is nagy volt a nyüzsgés: azonnal rohant mindenki, hogy bajtársaiknak segítsenek: a tusa mind nagyobb méreteket öltött, de a testőrök oldalán volt az erő; a bíboros gárdistái és La Trémouille úr emberei a palotába kényszerültek, és még elég jókor bezárták a kapukat, nehogy ellenségeik velük együtt betörjenek az épületbe. A sebesültet már ezt megelőzően odavitték, méghozzá, mint említettük, igen gyatra állapotban.

A testőrök és szövetségeseik között forrpontra jutott a hangulat; már azon tanakodtak, mivel torolják meg La Trémouille úr inasainak pimaszságát, amiért rátámadtak a király testőreire; legjobb volna, javasolták egyesek, a palotát felgyújtani. A lelkes javaslat lelkes visszhangra talált, amikor szerencsére tizenegyet ütött az óra; D'Artagnan és cimborái hirtelen észbe kaptak, hogy közeledik a kihallgatás; sajnálták volna, ha a jó tréfából kimaradnak, ezért lehűtötték a felhevült kedélyeket. Mindössze néhány követ hajítottak a kapukra, de eredménytelenül; akkor elunták; közben azok, akiket vezetészerep illetett volna meg a támadásban, amúgy is otthagyták a csődületet, és Trévillé úr palotája felé siettek; a kapitány már tudott az újabb zenebonáról; éppen várta őket.

- Azonnal a Louvre-ba - mondta -, azonnal; percet sem veszíthetünk; jó volna, ha tüstént beszélhetnénk a királlyal, mielőtt a bíboros beszámol neki a történetekről; azt kell mondanunk, hogy a mai eset a tegnapi következménye, s akkor mindkettőt el is intéztük egy füst alatt.

Tréville úr négy embere kíséretében a Louvre felé haladt hát, ott azonban, legnagyobb ámulatára közölték vele, hogy a király szarvasvadászatra ment a Saint-Germain-i erdőbe. Tréville úr kétszer is elmondatta magának a hírt, s amint kísérői látták, arca mindjobban elkomorult.

- Már tegnap is tudta őfelsége, hogy ma vadászat lesz? - kérdezte.

- Még nem, Excellenciás uram - felelte az inas; - reggel jelentette a fővadászmester, hogy az éjszaka sikerült Őfelsége számára egy szarvast felhajtani. Őfelsége először azt felelte, nem megy, de azután nem tudta megtagadni magától a várható szórakozást, és reggeli után útnak indult.

- Találkozott őfelsége a bíborossal? - kérdezte Tréville úr.

- Több mint valószínű - válaszolta az inas -, mert reggel befogták a lovakat Őeminenciája hintójába, s amikor megkérdeztem, hová megy, azt válaszolták: Saint-Germainbe.

- Megelőzött - mondta Tréville úr. - Uraim, este keresem fel a királyt, de nem ajánlom, hogy a látogatással az urak is megpróbálkozzanak.

Bölcs tanács volt, főképpen, mert olyasvalakitől származott, aki nagyon is ismerte a királyt; a négy fiatalember nem is próbált ellentmondani. Tréville úr felkérte őket, térjenek haza, és várjanak, majd értesíti őket.

Tréville úr visszament palotájába, és arra gondolt, előnyt kell nyernie; ezért legjobb, ha ő nyújtja be a vádat. Egyik szolgájával levelet küldött La Trémouille úrhoz, és megkérte a herceget, adja ki a bíboros úr gárdistáját, és dorgálja meg embereit vakmerőségük miatt, amiért megtámadták a testőröket. Csakhogy La Trémouille úr mindent tudott már istálló-mesterétől, aki, mint említettük, Bernajoux rokona volt; azt üzenete hát az inassal, hogy jog szerint sem Tréville úr nem panaszkodhat, sem testőrei, hanem csakis ő, La Trémouille, hiszen az ő embereit rohanták meg a testőrök, és az ő palotáját akarták felgyújtani. Se vége, se hossza nem lett volna a két úr között a vitatkozásnak, hiszen mindkettő megmakacsolhatta volna magát: ezért Tréville úr kiutat keresett, hogy pontot tegyen az ügy után: személyesen fölkereste La Trémouille urat.

El is ment palotájába, és bejelentette magát.

A két nemesúr udvariasan üdvözölte egymást, mert mindegyik nagyabecsüléssel, ha nem is barátsággal tekintett a másikra. Jellemes, bátor ember volt mind a kettő, és minthogy La Trémouille úr protestáns ember lévén, nem nagyon érintkezett a királlyal, nem is tartozott semmilyen párthoz, és ezért társadalmi kapcsolataiban többnyire igen elfogulatlan volt. De bármilyen udvariasan fogadta is vendégét, ezúttal hűvösebben bánt vele a szokottnál.

- Uram - kezdte Tréville úr -, mindketten úgy érezzük, hogy panaszunk van egymásra, ezért személyesen jöttem ide, hogy közösen tisztázzuk ügyünket.

- Kész örömmel - felelte La Trémouille úr; - de figyelmeztetem, hogy pontosan tájékoztattak, és uraságod testőrei a hibásak.

- Uraságod sokkal igazságosabb és higgadtabb - szolt Tréville úr -, mint hogy el ne fogadná azt, amit javasolni akarok.

- Uram, várom javaslatát.

- Hogy van uraságod istállómasterének rokona, Bernajoux úr?
- Köszönöm, rosszul, uram. Nem csupán a karján érte döfés - ez nem különösebben veszélyes -, hanem egy másik szúrás a tüdejét járta át, és az orvos azt mondja, minden rosszra felkészülhetünk.
- Eszméletén van a beteg?
- Teljes mértékben.
- Beszélni tud?
- Nehezen, de tud.
- Nos, uram! menjünk be hozzá; kérjük meg Isten szent nevére, hisz talán nemsokára ítélőszéke elé kerül, mondja el őszintén, mi az igazság. Legyen ő a bíró saját ügyében; amit ő vall, uram, egy szóig elhiszem.

La Trémouille úr gondolkodott egy pillanatig; azután beleegyezett; nehezen várhatott volna ennél ésszerűbb javaslatot.

Mindketten lementek a sebesült szobájába. Amikor a gárdista meglátta, hogy két ilyen előkelő úr jön hozzá látogatóba, megpróbált feltápáskodni, azonban túl gyenge volt, kimerítette az erőfeszítés, és csaknem eszméletlenül hanyatlott vissza.

La Trémouille úr melléje lépett, illatszeres üvegcsét szagoltatott vele, és ez magához térítette. Tréville úr most La Trémouille urat kérte meg, hallgassa ki a beteget; nem akarta azt a látszatot kelteni, mintha személye befolyásolhatná a sebesültet.

Tréville úr számítása bevált. Bernajoux élet-halál közt ingadozott, és eszébe sem jutott, hogy bármit is elhallgasson az igazságból; a valóságnak megfelelően elmondotta a két úrnak a dolgot, úgy ahogy történt.

Tréville úr csupán ennyit akart; gyors felépülést kívánt Bernajoux-nak, elkészönt La Trémouille úrtól, palotájába tért, és azonnal üzent négy barátjának, hogy várja őket ebédre.

Tréville úr mindig igen jó társaságban ebédelt, de vendégei közt senki nem szerette a bíborost. Képzeltető, hogy étkezés közben semmi egyébről nem volt szó, mint Őeminenciája gárdistáinak két legutóbbi vereségéről. Persze D'Artagnan volt a nap hőse: csak úgy záporoztak rá a szerencsekívánatok, és Athos, Porthos meg Aramis készséggel lemondott az őket megillető részről, nemcsak cimboraságból, hanem azért is, mert bőven volt már részük az ilyesmiben, gondolták, most D'Artagnanra kerülhet a sor.

Hat óra körül Tréville úr bejelentette, hogy a Louvre-ba kell indulnia; a reggelre tervezett királyi kihallgatás ideje rég lejárt, ezért nem is a hátsó lépcsőnél kért bebocsátást, hanem négy fiatal barátjával együtt a várócsarnokba ment. Őfelsége még nem tért vissza a vadászatról. Ifjú barátaink alig vártak félórát, az udvaroncok sokadalmába keveredve, amikor feltárult mindkét ajtó, és a királyt jelentették.

A bejelentés hallatára D'Artagnan úgy érezte, megáll a szívverése. A most következő pillanat valószínűleg eldönti egész pályafutását. Szemét aggódva függesztette az ajtóra: várta a királyt.

XIII. Lajos lépett be elsőnek; porlepte vadászruhát, hatalmas csizmát viselt, kezében lovaglóstóra. D'Artagnan egyetlen szempillantással felmérte, hogy a király zivataros kedvében van.

Bármennyire szemet szűrt is mindenkinek Őfelsége hangulata, az udvaroncok felsorakoztak előtte: a király előszobáiban az is többet ér, ha dühösen lát valakit az uralkodó, mint ha egyáltalában nem látja. A három testőr sem tétovázott, és előrelépett, D'Artagnan viszont

meghúzódott mögöttük. A király azonban, jóllehet személyesen ismerte Athost, Porthost és Aramist, elvonult előttük, tekintetre sem méltatta őket, egy szót sem szólt, mintha sosem látta volna a három cimborát. Amikor a szeme egy pillanatra megakadt Tréville úron, az oly szilárdan állta pillantását, hogy a király fordította el tekintetét; ezután öfelsége dohogva vonult be lakosztályába.

- Rosszul állunk - szólt Athos mosolyogva -, ezúttal nem fognak bennünket pajzsra emelni.

- Várjanak rám tíz percig - mondta Tréville úr -, s ha tíz perc múlva nem jövök vissza, menjenek a palotámba: tovább várni nem érdemes.

A négy fiatalember várt tíz percet, tizenöt percet, húsz percet. Tréville úr csak nem jött: eltávoztak, és izgatottan várták, mi lesz. Tréville úr merészen belépett a király dolgozószobájába, és látta, hogy Őfelsége igen harapós kedvében üldögél egy karosszékből, és lovaglóstóra nyelével csizmáját verdesi; de ez egy csöppet sem zavarta: rendületlenül megkérdezte, hogy szolgál az egészsége.

- Rosszul, uram, rosszul - felelt a király -, unatkozom.

Igen, az unalom volt XIII. Lajos leggyötrelmesebb betegsége; a király nemegyszer karonfogta valamelyik udvaroncát, behúzta egy ablakmélyedésbe, és így szólt hozzá: „Hogyishívják úr, unatkozzon velem!”

- Hogyan! Felséged unatkozik! - szólt Tréville úr. - Hát a vadászat!? Már az sem mulattatja, a régi, kedves szórakozása?

- Szép kis szórakozás, uram! Szavamra, már semmi sem a régi; nem is tudom, mi a baj; vagy a vad nem hagy csapást, vagy a farkas veszi el a szimatot. Javában üzünk egy hét éves szarvast, hat órán át szorongatjuk, s amikor éppen puskavégre kapnánk, amikor Saint-Simon szájához emeli a kürtöt, hogy megfújja a hallalít, püff, a kutyák nyomot tévesztenek, s egy két éves däm vad után iramodnak. A solymászatról már lemondtam, meglátja, nemsokára a farkavadászzal is felhagyok. Eh! Szerencsétlen egy király vagyok, Tréville uram! Egyetlen sólymom maradt csak, és tegnapelőtt az is elpusztult.

- Csakugyan megértem Felséged kétségbeesését: nagy csapás az ilyesmi; de ha nem tévedek, maradt még Felséged madarászainál sólyom, vércse és karvaly bőviben.

- De ki fogja őket betanítani? Solymászaik elhagynak, rajtam kívül már senki sem ért a vadászat művészetéhez. Magammal viszem a sírba, azután már csak léppel, csapdával, kelepccével vadásznak. Hej, ha volna még időm tanítványokat nevelni! de nem! nyakamon van a bíboros úr, perenyi pihenőt nem ad, Spanyolországgal, Ausztriával, Angliával tömi a fejem! A bíborosról jut eszembe, Tréville úr, panaszom van magára.

Tréville úr előre tudta, hogy a király ide fog kilyukadni. Régóta ismeri az uralkodót: tudta, hogy egy-egy ilyen panaszkodás csupán bevezetés: ezzel rázza fel, bátorítja saját magát; most érkezett el igazi mondanivalójához.

- Mit követtem el, hogy sajnálatos módon magamra vontam Felséged bírálatát? - kérdezte Tréville úr, s úgy tett, mint aki mélységesen csodálkozik.

- Hát így látja el uraságod a feladatát? - folytatta a király, és nem felelt egyenesen Tréville úr kérdésére.

- Azért neveztem ki testőrkapitánnyá, hogy az én testőreim embert öljenek, egy egész utcasort fejtetőre állítsanak, és kishíján felgyújtsák Párizst, miközben kapitányuk egy mukkot sem szól az egészről? De remélem - folytatta a király -, remélem, hogy elkéstem a panasszal, s a

bűnösök azóta börtönben vannak, és testőrkapitányom azt készül jelenteni, hogy megbüntette a vétkeket.

- Éppen ellenkezőleg, Felség - válaszolta nyugodtan Tréville úr -, én szeretném ezt kérni Felségedtől.

- Miért tőlem? És kit büntessenek meg én? - kiáltott fel a király.

- A rágalmazókat - felelte Tréville úr.

- Ez aztán meglepetés! - folytatta a király. - Tagadja talán, hogy Athos, Porthos és Aramis, ez a három ördög, és velük az a híres béarni fiatalúr, mint a veszett kutyák megrohanták szegény Bernajoux-t, és úgy helybenhagyták, hogy e pillanatban már búcsúzik is az árnyékvilágtól! Tagadja talán, hogy ezek után megostromolták, és fel akarták gyújtani La Trémouille herceg palotáját! Nem mondom, háború idején nem volna érte nagy kár: úgyis hugenották fészke; de békeidőben nem a legpéldásabb az ilyen rendzavarás. Beszéljen! remélem nem tagadja!

- Kitől hallotta Felséged ezt a bájos történetet? - kérdezte nyugodtan Tréville úr.

- Kitől hallottam, uram! Hát ki mástól, mint attól, aki virraszt, amikor alszom; dolgozik, amikor szórakozom; s aki itthon és külföldön, Franciaországban és Európában mindent egymaga irányít?

- Úgy vélem, Felséged az Istenről beszél - mondta Tréville úr -, tudomásom szerint csupán az Isten áll ennyivel Felséged fölött.

- Nem uram; arról beszélek, aki az állam, támasza, egyetlen hű szolgám, egyetlen barátom; a bíboros úrról.

- A bíboros úr nem a Szentatya, Felség.

- Hogy értem ezt, uram?

- Úgy, hogy csupán a pápa tévedhetetlen, s a tévedhetetlenségben nem osztoznak a bíborosok.

- Vagyis a bíboros félrevezet és megcsal engem. Tehát vádolja Öminenciáját. Vallja csak be nyíltan, hogy ezzel vádolja.

- Nem, Felség; csak azt mondom, hogy ő is téved; azt mondom, hogy helytelenül tájékoztatták; azt mondom, hogy elhamarkodva emelt vádat Felséged testőreire, mert igazságtalan velük szemben, és értesüléseit nem tiszta forrásból meríti.

- A vád magától La Trémouille hercegtől származik. Hát erre mit felel?

- Azt felelhetném, Felséged, hogy túlságosan érdekelt a dologban, ezért: nem lehet pártatlan tanú; én azonban jellemes úri embernek ismerem a herceget, és nemhogy ezzel vádolnám, hanem habozás nélkül kezébe teszem a sorsom, csupán egyetlen feltételt szabok.

- Éspedig?

- Személy szerint Felséged idézi be: személyesen, négyszemközt, tanúk nélkül hallgatja ki, én pedig mihelyt a herceg eltávozott, tüstént viszontláthatom Felségedet.

- Rendben van! - mondta a király. - Szóval minden tekintetben elfogadja La Trémouille úr vallomását?

- Elfogadom, Felség.

- Ítéletét is?

- Habozás nélkül.

- Kártérítési követeléseit is?
- Természetesen.
- La Chesnaye! - kiáltott a király. - La Chesnaye!

XIII. Lajos szobainasa és meghitt bizalmasa, aki mindig az ajtónál állt, belépett.

- La Chesnaye - szólt a király -, nyomban keressétek fel La Trémouille urat; ma este beszédem van vele.
- Felséged szavát adja, hogy La Trémouille úr között és köztem senkit sem fogad?
- Senkit, nemesi szavamra.
- Így hát, Felség, a holnapi viszontlátásra.
- Viszontlátásra, uram.
- Hány órára parancsolja Felséged?
- Amikor akarja.
- De ha túl korán jövök, félek, felébresztem Felségedet.
- Felébreszt engem? Hát alszom én? Én már nem alszom, uram; csupán álmodom olykor. Jöjjön hát oly korán, amint csak akar; mondjuk hét órakor; de jaj, ha bűnösök a testőrei.
- Ha bűnösök a testőreim, Felség, a bűnösöket Felséged kezére adom; bánjon velük tetszése szerint. Ha ennél többet kívánna Felséged, szóljon, készséggel engedelmeskedem.
- Nem, uram, elég; nemhiába hívnak Igazságos Lajosnak. Tehát a holnapi viszontlátásra.
- Isten óvja addig is Felségedet!

A király rossz alvó volt. Tréville úr azonban még nála is rosszabbul aludt; még az este üzent három testőrének és cimborájuknak, hogy reggel fél hétkor jelentkezzenek. Magával vitte mindnyájukat, semmit nem mondott, semmit nem ígért, nem is titkolta, hogy egy hajszálon függ, megtartják-e, vagy elvesztik a király jóindulatát.

A hátsó lépcső feljáratánál elköszönt tőlük. Ha a király még mindig haragszik, eltávozhatnak, senki sem látta érkezésüket; ha a király szóba állt velük, akkor csupán ki kell szólani értük.

Amikor Tréville úr belépett a király külön várószobájába, La Chesnaye közölte vele, hogy tegnap este nem találták otthon La Trémouille herceget, aki oly későn tért haza, hogy már nem jelenhetett meg a Louvre-ban, csak az imént lépett be a királyhoz és jelenleg is nála tartózkodik.

Tréville úr igen örült a fordulatnak; ily módon bizonyosra vehette, hogy semmiféle idegen befolyás nem érheti Őfelségét La Trémouille úr vallomása és az ő megjelenése között.

Valóban, tíz percbe is alig telt, feltárult a király dolgozószobája, kilépett La Trémouille herceg, odasietett a testőrkapitányhoz, és így szólt:

- Tréville úr, őfelsége hívatott, hogy megtudja, hogyan zajlottak le palotámban a tegnapi reggeli események. Elmondtam az igazságot, elmondtam, hogy embereim hibásak, és ezért készséggel megkövetem uraságodat. Ha már összetalálkoztunk, kérem, bocsásson meg, és számítson mindig barátai közé.

- Herceg úr - mondta Tréville -, oly szilárd bizalommal építettem kegyelmed tiszta jellemére, hogy úgy éreztem, jobb védelmezőm nem is lehetne Őfelsége előtt. Amint látom, nem tévedtem: köszönöm, hercegem, hogy még van olyan ember Franciaországban, akire tévedés nélkül ráillik az, amit elmondhattam kegyedről.

- Úgy van, úgy van! - szólt közbe a király, mert a két ajtó között végighallgatta a két úr kölcsönös bókjait - de azt is mondja meg a hercegnek Tréville, ha már ilyen barátkozó, hogy magam is szeretném, ha barátja lehetnék, ám, sajnos, engem elhanyagol; kis híján három esztendeje színét sem láttam, és csupán akkor jön, amikor hívatom. Mondja el neki mindezt nevében; a király ilyesmit nem mondhat el személyesen.

- Köszönöm, Felség, köszönöm - felelte a herceg -, ám kérem Felségedet - de Tréville úr igazán ne vegye magára -, higgye el, hogy nem azok leghűbb alattvalói, akik reggeltől estig szeme előtt forgolódnak.

- Úgy! szóval meghallotta, amit mondtam; annál jobb, herceg, annál jobb - szólt a király, s egész a küszöbig jött előre. - Csak egyedül, Tréville? Hol vannak a testőrei? Megmondtam tegnapelőtt, hogy hozza el őket, miért nincsenek itt?

- Lent várakoznak, Felség; engedelmével La Chesnaye majd felhívja őket.

- Igen, jöjjenek azonnal; mindjárt nyolc óra van, kilencre várok valakit. Isten áldja, herceg úr, és ne sokat kéresse magát. Jöjjön, Tréville.

A herceg meghajolt és távozott. Amint kitárta az ajtót, már meg is jelent fenn a lépcsőn a három testőr és D'Artagnan; La Chesnaye vezette őket.

- Jöjjenek csak, jöjjenek, vitéz urak - szólt a király -, hadd mosom meg a fejüket.

A testőrök bókoltak, és közelebb léptek: D'Artagnan mögöttük lépkedett.

- A négy eleven ördög! - folytatta a király - a bíboros hét gárdistáját tették harcképtelenné két nap alatt! De uraim, ez több a soknál. Ha így folytatják, Őeminenciája arra kényszerül, hogy három hét múlva egészen új testőrszázadot toborozzon, én meg, hogy teljes szigorában alkalmazzam a törvényt. Mert, mondjuk, egy ember nem a világ; de hetet két nap alatt, ismétlem, ez sok: és a sok a jóból is megárt.

- Amint látja Felséged, szánják-bánják bűnüket, és megtörve esedezik bocsánatát.

- Hm! - szólt a király - bánat és bocsánat! Nem valami bizalomgerjesztő az álszent ábrázatuk; főleg ott hátul, az a gascogne-i képű. Jöjjön csak ide, uram.

D'Artagnan kitalálta, hogy neki szól a bók; igyekezett minél savanyúbb képet vágni, és előrelépett.

- Ejha! Hogy mondhatta, Tréville úr, hogy gascogne-i barátunk fiatalember? Gyerek ez, uram, igazi gyerek! És ő szabta ki olyan szépen Jussacot?

- Meg Bernajoux-t, két mestervágással.

- Ez igen!

- Arról nem is beszélve - szólt Athos -, hogy ha engem ki nem szabadít Bicarát karmaiból, a jelen pillanatban minden bizonnyal nem volnék abban a megtisztelő helyzetben, hogy Felségednek hódolatomat jelentsem.

- De hisz akkor ez a béarni talán személyesen az ördög unokája, Tréville úr? Hej, a rézangyalát, mondta volna boldogult királyatyám. Csakhogy ebben a szakmában tömérdek ujjas szakad, és kard törik. Pedig, ugye, a gascogne-iak ma is szegények?

- Felség, meg kell mondanom, hogy a mai napig sem találtak aranyat hegyeikben, jöllehet isten csodát tehetne velük, jutalmul, hogy oly hű támaszai voltak Felséged atyjaurának.

- Vagyis, Tréville, ezek szerint a királyságot magam is a gascogne-iaknak köszönhetem, ha már egyszer az apám fia vagyok? Nos, helyes, nincs is miért tagadnom. La Chesnaye menjen, forgassa ki minden zsebem, talán csak összeszed negyven aranyat; ha sikerült, hozza ide. Most pedig, fiatalember, igaz lelkére mondja el, hogy történtek a dolgok?

D'Artagnan apróra elmondta előző napi kalandját: örömében, hogy őfelségét színről színre láthatja, aludni sem tudott, s ezért három órával a kihallgatás előtt megjelent barátainál; elmondta, hogyan mentek együtt a labdaházba, és hogyan kötött bele gúnyos szavakkal Bernajoux, amikor látta, hogy nem szeretné, ha a labda arcon találná; elmondta, hogyan került ez majdnem életébe a sértegetőnek, és palotájába La Trémouille úrnak, aki úgy csöppent az egészbe, mint Pilátus a krédóba.

- Úgy van - szólt halkán a király -, pontosan így mondta el a herceg is. Szegény bíboros! hét embere két nap alatt, s hogy szerette mindegyiket! Most már azonban elég, urak, értsék meg: elég! A Férou utcai támadásért kamatostul fizettek; ériék be ennyivel.

- Ha Felséged beéri - mondta Tréville -, mi beérjük.

- Akkor rendben van - fejezte be a király, miközben egy marok aranyat vett át La Chesnaye kezéből, és D'Artagnan markába nyomta. - Íme, a bizonyíték, hogy beérem az eddigiekkel.

Napjaink kényes felfogása a büszkeségről ekkoriban még nem volt divat. Ha valamelyik nemes pénzt kapott a királytól, átvette, és cseppet sem tartotta megalázónak, ha tulajdon, pusztá kezével veszi át. D'Artagnan is minden teketória nélkül zsebre vágta a negyven aranyat, sőt még hálás köszönetet is mondott a királynak.

- Most pedig - szólt a király, és a falióra tekintett -, éppen fel kilenc, kérem távozzanak; mint mondtam, kilencre várok valakit. Köszönöm buzgalmukat, urak. Ugye számíthatok rá?

- Darabokra vágatjuk magunkat Felségedért! - kiáltotta egy emberként a négy cimbora.

- Nagyon köszönöm, de jobb, ha egészben maradnak: több hasznukat veszem. Tréville - tette hozzá halkán a király, miközben a testőrök távoztak -, a testőrségben most nincs szabad hely, és különben is úgy szól a határozat, hogy senkit nem veszünk fel, amíg le nem szolgálta újoncidejét - ezért addig is helyezze el a fiatalembert sógorának, Des Essarts úrnak gárdistái között. Istenemre, Tréville, előre örülök, milyen csúnya képet vág majd a bíboros: megpukkad dühében, de ennyit sem érdekel; mellettem van az igazság.

Azzal a király búcsút intett Tréville-nek, aki eltávozott, és csakhamar utolérte a testőröket: éppen a negyven aranyon osztozkodtak D'Artagnannal.

A bíboros pedig, amint Őfelsége előrelátta, kis híján valóban megpukkadott dühében, sőt egy hétig mellőzte az esti kártyacsatát is a királlyal; de a király csak annál szívélyesebben bánt vele, s valahányszor látta, soha el nem mulasztotta megkérdezni fölöttébb nyájasan:

- Nos, bíboros úr, hogy van kedves barátja, a szegény Bernajoux, és hogy van a szegény Jussac úr?

TESTŐRÖK OTTHON

Amikor D'Artagnan eltávozott a palotából és tanácsot kért barátaitól, mire használja a maga részét a negyven aranyból, Athos azt javasolta, csapjon jókora lakmározást a *Fenyőtobozban*, Porthos azt ajánlotta, fogadjon inast, Aramis pedig, hogy tegyen szert jóképű szeretőre.

A lakmározásra még aznap sort kerítettek: inas hordta fel az ételt. A vacsorát Athos rendelte, az inast Porthos kölcsönözte. Picardiai legény volt; a nagyvonalú testőr aznap fogadta fel erre az egy alkalomra; a tournelle-i hídon akadt rá, ahonnét a vízbe köpködött, és figyelte a víztükroen a karikákat.

Porthos azt állította, hogy ez a tevékenység megfontolt, szemlélődő alkatra vall, és minden további ajánlás nélkül magával hozta. A nemesúr előkelő fellépése teljesen levette a lábáról a picardiai legényt, akit Planchet-nak hívtak; azt hitte, Porthos fogadja fel, és nem minden csalódás nélkül vette tudomásul, hogy a remélt helyet egy Mousqueton nevű szaktársa tölti be; Porthos még azt is közölte vele, hogy nagy házat visz ugyan, de két inast mégsem bír el, és D'Artagnan szolgálatába kell szegődnie. Mikor azonban Planchet részt vett a vacsorán, melyen gazdája volt a vendéglátó, és látta, hogy a testőr egész marék aranyat húz elő fizetéskor a zsebéből, azt hitte, most már végleg rámosolygott a szerencse, és hálát adott az égnek, hogy ilyen Krózus fogadta fel. Meg is maradt ebben a hiszemben egészen a lakoma végezetéig, melynek maradványaiból hosszú böjtölésért kárpótolta magát. Mikor azonban este ágyat vetett urának, szertefoszlottak ábrándképei. Mindössze egyetlen ágy volt az előszobából és hálósobából álló lakosztályban. Planchet az előszobában feküdt le, mégpedig egy takaróra: D'Artagnan a tulajdon ágyáról szedte le, s a továbbiakban le is mondott róla.

Athosnak is volt inasa; különleges módszerrel tanította be magának; a legény Grimaud névre hallgatott. Felettebb hallgatag természetű volt az érdemes úriember. Mármint hogy Athos, természetesen. Öt vagy hat éve élt a legbizalmasabb barátságban cimboráival, Porthossal és Aramisszal; barátai, ha visszagondoltak erre az időre, gyakran látták mosolyogni, nevetni azonban sose hallották. Röviden, szemléletesen beszélt, csak annyit mondott, amennyit mondania kell; cikornyát, szóvirágot, cicomát nem ismert. Előadása csupa tény, volt, semmi epizód.

Athos még harminc esztendőse volt, testben, lélekben igazi férfiszépség, de hogy szeretője lett volna, arról senki nem tudott. Nőkről sosem beszélt. Épp hogy eltűrte, hogy erről a témáról társaságában beszéljenek, bár mindenki láthatta, hogy ez a tárgy rendkívül kínosan érinti; ha beleszólt, mindig beérte egy-egy keserű megjegyzéssel, vagy kiábrándult észrevétellel. Tartózkodása, zord némasága tekintetében agastyánnak is beillett volna. Hogy bevett szokásait semmi ne zavarja, Grimaud-t tökéletesen megnevelte; az inas egyetlen intésére, vagy ajkának szótlan mozdulatára engedelmeskedett. Csupán akkor szólt hozzá, ha végképp elkerülhetetlen volt.

Grimaud úgy félt gazdájától, akár a tűztől, mindamellett szinte csüggött rajta, és igen tisztelte jellemét; olykor azt hitte, tökéletesen érti, mit kíván, ugrott, hogy teljesítse a parancsot, és épp az ellenkezőjét csinálta. Ilyenkor Athos vállat vont, és minden ingerültség nélkül jól elpáholta Grimaud-t. Ilyen alkalmakkor néhány szót is ejtett.

Porthos jelleme, mint láthattuk, Athosénak szöges ellentéte volt, nemcsak sokat, hanem mindig hangosan is beszélt; ám, igaz, ami igaz, nem nagyon érdekelte, meghallgatják-e, vagy sem; beszélt, mert szeretett beszélni, és szerette hallani a hangját. Mindenről beszélt, csupán tudós tárgyról nem; arra hivatkozott, hogy kora gyermeksége óta megrögzött gyűlölettel

gyűlöli a tudósokat. Fellépése nem volt oly előkelő, mint Athosé; érezte is e téren alsóbbrendűségét, és ismeretségük kezdetén emiatt gyakran igazságtalan volt hozzá, és káprázatos ruházkodással igyekezett túlszárnyalni. Athos azonban, ahogy egyszerű testőrzubbonyát viselte, ahogy hátravetette a fejét, vagy előre tette a lábát, egy szempillantás alatt kivívta magának az őt megillető helyet, és a második vonalba utasította Porthost, bárhog is páváskodott az. Porthos azzal vigasztalódott, hogy Tréville úr várószobáját és a Louvre gárdistáinak őrhelyeit telekürtölte hódításaival, amiről Athos mindig hallgatott; miután pedig Porthos a hivatali nemesség soraiból átlépett a kardforgató nemesek sorába, és bírónék helyett bárónék szoknyája körül legyeskedett, mindenki tudta, hogy most már csak külföldi hercegnőket tüntet ki kegyeivel, de csak akkor, ha fülíg szerelmes belé a hölgy - ennél alább igazán nem adja.

Van egy régi közmondás: „Amilyen az úr, olyan a szolgája.” Térjünk is át Athos inasáról Porthos inasára, Grimaud-ról Mousquetonra.

Mousqueton normandiai volt; eredetileg Boniface-nak hívták, de gazdája a sokkal hangzatosabb Mousquetonra változtatta ezt a békésen hangzó nevet. Amikor Porthos szolgálatába állt, csupán azt kötötte ki, hogy ruhát és lakást kap, de fejedelmet; mindössze napi két óra szabad időre tartott igényt: ezalatt másfajta elfoglaltsággal egyéb úton-módon szerzi meg megélhetési költségeit. Porthos ráállt az alkura: jobbat nem is álmodhatott. Elhordott ruháiból és tartalék köpenyeiből szabatott ujjasokat Mousquetonnak; volt egy igen ügyes szabója, akinek feleségéről egyébiránt azt rebesgette a fáma, hogy minden úton-módon igyekszik leszoktatni Porthost arisztokratikus igényeiről; a szabó kezében szinte életre támadtak régi gőncei, és Mousqueton egészen előkelő jelenségnek hatott gazdája mellett.

Aramis - akinek jellemét, úgy hisszük, eléggé részletesen ecseteltük, és fejlődését, csakúgy, mint barátaiét, történetünkben pontról pontra nyomon követhetjük -, Aramis inasát Bazinnek hívták. Gazdája folyvást remélte, hogy végül is az egyházi rendbe lép, és ezért az inas, egyházi férfiú szolgájához illő módon, állandóan feketében járt. Berry volt a hazája; harmincöt-negyvenéves, szelíd, békés, kövérkés férfi volt; szabad idejében vallásos könyveket olvasott, s ha nem volt más kiút, mértékletes, de kitűnő ebédet főzött kettejüknek. Egyébiránt vak, néma és süket, és hűsége minden próbát megállt.

Most már, ha felszínesen is, ismerjük az urakat és szolgálóikat; vegyük hát sorra otthonukat.

Athos a Férou utcában lakott, egy ugrásnyira a Luxembourg-palotától: lakása két kicsiny, igen csinosan bútorozott szobából állt; lakásadónője, egyben a bérház tulajdonosa, még fiatal, és ugyancsak szemrevaló menyecske, hasztalan ostromolta epekedő pillantásaival. A szerény lakás falain imitt-amott felcsillantak egy hajdani, fényes idő emléktárgyai: mint például, egy gazdagon aranyozott kard, amely, formája szerint, I. Ferenc korából származhatott, és drágakövekkel kirakott markolata egymaga megérhetett kétszáz aranyat; ennek ellenére Athos még legszűkösebb napjaiban sem volt hajlandó zálogba tenni vagy eladni. Ez a kard sokáig Porthos vágyálmainak középpontja volt. Tíz évet adott volna az életéből, ha a kardot megszerezheti.

Egy alkalommal légyottja volt egy hercegnővel; megkísérelte, hogy kölcsönkérje Athostól a kardot. Athos egy szót sem szólt, kiforgatta minden zsebét, egy halomba rakta minden ékszerét, aranyzinórját, aranyláncát, tetejébe az erszényét, és mindenestől felajánlotta Porthosnak; de a kard, mondta neki, hozzánőtt a falhoz, és csupán akkor kerül le róla, ha gazdája is lakást cserél. A kardon kívül egy arckép is díszítette a szobát: fényűző öltözetű, a Szent Lélek renddel díszelgő nemesurat ábrázolt III. Henrik idejéből; az arckép némely

vonása, mintegy családi hasonlatossága, nagyon emlékeztetett Athosra, és elárulta, hogy a magasrangú úr, a királyi kitüntetést hordó lovag az ő ősapja volt.

Végül a kandalló előtt egy láda állt, az ötvösművészet remeke, ugyanazt a címet viselte, mint a kard és az arckép: hajmeresztően elütött a berendezés többi részétől. Athos mindig magával hordta a láda kulcsát. Egyszer, egyetlenegyszer kinyitotta Porthos előtt, és az meggyőződhetett róla, hogy csupán levelek és iratok vannak benne: minden bizonnyal szerelmeslevelek és családi iratok.

Porthos igen tágas, és szemre fölöttébb fényűző lakosztállyal rendelkezett a Vieux-Colombier utcában. Ha egy-egy barátjával elsétált előtte, valamelyik ablakban teljes parádében mindig ott feszített Mousqueton, Porthos pedig felemelte fejét, odamutatott, és soha nem mulasztotta el megjegyezni: *Íme, otthonom!* Otthon azonban sohasem tartózkodott, nem invitált fel soha senkit, és senki sem mondhatta volna meg, van-e valódi kincs a fényes külszín mögött.

Aramis parányi lakása öltözőfülkéből, ebédlőből és hálósobából állt; az utóbbi, akárcsak földszinti lakosztályának többi helyisége, hűvös, zöldellő, árnyas kerteskére nézett: aombok megvédték a szomszédság pillantásaitól.

Hogy D'Artagnan hol, s hogyan lakott, arról már értesültünk; ismeretséget kötöttünk inasával, Planchet mesterrel is.

D'Artagnan, mint általában azok az emberek, akik ármányos természetűek, igen kíváncsiskodó volt, és nem sajnálta a fáradságot, hogy megtudja, ki is tulajdonképpen Athos, Porthos és Aramis. Mert a három fiatalember katonaneve egy-egy nemesi nevet leplezett, elsősorban Athosé, akinek nagyúri külseje messziről szemet szúrt. D'Artagnan ezért Porthosnál érdeklődött Athos és Aramis felől, Porthosról pedig Aramist próbálta kifaggatni.

Sajnos azonban, Porthos maga sem tudott többet hallgatag bajtársáról, mint bizonytalan mendemondákat. Azt beszéltek, hogy nagy szerelmi csalódást leplezget, és valamilyen aljas hűtlenség végleg feldúlta e derék férfi életét. Miféle hűtlenség? Senki sem tudott róla semmit. Porthos életébe viszont könnyű volt belelátni; csupán igazi neve maradt titok, ezt egyedül Tréville úr ismerte, éppúgy, mint két bajtársa valódi nevét. A hiú és kérkedő testőr olyan áttetsző volt, akár az üveg. Egyetlen dolog vezethette volna tévútra a kíváncsiskodót: ha készpénznek veszi Porthos kifogyhatatlan kérkedéseit.

Aramist, bár színleg nem volt benne semmi rejtelmes, valójában a titokzatosság fátyla vette körül; ha a többiekről érdeklődtek nála, szűkszavúan felelt, s ha felőle érdeklődtek, kitérő választ adott. D'Artagnan egyszer hosszasan faggatta Porthosról, s amikor megtudta, milyen sikereket ért el állítólag a testőr egy hercegnőnél, szeretett volna valamelyest tájékozódni Aramis gáláns kalandjairól is.

- Hát kegyed, kedves cimborám - tette fel a kérdést -, mindig csak a mások bárónőjéről, grófnőjéről és hercegnőjéről beszél?

- Bocsánat - szakította félbe Aramis -, azért beszélek, mert Porthos is beszél róla, és mindig orromra köti bájos történeteit. Azonban, kedves D'Artagnan uram, higgye meg: ha más forrásból tudnám, vagy titok pecsétje alatt bízta volna rám, gyóntatója sem tartaná meg jobban a titkot, mint magam.

- Ebben nem kételkedem - folytatta D'Artagnan -, mégis úgy sejtem, kegyed is elég otthonosan mozog a heraldikában, mint egy bizonyos hímzett zsebkendő bizonyítja, melynek ismeretségnket is köszönhetem.

Ezúttal Aramis nem sértődött meg, sőt a legszerényebben és igen szeretetre méltóan válaszolt.

- Ne feledje, kedvesem, hogy papi hivatást érzek, és kerülöm a világi eseményeket. A zsebkendőt, melyet nálam látott, nem én kaptam: egyik barátom felejtette nálam. Kénytelen voltam felvenni, nehogy kínos helyzetbe hozzam őt meg a hölgyet, akit szeret. Nekem nincs kedvesem, és nem is akarok; ebben Athos józan példáját követem, aki éppen olyan jól megvan szerető nélkül, mint én.

- Ej, mi az ördög! hiszen még nem abbé, hanem testőr.

- Csak ideig-óraig, kedves barátom, hogy a bíborost idézzem: botcsinálta testőr vagyok: szívem szerint máris egyházi férfiú, higgyen nekem. Athos és Porthos jóvoltából csöppentem ide; ezzel akartak lekötöni: ugyanis, éppen felszentelésem előtt nézeteltérésem támadt... De nem untatom: nem szeretném pocskolni a drága idejét.

- Cseppet sem untat, és van időm! - kiáltott fel D'Artagnan - amúgy sincs semmi dolgom.

- Nekem viszont még hátra van a mai breviárium⁵; azonfelül Aiguillon asszony verset kért tőlem, ezt is meg kell csinálnom; azután át kell ugranom a Saint-Honoré utcába, hogy Chevreuse asszonynak pirosítót vásároljak; szóval, kedves barátom, ha kegyednek nincs is, nekem rengeteg a sürgős dolgom.

Azzal Aramis kedvesen kezet nyújtott ifjú cimborájának, és elkészönt tőle.

Bármennyit törte is magát D'Artagnan, nem sikerült többet megtudnia három új barátjáról. Beletörődött hát, hogy pillanatnyilag készpénznek veszi mindazt, amit a múltjukról hallott; remélte, hogy a jövőre nézve majd biztosabb és részletesebb értesüléseket szerez. Addig is, úgy tekintette, hogy Athos maga Achilles, Porthos a nagy Ajax, Aramis pedig a szűzi Hippolytos.

A négy fiatalember egyébiránt vígan élte világát; Athos kártyázott, de állandó balszerencse üldözte. Mégsem kért soha egy fillért sem barátaitól, jöllehet az ő erszénye mindig rendelkezésükre állt; ha pedig becsületszóra játszott, már reggel hatkor felverte hitelezőjét, hogy esti adósságát kifizesse.

Porthosnak voltak „vad napjai”: ha ilyenkor nyert, hetyke volt és szórta a pénzt; ha veszített, napokig színét sem látták, s amikor megjelent, sápadt és nyúzott volt a képe, de pénz csörgött a zsebében.

Aramis soha nem kártyázott. A rossz testőr és az elviselhetetlen „szesztestvér” eszményképe volt. Szenvedett, ha nem dolgozhatott. Egyszer-másszor lakmározásaik kellős közepén, amikor a bor már a cimborák fejébe szállt, és mindenki úgy belemerült a beszélgetésbe, mintha hosszú órákat készülne még az asztalnál tölteni, Aramis az órájára pillantott, bájosan mosolyogva fölkel, és elkészönt a társaságtól: bocsánatot kért: találkája van egy kazuistával⁶; fontos lelkiismereti kérdésben várja tanácsát. Máskor azért hagyta őket faképnél, mert dolgozatot kellett írnia; kérte barátait, ne zavarják.

Athos minderre csak mosolygott kedves, nemes vonásaihoz oly jól illő mélabús mosolyával, Porthos pedig nagyot kortyintott, és szidta Aramist, hogy falusi plébánosságnál soha nem viszi többre.

Planchet, D'Artagnan inasa előkelően élte a jólét napjait; harminc sou-t kapott naponta, egy hónapig vígan járt haza, madárfogó jókedvében volt, és tűzbe ment volna gazdájáért. Amint

---

⁵ Papi zsolozsmakönyv, amelyből naponta előírt imádságokat kell elmondaniuk.

⁶ Kazuista az olyan teológus, aki az erkölcsstan egyes kérdéseivel (casus) foglalkozik.

azonban a balsors szele besüvített a Sírások utcájának legénylakásába, vagyis magyarán felélték, vagy kis híján felélték XIII. Lajos király negyven aranyát, zsörtölödni kezdett: Athos ezt émelyítőnek, Porthos szemérmetlennek, Aramis pedig nevetségesnek találta. Athos tehát azt tanácsolta D'Artagnannak, dobja ki a fickót. Porthos helyesnek tartotta volna, ha előbb ki is porolja, Aramis pedig kijelentette, hogy a jó gazda füle csak azt hallja meg, ha dicsérik.

- Könnyen beszélnek az urak - mondta erre D'Artagnan -, Athos úr szót sem vált Grimaud-val, aki meg sem mukkanhat a házban, s ezért egy rossz szót sem ejthetnek egymás között; Porthos úr fényben, pompában él, nem is gazdája, hanem istene Mousquetonnak; Aramis úr pedig - fordult a néven nevezetthez - egyre a teológiát bújja, s ezzel kivívja szelíd és vallásos szolgájának, Bazinnek hódoló tiszteletét; nekem azonban se kitartásom, se pénzem, s nemhogy testőr, de gárdista sem vagyok; mivel váltsam ki hát Planchet vonzalmát, félelmét vagy tiszteletét?

- Fogas kérdés - válaszolt a három cimborá -, igazi családi ügy, az inas éppolyan, mint az asszony; legjobb azonnal ráncba szedni, akkor legkevesebb vele a baj. Törje hát rajta a fejét.

D'Artagnan törte a fejét, és úgy döntött, hogy mindenesetre jól elagyabugyalja inasát; meg is tette alaposan, mert minden tekintetben alapos ember volt; miután pedig jól eltárgyalta, megtiltotta, hogy engedélye nélkül kilépjen szolgálatából, mert - magyarázta neki - a jövő az enyém, jobb napokat látok még, ez kétségtelen. Ha velem maradsz, fényes jövő vár, s ha elbocsátanálak, tönkretenném a szerencséd, ezt azonban ne várd, ehhez túl jó vagyok.

Ez az elintézés igen nagy tiszteletet keltett a testőrökben D'Artagnan politikája iránt. Planchet maga sem tudott hová lenni bámulatában, s többé egy szóval sem említette, hogy távozni akar.

A négy fiatalember sülve-főve együtt volt; D'Artagnan, aki azon frissiben érkezett vidékről, s így minden új volt körülötte, saját életmódja nem lévén, a magáét azonnal cimborái életmódjához igazította.

Télen nyolc óra tájt, nyáron hat óra körül keltek, s először is Tréville úrnál jelentkeztek a jelszóért, s körülszimatoltak, mi újság. D'Artagnan nem volt ugyan testőr, mégis megható pontossággal látta el a szolgálatot; mindig őrségen volt, mert mindig elkísérte három cimborája közül azt, amelyik éppen őrségen állt. Mindenki ismerte a testőrpalotában, és jó bajtársnak tartották valamennyien; Tréville úr első pillantásra a szívébe látott, őszintén megszerette, és minduntalan felhívta rá a király figyelmét. A három testőr is nagyon kedvelte ifjú cimboráját. A négy férfit szoros barátság szálai fűzték össze, napjában háromszor-négyszer is keresték egymást, akár párbaj, akár anyagi ügyek, akár szórakozás volt az ok: úgy jártak mindig egymás nyomában, mint az árnyék, és a Luxembourg-palotától a Saint-Sulpice térig, vagy Vieux-Colombier utcától a Luxembourg-palotáig folyvást kergette egymást a négy elválhatatlan.

Tréville úr ígéretei ezalatt csendesen érlelődtek. Egy napon a király megparancsolta Des Essarts lovagnak, vegye fel századába gárdistakadétnak D'Artagnant. D'Artagnan sóhajtván öltötte fel a Des Essarts egyenruhát: tíz évet adott volna életéből, ha testőrzubbonyra cserélheti. Tréville úr azonban megnyugtatta, hogy két évi újonckodás után ezt a kegyet is elnyeri majd: az újoncidő egyébiránt meg is rövidülhet, ha alkalom kínálkozik rá, D'Artagnan szolgálatot tegyen a királynak, vagy jeles tettel bizonyítja rátermettségét. D'Artagnan ezzel az ígérettel távozott, és másnap megkezdte szolgálatát.

Most azután Athoson, Porthoson és Aramison volt a sor, hogy D'Artagnannal együtt őrt álljanak. Így Des Essarts lovag százada, amikor D'Artagnan a soraiba lépett, egy ember helyett négyel szaporodott.

UDVARI CELELSZÖVÉS

Eközben XIII. Lajos király aranyai, miként a földi dolgok általában, miután megszülettek, el is enyésztek, és enyészetükkel szűkös napok virradtak a négy cimborára. Először Athos tartotta fenn egy darabig a társulatot, saját fillérein. Utána Porthos következett; szokott módján segített rajtuk, eltűnt egy időre, majd visszatért, és mintegy két hétig szárnyai alá vette a társaságot; végül Aramisra került a sor, s ő készségesen helyt is állt; sikerült eladnia - jelentette ki - teológiai könyveit, így jutott néhány aranyhoz.

Ezután, szokás szerint, Tréville úrhoz folyamodtak, és kaptak is a zsoldjukra némi előleget; ez a pénz sem tartotta azonban sokáig a víz felett a három testőrt, mert tömérdek lejárt számla húzta a zsebüket, de nem sokat segített az újdonsült gárdistán sem, jóllehet annak zsebet egyelőre még adósságlevél se nyomta.

Amikor végtére belátták, hogy a hullámok összezsapnak fejük fölött, vért izzadva összekapartak nyolc-tíz aranyat, és Porthosnak adták: kártyázzon. Sajnos, nem szegődött hozzá a szerencse: vesztett, sőt huszonöt arannyal még adós is maradt becsületszóra.

Most már a pénzzavart sötét nyomor követte: korgó gyomorral szaladgáltak a Szajna-parton és az őrhelyeken, nyomukban inasaik; amennyi ebédet csak bírtak, mind felhajtották városi barátaiknál; mert, hirdette Aramis: számolatlanul, két kézzel szórd az ebéd vetését, ha jól megy sorod, hogy arass egy-két morzsát, ha bajba jutsz.

Athos négy meghívást szerzett, és mindannyiszor magával vitte barátait és inasait. Porthos hat ízben talált vendéglátóra, és barátait is részeltette a konyhai örömeikben; Aramis nyolcig vitte. Már nyilván észrevehettük, hogy Aramis az az ember, aki nem sokat beszél, de annál többet cselekszik.

D'Artagnan még senkit sem ismert a fővárosban, ezért mindössze egy reggelit szerzett egyik földijénél, egy papnál: egy-egy csésze csokoládét valamennyiüknek: ehhez járult még egy ebéd a gárdisták zászlósánál. Egész siserahadát a pap nyakára szabadította, fel is falták két hónapi elemózsiáját; ami a zászlóst illeti, az igazán kívágta a rezet, azonban sajnos, mint Planchet mondta: csak egyszer eszik az ember, ha sokat is.

D'Artagnan tehát úgy érezte, szinte gyalázat, hogy csupán másfél fejadagot tudott előteremteni, mert a pap reggelije csupán egy felet ért, s az egész ugyancsak sovány viszonzás a dárídókért, melyeket Athos, Porthos és Aramisnak köszönhetett. Úgy érezte, kölönc a társaság nyakán, és ifjonti jóhiszeműségében eszébe sem jutott, hogy egy teljes hónapig egymaga élmezte mindannyiukat. Mély gondba merült hát, s a gond serény munkára sarkallta elméjét. Arra a meggondolásra jutott, hogy szövetségüknek, mely négy fiatal, bátor, vállalkozó szellemű és tetterre kész fiatalembert tömörít, nem lehet egyetlen célja, hogy végkimerülésig tartó sétákban koptassák a kövezetet, vívóleckékkel és többé-kevésbé szellemes heccelődéssel lopják az időt.

Négy ilyen ember, akiknek egymás iránti ragaszkodása nem csupán életre halálra, hanem erszényre szóló is volt, akik jóban-rosszban támogatták egymást, soha meg nem hátráltak, s akár együtt, akár külön-külön mindig elérték közösen kitűzött céljukat; négy acélos kar, mely ha kell a négy égtáj felé, ha kell egyetlen pont felé suhint, valóban és feltétlenül arra volt hivatva, hogy bármily tilalmas vagy távoli cél felé utat vágjon magának, akár nyíltan, akár titokban, akár csellel, akár erővel, akár a föld alatt, akár lövészárokból verekedve. D'Artagnan csupán azon csodálkozott, hogy mindez meg sem fordult cimborái fejében.

Bezzeg megfordult az övében, mégpedig ugyancsak komolyan; egyre azon morfondírozott, milyen irányt kellene szabni ennek az egységes, de négyszeres hatóerőnek és percig sem kételkedett, hogy a világot is kiforgatnák sarkából, mint Archimédész az emelőjével, melyen oly sokat töprengett; közben azonban halkán kopogtattak az ajtaján. D'Artagnan felébresztette Planchet-t és ráparancsolt, nyisson ajtót.

Abból, hogy D'Artagnan felébresztette Planchet-t, ne vonjon le téves következtetést az olvasó; ne higgye, hogy éjszaka volt, vagy még nem jött el a reggel. Korántsem! Éppen akkor ütötte a négyet. Két órája sincs, hogy Planchet ebédet kért gazdájától, és csupán ezt a közmondást kapta: „Aki alszik, ebédel.” Planchet tehát elaludt és ebédelt.

Elég egyszerű, polgárkülsejű férfi lépett be.

Planchet ebéd utáni csemegének örömet végigélvezte volna a beszélgetést; a polgár azonban közölte D'Artagnannal, hogy fontos és bizalmas mondanivalója van, és négy szemközt kíván maradni vele.

D'Artagnan kiküldte Planchet-t, és leültette látogatóját.

Rövid szünet következett, miközben a két férfi, mintegy előzetes megismerkedésül szemügyre vette egymást; ezek után D'Artagnan meghajolt, és jelezte, hogy figyel.

- Amint hallom, D'Artagnan úr igen bátor fiatalember - szólalt meg a polgár -, úgy érzem, rászolgált hírnevére, s ezért úgy határoztam, megosztom kegyeddel titkomat.

- Beszéljen, uram, beszéljen - mondta D'Artagnan, és szimata azt súgta, hogy pénz áll a házhoz.

A polgár ismét szünetet tartott, aztán folytatta:

- Uram, a feleségem varrónő a királynénál; értelmes, csinos teremtés, nem panaszkodhatom. Idestova három esztendeje, hogy feleségül adták hozzám, jóllehet csaknem vagyontalan, azonban La Porte úr, a királyné uszályhordozója a keresztapja és támogatója.

- Értem, uram. Tehát? - kérdezte D'Artagnan.

- Tehát! - folytatta a polgár - tehát, uram, tegnap reggel, mikor a feleségem kilépett a varrószobából, elrabolták.

- És ki rabolta el?

- Semmi biztosat nem tudok, uram, de gyanakszom valakire.

- És kire gyanakszik?

- Valakire, aki régóta üldözi.

- A fenét!

- Azonban, uram, ha őszinte lehetek - folytatta a polgár - szentül hiszem, hogy inkább politika, mint szerelem van a dologban.

- Inkább politika, mint szerelem - ismételte tűnődve D'Artagnan -, és mire gyanakszik?

- Nem is tudom, megmondhatom-e, mire gyanakszom...

- Ha szabad megjegyeznem, én egy szóval sem kérdeztem uraságodat. Uraságod jött hozzám. Volt szíves közölni velem, hogy szeretne titkába beavatni. Tegyen hát tetszése szerint; még nem késő, visszaléphet.

- Nem uram, nem; úgy látom, uraságod tisztességes, rendes ember, méltó a bizalomra. Szóval azt hiszem, nem saját szívügyei miatt rabolták el a feleségemet, hanem egy magasabb rangú hölgy szerelmi bonyodalmai miatt.
- Ejha! Talán Bois-Tracy asszony szívügye van a háttérben? - kérdezte D'Artagnan, mert szerette volna, ha a derék polgár azt hiszi róla, hogy otthonosan mozog az udvari intrikákban.
- Följebb, uram, följebb.
- Aiguillon asszony?
- Még följebb.
- Chevreuse asszony?
- Sokkal, de sokkal följebb.
- Csak nem a királyné...? - D'Artagnannak torkán akadt a szó.
- De igen uram - felelte a rémült polgár; oly halkán beszélt, hogy hallani is alig lehetett.
- És a széptevő?
- Ki más lehetne, ha nem a ... herceg, no tudja.
- A ... herceg.
- Úgy van, uram! - felelte a polgár, és még tompábban zümmögött a hangja.
- De hogy értesült minderről uraságod?
- Hogy én hogy értesültem?
- Igen, honnan tudja? Jobb ha nem kertetel, különben... érti.
- A feleségemtől, uram, a feleségemtől személyesen.
- Ő pedig... nos, ő honnan tudta meg?
- Ő La Porte úrtól. Ugye mondtam, hogy a feleségem La Porte úrnak, a királyné bizalmas emberének keresztlánya? La Porte úr pedig épp ezért helyezte el nejemet Őfelsége mellett, hogy legyen körülötte legalább egy megbízható személy, mert a király elhanyagolja a királynét, a bíboros spionokat küld a nyakára és csupa áruló veszi körül.
- Aha! kezdem kapiskálni - szólt D'Artagnan.
- Szóval, uram, a feleségem négy nappal ezelőtt volt otthon; mert a szerződés úgy szól, hogy heti két alkalommal felkereshet; ugyanis, mint már bátorkodtam említeni, a feleségem nagyon szeret, ezért hazajött, és megsúgta, hogy a királyné pillanatnyilag nagy félelemben él.
- Valóban?
- Valóban. Úgy látszik, a bíboros úr még sosem zaklatta és üldözte ennyire. Nem tudja neki megbocsátani a múltkori ramazurit. Ugye uraságod is hallotta a ramazurit?
- Meghiszem azt! - felelte D'Artagnan; mert jóllehet sejtelve sem volt az egészből, a jólértesültet akarta játszani.
- Így aztán most már nem is a gyűlölet, hanem bosszúszomj hajtja.
- Csakugyan?
- S a királyné azt hiszi...
- No, mondja csak, mit hisz a királyné?

- Azt hiszi, hogy Buckingham hercegnek levelet írtak a nevében.
- A királyné nevében?
- Úgy van, mégpedig hogy Párizsba csalogassák és ha Párizsba jött, törbe ejtsék.
- Ezer ördög! De, mondja csak kedves uram, mi köze mindehhez a feleségének?
- Mindenki tudja, milyen buzgón szolgálja a királynét, és vagy el akarják szakítani tőle, vagy meg akarják félemlíteni, hogy kicsalják belőle Őfelsége titkait, vagy meg akarják vesztegetni, hogy kémkedjen a felséges asszonyra.
- Igen valószínű - szólt D'Artagnan -, de ismeri-e azt, aki elrabolta?
- Mint említettem, azt hiszem, ismerem.
- A neve?
- A nevét nem tudom; mindössze annyit tudok, hogy a bíboros egyik fogdmege, sőt rossz szelleme.
- Láttá már valaha?
- Láttam, egyszer megmutatta a feleségem.
- Van valami feltűnő ismertetőjele?
- Van: dölyfös viselkedésű nemes úr, haja fekete, arcszíne sötét, pillantása metsző, a foga fehér, és sebhely van a halántékán.
- Sebhely a halántékán! - pattant fel D'Artagnan - s azt mondja, a foga fehér, pillantása metsző, arcszíne sötét, haja fekete, és dölyfös a viselkedése! Hisz ez az én meung-i emberem!
- Uraságod embere?
- Igen, igen, de ez nem tartozik ide. Azaz hogyan tartozna! Sőt ellenkezőleg, ha uraságod embere, egyúttal az enyém is, ez nagyon egyszerűsíti a dolgot: két legyet ütök egy csapásra, ennyi az egész. De hol találom meg ezt az embert?
- Fogalmam sincs róla.
- Még csak nem is sejti, hol lakik?
- Nem; amikor egy ízben visszakísértem feleségem a Louvre-ba, az illető éppen kilépett az ajtón, akkor mutatta meg az asszony.
- Az ördög vigye el! - dörögte D'Artagnan - ezzel nem sokra megyünk. És ki mondta meg, hogy elrabolták a feleségét?
- La Porte úr.
- Mindent elmondott pontosan?
- Semmi pontosat nem tudott.
- Mástól nem kapott hírt?
- De igen, kaptam...
- Mégpedig?
- De... nem tudom, nem túl nagy oktalanság-e...?
- Lám, újra kezdi; most már azonban felhívom a figyelmét, hogy kissé későn volna vissza-kozni.

- Ej a keservét! dehogyis visszakozom - szitkozódott a polgár, hogy fellovalja magát. - Ne hívjanak Bonacieux-nek...

- Szóval Bonacieux-nek hívják? - vágott a szavába D'Artagnan.

- Úgy van, ez a nevem.

- Szóval Bonacieux! Bocsásson meg, hogy közbeszóltam; de úgy rémlik, hallottam már, a nevét.

- Nem lehetetlen, uram, én vagyok a ház tulajdonosa.

- Ah, úgy! - szólt D'Artagnan, miközben kissé felállt a székről, és meghajolt - uraságod a házigazdám?

- Úgy van, uram, az vagyok. És mivel uraságod három hónapja lakik nálam, s ezóta nyilván egyéb fontos elfoglaltsága miatt, megfeledkezett a házbérről; mivel, ha szabad megjegyezmem, soha nem akadékoskodtam, úgy vélem, méltányolja majd tapintatos magatartásomat.

- Ó, drága jó Bonacieux uram - felelte D'Artagnan -, igazán szívből köszönöm nemes viselkedését; említettem már, hogy ha valamiben segítségére lehetek...

- Kérem, kérem, uram; éppen mondani akartam, ne hívjanak Bonacieux-nek, ha nem bízom uraságodban.

- Fejezze hát be, amit elkezdett.

A polgár papírlapot húzott elő a zsebéből, és odanyújtotta D'Artagnannak.

- Levél! - szólt a fiatalember.

- Ma reggel kaptam.

D'Artagnan felbontotta a levelet, és mivel alkonyodott, az ablakhoz lépett. A polgár a nyomában.

Ne kutasson a felesége után - olvasta D'Artagnan -, ha nem lesz rá szükség, úgyis visszatér. Ha csak a kisujját is megmozdítja érte, halál fia.

- Világosabb nem is lehetne - fűzte hozzá D'Artagnan -, de végül is nem egyéb, mint üres fenyegetés.

- Igen ám, de rémítő, uram; én pedig kardot sose lássak, meg a Bastille-t is szeretném elkerülni.

- Nono! - szólt D'Artagnan; - a Bastille éppen engem sem érdekel. Ha csupán egy kis kardvillogatásról volna szó, isten neki.

- Pedig én azt hittem, számíthatok uraságodra ebben a dologban!

- Azt?

- Gyakorta láttam uraságodat délceg testőrbarátai kíséretében; megtudtam, hogy mindannyian Tréville úr testőrei, tehát a bíboros ellenségei, ezért úgy gondoltam, uraságod és barátai szolgálatot tehetnének szegény királynénknak, sőt abban az örömben részesülnének, hogy borsot törhetnek Őeminenciája orra alá.

- No persze.

- Meg azt is, hogy soha egy szóval nem említettem három hónapi házbérhátralékát.

- Jó, jó, ezt az érvet már hallottam; valóban kitűnő.

- Azzal tetézve, hogy amíg uraságod megtiszteli szerény hajlékomat, a jövőben sem emlegetem soha a házbért...

- Remek.

- Sőt, szükség esetén, arra is kész vagyok, hogy ötven-hatvan aranyat felkínáljak uraságodnak, ha esetleg pillanatnyi pénzzavarban volna, ami teljesen valószínűtlen.

- Isteni! Hiszen akkor uraságodat felveti a pénz, kedves Bonacieux!

- Hogy őszinte legyek, uram, nem panaszkodhatom; rőfös üzletem évi két-háromezer tallért jövedelmez, és különösen szépen hoz a tőkém, melyet a híres hajóskapitánynak, Jean Mocquet-nak legutóbbi vállalkozásába fektettem; szóval, hogy úgy mondjam, uram... Hohó! de hisz... - kiáltott fel a polgár.

- Mi az? - Kérdezte D'Artagnan.

- Kit látok!

- Hol?

- Az utcán, szemben az ablakunkkal ott a kapuhajlatban: egy férfi, összehúzza magán a köpenyét.

- Ő az! - kiáltott fel egyszerre D'Artagnan és a polgár, amikor mindketten ugyanegy pillanatban ráismertek az ő emberükre.

- Hej, de most! - kiáltott fel D'Artagnan, és kardja után kapott - most nem menekül.

Azzal kivonta kardját, és kirohant a szobából.

A lépcsőn Athossal és Porthossal találkozott; épp őt keresték. Helyet adtak D'Artagnannak, aki elsuhant köztük, mint a nyíl.

- Hohó! hova rohansz? - kiáltott egyszerre a két testőr.

- A meung-i ember! - válaszolta D'Artagnan, és már el is tűnt.

D'Artagnan nemegyszer elmesélte barátainak kalandját az ismeretlennel, és azt is, hogyan jelent meg a fogadóban hintón a szépasszony, akinek a férfi levelet, nyilván fontos levelet adott át.

Athos úgy vélte, D'Artagnan levele a csetepaté közben veszett el. Véleménye szerint igazi nemesember, márpedig az ismeretlen, amint D'Artagnan lefestette, kizárólag nemesúr lehetett, nem kapható arra az aljasságra, hogy ellopja bárki levelét.

Porthos szerelmi légyótnak tekintette az egész epizódot egy úr és hölgye, vagy a hölgy s lovagja között; őket zavarhatta meg D'Artagnan, amikor citromsárga lován megjelent.

Aramis kijelentette, van valami titokzatos az egész históriában, ezért hát legjobb, ha nem is firtatják.

D'Artagnan sebtében odavetett szavaiból tüstént megértették, miről van szó; úgy gondolták, akár utoléri, akár elszalasztja emberét D'Artagnan, végezetül mindenképp visszatér, ezért folytatták útjukat.

Midőn beléptek D'Artagnanhoz, szobáját üresnek találták: a háziúr percig sem kételkedett, hogy fiatal lakója és az idegen alaposan összerúgja a port, ezért részint a következményektől félve, részint az önmagáról adott jellemrajz értelmében legbölcsebbnek találta, ha kereket old.

D'ARTAGNAN ÉLRE TÖR

Athos és Porthos jól számított: D'Artagnan negyedóra múlva visszatért. Persze most is elszalasztotta emberét, aki úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el. D'Artagnan kivont karddal loholt fel s alá a környék összes utcáiban, de senkit sem talált, aki távolról is hasonlított volna az idegenhez; végül jutott csak eszébe az, amivel kezdenie kellett volna, hogy bekopogtat a kapun, melynek bejáratában megpillantotta emberét; tíz-tizenkétszer is megdöngötte az ajtót a kopogtatóval, de senki sem felelt. A szomszédokat előcsalogatta a zaj, kiálltak házuk küszöbére, vagy kidugták orrukat az ablakon, és biztosították D'Artagnant, hogy a ház fél éve teljesen lakatlan; különben is zárva minden ajtaja-ablaka.

Miközben D'Artagnan az utcákon rohangált, és sorra dörömbölt minden kapun. Aramis is csatlakozott cimboráihoz, s amikor D'Artagnan hazatért, teljes létszámban együtt találta a gyülekezetet.

- Nos? - szólalt meg egyszerre a három testőr, amint megpillantották D'Artagnant, akinek homlokán izzadság gyöngyözött, és arcvonásait feldúlta az indulat.

- Nos! - kiáltott fel, és kardját az ágyra dobta -, ez az ember maga az eleven ördög; úgy eltűnt, mint az árnyék, mint egy szellem vagy kísértet.

- Hisz a jelenésekben? - kérdezte Porthostól Athos.

- Én csak azt hiszem amit látok, jelenést pedig sosem láttam, tehát nem is hiszek benne.

- Pedig a biblia ezt parancsolja - szólt közbe Aramis -, Sámuel árnya megjelent Saulnak, Porthos; s én igen nehezményezném, ha kétségbe vonná hitünknek ezt a tételét.

- Ember vagy ördög; test vagy árny, képzelgés vagy valóság, egyre megy: ha a pokolba jutok, mindenképp ennek az embernek köszönhetem, mert egy remek üzletet ütött ki a kezünkből, amikor elillant; mert bizony, uraim, legalább száz, vagy annál is több aranyat húzott ki a zsebünkből.

- Hogyhogy? - kérdezte egyszerre Porthos és Aramis.

Athos, akinek a némaság elve volt, mindössze kérdő pillantást vetett D'Artagnanra.

- Planchet - szólt D'Artagnan inasához, aki éppen bedugta fejét az ajtónyíláson, hogy ha lehet, csipegessen a társalgás elhullott morzsáiból -, eredj le Bonacieux úrhoz, a házigazdámhoz, és mondd neki, küldjön fel öt-hat palack beaugencyi bort: én azt szeretem.

- Ejha! Korlátlan hitelt élvez háziuránál? - kérdezte Porthos.

- Mától fogva igen - felelte D'Artagnan -, és ha a bora vinko, fogadom, hogy visszaküldetem.

- Éljük vele, de vissza ne élünk - bölcselkedett Aramis.

- Mindig mondtam, hogy D'Artagnan a társaság esze - szólalt meg Athos, majd miután véleményt nyilvánított, és fogadta D'Artagnan köszönő bókjait, tüstént megszokott hallgatásába merült.

- De bökje már ki, mi történt! - sürgette Porthos.

- Úgy van - szólt Aramis -, tüntessen ki bizalmával, kedves barátunk, feltéve ha bizalmas közlése nem érinti valamely hölgy becsületét, mert ez esetben jobb, ha megtartja magának a titkot.

- Nyugtalanúságra semmi ok - válaszolta D'Artagnan -, senki becsületén nem esik csorba attól, amit el akarok mondani.

Azzal szóról szóra elmondta barátainak, mi történt közte és házigazdjája között, s hogy ugyanaz az ember rabolta el érdemes házigazdjája feleségét, akivel összerúgta a port a *Szabad Molnár* vendégfogadóban.

- Uraságod üzlete nem is rossz - szólt Athos, miután szakértelemmel megízlelte a bort, s fejét megbiccentve jelezte, hogy jónak találja; - ki is szedünk ötven-hatvan aranyat a derék fiúból. Most már csupán az a kérdés, érdemes-e kockára tenni négyünk fejét ötven-hatvan aranyért.

- Az ám! - kiáltott fel D'Artagnan - csakhogy asszony van az üzlet mögött: elrabolták, minden bizonnal életére törnek, talán meg is kínozzák, s mindezt azért, mert hűségesen szolgálja úrnőjét!

- Vigyázzon, D'Artagnan, vigyázzon - intette Aramis -, úgy látom, a kelleténél jobban izgatja Bonacieux-né sorsa. A nő romlásunkra teremtetett, minden nyomorúságunk tőle származik.

Athos, amint meghallotta Aramis intelmét, összevonta szemöldökét, és ajkába harapott.

- Bonacieux-né ennyit sem érdekel - kiáltott fel D'Artagnan -, hanem a királyné sorsa annál inkább: elhanyagolja a király, üldözi a bíboros, és hovatovább valamennyi barátja a fejével lakol.

- Mert azokat szeretik, akiket legjobban gyűlölünk: a spanyolokat s az angolokat.

- Spanyolország a hazája - felelte D'Artagnan -, s nagyon természetes, ha szereti a spanyolokat; egy föld szülöttei. Ami pedig a további szemrehányást illeti, én úgy hallom, nem az angolokat szereti, hanem egy bizonyos angolt.

- Szavamra! - szólalt meg Athos - az a bizonyos angol nagyon is rászorgál, hogy szeressék, annyi szent. Soha sem láttam nemesebb megjelenésű urat.

- Arról nem is beszélve, hogy öltözködésben senki sem éri utol - mondotta Porthos. - Ott voltam a Louvre-ban, amikor gyöngyöt szórt a jelenlevők közé, és istenúgyse, két szemet vágtam zsebre; tíz aranyával adtam el darabját. Ismered te is, Aramis?

- Akárcsak az urak, mert ott voltam az amiens-i kertben, amikor elfogtuk; Putange úr engedett be, a királyné istálló mestere. Akkoriban seminarista voltam; az volt a véleményem, hogy a kaland igen kínos a királyra.

- Mindezek ellenére - mondta D'Artagnan -, perczig sem haboznék kézen fogni Buckingham herceget, ha tudnám, hol van, és a királynéhez vezetni, már csak azért is, hogy a bíboros urat a méreg egye: mert igazi, egyetlen örök ellenségünk csupán a bíboros, uraim, senki más, és ha szerét ejthetnénk, hogy valami gyilkos tréfát eszeljünk ki ellene, szavamra, szívesen vásárra vinném a bőröm.

- Szóval - folytatta Athos, és D'Artagnanhoz fordult -, a rőfös azt mondja, hogy a királyné szerint Buckinghamet csellel csalogatták ide?

- Igen, ettől fél a királyné.

- Várjunk csak - szólt Aramis.

- Mire? - kérdezte Porthos.

- De nem, folytassák, szeretnék egyet-mást emlékezetembe idézni.

- Nekem pedig szilárd meggyőződése - mondta D'Artagnan -, hogy a királyné varrónőjének elrablása összefügg az eseményekkel, melyekről épp most beszélgetünk, sőt talán azzal is, hogy Buckingham úr Párizsban van.

- Ötletes ez a gascogne-i - mondta elismerően Porthos.

- Szeretem, ahogy beszél - szólt Athos -, olyan kedves a tájszólása.

- Uraim - folytatta Aramis -, figyeljenek csak rám.

- Halljuk Aramist - mondta a három cimbora.

- Tegnap egy tudós teológusnál voltam látogatóban; néha-néha felkeresem, hogy tanulmányaimról beszélgessek vele...

Athos elmosolyodott.

- Elhagyott helyen lakik - folytatta Aramis -, így kívánja hajlama, hivatása. Szóval, amikor kiléptem házából...

Aramis megakadt.

- Szóval? - kérdezték hallgatói - amikor kilépett házából...

Aramis szemlátomást küszködött, mint amikor valaki hazugságba bonyolódik, és váratlan akadályba botlik; három cimborája azonban merően figyelte, fülük mohón leste minden szavát, nem hátrálhatott meg.

- A tudós férfiúnak van egy unokahúga - folytatta Aramis.

- Áh! unokahúga! - szólt közbe Porthos.

- Tisztes korú hölgy - szólt Aramis.

A három cimbora fölnevetett.

- Jó! Ha nevetnek, vagy kételkednek - mondta Aramis -, nem mondok semmit.

- Hiszünk, mint egy muzulmán, és hallgatunk, mint a sír - mondta Athos.

- Akkor folytatom - így Aramis. - A tudós doktor unokahúga olykor meglátogatta bácsikáját; tegnap történetesen velem egy időben kereste fel, és a jómodor úgy kívánta, hogy hintójához kísérjem.

- Ejha! hintója is van a húgocskának? - szólt közbe Porthos, akinek többek között az is hibája volt, hogy nem tudta féken tartani a nyelvét; - nos, barátom, bájos ismeretség.

- Porthos - válaszolt Aramis - nem egy alkalommal szóvá tettem már, hogy tapintatlan, s ez nem válik javára hölgytársaságban.

- Uraim, uraim! - kiáltott fel D'Artagnan, mert sejtette már mit leplez Aramis kalandja -, komoly a dolog; ha megtehetjük, ne tréfáljunk vele. Nagyon kérem folytassa, Aramis.

- Váratlanul egy magas, barna férfi, úri modorú... szóval olyasféle mint D'Artagnan embere...

- Lehet, hogy ugyanaz - szólt közbe a gascogne-i.

- Lehet - folytatta Aramis... -, hozzám lépett, nyomában, vagy tíz lépésnyire, öt-hat más alak. Aztán kifogástalanul udvariasan megszólított: „Herceg úr,” - majd a hölgyhöz fordult, aki belém karolt - „és kegyed is, asszonyom...”

- A teológus unokahúgához?

- Csend legyen, Porthos! - mondta Athos - ez már igazán több a soknál.

- „Szíveskedjenek beszállni ebbe a hintóba, kérem, ne tiltakozzanak, ne üssenek zajt.”

- Buckinghamnek nézte Aramist! - kiáltott D'Artagnan.

- Én is azt hiszem - válaszolt Aramis.

- És a hölgyet? - kérdezte Porthos.

- Azt meg a királynénak! - mondta D'Artagnan.

- Úgy van - tette hozzá Aramis.

- Ördögös gascogne-i! - kiáltott fel Athos - mindenre kiterjed a figyelme.

- Szó ami szó - mondta Porthos -, Aramis termetre, viselkedésre meglehetősen hasonlít a délceg hercegre; ámbátor a testőregyenruha, azt hiszem...

- Felleghajtó, nagy köpönyeg volt rajtam - szólt Aramis.

- A fenét, júliusban! - mondta Porthos; - talán attól fél a teológus, hogy rád ismer valaki?

- Azt még csak értem - szólt Athos -, hogy a kémlet megtévesztette a viselkedéssel; de az arc...

- Nagy kalap volt a fejemen - mondta Aramis.

- Ejha! - kiáltott fel Porthos - jókora óvatosság kell a teológiához!

- Uraim, uraim! - szólt közbe D'Artagnan - ne pazaroljuk csipkelődésre az időt; széledjünk szét, keressük meg a rőfös feleségét, nála a kulcsa az egész rejtelemnek.

- De amikor olyan alantas helyzetű nőszemély! Hogy gondol ilyet, D'Artagnan? - mondta Porthos, és megvetően elfintorította az arcát.

- La Porte úr keresztlánya, és La Porte a királyné bizalmas embere. Azt hiszem, uraim, ezt már említettem. Különben is, úgy lehet, Ófelsége ezúttal szántsándékkal keresett magának támaszt ily alanti körökben. Aki magas polcon ül, messziről szemet szúr, a bíborosnak pedig sasszeme van.

- Hát jó! - mondta Porthos - csináljuk meg a rőfösnek a költségvetést, de jó borsosat.

- Szükségtelen - mondta D'Artagnan -, mert ha ő nem is fizet, majd megfizetnek másfelől.

E pillanatban rohanó léptek dobogása verte fel a lépcsőházat, nagy robajjal kivágódott az ajtó, és a szerencsétlen rőfös rontott be a szobába, a tanácskozó cimborák közé.

- Az istenért, uraim! mentsenek meg, mentsenek meg! Négy ember üldöz, el akarnak fogni; segítsenek, segítsenek!

Porthos és Aramis felállt.

- Türelem! - kiáltotta D'Artagnan, és intett, hogy dugják vissza a hüvelybe félig kivont kardjukat. - Türelem, most nem a bátorság a fontos, hanem az óvatosság.

- Talán csak nem hagyjuk!... - kiáltott fel Porthos.

- Hagyjuk D'Artagnanra a dolgot - szólalt meg Athos -, mondtam már, hogy ő a társaság esze: én, ismétlem, neki engedelmeskedem. D'Artagnan, tégy amit akarsz.

E pillanatban négy gárdista jelent meg az előszoba ajtajában; mikor meglátták a velük szemben álló testőröket és oldalukon, a kardot, megtorpantak.

- Tessék, urak, tessék! - kiáltott D'Artagnan; - itt én vagyok a gazda, valamennyien a király és a bíboros hű szolgálai vagyunk.

- Tehát nem ellenzik az urak, hogy végrehajtsuk a parancsot? - kérdezte az a gárdista, aki a szakasz parancsnoka lehetett.

- Sőt ellenkezőleg, uraim, karhatalommal is támogatjuk az urakat, ha kell.

- Miket beszél ez? - dörögte Porthos.

- Hallgass, te fajankó! - mondta Athos.

- De uram, hisz megígérte... - súgta oda a szerencsétlen rőfös.

- Csak akkor segíthetünk, ha szabadon maradunk - vetette oda halkán, gyorsan D'Artagnan -, ha védelmére kelünk, magával együtt lefognak.

- De mégis, azt hiszem...

- Jöjjenek urak, jöjjenek - mondta D'Artagnan jó hangosan -, semmi okom, hogy az urat védelmembe vegyem. Ma láttam először életemben, s ma is miért? kérdezzék meg tőle magától: a házbérét követelte. Így van, Bonacieux úr? Feleljen!

- Így uram, így! - kiáltott fel a rőfös - de arról mért nem beszél...

- Szót se rólam, barátaimról, de főleg a királynéről, különben mindnyájan elveszünk, és maga sem menekül. Tessék, tessék, urak, vigyék ezt az embert.

És D'Artagnan az elképedt rőföst a gárdistákhoz taszigálta.

- Micsoda modortalanság, kedvesem - korholta -, pénzt kérni tőlem! egy testőrtől! Börtönbe vele! Vigyék csak a dutyiba urak, és tartsák minél tovább lakat alatt, annál később kérheti majd a bért.

A fogdmegek azt sem tudták, hogyan köszönjék, és elcipeltek zsákmányukat.

Amikor éppen kiléptek volna az ajtón, D'Artagnan a parancsnok vállára ütött:

- Igazán megihatnánk egymás egészségére egy pohárral! - szólt, s máris megtöltött két poharat a Bonacieux úr bőkezűségét dicsérő beaugencyi borral.

- Nagyon megtisztel az úr - mondta a fogdmegek parancsnoka -, köszönettel veszem.

- Egészségére hát... hogy hívják az urat?

- Boisrenard.

- Boisrenard úr!

- Egészségére, nemes uram; megkérdezhetném én is becses nevét?

- D'Artagnan.

- Egészségére uram!

- És mindenenek fölött - kiáltott fel D'Artagnan, mintha nem tudná tovább féken tartani lelkesedését - a király és a bíboros egészségére!

Meglehet, hogy a fogdmegek parancsnoka nem vette volna készpénznek D'Artagnan őszinteségét, ha rossz a bor; a bor azonban jó volt, s ez ékesen beszélt.

- Hogy az ördögbe követhetett el ilyen aljasságot? - szólalt meg Porthos, mikor a főporoszló eltűnt embereivel, s a négy jó barát egyedül maradt. - Piha! itt ül négy testőr, és elnézi, hogyan hurcolnak el szemük láttára egy szerencsétlent, aki segítségért kiált! S egy testőr még koccint is a porkolábbal.

- Porthos - szólt Aramis -, Athos már figyelmeztetett, hogy fajankó vagy, és véleményéhez én is csatlakozom. Nagy ember vagy, D'Artagnan; majd ha Tréville úr helyére kerülsz, kérlek, légy pártfogóm, hogy apátságot szerezzek.

- Kukkot sem értek az egészből - mondta Porthos -, szóval helyeslik, amit D'Artagnan csinált?

- Hogy az istennyilába ne helyeselnénk! - szólt Athos - sőt nem csupán helyeslem, hanem gratulálok is hozzá.

- Most pedig, urak - szólt D'Artagnan, anélkül hogy eljárását hajlandó lett volna Porthosnak megindokolni -, mindenki egyért, egy mindenkiért: ugye, ez a jelmondatunk?

- De... - szólt megint Porthos.

- Kezet a szívre, és esküdj! - kiáltott egyszerre Athos és Aramis.

A példa hatott, Porthos, bár magában dohogott - szívére tette a kezét, a négy barát egyszerre ismételte D'Artagnan után az eskümintát:

„Mindenk egyért, egy mindenkiért.”

- Rendben van, most pedig mindenki haza - szólt D'Artagnan, mintha eddig is csak parancsolgatott volna egész életében -, és jól vigyázzunk, mert e percben nagy fába vágtuk a fejszét; a bíboros az ellenfelünk.

EGY TIZENHETEDIK SZÁZADI PATKÁNYFOGÓ

A patkányfogó nem újkeletű találmány; mihelyt a kialakuló társadalom rendőrséget szervezett, a rendőrség feltalálta a patkányfogót.

Úgy lehet, olvasóink még nem mozognak elég otthonosan a Jeruzsálem utcai tolvajnyelvben, ezért hát, no meg azért is, mert jóllehet már tizenöt esztendeje forgatjuk a tollat, még egyszer sem használtuk ezt a szót erre a fogalomra, ezért meg kell magyaráznunk, mi a patkányfogó.

Amikor ebben vagy abban a házban lefűlelnek valakit, mert bünténnyel gyanúsítják, nem verik dobra, hogy letartóztatták; négy-öt embert lesbe állítanak az előszobában, ajtót nyitnak minden kopogtatónak, majd rájuk csukják az ajtót, és elfogják őket; illetéknéppen két-három nap alatt úgyszólván mindenkit összeszednek, aki bejáratos a lakásba.

Ezt hívják patkányfogónak.

Bonacieux mester lakásából is így lett patkányfogó; aki csak bekopogtatott, nyakon csípték, és kivallatták a bíboros emberei. D'Artagnan első emeleti lakásának külön utcabejárója volt, ezért magától értetődő, hogy azok, akik hozzá jártak, megmenekültek minden háborgatástól.

Különben is csak a három testőr járt hozzá; külön-külön körülszimatoltak, de semmit sem találtak, semmi feltűnőt. Athos még attól sem riadt vissza, hogy megkérdezze Tréville, urat: a kapitány jól ismerte Athos közmondásos szűkszavúságát, és nem tudott hová lenni ámulatában. Ám Tréville úr maga sem tudott semmit; mindössze annyit, hogy amikor a legutóbb találkozott a bíborossal, a királlyal és a királynéval, úgy látta, a bíboros nagy gondban van, a király nyugtalan, a királyné szeme pedig arra vallott, hogy a felséges asszony vagy sírt, vagy nem aludt. Ez utóbbi tény azonban nem tűnt fel neki különösebben, mivel a királyné házassága óta sokat sírt, és sokszor nem aludt.

Tréville úr mindenesetre lelkére kötötte Athosnak, hogy továbbra is szolgálja hűségesen a királyt, és főként a királynét; arra is megkérte, hogy buzdítsa ugyanerre testőrbajtársait.

D'Artagnan pedig közben ki sem dugta hazulról az orrát. Szobájában megfigyelőállást létesített. Ablakából szemmel tartotta azokat, akik besétáltak a patkányfogóba: majd, miután felszedte a padló kölapját, és úgy kivájta a földemet, hogy csupán egyetlen vékony mennyezet választotta el a lenti szobától, a kihallgatások színterétől, mindent végighallgatott, ami csak történt a fogdmegek és a vádlottak között.

A kihallgatásokat a lefogottak alapos, gondos személyi motozása előzte meg, és csaknem mindig a következőképpen folytak le:

- Kapott-e valamit Bonacieux-nétől, hogy férjéhez vagy másvalakihez továbbítsa?
- Kapott-e valamit Bonacieux úrtól, hogy feleségéhez vagy másvalakihez továbbítsa?
- Kapott-e valamilyen szóbeli, bizalmas közlést valamelyiktől?

Nem kérdezősködnének így, ha bármit is tudnának, okoskodott magában D'Artagnan. Mire kíváncsiak hát? Arra, nincs-e Párizsban Buckingham herceg, és nem találkozott-e, vagy nem akar-e találkozni a királynéval.

Erre a feltevésre jutott D'Artagnan; azok után, amit végighallgatott, ennek meg is volt a valószínűsége.

A patkányfogó pedig állandóan készenlétben állt, de készenlétben állt D'Artagnan is: éberen fűlelt.

A szegény Bonacieux nyakoncsípését követő este Athos éppen eltávozott D'Artagnantól, hogy Tréville úrhoz menjen; már elütötte a kilencet, és Planchet, mivel még nem ágyazott meg, éppen munkához látott, amikor kopogtatás hallatszott az utcai főkapun; a kapu nyomban kinyílt, majd bezárult; valakit elnyelt a patkányfogó.

D'Artagnan egyetlen ugrással a padló részénél termett, hasra vetette magát, és hallgatódzott.

Hamarosan éles kiáltás ütötte meg fülét, majd jajgatás, melyet igyekeztek elfojtani. Kihallgatás ezúttal nem volt.

- Mi az ördög! - gondolta D'Artagnan - talán csak nem egy nő? Meg akarják motozni, ellenszegül, a nyomorultak meg erőszakoskodnak vele!

És minden óvatossága ellenére alig állta meg, hogy be ne avatkozzon a lenti szobában lejátszódó eseményekbe.

- De uraim, én vagyok itt a háziasszony, ha mondom; higgyék el, hogy Bonacieux-né vagyok; higgyék el, hogy a királynénál dolgozom! - kiabált a szerencsétlen teremtes.

- Bonacieux-né! - dörmögte D'Artagnan - mindenki nyomoz utána, én meg rábukkanok; micsoda szerencse!

- Éppen magára vártunk - felelték a nyomozók.

A nő hangja jobban kifulladt; a dulakodás zajától szinte zengett a padló. Az áldozat ellenállt, már amennyire egy asszony ellenállhat négy férfinak.

- Bocsánat, uraim, bo... - rimánkodott a hang, aztán csak érthetetlen nyöszörgést lehetett hallani.

- Betömik a száját, és elhurcolják! - kiáltott fel D'Artagnan, és felpattant, mintha keze, lába rugóra járna. - A kardomat, itt van, helyes. Planchet!

- Uram?

- Fuss, kerítsd elő Athost, Porthost és Aramist. Hármójuk közül egyiket biztosan otthon találod, az is lehet, hogy már mindnyájan hazatértek. Fogjanak kardot, jöjjenek, rohanjanak. Ah! most jut eszembe: Athos Tréville úrhoz ment.

- És D'Artagnan úr hova rohan, az istenért?

- Kilépek az ablakon - kiáltott fel D'Artagnan -, nagyon sietek; te rakd vissza helyére a padlót, söpörj fel, és máris lódulj, ahová mondtam, de az ajtón.

- Jaj! uram, uram! a nyakát szegi - óbégatott Planchet.

- Hallgass, hülye - mondta D'Artagnan.

Azzal az ablakpárkányra kapaszkodva leugrott az első emeletről; szerencséire nem túl magasról, s a haja szála sem görbült.

Egyenest az ajtóhoz sietett, bekopogott, és így dohogott.

- Én is besétálok a patkányfogóba; de most az egyszer a patkány eszi meg a macskát.

Alig dördült meg a fiatalember kezében a kopogtató, a dulakodás félbeszakadt, léptek dobogása közelített, kinyílt az ajtó és D'Artagnan, kezében csupasz pengéje, berontott Bonacieux mester lakására; az ajtót nyilván rugó mozgatta, mert magától becsapódott utána.

Most azután üvöltözést, lábdobogást, pengék csattogását, bútordarabok szüntelen recsegés-ropogását hallották azok, akik még a boldogtalan Bonacieux-ház lakói voltak, no meg a közvetlen tőszomszédai.

Akiknek meglepetés volt a zaj, és kinéztek az ablakon, hogy megtudják, honnan ered, kisvártatva láthatták, amint kinyílik az ajtó, és négy fekete ruhás alak rohan, vagy inkább repül ki rajta, mint négy megriadt holló, a földre s a bútorok sarkára hullatva szárnyuk tollait, vagyis ruhájuk rongyait, köpönyegük cafatait.

D'Artagnan könnyűszerrel győzött, ne is tagadjuk, mert csak az egyik rendőrnél volt fegyver, és az is csak tessék-lássék védekezett. Az is igaz, hogy a három másik, székkal, zsámollyal, korsóval-mivel igyekezett a fiatalembert leütni, de miután a gascogne-i hosszú kardja két-három helyen beléjük szaladt, inukba szállt a bátorság. Tíz percbe sem telt, vereséget szenvedtek, s a csataterén D'Artagnan lett az úr.

Ebben az időben Párizs lakói hozzáédzódtek a szakadatlan verekedésekhez és csetepatékhoz, s amilyen hidegvérrel nyitottak ablakot az előbb, éppen úgy be is zárták, amikor látták, hogy a négy fekete férfi elrohan: ösztönük azt súgta nekik, hogy egyelőre vége az előadásnak.

Amúgy is későre járt, és akárcsak mainapság, akkoriban is korán fekvő népség lakott a Luxembourg-palota körül.

Amikor D'Artagnan magára maradt Bonacieux-nével, feléje fordult: szegény nő félig alétlan hevert egy karosszékbén. D'Artagnan gyorsan végigfürkészte pillantásával.

Bájos, huszonöt-huszonhat éves fiatalasszony volt; haja barna, szeme kék; egy kissé fitos orrú; foga gyönyörű, arca rózsás, áttetsző, halványkék erekkel. De ha tovább vizsgálta az ember, láthatta, hogy mégsem lehet összetéveszteni valami úrinővel. Keze fehér volt, de közönséges; lába sem vallott kékvérű hölgyre. D'Artagnan szerencsére még nem jutott odáig, hogy ezekre az apróságokra is kiterjedjen figyelme.

Miközben D'Artagnan ilyen módon tetőtől talpig végigvizsgálta Bonacieux-nét, és mint említettük, éppen a talpához ért, finom batiszt zsebkendő pillantott meg a földön; szokása szerint fölvette, és egyik sarkában ugyanazt a monogramot ismerte fel, amelyik miatt annak idején Aramis kis híján elmetszette a torkát.

D'Artagnan azóta is óvakodott a címeres zsebkendőktől, szót sem szólt tehát, hanem visszadugta a zsebkendőt Bonacieux-né zsebébe.

Bonacieux-né épp abban a pillanatban tért eszméletre. Kinyitotta szemét, iszonyodva tekintett körül, látta, hogy a lakás üres, és egyedül van megmentőjével. Azonnal mosolyogva nyújtott neki kezét. Senki a világon nem tud ilyen bájosan mosolyogni.

- Ó uram! - szólalt meg - az életem köszönhetem kegyelmednek, engedje meg, hogy meg is köszönjem.

- Asszonyom - felelte D'Artagnan -, nem illet köszönet; minden nemes ugyanígy cselekedett volna helyemben.

- De igen, uram, igen, remélem, bebizonyíthatom, hogy jóságát nem hálátlanra pazarolta. De mit akarhatott ez a négy ember? Először azt gondoltam, betörők. És miért nincs itthon Bonacieux úr?

- Asszonyom, ez a négy ember veszélyesebb, mint a betörők, mert a bíboros úr fogd megjei. Férjura pedig, Bonacieux úr azért nincs itt, mert tegnap elfogták, s a Bastille-ba csukták.

- A Bastille-ba a férjemet! - kiáltott fel Bonacieux-né - jaj istenem! mit követett el? Szegény, drága uram! hisz az a légynek sem árt!

És közben mintha mosoly derengett volna fel a fiatalasszony vonásain, melyekről még el sem tűnt a rémület.

- Mit követett el, asszonyom? - felelte D'Artagnan. - Azt hiszem, mindössze az a bűne, s egyben szerencséje és szerencsétlensége, hogy a kegyed férje.

- Jaj, tehát uraságod tudja...

- Tudom, hogy kegyedet elrabolták, asszonyom.

- De ki? Azt is tudja? Ha tudja, mondja meg, esedezem!

- Egy negyven-negyvenöt éves férfi, haja fekete, bőre barna; bal halántékán forradás.

- Úgy van, ő az; de mi a neve?

- A neve! azt nem tudom.

- És tudja a férjem, hogy elraboltak?

- Levélben értesítették; az írta saját kezűleg, aki kegyedet elrabolta.

- Azt is gyanítja - kérdezte zavartan Bonacieux-né -, miért raboltak el?

- Úgy hiszem, politikai okra vezeti vissza.

- Én eleinte nem hittem, de most már én is egyetértek az urammal. Akkor hát az én kedves Bonacieux-m egy percig sem gondolt arra, hogy...

- Távol álljon tőle, asszonyom; tudta, hogy büszke lehet kegyedre, amilyen okos, és amilyen hű.

Újra mosoly suhant át a szép fiatal nő rózsás ajkain, szinte alig észrevehetően.

- De hogyan szökött meg? - folytatta D'Artagnan.

- Ma reggel megtudtam, miért raboltak el; egy pillanatra magamra hagytak, s én éltem az alkalommal; a lepedőmön leereszkedtem az ablakomból, s mivel úgy gondoltam, hogy férjemet itthon találom, ide menekültem.

- Tőle remélt védelmet?

- Ó, nem; szegény, drága uram, tudom, hogy tőle védelmet hiába várok; azért akartam értesíteni, mert más szolgálatot akarunk kérni tőle.

- Mégpedig?

- Sajnos, nem mondhatom meg, nem az én személyes titkom.

- Egyébként, asszonyom - mondta D'Artagnan - (ne vegye rossznéven, ha gárdista létemre én intem óvatosságra), egyébként azt hiszem, ez nem a legjobb hely a bizalmas beszélgetésre. Támadóit elkergettem ugyan, de hamarosan karhatalommal térhetnek vissza; ha itt találnak, végünk. Üzentem ugyan három jó barátomért, de ki tudja, otthon vannak-e!

- Igaz! igaza van! - kiáltott fel Bonacieux-né megrémülve - fussunk el innen, meneküljünk.

Azzal D'Artagnanba karolt, és fürgén kivezette a házból.

- De hová fussunk? - kérdezte D'Artagnan - hova meneküljünk?

- Először is minél messzebb ettől a háztól; azután meglátjuk.

És a fiatalasszony és ifjú lovagja azzal sem vesztegették az időt, hogy bezárják maguk után az ajtót; végigsiettek a Sírások utcáján, bekanyarodtak a Herceg Árka utcába, és csupán a Saint-Sulpice utcában álltak meg.

- Most aztán mitévők legyünk, és hová kísérjem kegyedet? - kérdezte D'Artagnan.

- Be kell vallanom, kérdése ugyancsak zavarba ejt - szólt Bonacieux-né -, azt gondoltam, férjem révén megkérem La Porte urat, tájékoztasson bennünket, mi történt a három nap alatt a palotában, és nem rohanok-e vesztembe, ha visszatérek.

- De hisz én értesíthetem La Porte urat - mondta D'Artagnan.

- Igaz; csak egy a baj; Bonacieux urat ismerik a Louvre-ban, és beengedik; uraságotat azonban nem ismerik, és becsapják orra előtt az ajtót.

- Eh! - szólt D'Artagnan - bizonyosan van valami megbízható ajtónálló a Louvre egyik kukucskálója mögött, és ha a jelszót tudom...

Bonacieux-né merőn pillantott a fiatalemberre.

- És ha megadom a jelszót - szólalt meg -, ígéri-e, hogy miután felhasználta, tüstént el is felejtí?

- Nemesei szavamra! - felelte D'Artagnan, és hangjában valódi őszinteség csengett.

- Hát jó, elhiszem; úgy látom, uraságod derék ember; különben, úgy lehet, éppen mostani buzgalma veti meg szerencséje alapját.

- Ígéret nélkül is megteszem, lelkiismeretem szavára, mind azt, amivel a királyt szolgálhatom, és a királyné kedvében járhatok - felelte D'Artagnan. - Parancsoljon hát velem, mint igazi jó baráttal.

- És engem hol helyez biztonságba ezalatt?

- Nincs olyan ismerőse, akinél La Porte úr felkeresheti?

- Nem, nem bízhatom meg senkiben.

- Várjunk csak - mondta D'Artagnan. - Athos nem messze lakik. Úgy van, nagyon jó.

- Ki az az Athos?

- Jó barátom.

- De ha otthon van és észrevesz?

- Nincs otthon, és miután felkísértem kegyedet a lakásba, magammal viszem a kulcsot.

- És ha hazajön?

- Nem jön haza; különben is megtudja majd, hogy egy hölgyet vittem fel hozzá, s a hölgy most is nála tartózkodik.

- Tudja-e uram, hogy ez engem igen rossz hírbe hoz!

- Hát aztán! Itt kegyedet nem ismerik; jelenlegi helyzetünkben különben se latolgathatjuk sokat, mi illik, mi nem.

- Akkor hát induljunk. Hol lakik a barátja?

- A Ferou utcában, egy ugrásnyira.

- Gyerünk.

Azzal tovább siettek. D'Artagnan nem tévedett. Athos nem volt otthon, mivel D'Artagnan bejáratos volt a házba, elkérte, és szokás szerint meg is kapta a kulcsot, felsietett a lépcsőn, és bevezette Bonacieux-nét a kis lakásba, melyet már ismerünk.

- Érezze otthon magát - mondta neki. - Várjon itt, zárja magára az ajtót, és csupán akkor nyissa ki, ha hármat kopognak, így.

Hármat kopogtatott: kettőt elég erősen egymás után, utána halkabban, hosszabb idő múlva a harmadikat.

- Rendben van - felelte Bonacieux-né. - Most rajtam a sor, hogy tájékoztassam uraságodat.

- Hallgatom.

- Menjen a Louvre Lajtorja utcai kapujához; kérje a kukucskálónál Germaint.

- Helyes. És aztán?

- Ha Germaine megkérdezi, mit akar, két szót feleljen neki „Tours és Bruxelles”. Erre azonnal rendelkezésre áll.

- És hogyan rendelkezem?

- Kihívhatja La Porte urat, a királyné szobainasát.

- És ha kihívtam, és La Porte úr megjelenik?

- Ide küldi hozzám.

- Helyes, de kegyedet hol és hogyan láthatom viszont?

- Olyan fontosnak tartja ezt?

- Olyan fontosnak.

- Nos, erre majd én gondolkodok; legyen nyugodt.

- Számítok adott szavára.

- Számíthat.

D'Artagnan elkészült Bonacieux-nétől, és tekintete annyi szerelmet sugárzott rá, amennyit csak bájos, csöppnyi személye felfoghatott. Miközben lefelé szaladt a lépcsőn, hallotta, hogy háta mögött az ajtóra kétszer ráfordítják a kulcsot. Két ugrással a Louvre-ban volt; tízet ütött, amikor a Lajtorja utcai kapu kukucskálójához ért. Félórát vett igénybe mindaz, amiről eddig beszámoltunk.

Minden úgy történt, amint Bonacieux-né megmondta. A jelszó hallatára Germain udvariasan meghajolt, tíz perc múlva La Porte megjelent a kapusfülkében: D'Artagnan sebtében tájékoztatta, és megmondta neki, hol van Bonacieux-né. La Porte kétszer elmondatta a címet, hogy el ne tévessze, s már futott is. De tíz lépésnyire sem jutott, amikor visszafordult.

- Fiatalember - szólt D'Artagnanhoz -, volna egy jó tanácsom.

- Parancsoljon.

- Könnyen meggyúlhat a baja a történetek miatt.

- Azt hiszi?

- Azt. Van egy barátja, akinek késik az órája?

- Miért?

- Azonnal siessen hozzá; szüksége van egy tanúra, aki tudja, hogy fél tízkor uraságod nála volt. Jogászi nyelven ezt hívják alibinek.

D'Artagnan is bölcsnek találta a tanácsot, nyakába szedte a lábát, és meg sem állt Tréville úrig, azonban nem a szokott módon kereste fel a szalonban, hanem engedélyt kért, hogy beléphessen dolgozószobájába. D'Artagnan a palota egyik állandó vendége volt, ezért kérését ellenvetés nélkül teljesítették; bejelentették Tréville úrnak, hogy ifjú honfitársa magánkihallgatást kér; fontos mondanivalója van. Öt perccel később Tréville úr megkérdezte D'Artagnant, miben állhat szolgálatára, és minek köszönheti, hogy ilyen későn kereste fel.

- Bocsásson meg, uram! - felelte D'Artagnan, aki élt az alkalommal, és miközben egy pillanatra magára maradt a szobában, háromnegyed órával visszaigazította a faliórát. - Azt hittem, jelentkezhetem uraságodnál; még csak kilenc óra huszonöt van.

- Kilenc óra huszonöt! - kiáltott fel Tréville úr, és az órára pillantott. - Lehetetlen!

- Tessék uram - mutatott az órára D'Artagnan -, íme a bizonyíték.

- Csakugyan - felelte Tréville úr -, megesküdtem volna, hogy későbbre jár. No tessék, mit akar?

Erre D'Artagnan valami hosszú történetet adott elő Tréville úrnak a királynéről. Kifejtette, mennyire nyugtalanítja a felséges asszony helyzete; elmondta, milyen hírek keringenek a bíborosnak Buckingham herceggel kapcsolatos terveiről; oly nyugodtan, olyan rendületlenül beszélt, hogy Tréville úr egész egyszerűen lépre ment, annál is inkább, mert amint említettük, maga is észrevett valami szokatlant a bíboros, a király és a királyné viszonyában.

D'Artagnan pontban tíz órakor távozott Tréville úrtól, aki megköszönte a tájékoztatást, lelkére kötötte, hogy mindig szolgálja hűségesen a királyt és a királynét, azután visszatért a szalonba. De a lépcső alján D'Artagnan arra eszmélt, hogy odafent hagyta a pálcáját. Következésképp nagy sietve visszaroht, belépett a dolgozóba, egyetlen mozdulattal visszatolta a falióra mutatóját, hogy másnap nyoma se maradjon mesterkedésének. Azután lesétált a lépcsőn, és hamarosan az utcán járt; most már biztosra vette, hogy lesz tanúja; megvan az alibi.

TOVÁBBI BONYODALMAK

D'Artagnan tehát meglátogatta Tréville urat, és most mély gondolatokba merülve, nagy kerülővel bandukolt hazafelé.

Vajon mi járt az eszében, hogy így letért szokott útvonaláról; mért tekingetett, hol sóhajtván, hol mosolyogva a csillagokra?

Bonacieux-né járt az eszében. A fiatalasszony valósággal az eszményi szerelmet jelentette efféle testőrinasnak. Csinos volt, titokzatos, közelről ismerte, szinte kivétel nélkül az udvar titkait, s ez valami bájos komolyságot hintett kecses vonásaira: feltehetőleg nem volt köszívű, ami ellenállhatatlanul vonzza a szerelem újoncait; s mindenek tetejében D'Artagnan mentette meg galád kínzóitól, akik meg akarták motozni, és bántalmazni akarták; ez a jelentős szolgálat olyan kapcsolatot teremtett közte és az asszony között, az érzelmek olyan kapcsolatát, mely igen gyakran fordul még bizalmasabbra, még édesebbre.

Az ábrándok gyorsan szállnak a képzelet szárnyain; D'Artagnan máris látta lelki szemével, hogyan szólítja meg a fiatalasszony hírvivője, és találkára hívó levelet, aranyláncot vagy gyémántot ad át neki. Már beszéltünk róla, hogy az ifjú lovagokat nem feszélyezte álszemérem; királyuk kezéből maguk vették át jutalmukat; tegyük hozzá, hogy a könnyű erkölcsnek ebben a korban akkor sem pironkodtak jobban, ha szeretőjükről volt szó: a hölgyek majd mindig értékes, életreszóló emléktárgyakkal lepték meg őket, mintha időt álló ajándékokkal akarnák megelőzni ingatag érzelmeiket.

Akkor nem volt szégyen, ha valakinek az útját asszonyok egyengetik. Ha csupán szép volt a nő, szépségét adta oda; minden bizonnyal innét ered a mondás, hogy bármily szép is a lány, többet nem adhat, mint amennyije van. A gazdagabbja pénzt is áldozott, és név szerint is felsorolhatnánk nem egy hőst e lovagi-érzelmes időkből, aki sem előbb sarkantyút, sem később csatát nem nyert volna, ha szeretője többé-kevésbé jól bélelt bukszája ott nem fityeg a nyeregkápán.

D'Artagnannak nem volt semmije; vidékies bizonytalansága megszűnt, ahogyan lepattogzik a lakk, lehull a virág, ahogyan a gyümölcs elveszti hamvát; mind ennek vége volt; mint a forgószelek söpörték félre három testőrbárátjának kevésbé szokványos tanácsait. D'Artagnan a kor furcsa szokását követve azt vallotta, hogy aki Párizsba jut, ütközetbe jut, majdnem ugyanúgy, mintha Flandriában volna: ott a spanyolok az ellenség, itt a nő. Itt is, ott is verekedni, sarcolni kell.

Mégis mondjuk ki nyíltan, D'Artagnant egyelőre nemesebb, önzetlenebb érzelem vezette. A rőfös elmondta, hogy gazdag: a fiatalember könnyen kitalálta, hogy az ügyefogyott Bonacieux házában az asszony hordja a kalapot. Mindez azonban csöppet sem befolyásolta érzelmeit, melyeket Bonacieux-né megjelenése váltott ki benne, és a találkozásból fakadó szerelmi fellobbbanásban az érdek szinte semmi szerepet nem kapott. Igen, *szinte* semmit, mert az a tudat, hogy a hölgy fiatal, szép, bájos, szellemes és egyben gazdag is, szemernyit sem fêkezi, sőt inkább magasabbra szítja a szerelem első fellángolását.

A jó mód egy sereg apró gondot, szeszélyt szül, a szépség díszé valamennyi. A finom, fehér harisnya, a selyemruha, a csipke ingmell, csinos cipőcske a lábon, a vidám szalag a hajban nem szépíti meg a csúnya nőt, de a csinos asszonyt valódi szépséggé varázsolja; s hogy a kéz mit nyer a jó módtól, arról ne is beszéljünk; a női kéz csak akkor lehet szép, ha munkátlan.

Jól tudja az olvasó - hiszen eddig sem hagytuk homályban hősünk anyagi állapotát: D'Artagnan nem volt milliomos; nagyon remélte, hogy ennek is eljön az ideje, ám elég távoli határidőt szabott ennek a boldogító fordulatnak. Addig azonban igazi szívbéli keserűség látni, hogy a nő, akit szeretünk, ezernyi ezer apró semmiségre vágyik, mert az asszonyi boldogság ilyen csacsкасágokból szövődik, de hiába! nem tudjuk előteremteni ezeket az apró csacsкасágokat. Amikor a nő gazdag, szerelmese meg szegény, az asszony legalább meglepheti saját magát azzal, amit kedvesétől hiába vár; és jóllehet ezt a gyönyörűséget rendszerint a férje pénzén szerzi meg, ritkán fordul elő, hogy a férjnek hálálja meg.

D'Artagnan máris eltökélte, hogy olyan gyengéd szerelmes lesz, mint még soha senki; addig is beérte a hűséges barát szerepével. Szötte-szövögette szerelmi terveit a rőfös felesége körül, de jó barátairól sem feledkezett meg. Bonacieux-né csinos asszony; az Isten is arra teremtette, hogy a Saint-Denis réten vagy a Saint-Germain-i vásáron lejtessen vele Athos, Porthos és Aramis társaságában; úgy érezte, büszke lehet előttük hódítására. Később, hosszú séta után az étvágy is jelentkezik; egy idő óta D'Artagnannak ez volt a tapasztalata. Megkezdődik a barátságos falatozás; jobbról cimboránk könyökének feszül könyökünk, balról a lábunk kedvesünk lábához ér. Azután szűkös pillanatokban, szorult helyzetben D'Artagnan húzza ki majd a pácból barátait.

Hát a derék Bonacieux, akit D'Artagnan fennen megtagadott, akit a fogdmegek kezére játszott, holott a fülébe súgta, hogy megvédelmezi? Valljuk be, kedves olvasónk, hogy D'Artagnan álmában sem gondolt rá, vagy ha gondolt, legfőljebb annyit, hogy jó helyen van, bárhová is kerül. Nincs önzőbb szenvedély a szerelemnél.

Mindazonáltal megnyugtatjuk az olvasót: ha D'Artagnan elfeledte is háziurát, vagy úgy tesz, mintha elfeledte volna, és azzal csitítja lelkiismeretét, hogy amúgy sem tudja hova vitték, mi nem feledjük el, és tudjuk hol van. Egyelőre azonban kövessük mi is a szerelmes gascogne-i példáját. Az érdemes rőfösre majd visszatérünk alkalomadtán.

D'Artagnannak egyre csak az járt az eszében, milyen is lesz ez a szerelem; az éjszakának tett vallomást, rámosolygott a csillagokra, és közben a Cherche-Midi, vagy akkori nevén Chasse-Midi utcát rőtta. Ezen a tájon lakott Aramis, ezért az az ötlete támadt, hogy bekukkant barátjához, és néhány szóban megmagyarázza, miért küldte hozzá Planchet-t, és miért kérte, hogy azonnal siessen a patkányfogóba. Hogyha Aramis otthon volt, amikor Planchet kereste, nyilván tüstént a Sírások utcájába rohant, ahol két cimboráján kívül feltehetően senkit sem talált. Persze, így aztán egyikük sem tudhatta, mit akarhatott D'Artagnan. Igen, mondta ki hangosan a gondolatát, így lehetett; magyarázattal tartozom, hogy miért háborgattam őket.

De belül, lelke mélyén az járt a fejében, hogy szerét ejti és elcseveg a bájos kicsi asszonyról, ha szívébe nem is fészkelődött be egészen, gondolatait máris egészen lekötötte. Ne követeljünk titkolózást az első szerelemről. Az első szerelem a legnagyobb boldogság; ez a boldogság felszínre törekszik, szinte fojtogatja a szerelmest.

Párizs városában már két órája sötét volt; hovatovább egészen elnéptelenedett az utca. A Saint-Germain város templomtornyaiiban tizenegyet ütöttek az órák; kellemes, enyhe volt az idő. D'Artagnan az egyik utcácskában andalgott a mai Assas utca táján; a szellő balzsamos illatokat sodort feléje a Vaugirard utca felől és a kertekből, melyeket friss harmattal, szellővel üdített fel az éj. A távolban, a lapály eldugott kis kocsmáiból, iddogáló cimborák énekszava zengett, bárhogyan tompították is a zárt zsalugáterek. D'Artagnan az utca végére ért, és balra fordult. Aramis háza a Cassette és Servandoni utca között volt.

D'Artagnan éppen elhagyta a Cassette utcát, s a szikomorfák sűrűjében, klematiszok dús, buja indái alatt ráismert cimborája házának kapujára, amikor az volt az érzése, mintha árnyék suhanna elő a Servandoni utcából. A bizonytalan árny talán köpenyt viselt; D'Artagnan először az hitte, hogy férfi, de alacsony termetéről, tétovázásáról, zavart tipegéséről csakhamar felismerte, hogy, asszony. Sőt! az asszony mintha nem tudná egész biztosan, melyik házat is keresi voltaképpen, fürkészőn magasba emelte pillantását, megállt, megindult visszafelé, majd ismét visszafordult. D'Artagnan kíváncsisága nőttön nőtt.

- Talán segíthetnék neki! - gondolta magában. - Külsejéből úgy látom, fiatal lehet; talán csinos is. De mennyire! Ilyenkor azonban csak olyan asszony kószál az utcán, aki a kedveséhez siet. Teringettét! Találkát megzavarni; hogysisne! Dobbal verebet.

A fiatal nő eközben ismét tovább haladt; a házakat és ablakokat kutatta. Egyébiránt nem volt nehéz dolga, nem rabolta el sok idejét. Mindössze három palota állt az utcának ezen a részén, és két ablak nyílt az utcára; az egyik egy kerti lak ablaka, Aramis lakásával párhuzamosan; a másik meg éppen Aramis lakása.

- Hűha! - gondolta D'Artagnan, és egyszeribe eszébe jutott a teológusprofesszor unokahúga - talán csak nem a mi kedves barátunk házat keresi ez az elkésett éji madárka. Pedig, istenúgyse, aligha tévedek. No, kedves barátom, Aramis, ezúttal tiszta vizet öntünk a pohárba.

D'Artagnan igyekezett annyira meglapulni, amennyire csak tőle tellett: az utca legsötétebb pontján, egy falmélyedésben álló pad mögött húzódott meg.

A fiatal nő tovább haladt; s ha az imént csak könnyű léptei árulták el, most még köhintett is egyet, s ebből kiderült, milyen üde a hangja. A köhögés a jel, gondolta D'Artagnan.

Akár megfelelő jelzés válaszolt a köhintésre, véget vetve az éjben fürkésző hölgy habozásának, akár idegen segítség nélkül, saját magától állapította meg, hogy útja végéhez ért, a nő közben határozottan Aramis ablakának zsalujához lépett, és ujját meggörbítve, szabályos időközben háromszor kopogott.

- Igen, Aramis ablaka - dörögte D'Artagnan. - Hohó! az ájtatos manó! Így foglalkozik az úrfi teológiával!

Alig hangzott el a három kopogtatás, kinyílt a belső ablakszárny, és világosság jelent meg az ablaküveg mögött.

- Nocsak! - mondta barátunk, aki most nem ajtón, hanem ablak alatt hallgatódzott - szóval várták a látogatást. No persze, azonnal nyílik az ablak, s a hölgy bemászik. Bravó!

Ám, az ablak, D'Artagnan legnagyobb ámulatára zárva maradt. Sőt a világosság is csupán egy pillanatra lobbant fel, aztán mindenre ismét homály borult.

D'Artagnan úgy gondolta, hogy a dolog nem maradhat ennyiben, majd kinézte hát a szemét, és hegyezte a fülét derekasan.

Jól is tette: néhány pillanat múlva két éles koppanás hallatszott belülről.

A fiatal nő egyetlen koppanással válaszolt odakintről, s az ablak kitarult.

Képzeltető, milyen mohón figyelte és hallgatódzott D'Artagnan.

Sajnos a lámpát átvitték a szomszéd helyiségbe. De a fiatalember szeme már hozzászokott a sötéthez. Egyébiránt mindenki azt mondja, hogy a gascogne-i olyan, mint a macska: sötétben is lát.

Így látta hát meg D'Artagnan, hogy a nő egy fehér valamit húz elő a zsebéből, sebtében szétteríti: egy zsebkendő! Miután kibontotta a kendőt, egyik sarkát megmutatta annak, akivel beszélgetett.

D'Artagnannak eszébe jutott a zsebkendő, amelyiket Bonacieux-né ejtett le, arról meg eszébe jutott a másik, amelyiket Aramis talpa alól húzott elő.

Mi az ördögöt jelent ez a zsebkendő?

D'Artagnan nem láthatta Aramis arcát megfigyelőhelyéről - pillanatig sem hitte ugyanis, hogy nem a barátja társalog bentről a kívül álló hölgygel; kíváncsisága felülkerekedett hát óvatosságán, kihasználta a pillanatot, mialatt a két beszélgető teljesen elmerülve vizsgálgatta a zsebkendőt, kiosont rejtekhelyéről, és gyorsan, mint a villám, de ugyanakkor egészen nesztelenül a fal egyik szögletéhez tapadt, ahonnan tökéletesen szemmel tarthatta Aramis lakásának belsejét.

Alig helyezkedett el D'Artagnan, kis híján felkiáltott a meglepetéstől: a késői látogatóval egy nő beszélgetett, nem Aramis. D'Artagnan világosan megfigyelhette öltözkését, vonásait azonban nem ismerhette fel.

Abban a pillanatban a lakásban álló nő is zsebkendőt húzott ki a zsebéből, és kicserélte azzal amelyet kívülről mutattak elő. Azután néhány szót váltott a két asszony. Végül becsukódott az ablak; a kívül álló nő megfordult, és miközben arcába húzta köpenye csuklyáját, elhaladt D'Artagnan előtt. Azonban későn óvatoskodott; D'Artagnan már felismerte hogy Bonacieux-né.

Bonacieux-né! Rögtön gyanította, hogy ő, amikor az asszony elővette a zsebéből a kendőt; de hihető-e, hogy Bonacieux-né először elhívhatja La Porte urat, hogy az visszavigye a Louvre-ba, aztán éjjel fél tizenkettőkor egyedül bolyong a párizsi utcán, leszámolva annak kockázatával, hogy másodszor is elrabolják?

Valami igen fontos dolog rejtőzik itt; s egy huszonöt éves fiatalasszonynak mi a legfontosabb? A szerelem.

De vajon saját magáért, vagy másvalakiért vállal ekkora kockázatot? Ezen tépelődött magában a fiatalember, és máris úgy marcangolta szívét a féltékenység ördöge, mintha régi szeretője volna az asszony.

Egyébiránt igen egyszerűen kiderítheti, hová tart Bonacieux-né: nyomon követi. D'Artagnan természetesen, ösztönösen ezt az egyszerű megoldást választotta.

Alig látta meg azonban Bonacieux-né, hogy a fiatalember, akár a fülkéje mélyéből kilépő kőszobor elválik a faltól, alig hallotta meg nyomában a léptek dobogását, halkan felsikoltott, és futni kezdett.

D'Artagnan a nyomában. A nőt akadályozta a mozgásban köpönye; nem volt nehéz utolérnie. Utol is érte, még harmadát sem tette meg az utcának, amelyikbe befordult. A szerencsétlen asszonyt minden ereje elhagyta, nem a fáradtságtól, hanem a rémülettől, s amikor D'Artagnan a vállára tette kezét, fél térdre hullott, és fulladozva így kiáltott:

- Öljön meg, ha akar; semmit sem mondok el.

D'Artagnan átkarolta a derekát és fölemelte, azonban a kicsi test súlyától megérezte, hogy a nőt rosszullét környékezi, ezért gyorsan, nyomatékosan biztosította jóindulatáról, hogy megnyugodjon. De Bonacieux-né fülében üres fecsegés volt az ilyen beszéd, hiszen a szép szó gyakran sötét szándékokat takar. Azonban a hang! A fiatalasszonynak úgy rémlett, ismeri a

csengését, felnyitotta a szemét, rápillantott, a férfira, aki úgy megrémítette, s amikor megismerte D'Artagnant, felsikoltott örömeiben.

- Maga az! Maga! - szólalt meg. - Köszönöm neked, Istenem!

- Igen, én vagyok - szólt D'Artagnan. - Isten küldött, hogy vigyázzak kegyedre.

- Ezért járt a nyomomban? - kérdezte kacér mosollyal a fiatal nő, mert megint fölülkerekedett kissé gúnyoros természete, és minden félelme elillant, mihelyt felismerte, hogy nem ellenség van mellette, hanem jó barát.

- Bevallom, nem - felelte D'Artagnan. - A véletlen vezetett a nyomára; láttam, hogy egy asszony kopogtat egyik barátom ablakán...

- Egyik barátja ablakán? - vágott a szavába Bonacieux-né.

- Természetesen, egyik legjobb barátom: Aramis.

- Aramis! az meg kicsoda?

- Ej! mintha nem ismerné Aramist!

- Életemben most hallom először a nevét.

- Szóval most járt először ebben a házban?

- Most.

- Azt sem tudta, hogy egy fiatalember lakik itt?

- Nem.

- Egy testőr.

- Nem én.

- Nem is hozzá jött látogatóba?

- Világért sem. Különben láthatta, hogy egy nővel beszéltem.

- Ez igaz, de a hölgy Aramis egyik ismerőse.

- Lehet.

- Nála is lakik.

- Ez nem tartozik rám.

- Ki az a hölgy?

- Titok! De nem az én titkom.

- Édes asszonyom, kegyed elbűvölő és egyben a legtitokzatosabb teremtés...

- És, ez rosszul áll nekem?

- Dehogya! Sőt, imádni kell.

- Akkor kérem a karját.

- Ezer örömmel. Most pedig?

- Most pedig vezessen.

- Hová?

- Ahová megyek.

- De hová megy?
- Meglátja, ha a kapuban elköszön.
- Megvárjam, amíg visszatér?
- Fölösleges.
- Szóval egyedül tér vissza?
- Talán igen, talán nem.
- Férfi vagy nő lesz a kísérője?
- Még nem tudom.
- Akkor megtudom én!
- Hogyhogy?
- Megvárom, amíg visszajön.
- Akkor isten áldja!
- Hogyhogy?
- Nincs szükségem magára.
- De hisz épp az imént kért...
- Igen, segítséget egy úriembertől, nem pedig leskelődést egy spiontól.
- Ej, de goromba!
- Hogy hívják azt, aki kéretlenül sompolyog mások után?
- Kíváncsi.
- Ej, de finom!
- Hát jó, asszonyom, látom már, akármit kíván, teljesítenem kell.
- Nem lett volna jobb, ha nyomban szót fogad, és így szerez érdemet?
- A megbánás semmit sem ér?
- Csakugyan megbánta?
- Magam sem tudom. Csak annyit tudok, hogy ha végig elkísérhetem, ígérem, megteszem, bármit is kíván.
- Aztán elmegy?
- El.
- Nem is les rám, ha visszajövök?
- Nem.
- Becsületszávára?
- Nemesi szavamra!
- Indulhatunk. Kérem a karját.

D'Artagnan a karját nyújtotta, Bonacieux-né pedig félig mosolygósan, félig remegve belécsimpaszkodott, aztán mindketten felsétáltak a Hárfa utca kaptatóján. Amikor megérkeztek, a fiatal nő ismét ugyanúgy tétovázott, mint az előbb a Vaugirard utcában. De valamiről mégiscsak felismerte az egyik kaput: ismét megindult, és így szólt:

- Megérkeztünk, uram, itt van dolgom; ezer köszönet a lovagias kíséretért; ha egyedül jövök, minden sarkon veszélyben forgott volna az életem. De ideje, hogy teljesítse ígéretét: én célhoz értem.

- Visszafelé már nem kell félnie semmitől?

- Legfeljebb útonállóktól.

- Az semmi?

- Mit féltsek tőlük? Egy fillér sincs nálam.

- És a szép címeres, hímzett zsebkendő?

- Miféle zsebkendő?

- Amelyiket a lába előtt találtam, és visszatettem a zsebébe.

- Hallgasson, szerencsétlen, hallgasson! - kiáltott fel a fiatalasszony. - Végem van, ha meghallják.

- Szóval mégsem múlt el a veszély, ha egy elejtett szótól így megriad, és bevallja, hogy a halál fia, ha valaki meghallja, mit beszélek. Könyörgöm! drága hölgyem! - kiáltott fel D'Artagnan, miközben megragadta a nő kezét, és szenvedélyes, lángoló pillantást vetett rá - könyörgöm, ne legyen ilyen kegyetlen, bízson bennem; hát nem olvassa ki a szememből, hogy szívem csordultig van hűséggel, vonzalommal!

- De igen - válaszolta Bonacieux-né -, s ha kérdez, semmit sem titkolok el; de ami a mások titka, arról nem szólhatok.

- Rendben van - mondta D'Artagnan -, majd kifürkészem én; ezek is szerepet játszanak az életében, kötelességem tudni róluk.

- Eszébe ne jusson! - kiáltott fel a fiatal nő, és hangja komolyságától D'Artagnan önkéntelenül is megremegett. - Ne szóljon bele semmibe, ami rám tartozik, ne is próbáljon segíteni feladataimban. Én is, vonzódok magához, tudom, mit köszönhetek magának, és soha nem felejttem el; nos, mindezekre kérem, ne avatkozzon ügyeimbe; jobb ha hisz nekem. Ne törődjön tovább velem, már nem is létezem; vegye úgy, mintha sosem látott volna.

- Aramisnak is szól ugyanez, asszonyom? - fortant fel D'Artagnan.

- Most már talán harmadszor emlegeti ezt a nevet, uram; pedig mondtam, hogy nem ismerem.

- Bekopogtat egy férfi ablakán, és nem ismeri. Ugyan, asszonyom! azt hiszi, én is mindent elhiszek!

- Ismerje be, hogy ki akar faggatni, ezért találta ki ezt a férfit, s az egész történetet.

- Nem találtam ki semmit asszonyom, nem költök semmit; amit beszélek, színtiszta igazság.

- S azt mondja, egyik barátja lakik abban a házban?

- Azt, harmadszor is; abban a házban lakik a barátom, név szerint Aramis.

- Később majd minden kiderül - sutogta a fiatal nő -, most pedig egy szót sem, uram.

- Ha beleláthatna a szívembe - szólt D'Artagnan -, annyi kíváncsiságot látna benne, hogy nyomban megszánna, és annyi szerelmet, hogy tüstént kielégítené kíváncsiságomat. Nincs mit félni attól, akit szeretünk.

- Túl hamar beszél szerelemről, uram! - felelte a fiatal asszony, és megcsóválta a fejét.

- Túl hamar ejtett rabul a szerelem, az első szerelem; még húszéves sem vagyok.

A fiatal nő lopva rápillantott.

- Hallgasson meg - mondta D'Artagnan -, már nyomon vagyok. Három hónappal ezelőtt, kis híján párbajra került a sor köztem és Aramis között egy ugyanolyan zsebkendő miatt, amelyet kegyed mutatott a másik hölgynek Aramis lakásán; esküszöm, hogy a zsebkendő ugyanazt a monogramot viselte.

- Uram - mondta a fiatalasszony -, szavamra, terhemre van a faggatása.

- De kegyed, asszonyom, ha olyan óvatos, gondolt-e rá, mi történik, ha elfogják ezzel a kendővel a zsebében? Nem kerül-e kínos helyzetbe, ha megtalálják kegyednél?

- Miért kerülnék? Saját nevem kezdőbetűi vannak a kendőn; C. B.: Constance Bonacieux.

- Vagy Camille de Bois-Tracy.

- Hallgasson, uram, mondtam már hallgasson! Ha már a rám leselkedő veszélyt nem riasztja el, gondolja meg, hogy saját maga is vesztébe rohan!

- Én?

- Igen, maga. Börtön, halál fenyegeti ismerőseimet.

- Annál kevésbé hagyom egyedül.

- Uram - esdekelt összetett kézzel a fiatalasszony -, Isten szent nevére, katonai becsület-szavára, nemesi tapintatára kérem, távozzék; amúgy is éppen most üti az éjfelet; éppen mostanra várnak.

- Asszonyom - szólt a fiatalember, és meghajolt -, ha így kérnek, nem tudok semmit megtagadni; legyen hát kedvére, távozom.

- De ugye nem követ, nem les utánam?

- Egyenest hazatérek.

- Ah! tudtam én nagyon jól, hogy rendes fiú! - kiáltott fel Bonacieux-né, s egyik kezét D'Artagnan felé nyújtotta, másikkal meg a falból nyíló kiskapu kopogtatója után nyúlt.

A fiatalember megragadta, és forrón megcsókolta az asszony kezét.

- Ó, bár sose ismertem volna meg! - kiáltott fel D'Artagnan, Bonacieux-né pedig, mint általában az asszonyok, többre becsülte őszinte nyersségét, mintha cikornyás udvariassággal fizette volna ki, mert az őszinteség leplezetlenül feltárja a lelket, és annak jele, hogy a józanságot legyűrte a szenvedély.

- Nos! - felelt Bonacieux-né, és szinte simogatón csengett a hangja, miközben megszorította D'Artagnannak még egyre kezére fonódó ujjait - nos! én nem beszélek így: amit a jelen pillanat megtagad, meghozhatja a jövő. Ki tudja, majd ha egyszer adott szavamtól felmentenek, nem tudom-e kielégíteni a kíváncsiságát?

- És szerelmemet? Arra nem tesz ígéretet? - kiáltott fel D'Artagnan boldogan.

- Erre nézve nem kötöm le magam; meglátjuk, megnyeri-e tetszésemet.

- Így hát, ma még...
  - Ma még, uram, csupán a háláig jutottam.
  - Igazán bájos kegyed - mondta D'Artagnan búbanatosán -, de kihasználja, hogy szeretem.
  - Tévedés: felhasználom, hogy nemeslelkű: ennyi az egész. Azonban vannak emberek, akikre mindig számíthatunk, higgyen nekem.
  - Ó, asszonyom, boldoggá tesz minden szava. Ne feledje a mai estét, ne feledje, hogy mit ígért.
  - Ne aggódjék: adott helyen, adott időben, minden eszembe jut. Most pedig menjen, menjen hát, az istenért! Pontban éjfélre várnak, máris késve érkezem.
  - Öt perccel.
  - Jó; de néha öt perc ötszáz évet jelent.
  - Annak, aki szerelmes.
  - Ej, hát ki mondta, hogy nem egy szerelmes férfi vár?
  - Férfi vár kegyedre? - kiáltott fel D'Artagnan - férfi!
  - No tessék, megint vitatkozik - felelte Bonacieux-né, s egy kissé elmosolyodott, de mosolya nem volt egészen híján a bosszúságnak.
  - Nem, dehogy; máris indulok, megyek; bízom kegyedben, és el akarom nyerni bizalmam jutalmát, ha ostobaság is ez a bizalom. Isten áldja asszonyom, agyó!
- Azzal, mintha csak erőszakkal bírna elszakadni a kéztől, melyet kezében tartott, futásnak eredt, Bonacieux-né pedig, akár az imént az ablakon, itt az ajtón kopogtatott háromszor, lassan, szabályosan. Amint a férfi az utcasarokra ért, visszafordult: a kapu kinyílt és bezárult; a csinos rőfös né eltűnt szeme elől.
- D'Artagnan ment tovább, szavát adta, hogy nem leskelődik Bonacieux-né után, és ha élete függött volna is rajta, hogy megtudja, hova megy az asszony, vagy ki lesz a kísérője, D'Artagnan akkor is hazatért volna, hiszen megígérte. Öt perc múlva otthon is volt, a Sírások utcájában.
- Szegény Athos - morfondírozott -, fel nem foghatja, mi történt. Azóta is vár, talán el is aludt közben, vagy hazament, s otthon azzal fogadták, hogy egy hölgy járt a lakásán. Athos és a nők! - Bár - folytatta D'Artagnan - Aramisnál is szoknyába botlottam. Mindez igen érdekes, s ugyancsak szeretném tudni, hogyan végződik az egész.
  - Rosszul, uram, rosszul - felelte egy hang, s a fiatalember rájött hogy Planchet szól hozzá; mert, miként gyakran megesik, ha mély gondba merült valaki, ő is fennhangon beszélt, s észre sem vette, hogy máris a kapubejáróba jutott, ahonnan a lépcső vezet szobájához.
  - Micsoda? Rosszul? Miket beszélsz, fajankó? - kérdezte D'Artagnan - mi történt?
  - Nyakig vagyunk a pácban.
  - Hogyhogy?
  - Először is: Athos urat lefogták.
  - Lefogták! Athost lefogták! De hát miért?
  - Itt találták a lakásban, s elvitték uraságod helyett.

- És ki fogta le?

- A négy fekete alak, akiket ki tetszett dobni, nyakunkra hozta a gárdistákat.

- Miért nem mondta meg a nevét? Miért nem mondta, hogy semmi köze a dologhoz?

- Isten ments, uram; sőt odahúzott magához, s a fülembe súgta: „Most az a fontos, hogy a gazdád maradjon szabad, ne én; ő mindent tud, én meg semmit. Azt hiszik majd, hogy lefogták, s ezzel időt nyer; három nap múlva elárulom, ki vagyok, s akkor nem tehetnek mást, mint hogy szabadon bocsátanak.”

- Brávó, Athos! - dörmögte D'Artagnan - ráismerek nemes szívére! És mit csináltak a fogdmegek?

- Négyen vele mentek a Bastille-ba vagy a For-l'Évêque-börtönbe; ketten itt maradtak a feketékkel, azok meg mindent fejtetőre állítottak, s magukkal vittek minden irkafirkát. Munka közben ez a kettő az ajtónál őrködött; amikor mindennel végeztek, eltűntek, tárva-nyitva, kifosztva hagyták itt a lakást.

- Hát Porthos meg Aramis?

- Nem találtam meg őket, nem jöttek el.

- De bármelyik pillanatban jöhetnek, hisz megüzented, hogy várom őket?

- Úgy van, uram.

- Jó! Most itt maradsz; ha megérkeznek, mondd el nekik mi történt, s mondd, hogy várjanak meg a *Fenyőtobozban*; itt túl nagy a veszély, talán figyelik is a házat. Én rohanok Tréville úrhoz, mindent jelentek neki, aztán a kocsmában találkozunk.

- Rendben van, uram - felelte Planchet.

- Te meg itt maradsz, és nem ijedezel! - mondta visszafordulva D'Artagnan, hogy bátorságra buzdítsa inasát.

- Ne aggódjék, uram - mondta Planchet -, még nem tetszik ismerni; bátor vagyok én, ha egyszer nekifogok; csak akarni kell, és ez a nehéz; különben is Picardia a hazám.

- Szóval megegyeztünk - szólt D'Artagnan -, meghalsz, de őrhelyed el nem hagyod.

- Igenis, uram; mindent megteszek, hogy bebizonyítsam ragaszkodásomat.

- Helyes - mondta magában D'Artagnan -, úgy látszik, jól tettem, hogy a múltkor beszéltem a fickó fejével: alkalomadtán ezt megismételjük.

Azzal, bár az egész napi lótás-futás meglehetősen próbára tette a lábát, D'Artagnan szinte repült a Galambház utca felé.

Tréville urat nem lelte palotájában; a testőrszázad őrt állt a Louvre-ban, és ő elkísérte embereit.

Török-szakad, meg kell találnia Tréville urat; mindennél fontosabb, hogy megtudja, mi történt. D'Artagnan úgy döntött, megpróbál bejutni a Louvre-ba, talán a Des Essarts gárdisták egyenruhája megnyitja számára az utat.

Lesietett hát a Kis-Augusztinusok utcáján, majd felkapaszkodott a Szajna-partra, hogy átmenjen az Új Hídon. Egy pillanatra eszébe villant, hogy kompon kel át, de amint a folyó partjára ért, gépiesen zsebébe nyúlt, és észrevette, hogy nincs nála pénz, nem tudja kifizetni a révészt.

A Guénégaud utcánál egy két személyből álló csoporton akadt meg a szeme; épp akkor fordultak ki a Dauphine utcából; viselkedésük felkeltette a figyelmét.

A két személyből álló csoport egyik tagja férfi volt, a másik nő.

A nő külseje Bonacieux-néra emlékeztetett, a férfi megszólalásig hasonlított Aramisra.

A nő továbbá ugyanazt a fekete köpenyt viselte, melynek körvonalát D'Artagnan szinte most is kirajzolódni látta a Vaugirard utcai ház ablakán és a Hárfa utcai kapun.

S mi több: a férfi testőrruhában feszített.

A nő szemébe húzta köpenye csuklyáját, a férfi zsebkendőt tartott arca elé; amint a kettős óvatosság jelezte, mindkettőjüknek igen fontos lehetett, hogy rájuk ne ismerjenek.

Megindultak a hídon; épp arra tartott D'Artagnan is, mivelhogy D'Artagnan a Louvre-ba igyekezett, tehát követte őket.

Még húszat sem lépett, gyökeret vert benne a meggyőződés, hogy a nő nem más mint Bonacieux-né, a férfi pedig Aramis.

Érezte is azonnal, hogy a féltékenység és a gyanakvás ágaskodni kezd a szívében.

Tehát ketten is elárulják: egyfelől a barátja, másfelől az az asszony, akit máris úgy szeret, mint szívbeli kedvesét. Bonacieux-né égre-földre megesküdü, hogy nem ismeri Aramist, és alig negyedórával később esküvése után D'Artagnan Aramis karján látja viszont.

Az ifjú embernek eszébe sem jutott, hogy talán ha három órája ismeri a csinos rőfösnét, aki legföljebb némi hálával tartozik neki, amiért megakadályozta, hogy a négy fekete köpönyeges elrabolja, de végtére Bonacieux-né semmit sem ígért neki. Úgy érezte magát, mint a szerelmes, akit megsértenek, megcsalnak, felszarvaznak; forrt benne a düh, fejébe szállt a vér. Eltökélte, hogy tiszta helyzetet teremtsen.

A fiatal férfi és a fiatal nő észrevette, hogy nyomon követik őket, és szaporázni kezdték a lépést. D'Artagnan nekiiramodott, elébük került, és szembefordult velük, éppen, amikor a Szivattyúház elé jutottak; a hídnak erre a részére egy utcai lámpa vetett világot az épület faláról.

D'Artagnan megállt előttük, s azok is őelőtte.

- Mit óhajt, uram? - szólalt meg a testőr, miközben hátralépett. Idegenszerű kiejtéssel beszélt, és D'Artagnan látta, hogy elképzelései részben alaptalanok.

- Ez nem Aramis! - kiáltott fel.

- Nem uram, nem Aramis, de szavaiból megértem, hogy összetéveszt valakivel, s ezért megbocsátok.

- Megbocsát! - kiáltott ismét D'Artagnan.

- Meg - válaszolt az idegen. - Amúgy sincs velem semmi dolga, engedjen hát utamra.

- Igaza van, uram - szólt D'Artagnan -, urasággal semmi dolgom, de annál inkább a hölgygel.

- A hölgygel! hisz nem is ismeri - mondta az idegen.

- Téved, uram, ismerem.

- Ej uram! - szólalt meg Bonacieux-né szemrehányóan - katonasághoz, nemesi szavára fogadkozott; azt hittem, számíthatok rá.

- Kegyed meg, asszonyom - mondta D'Artagnan - azt ígérte...

- Nyújtsa a karját, asszonyom - szólt az idegen -, és menjünk tovább.

D'Artagnan azonban elhúlva, kábán, szinte összetörve az események súlya alatt csak állt, összefont karral a testőr és Bonacieux-né előtt.

A testőr kettőt lépett, és félretolta D'Artagnant a kezével.

D'Artagnan hátraugrott, és kirántotta kardját.

Ugyanebben a pillanatban az idegen is villámgyorsan kirántotta a sajátját.

- Az isten szerelmére, milord! - kiáltott fel Bonacieux-né miközben a küzdők közé vetette magát, és mindkét kezével megragadta pengéiket.

- Milord! - kiáltott fel D'Artagnan, mert hirtelen világosság támadt a fejében - milord! Bocsásson meg, uram; talán éppen méltóságod...

- Buckingham hercege - fejezte be halkán Bonacieux-né. - Most pedig, ha bajba jutunk, igen megköszönjük az úrnak.

- Bocsánat, milord, ezer bocsánat asszonyom; de én szeretem a hölgyet, milord és féltékeny vagyok; milord jól tudja, mi a szerelem; bocsásson meg hát, könyörgök; csak egy szóval mondja, és életemet adom kegyelmedért.

- Derék ember az úr - szólt Buckingham, és D'Artagnan fele nyújtotta kezét. A fiatalember tisztelettel kezét szorította vele. - Ha már felajánlotta, elfogadom szolgálatát; kövessen bennünket húsz lépés távolságban a Louvre-ig, és döfje le, ha valaki leselkedik ránk!

D'Artagnan hóna alá vette csupasz kardját, húsz lépésnyi előnyt adott Bonacieux-nénak és a hercegnek, majd megindult nyomukban; készen állt, hogy betű szerint végrehajtsa I. Károly nemes és elegáns miniszterének parancsát.

Szerencsére azonban nem adódott alkalom rá, hogy az ifjú janicsár ily módon bizonyítsa be ragaszkodását a herceg iránt, s a fiatal hölgy meg a délceg testőr a Lajtorja utcai kapun be is jutott a Louvre-ba, háborítatlanul.

D'Artagnan pedig nyomban a *Fenyőtoboz*ba sietett; Porthos és Aramis már várta.

Arról, hogy miért zavarta őket, egy szót sem beszélt; azt mondta, egymaga járt végére a dolognak, bár eleinte azt hitte, szüksége lehet közreműködésükre.

Most pedig vessük magunkat elbeszélésünk sodrába, hagyjuk, hadd érjen haza három barátunk, ki-ki a maga tanyájára, és kövessük Buckingham herceget meg vezetőjét a Louvre útvesztőjében.

GEORGES VILLIERS, BUCKINGHAM HERCEGE

Bonacieux-né meg a herceg könnyűszerrel bejutott a Louvre-ba; Bonacieux-nét ismerték, és tudták, hogy a királynénak dolgozik; a herceg Tréville úr testőreinek egyenruháját viselte, s a testőrök, mint említettük, ma este éppen őrséget adtak. Germain különben is a királyné embere volt, s ha valami közbejött volna, mindent rákente volna Bonacieux-néra, azzal, hogy megpróbálta becsempészni a Louvre-ba szerelmesét; az asszony felkészült rá, hogy magára vállalja a vétséget, ami nyilván jó hírébe kerülhetett, de mit számít a jó társaságban egy kis rőfösné jó híre?

Miután a herceg és a fiatalasszony bejutott az udvarba, mintegy huszonöt lépésnyit haladtak előre a fal tövében, azután Bonacieux-né benyitott egy kis személyzeti ajtón, mely nappal nyitva állt, éjszakára azonban rendszerint zárva volt; most kinyílt, mindketten beléptek, vaksötét vette őket körül, Bonacieux-né azonban e részen a Louvre-ban ismert minden zegzugot, mert itt lakott a személyzet. Bezárta maguk mögött az ajtót, kézen fogta a herceget, néhány lépésnyire előre tapogatózott, megkapaszkodott egy korlátban, lábával megkeresett egy lépcsőt, és megindult felfelé: a herceg magában számolt: két emelet. Akkor az asszony jobbra tért, megindult egy hosszú folyosón, lement az első emeletre, néhány lépéssel ismét továbbhaladt, kulcsot dugott egy zárba, kinyitott egy ajtót, és a herceget előretolta egy szobába, melyben mindössze egyetlen mécses pislákol. „Mindjárt jönnek, milord - mondta a hercegnek -, kegyeskedjék itt várakozni.” Majd eltávozott ugyanazon az ajtón, ráfordította a kulcsot, s a herceg a szó legszorosabb értelmében fogoly volt.

Azonban meg kell mondanunk, bármily egyedül volt is Buckingham herceg, pillanatnyi félelmet sem érzett; mindig kereste a kalandot, kereste a regényes helyzeteket: ilyen természete volt. Merész, sőt vakmerő és vállalkozó szellemű férfi lévén, nem első ízben tette kockára életét efféle kalanddal; megtudta, hogy az állítólagos üzenet Ausztriai Annától, amely miatt Párizsba jött nem egyéb, mint kelepce, ha már azonban így alakult a helyzet, rögtön kiaknázza, és nem tért vissza Angliába, hanem értésére adta a királynénak, hogy nem távozik, amíg nem láthatja. A királyné először határozottan visszautasította, de később megriadt, hogy a herceg elkeseredésében valami őrültséget csinál. Ezért úgy döntött, találkozik vele, és könyörgéssel rábírja, hogy tüstént távozzék. De éppen azon az estén, amidőn így határozott, elrabolták Bonacieux-nét, kinek az volt a feladata, hogy keresse fel, és vezesse a Louvre-ba a herceget. Két napig nem is sejtette senki, mi lesz vele, s a terv félbemaradt. Alig szabadult ki azonban az asszony, s alighogy újra felvette La Porte-tal az összeköttetést, folytatódtak az események, s a fiatalasszony végrehajtotta a veszélyes vállalkozást, melynek, ha közben el nem hurcolják, három nappal azelőtt kellett volna lezajlania.

Amikor Buckingham magára maradt, egy tükör elé állt. Pompásan feszült rajta a testőr egyenruha.

Harmincöt éves volt akkoriban, és méltán nevezték a legszebb nemes úrnak, a legválasztékosabb lovagnak egész Franciaországban és Angliában.

Két király kegyelte; maga sem tudta, hány milliója van; minden hatalom az ő kezében volt Angliában és úri szeszélye hol felkavarta, hol megfékezte a királyságot, Buckingham hercege olyan mesébe illő pályán haladt felfelé, melyet évszázadok távlatából is ámulva csodál az utókor.

Vakon bízott magában rendületlenül hitt hatalmában, és meggyőződése volt, hogy a többi embert kormányzó törvény rá nem vonatkozik; ezért egyenesen tört kitűzött célja felé, semmit sem talált elég magasnak, elég dicsőnek. Más azt hitte volna, már az is örütség, hogy ilyesmi egyáltalán megfordul a fejében. Így érte el azt is, hogy a szép döllyfős Ausztriai Anna közelébe férközhett; először elkápráztatta, majd szerelemre lobbantotta.

Georges de Villiers tehát, mint említettük, egy tükör elé állt, szép szőke hajzatán felborzolta a hullámokat, melyeket kalapja lesimított; megpödörte bajuszát; szíve majd kiugrott a helyéről örömeiben; boldog volt és büszke, hogy előtte áll a régóta várva várt pillanat, s büszkén, reménykedően képására mosolygott.

E pillanatban feltárult egy rejtett tapétaajtó, s egy asszony lépett be. Buckingham a tükörből pillantotta meg a jelenést; felkiáltott: a királyné!

Ausztriai Anna akkoriban huszonhat-huszonhét éves lehetett; szépsége delén állt.

Királynői, sőt istennői jelenség; hibátlan metszésű szeme smaragd fényben ragyogott, és szelíden, fenségesen tekintett körül.

Szája kicsiny volt és vérpiros, és jóllehet alsó ajka, mint a Habsburg királyi hercegeké általában, enyhén előrenyúlt, fölöttébb kedvesen tudott mosolyogni, de ha felingerült, mélységes megvetéssel biggyedt le.

Selymes, finom bőre közbeszéd tárgya volt; kezének, karjának szépsége mindenkit lenyűgözött; a kor valamennyi költője megénekelte páratlan szépségüket.

Hajának ifjonti szőkesége időközben barnára fordult; hajzatát világosra bodorítva, erősen rizsporozva viselte, és fűrtjei csodás keretbe foglalták arcát, melyre a legszigorúbb hibakereső is legfeljebb annyit mondhatott volna, hogy kissé pirosabb a kelleténél; s a legigényesebb szobrász talán csak annyit kívánhatott volna, hogy az orr finomabb metszésű legyen.

Buckingham egy pillanatig szinte elvakulva állt; nem volt még bál, ünnepség, lovasjáték, amikor oly szépnak látta volna Ausztriai Annát, mint e percben, ahogy belépett egyszerű, fehér selyemruhában, nyomában doña Estefania, egyetlen spanyol udvarhölgye, akit nem üldözött el a király féltékenysége és Richelieu zaklatása.

Ausztriai Anna két lépést tett előre; Buckingham a lába elé borult, s mielőtt a királyné bármit tehetett volna, megcsókolta ruhája szegélyét.

- Tudja már, ugye herceg, hogy nem én írtam azt a levelet!

- Ó igen! asszonyom! igen, felség! - kiáltott fel a herceg. - Jól tudom, hogy tébolyult vagyok; esztelenség azt hinni, hogy a jég átforrósodik, a márvány életre kél; de mit tegyek? Aki szerelmes, könnyen hisz a szerelemben; egyébiránt utazásom nem vész kárba egészen, hiszen láthatom Felségedet.

- Igen - felelte Anna -, de tudja miért, és hogyan került elém; bármily érzéketlen is szenvedéseim iránt, nem hagyom, hogy konoksága miatt városunkban maradjon, ahol kockára teszi életét, és kockára az én tisztességemet; csak azért került elém, hogy a szemébe mondjam: minden elválásunkon dolgozik, a tenger mélységei, királyságaink háborúsága és szentelt esküvéseink. Aki mindennel szembeszáll, milord, az Istent kísérti. Csupán azért került elém, hogy megmondhassam: kerüljön el.

- Beszéljen, asszonyom, beszéljen, királyném - szólt Buckingham. - Édes hangja feledteti, mily kemény minden szava. Azt mondja, istenkísértés! de kicsoda istenkísértő, ha nem az, aki el akar választani két szívet, melyet az isten egymásnak teremtett!

- Milord! - kiáltott fel a királyné - elfelejti, hogy soha nem mondtam, hogy szeretem.

- De azt sem mondta soha, hogy nem szeret, és rút hálátlanság volna felségedtől, ha szájából e szókat kellene hallanom. Mert mondja meg, esedezem, hol látott az enyémhez fogható szerelmet, melyet sem az idő, sem a távolság, sem a kétség ki nem olthat; melynek elég egy elvesztett szalag, egy óvatlan pillantás, egy elejtett szó?

Három esztendeje láttam először, asszonyom; három esztendeje szeretem így.

Mondjam el milyen ruhát viselt, amikor először láttam? Soroljam fel apróra öltözetének díszait? Hát jó; most is tisztán látom: spanyol módra, szögletes kispárnán ült, arannyal, ezüsttel hímzett zöld selyemruhát viselt, bő ruhaujját nagy gyémántkapcsok szorították elbűvölő, gyönyörű karjaira; nyakára zárt, fodros gallér simult, piciny sapka volt a fején, színe ugyanaz, mint a ruháé, és kócsagtoll ékesítette.

Igen, igen most is látom, milyen volt akkor, csak be kell hunynom a szemem; és ha kinyitom, látom milyen ebben a pillanatban: százszor, ezerszer gyönyörűbb!

- Örült! - suttogta Ausztriai Anna, és nem bírt haragudni a hercegre, amiért ennyire szívébe zárta képét. - Örült, aki ilyen emlékekkel táplálja reménytelen szerelmét!

- De mikor ez tart életben, ez éltet! Nekem nincs más, csak az emlékeim. Ez a boldogságom, kincsem, reményem. Új meg új gyöngyszemet rejtek szívem kincsei közé, valahányszor láthatom felségedet. Ma hullatta elém asszonyom a negyediket, s én boldogan veszem föl; hiszen mindössze négyszer láthattam három év alatt; először úgy, ahogy az imént elmondtam, másodszor Chevreuse asszonynál, harmadszor a parkban, Amiens-ben.

- Herceg - szólt a királyné, és elpirult -, ne beszéljen többé erről az esetről.

- De beszéljünk, asszonyom, nagyon is beszéljünk; életem legboldogabb, legdicsebb estéje volt az. Emlékszik, milyen szép volt az éjszaka, milyen enyhe, balzsamos a lég, mint ragyogtak a csillagok, milyen kék volt az ég! Ekkor sikerült egyetlen pillanatra kettesben maradnom felségeddel; ez a perc már-már megoldotta a nyelvét, hogy mindent elébem tárjon: élete magányát, szíve gyötrelmeit. Karomra támaszkodott, igen ide. Ha oldalt hajtottam a fejem, szép haja megsimította arcomat, és tetőtől talpig beleremegtem, valahányszor arcomhoz ért. Ó, királyném, királyném! nem is tudja, mennyi égi boldogság, paradicsomi gyönyör van egy ilyen pillanatban. Itt van mindenem, vagyonom, dicsőségem, itt az életem, lába élé teszem azért a pillanatot, azért az éjszakáért! mert akkor éjszaka, megesküszöm, akkor éjszaka szeretett engem, asszonyom.

- Igen, milord, meglehet, hogy a hely hangulata, a szép este varázsa, pillantásának lenyűgöző ereje, s ezer egyéb körülmény, mely néha összefog, hogy romlásba döntsön egy szegény nőt - mindez ellenem esküdött azon a végzetes éjszakán; de milord, láthatta, hogy a királyné segítséget nyújtott a már-már megtántorodó asszonynak: az első vakmerő szó hallatára, az első, válaszra váró merész követelésre előszólítottam embereimet.

- Ó igen, igen egy szóig így igaz; s e próbán, az enyémen kívül, zátonyra futott volna minden más szerelem; az én szerelmem lángját azonban mindez olthatatlanul, örökre felszította. Azt hitte felséged, hogy ha Párizsba jön, akkor elmenekülhet; azt hitte, nem merem otthagyni a kincseket, melyeknek gondját rám bízta királyom. Ej! mit bánom én a világ minden kincsét, a föld királyait! Egy hét múlva ismét a nyomában jártam, asszonyom. Akkor nem volt már semmi mondanivalója: helyzetemet, életemet kockáztattam, hogy láthassam, csupán egy pillanatig; még csak meg sem fogtam a kezét, és felséged, amikor látta, mily engedelmes, mily bűnbánó vagyok, megbocsátott.

- Igen, így történt, és jóllehet az egész esztelenségben semmi részem sem volt, jól tudja, milord, milyen fegyvert kovácsolt belőle a rágalom. A bíboros úr feltűzelte a királyt, s ő rettentő botrányt rendezett: Vernet asszonyt elkergették, Putange-ot száműzték, Chevreuse asszony kiesett a király kegyéből, s amikor lordságod nagyköveti megbízással vissza akart térni Franciaországba, maga a király tiltakozott ellene, ugye emlékszik még, milord?

- Emlékszem, és Franciaország háborúval fizet majd ezért a királyi tiltakozásért. Hát jó, ha már nem láthatom felségedet, rajta leszek, hogy naponta halljon rólam!

Mit gondol, miért indítottam támadást Ré szigete ellen, miért tervezek szövetséget a La Rochelle-i protestánsokkal? Mert látni akarom!

Hogy fegyverben jussak el Párizsig, azt jól tudom, nem remélhetem; ám a háború meghozza majd a békét, a béke a tárgyalásokat, s a tárgyalásokat én vezetem. Akkor merjenek tiltakozni személyem ellen! Akkor visszatérek majd Párizsba, viszontlátom felségedet, s egy pillanatig megint boldog leszek. Igaz, hogy addig ezren meg ezren életükkel fizetnek boldogságomért, de engem ez sem érdekel, ha viszontláthatom felségedet! Lehet, hogy mindez esztelenség, lehet, hogy örület, de mondja meg, volt-e már asszonynak nálam rajongóbb szerelmese? Szolgáltak-e királynőt izzóbb szenvedéllyel?

- Milord, milord, újabb meg újabb vád minden szava, mellyel védekezni kíván; szinte gonosztett mindaz, amivel be akarja bizonyítani szerelmét.

- De csak azért, mert nem szeret, asszonyom; más szemmel nézné mindezt, ha szeretne; mert ha szeretne, igen, ha szeretne, az olyan boldogság volna, hogy el se viselném, elveszteném a józan eszem. Igen! Az imént Chevreuse asszonyról beszélt, nos, ő sem volt olyan szívtelen, mint felséged: Holland szerette, és ő viszonzta szerelmét.

- Chevreuse asszony nem volt francia királyné - suttogta Ausztriai Anna, mert önkéntelenül is megrendítette ez a mélységes szerelem.

- Hát szeretne, asszonyom, ha nem volna királyné? Szeretne? Gondolhatom hát, hogy csupán rangja, méltósága miatt bánik szívtelenül velem? És ha Chevreuse asszony volna felséged, remélhetne a szegény Buckingham? Köszönöm édes szavait, szépséges királyném, százszor is köszönöm.

- Ó, milord! félreért, kiforgatja szavaimat; nem azt mondom...

- Elég! elég! - vágott közbe a herceg. - Boldogít ez a tévedés, ne fosszon meg tőle kegyetlenül. Felséged maga mondta, hogy törbe csálnak. Úgy lehet, életem az ár, mert egy ideje az a furcsa előérzetem van, hogy hamarosan meghalok. - Azzal a herceg bánatosan s egyben kedvesen elmosolyodott.

- Jaj, istenem! - kiáltott fel Ausztriai Anna, s rémült hangja elárulta, hogy sokkal jobban érdekli a herceg sorsa, mint mutatja.

- Nem szeretném, ha szavaim megrémítenék, asszonyom; nevetséges, hogy így beszélek; ügyet sem vetek efféle álmokra, higgye meg. De azért, amit az előbb mondott, azért, hogy szinte reményt csöpögtetett belém, semmi sem túl nagy ár, még az életem sem.

- Herceg! - szólt Ausztriai Anna - engem is furcsa előérzet kísért, olykor én is álmodom. Azt álmodtam, hogy vérébe fagyva, megsebezve feküdt előttem.

- Ugye késsel szúrtak meg, a bal oldalamon? - vágott közbe Buckingham.

- Úgy van, milord! Késsel szúrták meg a bal oldalán. Kitől hallhatta ezt az álmomat? Csak imáimban, istennek mondtam el.

- Nekem ennyi elég; boldog vagyok, hogy szeret asszonyom.

- Én szeretem?

- Szeret. Hogyan küldené isten felségednek is ugyanazt a látomást, mint nekem, ha nem szeretne? Ha létünket nem a szív kapcsa vonná egybe, lehetne-e azonos előérzetünk? Ugye szeret? Királynőm? Ugye megsírat?

- Ó, istenem! istenem! - kiáltott fel Ausztriai Anna - nem bírom tovább. Könyörgök herceg, az Isten nevére kérem, távozzék, menjen, nem tudom: szeretem, nem szeretem; egyet tudok csupán: eskümhöz hű maradok. Szánjon meg, és menjen. Jaj, ha itt dőfik le Franciaországban, ha itt hal meg Franciaországban, ha arra kell gondolnom, hogy halálát irántam érzett szerelme okozta, számomra nem lesz vigasz, megtébolyodom. Menjen hát, kérve kérem, menjen.

- Ó de szép most! de szeretem! - szólt Buckingham.

- Menjen! menjen! könyörgök, és térjen vissza később, térjen vissza, mint nagykövet, vagy mint miniszter; hozza magával testőreit, hogy ne legyen védtelen, szolgálait, akik vigyáznak, és akkor nem reszketek majd az életéért, akkor boldog leszek, ha viszontláthatom.

- Ó, valóság ez, hogy így beszél?

- Igen...

- Akkor hát kérem zálogát kegyes indulatának, kérek valamit felséged kezéből, amiből tudjam, hogy nem álmodom; valamit, amit magán viselt, s ezentúl én hordhatok: gyűrűt, láncot, gyöngyfüzért.

- És elmegy-e végre, ha megkapja, amit kért?

- El.

- Azonnal?

- Azonnal.

- Távozik Franciaországból, és visszatér Angliába?

- Vissza, esküszöm!

- Akkor hát várjon egy kicsit.

Ausztriai Anna visszavonult lakosztályába, és kisvártatva ismét megjelent; kezében kicsiny rózsafa ládikó, rajta arannyal kirakott névbetűi.

- Fogja, hercegem, fogja, milord - szólalt meg -, és tartson meg emlékezetében.

Buckingham elvette a ládikót, és megint letérdelt.

- Azt ígérte, hogy távozik - szólt a királyné.

- Meg is tartom ígéretem. A kezét, asszonyom, a kezét, és máris indulok.

Ausztriai Anna kezét nyújtott neki, szemét lehunyta, és másik kezével Estefaniára támaszkodott, mert úgy érezte, ereje cserbenhagyja.

Buckingham ajkát forrón, szenvedélyesen rátapasztotta a szép kézre, azután felkelt, és így beszélt:

- Ha meg nem halok, asszonyom, fél éven belül ismét találkozunk, ha a fél világot kell is romba döntennem e találkozáért.

Azzal ígéretéhez híven, kisietett a szobából.

A folyosón Bonacieux-né várta, és kivezette a Louvre-ból, ugyanolyan óvatosan és szerencsésen mint, ahogy bejutottak.

BONACIEUX ÚR

Amint láttuk, az eddigi eseményekben szerepelt egy személy, akinek sorsa, bármily kétesre is fordult, nem keltett túl nagy érdeklődést: a szegény Bonacieux, jobb sorsra érdemes vértanú a sok politikai és szerelmi cselszövény közepette, melyek kibogozhatatlan szövedékbe fonódtak e fölöttébb hősi és gáláns időkben.

Szerencsére, akár emlékszik rá az olvasó, akár nem, szerencsére megígértük, hogy Bonacieux-t nem tévesztjük szem elől.

Miután a fegyveresek elhurcolták, egyenest a Bastille-ba cipelték, ahol is remegő inakkal sétált végig egy szakasz katona előtt, akik éppen a fegyverüket töltötték.

Onnan lekísérték valami alagsorba, és cerberusai igazán nem takarékoskodtak sem a mocskos szavakkal, sem az ütlegekkel: mind ennek ő volt a célpontja. A fogdmegek látták, hogy foglyuk közrendű ember, s úgy bántak vele, mint valami sült paraszttal.

Úgy félóra múlva megjelent egy írnok, és ha izgalmainak nem is, gyötrelmeinek véget vetett; megparancsolta, hogy vezessék Bonacieux urat a vallató szobába. A foglyokat rendszerint saját lakásukon vallatták. Bonacieux úrral azonban nem sokat teketóriáztak.

Két ór galléron ragadta a rőföst, végigcipelték egy udvaron, betuszkolták egy folyosóra, ahol három őrszem ácsorgott, kinyitottak egy ajtót, majd belökték egy alacsony szobába; egy asztal, egy szék, és egy vallató biztos volt a szoba egész berendezése. A biztos a széken ült, és az asztalra könyökölve írt.

A két ór az asztalhoz vezette a foglyot, és a biztos intésére hallótávolon kívül helyezkedtek el.

A biztos mindedig föl sem tekintett papírjai közül, most azonban felpillantott, hogy lássa, kit hoztak elé. A törvény embere mogorva képű férfiú volt, orra hegyes, arcőre sárga, pofacsontja kiugró; szeme kicsiny, de fürgén, áthatóan vizslat, arckifejezése egy kicsit menyétre, egy kicsit rókára emlékeztet. Feje mozgékony, hosszú nyakon emelkedett ki a bő, fekete talárból; majdnem úgy ingott jobbra-balra, mint a teknősbékáé, amikor az páncéljából elődugja a fejét.

Mindenekelőtt nevét, keresztnévét, életkorát, foglalkozását és lakáscímét kérdezte meg Bonacieux úrtól.

A vádlott azt felelte, hogy neve Jacques-Michel Bonacieux, ötvenegy esztendő, hajdani rőfös, lakáscíme: Sírások utcája 11. sz.

Ezután a biztos nem folytatta a kihallgatást, hanem formás szónoklatot tartott neki, hogy milyen veszedelmes, ha egy jámbor polgár belekontárkodik a köz dolgaiba.

A bevezetőt hosszas fejtegetéssel toldotta meg; elmondta, milyen hatalmas a bíboros úr, milyen messzire elér a keze, nincs a földön hozzáfogható más miniszter, mind homályba meríti a múlt minisztereit, és példaképe lesz majd minden leendő minisztereknek: senki nem ússza meg szárazon, hogyha hatalmának és tetteinek útjába áll.

A szónoklat második része után a biztos vércsepillantással sújtotta porba szegény Bonacieux-t, majd felszólította, vegye fontolóra súlyos helyzetét.

A rőfös már réges-rég egyebet sem fontolgatott: pokolba kívánta még a napot is, amikor La Porte úr fejében megfogant a képtelen gondolat, hogy elvétesse vele a keresztlányát, de mindenekelőtt megátkozta azt a pillanatot, amikor nevezett keresztlányt felvették a királynő varrónői közé.

Bonacieux mester jellemének talpköve a mélységes önzés volt, erre támaszkodott pizkos fukarsága, s az egész építményt feneketlen gyávaság ékesítette. Ifjú hitvese iránti szerelme egészen mellékes szerepet játszott, és nem mérkőzhetett imént felsorolt, alapvető jellemvonásaival.

Bonacieux valóban elgondolkozott a biztos szavain.

- Kérem, biztos úr - szólalt meg aztán hidegen -, higgye el, hogy nálam jobban senki nem ismeri, és nem becsüli Öminenciáját, akinek páratlan uralma alatt élni szerencsénk lehetett; nálam senki nem ismeri jobban érdemeit.

- Igazán? - kérdezte hitetlenkedve a biztos. - Csakhogy, ha ez igaz, mit keres akkor most a Bastille-ban az úr?

- Mit keresek, vagy helyesebben miért vagyok itt - válaszolta Bonacieux úr -, ha agyonüt sem mondhatom meg, mert nem tudom; egy azonban szent: nem követtem el semmit a bíboros úr ellen, legalábbis tudva és akarva nem.

- Márpedig valami bűnt nyilván elkövetett, mert jelenleg felségárulás vádja alatt áll.

- Felségárulás! - kiáltott rémulten Bonacieux - felségárulás! Egy szegény rőfös és felségárulás! Hiszen tiszta szívből utálom a hugenottákat, és gyűlölöm a spanyolokat! Gondolja meg, uram, a dolog fizikailag lehetetlen.

- Bonacieux úr - szólt a biztos, és úgy pillantott a vádlottra, mintha apró szeme a vesékbe látna
- Bonacieux úr, van felesége?

- Van, uram - válaszolt reszketve a rőfös, mert érezte, hogy most kezd inogni a lába alatt a talaj - van, azaz, hogy volt.

- Mi az, hogy volt! Miért nincs? Mit csinált vele?

- Elrabolták, uram.

- Elrabolták! - mondta a biztos. - Ejha!

Az „ejha!” hallatára Bonacieux úgy érezte, hogy még jobban táncol lába alatt föld.

- Elrabolták! - folytatta a biztos - és tudja-e, ki rabolta el?

- Azt hiszem, ismerem az illetőt.

- Ki az?

- Kérem, uram, én senkit nem vádlok, csupán gyanakszom valakire.

- Kire gyanakszik? Ne féljen, mondja meg őszintén.

Bonacieux úr teljes tanácstalanságba süllyedt; letagadjon mindent, vagy bevalljon mindent? Ha tagad még azt hiszik, túl sokat tud, azért nem beszél; ha mindent bevall, bebizonyítja jóindulatát. Tehát úgy döntött, hogy mindent bevall.

- Akire gyanakszom - szólalt meg -, magas barna férfi, büszke viselkedésén messziről látszik, hogy nemes úr; ha nem tévedek, több ízben nyomon követett bennünket, amikor a Louvre előtt vártam a kiskapunál a feleségemet, hogy hazakísérjem.

A biztos nem leplezhette, hogy nyugtalanítja valami.

- A neve? - kérdezte.

- Hát... hogy mi a neve, azt nem tudom, de kerüljön csak a szemem elé, tudom istenem, tüstént ezer közül is megismerem.

A biztos arca elkomorult.

- Szóval ezer közül is megismeri? - folytatta...

- Izé - szólt Bonacieux, mert látta, hogy rossz nyomon jár -, azaz...

- Azt mondta, hogy megismeri - mondta a biztos -, hát jó, ez elég is mára; mielőtt folytatnánk, tudtára kell adnunk valakinek, hogy ismeri azt, aki a feleségét elrabolta.

- De egy szóval sem mondtam, hogy ismerem! - kiáltott fel Bonacieux kétségbeesve - sőt, épp ellenkezőleg, azt mondtam...

- Vezessék el a foglyot - mondta a biztos a két őrnök.

- Hová vezessük? - kérdezte az írnök.

- Magánzárkába.

- Melyikbe?

- Eh! az istenért, akármelyikbe, csak jó legyen rajta a lakat - válaszolta a biztos olyan közönyösen, hogy szegény Bonacieux ereiben megfagyott a vér.

- Ó, jaj! - sópánkodott magában - üldöz a sors; biztosan valami szörnyű gatszót művelt a feleségem; azt hiszik, a cinkosa vagyok, és most együtt lakolok vele; biztosan eljárt a szája, azt vallotta, hogy mindenről tudok; az asszony gyenge virágszál! Magánzárka, akármelyik! ne tessék! egy szempillantás az éjszaka, azután holnap vár a kötél, a kerék! Ó, Istenem, Istenem, könyörülj rajtam!

A két őr ügyet sem vetett Bonacieux mester sirámaira - különben is régóta megszokhatták az ilyesmit -, karonragadták foglyukat, és elhurcolták, miközben a biztos nagy sietve levelet írt; írnoka várta, hogy befejezze.

Bonacieux le sem hunyta a szemét, nem mintha tűrhetetlen lett volna a zárka, hanem ébren tartotta az izgalom. Ott gunnyasztott a priccsen egész éjszaka, és bármi neszt hallott, megremegett; amint az első napsugár szobájába szűrődött, úgy érezte, gyászos fényben virrad rá a hajnal.

Hirtelen meghallotta, hogy megcsikordul a zár, és iszonyodva felugrott. Azt hitte, most jönnek érte, hogy verpadra vigyék, s amikor meglátta, hogy a hóhér helyett mindössze csupán a tegnapi biztos és az írnök jön érte, kis híján a nyakukba ugrott örömeiben.

- Tegnap este óta az ügye, jóember tovább bonyolódott - szólt hozzá a biztos -, és nagyon ajánlom, mondjon el mindent őszintén, mert csupán akkor menekülhet a bíboros úr haragjától, ha megbánja bűneit.

- De hisz elmondok én mindent, csak kérdezzenek! - kiáltott fel Bonacieux -, legalábbis mindazt, amit tudok. Kérdezzenek hát, kérdezzenek.

- Először is: hol van a felesége?

- Hiszen mondtam már, hogy elrabolták.

- Igen ám, csakhogyan tegnap délután öt órakor megszökött, és erről maga tehet.

- Megszökött! - kiáltott fel Bonacieux. - Ó, a nyomorult! Uraim, ha megszökött, esküszöm, nem az én hibám.
- Akkor mit keresett szomszédjánál, D'Artagnan úrnál, kedves Bonacieux? Miről társalgott egész nap oly hosszasan vele?
- Ó, igen, biztos úr, ez csakugyan igaz, és bevallom, hibás vagyok. Fenn voltam D'Artagnan úrnál.
- Mi célból látogatta meg?
- Arra kértem, legyen segítségemre, hogy megtaláljam a feleségemet. Úgy gondoltam, jogom van utánajárni; de, amint látom, tévedtem, s nagyon kérem, ne haragudjanak.
- És D'Artagnan úr mit felelt?
- D'Artagnan úr megígérte, hogy segít, de hamarosan bebizonyult, hogy nem tartotta meg szavát.
- Ne vezesse félre az igazságszolgáltatást! D'Artagnan úr összeszúrte magával a levet, és ennek következtében szétkergette a rendbiztosokat, akik letartóztatták a feleségét; azután pedig elbújtatta, ismeretlen helyen.
- D'Artagnan rabolta el a feleségem! De uram, miket beszél?
- Szerencsére D'Artagnan urat kézrekerítettük, és most szembesítjük kettőjüket.
- Hála Isten! Igazán örülök! - kiáltott fel Bonacieux - alig várom, hogy ismerős arcot lássak.
- Vezessék be D'Artagnan urat - szólt a két őrhöz a biztos.
- D'Artagnan úr - fordult Athoshoz a biztos - nyilatkozzék, mi történt uraságod és az itt álló úr között.
- De hisz ez nem D'Artagnan úr! - kiáltott Bonacieux - mért hozták ide?
- Micsoda! Nem D'Artagnan úr? - kiáltott fel a biztos.
- Sohasem is volt - válaszolt Bonacieux.
- Hát akkor hogy hívják az urat? - kérdezte a biztos.
- Honnan tudjam? Nem ismerem.
- Tessék! Nem ismeri?
- Nem én.
- Sose látta?
- Látni láttam, de nem tudom, hogy hívják.
- Szabad a nevét? - kérdezte a biztos.
- Athos - válaszolta a testőr.
- De hisz ez egy hegy neve; embert nem hívnak így! - tört ki szegény vallató, mert már azt sem tudta, hol áll a feje.
- Ez a nevem - ismételte Athos nyugodtan.
- Hiszen azt mondta, hogy D'Artagnannak hívják.
- Én?

- Igen, maga.

- Azaz, hogy megkérdezték tőlem: „Uraságod D’Artagnan úr?” Én meg azt feleltem: „Azt hiszik?” A gárdisták azt felelték, hogy biztosan az vagyok. Nem akartam velük feleselni. Különben ember vagyok, én is tévedhetek.

- Uram, uraságod a törvény méltóságába gázol.

- Eszembe sincs - szólt Athos nyugodtan.

- Uraságod D’Artagnan úr.

- Látja, megint uraságod mondja, nem én.

- De biztos úr! - robbant ki most már Bonacieux is - higgye el, ha mondom, hogy minden kétkedés fölösleges. D’Artagnan úr nálam lakik, következésképp, jóllehet egy fillér házbért sem fizet, sőt éppen ezért, én igazán jól ismerem. D’Artagnan úr fiatalember, tizenkilenc-húszéves, ha lehet; az úr pedig legalább harminc. D’Artagnan úr gárdista Des Essarts úr századában, az úr pedig Tréville úr testőreihez tartozik: nézze csak meg kérem, biztos úr, az uniformisát.

- Ej, az angyalát! - dünnyögött a biztos - igaza van.

E pillanatban kivágódott az ajtó, a Bastille egyik kapuőre egy küldöncöt vezetett be, s az levelet adott át a biztosnak.

- Átkozott nőszemély! - kiáltott fel a biztos.

- Tessék? Mit mond? Kiről beszél? Remélem nem a feleségemről!

- De mennyire, hogy róla. Szép kis ügy ez a magáé, mondhatom.

- Ej, a mindenit! - fakadt ki a rőfös nekivadulva - legyen szíves, árulja el uram, mit árthat a feleségem az ügynek azzal, amit aközben tesz, amíg én a börtönben vagyok!

- Mert mindaz, amit tesz, a kettőjük előre kigondolt, pokoli tervéhez igazodik!

- Esküszöm, biztos úr, hogy minden szava tévedés; az égvilágon semmit sem tudok arról, mit tesz a feleségem, nincs is hozzá semmi közöm, és ha ostobaságot csinál, megtagadom, meghazudtolom, kiátkozom.

- Kérem!- szólt a biztoshoz Athos - ha tovább nincs rám szüksége, vitessen innét valahová, Bonacieux urat már unom.

- Kísérjék vissza a zárkába a foglyokat - szólt a biztos, és egyszerre intett Athos és Bonacieux felé -, őrizték őket szigorúan, igen szigorúan.

- Megjegyzem - szólt Athos a maga szokásos nyugodt hangján -, hogyha D’Artagnan úrral van dolguk, nem nagyon értem, miért kell őt helyettesítenem.

- Teljesítsék a parancsot! - kiáltott fel a biztos - s egy szót sem az egészből! Megértették?

Athos vállat vont, és követte az öröket, Bonacieux úr meg oly keservesen óbégatott, hogy a kősziklát is meglágyíthatta volna.

A rőföst ugyanabba a zárkába vitték, ahol az éjszakát töltötte; otthagyták egész napon át. Bonacieux egész nap zokogott, nemhiába volt rőfös, maga is megmondta; hogy nem kenyere a kardforgatás.

Este kilenc óra tájt már éppen rászánta magát, hogy lefekszik, amikor lépteket hallott a folyosón. A léptek mind közelebb jöttek a zárkához, az ajtó feltárult, és örök léptek be rajta.

Egy őrmester volt két ór kíséretében.

- Kövessen! - szólt Bonacieux-höz.

- Kövessen! - kiáltott fel Bonacieux - kövessen, ily késő éjszaka! az Isten szerelmére, hová kövesssem?

- Ahová a parancs szól.

- Micsoda felelet!

- Más feleletet nem adhatunk.

- Jaj, istenem, istenem - sopánkodott a szegény rőfös -, most már igazán befellegzett!

Gépiesen, tiltakozás nélkül követte az öröket.

Ismét végighaladt a már ismert folyosón, áthaladt egy udvaron, majd egy másik laktanyaépület előtt ment végig, aztán az első udvar kapujában egy kocsit pillantott meg, körülötte négy ór lóháton. Felparancsolták a kocsiba, az őrmester melléje ült, kulcsra zárták az ajtót, és mindketten a gördülő börtön foglyai lettek.

A kocsi lassan, mintha temetésre menne, megindult. A lelakatolt rácson keresztül a fogoly csupán a házfalakat és a kövezetet láthatta, de vérbeli párizsi lévén, minden utcát megismert a sarokkövekről, a cégtáblákról, a lámpavasakról. Amint Saint-Paulhoz értek - ide hozzák a Bastille-ból kivégzésre a halálraítélteket -, ájulás környékezte: kétszer keresztet vetett. Azt hitte, itt áll meg velük a kocsi. A kocsi azonban tovább haladt.

Amint tovább jutottak, még nagyobb rémület lett úrrá rajta: a Szent János temető mellett haladtak el: ide temetik a politikai bűnösöket. Mégis nyugalmat merített valamiből: akit eltemetnek, annak rendszerint először lenyisszantják a fejét, az ő feje pedig most is a helyén van. Mégis, amikor meglátta, hogy a kocsi a Grève tér felé kanyarodik, amikor megpillantotta a városháza csúcsos tornyait, és kocsijuk a boltív-sor alá ért, azt hitte, vége mindennek, meg akart gyónni az őrmesternek, s amikor az szóba sem állt vele, oly keserves siránkozásba tört ki, hogy az őrmester megfenyegette: betömi a száját, ha továbbra is azon mesterkedik, hogy megsüketítse.

Erre a fenyegetésre Bonacieux kissé megnyugodott; ha ki akarnák végezni a Grève téren, nem volna érdemes betömetni a száját, hiszen néhány lépés csupán, és máris odaérnek a kivégzések színterére. És íme: a kocsi megállás nélkül kocogott át a borzalmas téren. Most már csak egy félelme volt Bonacieux-nek; a Croix-du-Trahoir; csakugyan épp arra fordult a kocsi.

Igen, semmi kétség: a Croix-de-Trahoir következik; itt végzik ki a harmadrendű bűnözőket. Bonacieux nagyzott tehát, amikor azt hitte, hogy kiérdemelte a Saint-Pault vagy a Greve teret; a Croix-du-Trahoiron fejeződik be útja és földi pályafutása. Látni még nem láthatta a baljós keresztet, de szinte az volt az érzése, mintha az magától jönne elébe. Amikor tizenöt-húsz lépésnyire megközelítették, zsvajt hallott, s a kocsi megállt. Ez már több volt a soknál; szegény Bonacieux-t annyira összetörték az átélt sorozatos megrázkódtatások, hogy halkan felnyögött - ilyen a haldokló végső sóhaja -, és elvesztette eszméletét.

A MEUNG-I EMBER

A csődület nem akasztásra várt, hanem egy akasztott körül bámészkodott.

A kocsis csak egy pillanatra állt meg, majd tovább haladt, áttört a tömegen, folytatta útját, végigment a Saint-Honoré utcán, befordult a Jó Fiúk utcájába, és megállt egy alacsony kapu előtt.

A kapu kinyílt, két őr vette ölébe Bonacieux-t, akit az őrmester támogatott; talpra állították, végigtaszigálták a kapubejárón, felcipelték egy lépcsőn, s egy előszobában letették.

A rőfös gépies mozdulatokkal engedelmeskedett.

Úgy mozgott, mint az alvajáró; ködfátyolon át látta a tárgyakat; füle hangokat hallott, de nem fogta fel értelmüket; ki is végezhetné volna, egy mozdulatot sem tett volna védekezésül, meg se mukkant volna, hogy irgalmat könyörögjön.

Háttal a falnak dőlve, erőtlenül lógó karokkal ült a kis padon úgy, ahogy őrei otthagyták.

Amikor azonban körülhordozta tekintetét, nem látott sehol semmi fenyegetőt, semmi jelét nem vette észre nyilvánvaló veszélynek; a padnak puhán kárpitozott, jó ülőkéje volt, a falat szép kordovai bőrtapéta fedte, s az ablak előtt aranszalaggal összefogott nagy, vörös-damaszt függönyök libegtek - így hát lassankint rájött, hogy túlságos félelemre semmi oka, és lassan jobbra-balra, meg fel-le kezdte csóválni a fejét.

Mozgolódása ellen senki nem emelt kifogást, mire valamelyest nekibátorodott, és nagy merészen maga alá húzta először egyik, majd másik lábát; végül két kezére támaszkodva felegyenesedett, és talpra állt.

E pillanatban egy jó megjelenésű katonatiszt nyitott be egy ajtón, szólt még néhány szót valakihez, aki a szomszéd szobában tartózkodott, aztán a fogolyhoz fordult:

- Maga az a Bonacieux? - szólalt meg.

- Igen, tiszt uram - hebegett a rőfös, és inkább halott volt, mint eleven -, én vagyok, szolgálatára.

- Lépjen be - mondta a tiszt.

Azzal oldalt lépett, és előre engedte a rőföst. Az ellenvetés nélkül engedelmeskedett, és bement a szobába, ahol a jelek szerint már várták.

Nagy szobába jutott: támadó- és védőfegyverek díszítették a falakat, zárt és fülledt volt a levegő. Jóllehet még csak szeptember vége felé jártak, a kandallóban már tűz lobogott. A helyiség közepén négyszögletes asztal, roskadásig rakva könyvekkel, papírokkal; rajtuk kiterítve La Rochelle városának óriási térképe.

A kandalló előtt középtermetű férfi állt, arca gögös, előkelő, szeme átható, homloka széles; sovány arca még hosszabbnak hatott, mert bajusza alatt kecskeszakállat viselt. A férfi alig harminchat-harminchét éves lehetett, haja, bajusza, és kecskeszakállja azonban máris deresedett. Ha kard van az oldalán, azt hihette volna a szemlélő, hogy katonaféle; bivalybőr csizmája kissé még mindig poros volt, jelezte, hogy a nap folyamán lóháton ült.

A férfi Armand-Jean Duplessis, Richelieu bíboros volt, és csöppet sem hasonlított ahhoz a megtört aggastyánhoz, ahogyan ábrázolják, nem volt ő az a szenvedő, rozzant testű mártír, akinek hangja megfakult, és úgy ül a nagy karszékekben, mint síremléke előcsarnokában,

miközben csupán a lángelme ereje tartja benne a lelket, és fáradhatatlan, tevékeny elméje vezeti egész Európa ellen a harcot; ilyen volt, valódi mivoltában ekkoriban: ügyes, hódító gavallér, s ha teste már gyengébb is valamivel, olyan erkölcsi erő fűti, amely minden idők egyik legrendkívülibb emberévé tette; most, miután megsegítette Nevers herceget a mantuai hercegségben, miután elfoglalta Nimes-et, Castres-ot és Uzès-t, javában szötte újabb terveit, hogy az angolokat kiűzze Ré szigetéről, és megostromolja La Rochelle-t.

Első pillantásra semmi jel nem mutatta, hogy ő a bíboros, és ha arcról nem ismerte valaki, ugyan nem mondta volna meg, ki áll előtte.

A szegény rőfös megállt az ajtóban, a férfi pedig, akit most mutattunk be, rámeredt szemével, mintha a múlt mélyéig akarna hatolni.

- Ez az a Bonacieux? - szólalt meg aztán, pillanatnyi hallgatás után.

- Igen kegyelmes uram - felelte a tiszt.

- Helyes, adja ide az iratokat, és hagyjon magunkra.

A tiszt felvette az asztalról a kért papírokat, átnyújtotta a férfinak, földig hajolt és kiment.

Bonacieux ráismert a papírokra: a jegyzőkönyvre a Bastille-beli kihallgatásról. A férfi a kandalló előtt fel-felpillantott az iratokból, s ilyenkor pillantása tőrként hatolt a boldogtalan rőfös szívébe.

A bíboros tíz percig olvasott, tíz másodpercig Bonacieux-t fürkészte szemével, és máris tudta, honnan fúj a szél.

- Ilyen ábrázattal nem lehet senki összeesküvő - dörögte -, de annyi baj, lássuk csak közelebbről.

- Maga ellen felségárulás a vád - szólalt meg lassan a bíboros.

- Hallottam, kegyelmes uram! - kiáltott fel Bonacieux, és úgy szólította vallatóját, ahogy az imént hallotta a tisztől -, de esküszöm, azt sem tudom, miért.

A bíboros leküzdötte derűtségét.

- Összeesküvést szőtt a feleségével, Chevreuse asszonnyal és milord Buckinghamnel.

- Valóban hallottam már a nevüket a feleségemtől, kegyelmes uram - válaszolta a rőfös.

- Mit beszélt róluk?

- Azt mondta, Richelieu bíboros Párizsba csalogatta Buckingham herceget, hogy tönkretegye, és a királynét is vele.

- Ezt merte mondani! - tört ki indulatosan a bíboros.

- Igen, kegyelmes uram; de én azt mondtam neki, ne beszéljen így, mert Őeminenciája nem tehet...

- Hallgasson, tökéletlen - vágott közbe a bíboros.

- Szóról szóra ezt felelte a feleségem is, kegyelmes uram.

- Tudja-e, ki rabolta el a feleségét?

- Nem, kegyelmes uram.

- De azért csak gyanakszik valakire?

- Igenis, kegyelmes uram; úgy láttam azonban, hogy a biztos úr haragszik rám, mert gyanakszom; azért már nem is gyanakszom.

- Tudja-e, hogy megszökött a felesége?

- Nem, kegyelmes uram, erről csak a börtönben értesültem a biztos úr jóvoltából; igazán kedves ember!

A bíboros másodszor is elnyomta derűlségét.

- Szóval azt sem tudja, mi történt feleségével azóta, hogy megszökött?

- Sejtelmem sincs róla, kegyelmes uram; de gondolom, visszatért a Louvre-ba.

- Éjfél után egy órakor még nem tért vissza.

- Jaj istenem! Vajon mi történt vele?

- Legyen nyugodt, majd kiderül; a bíboros előtt nem maradhat titokban; a bíboros mindent tud.

- Akkor hát úgy gondolja, kegyelmes uram, hogy a bíboros kegyeskedik majd tudatni velem, mi történt a feleségemmel?

- Meglehet; legfontosabb azonban az, hogy őszintén elmondja, milyen kapcsolatban volt Chevreuse asszonnyal a felesége.

- De ha fogalmam nincs róla, kegyelmes uram; sohase láttam a hölgyet.

- Amikor a felesége elé ment a Louvre-ba, egyenesen hazament a felesége?

- Szinte soha! kelmeárusokhoz tért be, és én is elkísértem.

- Hány ilyen kelmeárus volt?

- Kettő, kegyelmes uram.

- Hol laknak?

- Az egyik a Vaugirard utcában, a másik a Hárfa utcában.

- Maga is bement feleségével a boltba?

- Nem, kegyelmes uram, soha; a kapuban vártam meg.

- És mivel magyarázta, hogy egyedül jár hozzájuk?

- Semmivel; azt mondta, várjak, én pedig vártam.

- Ugyancsak előzékeny férj maga, Bonacieux uram! - mondta a bíboros.

- Azt mondja, kedves uram! - mondta magában a rőfös. - Mi a fene! nem is állok hát olyan rosszul.

- Megismerné a házakat?

- Meg.

- A kapuszámot tudja-e?

- Tudom.

- No mondja.

- Vaugirard utca 25, Hárfa utca 75.

- Jól van - szólt a bíboros.

Azzal egy ezüstcsengettyű után nyúlt, és csengetett. Belépett a tisztt.

- Keresse meg Rochefort-t - szólt halkán -, azonnal jöjjön hozzám, ha visszatért.

- A gróf éppen itt van - felelt a tisztt -, sürgősen beszélni óhajt Eminenciáddal!

- Jöjjön hát, jöjjön azonnal! - mondta élénken Richelieu.

A tisztt kipattant a szobából oly villámsebesen, ahogyan általában szolgálói engedelmeskedtek a bíborosnak.

- Eminenciáddal! - motyogta Bonacieux, és szeme is kifordult a megdöbbenéstől.

Öt perc sem múlt el a tisztt távozása után, nyílt az ajtó, és új szereplő jelent meg a színen.

- Ez ő! - kiáltott fel Bonacieux.

- Ki az az ő? - kérdezte a bíboros.

- Aki elrabolta a feleségem.

A bíboros ismét csengetett; belépett a tisztt.

- Adja át ezt az embert őreinek; várjon, amíg újra be nem hívom.

- Nem, kegyelmes uram! nem ő az! - kiabált Bonacieux -, tévedtem, nem ő; egészen más, nem is hasonlít hozzá! Ez az úr rendes ember.

- Vigyék már ezt a marhát! - mondta a bíboros.

A tisztt karon ragadta Bonacieux-t, és visszakísérte az előszobába, ahol már várta a két őrt.

Az imént belépett új szereplő türelmetlenül követte Bonacieux-t tekintetével, míg csak ki nem lépett a szobából, s alig csukódott be mögötte az ajtó, megszólalt:

- Találkoztak - mondta a bíborosnak, miközben élénken feléje lépett.

- Kik találkoztak? - kérdezte Őeminenciája.

- Ők ketten.

- A királyné és a herceg! - kiáltott fel Richelieu.

- Igen!

- Hol?

- A Louvre-ban.

- Biztos ebben?

- Tökéletesen.

- Kitől tudja?

- Lannoy asszonytól, aki, mint tudni kegyeskedik, megbízható híve Eminenciádnak.

- És mért nem mondta előbb?

- Vagy a véletlen hozta úgy, vagy bizalmatlan volt a királyné, Surgis asszonyt éjszakára nem engedte eltávozni szobájából, és egész nap magánál tartotta.

- Helyes, kikaptunk. Majd azon leszünk, hogy visszaüssünk.

- Biztos lehet, kegyelmes uram, hogy szívvel-lélekkel segítségére leszek.

- És hogy történt a dolog?
- Fél egykor éjfél után a királyné együtt volt hölgyeivel...
- Hol?
- Hálósobájában...
- Helyes.
- Amikor egy zsebkendőt nyújtottak át neki azzal, hogy varrónője küldi...
- Aztán?
- A királynét igen felkavarta a dolog, és a vastag pirosító alatt is látszott, hogy belesápad.
- És aztán? És aztán?
- Fölkelt székéről, és remegő hangon így szólt: „Hölgyeim, várjanak, tíz perc múlva visszajövök.” Kinyitotta hálófülkéje ajtaját, és távozott.
- Miért nem küldött Lannoy asszony nyomban értesítést?
- Semmit sem lehetett tudni bizonyosan; a királyné különben is azt mondta: „Hölgyeim, várjanak” - ő pedig nem merte megszegni a királyné parancsát.
- És mennyi ideig volt szobáján kívül a királyné?
- Háromnegyed óráig.
- Egyik hölgye sem kísérte el?
- Csak doña Estefana.
- Azután visszatért?
- Visszatért, de magához vett egy névbetűit viselő piciny rózsafa-kazettát, és tüstént újra kiment.
- S amikor később visszatért, visszahozta a kazettát?
- Nem.
- Tudja-e Lannoy asszony, mi van a kazettában?
- Igen: gyémánt zsinórhegyek, őfelségétől kapta a királyné.
- S a királyné nem hozta vissza a kazettát?
- Nem.
- Lannoy asszony azt hiszi, hogy Buckinghamnek adta át?
- Bizonyos benne.
- Hogyan?
- Lannoy asszony mint a királyné udvarhölgye, napközben keresni kezdte a kazettát; nyugtalanságot színlelt, hogy nem találja, és végül is megkérdezte a királynét.
- És a királyné?...
- A királyné egészen elpirult, és azt felelte, hogy az este eltörte az egyik zsinórhegyet, és elküldte ékszerészéhez megjavítani.
- Menjen máris az ékszerészhez, és tudja meg, igaz-e vagy nem.

- Már voltam ott.
- Nos, mit mond az ékszerész?
- Színét sem látta az eltört zsinórhegynek.
- Remek! Rochefort, még nincs veszve minden, sőt, talán... talán jobbat nem is kívánhatunk!
- Igenis; percig sem kétlem, hogy Eminenciád lángelméje...
- Jóváteszi ügynökének ostobaságait? - igaz?
- A számból vette ki Eminenciád, nem hagyta végigmondani.
- No most, tudja-e, hol bujkált Chevreuse hercegnő és Buckingham herceg?
- Nem tudom, kegyelmes uram, erről semmit nem sikerült megtudnom az embereimtől.
- Mert én tudom.
- Eminenciád tudja?
- Tudom, vagy legalábbis gyanítom. Egyik a Vaugirard utca 25, másik a Hárfa utca 75. alatt.
- Óhajtja Eminenciád, hogy letartóztassam őket?
- Azt hiszem késő, már kereket oldottak.
- Azért legjobb, ha utánanézzünk.
- Vigye magával tíz gárdistát, és kutassák át a két házat.
- Máris, kegyelmes uram.

Azzal Rochefort el is tűnt a szobából. A bíboros magára maradt, egy pillanatig tűnődött, és harmadszor is csengetett.

Belépett ugyanaz a tiszt.

- Vezessék be a foglyot - szólt a bíboros.

Bonacieux mestert ismét elővezették, a tiszt pedig a bíboros intésére eltávozott.

- Maga hazudott - szólalt meg szigorúan a bíboros.
- Hogy én hazudtam Eminenciádnak! - kiáltott fel Bonacieux.
- A felesége nem kelmeárusokhoz járt a Vaugirard és a Hárfa utcában.
- Jóságos Isten, hát hova járt?
- Chevreuse hercegnőhöz és Buckingham herceghez.
- Úgy van - felelte Bonacieux, s közben igyekezett felidézni emlékeit -, úgy van, igaza van, Eminenciás uram. Mondtam is én, nemegyszer a feleségemnek, furcsa, hogy kelmeárusok lakjanak ilyen helyen, ahol cégér sincs a kapun; a feleségem meg csak nevetett Ó, kegyelmes uram - folytatta Bonacieux, és Őeminenciája lába elé vetette magát -, ó! mégiscsak Eminenciád a bíboros, a nagy bíboros, a hatalmas lángész, akinek hódol az egész világ.

Bármily silány győzelmet aratott is Bonacieux-n, ezen a semmiemberen a bíboros, egy pillanatra mégis boldog volt; azután mintha új ötlet fogant volna meg agyában, szinte azonnal mosolyra húzódott ajka. A rőfös felé nyújtotta kezét:

- Keljen föl, barátom - szólt hozzá -, derék ember maga.

- A bíboros kezét nyújt! Ez a kéz fogta a nagy ember kezét! - ujjongott Bonacieux - a nagy ember barátjának nevezett!

- Igen barátom, igen! - szólt a bíboros atyai hangon, mert ehhez is értett alkalomadtán, de csupán azok mentek lépre, akik nem ismerték - és mivel igazságtalanul gyanakodtak magára, méltó a kárpótlásra: tessék! magáé ez a zacskó, száz arany van benne; ne haragudjék rám.

- Ne haragudjak, kegyelmes uram! - mondta Bonacieux, és nem is mert a zacskó után nyúlni, mert nyilván attól tartott, hogy csupán tréfa az állítólagos ajándék. - De hisz, ha akar lefogathat, kínpadra vihet, felkötthet: Eminenciád az úr, nekem szavam sem lehet. Én ne haragudjak, kegyelmes uram! De kérem, hogy gondol ilyet!

- Kedves, jó Bonacieux uram! Látom, milyen nagylelkű, és nagyon köszönöm. Most pedig, ugye zsebre teszi ezt a csekélységet, és remélem, nem válunk el haraggal?

- Sőt végtelenül boldog vagyok, kegyelmes uram.

- Akkor hát isten áldja, azaz hogy a viszontlátásra, mert remélem, még látjuk egymást.

- Amikor csak óhajtja; parancsoljon velem, Eminenciás uram.

- Bőven lesz rá alkalom, ne féljen, rendkívüli élvezet számomra, ha magával társalkodhatom.

- Igazán, kegyelmes uram!...

- Viszontlátásra, Bonacieux úr, viszontlátásra.

A bíboros búcsút intett, Bonacieux pedig válaszul földig hajolt, azután hátrálva távozott, és amikor az előszobába ért, a bíboros hallotta, hogy nem tudja magába fojtani boldogságát, és torka szakadtából kiabál: „Éljen Őeminenciája! Éljen a kegyelmes úr! Éljen a nagy bíboros.” A bíboros mosolyogva hallgatta Bonacieux mester rajongásának lelkendező megnyilatkozását, s amint a rőfös ordibálása mindinkább eltávolodott, megszólalt:

- Nos, most már ez is életre-halálra az én emberem.

Majd a legnagyobb figyelemmel tanulmányozni kezdte La Rochelle térképét, mely, amint említettük, íróasztalán volt kiterelve; vonalat húzott rajta ceruzával; itt húzódik majd a híres gát, másfél év múlva ez zárja majd el az ostromlott város kikötőjét.

Egészen elmélyedt stratégiai elképzeléseibe, midőn kinyílt az ajtó, és belépett Rochefort.

- Nos? - szólt hozzá élénken a bíboros, és oly fürgén tekintett fel, hogy látnivaló volt, mily fontosnak tartja a grófra bízott feladatot.

- Nos! - mondta amaz - Eminenciád jó nyomon járt; abban a házban csakugyan lakott egy huszonhat-huszonnyolc éves fiatal nő, meg egy harmincöt-negyvenéves férfi, az egyik négy, a másik öt napig, de már eltávoztak mind a ketten; a nő az éjszaka, a férfi reggel.

- Ők voltak! - kiáltott fel a bíboros, és az órára pillantott. - Most már azonban - folytatta - túl késő, hogy utánuk szalajtsunk; a hercegnő régen Tours-ban van, a herceg Boulogne-ban. Londonban kell őket megkerítenünk.

- Mik Eminenciád további utasításai?

- Egy szót sem arról, ami történt: fontos, hogy a királyné tökéletes biztonságban érezze magát; ne is sejttesse meg, hogy ismerjük a titkát; higgye azt, hogy valamilyen összeesküvés után szimatolunk. Küldje hozzám Séguier urat, a kincstárnokot.

- Mit csinál Eminenciád ezzel az alakkal?

- Miféle alakkal? - kérdezte a bíboros.

- Ezzel a Bonacieux-vel?

- Amit egyáltalában csinálhatok. A felesége spionja lesz.

Rochefort gróf úgy hajolt meg, mint aki elismeri gazdája fölényét, azzal távozott.

Mihelyt a bíboros magára maradt, ismét leült, levelet írt, rányomta magánpecsétjét, majd csengetett. Negyedszer is belépett a tiszt.

- Kérem Vitray-t - szólt a bíboros -, mondja meg neki, hogy útnak indul.

Egy pillanat múlva, csizmásan, sarkantyúsan előtte állt az ember, akit hivatott.

- Vitray - szólt hozzá -, lóhalálában Londonba megy. Percet sem veszteget az úton. Átadja ezt a levelet miladynak. Itt ez az utalvány kétszáz aranyról, menjen a kincstárnokomhoz, vegye fel. Ugyanennyi üti a markát, ha jól végzi megbízatását, és hat napon belül visszatér.

A hírnök némán meghajolt, átvette a levelet, az utalványt a kétszáz aranyról, és távozott.

Ez állt a levélben:

Milady!

Legyen ott az első bálon, melyen Buckingham herceg is megjelenik. Tizenkét gyémánt zsinórhegy lesz az ujjasán; közelítse meg, és vágjon le kettőt.

Mihelyt a zsinórhegyeket megszerezte, azonnal értesítsen.

TOLLFORGATÓK ÉS KARDFORGATÓK

Amikor Athos két nappal a most elmondottak után sem jelentkezett, D'Artagnan és Porthos értesítette eltűnéséről Tréville urat.

Ami Aramist illeti, ő öt nap szabadságot kért, és Rouenben tartózkodott, állítólag családi ügyben.

Tréville úr apja volt katonáinak. Aki egyszer magára öltötte százada egyenruháját, nem lehetett oly jelentéktelen és ismeretlen, hogy meg ne bízhatott volna segítségében és támaszában, mintha csak édes testvére lett volna.

Tréville úr tehát nyomban a rendőrkapitányhoz sietett. Az magához rendelte a tisztet, aki a Vörös Kereszt őrhelyének parancsnoka volt; tájékoztatásából apránként kiderült, hogy Athos jelenleg a For-l'Évêque-ben található.

Athos is, éppúgy, mint Bonacieux úr, átesett több különféle próbatételen.

A két fogoly szembesítési jelenetét már ismerjük. Athos mindaddig egy szót sem szólt, nehogy D'Artagnannak is bonyodalmat okozzon, és az kifogyjon az időből; most már azonban kijelentette, hogy Athos a neve, nem pedig D'Artagnan.

Elmondta még, hogy sem Bonacieux urat, sem feleségét nem ismeri, hírüket sem hallotta soha; este tíz óra tájban látogatóba ment barátjához, D'Artagnan úrhoz, ezelőtt pedig Tréville úrnál tartózkodott, és ott vacsorázott; erre tette hozzá, húsz tanúja van, ha kell, s mindjárt meg is nevezett több előkelő nemes urat, így például La Trémouille herceget is.

A testőr egyszerű és határozott vallomása a második számú vallatót is ugyanúgy megzavarta, mint az elsőt, jöllehet sokért nem adta volna, ha vérbeli tollforgató módjára, borsot törhet egy kardforgató orra alá; azonban Tréville úr és La Trémouille herceg neve gondolkodóba ejtette.

Athost is elvitték a bíborshoz, de az, sajnos, a királynál volt a Louvre-ban.

Tréville úr éppen ekkor távozott el a rendőrkapitánytól és a For-l'Évêque parancsnokától; Athost nem sikerült megtalálnia; úgy döntött, hogy öfelségéhez siet.

Tréville úrnak, mint testőrkapitánynak bármikor szabad bejárása volt a királyhoz.

Jól tudjuk, milyen gyanakodva figyelte a király a királynét, s hogy a bíboros ügyesen, szakadatlanul élesztgette ezt a gyanakvást, mert ha cselszövésre akadt, az asszonyokkal szemben ezerszer bizalmatlanabb volt, mint a férfiakkal. A király gyanakvásának egyik fő oka Ausztriai Anna vonzalma volt Chevreuse asszony irányt. A két nő több gondot okozott a királynak, mint a spanyol háborúk, a súrlódások Angliával és a zilált pénzügyek. Úgy látta, sőt szent meggyőződése, volt, hogy Chevreuse asszony nem csupán politikai, hanem szerelmi fondorlataiban is kiszolgálja a királynét, ami sokkal nagyobb gyötrelme volt.

Alig kezdte a kardinális szellőztetni, hogy Chevreuse asszony, jöllehet a közhit szerint Toursban tölti számkivetését, Párizsba szökött, és öt napig bujkált a fővárosban, kijátszva a rendőrség figyelmét, a király egy szempillantás alatt őrzöngő haragra lobbant. A csapodár és szeszélyes uralkodó egyik nagy becsvágya volt, hogy az *Igazságos Lajos* és az *Erényes Lajos* nevet kiérdemelje. Az utókor nehezen értheti meg az ilyen jellemet, a történelem pedig csak tényekkel adhat rá magyarázatot, nem okoskodással.

Mikor aztán a bíboros azt is elmondta, hogy Chevreuse asszony nem csupán eljött Párizsba, hanem titkos kapcsolatot is létesített, vagy ahogyan akkoriban nevezték, ármányt is szőtt a

királynéval; amikor kijelentette, hogy ő, a bíboros, már-már ennek a cselszövésnek legtitkosabb fonalait is kibogozta, de midőn *in flagranti*,⁷ terhelő bizonyítékok közepette éppen tetten érte volna a királyné megbízottját, aki fenntartotta a kapcsolatot a számkivetett hercegnővel, egy testőr vakmerően és erőszakos módon gáncsot vetett a törvényes eljárásnak, és fegyverrel támadt a törvény derék szolgálóira, akik pártatlanul ki akarták vizsgálni az ügyet, hogy a király elé terjesszék - XIII. Lajos nem tűrtöztette magát tovább, megindult a királyné lakosztálya felé, sápadtan, néma felháborodással; s ha ez a felháborodás kirobbant, gyakran hideg kegyetlenségre ösztönözte az uralkodót.

Pedig a bíboros mindeddig egyetlen szóval sem említette Buckingham herceg nevét.

Ebben a pillanatban lépett be Tréville úr hidegen, udvariasan, kifogástalan öltözkében.

A bíboros ottléte, a király feldúlt arckifejezése elárulta neki, mi történhetett, és most oly erősnek érezte magát, mint Sámson a filiszteusok között.

XIII. Lajos már az ajtó gombja után nyúlt; amikor Tréville úr belépett, lépteinek zajára visszafordult.

- Éppen jókor jön, uram - szólalt meg a király, és most sem tudott színlelni, mint általában, ha indulatai túlon túl elragadták -, mondhatom, szépeket hallok a testőreiről.

- Én pedig - szólt hidegen Tréville úr -, szépeket mondhatnék Felségednek a tollforgatóiról.

- Méltóztatik? - vágott vissza dölyfösen a király.

- Bátorkodom felségeddel közölni - folytatta Tréville úr, és hangja szikrát sem változott -, hogy ügyészek, biztosok és rendőrök, egyébiránt föltöbb tiszteletre méltó, de hacsak nem tévedek, egyenruhánk ellen módfelett acsarkodó szövetsége arra ragadtatta magát, hogy egy lakásban letartóztassa, a nyílt utcán végighurcolja, és a For-l'Évêque-ben börtönbe vesse, állítólagos parancsra -, de ebbe a parancsba beletekintem mind e pillanatig nem sikerült -, szóval börtönbe vesse egyik testőromet, jobban mondva Felséged egyik testőrét, akinek példás magatartása közismert, és nevét úgyszólván dicsőség övezi, s akit Felséged is előnyös oldaláról ismer - Athos urat.

- Athos - mondta a király gépiesen -, igen, persze, ismerem ezt a nevet.

- Ha szabad emlékeztetnem Felségedet - szólt Tréville úr -, Athos úr az a testőr, aki a múltkori sajnálatos párbaj során, fájdalom, súlyosan megsebezte Cahusac urat. Igaz is, Eminenciás uram - folytatta Tréville, és a bíboroshoz fordult -, Cahusac úr azóta teljesen fölépült, ugyebár?

- Fel, igazán kedves! - szólt a bíboros, és dühösen összeszorította az ajkát.

- Tehát Athos úr látogatóban járt egyik barátjánál, aki éppen nem tartózkodott otthon - folytatta Tréville úr -, Felséged gárdistája, a fiatalember, Des Essarts úr századában, egyébiránt Béarnba valósi; azonban alig hogy Athos kényelembe helyezte magát barátjánál, és várakozás közben, egy könyvben lapozgatott, katonák és fogdmegek sáskahada rontott a házra, több kaput betört...

A bíboros figyelmeztetésül a király felé intett: „Épp erről az ügyről beszéltem az imént.”

- Tudunk róla - szólt közbe a király -, a mi érdekünkben történt.

---

⁷ A tett elkövetése közben rajtakapni.

- Akkor hát - szólt Tréville - szintén Felséged érdekében fogták el egyik ártatlan testőrömet, Felséged érdekében kísérték végig az utcán két fegyveres őr között, mint egy gonosztevőt; Felséged érdekében hurcolták meg az orcátlan csőcselék előtt ezt a derék urat, aki tízszer ontotta véréért Felségedért, és bármikor készen áll ugyanerre.

- Ej! - szólt a király most már tétovábban - így történt volna a dolog?

- Tréville úr elhallgatja - szólalt meg a bíboros teljesen szenvtelenül -, hogy ártatlan testőre, az érdemes úri ember, egy órával azelőtt végigkardlapozott négy nyomozóbíztost, akiket magam bíztam meg, hogy egy különlegesen fontos ügyet kivizsgáljanak.

- Ezt, Eminenciás uram, be is kell bizonyítani! - robbant ki Tréville úrból a gascogne-i szokimondás, s a katonás nyersség -, mert egy órával azelőtt volt szerencsém vacsorán vendégül látnom Athos urat, aki, és erről Felségednek bármikor kezeskedem - érdemes, sőt felettébb érdemes úri ember. Vacsora után La Trémouille herceggel és Chalus gróf úrral társalgott a szalonomban, mert ők is jelen voltak.

A király a bíborosra tekintett.

- A jegyzőkönyv elég bizonyíték - felelte a bíboros fennhangon a király néma kérdésére -, máris bátorkodom átnyújtani Felségednek: azok állították össze, akik a bántalmazás szenvedő alanyai voltak.

- Szeretném tudni, mi ér többet: tollforgatók irkafirkája, vagy kardforgatók becsületszava? - vágta rá büszkén Tréville úr.

- Nono, hallgasson csak, Tréville - mondta a király.

- Hogyha Eminenciád valamelyik testőrömet gyanúsítja - szólt Tréville -, megbízom közismert igazságérzetében, és magam kérem, indítson vizsgálatot.

- Ha nem tévedek, abban a házban, mely a bírósági kiszállás színhelye volt, egy béarni fiatalember lakik, az említett testőr barátja - folytatta közönyös hangon a bíboros.

- D'Artagnan úrra gondol Eminenciád?

- Arra a fiatalemberre gondolok, aki a pártfogását élvezi, Tréville úr.

- Akkor ő az, Eminenciás uram.

- Nem tételezi fel, hogy a fiatalember rossz tanácsot adhatott...

- Athos úrnak, aki az apja lehetne? - vágott közbe Tréville úr -, nem, bíboros úr, ezt nem hiszem. Különben D'Artagnan úr nálam töltötte az estét.

- Ejha! - mondotta a bíboros - hát mindenki uraságodnál töltötte az estét?

- Eminenciás uram talán kétségbe vonja szavaimat? - szólt Tréville, és a harag arcába kergette a vért.

- Isten mentsen, kapitány uram! - mondta a bíboros -, de mégis, hány órákor volt uraságodnál?

- Ezt egészen pontosan megmondhatom, mert éppen megfigyeltem, hogy amikor belépett, fél tizedet mutatott a fali óra, jóllehet azt hittem, későbbre jár.

- És hánykor távozott a palotából?

- Fél tizenegykor; egy órával a történetek után.

- Mégis - válaszolt a bíboros, mert egy pillanatra sem kételkedett Tréville egyenességében, és azt is érezte, hogy kisiklik kezéből a diadal -, mégis abban a házban fogták el Athost, a Sírások utcájában.

- Talán nem látogathatja meg egymást két jó barát? Nem barátkozhat századom egyik testőre Des Essarts úr századának egyik gárdistájával?

- Ha gyanús házban barátkoznak, nem.

- Igen, Tréville - szólt a király -, az a ház gyanús.

- Valóban nem tudtam, Felség. De ha egyebütt bármily gyanús, az a része, melyben D'Artagnan úr lakik, gyanú fölött áll, erre mérget veszek; mert arról kezeskedem, Felség, hogy, amint D'Artagnan úr hangoztatja, nála hűségesebb szolgája nincs Felségednek, őszintébb tisztelője nincs a bíboros úrnak.

- Nem ez a D'Artagnan sebezte meg egyszer Jussacot abban a kellemetlen összezapásban, a Sarutlan Karmeliták kolostoránál? - kérdezte a király, és a bíborosra pillantott, aki elpirult dühében.

- De igen, és másnap Bernajoux-t. Igen, nagyon jól emlékszik Felséged.

- Mit határozunk tehát? - kérdezte a király.

- Ez nem annyira rajtam, mint Felségeden áll - felelt a bíboros -, én inkább a bűnösségre szavazok.

- Én pedig ellene - szólt Tréville. - Azonban Őfelségének vannak bírái, döntsenek azok.

- Úgy van - mondta a király -, terjesszük az ügyet a bíróság elé: mondjanak ítéletet, az a dolguk.

- Csakhogy igen szomorú - mondta Tréville -, hogy a mai sötét napokban a legtisztább élet s a makulátlan erény sem óvja meg az embert a gyaláztató és az üldöztetéstől. Annyit mindenesetre mondhatok, hogy a hadsereg igen rossz néven veszi, ha rendőri ügyek miatt ilyen kurtán-furcsán bánnak el vele.

A kifejezés túlságosan elevenbe talált, de Tréville úrnak éppen ez volt a célja; jól tudta, mit akar. Robbanást akart, mert ha az akna robban, villanása szétoszlatja a sötétet.

- Rendőri ügyek! - kiáltott fel a király Tréville úr kifejezésén lovagolva - rendőri ügyek! Hogy érti ezt, uram? Törődjön csak a testőreivel, ne üsse bele mindenbe az orrát. Ha készpénznek venné valaki, amit beszél, azt hihetné, Franciaország léte forog kockán, ha egy testőrt véletlenül lecsuknak! Lecsukatok én tizet is, a keservét! százat is; ha kell az egész századot! és egy pissenést sem akarok!

- Ha testőreim gyanúsak Felségednek - szólalt meg Tréville -, akkor bűnösök; én pedig készségesen máris visszaadom Felséged kezébe a kardom, mert percig sem kétséges, hogy a bíboros úr katonáim után ellenem is csakhamar vádat emel, akkor pedig jobb, ha önként bevonulok a börtönbe Athos úrhoz, akit már lecsukattak, és D'Artagnan úrhoz, akit nem-sokára nyilván éppen úgy lecsuknak.

- Gascogne-i róka, elhallgat-e már? - kérdezte a király.

- Felség - válaszolta Tréville semmivel sem kevésbé emelt hangon -, kérem kegyes intézkedését, hogy vagy bocsássák szabadon, vagy állítsák bíróság elé a testőrömet.

- Bíróság elé kerül - szólt a bíboros.

- Nagyon helyes! Akkor legalább engedélyt kérhetek Őfelségétől, hogy a perben védője lehessenek.

A király el akarta kerülni a botrányt.

- Feltéve, hogy Őeminenciájának nincsenek különleges, személyi természetű ellenvetései.

A bíboros látta, merrefelé tart a király, tehát önként megelőzte:

- Bocsánat, felség - mondta -, ha Felséged azt hiszi, hogy elfogult bíró vagyok, én visszalépek.

- Szóval - folytatta a király -, megesküszik-e atyámra, hogy Athos úr a palotájában volt a történetek alatt, és semmi szerepet nem játszott a dologban?

- Felséged dicső emlékezetű atyjára és Felségedre, akinél senkit a világon jobban nem szeretek és nem tisztetek, megesküszöm!

- Kérem Felségedet - szólalt meg a bíboros -, kegyeskedjék fontolóra venni, hogy soha nem deríthetjük ki, mi az igazság, ha ilyen könnyen szabadon eresztjük a foglyot.

- Athos úr mindig rendelkezésünkre áll - mondta Tréville úr -, és válaszol a tollforgatók kérdéseire. Bíboros úr nyugodt lehet, nem szökik meg; azért én kezeskedem.

- Persze hogy nem - szólt a király -, ahogy Tréville úr mondja, mindig rendelkezésünkre áll. Egyébiránt - tette hozzá halkabbra fogva a hangját, és kérlelő pillantást vetve Őeminenciájára -, jobb, ha azt hiszik, hogy biztonságban vannak: ez a helyes politika.

XIII. Lajos és a politika - gondolta Richelieu, és elmosolyodott.

- Intézkedjék, Felség - szólalt meg aztán -, a kegyelmezés joga Felségedé.

- Megkegyelmezni csak a bűnösnek lehet - vitázott Tréville, mert azt akarta, hogy az utolsó szó az övé legyen -, az én testőröm pedig ártatlan. Tehát nem kegyelmet, hanem igazságot kérek Felségedtől.

- Azt mondják, a For-l'Évêque-ben van? - kérdezte a király.

- Úgy van, Felség, titokban hurcolták oda, magánzárkában tartják, mint egy utolsó gonosztevőt.

- Ej, ördög vigye el! - dörögött a király - mit tegyünk?

- Hagyjuk jóvá a szabadonbocsátást, és érjük be ennyivel - válaszolt a bíboros -, Felségeddel együtt én is azt hiszem, hogy Tréville úr kezessége bőségesen elegendő.

Tréville tisztelettel meghajolt, öröme azonban nem volt teljesen híján a félelemnek; jobb szerette volna, ha a bíboros konokul ellenkezik, mint hogy ilyen hirtelen beadja a derekát.

A király aláírta a parancsot a szabadlábra helyezésről, Tréville pedig tüstént magával vitte.

Amidőn éppen kilépett az ajtón, a bíboros barátságosan rámosolygott, és így szólt a királyhoz:

- Tökéletes a megértés a testőrségben a parancsnokok és a legénység közt, Felség; a szolgálatnak ez igen hasznos, nekünk pedig mindnyájunknak igen megtisztelő.

- Ez az ember sosem fog ki a fondorkodásból - gondolta Tréville -: az utolsó szó mindig az övé. Azonban jó lesz sietni, mert a király a következő pillanatban mást gondolhat; és alapjában véve sokkal nehezebb visszacsukni a Bastille-ba vagy a For-l'Évêque-be azt, aki egyszer kiszabadult, mint lakat alatt tartani azt, akit egyszer becsuktak.

Tréville úr diadalmasan vonult be a For-l'Évêque-be, és kiszabadította testőrét, akit egy percre sem hagyott cserbe közönyös nyugalma.

D'Artagnant pedig, amikor első ízben viszontlátta, így szólította meg:

- Ezt jól megúsza, most kapta vissza a kölcsönt, amiért megdöfte Jussacot. És amíg Bernajoux-ért tartozik, nem is alhat nyugodtan.

Tréville úrnak egyébként minden oka megvolt rá, hogy tartson a bíborostól és várja a folytatást, mert alig húzta be maga után az ajtót, Őeminenciája a következőképpen fordult a királyhoz:

- Most pedig, ha Felségednek is úgy tetszik, komolyabban beszélgethetünk; most már négy-szemközt vagyunk. Felség, Buckingham herceg Párizsban töltött öt napot, csupán ma reggel távozott.

SÉGUIER FŐPECSÉTŐR, AKÁRCSAK HAJDANÁN, TÖBB ÍZBEN A HARANGKÖTÉL UTÁN NYÚL

E néhány szó leírhatatlan hatást váltott ki a királyban. Hol elsápadt, hol nekivörösödött, a bíboros pedig egyetlen pillantással fölmérhette, hogy egy csapásra visszahódította az imént feladott területet.

- Buckingham herceg Párizsban! - kiáltott fel. - Mit keresett itt?
- Minden bizonnyal szövetkezni jött Felséged ellenségeivel, a hugenottákkal meg a spanyolokkal.
- Nem, istenemre nem! Azért jött, hogy Chevreuse és Longueville asszonnyal meg a Condékkal ármányt szőjön a becsületem ellen.
- Ó, Felség, micsoda gondolat, a királyné igazán erényes, és főként fölöttébb szereti Felségedet.
- Az asszony gyenge nádszál, bíboros úr - szólt a király -, és hogy mennyire szeret, arról megvan a véleményem.
- Én mégis úgy hiszem - mondta a bíboros -, hogy Buckingham herceget kizárólag politikai tervei vezették Párizsba.
- Én pedig bizonyosra veszem, hogy másvalami vezette, bíboros úr; a királyné pedig reszkessen, ha vétkezett!
- Tulajdonképpen - felelt a bíboros -, jóllehet fölöttébb ellenemre van, hogy a hitvesi hűtlenség gondolata megforduljon fejemben, Felséged mégis gondolkodóba ejt: Felséged parancsa szerint több ízben kihallgattam Lannoy asszonyt, és tőle tudom, hogy tegnap éjszaka a Felséges asszony igen sokáig virrasztott, ma reggel sokáig sírt, és egész napját írással töltötte.
- Igen - mondta a király -, minden bizonnyal neki írt. Bíboros úr, látni akarom a királyné papírjait.
- De hogyan vegyük el tőle, Felség? Úgy hiszem, sem Felséged, sem én nem vállalkozhatunk erre a feladatra.
- Ej, hát Ancre marsall feleségével hogyan csináltuk? - kiáltott fel a király féktelen haragjában
- átkutattuk a szekrényeit, s a végén őt magát is megmotoztuk.
- Ancre marsallné csupán egy firenzei szédelő volt, semmi más, Felséges magasztos hitvese pedig Ausztriai Anna, Franciaország királynéja, a világ egyik leghatalmasabb fejedelemasszonya.
- Annyival is bűnösebb, bíboros úr! Minél jobban megfélelkezik magas helyzetéről, annál mélyebbre süllyed. Különben is rég elhatároztam, hogy véget vetek ennek a sok apró-cseprő politikai és szerelmi intrikának. Egy bizonyos La Porte is van a királyné környezetében...
- Őszintén be kell vallanom, úgy hiszem, ő a főkolompos - mondta a bíboros.
- Szóval, Eminenciád is azt hiszi, akár csak én, hogy megcsal a királyné? - kérdezte a király.
- Ismételni szeretném Felségednek: azt hiszem, a királyné ármányt sző királyának hatalma ellen, de hogy becsületére törne, azt egy szóval se mondanám.

- Higgye el, mindkettő kockán forog; a királyné nem szeret, azt mondom; mást szeret, azt mondom; ezt a gyalázatos Buckinghamet szereti! Miért nem fogatta el, amíg Párizsban volt?

- Elfogatni a herceget! Elfogatni I. Károly főminiszterét! Felség, hova gondol! Micsoda botrány! Micsoda szörnyű botrány, ha közben, amiben rendületlenül kételkedem, kiderült volna, hogy Felséged gyanakvása nem egészen alaptalan! Micsoda jóvátehetetlen botrány!

- Nem ártott volna neki, ha egyszer ilyen csavargó, martalóc módon...

XIII. Lajos elhallgatott; maga is megrémült attól, ami kis híján kiszaladt a száján; Richelieu pedig hiába leste-várta a szót, mellyel a király adós maradt.

- Nem ártott volna?...

- Semmi, semmi - mondta a király. - Remélem, mialatt Párizsban volt, percre sem vesztette szem elől?

- Nem, Felség.

- Hol lakott?

- A Hárfa utca 75. sz. alatt.

- Hol van az?

- A Luxembourg palota mellett.

- És bizonyos abban, hogy nem találkozott a királynéval?

- Azt hiszem Felség, a királyné nem szegi meg hitvesi kötelességeit.

- De kapcsolatban voltak egymással; a királyné neki írt egész nap; bíboros úr, szükségem van azokra a levelekre!

- Csakhogy, Felség...

- Bíboros úr, akarom, bármi áron!

- Legyen szabad mindazonáltal megjegyeznem...

- Szóval most már cserbenhagy a bíborosom is; folytonosan keresztezi minden szándékomat! Szóval Eminenciád is egy húron pendül a spanyolokkal és angolokkal, a királynéval meg Chevreuse asszonnyal?

- Felség - sóhajtott fel a bíboros -, úgy véltem, nem férhet hozzám efféle gyanú.

- Bíboros úr, amit mondtam, megmondtam: látni akarom a leveleket.

- Csak egy módon lehet.

- Mégpedig?

- Séguier főpecsétőr urat kell megbízni a feladattal. Az ügy teljes egészében az ő hatáskörébe tartozik.

- Küldjenek érte azonnal!

- Azt hiszem Felség, éppen nálam van; üzentem érte, hogy nézzen be hozzám, s amikor idejöttem a Louvre-ba, intézkedtem, várjon rám, ha közben megérkezik.

- Hívassák ide azonnal.

- Felséged parancsát máris teljesítjük; de...

- De?

- De a királyné megtagadhatja a parancs teljesítését.
- Nekem?
- Igen, ha nem tudja, hogy a parancs a királytól származik.
- Nos, magam közlöm vele, hogy ne legyenek kétségei.
- Kérem Felségedet, ne feledje, hogy megtettem, ami rajtam állt, hogy a szakításnak elejét vegyem.
- Rendben van bíboros, tudom, hogy igen engedékeny, talán a kelleténél is engedékenyebb a királyné iránt; erről még beszélgetünk adandó alkalommal, előre figyelmeztetem.
- Amikor csak Felséged óhajtja; én mindig büszke és boldog leszek, hogy feláldozhatom magam, mert mindennél fontosabbnak tartom a megértést Felséged és a királyné között.
- Helyes, Eminenciás uram, helyes; de addig is kéretem a főpecsétört: én meg megyek a királynéhez.

Azzal XIII. Lajos kinyitotta a közbülső ajtót, és megindult a folyosón, mely lakosztályából Ausztriai Annához vezetett.

A királyné szobájában volt, körülötte udvarhölgyei, Guitaut, Sablé, Montbazon és Guéménée asszony. Spanyol komornája, doña Estefana, aki Madridból jött vele, az egyik sarokban tartózkodott. Guéménée asszony felolvasott, és mindenki figyelmesen hallgatta, kivéve a királynét; ő éppen azért rendezte ezt a felolvasást, hogy a hallgatás leplébe burkolózva, annál nyugodtabban szöhesse gondolatait.

Szomorkás gondolatok voltak, jóllehet a távozó szerelem kihunyó fénye derengett rajtuk aranyos sugárral. Ausztriai Anna rég elvesztette férje bizalmát, a bíboros gyűlöletétől nem volt maradása; Richelieu soha nem bocsátotta meg, hogy elhárította gyengéd próbálkozását; az anyakirályné példája lebegett szeme előtt: őt is egy életem át gyötörte ez a gyűlölet, ámbátor, ha a kor emlékiratainak hihetünk, Medici Mária már-már hajlott rá, hogy olyan érzelmekkel forduljon a bíboros felé, amit az Ausztriai Annától végül is mindegyre hiába várt. Ausztriai Anna végignézte, mint hullanak el körülötte leghűbb emberei, legközelebbi hívei, legkedvesebb pártfogoltjai. Olyan volt, mint némely boldogtalanok, a végzet hordozói; ha megérintett valamit, annak pusztulás lett a sorsa; barátsága baljós jeladás volt, üldözés járt érte. Chevreuse asszonyt és Vernet asszonyt száműzték, és La Porte sem titkolhatta úrnője előtt, hogy bármely pillanatban fogságba vethetik.

Egészen elmerült sötét gondolatainak feneketlen mélységeibe, amikor feltárult szobájának ajtaja, és belépett a király.

A felolvasó hölgy rögtön elhallgatott, valamennyien felálltak; mélységes csönd támadt.

A király ügyet sem vetett az udvariasság előírásaira; minden teketória nélkül megállt a királyné előtt.

- Asszonyom - szólalt meg feldúltan -, hamarosan felkeresi a főpecsétört, és közli kegyeddel utasításaimat.

A szerencsétlen királynét, amúgy is folyvást válással, számkivetéssel, sőt bírói hercehurcával fenyegették; most elsápadt pirosítója alatt, és nem tudta megállni, hogy meg ne kérdezze:

- Mit keres nálam a főpecsétört, Felség? Mi lehet a mondanivalója, hogy nem hallhatom Felségedtől személyesen?

A király válasz nélkül sarkon fordult, és Guitaut úr, a gárdakapitány csaknem azonnal jelentette is a főpecsétőr érkezését.

Mire a főpecsétőr megjelent, a király egy másik ajtón már eltávozott.

A főpecsétőr mosolyogva-pironkodva lépett be. Valószínűleg találkozunk még vele történetünkben, tehát nem árt, ha olvasóink most nyomban megismerik.

A főpecsétőr mulatságos férfiú volt. Des Ruches le Masle, a Notre-Dame székesegyház kanonokja, azelőtt a bíboros titkára ajánlotta be Őeminenciája bizalmába. A bíboros meg is ajándékozta bizalmával, és nem bánta meg.

Sok história keringett róla; lássuk az egyiket.

Zivataros ifjúság után bevonult az egyik kolostorba, hogy legalább némi kis időre vezekeljen ifjúkori túlkapásaiért.

De alig vonult be szegény vezeklő a megszentelt falak közé, alig csapódott be mögötte a kapu, máris nyomon követték szenvedélyei; hiába menekült; egyre-másra ostromolták. Erre megvallotta nyomorúságát a perjelnek, és az, hogy tőle telhetőleg menedéket nyújtson neki, azt tanácsolta, markolja meg a harangkötelet, valahányszor rátámad a sátán, a kísértő, és húzza, kongassa teljes erejéből. A harangzúgás jelzi majd a barátoknak, hogy a kísértő szorongatja egyik testvérüket, s az egész kolostor imádkozni fog érte.

A leendő főpecsétőrnek tetszett a tanács. A barátok imádságainak légióját fordította szembe a gonosszal, az ördögöt azonban nem gyerektáncra kipenderíteni onnan, ahová egyszer befészkelődött: minél sűrűbben hullott tehát fejére az átok, annál sűrűbben záporozta ő is a kísértést, így aztán éjjel-nappal zengett-zúgott a harang, egyre hirdetve, milyen lángoló vágygal áhítozza a vezeklő, hogy teste dölését megalázzák.

Szegény barátoknak pillanatra sem volt maradásuk. Egyebet sem tettek egész nap, mint fel-le sétáltak a kápolnába vezető lépcsőn; éjszaka nem volt elég a kompletorium, hajnalban a matutinum; ezen túl is legalább tízszer ugráltak ki ágyukból, és cellájuk kövére borulva imádkoztak.

Arról hallgat a fáma, ki unt rá előbb, az ördög-e vagy a barátok; elég az hozzá, hogy a vezeklő három hónap múlva ismét kinn járt a világban, azt rebesgették, nála veszettebb ördögöt nem hordott még hátán a föld.

Midőn a kolostorból eltávozott, jogi pályára lépett: bírósági tanácselnök lett nagybátyja helyén, beállt a bíboros hívei közé - ez is mutatja, hogy ugyancsak volt sütnivalója -, szívvel-lélekkel kiszolgált, a bíboros gyűlöletét az anyakirályné ellen, bosszúhadjáratát Ausztriai Anna ellen; könnyörtelenségre biztatta a Chalais-ügy bírait, támogatta Laffemas úrnak, Franciaország főkincstárnokának próbálkozásait, végül pedig a bíboros jól megszolgált bizalmának maradéktalan birtokában neki jutott osztályrészül az a sajátos megbízatás, amelynek végrehajtására most a királyné szobájában megjelent.

A királyné még előbbi helyén állt, mikor a főpecsétőr belépett, alig pillantotta meg azonban Ausztriai Anna, nyomban visszaült karosszékébe, intett udvarhölgyeinek, foglaljanak helyet párnáikon és zsámolyaikon, majd fejedelmi göggel megszólalt:

- Mit óhajt, uram, mi célból jelent meg itt?

- A király nevében és a Felségedet megillető legteljesebb tisztelettel tüzetesen át kell vizsgálnom Felséged papírjait.

- Hogyan uram! Átvizsgálni az én papírjaimat... ez méltatlan dolog!

- Bocsánatért esedezem, felséges asszonyom, de a jelen pillanatban csupán a király eszköze vagyok. Nem épp az imént távozott innen Őfelsége, és nem ő maga kérte-e Felségedet, szíveskedjék fogadni engem?

- Akkor hát kutasson, uram; úgy látszik, bűnös személy vagyok; Estefana, adja oda asztalaim és fiókjaim kulcsait.

A főpecsétőr a forma kedvéért átvizsgálta a bútorokat, de jól tudta, hogy a királyné nem rejtegetheti ilyen helyen a nap folyamán írt fontos levelet.

Midőn már hússzor kinyitotta és becsukta a szekrény fiókjait, nem tehetett mást, bármennyire habozott is, igen, nem tehetett mást, mint hogy levonja a tanulságokat, és megmotozza a királynét. Odalépett hát Ausztriai Annához, és habozva, ugyancsak nagy zavarban kijelentette:

- Most pedig, nincs más hátra, rá kell térnem a legfőbb motozásra.

- Éspedig? - kérdezte a királyné, mert nem értette, jobban mondva nem akarta megérteni, miről van szó.

- Őfelsége biztosra veszi, hogy Felséged a mai napon levelet írt; tudja, hogy a levelet még nem küldték el. Sem Felséged asztalában, sem szekrényében nem találtam rá, márpedig ez a levél itt van valahol.

- Királynéjára merészel kezét emelni? - szólt Ausztriai Anna, és termete egész magasában kiegyenesedett, miközben szinte fenyegető pillantást vetett a főpecsétőrré.

- Királyom hű alattvalója vagyok, asszonyom, teljesíteni fogom, amit Őfelsége parancsol.

- Persze! - válaszolt Ausztriai Anna. - Jól kiszolgálják Őfelségét a bíboros úr spionjai. Igen, ma levelet írtam, s a levél még nem ment el. Itt van a levél.

Azzal szép kezét ingvállához emelte.

- Adja hát ide a levelet, felséges asszonyom - mondta a főpecsétőr.

- Csupán a királynak adom át, uram - szólt Anna.

- Ha a király azt óhajtotta volna, hogy személyesen kapja meg a levelet, asszonyom, saját maga kérte volna. Azonban, ismétlem, engem bízott meg azzal, hogy elkérjem, és ha nem adja ide, asszonyom...

- Ha nem adom?

- Akkor magam veszem el, erre is van felhatalmazásom.

- Micsoda, mit jelentsen ez?

- Hogy megbízatásom igen széleskörű, asszonyom, és módomban áll, hogy ha kell, a gyanús papírokat Felséged személyén is felkutassam.

- Gyalázat! - kiáltott fel a királyné.

- Tehát, asszonyom, kérem, kegyeskedjék megkönnyíteni feladatomat.

- Aljas erőszak amit csinál, remélem tudja, uram?

- Bocsásson meg, asszonyom, ez a király parancsa.

- Nem tűrhetem, nem, nem! Inkább meghalok! - kiáltotta a királyné, mert lázadozott benne a spanyol és osztrák szenvedély.

A főpecsétőr mélyen meghajolt; félreismerhetetlen eltökéltségén látszott, hogy tapodtat sem kíván hátrálni, és végrehajtja feladatát, mintha csak hóhérlegény volna a kínzókamrában; azután odalépett Ausztriai Annához, akinek szeméből nyomban kiperdült a könny, a tehetetlen harag könnye.

A királyné, mint mondtuk, igen szép asszony volt.

Igen kényes feladat állt tehát a főpecsétőr előtt, mert a királyt oly messzire ragadta a féltékenység Buckinghammel szemben, hogy már senkire nem volt féltékeny.

Séguier főpecsétőr feltehetőleg ugyancsak szívesen nyúlt volna e pillanatban a vészharang kötele után, de nem találta; nem habozott hát tovább, s mivel a királyné bevallotta, hová rejtette a papírt, kinyújtotta érte a kezét.

Ausztriai Anna elsápadt, mint a halál és hátralépett; hogy össze ne roskadjon, bal kezével a háta mögött levő asztalra támaszkodott, jobbával pedig előhúzott a kebeléből egy papírlapot, és átnyújtotta a főpecsétőrnek.

- Fogja uram, ez az a levél - kiáltott fel remegő, meg-megcsukló hangon -, vigye hát, és ne lássam gyűlölt személyét.

A főpecsétőr szinte remegett izgalmában, ami egészen érthető; átvette a levelet, földig bókolt és eltávozott.

Alig zárult be mögötte az ajtó, a királyné félájultan omlott hölgyei karjába.

A főpecsétőr a királyhoz sietett a levéllel, egy szót sem olvasott el belőle. A király reszkető kézzel nyúlt utána, címzést keresett, de nem talált, lassan kibontotta, s amikor az első szavakból megértette, hogy a spanyol királyhoz szól, rohanvást végigolvasta.

A bíboros elleni támadás terve volt az egész. A királyné arra biztatta bátyját és az osztrák császárt, akiket sértett Richelieu politikája - hisz a bíboros szüntelen azon mesterkedett, hogy az Ausztriai Házat aláaknázza -, színleg üzenjenek hadat Franciaországnak, és a bíboros menesztését tűzzék ki a béke feltételül; szerelemről azonban egyetlen szó sem volt a levélben.

A király egészen felderült, és megkérdezte, a Louvre-ban van-e még a bíboros. Azt a választ kapta, hogy Őminenciája a dolgozószobában várja őfelsége parancsát.

A király nyomban felkereste.

- Nos, herceg - szólította meg -, igaza volt, én tévedtem; csupa politika az egész cselszövés; itt van a levél, tessék: egyetlen szó sincs benne szerelemről. Viszont Eminenciád személyéről annál inkább.

A bíboros átvette a levelet, és a legnagyobb figyelemmel végigolvasta; amikor a végére ért, újra elolvasta.

- Lám Felség! - mondta - most legalább látja, meddig jutottak ellenségeim; két háborúval fenyegetik Felségedet, ha engem el nem bocsát. Felséged helyében - őszintén beszélek - meghátrálnék ily hatalmas nyomás előtt, magam pedig igazán boldog volnék, ha visszavonulhatnék az államügyektől.

- Ugyan, herceg, miket beszél?

- Azt, Felség, hogy felőrli egészségemet a kimerítő küzdelem és a szüntelen résen állás. Azt, hogy minden valószínűség szerint nem győzöm majd erővel La Rochelle ostromának fáradságait, és jobb, ha Felséged Condé vagy Bassompierre úrra bízza ezt a feladatot;

csinálják ők, vagy bárki más vitéz kapitány, és nem én, aki egyházi ember vagyok, és folytonosan cserben kell hagynom hivatásomat, hogy olyasmivel foglalkozzam, amihez szikrát sem értek. Felséged is jobban járna így idebenn, hírneve is jobban öregedne a külországok előtt.

- Bíboros úr - szólt a király -, ne féljen, nagyon jól megértem a gondjait. Aki benne van ebben a levélben, mind meglakol érdeme szerint: a királyné sem kivétel.

- Egy szót sem erről, Felség! Ments isten, hogy miattam bármi kellemetlenség érje a királynét! Mindig ellenségei közé számított, holott Felséged a megmondhatója, hogy mindig szívvel-lélekkel az ő pártján álltam, még Felséged ellenében is. Persze ha Felséged becsületén ejtene csorbát, akkor, nem tagadom, én mondanám ki először a szót: „Nincs kegyelem, Felség, a bűnért bűnhődnie kell!” De szerencsére erre semmi ok, Felséged épp most bizonyosodott meg róla újólag.

- Úgy van, bíboros úr - felelt a király -, mint mindig, most is igaza van, ámde a királyné mégiscsak rászolgált haragomra.

- Inkább Felséged szolgált rá az övére, és nagyon megérteném, ha mélyen sértve érezné magát: Felséged túl szigorú volt vele szemben!...

- Ezután is mindig így bánok ellenségeimmal, herceg, és Eminenciád ellenségeivel is; nem riadok meg a rangjuktól, és nem félek, hogy keménységem veszélybe sodor.

- A királyné az én ellenségem, de nem Felségedé; sőt éppen ellenkezőleg: hűséges, engedelmes kifogástalan hitves; engedje meg hát Felséged, hogy pártjára keljek.

- Nem bánom, ha megalázkodik előttem, és ő kezdi a közeledést.

- Éppen ellenkezőleg, Felséged járjon elől jó példával; Felséged követte el a hibát, amikor meggyanúsította a királynét.

- Hogy én közeledjem először! - szólt a király - soha!

- Kérve kérem Felségedet.

- De mi módon kezdek én a közeledést!

- Olyas valamivel, ami a királynénak örömet szerez.

- Mégpedig?

- Adjon bált Felséged; Felséged tudja, mennyire szeret táncolni a királyné; mérget veszek rá, hogy ilyen figyelmességtől menten elfelejti haragját.

- Jól tudja bíboros úr, nem kedvelek minden társas szórakozást.

- Annyival is hálásabb lesz a királyné, mert tudja, hogy Felséged nem szenvedheti ezt a szórakozást; az alkalom különben arra is jó lesz, hogy a Felséges asszony viselhesse a gyémánt zsinórhegyeket, melyeket névnapjára kapott Felségedtől, s eddig még egyszer sem használhatott.

- Meglátjuk, bíboros úr, meglátjuk - válaszolt a király, mert alig várta, hogy összebékülhessen hitvesével; egészen felderítette, hogy a királyné olyasmiben vétkes, amitől neki a feje sem fáj, és ártatlan abban, aminél jobban semmitől sem félt. - Meglátjuk, de szavamra, Eminenciád túlságosan is nagylelkű.

- Felség - szólt a bíboros -, a szigorúság a miniszterek dolga, a nagylelkűség királyi erény: éljen vele Felség, meglátja javára válik.

És a bíboros mélyen meghajolt - hallotta, hogy éppen tizenegyet üt a falióra -, engedelmet kért a királytól a távozásra, és azt kérte, békítse meg a királynéval.

Ausztriai Anna szemrehányásokra számított a levél elkobzása után, és ugyancsak elcsodálkozott, amikor másnap azt tapasztalta, hogy a király közeledni igyekszik. Első indulatában elzárkózott; asszonyi önérzetét és királynői méltóságát oly kegyetlenül megtiporták, hogy nem térhetett magához egykönnyen az első megrázkódtatásból; udvarhölgyei tanácsára azonban végül is úgy tett, mint aki már kezd felejteni. A király felhasználta az engedékenység pillanatát, és közölte vele, hogy hamarosan estélyt rendez.

Szegény Ausztriai Annának oly ritkán volt része efféle mulatságban, hogy amint hírért vette, a sértődésnek árnyéka sem maradt meg, ha nem is szívében, legalábbis viselkedésén; a bíboros tehát jól számított. Ausztriai Anna megkérdezte, melyik napon lesz a mulatság, a király azonban azzal válaszolt, ezt még meg kell beszélnie a bíborossal.

Napról napra faggatta is Richelieu-t, mikor lesz a mulatság, a bíboros pedig húzta-halasztotta a határozott választ; mindig talált valami ürügyet.

Tíz nap múlt el így.

Nyolc nappal az imént ábrázolt jelenet után a bíboros Londonból keltezett levelet kapott; néhány sor volt mindössze az egész:

Megszereztem, de nincs pénzem, s így Londont nem hagyhatom el; küldjön utánam ötszáz aranyat; ha megkaptam, négy-öt nap múlva Párizsban leszek.

A király aznap is előállt szokott kérdésével, amikor a bíboros megkapta a levelet.

Richelieu az ujján számolt, és halkán így dörmögött:

- Négy-öt nappal a pénz vétele után megérkezik, azt mondja; négy-öt nap kell a pénznek, hogy odaérjen, négy-öt nap neki, hogy Párizsba jöjjön; ez összesen tíz nap; számítsuk hozzá a kedvezőtlen szelet, a véletlenek szeszélyét, a női gyengeséget, és mondjuk, hogy tizenkét nap.

- Nos, hercegem! - kérdezte a király - végzett a számíttatással?

- Végeztem, Felség; ma szeptember huszadika: városatyáink október harmadikán mulatságot rendeznek. Ez éppen jó lesz nekünk, mert Felséged nem kelti azt a látszatot, hogy megalázkodik a királyné előtt.

Aztán hozzátette:

- Igaz is, Felség: ne feledjen szólni a Felséges asszonynak egy nappal a mulatság előtt, hogy szeretné látni ujjasának zsinórjain a gyémánt zsinórhegyeket.

BONACIEUX ÚR ÉS NEJE

A bíboros másodízben emlegette a királynak a gyémánt zsinórhegyeket. XIII. Lajosnak szöveget ütött a fejébe ez a nyomatékos beszéd, és valami rejtélyt kezdett gyanítani a kérdés mögött.

A bíboros rendőrsége még nem mérkőzhetett tökéletességében a modern rendőrséggel, bár csakugyan kitűnő volt; a király nemegyszer szinte megalázónak érezte, hogy Richelieu még nála is jobban tudja, mi történik az ő háza táján. Abban reménykedett hát, hogy ha elbeszélget Ausztriai Annával, némileg tisztábban láthat egy s más dologban és olyan titokról értesül, amely akár tud róla a bíboros, akár nem, tetemesen megnöveli tekintélyét minisztere szemében.

Felkereste hát a királynét, és szokása szerint most is környezete ellen fordult fenyegetéseivel. Ausztriai Anna lehorgasztotta fejét, szótlánul várta, hogy elvonuljon a zivatar, s remélte, majd csak vége szakad a szóáradatnak; XIII. Lajos azonban nem így képzelte; vitát akart, hogy kipattanjon egy fényt adó szikra, mert szentül hitte, hogy a bíboros valamilyen hátsó gondolatot rejteget, és szokása szerint valami iszonyú meglepetést tartogat. Szívós vádaskodása el is érte célját.

- De Felség! - fakadt ki Ausztriai Anna, amikor már torkig volt a homályos támadásokkal - mért nem mondja meg nyíltan, mi nyomja a szívét! Mit követtem el? Mondja hát, mit vétettem én? Lehetetlen, hogy csupán bátyámhoz írt levelem váltja ki ezt a hangoskodást.

A nyílt támadásra a király nem tudott mit válaszolni; úgy gondolta, itt az alkalom: előadja kérdését, bár csak a mulatság előtti napon kellett volna megemlítenie.

- Asszonyom - szólt felségesen -, hamarosan bál lesz a városházán; azt akarom, derék városatyáink iránti tiszteletből öltse fel ünnepi öltözékét, és legfőbb ékessége a tizenkét gyémánt zsinórhegy legyen, melyeket névnapjára kapott tőlem. Ez a válaszom.

Iszonyú válasz. Ausztriai Anna azt hitte, XIII. Lajos mindent tud, és hosszú, hét-nyolcnapos színlelésére a bíboros vette rá - úgysem volt idegen tőle az ilyesmi. Arca falfehér lett, csodás szépségű karjával, mely most mintha viaszból lett volna, egy konzolra támaszkodott, rémült pillantással meredt a királyra, és egy hangot sem válaszolt.

- Megértette, asszonyom? - kérdezte a király, és az utolsó cseppig kiélvezte a királyné rémületének gyönyörűségét, bár nem sejtette az okát.

- Megértettem, Felség - hebegte a királyné.

- Eljön a bálra?

- El.

- A gyémánt zsinórheggyel?

- Igen.

Ha lehet, a királyné még jobban elsápadt; a király észrevette, és jellegzetes gonosz, hideg kegyetlenséggel élvezte.

- Akkor meg is egyeztünk - szólalt meg aztán -, csak ennyit akartam mondani.

- De melyik napon lesz a bál? - kérdezte Ausztriai Anna.

XIII. Lajos ösztönösen megérezte, hogy nem felelhet a kérdésre; a királynő elhaló hangja felkeltette figyelmét.

- Hamarosan, asszonyom - felelte -, a dátumra azonban nem emlékszem, majd megkérdezem a bíborostól.

- Szóval a bíborostól származik a mulatság gondolata? - kiáltott fel a királyné.

- Tőle, asszonyom - felelt csodálkozva a király -, de miért?

- Ő kérte meg Felségedet, hogy a gyémánt zsinórhegyekkel hívjon meg a bálra?

- Azaz, hogy...

- Ő volt, Felség, igen ő!

- Ej, mit számít, hogy ő vagy én? Vagy halálos bűn ez a meghívás?

- Nem, Felség.

- Tehát eljön?

- El, Felség.

- Rendben van - szólt távozóban a király - rendben van, számítok rá.

A királyné térdet hajtott, nem annyira az etikett szerint, hanem úgy érezte, megcsuklik a térde. A király remek kedvében volt.

- Végem van - suttogta a királyné -, végem, mert a bíboros mindent tud, ő tartja kezében a királyt, a király még semmit sem tud, de hamarosan minden kiderül. Végem van! Istenem! Istenem! Istenem!

Egy párnára térdepelt, vonagló karjait homlokára fonta és imádkozott.

Csakugyan, kétségbeejtő volt a helyzet. Buckingham Londonban, Chevreuse asszony Tours-ban. A királynét sokkal jobban szemmel tartották, mint valaha, és úgy érezte, udvarhölgyei közt van az áruló, csak azt nem tudja, ki. La Porte a lábát sem tehette ki a Louvre-ból; szegény nő a világon senkiben nem bízhatott.

Farkasszemet nézett a veszéllyel, átérezte nagy magányát, és zokogott.

- Hát én már semmit nem tehetek Felségedért? - szólalt meg hirtelen egy hang; csupa szelídség volt, csupa szánalom.

A királyné villámgyorsan hátrafordult, mert a hang csengését nem lehetett félreérteni: ilyen hangon csak jó barát beszél.

Csakugyan: a csinos Bonacieux-né jelent meg a királyné lakosztályának egyik ajtajában; egy fülkében rakosgatta a ruhát és fehérneműt, amikor a király belépett; már nem távozható, s így mindent végighallgatott.

Amikor a királyné észrevette, hogy meglesték, éleset sikoltott, mert zavarában nem ismerte fel azonnal, hogy az a fiatalasszony áll előtte, akit La Porte ajánlott bizalmába.

- Nincs mitől félnie, asszonyom - szólt a fiatal nő, és maga is sírt, és kezét tördelte: annyira átérezte a királyné izgalmait -, szívvel-lélekkel Felségedé vagyok, és bármily távol esem is Felségedtől, bármily alantas is a helyzetem, azt hiszem, módját lelem, hogy eloszlassam Felséged aggodalmait.

- Maga! Nagy Isten! Maga! - kiáltott fel a királyné - nézzen hát rám, nézzen a szemembe. Árulók vesznek körül; megbízhatom-e magában?

- Ó, asszonyom! - kiáltott fel a fiatal nő, és térdre hullott - lelkem üdvösségére; örömet meghalnék Felségedért!

A szív legmélyéből fakadt ez a hang is, akárcsak az előbbi; nem, ez nem lehet tévedés.

- Igen - folytatta Bonacieux-né -, igen sok itt az áruló, de a Szűzanya szent nevére esküszöm, nincs nálam őszintébb híve Felségednek. Hallottam, hogy a király a gyémánt zsinórhegyeket kéri; ugye Buckingham hercegnek adta, asszonyom? Kis rózsafa kazettában voltak, nemde? A hóna alatt tartotta a herceg? Vagy tévedek? Nem az volt?

- Jaj, Istenem! Istenem! - sírdogált a királyné, és foga is vacogott rémületében.

- Nos, asszonyom! - folytatta Bonacieux-né - vissza kell szerezni a zsinórhegyeket.

- Vissza, vissza! - kiáltott fel a királyné - de hogyan? Mit tegyünk?

- El kell küldenünk a herceghez valakit.

- De kit?... kit?... hát megbízhatok én valakiben?

- Bízzék bennem, asszonyom; tüntessen ki bizalmával királyném, én majd találok hírvivőt!

- De írni kell neki!

- Igen, igen! Írni kell. Egy sor Felségedtől, és rajta: Felséged magánpecsétje.

- De halálos ítéletem az az egy sor; az az egy sor a válás, a számkivetés!

- Ha aljas kézbe kerül, igen! Én azonban jótállok, érte, hogy az az egy sor a kellő helyre jut.

- Jaj Istenem! Kezébe kell adnom az életemet, tisztességemet, becsületedet, mást nem tehetek!

- Igen, asszonyom, igen! Mást nem tehet; és én úgy megőrzöm, mint a szemem világát!

- De hogyan? Legalább azt mondja meg.

- Férjemet két-három nappal ezelőtt szabadlábra helyezték; még eddig nem is találkoztam vele. Derék, becsületes ember, nem gyűlöl, nem szeret senkit. Ő megteszi, amire kérem: ha azt mondom neki, utazzon el, ő nekivág az útnak; nem kérdezi, mit visz, átadja Felséged levelét, azt sem tudja majd, hogy Felséged írta; elviszi a megadott címre.

A királyné szenvedélyesen, hevesen mindkét kezével megragadta a fiatalasszony kezét, szemébe nézett, mintha a szíve mélyén akarna olvasni, s amikor látta, hogy a szép szeme csupa őszinteség, gyengéden megcsókolta.

- Tedd meg - kiáltott fel -, és megmented az életemet, a becsületedet!

- Felséged túloz, hiszen boldog vagyok, hogy szolgálhatom; Felséged nem szorul rá, hogy megmentsem életét és becsületét: hiszen csupán álnok cselszövők áldozata.

- Igaz gyermekem - igaz - szól a királyné -, helyesen beszélsz.

- Kérem hát azt a levelet, asszonyom, sürget az idő.

A királyné egy kis asztalkához sietett, tintát, papírt és tollat talált rajta; írt két sort, pecsétjével lezárta a levelet, és átadta Bonacieux-nénak.

- Azonban - mondta azután -, ne feledkezzünk meg egy fontos dologról.

- Mi az, asszonyom?

- A pénz.

Bonacieux-né elpirult.

- Persze, igaz - szólalt meg -, bevallom Felségednek, a férjemnek...

- A férjednek nincsen pénze, azt akarod mondani.
- De igen, pénze van, csak hogy igen fukar, ez az egy hibája. Ez azonban ne aggassa Felségedet, megtaláljuk a módját.
- Őszintén szólva nekem sincs - folytatta a királyné (s akik Motteville asszony emlékiratait olvasták, nem is furcsállják válaszat) -, de várj.

Ausztriai Anna ékszeres ládikójához sietett.

- Tessék - szólt a fiatalasszonyhoz -, itt ez a gyűrű; azt mondják, igen sokat ér; bátyám adta, a spanyol király; személyes tulajdonom, szabadon rendelkezem vele. Tedd el, tedd pénzzé, a férjed pedig azonnal induljon.
- Egy órán belül teljesül parancsa, asszonyom.
- Ugye látod, mi a címzés? - tette hozzá a királyné, és oly halkán beszélt, hogy alig lehetett szavait megérteni. - Buckingham herceg ölordsa, London.
- Saját kezébe jut el a levél.
- Köszönöm, gyermekem, köszönöm nemes szív! - kiáltott fel Ausztriai Anna.

Bonacieux-né megcsókolta a királyné kezét, fűzőjébe dugta a papirost, és elsuhan, mint egy könnyű röptű kismadár.

Tíz perc múlva otthon volt; ahogyan a királynénak említette, mióta kiszabadult, nem látta férjét; nem tudta, mennyire megváltozott Bonacieux felfogása a bíborosról. Azóta még tovább fejlesztette ezt a változást Rochefort gróf, aki két-három ízben is meglátogatta a rőföst, és a legmelegebb barátságba keveredett vele; nem sok fáradtságába került, hogy elhitesse Bonacieux-vel: felesége elrablásának nem volt semmi bűnös indoka, csupán a politikai előrelátás követelte így.

Az asszony egyedül találta Bonacieux urat; szegény ember nagy kinnal-keservvel éppen akkor szedegette rendbe lakását; csaknem valamennyi bútorát összetörték, kis híján minden szekrényét kiürítették, mert az igazságszolgáltatás nem tartozik ama három dolog közé, amely Salamon király szerint csöndben távozik, és nem hagy nyomot maga után. Még a szolgáló is elmenekült a házból, amikor gazdáját elfogták. A szegény leányzót úgy elfogta a rémület, hogy meg sem állt, míg Párizsból szülőföldjére, Burgundiába nem érkezett.

Alighogy hazatért, a derék rőfös nyomban elmondta feleségének szerencsés kiszabadulását; az asszony viszonzásképpen kijelentette, hogy nagyon örül neki, és mihelyt egy szabad félórácskát elcsíphet szolgálatából, ezt teljes egészében arra fordítja, hogy felkeresi férjét otthonában. A félórácska öt napig váratott magára, s ezt egyéb körülmények között kissé sokallta volna Bonacieux mester, ám amióta látogatóban volt a bíborosnál, s amióta Rochefort gróf őhozá járt látogatóba, ugyancsak volt min elmélkednie. Amint tudjuk, semmi nem tölti ki úgy az időt, mint az elmélkedés.

Tegyük még hozzá, hogy Bonacieux elmélkedései során felettébb rózsás színben látta a világot. Rochefort „kedves Bonacieux barátomnak” szólította, és folyton azt húzta a fülébe, hogy a bíboros rendkívül nagyra becsüli. A rőfös máris úgy érezte, elindult a nagyság és gazdagság felé.

Persze Bonacieux-né sem fecsérelné idejét, ő azonban, valljuk meg, nem szőtt nagyravágyó terveket; gondolatai akarva, akaratlan egyre csak azt a csinos és vakmerő fiatalembert rajzolták körül, aki oly lángoló szerelmesnek mutatkozott, Bonacieux-né tizennyolc esztendő volt, amikor férjhezadt; férje baráti körén kívül nem volt más társasága, Bonacieux urat

pedig az Isten sem arra teremtette, hogy ábrándjaikba foglalják az asszonyok, főként, ha érzelmeik túlemelkednek társadalmi helyzetükön. Bonacieux-nén nem fogott az alantas csábítás, ám a nemesi cím varázsa, főképp ebben az időben, szinte ellenállhatatlan volt a polgárságra, D'Artagnan pedig nem csupán nemesi címet, hanem gárdista zubbonyt is viselt, s a hölgyek ennél csupán a testőruniformist értékelték magasabbra. Igen, amint mondtuk, D'Artagnan szép volt, fiatal, kalandvágyó; ha udvarolt, látszott rajta, hogy szerelmes, és szomjazik a szerelemre. Ennyi varázserő szinte sok is, félannyi is elég lett volna, hogy egy huszonhárom éves fiatalasszony fejét elcsavarja, Bonacieux-né pedig épp ekkoriban töltötte életének e boldog esztendejét.

A két házastárs több mint egy hete nem találkozott; közben igen jelentős események zajlottak le életükben, most azonban mégis meglehetősen gondterhelten látták viszont egymást; persze Bonacieux úr ennek ellenére igaz örömet mutatott, és tárt karokkal fogadta feleségét.

Bonacieux-né csókra tartotta homlokát.

- Beszéljünk egy kicsit - szólt urához.

- Tessék? - ámuldozott Bonacieux.

- Jól hallotta, rendkívül fontos mondanivalóm van.

- Hát jó, nekem is van egy-két fontos kérdeznivalóm. Hogy is állunk például a megszőktetéssel?

- E pillanatban nem ez a legfontosabb - felelte Bonacieux-né.

- Hát mi? Talán az én elfogatásom?

- Arról még aznap értesültem; azonban, kedves uram, tudtam, hogy ártatlan, hogy nem kapható semmiféle cselszövésre, és nem tud semmiről, ami kínos helyzetbe hozhatná, sem saját magát, sem bárki mást, ezért nem tulajdonítottam nagyobb fontosságot a dolognak.

- Igazán kedves, hogy nem vette szívére, asszonyom - felelte Bonacieux, és megsértődött, amiért felesége ily közönyös. - Azt is tudja talán, hogy a Bastille egyik zárkájában sínylődtem egy teljes napot és egy éjszakát?

- Egy nap és egy éj nem a világ; ne vesztegessük hát a szót fogságára, beszéljünk most arról, mi a célja jövetelemnek.

- Úgy! Mi a célja jövetelemnek. Talán csak nem az, hogy látni kívánja az urát, akivel egy hete nem találkozhatott? - kérdezte vérig sértve a rőfös.

- De igen az is, meg egyéb is.

- Beszéljen!

- Rendkívül fontos dologban jöttem: egész jövőendő helyzetünk ettől függ, úgy lehet.

- Kedves Bonacieux-né asszony, amióta nem találkoztunk, helyzetünk ugyancsak megváltozott; azt sem csodálnám, ha néhány hónap múlva sokan irigyelnének bennünket.

- Én is így gondolom, főképpen ha teljesíti, amire utasítani akarom.

- Engem?

- Igen, magát. Szent és jó cselekedet vár magára, uram, ami egyben nem kevés pénzt is hoz a házhoz.

Bonacieux-né tudta, hogy férje gyengéjére tapint, ha pénzt emleget.

De aki egyszer tíz percet beszélt Richelieu bíborossal, gyökerestül megváltozik, ha százszor rőfös is.

- Nem kevés pénzt! - ismételte Bonacieux, és lebiggyesztette ajkát.

- Bizony!

- Mégis, körülbelül mennyit?

- Talán ezer aranyat is.

- Szóval amire kér, igen komoly dolog?

- Igen komoly.

- Éspedig?

- Azonnal útnak indul; egy papírt kap tőlem, semmi áron ki nem adja a kezéből, és személyesen a címzettnek adja át.

- Hová kell mennem?

- Londonba.

- Nekem! Londonba! Ej, asszonyom, ne bolondozzon: semmi dolgom Londonban.

- De valakinek fontos, hogy odamenjen.

- Ki az a valaki? Figyelmeztetem, hogy nem ugrom vakon a kútba, és nemcsak arra vagyok kíváncsi, mire vállalkozom, hanem arra is, kinek a kedvéért.

- Egy magas személyiség küldöttje lesz, egy másik magas személyiség várja; s a jutalom minden várakozást felülmúl; ennél többet nem ígérhetek.

- Cselszövés! Megint újabb cselszövés! Köszönöm, most már nem csal törbe, a bíboros úr felnyitotta a szemem.

- A bíboros - kiáltott fel Bonacieux-né -, maga látta a bíborost?

- Ő hivatott - felelte büszkén a rőfös.

- És maga engedelmeskedett! Ó, meggondolatlanság!

- Megvallom, jobbról-balról egy-egy ór fogott közre, nem sok választásom volt, megyek, vagy nem megyek. Az is igaz, hogy akkoriban még nem ismertem Őeminenciáját, s ezért őszintén örültem volna, ha mellőzhetem ezt a látogatást.

- Csak nem bántalmazta? Megfenyegette?

- Nem; kezet nyújtott és barátjának nevezett... Barátjának! Érti, asszonyom?... Velem barátkozik a nagy bíboros!

- A nagy bíboros!

- Nem illeti meg talán ez a cím?

- Felőlem megilletheti, egy azonban bizonyos: a miniszterek dicsősége múlandó, s aki eladja magát egy miniszternek, az esztelen; az ő hatalma fölött magasabb hatalom áll, s ez nem egy-egy ember szeszélye, hanem az eseményeknek ilyen vagy olyan kimenetelére támaszkodik: az ilyen hatalmat kell szolgálni.

- Asszonyom, nagyon fájlalom, én azonban más hatalmat nem ismerek, csupán a nagy emberét, akit szolgálni szerencsés lehetek.

- Maga a bíborost szolgálja?

- Úgy van, asszonyom, és mivel szolgálom, nem tűrhetem, hogy kegyed az állam biztonságát veszélyeztető cselszövényekbe keveredjen, és összeszűrje a levelet egy olyan asszonnyal, aki nem francia, s akiben spanyol szív dobog. Szerencsére helyén áll a nagy bíboros, tekintete éberén figyel, és a szívek mélyére lát.

Bonacieux szó szerint idézte Rochefort gróf egyik mondatát, a szegény asszony azonban, aki számított férjére, és ebben a reményben kezeskedett érte a királynénak, most mégis megbor-zongott; megdöbbenve eszmélt rá, micsoda veszedelem torkából menekült meg, és mennyire tehetetlen.

De jól ismerte férje gyengeségét, és főként kapzsiságát, s ezért nem adta fel a reményt, hogy megnyerje céljainak.

- Úgy! Szóval bíborospárti az úr! - kiáltott fel - úgy! Azoknak a pártjára áll, akik bántal-mazzák feleségét, és sértegetik a királynét!

- Az egyén érdeke eltörpül a közérdek előtt. Én azok pártján vagyok, akik oltalmazzák az államot! - szavalta Bonacieux.

Ezt a mondatot is Rochefort gróftól leste el, és élt az alkalommal, hogy feltálalja.

- Állam! Állam! Tudja is maga, mi az! - szólt Bonacieux-né, és vállat vont. - Maradjon meg egyszerű polgárnak, ne agyaskodjon, arra tartson, amerről a legtöbb hasznot remélheti.

- Haha! - mondta Bonacieux, s egy degeszre tömött zacskót fricskázott meg az ujjával; a zacskó tartama ezüstös csengést hallatott - hát ehhez mit szól, nyelvelő asszonyság?

- Honnan származik ez a pénz?

- Nem sejti?

- A bíborostól?

- Tőle és barátomtól, Rochefort gróftól.

- Rochefort gróf! De hisz ő rabolt el!

- Meglehet.

- És maga pénzt fogad el tőle?

- Nem maga mondta, kedvesem, hogy csak politika volt az a szöktetés?

- De azért raboltak el, hogy eláruljam úrnőmet, hogy kínzásokkal olyan vallomást csikarjanak ki belőlem, mely felséges királyném becsületét, sőt talán életét is kockára tehetné volna.

- A maga felséges királynéja álnok spanyol nő, asszonyom - folytatta Bonacieux -, s a bíboros nagyon helyesen cselekszik.

- Uram - szólt a fiatalasszony -, tudtam, hogy gyáva, fösvény és idétlen, de nem tudtam, hogy becsstelen is!

- De asszonyom - felelt Bonacieux, aki még sosem látta dühösnek a feleségét és visszarettent a hitvesi kirobbanástól -, asszonyom, miket beszél?

- Azt, hogy maga gyalázatos! - folytatta Bonacieux-né, midőn látta, hogy ismét egy kissé férje fölé kerekedik. - Fúj! Maga politizál, maga! És ráadásul a bíboros oldalán! Fúj! Testét-lelkét az ördögnek adja, hogy pénzt szerezzen.

- Nem az ördögnek, a bíborosnak.

- Mindegy! - kiáltott fel a fiatalasszony. - Richelieu maga a sátán.

- Hallgasson asszonyom, hallgasson, nehogy meghallja valaki!

- Helyes, igaza van; kisül a szemem a gyávasága miatt.

- De mondja meg hát végre, mit akar tőlem?

- Mondtam már: induljon útnak azonnal, és teljesítse becsülettel a megbízatást, mellyel kitüntetem. Ha megteszi, megbocsátok, mindent elfelejtek, sőt - azzal kezét nyújtotta - ismét elnyeri barátságomat.

Bonacieux fösvény volt és gyáva féreg, feleségét azonban szerette: egészen elérzékenyült. Ötvenéves férfi nem duzzog sokáig huszonhárom éves asszonyra. Bonacieux-né észrevette, hogy férje habozik.

- Nos, hogyan határoz? - kérdezte.

- De gondolja meg, hogy mit kíván tőlem, édes angyalom! London messze van Párizstól, igen messze, a megbízatás pedig talán nem is veszélytelen.

- Annyi baj legyen; kerülje a veszélyt!

- Hát jó, kedves Bonacieux-né - szólt a rőfös -, kimondom kereken: félek a cselszövéstől, nem vállalom. Én már tudom, mi az a Bastille. Brrr! Rémséges! Ha csak rágondolok is, borsódzik a hátam. Kínpaddal fenyegettek. Tudja, mi a kínpad? Faéket vernek a lába húsába, míg el nem törik a csontja! Nem és nem! Nem, megyek. Hej! Az áldóját! miért nem megy maga? Most látom, hogy mind mai napig megtévesztett a viselkedése: maga nem asszony, maga férfi, megveszekedett fenegyerek!

- Maga meg vénasszony, nyavalyás banya, tökkelütött fajankó. Maga gyáva nyúl. Hát csak annyit mondok: ha nem indul tüstént, a királyné parancsára lefogatom, és hiába fél a Bastille-től, oda csukatom.

Bonacieux egészen elmerült gondolataiba: fontolgatta-latolgatta magában, ki rettentőbb, ha haragszik a bíboros vagy a királyné. De erősen a bíboros haragja felé billent a mérleg.

- Hát csak csukasson le a királyné - szólalt meg -, én majd őeminenciájához folyamodom.

Bonacieux-né menten belátta, hogy messzibb ment a kelleténél, és megdöbbsent, hogy így kiadta magát. Egy pillanatig iszonyodva jártatta szemét a férfi korlátolt ábrázatán: könyörtelen elszánás tükröződött azon, az ostobák gyávasága.

- Hát rendben van! - szólalt meg az asszony. - Lehet, hogy végeredményben igaza van: a férfiak mégiscsak jobban értenek a politikához, maga pedig különösen, hisz már a bíborossal is beszélgetett. De azért mégiscsak szomorú - tette hozzá -, hogy azt hittem, a férjem szeret, és számíthatok rá, ő pedig ilyen szívtelen hozzám, és nem teljesíti pillanatnyi szeszélyemet.

- Az ám, de ki tudja, mire vezet az ilyen szeszély - mondta Bonacieux úr diadalmasan -, én pedig lépre nem megyek!

- Hát jó, nem is kérem tovább - sóhajtott fel a fiatalasszony -, ne beszéljünk többet erről.

- Legalább annyit mondana meg, mi dolgom volna Londonban - folytatta Bonacieux, mert ha későn is, eszébe jutott Rochefort figyelmeztetése: igyekezzen kiszedni feleségéből a titkait.

- Nem lényeges - mondta a fiatalasszony, és most ösztönös bizalmatlanság fogta el -, semmi-ség az egész, asszonyi szeszély, valami bevásárlás. De sokat lehetett volna keresni rajta.

Minél jobban védekezett azonban a fiatalasszony, annál inkább gyökeret vert Bonacieux fejében a gondolat, hogy felesége fontos titkot rejteget előle. El is határozta, hogy nyomban Rochefort grófhhoz siet, és elmondja, hogy a királyné hírvívót akar küldeni Londonba.

- Bocsásson meg, kedves Bonacieux-né, ha, itt hagyom - mondta -, nem tudtam, hogy meglátogat, és megbeszéltem egyik barátommal, hogy találkozunk; de hamarosan visszajövök, s ha van fél perc ideje, várjon meg, kérem; nem sok időt töltök a barátommal, máris itt vagyok, és elkísérem a Louvre-ba; amúgy is későre jár.

- Köszönöm, uram - válaszolt Bonacieux-né -, aki nem talpig férfi, attól nem fogadok el semmiféle szolgálatot; visszatalálok én a Louvre-ba egyedül is.

- Ahogy parancsolja, asszonyom - felelt a kiérdemesült rőfös. - Remélem, hamarosan láthatom.

- Hamarosan; remélem, a jövő héten lesz némi szabad időm; ránk is fér; dolgainkat meg lehetőségen összekavarták, legfőbb ideje, hogy rendet teremtsünk.

- Nagyon helyes; várni fogom. Azért nem haragszik?

- Ugyan! Egy csöppet sem.

- Szóval a viszontlátásra?

- Hamarosan.

Bonacieux kezét csókolt feleségének, aztán elsietett.

- Hát - mondta Bonacieux-né, amint férje becsapta a kaput, és ő magára maradt -, egyéb sem hiányzott, mint hogy „megbíborosodjon” ez az ökör! Én meg felelősséget vállaltam érte, ígéretet tettem drága jó királynémnak... Jaj, istenem, istenem! Azt hiszi majd, én is csak spion vagyok! No, Bonacieux uram! Valami nagyon sose szerettem, de most már egyenesen gyűlölöm. Megkeserüli ezt még, tudom istenem!

Alig ejtette ki e szavakat, koppantást hallott feje fölött a mennyezeten. Föltekintett: egy hang kiáltott le hozzá a padlón keresztül:

- Édes asszonyom, nyissa ki a bejáró kiskapuját, azonnal ott leszek.

AZ UDVARLÓ ÉS A FÉRJ

- Nos, asszonyom! - szólt D'Artagnan, midőn a fiatalasszony ajtót nyitott és ő belépett - ne haragudjon, ha kimondom: szájalmas alak a férje.

- Hogyan? Hallotta, mit beszéltünk? - kérdezte élénken Bonacieux-né, és nyugtalanul pillantott D'Artagnanra.

- Mind egy szóig.

- Jaj istenem, de hogyan?

- Megvan rá a saját módszerem; annak segítségével hallgatóztam már akkor is, amikor a bíboros fogdmegeivel folytatott valamivel élénkebb eszmecsérét.

- És mennyit értett meg abból, amit beszéltünk?

- Sokat: először is, hogy a férje, hálistennek, ostoba számár; aztán, hogy kegyed szorult helyzetben van, aminek őszintén örülök, mert így a szolgálatára lehetek, és isten látja lelkemet, tűzbe megyek kegyedért, ha kell; végül, hogy a királyné bátor, értelmes, megbízható embert keres egy londoni utazásra. A három tulajdonságból legalább kettővel rendelkezem: tessék, parancsoljon velem.

Bonacieux-né nem válaszolt, csak a szíve kalapált örömeiben, és szemében titkos remény villant föl.

- És mi a biztosíték, hogy nem csalódom, ha magára bízom ezt a feladatot? - kérdezte.

- A szerelmem. Kérem, szóljon, parancsoljon: mit tegyek?

- Istenem, istenem! - rebegte a fiatalasszony - rábízhatok-e ilyen titkot magára, uram? Hiszen még szinte gyerek!

- Hát jó, látom, olyan embert keres, aki jótáll értem.

- Ez nagyon megnyugtató, nem is tagadom.

- Ismeri Athost?

- Nem.

- Porthost?

- Nem.

- Aramist?

- Őt sem. Kik ezek az urak?

- A király testőrei. Ismeri Tréville urat, kapitányukat?

- Ó igen, őt már ismerem, ha nem is személyesen; a királyné nem egy ízben emlegette, milyen bátor és hűséges nemesúr.

- Attól remélem nem fél, hogy Tréville úr kiszolgáltatja kegyedet a bíborosnak?

- Nem! Nem!

- Hát akkor mondja el neki a titkát, és bármily fontos, értékes, rettenetes, kérdezze meg tőle, rám bízhatja-e?

- De a titok nem az én titkom; nem adhatom ki.

- De Bonacieux úrnak, ugye, az imént majdnem kiadta? - kérdezte bosszúsan D'Artagnan.
- Odvas fára, postagalambra, kutyára is rábízzuk olykor leveleinket.
- Pedig láthatja, hogy szeretem.
- Mondani ezt mondja.
- Talpig lovag vagyok!
- El is hiszem.
- Bátor vagyok!
- Ebben nem kételkedem.
- Tegyen hát próbára.

Bonacieux-né a fiatalemberre pillantott; még nem küzdötte le teljes habozását. De a férfi szeme úgy lángolt, hangja oly meggyőzően csengett, hogy kezdett ébredezni benne a bizalom. Különbösen is olyan volt a helyzet, hogy mindent kockára kellett tennie, ha el akarta érni célját. A túlságos titkolódzás, a túlságos bizalom egyaránt vesztébe sodorhatja a királynét. Aztán, mi tagadás, önkéntelen vonzalmat érzett ifjú védelmezője iránt, s ez is arra ösztönözte, hogy beszéljen.

- Rendben van - szólt a férfinak -, meghallgatom fogadkozását, meghajlok biztosítékai előtt. De Istenre esküszöm, aki mindent hall, hogy ha elárul, megölöm magam, még ha ellenségeim meg is kegyelmeznének - és halálom a maga lelkén szárad.

- Én pedig, asszonyom, esküszöm az Isten színe előtt - szólt D'Artagnan -, hogy ha parancsának teljesítése közben elfognak, inkább meghalok, de semmit nem teszek és nem szólok, ami bárkinek árthat.

És a fiatalasszony elárulta a szörnyű titkot, melynek egy részét a véletlen folytán a múltkor a Szivattyúháznál már megismerte a fiatalember.

Ez volt kettőjük szerelmi vallomása.

D'Artagnan sugárzott a büszkeségtől és az örömtől. Titka van, szeret egy asszonyt, az is szereti őt, és bíz benne: óriásnak érezte magát.

- Indulok - szólt -, máris indulok.
- Indul! - kiáltott fel Bonacieux-né - hát a csapata, hát a kapitánya?
- Istenemre, drága Constance, mióta együtt vagyunk, eszembe sem jutottak! Igen, igaza van, szabadságot kell kérnem.
- Újabb akadály - suttogta Bonacieux-né szomorúan.
- Sebaj! - kiáltott fel D'Artagnan némi töprengés után - ezzel megbirkózom, nyugodt lehet.
- De hogyan?
- Még ma este felkeresem Tréville urat; megkérem, eszközölje ki számomra sógoránál, Des Essarts úrnál az engedélyt.
- De még van valami...
- Mi? - kérdezte D'Artagnan, látva, hogy Bonacieux-né habozik.
- Attól tartok, hogy nincs pénze.

- „Attól tart?” Ez túl szép kifejezés - szólt D’Artagnan elmosolyodva.

- Tessék - folytatta Bonacieux-né, azzal kinyitott egy szekrényt, egyik fiókjából elővette a zacskót, melyet alig félórája oly szerelmesen becézgetett a férje -, tessék, itt ez a pénz.

- A bíboros pénze! - kacagott fel D’Artagnan.

Emlékszünk még, hogy hála a kiemelt padlónak, elejétől végig hallotta, miről társalog a rőfös és felesége.

- A bíborosé -, válaszolt Bonacieux-né -, amint látja, egészen mutatós.

- Istenemre! - kiáltott fel D’Artagnan - külön öröm, hogy Őeminenciája pénzén mentjük meg a királynét!

- Aranyos, kedves fiatalember - mondta Bonacieux-né. - Biztosra veheti, hogy őfelsége hálája nem marad el.

- Ó! Máris bőven elnyertem jutalmamat! - kiáltott fel D’Artagnan. - Szeretem magát, s maga nem utasít el; annyi boldogságot nem is mertem remélni.

- Pszt! - szólt Bonacieux-né és összerezszent.

- Mi az?

- Valaki beszél az utcán.

- Talán a...

- A férjem. Ő az, megismerem!

D’Artagnan az ajtóhoz ugrott, és rátolta a reteszt.

- Addig ide be nem teszi a lábát, míg én itt vagyok - mondta -, akkor nyisson ajtót, ha már elmentem.

- De hiszen én sem maradhatok itt. Mit mondok neki, ha keresi a pénzt? S ha itt vagyok, rajtam keresi.

- Igaz, ki kell jutnunk a házból.

- De hogyan? Ha kimozdulunk, észrevesz.

- Akkor mást nem tehetünk; menjünk fel a szobámba.

- Istenem! - kiáltott fel Bonacieux-né - hogy mondja ezt? Megijeszt a hangja.

E szavak közben egy könnycsepp csillant meg Bonacieux-né szemében. D’Artagnan látta, hogy könnyezik, és megrendülve, elérékenyülten vetette magát a lába elé.

- Olyan biztonságban lesz nálam - szólalt meg -, mint az Isten házában; nemesi szavamra fogadom.

- Menjünk, barátom - felelt az asszony -, megbízom magában.

D’Artagnan óvatosan elhúzta a reteszt, aztán mint az árnyék, nesztelenül kiosontak a belső ajtón a kapualjba, felsurrantak a lépcsőn, és eltűntek D’Artagnan szobájában.

Alig kerültek belül a küszöbön, a fiatalember biztonság okáért eltorlaszolta az ajtót; aztán mindketten az ablakhoz léptek, és a zsalu hasadékán át megpillantották Bonacieux urat: egy köpönyeges férfival beszélgetett.

A köpönyeges ember láttára D'Artagnan felszökött, félig kivonta a kardját, s az ajtóban termett.

A meung-i férfi állt az utcán.

- Mit csinál? - kiáltott fel Bonacieux-né - mindkettőnket tönkretesz.

- Ha egyszer megesküdtem, hogy megölöm! - felelte D'Artagnan.

- De életét már elajándékozta valakinek, nem rendelkezik vele szabadon. A királyné nevében megtiltom, hogy bármi más kockázatot vállaljon, mint az utazás.

- A saját nevében semmit nem parancsol?

- A saját nevemben - szólt Bonacieux-né, s hangján érzett, hogy nem ura érzelmeinek -, saját nevemben én csak kérem erre. De hallgassunk, mintha rólam beszélnének.

D'Artagnan az ablakhoz lépett és figyelt.

Bonacieux úr visszatért lakásába, s amikor látta, hogy senki sincs odabent, a köpönyeges férfihoz sietett, akit közben egy pillanatra egyedül hagyott.

- Nincs itt - mondta neki -, biztosan visszatért a Louvre-ba.

- Bizonyos benne - kérdezte az idegen -, hogy felesége nem sejtette meg, miért távozott?

- Bizonyos - hetvenkedett Bonacieux -, rövideszű asszony az.

- Vajon a fiatal gárdista itthon van-e?

- Nem hiszem; amint látja, ablakán zárva a zsalu, a réseken semmi fény nem szűrődik elő.

- Mégsem ártana utánanézni.

- De hogyan?

- Kopogtasson az ajtaján.

- Megkérdezzem az inasát?

- Kérdezze.

Bonacieux újra belépett a házba, kinyitotta ugyanazt a kaput, amelyiken az imént surrant át a két menekülő, felkapaszkodott egészen D'Artagnan szobájáig, és kopogtatott.

Semmi válasz. Porthos akkor este különösképpen ki akarta vágni a rezet, és kölcsönkérte Planchet-t. D'Artagnan pedig nem esett a feje lágyára, hogy életjelt adjon magáról.

Amint Bonacieux ujja megkoppant az ajtón, a fiatal pár szíve nagyot dobbant.

- Senki sincs itthon - szólt Bonacieux.

- Nem baj, mi azért csak menjünk be magához; biztonságosabb, mintha a küszöbön ácsorgunk.

- Jaj istenem! - suttogta Bonacieux-né - semmit sem fogunk hallani.

- Sőt ellenkezőleg - szólt D'Artagnan -, most hallunk majd csak igazán.

Felemelt három-négy kőlapot, és ettől menten valóságos Dionizosz füle lett a szobája; szőnyeget terített a földre, letérdelt, és intett Bonacieux-nénak, hogy kövesse, hajoljon ő is a nyílás fölé.

- Biztos, hogy nincs otthon senki? - szólt az idegen.

- Tűzbe teszem a kezem - felelte Bonacieux.
  - Tehát azt hiszi, hogy a felesége...
  - Visszatért a Louvre-ba.
  - Csak magával beszélt, senki mással?
  - Csak velem.
  - Ez mindennél fontosabb, tudja-e?
  - Szóval, amit jelentettem, az igen...
  - Igen jelentős dolog, kedves Bonacieux barátom, percig sem titkolom.
  - Tehát a bíboros úr elégedett lesz?
  - Kétségtől.
  - A nagy ember!
  - Egészen bizonyos, hogy beszélgetése közben felesége nem említette senkinek a nevét?
  - Nem, nem hiszem.
  - Nem ejtette ki Chevreuse asszony, Buckingham úr vagy Vernet asszony nevét?
  - Nem, csupán annyit mondott, hogy egy magas személy érdekében kíván Londonba küldeni.
  - Hitvány besúgók! - suttogta Bonacieux-né.
  - Csend! - szólt D'Artagnan, és megfogta az asszony kezét; az pedig észre sem vette, nem tiltakozott.
  - Mindegy - folytatta a köpönyeges -, mégis nagy számár maga; színleg el kellett volna fogadnia a megbízást, akkor most kezében volna a levél; az állam nagy veszélytől menekült volna meg, maga pedig...
  - Én pedig?
  - Maga pedig, igen - nemességet kapott volna a bíborostól...
  - Ki mondta? A bíboros úr?
  - Igen, tudomásom van róla, hogy régen tartogatja magának ezt a meglepetést.
  - Legyen nyugodt - folytatta Bonacieux -, a feleségem imád, még van idő.
  - Hülye! - suttogta Bonacieux-né.
  - Csend! - szólt D'Artagnan, és még jobban megszorította a kezét.
  - Mi az, hogy még van idő? - kérdezte a köpönyeges.
  - Elmegyek a Louvre-ba, kihívatom a feleségemet, azt mondom neki, hogy meggondoltam a dolgot, megszerzem a levelet, és rohanok a bíboroshoz.
  - Hát csak siessen! Nemsokára visszajövök, hogy megtudjam, mi az eredmény.
- Az idegen eltávozott.
- Gyalázatos! - mondta Bonacieux-né; a díszes jelző most is férjének szólt.
  - Csend! - ismételte D'Artagnan, és még erősebben szorította a kezét.

E pillanatban szörnyű üvöltés riasztotta fel tűnődéséből D'Artagnant és a fiatalasszonyt. A férj üvöltött: most vette észre a zacskó eltűnését, és jajveszékelt, hogy meglopták.

- Ó, Istenem! - tört ki Bonacieux-né - fellármázza a szomszédokat.

Bonacieux sokáig óbégatott, ám oly gyakori volt az effajta jajveszékeltetés, hogy a Sírások utcájában senki nem dugta ki rá az orrát; a rőfös háza egy ideje amúgy sem örvendezett túlságosan jó hírek. Amikor Bonacieux látta, hogy senki sem jelentkezik, folyvást kiáltozva eltávozott; hangja mind messzebből és messzebből hallatszott, a Komp utca felől.

- Elment, most magának is mennie kell - szólt Bonacieux-né -, csak bátran, de mindenekfölött óvatosan. Ne feledje, hogy a királynéé az élete.

- Az övé és kegyedé! - kiáltott fel D'Artagnan. - Ne féljen, szépséges Constance, visszatérek, és méltó leszek a hálára; de vajon a szerelmére is méltó leszek-e?

A fiatalasszony nem szólt, de piruló arca megadta a választ. Néhány pillanat múlva D'Artagnan is eltávozott, szintén állig beburkolózva nagy köpenyébe, melynek szélét kackiásan emelte magasba hosszú kardja.

Bonacieux-né követte a tekintetével; akkor pillantanak oly hosszan férfi után az asszonyok, ha szerelmesek. Amikor azonban a fiatalember eltűnt az utcasarkon, az asszony térdére hullott, és összekulcsolta kezét:

- Ó Istenem! - kiáltott fel - vigyázz a királynéra, vigyázz rám!

A HADITERV

D'Artagnan meg sem állt, míg Tréville úrhoz nem ért. Azt latolgatta, hogy a gaz idegen néhány perc múlva valószínűleg értesíti a bíborost, hiszen nyilván az ügynöke; s nagyon jól látta, hogy egyetlen pillanatot sem veszíthet.

A fiatalember szíve csordultig volt örömmel. Itt az alkalom; egy csapásra dicsőséget és pénzt szerezhet; máris bizalmas közelségbe került imádottjához, biztató kezdet kétségtelenül. A véletlen kegye tehát már a kezdet kezdetén többet adott neki, mint amennyit kérni merészelt volna a gondviseléstől.

Tréville úr a szalonjában tartózkodott, körülötte egész udvara: a megszokott nemesi társaság. Mindenki ismerte D'Artagnant, a ház barátját; a fiatalember tüstént be is lépett a kapitány dolgozószobájába, és tudatta vele, hogy fontos ügyben várja.

Alig várt rá öt percet, Tréville úr máris megjelent. A fiatal gárdista sugárzott az örömtől, s a derék kapitány első pillantásra felmérte, hogy csakugyan valami nagy dolog történhetett.

D'Artagnan egész úton azon töprengett, elmondjon-e mindent őszintén Tréville úrnak, vagy érje be annyival, hogy titkos ügyben szabad kezet kér tőle, Tréville úr azonban mindig olyan kifogástalanul viselkedett, oly buzgó hűséggel szolgálta a királyt és a királynét, s oly szívélyesen utálta a bíborost, hogy a fiatalember elhatározta, mindent elmond neki.

- Hivatott, fiatal barátom? - kérdezte Tréville úr.

- Igen, uram - szólt D'Artagnan -, remélem megbocsátja, hogy zavarom; nyomban elmondom, mily fontos ügyben járok.

- Beszéljen, hallgatom.

- Nem kisebb dologról van szó - mondta D'Artagnan, és halkabbra fogta a hangját -, mint hogy veszélyben a királyné becsülete, sőt talán élete is.

- Mit beszél? - kérdezte Tréville úr, és körülnézett, valóban egyedül vannak-e; aztán ismét kérdően pillantott D'Artagnanra.

- Azt, hogy véletlenül egy titokról értesültem...

- Remélem, megtartja, fiatalember, ha kedves az élete.

- De kapitány uramnak el kell mondanom; csak nagyságodtól remélhetek segítséget megbízásomban, mely őfelségétől származik.

- A maga titkáról van szó?

- Nem, uram, a királyné titkáról.

- Felhatalmazta Őfelsége, hogy megossza velem?

- Nem, uram, sőt ellenkezőleg: teljes titoktartásra szólítottak fel.

- Akkor miért akarja elárulni nekem?

- Mert, amint említettem, nagyságod nélkül tehetetlen vagyok, s attól tartok, ha nem mondom el, mi készítet rá, nagyságod megtagadja tőlem a kegyet, melyet kérni szeretnék.

- Őrizze meg a titkát, fiatalember, és mondja, mit óhajt.

- Azt óhajtánám, eszközöljön ki részemre Des Essarts úrtól két hét szabadságot.

- Mikor?
  - Még ma éjjel.
  - Távozik Párizsból?
  - Kiküldetésre megyek.
  - Tudhatom, hová?
  - Londonba.
  - Érdeke-e valakinek, hogy ne érjen célba?
  - Azt hiszem, a bíboros minden árat megadna érte, ha utazásom kudarcot vallana.
  - Egyedül vág neki?
  - Egyedül.
  - Akkor Bondynál úgysem jut tovább; úgy legyen Tréville a nevem.
  - Miért?
  - Elteszik láb alól.
  - Kötelességemet teljesítve halok meg.
  - És nem teljesíti küldetését.
  - Ez igaz - mondta D'Artagnan.
  - Higgyen nekem - folytatta Tréville -, efféle ügyekre legalább négy ember kell: akkor az egyik célba ér.
  - Való igaz, uram - felelte D'Artagnan. - Nagyságod ismeri Athost, Porthost és Aramist; hadd kérdezzem meg, segíthetnek-e nekem.
  - Mit szólnak majd, ha nem árulja el nekik a titkot, melyről én önként lemondtam?
  - Egyszer s mindenkorra vak bizalmat és feltétlen hűséget esküdtünk egymásnak; meg aztán nagyságod megmondhatja nekik, hogy teljesen megbízik bennem: ők nem fognak bennem kételkedni.
  - Mindhármójuknak engedélyezhetek kétheti szabadságot, ehhez jogom van; Athos még most sem heverte ki múltkori sebesülését, ő elmehet fürdőre, Forges-ba; Porthos meg Aramis pedig elkísérheti jó barátját; miért is hagynák el sanyarú helyzetében? Lakásukra küldetem szabadságos levelüket: ez lesz a bizonyíték, hogy hozzájárulok elutazásukhoz.
  - Köszönöm, uram, túl kegyes hozzám.
  - Tehát keresse fel őket azonnal; intézzenek el mindent ma éjszaka. De várjon! Mindenekelőtt foglalja írásba kérelmét Des Essarts úrhoz. Meglehet, hogy idejövet nyomon követte valami spion; akkor pedig a bíboros már régen tudja, hogy idejött; nem árt, ha jelenlétét megindokolja.
- D'Artagnan megfogalmazta a kérvényt, Tréville úr átvette, és megnyugtatta, hogy hajnali kettőre mindegyik útítársának lakásán lesz a szabadságos levél.
- Nagyon kérem, kapitány uram, az enyémet Athos címére küldesse - szólt D'Artagnan. - Attól tartok, hívatlan vendég várhat, amikor hazatérek.

- Ne féljen semmitől. Szerencsés utat, Isten áldja! Megálljon csak! - szólította vissza Tréville úr a fiatalembert.

D'Artagnan visszafordult.

- Pénze van?

D'Artagnan megzörgette zsebében a pénzeszacskót.

- Elég? - kérdezte Tréville.

- Háromszáz arany.

- Rendben van, ennyivel akár a világ végéig utazhat; menjen hát.

D'Artagnan elköszönt a kapitánytól, az meg kezét nyújtotta neki; D'Artagnan tisztelettel és hálával szorította meg. Amióta Párizsba érkezett, csak jót mondhatott a jeles férfúra, aki mindig megbecsülésre méltónak, egyenes, nagy jellemnek mutatkozott.

A fiatal testőrt első útja Aramishoz vezette; nem járt barátja házatáján azóta, hogy azon a nevezetes estén odáig osont Bonacieux-né után. Sőt nem is igen találkozott Aramisszal, s valahányszor látta, úgy rémlett neki, mély szomorúság ül vonásain.

Aramis ma este is komoran, mélázva virrasztott. D'Artagnan faggatni kezdte, mért olyan mélabús; Aramis bocsánatot kért, s azt mondta, a jövő héten latin nyelvű szövegmagyarázatot kell írnia Szent Ágoston XVIII. fejezetéhez, ez foglalja le minden gondolatát.

Alig beszélgetett egymással a két jó barát egy-két pillanatig, Tréville úr egyik szolgája lépett be, pecsétetes boríték a kezében.

- Hát ez mi? - kérdezte Aramis.

- Uraságod szabadságot kért, a szabadságos levelet hoztam el - válaszolta a küldönc.

- Én nem kértem semmiféle szabadságot.

- Hallgasson és vegye át - mondta D'Artagnan. - Neked meg barátom, nesze egy fél arany a fáradságodért; mondd meg Tréville úrnak, hogy Aramis úr igaz szívvel köszöni jóságát. Eredj!

Az inas földig hajolt, és távozott.

- Mit jelentsen ez? - kérdezte Aramis.

- Készüljön fel egy kéthetes utazásra, és jöjjön velem.

- Most hagyjam el Párizst, most, amikor azt sem tudom...

Aramis elhallgatott.

- Hogy mi van vele, ugyebár? - fejezte D'Artagnan.

- Kivel mi van? - kérdezte Aramis.

- A hölggyel, aki itt járt a múltkor a hímzett zsebkendővel.

- Honnét veszi, hogy egy hölgy járt itt? - szólt Aramis, és elsápadt, mint a halál.

- Láttam.

- Azt is tudja, kicsoda?

- Úgy hiszem, legalábbis gyanítom.

- Hát - szólt Aramis -, ha úgyis oly sokat tud, nem tudja véletlenül, mi lett a hölgygel?
- Úgy sejtem, visszatért Tours-ba.
- Tours-ba? Úgy van, ez az: akkor hát ismeri. De ha visszatért Tours-ba, miért nem értesített?
- Mert attól félt, hogy lefognák.
- Miért nem írt?
- Félt, hogy bajba keveri.
- Köszönöm, D'Artagnan! Az életem adja vissza! - kiáltott fel Aramis. - Azt hittem, semmibe vesz és már el is hagyott. Micsoda boldogság volt, hogy viszontláthatom! Nem hittem, hogy kockára teszi szabadságát a kedvemért; de akkor miért jött mégis Párizsba?
- Amiért mi jelenleg Angliába készülünk.
- Éspedig? - kérdezte Aramis.
- Egyszer megtudja majd, egyelőre azonban, kedves Aramis, hadd legyen példaképem a *teológus unokahúgának* diszkréciója.

Aramis elmosolyodott; eszébe jutott, mit mesélt valamelyik este barátainak.

- Nos, ha bizonyosan tudja, D'Artagnan, hogy a hölgy eltávozott Párizsból, nekem sincs itt semmi keresnivalóm, készségesen követem. Mit mond, hová is megyünk?
- Egyelőre Athoshoz, és ha csakugyan velem jön, arra kérem, siessünk, mert máris sok időt elvesztegettünk. Igaz is, szóljon Bazinnek.
- Bazin is velünk jön? - kérdezte Aramis.
- Esetleg semmiképpen sem árt, ha egyelőre elkísér bennünket Athosig.

Aramis beszólította inasát, megparancsolta neki, jöjjön utánuk Athos lakására, aztán így szólt:

- Mehetünk.

Fogta a köpenyét, kardját, három pisztolyát; végigvizitált három-négy fiókot, nem lappang-e véletlenül egy ottfelejtett arany valamelyikben, de mindhiába. Amikor belátta, hogy kár minden kutatásért, megindult D'Artagnan után, s azon töprengett, honnan tudja ez a zöldfülű gárdista éppoly jól, akárcsak ő, miféle hölgyet látott vendégül, és honnan tudja még nála is jobban, mi van vele jelenleg.

Amint kiléptek a házból, D'Artagnan vállára tette a kezét, és merőn rátekintett.

- Ugye nem szólt senkinek arról a hölgyről? - kérdezte.
- Senkinek a világon.
- Athosnak és Porthosnak sem?
- Egy mukkot sem.
- Akkor jó.

Miután ebben a fontos kérdésben így dűlőre jutottak, folytatták útjukat, és csakhamar megérkeztek Athos lakására.

Amikor betoppantak, Athos egyik kezében éppen szabadságos levelét tartotta, a másikban Tréville úr levelét.

- Meg tudnák magyarázni, miért kaptam ezt a levelet, és mi ez a szabadság? - kérdezte csodálkozva.

Kedves Athos, mivel egészségi állapota feltétlenül megköveteli, hozzájárulok, hogy két hetet pihenjen. Keresse hát fel a forges-i gyógyfürdőt, vagy más megfelelő fürdőhelyet. Mielőbbi jobbulást kívánva maradok

*Őszinte híve
Tréville*

- Megmondom, Athos: a szabadság és a levél azt jelenti, hogy velem kell jönnie.

- Fürdőre, Forges-ba?

- Oda vagy máshová.

- A király kívánja így?

- A király vagy a királyné; vagy talán, nem Ófelségeik szolgái vagyunk?

E pillanatban lépett be Porthos.

- Hej, az áldóját - szólalt meg -, ez aztán cifra dolog! Miféle új divat ez, mióta adnak szabadságot a testőrnek, ha nem kéri?

- Amióta jó barátjuk kér helyettük is.

- Hohó! - szólt Porthos - valami meglepetést szimatolok!

- Úgy van, utazunk - mondta Aramis.

- Mi tájra? - kérdezte Porthos.

- Bizisten, magam sem nagyon tudom - szólt Athos -, kérdezd meg D'Artagnant.

- Londonba, urak - mondta D'Artagnan.

- Londonba! - kiáltott fel Porthos - mi keresnivalónk van Londonban?

- Erről nem beszélhetek, uraim, csak annyit kérek, bízzanak bennem.

- Az ám - szólt közbe Porthos -, csak hogy a londoni útra pénz is kell, nekem pedig egy vasam sincs.

- Nekem sincs - szólt Aramis.

- Nekem sincs - szólt Athos.

- Van nekem - mondta D'Artagnan, azzal előhúzta a vagyont érő zacskót a zsebéből, és az asztalra tette. - Háromszáz arany van benne, mindegyikünknek jut belőle hetvenöt: épp ennyi kell jövet-menet a londoni útra. Különbén sincs miért aggódnunk, úgysem érünk oda valamenyen.

- Miért ne érnénk?

- Mivel útközben minden valószínűség szerint lemarad majd egyik-másikunk.

- Csak nem hadba indulunk?

- De bizony hadba, és utunk, meg kell mondanom, csöppet sem lesz veszélytelen.

- Hohó! Ha már vásárra viszem a bőröm - szólt Porthos -, talán csak megtudhatom kiért?

- Sokra mégy vele! - mondta Athos.

- Nem azért mondom - szólalt meg Aramis -, de én is helyeslem Porthos kérdését.
  - Talán számadással tartozik nekünk a király? Soha! Őfelsége csupán annyit mond: „Uraim, harcolni fogunk Gascogne-ban vagy Flandriában, menjenek, harcoljanak” - s az urak nyomban indulnak. Hogy miért? Bánja az ördög.
  - D’Artagnannak igaza van - szólalt Athos -, itt van Tréville úrtól három szabadságos levél, s itt van háromszáz arany, fene bánja, kitől. Ott kaszaboltassuk le magunkat, ahová küldenek. Az élet fabatkát sem ér, nem érdemes annyit kérdezősködni. D’Artagnan, követlek, parancsolj velem.
  - Velem is - szólalt Porthos.
  - Velem is - mondta Aramis. - Nem is bánom, hogy kimozdulhatok Párizsból. Jó lesz egy kis változatosság.
  - Változatosságban éppen nem lesz hiány, ne féljenek, urak! - mondta D’Artagnan.
  - No jó, és mikor indulunk? - kérdezte Athos.
  - Máris - felelte D’Artagnan -, percet sem veszíthetünk.
  - Hahó! Grimaud, Planchet, Mousqueton, Bazin! - kiáltottak mind a négyen inasukért. - Csizmát zsírozz! Azonnal ide a lovakat a testőrpalotából.
- Mert valamennyi testőr a nagy palotában tartotta mind a saját lovát, mind az inasáét, akár egy kaszárnnyában.
- Planchet, Grimaud, Mousqueton és Bazin nyomban nekiiramodott.
- Most pedig csináljunk haditervet - szólalt meg Porthos. - Mi a legközelebbi úticél?
  - Calais - mondta D’Artagnan - az a legrövidebb út London felé.
  - Helyes! - felelte Porthos - elmondom, hogyan képzelem én.
  - Beszélj.
  - Ha négy férfi együtt utazik, az gyanús. D’Artagnantól valamennyien megkapjuk a tájékoztatást, én előre megyek a boulogne-i országúton, és felderítem az utat. Athos két óra múlva indul Amiens felé, Aramis a noyoni úton jön utánunk, D’Artagnan pedig tetszése szerint választhat utat, de Planchet ruhájában, Planchet viszont D’Artagnannak öltözve testőregyenruhában követ bennünket.
  - Uraim - szólalt Athos -, véleményem szerint efféle dologban semmi szükség az inasainkra: nemesember elárulhatja véletlenül a rábízott titkot, az inasféle azonban pénzért majdnem mindig eladja.
  - Azt hiszem, Porthos terve nem használható - szólalt meg D’Artagnan -, hisz magam sem nagyon tudom, milyen utasítást adjak. Én csupán küldönc vagyok, semmi egyéb. A levelet pecsét védi, másolatom nincs, nem is készíttethetek, úgy gondolom hát, együtt kell utaznunk. Itt a levél, ebben a zsebemben. - Azzal megmutatta melyik zsebében van a levél. - Ha megölnék, vegye ki valaki, és folytassák az utat; ha azt is megölnék, átveszi a következő, és így tovább; valamelyik csak megérkezik, és ez a fő.
  - Brávó, D’Artagnan, számból vetted ki a szót - mondta Athos. - Egyébiránt mindennél fontosabb a következetesség; én fürdőre megyek, s ti elkísértek; Forges helyett azonban a tengert választottam, hisz megtehetem. Ha útközben meg akarnak állítani, megmutatom Tréville úr levelét, ti pedig a szabadságos leveleket; ha megtámadnak, védekezünk; ha bíró elé

visznek, mindhalálíig fenntartjuk, hogy egyszer-kétszer meg akartuk mártani magunkat a tenger hullámaiban; ez volt a célunk, semmi más; ha külön-külön vágnánk neki az útnak, könnyen elbánhatnának mindegyikünkkel, ám ha négyen megyünk, az már egész csapat. Felfegyverezzük a négy inast is, pisztollyal, karabéllyal; ha sereget küldenek a nyakunkra, megütközünk, és aki életben marad, elviszi a levelet úgy, amint D'Artagnan mondta.

- Remek! - kiáltott fel Aramis - ritkán szólalsz, Athos, de ha megszólalsz, te vagy a mi aranyszájú Szent Jánosunk. Athos tervét elfogadom. Hát te, Porthos?

- Én is - szólt Porthos -, ha D'Artagnannak megfelel. A levelet D'Artagnan viszi, tehát nyilvánvalóan ő a parancsnokunk; amit határoz, végrehajtjuk.

- Akkor hát - felelt rá D'Artagnan -, azt határozom, fogadjuk el Athos tervét, és induljunk negyedóra múlva.

- Elfogadjuk! - felelte kórusban a három testőr.

Azzal a zacskóért nyúltak, valamennyien magukhoz vettek hetvenöt aranyat, és készülődni kezdtek, hogy a megbeszélt időben útnak indulhassanak.

ÚTON

Négy kalandorunk hajnali kettőkor távozott Párizsból a Szent Dénes-kapun; szótlánul haladtak a sötétben: akarva-akaratlan, nyomasztóan hatott rájuk a sötétség; mindenütt kelepcét gyanítottak.

A hajnali derengésben aztán megoldódott a nyelvük, s a napfény meghozta jókedvüket is. Szívük lüktetett, szemük nevetett, akár csata előtt; életüknek talán csakhamar búcsút mondanak, s most úgy érezték, nem is olyan rossz az élet.

Különben félelmetes volt a hadmenet: a fekete testőrlovak harcias külseje, gyakorlatokban szerzett szabályos ügetése messziről elárulta, hogy hadi fegyelemhez szokott nemes állatok, és leleplezte inkognitójukat, bármily óvatosak voltak is gazdáik.

Mögöttük haladtak állig fegyverben inasaik.

Reggel nyolckor érkeztek Chantillybe, addig úgy ment minden, mint a karikacsapás. Itt volt az ideje, hogy reggelizzenek. Egy fogadó állt az útfélen, cégére Szent Márton, amint éppen a koldusnak nyújtja fél köpönyegét. Itt leszálltak. Az inasoknak megparancsolták, ne nyergeljék le a lovakat, és álljanak készen, mert nyomban folytatják az utat.

Beléptek a nagyszobába, és asztalhoz ültek.

Az asztalnál már egy nemes reggelizett; Dammartin felől érkezett a fogadóba. Beszédbe elegyedett embereinkkel az esőről, jó időről, azok is válaszolgattak; egészségükre emelte poharát, s az utasok viszonzták udvariasságát.

Ám amikor Mousqueton éppen jelentette, hogy a lovak útra készen állnak, s amikor a négy cimborá felállt az asztal mellől, az idegen felszólította Porthost, igyék a bíboros egészségére. Porthos azt felelte, hogy szíves-örömet, ha az idegen viszont a király egészségére koccint. A férfi felpattant; neki nincs más királya, csupán a bíboros. Porthos a szemébe vágta, hogy részeg, az idegen kivonta kardját.

- Ostobaság, Porthos! - szólt oda Athos - de mindegy, most már állja a sarat: ölje meg ezt, s amilyen gyorsan csak lehet, siessen utánunk.

Máris lóra pattantak mind a hárman, és tovaryagáltak, Porthos pedig eközben megígérte az idegennek, hogy szitává lyukasztja a vívás valamennyi ismert szabálya szerint.

- Az első! - mondta Athos, miután vagy ötszáz lépésnyire jutottak.

- De miért éppen Porthosra támadt ez az ember? - kérdezte Aramis.

- Mert Porthos eresztette ki legjobban a hangját, s az illető azt hitte, ő a parancsnok - felelte D'Artagnan.

- Mindig mondtam, hogy a bölcsesség kútfeje ez a gascogne-i tacsó - dörmögte Athos.

Azzal utasaink tovább ügettek.

Beauvais-ban két órát időztek, részint azért, hogy a lovak kifűjják magukat, részint hogy megvárják Porthost. A két óra eltelt, de Porthos nem mutatkozott, hírt sem küldött, így hát megint útnak eredtek.

Beauvais-tól egy mérföldnyire két part között összeszűkül az út; e helyen nyolc-tíz férfi került elébük; felhasználva a kövezet fogyatékoságát, úgy tettek, mintha az utat javítanák, de valójában árkokat ástak a földbe, és sáros kátyúkkal szabdalták össze.

Aramis nem akarta besározni csizmáját ebben a mesterséges latyakban, és keményen ráförmedt az emberekre. Athos szerette volna leinteni, de már későn. A munkások gúnyos szavakkal támadtak az utasokra, oly pimaszul, hogy még a szenvtelen Athosnak is fejébe szállt a vér, lovával az egyik útkaparóhoz ugratott.

Erre azok valamennyien az útmenti árokig hátráltak, és felkapták odarejtett karabélyaikat; szabályszerű sortűz zúdult hét utasunkra, Aramis vállát golyó fúrta át, Mousquetonnak is jutott egy ólomgolyó: mégpedig pontosan a csípő alatti húsos fertályba. De mindössze Mousqueton esett le a lóról, nem is azért, mert súlyosan megsebesült, hanem mivel nem láthatta, hol érte a lövés, nyilván úgy gondolta, hogy sebe jóval súlyosabb, mint amilyen valójában volt.

- Kelepec! - szólt D'Artagnan - egyetlen gyutacsunkat se vesztegessük. - Tovább!

Aramis megsebesült ugyan, de megragadta lova sörényét, és az állat vitte őt is a többiek után. Mousqueton lova is utolérte őket, és üres nyereggel ügetett a sorban.

- Lesz már vezetéklövünk is - mondotta Athos.

- Inkább kalapom volna - szólt D'Artagnan -, elvitte egy golyó. Bizisten még jó, hogy nem volt benne a levél.

- Hajjaj! Ha szegény Porthos ideér, biztosan megölik - szólt Aramis.

- Ha Porthos még talpon állna, azóta már ő is itt volna velünk - mondta Athos. - Úgy vélem, a mi részegünk azon nyomban kijózanodott.

Újabb két órát ügettek, bár a lovak rendkívül kifáradtak, és félő volt, hogy hamarosan kidőlnek.

Utasaink egy átalútra tértek; remélték, így nyugodtabban jutnak előre. Aramis azonban Crève-coeurben kijelentette, hogy nem bírja tovább. Tudjuk, mennyi bátorságot leplezett eleganciája és csiszolt modora; szüksége is volt erre a bátorságra, hogy idáig kihúzza. Pillanatonként sápadozott, támogatni kellett, hogy le ne essen a lováról. Egy kocsma előtt leemelték a nyeregből. Bazint is mellette hagyták; a derék inas amúgy is hátramoszdító volt, mihelyt puskaporos lett a levegő. A többiek azt remélték, hogy az éjszakát Amiens-ben tölthetik, és továbbindultak.

- Az áldóját! - szólalt meg Athos, midőn ismét kijutottak az útra (most már csak a két úr meg Planchet és Grimaud) - az áldóját! Többé nem kapom be a horgot, és fogadom, hogy senki emberfiáért kardot nem rántok, szót nem ejtek, míg Calais-ba nem érünk. Esküszöm, hogy...

- Ne esküdjünk - mondta D'Artagnan -, ügessünk inkább, ha ugyan még bírják a lovak.

Azzal belevágták sarkantyújukat a paripák horpaszába; és azok erőt is merítettek az erélyes biztatásból. Éjfélkor érkeztek meg Amiens-be, és az *Arany Liliom* fogadóba szálltak.

Ránézvést a fogadós a becsület szobra lehetett volna, jobb kezében gyertyatartó, baljában pamutsipka, így fogadta utasainkat; külön-külön óhajtotta elszállásolni őket, egy-egy igen kellemes szobában. Sajnos, a két szoba a fogadó egymástól két legtávolabb eső szögletében feküdt. D'Artagnan és Athos nem fogadta el, mire a fogadós azzal válaszolt, hogy, sajnos, a többi szoba nem méltó a kegyelmes urakhoz: a két utas kijelentette, hogy elhálnak ők együtt is, a nagy szobában, vessenek csak egy-egy szalmazsákot a földre. A fogadós nem tárgított, de utasaink sem: végül is az történt, amit akartak.

Éppen elrendezték fekvőhelyüket, és eltorlaszolták belülről az ajtót, amikor valaki megkopogtatta az udvar felől a zsalut. Megkérdezték, ki az; megismerték inasaik hangját, és ajtót nyitottak.

Csakugyan Planchet és Grimaud lépett be.

- Grimaud egymaga is elég lesz a lovaknál - mondta Planchet -, én a küszöbre heveredek, ha az urak is úgy akarják; így aztán biztosan nem jut be senki.

- Mire fekszel? - kérdezte D'Artagnan.

- Már van ágyam - felelte Planchet.

Azzal egy nyaláb szalmára mutatott.

- Hát akkor gyere - mondta D'Artagnan -, igazad van: nem szeretem a fogadós ábrázatát, túlságosan is mézesmázos.

- Én se szívelem - tette hozzá Athos.

Planchet kilépett az ablakon, keresztbe feküdt az ajtó előtt. Grimaud pedig bezárkózott az istállóba, és vissza kiáltott, hogy reggel ötre a négy lóval együtt útra készen áll.

Az éjszaka elég nyugodalmas volt, hajnali kettőkor megpróbálták ugyan kinyitni az ajtót, Planchet azonban talpra ugrott és nagyot kiáltott: „Ki az?”, mire azt felelték tévedés, és az éji látogató eltávozott.

Hajnali négykor nagy zenebona tört ki az istállóban. Grimaud fel akarta kelteni az istálló-fiúkat, s azok agyba-főbe verték. Amikor kitérték az ablakot, ott hevert szegény fiú eszméletlenül, villanyéllal törték be a fejét.

Planchet az udvarba sietett, hogy felnyergelje a lovakat; a lovak lesántultak. Csupán Mousqueton paripája bírta volna az utat, mert előző nap üres nyereggel ügetett öt-hat órát, azonban érthetetlen tévedés folytán az állatorvos-felcser, akit állítólag azért hívtak el, hogy a fogadós lován vágjon eret, Mousqueton lovát véreztette ki.

Utasaik kezdték elveszteni nyugalmaikat; lehet, hogy csupán véletlenségből halmozódnak így a balesetek, de az is lehet, hogy mindez titkos ármány műve. Athos és D'Artagnan kisietett a szobából, Planchet pedig körülnézett, nem vehetne-e három lovat a közelben. Két felnyergelt, virgonc, pihent ló állt a kapuban. Szinte kapóra. Megkérdezte, hol találja meg gazdáikat: azt válaszolták, hogy a lovasok a fogadóban töltötték az éjszakát, és épp most számolnak el a fogadóssal.

Athos lement kifizetni a számlát, D'Artagnan és Planchet meg a kapuban várakozott. A fogadós kicsiny szobája az épület végében volt, Athost megkérték, fáradjon oda.

Athos mit sem gyanítva belépett, és két aranyat húzott elő a zsebéből. A fogadós egymaga ült a szobában, asztalának egyik fiókja félig nyitva volt. Elvette Athostól a pénzt, tapogattatva, aztán hirtelen ráförmedt, hogy az arany hamis, és kijelentette, hogy lefogatja a testőrt és cimboráját, mert mindketten pénzhamisítók.

- Nyavalyás - felelte Athos és nekiment -, kitépem a füled!

Abban a pillanatban négy állig fegyverzett férfi rohant be kétfelől, és Athosra vetették magukat.

- Lefognak! - kiabált Athos teli tüdőből; - oldjatok kereket D'Artagnan, rajta! rajta! - azzal kétszer elsütötte pisztolyát.

D'Artagnannak és Planchet-nek sem kellett még egyszer mondani, elkötötték a kapuban várakozó két lovat, nyeregbe pattantak, a paripák oldalába vágták sarkantyújukat, és lóhálában elvágtattak.

- Mi történt Athossal, nem tudod? - kérdezte Planchet-től D'Artagnan, miközben tovaügettek.

- Hej, uram - mondta Planchet -, ketten haraptak a fűbe két lövéstől, s ha jól láttam az üvegablakon, kardvégre kapta a többieket.

- Athos, derék cimbora! - dörmögte D'Artagnan. - Most mégis el kell tőle szakadnom! Bár meglehet, hogy két lépésnyire ránk is ez a sors vár. Tovább Planchet, tovább! Derék fickó vagy.

- Mondtam én, uram - felelte Planchet -, csak az idő mutatja meg, milyenek a picardok; az meg külön sarkall, hogy szülőföldemen vagyunk.

Azzal veszettül nyargaltak tovább mind a ketten, és meg sem álltak Saint-Omerig. Ott pihenőt adtak lovaiknak, de el sem eresztették a kantárszárat, nehogy meglepetés érje őket; közben csak úgy álltukban, tenyérből faltak egy harapást kinn az utcán, majd folytatták útjukat.

Száz lépésnyire Calais kapuitól D'Artagnan lóva kidőlt, orrából vér folyt, szeme vérben úszott, semmiképp nem lehetett talpra állítani. Egy lovuk maradt csupán, a Planchet-é, de az megmakacsolta magát, s hiába nógatták, nem mozdult.

Szerencsére, mint említettük, száz lépésnyire voltak a várostól: otthagyták az úton a két hátsó lovat, s a kikötőbe rohantak. Planchet felhívta gazdája figyelmét egy nemesre: inasa kíséretében haladt, és legföljebb ha ötven lépéssel járt előttük.

Serényen igyekeztek megközelíteni az úriembert, aki szemlátomást nagyon sietett. Csizmáját belepte a por, azt tudakolta, nem kelhetne-e át nyomban Angliába.

- Átkelni nem volna nehéz - felelte az egyik bárka tulajdonosa, aki éppen útrakészen állt -, de éppen ma reggel parancs érkezett, hogy senki nem szállhat vízre, hacsak fel nem mutatja a bíboros úr különleges engedélyét.

- Nekem megvan az engedélyem - mondta a nemes, és egy papirost húzott elő a zsebéből -, tessék!

- Láttamoztassa a kikötő parancsnokával - válaszolt a hajós -, és velem keljen át.

- Hol a parancsnok?

- A nyári lakában.

- És hol van az?

- A várostól negyed mérföldnyire; nézze csak, ott a kis halom aljában; éppen ide látszik a palateteje.

- Remek! - mondta a nemes.

Azzal megindult a parancsnok nyári laka felé, nyomában inasa.

D'Artagnan és Planchet ötszáz lépésnyi távolságban követte.

Amint a városból, kijutottak, D'Artagnan meggyorsította lépteit, s utol is érte a nemest épp egy erdőcske szélén.

- Uram - szólította meg -, úgy látom, fölöttébb siet.

- Fölöttébb, uram.
  - Végtelenül sajnálom - mondta D'Artagnan -, de én is rendkívül sietek, s ezért arra kérném segítsen rajtam.
  - Hogyan?
  - Engedje, hogy elsőnek én keljek át.
  - Lehetetlen - szólt a nemes -, hatvan mérföldet rohantam negyvennégy óra alatt, holnap délre Londonba kell érnem.
  - Én is megtettem ugyanennyit, de negyven óra alatt, s nekem holnap reggel tízre kell Londonba érnem.
  - Végtelenül sajnálom, uram, de én érkeztem először, s így nem kelhetek át másodiknak.
  - Végtelenül sajnálom, uram, de én érkeztem másodszor, és mégis elsőnek kelek át.
  - Királyi kiküldetés! - mondta a nemes.
  - Magánkiküldetés! - felelte D'Artagnan.
  - Ha jól látom, belém akar kötni erőnek erejével.
  - Mi mást akarnék, a rézangyalát!
  - Mit óhajt?
  - Kíváncsi rá?
  - Nagyon.
  - Hát jó: az átkelési parancsot, mert nekem nincs, de szükségem van rá.
  - Tréfálni tetszik, ha nem tévedek.
  - Én nem tréfálok soha.
  - Engedjen utamra!
  - Majd ha fagy.
  - Drága fiacskám, úgy látom, szét kell vernem a koponyáját. Hé, Lubin! A pisztolyomat.
  - Planchet - szólt D'Artagnan -, foglalkozz az inassal, a gazdájával én foglalkozom.
- Planchet vérszemet kapott előző sikerétől, Lubinre rontott, s mivel edzett volt és erős, kétvállra terítette, s a mellére térdepelt.
- Lásson hozzá, uram - szólt Planchet -, én már be is fejeztem.
- Ezek láttán a nemes kivonta kardját, és D'Artagnanra támadt, de ugyancsak emberére talált. D'Artagnan három másodperc alatt háromszor döfte át, meg-megjegyezve minden bökésnél:
- Ez Athosé, ez Porthosé, ez Aramisé.
- A harmadik döfésnél a nemes elvágódott, mint a zsák.
- D'Artagnan azt hitte, meghalt, vagy legalábbis elájult, és hozzálépett, hogy elvegye a parancsot, ám amikor feléje nyúlt, hogy megmotozza, a sebesült még nem ejtette ki kezéből a kardját, és D'Artagnan mellkasába döfte, mondván:
- Ez meg a tied.

- Ez pedig a tied! Az nevet, aki utoljára nevet! - kiáltott dühöngve D'Artagnan, azzal ellenfele hasába dőfte a kardját, s a földre szegezte.

Most már lehunyta szemét a nemes és elájult.

D'Artagnan átkutatta zsebeit, megtalálta és magához vette az átkelési parancsot. A parancs Wardes gróf nevére szólt.

Azzal búcsúpillantást vetett a csinos fiatalemberre; talán még huszonötödik évét sem töltötte be s most eszméletlenül, talán holtan hagyja itt a földön. Felsóhajtott: milyen furcsa a sors, hogy egymás pusztítására uszítja az embereket, olyanok érdekében, akikhez semmi közük, s akik, úgy lehet, azt sem tudják róluk, hogy léteznek.

De hamarosan felriadt töprengéséből, mert Lubin üvöltözött, és torka szakadtából segítségért kiáltott.

Planchet a nyaka köré fonta kezét, és megszorította, ahogy csak erejéből kitelt.

- Uram - szólt D'Artagnannak -, amíg így fogom, meg sem mukkanhat, arról kezeskedem, de mihelyt eleresztem, biztosan tovább kiabál. Úgy látom, normandiai, a normand pedig konok fajzat.

Igaza is volt; bármennyit szorították a torkát, Lubin még így is üvöltözni próbált.

- Várj! - mondta D'Artagnan.

Fogta a zsebkendőt, és bekötözte a száját.

- Most pedig - szólt Planchet -, kötözzük egy fához.

Meg is tették emberül, majd Wardes grófot is inasa mellé húzták; már alkonyodott, a sebesült gróf és elnémított szolgálja, mindketten az erdőben feküdtek, néhány lépésnyire az erdő peremétől, tehát D'Artagnan és Planchet biztosra vehette, hogy legfölből másnap reggel találják rájuk.

- Most pedig a parancsnokhoz! - mondta D'Artagnan.

- Ha jól látom, uraságod megsebesült! - szólt Planchet.

- Nem baj, van ennél sürgősebb dolgunk is, majd gondolunk még a sebemmel; különben sem túl súlyos, azt hiszem.

Azzal mindketten szedték a lábukat, s a derék kikötői tisztviselő nyári laka felé siettek.

Jelentették neki, hogy Wardes gróf keresi.

D'Artagnant bevezették.

- Van parancs? Aláírta a bíboros? - kérdezte a parancsnok.

- Van, uram - felelte D'Artagnan -, tessék.

- Ez igen! Teljesen rendben van! S milyen meleg kíséző sorok - mondta a parancsnok.

- Természetesen - válaszolt D'Artagnan -, egyik legmegbízhatóbb embere vagyok.

- Úgy sejtem, Öminenciája azt akarja, hogy valaki ne juthasson át Angliába.

- Mégpedig egy bizonyos D'Artagnan nevű béarni nemes; három cimborájával indult útnak Párizsból, hogy Londonba jusson.

- Ismeri személyesen? - kérdezte a parancsnok.

- Kicsodát?

- Ezt a D'Artagnant.

- Mint a tenyeremet.

- Adjon róla személyleírást.

- Mi sem könnyebb.

Azzal D'Artagnan hajsza pontosan leírta Wardes grófot.

- Van kísérője is? - kérdezte a parancsnok.

- Az inasa; Lubin a neve.

- Majd szemmel tartjuk őket, s ha sikerül lefűlelnünk, szigorú őrizetben Párizsba kísérjük mind a kettőt; Öminenciája nyugodt lehet.

- Nagy érdemeket szerez a bíborosnál, ha ezt megteszi, parancsnok uram - mondta D'Artagnan.

- Találkozik a gróf úr a bíborossal, ha visszatért?

- Kétségkívül.

- Említse meg neki, kérem, hogy engedelmes szolgája vagyok.

- Nem fogom elmulasztani.

Az ígéret felderítette a parancsnokot. Aláírta a menlevelet, és átadta D'Artagnannak.

D'Artagnan nem fecsérelte üres bókokkal az időt, megköszönte az aláírást, elbúcsúzott a parancsnoktól és eltávozott.

Amint ismét a szabadban voltak, mindketten nyakukba szedték a lábukat, nagy ívben elkerülték az erdőt.

A másik kapun léptek a városba.

A bárka most is útra készen állt; a hajósgazda a kikötőben várakozott.

- Mi újság? - kérdezte, mihelyt megpillantotta D'Artagnant.

- Itt a parancs, és rajta a láttamozás.

- És a másik úr?

- Ma nem utazik - felelte D'Artagnan -, de ne féljen, helyette is fizetek.

- Akkor gyerünk - mondta a hajós.

- Gyerünk! - ismételte D'Artagnan.

Azzal Planchet-val együtt a csónakba ugrott; öt perc múlva fenn is voltak a bárka fedélzetén.

Éppen ideje volt. Alig jártak fél mérföldnyire a tengeren, D'Artagnan villanást látott a partról, és nemsokára meghallották a robbanást.

Ágyúlövés jelezte, hogy lezárták a kikötőt.

Legfőbb ideje volt, hogy sebével is törődjék; szerencsére, mint gondolta is, nem volt nagyon súlyos: a kard hegye bordába ütközött, és végigsiklott a csonton: ráadásul az ing menten a sebbe ragadt, és D'Artagnan alig néhány csepp vért veszített.

Egészen összetörte a fáradtság, matracot tettek neki a fedélzetre, ráheveredett és elaludt.

Másnap hajnalban még három-négy mérföld választotta el őket Anglia partjaitól; egész éjjel gyengén fújt a szél, lassan haladtak.

A bárka tíz órakor vetett horgonyt a doveri kikötőben.

Fél tizenegykor D'Artagnan partra szállt Anglia földjén, és így kiáltott:

- Végre-valahára!

De még ez sem volt elég: Londonba is el kell jutnia. Angliában meglehetősen jó volt a posta. D'Artagnan és Planchet egy-egy hátszlovat fogadott, egy vezető nyargalt előttük: négy óra alatt elérték a főváros kapuit.

D'Artagnan nem ismerte Londont, egy szót sem tudott angolul, de leírta Buckingham nevét egy papírosra, s így útba igazították a herceg palotája felé.

A herceg Windsorban volt vadászaton a királlyal.

D'Artagnan kihívatta a herceg belső inasát; az minden útjára elkísérte gazdáját és tökéletesen beszélt franciául; D'Artagnan elmondta, hogy fontos ügyben épp most érkezett Párizsból, élet-halál kérdése forog kockán, és tüstént beszélnie kell a gazdájával.

D'Artagnan oly magabiztosan viselkedett, hogy Patrice - így hívták a miniszter „házi miniszterét” - hitelt adott szavainak. Felnyergeltetett két lovat, és vállalta, hogy elkíséri a fiatal gárdistát. Planchet mozdulni sem bírt, úgy szedték le a lóról; ereje a végére járt. D'Artagnan most is keményen állta a sarat.

Megérkeztek a kastélyba, és azonnal tudakozódtak: a király és Buckingham a lápon madarászik, onnan két-három mérföldnyire.

Húsz perc múlva ott voltak a színhelyen, Patrice hamarosan felismerte gazdája hangját: sólymát szólította.

- Kit szabad a herceg Őlordságának jelentenem? - kérdezte Patrice.

- Azt a fiatalembert, aki egyszer este belekötött az Új Hídon a Szivattyúháznál.

- Furcsa ajánlás!

- Ér annyit, mint a szokványosak, majd meglátja.

Patrice ügetésre fogta a lovát, a herceghez ért, s az előbb idézett szavakkal jelentette, hogy küldönc érkezett.

Buckingham tüstént felismerte D'Artagnant, s mivel nyomban eszébe ötlött, hogy nyilván történhetett valami Franciaországban, és erről hoztak jelentést, csupán annyit kérdezett, hol találja a hírhozót; mihelyt messziről felismerte a gárdaegyenruhát, megsarkantyúzta paripáját, és egyenest D'Artagnanhoz vágatott. Patrice tapintatosan a háttérbe vonult.

- Csak nem érte baj a királynét? - kiáltott fel Buckingham, s egész gondját és szerelmét ebbe az egy kérdésbe sűrítette.

- Nem hiszem, bár úgy vélem, igen nagy veszélyben forog, és ebből csak nagyságod mentheti ki.

- Én? - kiáltott fel Buckingham. - Én segíthetek rajta? Micsoda bolondság! Beszéljen! Beszéljen!

- Beszéljen a levél - szólt D'Artagnan.

- A levél? Ki küldi?

- A felséges asszony, ha nem tévedek.

- A felséges asszony - mondta Buckingham, és úgy elsápadt, hogy D'Artagnan azt hitte, ájulás környékezi.

A herceg feltörte a pecsétet.

- Mi ez a szakadás? - szólt, és megmutatta D'Artagnannak a papírt, melyet egy helyt valami kilyukasztott.

- Ejnye! - mondta D'Artagnan - nem is láttam; biztosan Wardes gróf kardja ejtette, amikor mellembé szúrt.

- Megsebesült? - kérdezte Buckingham, miközben szétmorzsolta a pecsétet.

- Semmiség! - szólt D'Artagnan - alig egy karcolás.

- Nagy Isten! Mit olvasok itt! - kiáltott fel a herceg. - Patrice, maradj itt; nem, keresd fel a királyt, bárhol is van, s mondd őfelségének, alázatosan kérem bocsánatát, de mindennél fontosabb ügy szólít Londonba. Jöjjön, uram, jöjjön.

S mindketten elügettek a főváros felé.

WINTER GRÓFNŐ

A herceg egész úton faggatta D'Artagnant, mondja el, ha nem is mindazt, ami történt, de legalább azt, amit tud. A fiatalember beszámolójához hozzáfűzte saját emlékeit, s így elég világosan felmérhette, milyen súlyos a helyzet; erre egyébiránt a királyné levele, rövidsége és burkolt kifejezései ellenére amúgy is elég világot vetett. A herceg azonban legfőképpen azon csodálkozott, miért nem tudta elérni a bíboros, bár minden érdeke így kívánta, hogy már útközben feltartóztassa a fiatalembert, s az ne léphessen Anglia földjére. D'Artagnan észrevette Buckingham csodálkozását, s előadta, milyen körülmények között készült fel a vállalkozásra; hogyan segítette három hű barátja, akiket vérezve hagyogatott el apránként az ide vezető úton: hogyan úszta meg a kalandot egyetlen döféssel - ennek nyomát viseli a királyné levele -, s hogyan adta vissza a kölcsönt Wardes grófnak iszonyatosan, kamatostul. Egyszerűen, cikornyátlanul beszélt; a herceg hallgatta, s időnként ámulva pillantott a fiatalemberre, mintha nem értené, hogyan fér össze ennyi bölcsesség, bátorság és odaadás a fiatalos külsővel, mely húsz évet sem mutat.

A lovak szélesebben nyargaltak, és percek alatt elérték London kapuit. D'Artagnan azt hitte, ha a városba érnek, a herceg mérsékli az iramot, de nem: lóhalálában vágatott, és ügyet sem vetett rá, hogy legázolja, aki elébe kerül. Miközben a Cityn végigrohantak, történt is két-három efféle baleset, Buckingham azonban vissza sem pillantott, nem érdekelt, mi történik azokkal, akiket feltaszít. A herceget és mögötte D'Artagnant nagy kiabálás kísérte, mondhatjuk úgy is: tömérdék szitok és káromkodás.

Amint a palota udvarára berobogtak, Buckingham leszökött a nyeregből, a kantárt lova nyakára vetette, s anélkül hogy törődne vele, mi történik az állattal, a lépcsőfeljáróhoz rohant. D'Artagnan is így cselekedett, de ő valamelyest nyugtalankodott a nemes paripák miatt, mert épp az imént tapasztalta ki jó tulajdonságaikat; azonban hamarosan láthatta, hogy máris három-négy lovász nyargal elő a konyhákból, a gondjába veszi az állatokat: ettől egészen megvigasztalódott.

A herceg úgy sietett, hogy D'Artagnan alig bírta követni. Sorjában végigmentek néhány szalonon; Franciaország legdúsabb főurai még álmukban sem láttak soha ilyen eleganciát; végül egy hálószobába jutottak: a szoba a gazdagság és az ízlés csodája volt. Benyílójában tapétaajtó; a herceg apró aranykulccsal nyitotta ki, a kulcs ugyancsak aranyláncon függött a nyakában. D'Artagnan tapintatosan hátramaradt, Buckingham azonban, amint belépett az ajtó küszöbén, visszafordult, és észrevette a fiatalember habozását.

- Jöjjön csak - szólította meg -, s ha részesülhet a kegyben, hogy a felséges asszony színe elé kerül, mondja el neki, mit látott nálam.

Az invitálásra D'Artagnan nekibátorodott, követte a herceget, az pedig becsukta utána az ajtót.

Piciny kápolnában voltak: arannyal áttört perzsa selyem feszült minden falán, tömérdék gyertya lángja világította meg. Oltárszerű emelvényen, fehér és vörös tollakkal díszített kék bársonybalдахin alatt Ausztriai Anna életnagyságú arcképe állt, D'Artagnan felkiáltott meglepetésében; oly élethű volt a kép, hogy azt hitte, nyomban megszólal.

A kép tövében ládika: benne a gyémánt zsinórhegyek.

A herceg az oltárhoz lépett, letérdelt, mint a pap Krisztus előtt, és kinyitotta a ládikót.

- Nézzen ide - szólt D'Artagnanhoz, egy gyémántfényben szikrázó nagy kék szalagsomót emelt ki a dobozból -, ezek a drága zsinórhegyek: megesküdtem, hogy velem térnek a sírba. A királyné adta, a királyné elveszi; ő az én istenem, legyen meg mindenben az ő akarata.

Aztán, mielőtt megválna tőlük, sorra csókolta a fűzőhegyeket. Egyszerre iszonyatosat kiáltott.

- Mi történt? - kérdezte nyugtalanul D'Artagnan - mi a baj, milord?

- Vége mindennek! - kiáltott fel Buckingham, és elsápadt, mint aki halálán van - két fűzőhegy eltűnt, csak tíz van itt.

- Elvesztette milord, vagy inkább azt hiszi ellopták?

- Ellopták - felelt a herceg -, és a bíboros keze van a dologban. Nézzen ide, ollóval nyesték le a zsinórhegyeket tartó szalagot.

- Talán sejti milord, ki volt a tettes... talán még most is nála vannak a gyémántok.

- Várjon csak, várjon! - kiáltott fel a herceg. - Csak egyetlenegyszer voltak rajtam a zsinórhegyek, egy héttel ezelőtt Windsorban, a király bálján. Winter grófnő, akivel eddig haragban voltam, a bálon kibékült velem. Közeledése lehetett a bosszú: a féltékeny asszony bosszúja. Azóta sem láttam. Ez a nő a bíboros ügynöke.

- Hát az egész világon vannak ügynökei - kiáltott fel D'Artagnan.

- Igen! Igen! - szólt Buckingham, és dühében összeszorította fogát. - Félelmetes ellenség ez az ember. De mikor lesz az a bál?

- Jövő hétfőn.

- Jövő hétfőn! Szóval öt nap múlva: van hát bőven idő. Patrice! - kiáltott a herceg, és kitárta a kápolna ajtaját. - Patrice!

Belső inasa nyomban megjelent.

- Az ékszerészemet és a titkáromat!

Az inas máris távozott; néma fürgesége jelezte, hogy vérévé vált a vak, ellenvetés nélküli engedelmesség.

Jóllehet a herceg először az ékszerészt szólította, elsőül mégis a titkár jelentkezett, egyszerűen azért, mert a palotában lakott. A hálósoba egyik asztala mellett ülve találta Buckinghamet: saját kezűleg vetett papírra egy néhány soros parancsot.

- Jackson úr - mondta a herceg -, tüstént felkeresi a lordkancellárt, s megmondja neki, ő felel, hogy e parancsot végrehajtsák. Azt akarom, hogy nyomban közhírré tegyék.

- Kegyelmes uram, mit válaszoljak, ha a lordkancellár azt kérdezné, mi készíti Kegyelmedet ily rendkívüli intézkedésre?

- Azt, hogy így akarom, és nem tartozom senkinek számadással.

- Vajon Őfelségének is ugyanúgy feleljünk - kérdezte mosolyogva a titkár -, ha netán kíváncsi volna rá, miért nem távozhat egyetlenegy hajó sem Nagy-Britannia kikötőiből?

- Igaza van, uram - felelte Buckingham -, ebben az esetben a lordkancellár felelje azt, hogy eltökéltem a háborút, és ezzel az intézkedéssel kezdem Franciaország ellen a hadviselést.

A titkár meghajolt és eltávozott.

- Erről az oldalról tehát biztonságban vagyunk - szólt Buckingham, és megint D'Artagnanhoz fordult. - A zsinórhegyek most már csak uraságod után érhetnek Franciaországba, ha csak már el nem indult velük valaki.

- Hogy értsem ezt?

- E pillanattól fogva tilalom alá helyeztem valamennyi hajót öfelsége kikötőiben; külön engedély nélkül egy sem merészelheti felvonni horgonyát.

D'Artagnan elképedt: ez a férfi a király bizalmából élvezett korlátlan hatalmát szerelmének rendeli alá. Buckingham a fiatalember arcvonásaiból leolvasta mi jár az eszében, és elmosolyodott.

- Igen, igen - mondta -, Ausztriai Anna az én igazi királyném; ha egy szóval mondaná, elárulnám hazámat, királyomat, istenemet. Amikor arra kért, ne küldjem el a protestánsoknak La Rochelle-be a megígért támogatást, én teljesítettem óhaját. Megszegtem ugyan szavamat, de kívánsága teljesült, és ez a fontos. Ennek a szolgálatnak köszönhetem ezt az arcképet; hát nem fejedelmi bér engedelmességemért?

D'Artagnan némán ámuldozott: a közember nem is sejti, micsoda semmiségeken múlik olykor egy nép sorsa és százezrek élete.

Egészen elmerült a töprengésbe, amikor belépett az ékszerész. Írországi férfi volt, szakmájának páratlan mestere; maga sem tagadta, hogy Buckingham herceg jóvoltából évi százezer fontot keres.

- O'Reilly úr - szólt hozzá a herceg, s a kápolnába vezette -, nézze csak e zsinórhegyeket, s mondja meg, mit ér darabjuk.

Az ékszerész éppen hogy odapillantott, megállapította, hogy metszésük igen finom, sorra felbecsülte a gyémántokat, majd habozás nélkül így felelt:

- Ezeröttszáz arany darabja, milord.

- Hány nap alatt tudna elkészíteni két ilyen zsinórhegyet? Amint látja, kettő hiányzik.

- Egy hét alatt, milord.

- Háromezer aranyat fizetek darabjáért, de holnaputánra készen legyen.

- Meglesz, milord.

- Uraságod igen érdemes férfiú, O'Reilly uram, de ez nem minden: senki emberfiára nem bízhatja rá e két zsinórhegyet: itt kell, hogy elkészüljenek a palotában.

- Lehetetlen, milord, tulajdon kezemmel kell készítenem, ha azt akarjuk, hogy ne legyen eltérés az újak s a régiek között.

- Akkor hát, kedves O'Reilly uram, rabságba vetem, e perctől fogva, ha akarna sem jutna ki a palotából; nyugodjék hát bele. Közölje velem, mire lesz szüksége segédei közül, és mondja meg, milyen szerszámot hozzanak.

Az ékszerész ismerte a herceget, tudta, hogy céltalan minden további szó, tehát ehhez tartotta magát.

- A feleségemnek is üzenhetek? - kérdezte.

- Sőt beszélhet is vele, kedves O'Reilly uram; rabsága édes lesz, ne féljen; és mivel minden zaklatás jóvátételt érdemel, tessék, itt egy utalvány ezer aranyról: ez a ráadás a két zsinórhegy díjára; hogy könnyebben elfelejtse a kényelmetlenségét.

D'Artagnan nem tudott hova lenni ámulatában, csodálatos ez a miniszter, szinte dobálódzik az emberekkel és a milliókkal.

Az ékszerész pedig levelet írt a feleségének, hazaküldte az utalványt az ezer aranyról, és utasította az asszonyt, viszonzásképpen küldje a palotába legügyesebb segédjét, s egy gyémántsorozatot; külön feltüntette a drágakövek súlyát és finomságát, és jegyzéket csatolt a szükséges szerszámokról.

Buckingham bekísérte az ékszerészt a számára kijelölt szobába, a helyiséget félóra alatt műhellyé alakították. Azután minden ajtóba őrszemet állított, és megtiltotta, hogy bárki is belépjen, kivéve Patrice-t, belső inasát. Hogy O'Reilly ékszerész meg a segédje tapodtat sem mozdulhatott a szobából, semmiféle címen, azt külön nem is kell megemlítenünk.

Miután ezt a teendőjét is elintézte, a herceg visszatért D'Artagnanhoz.

- Most pedig, fiatal barátom - szólt hozzá -, kettőnk parancsát lesi egész Anglia; mit óhajt, mit parancsol?

- Ágyat - felelte D'Artagnan -, e pillanatban erre volna leginkább szükségem, nem is tagadom.

Buckingham a sajátja mellett adott szobát D'Artagnannak. Azt akarta, hogy mindig keze ügyében legyen a fiatalember, nem mintha gyanakodott volna rá; azért kellett neki, hogy szüntelenül a királynőről beszélgethessen vele.

Egy óra múlva közhírré tették Londonban a rendeletet: egyetlen hajó, még a postahajó sem távozhat a kikötőkből. Ezt mindenki úgy fogja fel, hogy a két királyság közt megkezdődött az ellenségeskedés.

Harmadnap délelőtt tizenegyre elkészültek a gyémánt zsinórhegyek, oly pontos utánzat, oly hibátlan másolat mindkettő, hogy Buckingham fel sem ismerte, melyik az új, melyik a régi, de a legfinomabb szemű szakembert is éppígy megtévesztette volna a hasonlatosság.

Nyomban behívatta D'Artagnant.

- Tessék - mondta -, a gyémánt zsinórhegyekért jött, itt vannak. Legyen a tanúm, hogy megtettem, amit emberi erő meglehet.

- Elmondom amit láttam, legyen nyugodt milord; de így kapom meg, doboz nélkül a zsinórhegyeket?

- A doboz csak terhére volna. Egyéb emlékem amúgy sem marad, tehát számomra annál értékesebb. Mondja meg, hogy megtartom magamnak.

- Szó szerint átadom az üzenetét, milord.

- Most pedig - folytatta Buckingham és a fiatalember szemébe tekintett -, van-e mód rá, hogy valaha is lerójam tartozásomat?

D'Artagnan fülig vörösödött. A herceg nyilván azon van, hogy felajánljon neki valamit; a gascogne-i fiú különösképpen visolygott arra a gondolatra, hogy bajtársainak vérért, és a sajátját bárki is angol aranyon vegye meg.

- Értsük meg egymást, milord - felelte D'Artagnan -, s a félreértések elkerülése végett mérlegeljük jó előre a tényeket. Én a francia királyt és királynét szolgálom, és Des Essarts úr századának gárdistája vagyok; kapitányom csakúgy, mint sógora, Tréville úr, különös hűséggel csüggenek Őfelségeiken. De ezen felül is, talán a kisujjamat sem mozdítottam volna soha, ha örömet nem kívánnék szerezni valakinek, aki éppen úgy úrnője szívemnek, mint kegyelmedének a királyné, milord.

- Helyes - szólt mosolyogva a herceg -, sőt ha nem tévedek, tudom is, hogy az a másik valaki...

- A nevét nem említettem, milord! - szakította félbe hevesen a fiatalember.

- Igaza van - mondta a herceg -, tehát annak a valakinek tartozom hálával szolgálataiért.

- Jól mondja, milord; hisz éppen most, amikor háborúra kerül a sor, be kell vallanom, kegyelmedet csupán angolnak, tehát ellenségnek tekintem, és jobb szívvel venném, ha a csatatéren találkozánk, mint a windsori parkban vagy a Louvre folyosóin. Mindez különben a világért sem akadályoz meg abban, hogy pontról pontra végre ne hajtsam küldetésemet, és szükség esetén életemet ne adjam érte. De hadd mondjam el még egyszer: amit teszek, magamért teszem, és személy szerint ezért Kegyelmed semmiképpen sem tartozik most, másodízben sem több köszönettel, mint amikor első ízben láttuk egymást.

- „Büszke akár egy skót”... - így mondják mifelénk - dörmögte Buckingham.

- Mifelénk pedig így: „Büszke, akár egy gascogne-i” - felelte D’Artagnan. - Minálunk Gascogne-ban van Skócia.

D’Artagnan köszönt a hercegnek, és távozni készült.

- Nono! Hát csak ilyen kurtán-furcsán távozik? Hogyan? Hová?

- Igaz is!

- Hej, az irgalmát! Ezek a szeleburdi franciák!

- Elfelejtettem, hogy Anglia sziget, és milord a királya.

- Menjen a kikötőbe, keresse meg a *Le Sund* vitorlást, adja át ezt a levelet a kapitánynak, az elviszi egy kicsiny kikötőbe, ahol egész biztosan senki sem várja; rendszerint csupán halász-hajók futnak be oda.

- A neve?

- Saint-Valery. De siessen; van ott egy rozoga csapszék, se neve, se cégére, igazi kikötői lebuj; ha megérkezett, menjen be oda, nem tévesztheti el, nincs több kocsma a kikötőben.

- S azután?

- Keresse meg a kocsmárost, és mondja ezt neki: *Forward*.

- Ez mit jelent?

- *Előre*; ez a mi jelszónk. Felnyergelt lovat kap tőle, és megtudja, milyen útra térjen; a visszaúton négy váltás várja. Ha mindegyik váltáson meghagyja párizsi címét, mind a négy ló oda megy uraságod után. Két paripámat már ismeri; amint láttam, hozzáértő szemmel fel is becsülte mind a kettőt: azokról beszélek, amelyeken hazavágtattunk. A többi négy sem hitványabb ezeknél, elhiheti. Mind a négy lovon harci szerszám lesz. Nem lehet olyan büszke, hogy az egyiket el ne fogadja, s a többi hármát el ne fogadtassa pajtásaival: egyébiránt ellenünk harcolnak majd a nyergükben. Hogyan is mondják csak a franciák: A cél szentesíti az eszközt, ugye?

- Rendben van, milord, elfogadom - mondta D’Artagnan -, és ha Isten is úgy akarja, jó hasznát vesszük ajándékának.

- Most pedig a kezét, fiatalember; úgy lehet, hamarosan a harcmezőn találkozunk, de addig jó barátságban válunk el, remélem.

- Igen, milord, de abban a reményben, hogy nemsokára ellenségek leszünk.
- Ne féljen, ezt megígérhetem.
- Számítok ígéretére, milord.

D'Artagnan elkészönt a hercegtől, és serényen a kikötő felé sietett.

A Towerrel szemközt megtalálta az említett hajót, átadta a levelet a kapitánynak, az aláíratta a kikötő parancsnokával, és menten föl vonta a horgonyt.

Ötven más hajó várakozott a kikötőben útra készen.

Amint az egyik mellett tovasiklottak, mintha a meung-i asszonyt látta volna D'Artagnan a fedélzeten, azt a nőt, akit miladynak szólított az ismeretlen nemes, és aki annyira tetszett D'Artagnannak. A folyó sodra, az élénk szél azonban úgy röpítette a hajót, hogy egy pillanat alatt látótávolon túlra jutottak.

Másnap reggel kilenc körül befutottak Saint-Valerybe.

D'Artagnan nyomban a megjelölt csapszék fele sietett; tüstént felismerte, mert nagy ricsaj szűrődött ki ajtaján-ablakán; széltében-hosszában tárgyalták, hogy háború lesz Anglia és Franciaország között: mégpedig hamarosan és biztosan, s a matrózok vigadtak, tivornyáztak.

D'Artagnan áthatolt a tömegen, megkereste a fogadóst és fülébe súgta: *Forward*. A fogadós azonnal intett neki, hogy kövesse; kilépett vele az udvarra nyíló ajtón, az istállóba kísérte; felnyergelt ló várta itt a fiatalembert, és a fogadós megkérdezte, van-e szüksége még valamire.

- Csak arra, hogy megtudjam, merrefelé induljak útnak - felelte D'Artagnan.
- Menjen innét Blangyba, Blangyból pedig Neufchâtelbe. Neufchâtelben térjen be az *Arany Borona* című fogadóba, mondja meg a gazdának a jelszót, ott is felnyergelt ló várja majd, akárcsak itt.
- Tartozom valamivel? - kérdezte D'Artagnan.
- Megkaptam már a fizetséget mindenért - szólt a fogadós -, mégpedig busásan. Induljon csak, Isten vezérelje!
- Úgy legyen! - válaszolt a fiatalember, és máris elvágtatott.

Négy óra múlva Neufchâtelben volt.

Pontosan követte az utasításokat. Neufchâtelben is nyerges hátszló várta, akárcsak Saint-Valeryben; régi nyergéből át akarta rakni pisztolyait az új nyeregbe, de észrevette, hogy a nyeregtáskában ugyancsak vannak pisztolyok.

- Szabad a párizsi címét uram?
- Gárdisták palotája, Des Essarts kapitány százada.
- Köszönöm, uram - válaszolt a fogadós.
- Milyen úton menjek? - kérdezte D'Artagnan.
- Rouen felé, de kerülje el balra a várost. Álljon meg Écouis-ban, kicsiny falu ez, egyetlen fogadója van: a *Francia Címer*. Ne tévessze meg a ház külseje: istállójában olyan lovat fog találni, amelyik felér az ittenivel.
- A jelszó ugyanaz?
- Változatlanul.

- Isten áldja, fogadás uram!

- Szerencsés utat nagyságodnak! Egyébre nincs szüksége?

D'Artagnan megrázta a fejét: nincs, s már száguldott is lóhalálában. Écouis-ban ugyanígy történt minden: éppoly előzékenyen várta a fogadás, mint az eddigiek: lova éppoly pihent és tüzes volt; itt is meghagyta címét, mint előző helyeken, s már vágtatott is Pontoise felé. Pontoise-ban váltott lovat utoljára, és kilenc órakor hosszú vágóban befutott Tréville úr palotájának udvarára.

Körülbelül hatvan mérföldet hagyott maga mögött tizenkét óra alatt.

Tréville úr úgy fogadta, mintha reggel váltak volna el, csupán a kezét szorította meg a szokott-nál melegebben, aztán közölte vele, hogy Des Essarts százada őrségen van a Louvre-ban: ő is elfoglalhatja őrhelyét.

A VÁROSHÁZI BÁL

Másnap egész Párizsban egyébről sem beszéltek, csak a nagy bálról: a városatyák rendezik a király és a királyné tiszteletére. A mulatságon a felséges pár is fellép a híres Merlaison-baletten: ez a király legkedvesebb balettje.

Mert a városházán egy hete már egyébre sem készülődtek, mint erre a pompázatos estélyre. A város fő asztalosa állványokat emelt: ezen foglal majd helyet a meghívott hölgykoszorú; a fő fűszeres kétszáz fehér viaszfáklyával ékesítette fel a termeket; hallatlan fényűzés ekkoriban! Végül húsz hegedűst szerződtettek, és fizetségüket a szokásos bér kétszeresében szabták meg, tekintettel arra, mint emlékiratunkban olvasható, hogy a muzsikálás egész éjszaka egyetlen percig sem szünetelhet.

Tíz órakor La Coste uram, a királyi gárdisták zászlósa, nyomában csapatának két poroszlója és több darabontja, megjelent a város írnokánál, név szerint Clément-nél, s elkérte tőle a palota valamennyi kapujának, szobájának, és hivatalának kulcsait. Nyomban meg is kapta a kulcsokat, mindegyiket cédula jelölte meg, hogy el ne keveredjen; e perctől fogva La Coste uram feladata volt, hogy minden egyes kaput és minden bejárót őrséggel biztosítson.

Tizenegykor Duhalier gárdakapitány is megjelent ötven poroszlóval; ezek tüstént szétszéledtek a városháza épületében, ki-ki előre kijelölt őrhelyére, egy-egy kapu elé.

Három órakor két gárdaszázad érkezett, egy svájci meg egy francia. A francia gárdaszázad fele részben Duhalier, fele részben Des Essarts úr embereiből állt.

Este hatkor szállingózni kezdtek a meghívottak. Az érkezés sorrendjében bocsátották őket a nagyterembe; ott helyet foglaltak az előre felállított emelvényeken.

Kilenc órakor megérkezett az első elnök neje önagysága. A királyné után ő volt az ünnepélyen a legrangosabb személyiség, tehát a városházi urak fogadták, és páholyába vezették, szemközt a királyné páholyával.

A Szent János templom felőli kis teremben felhordták a király csemegés vacsoráját, s a városház ezüst pohárszékével szemközt tették közszemlére; a pohárszék mellett négy darabont őrködött.

Éjfélkor érces kiáltás harsant fel, s a tömeg éljenzése: a király közeledett az utcán, a Louvre-ból a városháza felé; az utakat színes lampionok világították meg.

A posztóruhás városatyák hat fáklyavivő őrmester kíséretében tüstént a király elé indultak; a városház lépcsőin találkoztak az uralkodóval, akit éppen akkor fogadott szerencsekívánataival és istenhozottal a céhmesterek előjárója; az üdvözlést őfelsége mentegetődzéssel viszonzotta; bocsánatot kér, hogy későn érkezik, de nem tehet róla, a bíboros a hibás, mert tizenegy óráig lefoglalta mindenféle államügyekkel.

Őfelsége díszruhában volt; ő királyi felsége Monsieur,⁸ valamint Soissons gróf, a nagy perjel, Longueville herceg, Elbeuf herceg, Harcourt gróf, La Roche-Guyon gróf, továbbá Liancourt és Baradas urak, azonkívül Cramail gróf és Souveray lovag kísérte.

Mindenki megfigyelte, hogy a király gondterhelt és szomorú.

---

⁸ A király öccsének címe.

A királyt és Monsieur-t külön-külön fülke várta. Mindegyik fülkében jelmezt készítettek elő nekik. A királynénak és az elnök feleségének ugyancsak külön-külön fülke jutott. A felséges pár kíséretében érkezett urak és hölgyek kettesével járultak az e célra berendezett szobákba.

Mielőtt a király a fülkébe lépett, megparancsolta, azonnal értesítsék, mihelyt a bíboros megérkezik.

Félórával a király érkezése után ismét örömujjongás harsant: a királyné közeledtét jelezték: a városatyák megint felkerekedtek, és őrmestereik nyomában magas vendégük elé vonultak.

A királyné megjelent a teremben; mindenki megfigyelhette, hogy ő is szomorú, akárcsak a király, de még kimerültebb.

Amikor belépett, félrelibbent egy kis emelvény addig leeresztett függönye, és felbukkant a bíboros sápadt arca; a nagy férfiú spanyol lovagi öltözetet viselt. Szeme a királyné szemét kereste, ajkán rémítő mosoly játszadozott: sehol sem látta a királyné ruháján a gyémánt fűzőhegyeket.

A királyné valamelyest elidőzött a városházi urak és hölgyek között; fogadta az urak udvarlását, viszonzta a hölgyek köszöntéseit.

Most váratlanul megjelent a terem egyik ajtajában a király a bíborossal. A bíboros halkan beszélt, a király igen sápadt volt.

A király álarc nélkül áttört a tömegen, ujjasa szalagjait csak sebtében kötötte meg. A királynéhoz lépett.

- Kérem; asszonyom - kérdezte tőle ingerülten -, miért nem hozta el gyémánt fűzőhegyeit? Nem tudja talán, mennyire szerettem volna, ha ezt az ékességet kegyeden láthatom?

A királyné körülhordozta tekintetét, s a háttérben megpillantotta Richelieu-t: sátáni mosoly ült a bíboros vonásain.

- Azért, Felség - felelte akadozva -, mert félttem, hogy bajuk esik ekkora sokadalomban.

- Helytelen, asszonyom! Azért adtam ajándéku! kegyednek, hogy felékesítse magát. Ismétlem, helytelen.

A király hangja remegett dühében; mindenki ámuldozva figyelt és hallgatott: sejtelmük sem volt, mi ez a jelenet.

- Felség - szólt a királyné -, a fűzőhegyek a Louvre-ban vannak, bármikor elhozathatom, s nyomban teljesül felséged óhaja.

- Hozassa, asszonyom, hozassa, minél hamarabb, mert egy óra múlva, kezdődik a balett.

A királyné engedelmesen meghajolt, és hölgyeihez fordult, hogy fülkéjébe vezessék.

A király is eltűnt az öltözőjében.

A teremben egy pillanatig zűrzavar és tanácstalanság uralkodott.

Mindenki láthatta, hogy valami nincs rendben a király és a királyné között, de mindketten igen halkan beszéltek, környezetük meg tisztelettudóan néhány lépésnyit hátrált, s így senki nem hallott semmit. A muzsikások tüzesen húzták, de a vendégsereg ügyet sem vetett rájuk.

Először a király lépett ki fülkéjéből: nyalka vadászruhát viselt, ugyanilyen ruhába öltözött Monsieur is meg a többi úr is. Ez a viselet illet legjobban a királyhoz: amikor felöltötte, messziről látszott, hogy ő a királyság első nemesura.

A bíboros a királyhoz lépett, s egy ládikót adott a kezébe. A király kinyitotta: két gyémánt fűzőhegyet talált benne.

- Mit csináljak ezzel? - kérdezte a bíborostól.

- Semmit - válaszolt amaz -, csak arra kérem, Felség, ha a királyné megjelenik a fűzőhegyekkel, amiben felettébb kételkedem, számolja meg a gyémántokat, és ha csak tízet talál, kérdezze meg a felséges asszonyt, ki lophatta el tőle ezt a két fűzőhegyet.

A király kérdően pillantott a bíborosra, de nem volt ideje, hogy tovább faggassa; az ámulat moraja zúgott fel a vendégek között. Igen, a királyon meglátszott, hogy Franciaországban ő az első nemes, azonban az is tagadhatatlan, hogy a legszebb francia nő a királyné volt.

Vadászkontőse valóban csodálatosan állt termetén; nemezkalapján kék tollbokréta lengedezett, gyöngyszürke bársonyköpenyét gyémántkapcsok tartották, kék selyem szoknyáját ezüst hímzés díszítette. Bal vállán ugyanolyan színű szalagsokrétán, mint a szoknya és a toll, ott ragyogtak a gyémánt fűzőhegyek.

A király és a bíboros összerezzen: az előbbi örömében, az utóbbi dühében, mivel azonban messze voltak a királynétől, nem számolhatták meg a fűzőhegyeket; megvannak, ez kétségtelen, csak az a kérdés, tíz vagy tizenkettő?

E pillanatban a muzsikuskok zenéje a balett kezdetét jelezte. A király az elnök feleségéhez lépett, ő volt a párja a táncban; a királyné Monsieur Ófenségével táncolt. Mindenki elfoglalta helyét, megkezdődött a balett.

A király a királynéval szemközt állt fel, s valahányszor ellejtett mellette, majd lenyelte szemével a fűzőhegyeket, de hiába, nem számolhatta meg. A bíboros homlokán hideg veríték gyöngyözött.

Egy óráig tartott a balett; tizenhat fordulóból állt.

A balett végén az egész terem tapsai közepette ki-ki helyére kísérte hölgységét, a király azonban élt a kiváltsággal, hogy táncosnőjétől ott köszön el, ahol abbahagyták a táncot, és határozottan a királynéhez sietett.

- Köszönöm, asszonyom, hogy ilyen előzékenyen teljesítette óhajomat - mondta neki -, azonban azt hiszem, hiányzik két fűzőhegye, engedje meg, hogy átnyújtsam.

Azzal a királyné felé nyújtotta a bíborostól kapott két fűzőhegyet.

- Ó, Felség - kiáltott fel meglepetést színelve az ifjú királyné -, még két fűzőhegy! Akkor hát összesen tizennégyet kapok ajándékba?

Most már számolt a király: csakugyan tizenkét fűzőhegy volt a felséges asszony vállán.

A király magához intette a bíborost.

- Ej, bíboros úr, mit jelentsen ez? - kérdezte szigorúan.

- Csupán azt, felség - felelte a bíboros -, hogy szerettem volna meglepni a felséges asszonyt a két fűzőhegygel, azonban nem volt bátorságom személyesen átadni, ezért választottam ezt a megoldást.

- Hálásan köszönöm Eminenciádnak - válaszolt Ausztriai Anna, és mosolya leplezetlenül mutatta, hogy nem vezeti félre a körmönfont udvarlás -, már csak azért is, mert bizonyosra veszem, hogy ez a két fűzőhegy ugyanannyiba került Eminenciádnak, mint őfelségének a többi tizenkettő.

Azzal üdvözölte a királyt és a bíborost, s megindult öltözőszobája felé, hogy levesse jelmezét.

Fejezetünk elején kénytelenek voltunk némi figyelmet szentelni a munkánk e részében szereplő magas személyeknek, s ezért egy pillanatra elszakadtunk attól, akinek Ausztriai Anna a bíboros fölötti roppant győzelmét köszönhette, s aki most ismeretlenül, az egyik ajtóban szorongó nézőseregbe veszve figyelt, és tudta, hogy csupán négyen értik a most lejátszódott jelenetet; a király, a királyné, a bíboros, meg ő.

A királyné visszavonult szobájába, D'Artagnan pedig távozni készült, amikor úgy érezte, valaki könnyedén megérinti a vállát: visszafordult: fiatal nő állt mögötte, és intett, hogy kövesse. A hölgy arcát fekete bársony álarc takarta, D'Artagnan azonban az óvatosság ellenére - s ez különben is inkább a környezetének szólt, nem neki -, abban a pillanatban felismerte régi kalauzát, a könnyed, szellemes Bonacieux-nét.

Csupán néhány pillanatra találkoztak az este Germaine-nél, a kapus lakájánál: ide kérette D'Artagnan a fiatalasszonyt, Bonacieux-né máris rohant, hogy hírnöke szerencsés visszatérését jelentse a királynénak, ezért a két szerelmes csupán egy-két szót válthatott. D'Artagnan követte hát szíve hölgyét, és keblében két érzés viaskodott: a szerelem s a kíváncsiság. Egész úton szerette volna - s minél néptelenebb folyosókon jártak, annál inkább - karjába zárni, szemével falni a fiatalasszonyt, ha csak egy pillanatra is, ő azonban, mint egy ürge kis madár, egyre kisiklott a kezéből, és ha a férfi beszélni akart, bájosan, parancsoló mozdulattal ajkához illesztette ujjacskáját, és emlékeztette rá, hogy olyan hatalmat szolgál, melynek vak engedelmességgel tartozik: még csak egyetlen zokszava sem lehet. Végül egy-két percnyi kóborlás után Bonacieux-né kitárta az ajtót, és a fiatalembert egy teljesen sötét fülkébe vezette. Ott ismét feléje intett; csitt! és egy faliszőnyeg mögött rejtőző másik ajtón nyitott be: a résen hirtelen éles fény hatolt be, s a fiatalasszony nem volt sehol.

D'Artagnan egy pillanatilag vesztve maradt, s azon tűnődött, hol is lehet, azonban csakhamar fénysáv villant be a szobába, meleg, illatos légáramlat csapott feléje, két-három nő beszélgetését hallotta, és tiszteletudó, csiszolt kifejezéseikből, s abból, hogy többször is elhangzott a Felség kifejezés, félreérthetetlenül kitalálta, hogy fülkéje közvetlenül a királyné szobája mellett van.

A fiatalember meghúzódott a homályban, és várt.

A királyné jókedvűnek és boldognak látszott, s ez ugyancsak meglephette környezetét, hiszen már egészen hozzászoktak, hogy csaknem mindig gondba merülve látják úrnőjüket. A királyné a szép estéllyel, az élvezetes balettel magyarázta vidámságát, s mivel a királynéval, akár mosolyog, akár sír, mindenképp lehetetlen ellenkezni, a hölgyek versengve dicsérték a párizsi városatyák gavallériáját.

D'Artagnan sosem látta a királynét, mégis hamarosan megismerte a hangját: először is kissé idegenesen beszélt, másrészt minden uralkodó szavaiban van valami természetből fogva parancsoló. A fiatalember hallotta, mint közeledik-távolodik, és két-három ízben azt is megfigyelte, hogy a nyitott ajtó résén átszüremlő fényt egy test árnyéka takarja el.

Majd hirtelen egy istenien formált, fehér kéz és kar nyúlt elő a faliszőnyeg mögül; D'Artagnan megértette, hogy ez a jutalma: térdre hullott, megragadta a kezét és tisztelettel ajkához emelte, aztán eltűnt a kéz, s egy tárgy maradt a fiatalember kezében: D'Artagnan megismerte: egy gyűrű! Nyomban ezután bezárult az ajtó, s D'Artagnant ismét teljes sötétség nyelte el.

Ujjára húzta a gyűrűt, és tovább várakozott: még nyilván nincs vége mindennek. Hű szolgálata már elnyerte díját; most szerelme is bizonyára megkapja jutalmát. A balett véget ért ugyan, de az estély éppen csak megkezdődött: három órakor lesz a vacsora, s a Szent János templom toronyórája már elég régen elütötte a háromnegyedet.

A hangok moraja lassan csakugyan elhalt a szomszéd szobában, majd egészen eltávolodott, azután kinyílt D'Artagnan fülkéjének ajtaja, és Bonacieux-né suhant be rajta.

- Végre! - kiáltott fel D'Artagnan.

- Csitt! - szólt a fiatalasszony, és kezét a fiatalember ajkára tapasztotta. - Csitt! most menjen, amerre idejött.

- De hol és mikor látom viszont? - kiáltotta D'Artagnan.

- Levél várja odahaza: abból megtudja. Menjen, menjen!

Azzal kitárta a folyosó ajtaját, és kitessékelte a fülkéből D'Artagnant.

D'Artagnan nem tiltakozott, nem felelt, szót fogadott, mint egy kisgyerek; hogy csakugyan szerelmes volt, ebből is látható.

A PÁSZTORÓRA

D'Artagnan hazáig loholt, és jóllehet hajnali három is elmúlt, és Párizs legrosszabb hírű vidékein járt, nem keveredett semmilyen galibába. A részegek és szerelmesek lépteit, mint tudjuk, Isten vigyázza.

Utcai kapuját félig nyitva találta, felsietett a lépcsőn, halkan kopogtatott, jellegzetes kopogtatással, mint inasával megbeszélte. Két órával ezelőtt küldte haza Planchet-t a városházáról, meghagyta neki, hogy várja meg; az inas most ajtót nyitott.

- Nem hoztak a számomra levelet? - ez volt D'Artagnan első kérdése.

- Hozni nem hoztak, uram - felelte Planchet - de levél azért van, magától érkezett.

- Mit locsogsz, ostoba?

- Úgy értem, hogy amikor hazajöttem, ámbátor a lakás kulcsa itt volt a zsebemben s egy pillanatra sem került ki belőle, levelet találtam uraságod hálósobájában az asztal zöld posztóján.

- Hol az a levél?

- Otthagytam, ahol volt, uram. Nem természet szerint való, hogy a levelek csak így maguktól ide-oda mászkáljanak. Nem mondom, még ha nyitva lett volna az ablak, vagy legalább csak félig betámasztva, de nem; tökéletesen zárva volt. Vigyázzon, uram, mérget veszek rá, hogy valami boszorkányság van a dologban.

A fiatalember közben már egyetlen ugrással a szobában termett, és feltépte a levelet; Bonacieux-nétól érkezett, így szólt:

Valaki még szívbéli köszönettel tartozik kegyednek, és szívbéli köszönetet szeretne közvetíteni. Legyen ma este tíz óra tájt Saint-Cloud-ban a D'Estrées úr házának sarkával szemközi pavilonban.

C. B.

Amikor D'Artagnan elolvasta a levelet, szíve majd kiugrott a helyéből; a szerelmesek kínzó és gyötrelmes, de édes szorongása feszítette.

Most kapta élete első szerelmeslevelét, most hívják először légyottra. Szíve csordultig volt részeg örömmel, úgy érezte, leroskad a földi éden, a szerelem kapujában.

- Nos, uram - szólalt meg Planchet, amikor látta, hogy gazdája többször is színt vált -, ugye, fején találtam a szöveget, és kellemetlen hírt hoz a levél.

- Tévedsz, Planchet - felelte D'Artagnan -, nesze egy tallér, ez a bizonyíték; igyál az egészségemre.

- Köszönet az ajándékért, uram: ígérem, megfogadom a parancsot, de én mégiscsak azt mondom, hogy a levél, ha így érkezik, csukott ajtón keresztül...

- Angyalok hírnöke, barátom, angyali küldemény.

- Szóval örül neki, uram? - kérdezte Planchet.

- Nincs a földön nálam boldogabb, Planchet koma!

- Megengedi, uram, hogy javamra fordítsam örömét, és lefeküdjem?

- Menj, eredj.

- Áldja meg az ég, uram, minden áldásával, de azért én mégiscsak azt mondom, hogy ez a levél...

Azzal Planchet fejét csóválva eltávozott, és gyanakvását D'Artagnan nagylelkűsége sem tudta eloszlatni.

Amint D'Artagnan magára maradt, újra meg újra végigolvasta a levelet, majd százszor, ezerszer is megcsókolta szép kedvesének keze vonását. Végül ágyba bújt, elaludt, és rózsás álmai voltak.

Reggel hétkor ébredt, és beszólította Planchet-t, aki a második hívásra benyitott: arcáról még most sem tűnt el a tegnapi nyugtalanság.

- Planchet - kezdte D'Artagnan - azt hiszem, egész nap távol leszek, tehát este hétig szabad vagy, este hétre azonban állj készen két lóval.

- Ejha! - szólt Planchet - úgy látom, megint készül valami, azt hiszem, megint összeszed egy-két lyukat az irhánk!

- Hozz magaddal karabélyt és pisztolyokat.

- Tessék! Ugye megmondtam? - kiáltott fel Planchet. - Mérget vettem volna rá; átkozott levél!

- Ne izgulj már, tökkelütött, szórakozni megyünk.

- Igen, szórakozni, mint a múltkor; puskacső lesz a furulya, és úgy táncolunk, ahogy a golyó füttyöl.

- Különben, ha félsz, Planchet úrfi - folytatta D'Artagnan -, egyedül is elmegyek; inkább magam utazom, minthogy a kísérem állandóan citerázzon.

- Ne sértegesen, uram - mondta Planchet -, ha jól emlékszem, én is ott voltam, ahol a part szakad.

- Ott, de azt hiszem, egyszerre fogyasztottad el minden bátorságodat.

- Meglátja, uram, hogy van még tartalékban, csak arra kérem, ne pocsékolja túlságosan, mert hamar a végére jár.

- Tehát ma estére még jut egy kicsi?

- Remélem igen.

- Hát akkor számítok rád.

- A mondott időre készen leszek; de ha jól emlékszem, uraságodnak csupán egy lova van a gárda istállójában.

- Lehet, hogy csak egy van e pillanatban, de estére négy lesz.

- Szóval rekvirálni tetszett az úton.

- Jól mondod - felelte D'Artagnan.

Azzal búcsút intve Planchet-nak lelkére kötve a tennivalókat, eltávozott.

Bonacieux úr kinn ácsorgott a kapuban. D'Artagnan szeretett volna úgy elvonulni, hogy nem áll szóba a derék rőfössel, Bonacieux azonban felettébb derűsen és nyájasan köszöntötte, ő pedig nem tehetett mást: fogadta köszönését, sőt szóba is ereszkedett vele.

Különben, sem járja ridegen mellőzni egy férjet, akinek felesége épp aznap estére várja az embert Saint-Cloud-ban, szemközt D'Estrées úr pavilonjával! D'Artagnan tőle telhetőleg kedvesen állt meg háziura előtt.

Természetesen a szegény ember bebörtönzéséről folyt a szó. Bonacieux úr nem is gyanította, hogy D'Artagnan végighallgatta beszélgetését a meung-i idegennel; elmondta ifjú szobaurának, hogy meghurcolták, és közben egyetlenegyszer sem mulasztotta el, hogy Laffemas urat a bíboros hóhérjának ne titulálja. Terjengősen beszélt még a Bastille-ról, az ajtók reteszeiről, a tolóablakokról, a szellőztető lyukakról, rácsokról és kínzóeszközökről.

D'Artagnan példás figyelemmel hallgatta, s mikor a szóáradat véget ért, így szólt:

- És megtudta közben, ki rabolta el neje önnagyságát? Mert sosem felejttem el, hogy ennek a szomorú eseménynek köszönhetem ismeretségünket, mely számomra módfelett megtisztelő.

- Ugyan! - szólt Bonacieux úr - eszük ágában sem volt megmondani, a feleségem pedig égre földre esküdözik, hogy sejtelve sincs róla. Hát uraságod - folytatta Bonacieux úr rendkívül barátságosan - mi szépet csinált az elmúlt napokban? Sem kegyedet nem láttam, sem tisztelt barátait, és azt hiszem, nem Párizs kövén lepte be csizmáját a por; mert láttam, hogy Planchet tegnap ugyancsak sokáig fényesítette.

- Eltalálta, kedves Bonacieux uram, kisebb úton voltunk barátaimmal.

- Messze jártak?

- Nem mondhatnám; legföljebb, ha negyven mérföldnyire; a forges-i gyógyfürdőbe kísértük Athos urat, barátaim ott is maradtak.

- Uraságod pedig, ugyebár, visszajött? - szólt Bonacieux úr, és igen agyafúrtan nézett D'Artagnanra. - Ilyen szép szál legényt nem ereszt hosszú pórázra a szeretője; most is nagyon várta valaki Párizsban, ugyebár?

- Istenugyse - szólt nevetve a fiatalember -, magának bevallom, kedves Bonacieux uram, már csak azért is, mert látom, úgyis hiába titkolódnám. Hát igen, vártak, még hozzá ugyancsak türelmetlenül.

Bonacieux homlokán könnyű felhő vonult át, oly könnyű, hogy D'Artagnan észre sem vette.

- Most pedig, ugye, buzgalmunk elnyeri jutalmát? - folytatta a rőfös, és hangja kissé megremegett. D'Artagnan azonban ezt éppúgy nem vette észre, mint a futó felhőt, mely az imént árnyat vetett az érdemes férfiú ábrázatára.

- Úgy látom, nagyon szívén viseli a szerelmesek gondját-baját! - nevetett D'Artagnan.

- Ó, nem, csak azért kérdezem - folytatta Bonacieux -, mert tudni szeretném, későn jön-e haza.

- Különös kérdés, kedves házigazdám! - mondta D'Artagnan - talán bizony meg akar várni?

- Nem azért; de mióta lecsuktak és kifosztották a lakásomat, valahányszor ajtó csikordul, végigfut a hátamon a hideg, főként éjszaka. Eh! miért is ne? én, kérem, nem vagyok kard-forgató!

- Rendben van, de ne rémülözzék, ha éjfél után egykor, kettőkor vagy háromkor térek is haza; attól se ijedjen meg, ha egyáltalán nem jelentkezem.

Bonacieux most úgy elsápadt, hogy még D'Artagnan is kénytelen volt észrevenni, meg is kérdezte, mi baja.

- Semmi - felelte Bonacieux -, semmi. Azóta vagyok így, amióta nemrégiben olyan sok baj ért; hirtelen meg-megszédülök, most is összeborzongtam. Ne törődjön vele, örüljön az életnek, az legyen a gondja.

- Akkor ugyancsak gyötör a gond, mert boldog vagyok.

- Még nem, ne hamarkodja el: az imént azt mondta, majd csak ma este lesz boldog.

- No, hála isten, az az este hamar elérkezik! Talán uraságod is éppoly türelmetlenül várja, akárcsak én. Talán kedves felesége is felkeresi ma este a házi tűzhelyet.

- A feleségem ma este nem jöhet - felelte komolyan a férj -, szolgálatban van a Louvre-ban.

- Elég baj az kegyednek, kedves házigazdám, elég baj; én már olyan ember vagyok, hogy ha jómagam örülök, szeretném, ha mindenki örülne, de sajna, úgy látom, ez lehetetlen.

Azzal fiatal barátunk jót kacagott a tréfán; azt hitte, rajta kívül senki nem érti.

- Jó szórakozást! - szólt Bonacieux síri hangon a távozó után.

D'Artagnan ezt már nem hallotta: már messzire járt, ám oly hangulatban volt, hogy akkor sem hederített volna rá, ha történetesen meghallja.

Tréville úr palotája felé tartott; mint emlékszünk, tegnap esti látogatása igen rövid volt, és csak keveset beszéltek.

Tréville úr madárfogó kedvében volt. A király és a királyné elbűvölően bánt vele a mulatságon. A bíboros viszont tagadhatatlanul zordnak mutatkozott.

Egy órákor arra hivatkozott, hogy nem jól érzi magát, és eltávozott. Ófelségeik csupán reggel hatra tértek vissza a Louvre-ba.

- Most pedig - szólt Tréville úr, és suttogóra fogta hangját, miközben szeme kutatva fürkészte a szoba zugait, vajon egyedül vannak-e -, most pedig beszéljünk uraságodról, fiatal barátom, mert nem kétséges, hogy szerencsés visszaérkezése valamiképpen összefügg a király örömeivel, a királyné diadalával és Őeminenciája megaláztatásával. Most tartsa nyitva a szemét!

- Mitől féljek - kérdezte D'Artagnan -, ha oly szerencsés vagyok, hogy Ófelségeik kegyét élvezhetem?

- Mindentől, higgyen nekem. A bíboros nem egykönnyen felejt el, hogy valaki az orránál fogva vezette, és nem nyugszik, amíg le nem számol azzal, aki túljárt az eszén; ez a valaki pedig, aligha tévedek, gascogne-i legény: mintha már láttam volna valahol.

- Azt hiszi, kapitány uram, hogy a bíboros is éppígy belelát a kártyákba, és ő is tudja, hogy én jártam Londonban?

- A fenét! Hát Londonban járt? Londonból hozta azt a gyönyörű briliánst, amelyik ott csillog az ujján? Vigyázzon, kedves D'Artagnan, az ellenség ajándéka nem hoz szerencsét; van is erről valami latin vers... hogy is van csak...

- Persze, hogy van - felelte D'Artagnan, bár az első deklinációt sem tudta soha bemagolni, és tudatlanságával mindig kétségbeejtette preceptorát -, persze hogy van, miért ne volna?

- Hát van is, bizonyosan - mondta Tréville úr, aki időről időre belekontárkodott az irodalomba -, éppen Benserade úr⁹ idézte nemrégiben... hogysis van csak... no megvan, ez az!

... *Timeo Danaos et dona ferentes.*

Vagyis: „Félj az ellenségtől, ha ajándékot hoz is.”

- Ez a gyémánt nem az ellenségtől származik, uram - szólt erre D'Artagnan -, a királyné adta.

- A királyné! Hohó! - mondta Tréville úr. - Valóban királyi ékszer, úgy megér ezer aranyat, mint egy lyukas garast. Kivel juttatta el kegyelmednek a királyné?

- Személyesen nyújtotta át.

- Ejha! Ugyan hol?

- Egy kis fülkében, a mellett a szoba mellett, amelyikben átöltözött.

- És hogyan?

- Csókra nyújtotta a kezét.

- Maga megcsókolta a királyné kezét! - kiáltotta Tréville úr, és jól megnézte D'Artagnant.

- Igen, elnyertem Öfelségétől ezt a kitüntetést.

- Tanúk előtt? Oktalan asszony, százszor is oktalan!

- Nem uram, ne féljen, nem látta senki - folytatta D'Artagnan, azzal elbeszélte Tréville úrnak, hogyan történt a dolog.

- Ó, asszonyok, asszonyok! - kiáltott fel az öreg katona - rájuk ismerek! Mindig ilyen regényesek: minden tetszik nekik, ami titokzatos. Szóval csupán a karját látta, csak ennyi történt; ha találkoznának, sem ismerné meg a királynét, s ha ő találkoznék kegyeddel, azt sem tudná, kicsoda.

- Nem, erről a gyémántról azonban... - szólt közbe a fiatalember.

- Figyeljen rám - mondta Tréville úr -, hallgassa meg tanácsomat; baráti jó tanács, ugye megtartja?

- Megtisztel, kapitány uram - felelte D'Artagnan.

- Rendben van! Menjen be tüstént egy ékszerészhez, és adja el neki a gyémántot, bármennyit kínál is érte; nem lehet olyan nagy zsidó, hogy legalább nyolcszáz aranyat ne adjon. Az arany mind egykutya, fiatalember, ez a gyűrű azonban szinte kiabál, és könnyen elárulhatja viselőjét.

- Eladni ezt a gyűrűt! Hiszen a felséges asszonytól kaptam! Soha! - felelte D'Artagnan.

- Akkor legalább fordítsa befelé a követ, szegény bolond; a gascogne-i nemesfik köztudomásúlag ritkán találnak efféle kincset otthon a komódban.

- Hát kapitány uram azt hiszi van mitől tartanom? - kérdezte D'Artagnan.

- Fiatal barátom, kegyedhez képest az is biztonságban érezheti magát, aki égő kanócú puskaporos hordón alszik.

- A fenét! - mondta D'Artagnan, és kezdte nyugtalanítani, hogy Tréville úr olyan magabiztosan beszél - hát akkor mit csináljak?

---

⁹ Isac Benserade (1613-1691) népszerű szonett- és rondóköltő.

- Legyen résen szüntelenül, és mindenekfölött. A bíboros nem felejt, és keze messzire elér; higgyen nekem, még kifog magán.

- De hogyan?

- Mit tudom én! Ezerféle sátáni leleménnyel. Mindenekelőtt lefogathatja, ez a legkevesebb.

- Ugyan! Lefogatni azt az embert, aki Őfelsége szolgálatában áll?

- Ej, az áldóját! talán bizony Athosszal sokat kukoricáztak! Fiatalember, bárhogyan legyen is, higgyen nekem: harminc éve élek az udvarban; ha most nyugodtan pihen babérjain, elveszett. Fogadja meg a szavam, lásson ellenséget mindenkiiben. Ha valaki belekötne magába, térjen ki, még ha tejfölös szájú kölyök is az illető; akár éjjel támadják meg, akár nappal, ne törődjön semmivel, meneküljön; ha hídon megy át, tapogassa ki a pallót, nehogy megbillenjen a lába alatt; ha épülő ház előtt jár, nézzon föl, nehogy kő zuhanjon a fejére; ha későn tér haza, inasa mindig kövesse, még hozzá fegyverben, ha ugyan megbízhat inasában. Ne higgyen jó barátoknak, testvérnek, szeretőnek, főképpen szeretőjének ne; ne higgyen senkinek.

D'Artagnan elpirult.

- A szeretőmnek se - ismételte gépiesen -, és mért higgyek éppen neki kevésbé, mint bárki másnak?

- Mert a nő a bíboros egyik kedvelt eszköze, s nincs is nála hatásosabb; a nő tíz aranyért eladja kegyedet, a nő mind Delila. Olvasta a bibliát, ugye?

D'Artagnan esti találkájára gondolt Bonacieux-nével, hősünk dicséretére azonban meg kell jegyeznünk, hogy Tréville úr általános rossz véleménye a nőkről semmiféle gyanakvást nem ébresztett benne a csinos háziasszonyával szemben.

- Igaz is - folytatta Tréville úr -, három cimborájával mi történt?

- Éppen én akartam megkérdezni, nem tud-e róluk kapitány uram.

- Hírüket sem hallottam azóta.

- Elhagyogattam őket az úton: Porthosnak Chantillyben párbajt akasztottam a nyakába; Aramis Crèvecoeurben golyót kapott a vállába; Athost pedig Amiens-ben kikiáltották pénzhamisítónak.

- Lám-lám! - szólt Tréville úr - hát kegyed hogyan úszta meg?

- Valami csoda folytán, uram, megmondom őszintén; a mellemet ugyan penge járta át, de a calais-i út kaptatóján úgy a földhöz szögeztem Wardes gróf urat, ahogy gombostűre szúrják a cserebogarat.

- No látja! Wardes grófot, a bíboros emberét, Rochefort unokaöccsét. Hallgasson rám, kedves barátom, eszembe jutott valami. Tudja, mit tennék én a helyében?

- Mit uram?

- Miközben Őeminenciája Párizsban kerestet, én bizony suttyomban nekivágnék Pikardiának, s egy kissé körülszimatolnék a barátaim után. A kutyafáját! ennyit csak megérdemelnek!

- A tanács kitűnő, uram; holnap indulok.

- Holnap! Miért nem ma este?

- Ma este, uram, halaszthatatlan ügyben Párizsban kell maradnom.

- Hohó, fiatalember! Valami hölgyike! Még egyszer mondom, vigyázzon; mindig az asszony keverte bajba a férfit, mióta világ a világ, és ő is fog bennünket mindig bajba keverni. Hallgasson rám, induljon ma este.

- Lehetetlen, uram.

- Már szavát adta?

- Szavamat adtam, uram.

- Az más, azonban ígérje meg, hogy ha meg nem ölik ma éjjel, holnap elindul.

- Megígérem.

- Nincs szüksége pénzre?

- Még van ötven aranyam. Azt hiszem, éppen ennyi kell.

- S a cimboráinak?

- Nekik is lehet, azt hiszem. Amikor elhagytuk Párizst, hetvenöt-hetvenöt arany volt a zsebünkben.

- Látom még, mielőtt elutazik?

- Nem hiszem, uram, hacsak közbe nem jön valami.

- Hát szerencsés utat!

- Köszönöm, uram.

Azzal D'Artagnan elbúcsúzott Tréville úrtól, és talán még sosem hatotta meg ennyire, hogy a kapitány ily atyáian törődik testőreivel.

Sorra járta Athos, Porthos és Aramis lakását. Egyiket sem találta otthon. Inasaik sem tértek haza, nem volt semmi hír sem ezekről, sem azokról.

Szívesen tudakozódott volna szeretőiknél, de nem ismerte sem Porthosét, sem Aramisét; Athosnak pedig nem volt szeretője.

A gárdapalota előtt elhaladva bekukkantott az istállóba; a négy közül már három ló megérkezett. Planchet azt sem tudta, hol áll a feje, javában csutakolta az állatokat, kettővel éppen végzett.

- Jaj, uram! - szólt Planchet, amint D'Artagnant észrevette - de örülök, hogy látom!

- Ugyan miért, Planchet? - kérdezte a fiatalember.

- Mondja, uram, megbízik uraságod Bonacieux úrban, a házigazdánkban?

- Én? Álmomban sem.

- Hála isten, uram, jól teszi.

- De hogy jut eszedbe ilyesmi?

- Úgy, uram, hogy miközben az imént beszélgettek, megfigyeltem mindkettőjüket, bár hallani semmit sem hallottam. Hát legalábbis kétszer-háromszor színt váltott az arca.

- Bánom is én!

- Uraságod nem vette észre, mert csak az a levél járt az eszébe, nekem azonban sehogyan sem fért a fejembe ez a levél, pizskálta az oldalamat, hogyan került a házba, s egy pillanatra sem vesztettem szem elől a fizimiskáját.

- És?

- Aljas, áruló pofázmány az, uram.

- Nono!

- De ez még semmi; alig köszönt el uraságod, alig fordult be a sarkon, Bonacieux fogta a kalapját, becsukta az ajtót, és már loholt is az ellenkező irányba.

- Biztosan igazad van, Planchet, nekem is fölöttébb gyanús a dolog, de légy nyugodt, addig nem fizetünk bért, míg az egészket kerek-perec meg nem magyarázza.

- Tréfálni tetszik, de majd meg tetszik látni.

- Mit okoskodsz, Planchet? Sorsát senki el nem kerülheti!

- Szóval nem tetszik lemondani a ma esti sétafikálásról?

- Dehogy, Planchet! Minél jobban orrolok Bonacieux-re, annál inkább elmegyek a találkára, ahová levél hív; amelyik annyira kihoz a sodrodból.

- Hát ha így tetszik dönteni...

- Így, visszavonhatatlanul; szóval, légy készen komám, kilencre, itt a palotában: érted jövök.

Planchet látta, hogy hiába reméli, gazdája nem adja fel tervét; nagyot sóhajtott, és csutakolni kezdte a harmadik lovat.

D'Artagnan pedig, hiszen tulajdonképpen igen körültekintő volt, nem hazament vacsorázni, hanem ahhoz a gascogne-i paphoz, akinél annak idején, szűkösebb időkben, három barátjával együtt csokoládét reggelizett.

A PAVILON

Kilenc órakor a gárdapalotában volt D'Artagnan, Planchet-t már fegyverben találta. A negyedik ló is megérkezett.

Planchet-nál karabély és pisztoly volt.

D'Artagnan kardot kötött, övébe két pisztolyt dugott, aztán mindketten lóra pattantak, és zajtalanul elügettek. Sötét éjszaka volt, senki nem látta meg őket. Planchet gazdája nyomába szegődött, és tíz lépésnyire mögötte haladt.

D'Artagnan végighaladt a Szajna-parton, a Tárgyalások Kapuján át hagyta el a várost, azután a Saint-Cloud felé vezető útra tért; akkoriban sokkal szebb volt ez az út, mint mainapság.

Amíg a városban jártak, Planchet tisztességtudóan megtartotta az illendő távolságot, mihelyt azonban néptelenebb, sötétebb útszakaszra jutottak, nagy óvatosan mindjobban megközelítette D'Artagnant, s amikor elérték a boulogne-i erdőt, mintha a világ legtermészetesebb dolga volna, ott haladt gazdjával egy vonalban. Mi tagadás, a hatalmas fák lombjának imbolygása, meg a sötét fatörzsek sűrűjében játszadozó holdvilág ugyancsak próbára tette nyugalmát. D'Artagnan figyelmét nem is kerülte el, hogy valami nincs rendben az inasa körül.

- Nono, Planchet úrfi - kérdezte -, csak nincs valami baj?

- Tessék mondani, uram, nem éppen olyan az erdő, a templom?

- Hogyhogy, Planchet?

- Mert az embernek elakad a szava az erdőben is meg a templomban is.

- Szóval neked elakad a szavad? El ám, mert félsz? Ugye?

- Félek uram, hogy meghallanak.

- Hogy meghallanak! Pedig fölöttébb épületesen társalgunk, kedves Planchet komám; senki nem róhat meg bennünket érte.

- Hej, uram! - folytatta Planchet, és megint felpattant vesszőparipájára - micsoda sunyi és ronda fráter ez a Bonacieux! Nézze csak meg a szemöldökét, meg ahogy a száját vonogatja!

Mi ütött beléd, hogy egyre ez a Bonacieux jár az eszedben!

- Uram, az ember nem arra gondol, amire szeretne, hanem ami eszébe jut.

- Mert gyáva kukac vagy, Planchet.

- Nagyon kérem, uram, ne tessék összetéveszteni az óvatosságot a gyávasággal; az óvatosság erény.

- Te pedig erényes férfiú vagy, igaz-e Planchet.

- Nem valami puskacső villog amott? Mi lenne, uram, ha behúznánk a nyakunkat?

- Az ördög vigye el - dörögte D'Artagnan, mert eszébe jutottak Tréville úr jó tanácsai -, a végén még engem is megijeszt ez az ökör.

Azzal megsarkantyúzta a lovát.

Planchet ugyanígy tett; követte gazdáját, mint az árnyék, és máris mellette lovagolt.

- Egész éjszaka így akarunk ügetni, uram? - kérdezte.

- Nem, Planchet, te már meg is érkeztél.
- Tessék? Megérkeztem? Hát uraságod?
- Én még néhány lépéssel tovább megyek.
- És itt tetszik hagyni egyedül?
- Félsz, Planchet?
- Nem, uram, de bátorkodom megjegyezni, hogy az éjszaka igen frissnek ígérkezik, a friss levegő pedig reumát szül, a reumás szolga viszont csak afféle gyászhuszár, főleg ha olyan fürge a gazdája, mint uraságod.
- Hát ha annyira fázol, menj be a kocsmába, van itt a szomszédban nem is egy; holnap reggel hatkor várj az egyik söntés kapujában.
- A reggeli tallért, uram, parancsa szerint becsülettel megettem, megittam és ha most is úgy érezném, hogy fázom, egy megveszekedett garas sincs a zsebemben.
- Nesze fél arany. Reggel találkozunk.

D'Artagnan lepattant lováról, a kantárt Planchet-nak hajította, majd köpenyébe burkolózva továsietett.

- Brr! megvesz az Isten hidege! - kiáltott fel Planchet, amikor gazdája eltűnt szeme elől, s mivel igen-igen melegekedhetnékje volt, már sietett is egy házikó felé, mely magán viselte a külvárosi kocszmák valamennyi ismertetőjelét. Bekopogtatott.

D'Artagnan közben egy keskeny csapásra tért, tovább haladt, és megérkezett Saint-Cloud-ba, itt azonban nem az országutat követte, hanem hátulról megkerülte a kastélyt, befordult egy igen elhagyatott sikátorba, és csakhamar a nevezetes pavilon előtt találta magát. Az épület tökéletesen néptelen környezetben állt. Az utca egyik szélén nagy fal emelkedett, ennek sarkánál helyezkedett el a pavilon, az utca másik oldalán élősövény oltalmazott a járókelőktől egy kicsi kertet, hátul a kertben ütött-kopott kulipintyó húzódott meg.

A fiatalember megjelent hát a találkán, s mivel nem kapott utasítást, hogyan jelezze megérkezését, csendben várakozott.

Sehol semmi nesz, mintha a főváros ezer mérföldre volna. D'Artagnan hátrapillantott, majd a sövénynek támaszkodott. A sövényen, a kerten, a viskón túl sötét köd leple borult a végtelen messzeségre: ott alszik Párizs, a tátongó, határtalan űr mélyeiben csupán itt-ott villant fel egy-egy fényes pont, a nagy pokol gyászcsillagai.

Ám D'Artagnan most rózsaszínben látta a világot, minden gondolata mélyén mosoly volt, minden homály feltisztult szeme előtt. Találkára jött, és hamarosan üt az óra.

És íme: néhány pillanat múlva a Saint-Cloud-i templom nagy harangjának öblös torka lassan, harsányan tizet kongatott.

Az érces hang azonban valahogy gyászosan zengett, szinte siránkozott a nagy éjszakában.

De a fiatalember szívében édesen csendült össze a tíz ütés, hisz a várva várt órát jelentik.

Szemét a fal szögletében álló kis pavilonra szögezte, az épület valamennyi ablakán zárva voltak a zsaluk, kivéve egyet az első emeleten.

Ebből az ablakból szelíd fény szűrődött elő, s ezüstösen rezgett a parkon kívül álló két-három hársfa lombkoronáján. Igen, ott a kivilágított, kedves kicsi ablak mögött, ott várja a csinos Bonacieux-né.

D'Artagnant elringatta az édes elképzelés, és türelmesen végigvárt egy félórát, miközben szemét percre sem vette le a kedves kerti lakról; még a mennyezet aranyozott párkányszegélyét is láthatta, s ebből megsejtette, milyen választékos lehet az egész lakosztály.

A Saint-Cloud-i harang fél tizenegyet kongatott.

Ezúttal, maga sem tudta miért, hideg borzongás futott végig tagjain. Talán csak a hűvös levegő miatt, s annak merőben külső behatását vélte belső izgalomnak.

Aztán az a gondolata támadt, hogy nem jól emlékszik, és a találka csupán tizenegy órára szól.

Közelebb lépett az ablakhoz, úgy állt, hogy érje a fénysugár, kihúzta zsebéből a levelet, s megint átolvasta: nem tévedett: a találka valóban tíz órára szólt.

Visszatért őrhelyére; a csendben és a magányban apránként kezdte elveszíteni nyugalma.

Tizenegyet ütött.

D'Artagnan most már attól tartott, Bonacieux-nét valami baj érte.

Hármat tapsolt, a szerelmesek szokásos jeladásaképp, de senki sem válaszolt, még csak a visszhang sem.

Meglehetősen bosszúsan arra gondolt, hogy a fiatalasszony várakozás közben talán elaludt.

Odament a falhoz, s megpróbált felkapaszkodni rajta, a falat azonban nemrégiben vakolták, és D'Artagnan hasztalanul csorbította ki a körmét.

Pillantása hirtelen megakadt a fákon; a lámpafény egyre hullatta ezüstjét leveleikre. Az egyik fa kinyúlott az út fölé, és D'Artagnan arra gondolt, hogy az ágak közül talán benézhet a pavilonba.

Gyerekjáték volt a fára felkapaszkodni. Csak nemrégiben lépett huszadik évébe; a diákcsinnyeket még nem felejtette el. Szempillantás alatt fent termett a fa koronáján, és szeme az üvegen át végigfűrészte a pavilon belsejét.

Különös látvány! D'Artagnant tetőtől talpig megborzongatta: a békés, szelíd lámpafény szörnyű felfordulásra vetett világot; az egyik ablaktáblát betörték, a szoba ajtaját benyomták, s az ajtószárny kifordulva lógott a sarokvason; földön hevert egy asztal, bizonyára emellett vacsoráztak volna édes kettesben; szétvert palackok, összetiport gyümölcsök borították a padlót: a szobában minden heves, kétségbeesett dulakodásról árulkodott. D'Artagnan mintha tépett ruhák cafatjait ismerte volna fel a különös felfordulásban, mintha néhány véres folt szennyezte volna be a függönyt és az abroszt.

A szíve iszonyatosan kalapált; gyorsan leereszkedett a földre, és körülnézett, nem lát-e az utcán egyéb, dulakodásra valló jeleket is.

A szelíd fény pedig egyre világolt a nyugalmas éjszakában. Most vette csak észre D'Artagnan - előbb nem is vehette, mert nem volt semmi oka a vizsgálódásra -, hogy a feltúrt, megtiport földön emberek és lovak lábnyoma látszik kusza összevisszaságban. Azonkívül egy feltehetőleg Párizsból érkezett kocsi keréknyomai mély barázdát szántottak a puha talajba; a kerékvágás csak a pavilonig haladt, s onnan visszafordult Párizs felé.

D'Artagnan tovább vizsgálódott, s végül egy tépett női kesztyűt talált a fal tövében. A kesztyű bőre, ahol nem freccsent rá a sár; makulátlanul tiszta volt. Jóillatú női kesztyű; milyen szívesen csikarják ki az ilyet szép kedvesük kezéből a szerelmesek!

Minél tovább nyomozott, annál bőségesebben gyöngyözött homlokán a hideg veríték; szívét szörnyű aggodalom marcangolta, lélegzete ki-kihagyott, de azért a maga megnyugtatósára

egyre csak azt mondta, hogy a pavilonnak talán semmi köze sincs Bonacieux-néhez; a fiatalasszony nem a pavilonban, hanem a pavilon elé hívta találkára, s talán a szolgálat vagy férjének féltékenysége marasztalta Párizsban.

De valamennyi okoskodását halomra döntötte, ízzé-porrá zúzta, cafatokra tépte valami fájó sejtelen, ami olykor egész mivoltunkat lenyűgözi, és százfelől harsogja felénk, hogy minden porcikánk, ami erre fogékony, felfoghassa: nagy csapás fenyeget!

Most már D'Artagnan úgy viselkedett, mint egy tébolyult: az országútra rohant, visszafordult a mellékúton, lement a komphoz, és faggatni kezdte a révészt.

Este hét óra tájt a révész egy hölgyet szállított át a folyón; a hölgy szemlátomást azon igyekezett, hogy fel ne ismerjék. Ám a révész, épp a nagy óvatosság miatt, jobban megfigyelte, és megállapította, hogy fiatal és csinos.

Akárcsak ma, akkoriban is szinte sereglett a csinos, fiatal asszonynép Saint-Cloud-ba, s felettébb óvakodtak is, hogy rájuk ismerjenek, D'Artagnan azonban ennek ellenére percig sem kételkedett benne, hogy a révész szeme Bonacieux-nén akadt meg.

A révész kunyhójában lámpa égett; D'Artagnan felhasználta az alkalmat, még egyszer átfutotta Bonacieux-né levelét, nem tévedett-e, csakugyan Saint-Cloud-ba szolt-e a találka, nem máshová, és csakugyan D'Estrées úr pavilonja elé, és nem valamilyen más utcába.

De minden egybehangzón bizonyította, hogy D'Artagnan sejtelsei nem csalnak, s valami nagy szerencsétlenség történt.

Megint nekiiramodott, és visszarohant a kastélyhoz; az járt az eszében, hogy időközben talán történt valami a pavilonnál, és felvilágosítást szerezhet.

Az utca most is néptelen volt, az ablakban változatlanul égett a szelíd csendes lámpafény.

D'Artagnannak most eszébe jutott a kerti ház; jóllehet némán és vakon húzódik meg amott, talán mégiscsak látott valamit, talán el is mondja majd, amit látott.

A kertkapu zárva volt, D'Artagnan azonban átugrott a sövényen, és bárhogy ugatott is láncán a kutya, odasietett a kalyibához.

Kopogtatott, de először senki sem felelt. Halotti csend uralkodott a viskóban is, akárcsak a pavilonban; de utolsó reménye mégiscsak ez a házikó volt, tehát nem tágíthatott.

Nemsokára mintha gyenge neszt hallott volna belülről; olyan félénk motozást, mintha maga is reszketne tőle, hogy észreveszik.

D'Artagnan nem zörgetett tovább; kérte, nyissanak ajtót, és hangja oly ígéretesen és nyugtalanul, oly hízelgően és rémülten zengett, hogy a legriadtabb lélek bizalmát is megnyerte volna. Végre kinyílt, illetve inkább csak elmozdult, megrebbent az ósdi szüette zsalugáter, és nyomban be is csukódott, amint a sarokban pislákoló szegényes lámpa fénye megcsillant D'Artagnan övén, kardnyelén és pisztolyainak markolatán. Bármily kurta kis villanás volt is, D'Artagnan megpillantotta odabent egy öregember arcvonásait.

- Az Isten szerelmére! - szólalt meg - hallgasson rám: várok valakit, de nem jön, s majd megőrülök, oly nyugtalan vagyok. Történt a környéken valami szerencsétlenség? Beszéljen.

Lassan újra kinyílt az ablak, újra megjelent ugyanaz a fej; most még az előbbinél is sápadtabbak voltak arcvonásai.

D'Artagnan nyíltan, egyszerűen elmondta történetét, éppen csak a neveket hallgatta el; találkája volt egy fiatalasszonnyal a pavilon előtt, de hiába várta, akkor felmászott a hársfára, és a lámpa világánál meglátta a feldúlt szobát.

Az öreg figyelmesen végighallgatta, és közben egyre bólogatott: igen, igen; amikor pedig D'Artagnan elhallgatott, megcsóválta fejét, s a fiatalember nem sok jót olvashatott le arcáról.

- Szóljon hát! - kiáltott fel D'Artagnan - az Isten szerelmére, beszéljen!

- Jaj, uram - mondta az aggastyán -, ne is kérdezzen, mert ha megmondanám, mit láttam, biztosan megkeserülném.

- Hát mégiscsak látott valamit? - folytatta D'Artagnan. - Az Isten szerelmére! - sürgette, és egy aranyat vetett az öreg elé - beszéljen hát, beszéljen: mit látott! Nemesi becsületemre mondom, szívem legmélyébe rejtem minden szavát.

Annyi őszinteség és fájdalom tükröződött D'Artagnan arcáról, hogy az öreg közelebb intette, és így suttogott:

- Kilenc óra lehetett, amikor valami zajt hallottam az utcán; kíváncsi voltam, mi az, az ajtóhoz mentem; és észrevettem, hogy jön valaki. Szegény ember vagyok, tolvajoktól nincs mit félnem, magam nyitottam ajtót, s azt láttam, három férfi állt odakint néhány lépésnyire. Távolabb, a sötétben, egy hintó, mellette hátslovak. A hátslovak nyilván a három lovaglóruhás férfit vártak.

- Jó estét, uraim! - kiáltottam feléjük - mit óhajtanak?

- Létrád van-e? - kérdezte az egyik; az lehetett a parancsnokuk.

- Van, uram, gyümölcszedéskor használom.

- Add ide, aztán be a házba; nesze egy tallér a háborgatásért. De jegyezd meg: ha egy szóval is elmondod, mit láttál, és mit hallottál (mert biztosra veszem, hogy leselkedsz és hallgatózol, bármivel fenyegetlek is), halál fia vagy.

Azzal egy tallért dobott elém, én fölvettem, ő meg elvitte a létrát.

Bezártam utánuk a kertkaput, aztán csakugyan úgy tettem, mintha bezárkóznék a házba, de a hátsó ajtón tüstént ki is jöttem, és a sötétség leple alatt előre osontam addig a bodzabokorig; onnan végignézhettem, de engem senki nem láthatott meg.

A három férfi csendesen, óvatosan vezette előre a kocsit, s egy szegényesen öltözött, sötét ruhás, köpcös-pocakos ősz hajú, alacsony férfit segítettek ki belőle; a kis ember óvatosan felmászott a létrán, sunyin a szobába lesett, macskaléptekkel leereszkedett a földre, és halkán ezt mondta:

- Ő az!

Az a lovas, amelyik velem beszélt, menten a pavilonhoz sietett, zsebéből kulcsot húzott elő, és kinyitotta, majd ismét bezárta a kaput, és eltűnt szem elől; közben a két másik férfi felkúszott a létrán. A kis öreg el nem mozdult a hintó ajtajától, a kocsis a lovak zabláját tartotta, egy szolga a hátslovakra vigyázott. Hirtelen hangos kiáltozást hallottam a pavilonból, egy asszony az ablakhoz futott és feltépte, mintha le akarna ugrani. Mihelyt azonban a két férfit megpillantotta, megtorpant, és visszaroht, a két férfi pedig utána vetette magát.

Ettől fogva nem láttam semmit, csak a bútorok recsegés-ropogását hallottam. A nő sikoltozott, segítségért kiáltott. Azonban csakhamar elnémították. A három férfi felnyalabolta, és az ablakhoz vitte, ketten lecipelték a létrán, s a hintóba tették, majd a kis öreg is beszállt utána. A

harmadik férfi a pavilonban maradt, becsukta az ablakot; egy pillanat múlva az ajtón távozott, és ellenőrizte, csakugyan bent van-e a kocsiban az asszony. Két cimborája már nyeregben várta, ő pedig szintén lóra pattant; az inas felült a kocsis mellé a bakra, a hintó a három lovas kíséretében elvágtatott, s azzal vége volt az egésznek. Azóta nem láttam, nem hallottam semmit.

D'Artagnant szinte letaglózta az irtózatossá váló hír, csak állt némán, dermedten, s közben versenyt ugattak szíve mélyén a harag és a féltékenység démonai.

- Ejnye, fiatalúr - felelt az öreg, akit szemlátomást jobban meghatott ez a hangtalan kétségbeesés, mintha jajgatni, sírni látta volna D'Artagnant -, ne veszítse el a fejét, hiszen nem ölték meg, és ez a fő.

- Emlékszik-e rá - kérdezte D'Artagnan -, milyen volt az a férfi, aki ezt az aljas orvttámadást vezette?

- Nem ismerem.

- De látni azért látta, hiszen beszélt vele.

- Szóval a személyleírását kérdezi?

- Igen, azt.

- Szikár, barna képű, magas ember, fekete szemű, fekete bajszerű, afféle nemesúr.

- Tessék! - kiáltott fel D'Artagnan - ő az, mindig csak ő. Úgy látszik, a rossz szellemem! Hát a másik?

- Milyen másik?

- A kisebbik.

- Az nem lehetett úriember, arra mérget veszek; kardja sem volt, s a többiek kutyába se vették.

- Biztosan lakáj volt - dörmögte D'Artagnan. - Ó, a szegény asszony! Szegény asszony! Ugyan mit csináltak vele?

- Uram, szavát adta, hogy nem beszél - szólt az öreg.

- Még egyszer szavamat adom, ne féljen, nemes vagyok. A nemesnek egyebe sincs, mint a szava, én pedig szavamat adtam magának.

D'Artagnan kétségbeesetten indult a komp felé. Néha el sem hihette, hogy Bonacieux-né járt a pavilonban, s egyre csak abban reménykedett, hogy másnap viszontlátja a Louvre-ban; néha meg attól reszketett, hogy más férfival is volt kalandja, s az féltékenységeiben meglepte és elrabolta. Egyre csak tűnődött, kesergett, s egészen elkeseredett.

- Hej, volnának csak itt a barátaim! - tört ki végül - akkor legalább remélhetném, hogy nyomára bukkanak, de ki tudja, velük is mi van!

Éjfélre járt az idő; legjobb ha Planchet után néz. Amelyik kocsmában ablakában világot látott D'Artagnan, valamennyibe bezörgetett, és ajtót nyitgatott, de Planchet-t nem találta sehol.

A hatodik kocsmánál tűnődni kezdett; nem sokat ér, ha így gondolomra nyomoz. Hiszen reggel hatra beszélte meg inasával a találkozót, és bárhol van is Planchet, engedélyt kapott rá.

Aztán meg az ötlött eszébe, hogyha itt marad a környéken, az események színhelyének közelében, esetleg kideríthet valamit a titokzatos ügyről. A hatodik kocsmánál tehát, mint már említettük, megállapodott, kért a legjobb borból egy butéliával, a legsötétebb sarokban az

asztalra könyökölt, s elhatározta, így várja meg a reggelt, de reményeiben újfent csalatkozott, és hiába hegyezte fülét, a káromkodások, kötődések és szitkok közepette, melyekkel társaságának tagjai, a munkások, lakájok és fuvarosok megtisztelték egymást, egyetlen célzás sem hangzott el, amiből kideríthette volna, hogyan, merre tűnt el a szegény asszony. Mit is tehetett volna ezek után? Jobb híján, és hogy elterelje magáról a figyelmet, benyakalta az üveg bort, aztán a lehetőséghez képest kényelmesen elhelyezkedett a kocsmazugban; és több-kevesebb sikerrel álomnak adta fejét. D'Artagnan, mint tudjuk, húszesztendős volt, s ebben a korban az álommal nem lehet kukoricázni: megköveteli adóját attól is, akinek szíve sötét kétségekbe merült.

Reggel hat óra tájt másnaposan ébredt, a görbe éjszakákra következő hajnalok szokásos hangulatában. A reggeli szépítkezéssel nem sok gondja volt; végigtapogatta zsebeit, nem használták-e ki éji nyugalma a tolvajok, s miután gyémántköves gyűrűjét az ujján, erszényét a zsebében és pisztolyait a derékszíján találta, felkelt, kifizette a bort, és eltávozott; talán most reggel nagyobb szerencséivel nyomozhat inasa után, mint az éjszaka. És íme a nyirkos, szürke ködben ki más került szeme elé, mint éppen a derék Planchet: kantáron tartotta a két lovat, s egy zugcsapszék kapujában várakozott; D'Artagnan is járt erre az éjszaka, de észre sem vette a kocsmacéért.

PORTHOS

D'Artagnan nem tért egyenesen haza, hanem Tréville úr kapujában leszökölt a nyeregből, és felszaladt a lépcsőn. Ezúttal végleg eltökélte, hogy apróra elmondja a kapitánynak a történeteket. Tréville úr bizonyára ellátja jó tanáccsal, és mivel szinte naponta látja a királynét, talán a felséges asszonytól szerezhet némi felvilágosítást a szegény varrónőről, aki most nyilván azért lakol, mert oly hűségesen szolgálta úrnőjét.

Tréville úr végighallgatta a fiatalember mondókáját, és komolysága világosan mutatta, hogy szerinte az egész kaland sokkal több, mint közönséges szerelmi bonyodalom, s amikor D'Artagnan befejezte:

- No - mondta -, itt ugyancsak kilóg a lóláb; nyilván a bíboros keveri a kártyát.

- De mit tegyünk? - kérdezte D'Artagnan.

- Az égvilágon semmit; pillanatnyilag legjobb, ha azt teszi, amit mondtam, és villámgyorsan kereked old Párizsból. Én majd beszélek a királynéval, szóról szóra elmondom, hogyan tűnt el a szegény asszony, mert a királyné nyilván még nem tud róla; neki is csak javára válik, ha mindenről pontosan értesül, s amikor uraságod, fiatal barátom, visszatér, talán már jó hírrel fogadhatom. Bízva csak rám a dolgot.

D'Artagnan tudta, hogy Tréville úr, jóllehet ő is gascogne-i, nem tékozzolja ígéreteit, de ha történetesen megígért valamit, azt be is váltja, még hozzá kamatostul. Hálás köszönetet mondott tehát az érdemes kapitánynak eddigi és ezutáni jóindulatáért, és elkészönt: Tréville úr pedig, mivel őszintén szíven viselte a bátor és elszánt fiatalember sorsát, melegen megszorította a kezét, és szerencsés utat kívánt neki.

D'Artagnan eltökélte, hogy azonnal követi is Tréville úr tanácsait, megindult hát a Sírások utcája felé; gondolta, ellenőrzi, hogyan állítja össze Planchet az útipoggyászt. Amint lakása közelébe ért, Bonacieux úr tűnt a szemébe; reggeli köntösben ácsorgott ajtaja előtt. D'Artagnannak egy csapásra eszébe jutott, hogyan jellemezte előző este házigazdájukat a bölcs Planchet, és most sokkal figyelmesebben szemügyre vette, mint a múlt alkalommal. Igen, sápadt, beteges, sárgás a bőre: jelzi, hogy vérebe epe szüremlik, de lehet, hogy mindez nem túl lényeges, ám ezen túl van valami jellegzetesen sunyi álnokság ráncos ábrázatán. A gazfickó másként nevet, mint aki becsületes, a képmutató másként könnyezik, mint a derék. Minden álnokság szinte álarc, és bármilyen sikerült is az álarc, ha jobban megfigyeljük, végül is mindig letéphetjük az arcról.

Most D'Artagnan is úgy érezte, hogy Bonacieux úr álarcot visel, és ez az álarc fölöttébb visszataszító.

Ezért le sem tudta küzdeni utálkozását, és éppen azon volt, hogy odább megy, és szóra sem méltatja Bonacieux-t, ám az maga szólította meg, éppen úgy, mint az este.

- Ez már igen, fiatalember! Úgy látom, hosszúra nyúlt az éjszaka! Reggel hétig, az angyalát! Ha nem csalódom, ugyancsak fejtetőre állítja a szokásokat: akkor fekszik le, amikor más felkel.

- Kegyedet viszont nem illetheti szemrehányás emiatt, Bonacieux uram - szólta a fiatalember -, kegyed a rendesség mintaképe. Bár igaz, ami igaz: akinek fiatal és csinos a felesége, annak nem kell futnia a boldogság után, annak házhoz jön a boldogság, ugyebár, Bonacieux mester?

Bonacieux holtsápadtra vált, és mosolyra fintorította arcát.

- Hehe! - mondta aztán - nagy kópé maga. De hol az ördögbe csatangolt egész éjszaka a fiatalúr? Úgy látom, elég rossz idő járta a mellékutakon.

D'Artagnan a csizmájára tekintett, s látta, hogy vastagon lepi a sár, ám ugyanakkor megakadt a szeme a rőfös cipőjén és harisnyáján is: mintha ő is ugyanabban a kátyúban járt volna, szakasztott ugyanolyan sárfoltok tarkították cipőjét, harisnyáját.

Hirtelen egy gondolat villant meg D'Artagnan fejében. A pocakos-köpcös öszülő emberke, a sötét ruhás lakáj, akit kutyába sem vettek a támadó csapat martalócai, nem volt senki más, mint éppen Bonacieux. Az asszony elrablásában a férj segédkezett.

D'Artagnan tenyere iszonyatosan viszketett: legszívesebben torkon ragadta volna a rőföst, hogy belefojtsa a lelket, ám, mint már említettük, fölöttébb óvatos legény volt, s ezért uralkodott magán. Arcvonásai azonban oly szembeszökően mutatták háborgó indulatait, hogy Bonacieux megrémült, és szeretett volna hátralépni, de éppen az ajtószárny előtt áll, s a csukott ajtó miatt egy tapodtat sem mozdulhatott.

- Nos, kedves tréfamester uram - szólt D'Artagnan -, lehet hogy a csizmámnak nem ártana egy kis tiszta víz, de a maga cipőjére-harisnyájára is ráférne, ha egy csöppet kikefélné. Talán csak nem tekergett maga is az éjszaka, Bonacieux mester? Hej, kutyateremtette! Ez már igazán nem illik a maga korában, főként, ha az embernek fiatal, csinos felesége van.

- Ej, miket beszél! - szólt Bonacieux - tegnap Saint-Mandéban voltam, szolgálot akarok fogadni, az után érdeklődtem. Ott lettem ilyen csatakos, azon a pocsék úton, és még nem volt időm cipőmet-ruhámat letisztogatni.

Bonacieux állítólagos úticélja csak még jobban alátámasztotta D'Artagnan gyanúját. Bonacieux azért emlegeti éppen Saint-Mandét, mert az pontosan az ellenkező irányban van, mint Saint-Cloud.

Ez az elképzelés volt első vigasztalása. Ha Bonacieux tudja, hol a felesége, bármikor kicsikarhatják belőle a titkot, ha egy kicsit megszorogatják. Csupán az kell, hogy bizonyosságra váljon a valószínűség.

- Bocsásson meg, kedves Bonacieux úr, de nem udvariaskodom tovább - mondta D'Artagnan. - Ha az ember nem alszik, pokolian megszomjazik, s én is úgy érzem, menten szomjan halok: engedje meg hát, hogy egy pohár vizet igyak itt uraságodnál; jó szomszéd ezt igazán nem tagadhatja meg.

Azzal meg sem várva házigazdája beleegyezését, besietett a házba, és gyorsan az ágyra pillantott. Az ágy érintetlen volt. Bonacieux nem töltötte otthon az éjszakát! Így hát alig egy-két órával ezelőtt érhetett haza; vagy egészen végig vagy legalábbis az első váltásig kísérte útjára a feleségét.

- Köszönöm, Bonacieux mester - mondta D'Artagnan, és felhajtotta a pohár vizet -, csupán ezt akartam. Most megyek is, Planchet majd kikeféli a csizmámat, és mihelyt befejezte, örömet elküldöm magához; ha óhajtja, a kegyed cipőjét is lekeféli.

Azzal faképnél hagyta a rőföst, aki váltig hűledezett a kurta-furcsa búcsúzkodáson, és azon tűnődött, nem esett-e a saját kelepcejébe.

D'Artagnan felszaladt a lépcsőn, és Planchet-t nagy rémületben találta.

- Jaj, uram! - kiáltott fel az inas, amint gazdáját megpillantotta - csöstül jön az áldás; már alig vártam, hogy hazaérjen.

- Mi a baj? - kérdezte D'Artagnan.

- Akármibe lefogadom, hogy nem tetszik kitalálni, ki járt nálunk látogatóban.
- Mikor?
- Egy félórája, amikor Tréville úrnál tetszett lenni.
- Hát ki járt? Beszélj már!
- Cavois úr.
- Cavois úr?
- Személyesen.
- A bíboros úr gárdistáinak kapitánya?
- Ő maga.
- Le akart tartóztatni?
- Nagyon olyan szaga volt a dolognak, uram bár fölöttébb mézesmázosan viselkedett.
- Hm, mézesmázosan...
- Hát szóval olyan volt, mint a cseppentett méz, uram.
- Olyan volt?
- Azt mondta, Őeminenciája küldte; a bíboros úr igen nagyra becsüli uraságodat, és kéri, szíveskedjék menni a Palais-Royalba.
- És te mit feleltél?
- Hogy ez lehetetlen, mert, amint maga is látja, nem tetszik itthon lenni.
- Mit mondott erre?
- Azt, hogy feltétlenül tessék hozzá benézni még a mai napon, aztán még azt is a fülembe súgta: „Mondd meg a gazdának, hogy Őeminenciája igen-igen kedveli, és talán a szerencséje függ ettől a látogatástól.”
- A bíboros úr kelepceje elég otromba ezúttal - felelte mosolyogva a fiatalember.
- Magam is láttam, hogy kelepce, és azt feleltem, biztosan kétségbe tetszik majd esni, ha vissza tetszik érkezni.
- És hova ment a gazdád? - kérdezte Cavois úr.
- Champagne-ba. Troyes-ba - mondtam én.
- Mikor ment el?
- Tegnap este.
- Planchet, derék barátom - szakította félbe D'Artagnan - mondhatom, igazán kincset érsz.
- Tetszik érteni, uram, úgy gondoltam, ha el óhajt menni Cavois úrhoz, bármikor meghazudtolhat, és azt mondhatja, nem tetszett elutazni; ebben az esetben a hazugság engem terhel, én meg nem vagyok nemes, nyugodtan hazudhatok.
- Ne félj semmit, Planchet, nem esik csorba igazmondó híreden: negyedóra múlva itt sem vagyunk.
- Én is éppen így gondoltam. Ugye, nem vagyok túl kotnyeles, ha megkérdezem hová, megyünk?

- Hát hová mennénk, a kutya-fáját! Pontosan az ellenkező irányba, mint mondtad. Hát csöppet se érdekel, mi történt Grimaud-val, Mousquetonnal, és Bazinnel? Mert engem nagyon is érdekel, mit csinálhat Athos, Porthos meg Aramis.

- Már hogyan érdekelne, uram - felelte Planchet -, csak tessék szólni, és máris indulok; úgy gondolom, mostanság sokkal egészségesebb nekünk a vidéki levegő, mint a párizsi. Tehát...

- Tehát csomagolj, Planchet, és gyerünk; én szépen zsebre vágom a kezem, és előre megyek, hogy semmit meg ne orrontsanak. A Gárdapalotánál találkozunk. Igaz is, Planchet, azt hiszem, fejen találtad a szöveget: házigazdánk valóban piszkos gazember.

- Látja uram, nekem hihet, ha én mondok valamit; én kérem fiziognómus vagyok.

D'Artagnan a megbeszélés szerint előre ment, azután, hogy egészen megnyugtassa lelkiismeretét, utoljára még végigjárta mindhárom jó barátja lakását; hírüket sem hallotta senki, csupán Aramis kapott egy illatos levélkét, finom vonású, apróbetűs írással.

D'Artagnan magához vette. Tíz perc múlva Planchet utolérte a Gárdapalota istállójánál. D'Artagnan maga nyergelte fel a lovát; nem akart időt veszíteni.

- Nagyon jó - mondta Planchet-nak, mikor az útipoggyászt is hozzátette a felszereléshez -, most pedig nyergeld föl a másik lovat, és máris indulhatunk.

- Azt tetszik gondolni, hogy fejenként két-két lóval gyorsabban haladunk? - kérdezte Planchet sunyi képpel.

- Uraságod roppant szellemes - felelte D'Artagnan -, de ha négy lovat viszünk, velünk jöhetnek majd hazafelé barátaink, ha ugyan életben leljük őket.

- Igazi csoda volna - válaszolt Planchet -, ám Isten irgalmassága végtelen, és nem szabad kétségbeesnünk.

- Ámen - mondta D'Artagnan, és lóra pattant.

Azzal mindketten eltávoztak a Gárdapalotából, egyik jobbra, másik balra: az egyik a villette-i, a másik a montmartre-i kapun; csupán Saint-Denis-nél adtak egymásnak találkozt, és mivel a hadmozdulatot mindketten igen pontosan végrehajtották, céljukat tökéletes siker koronázta. D'Artagnan és Planchet együtt érkezett meg Pierrefitte-be.

Mi tagadás, nappal bátrabb volt ez a Planchet, mint éjszaka.

Vele született óvatossága mindazonáltal egy pillanatra sem hagyta cserben; még élénken éltek emlékezetében első útjuk viszontagságai, és minden szemközt jövőben ellenséget szimatolt. Ennek következtében szünet nélkül emelgette a kalapját, s ezért folytonos fejmosásban volt része, mert D'Artagnan attól tartott, hogy a túlzott udvariasság miatt mindenki azt hiszi, Planchet valami ágrólszakadt kurtanemes szolgája.

Így aztán, akár azért, mert a járókelőket jókedvre hangolta Planchet udvariassága, akár mert ezúttal senki sem akart kelepcét állítani a fiatalembernek, utazóink minden bonyodalom nélkül eljutottak Chantillyba, és megszálltak a *Nagy Szent Márton*hoz címzett fogadóban. Már első útjukon is ide tértek volt be.

Amikor a fogadás megpillantotta a fiatalembert, s nyomában az inast meg a két vezetéklóvat, tisztelete jeléül elébük sietett a kapuba. D'Artagnan úgy gondolta, nem árt ha megpihen, akár megtalálja Porthost a fogadóban, akár nem, hiszen máris tizenegy mérföldet tudott maga mögött. Meg aztán, úgy lehet, nem is volna helyénvaló, ha ajtóstul rontana be a házba, és rögtön kérdezősködni kezdene a testőr után. E megfontolások következtében nem is érdeklődött senki felől, hanem leszállt a lóról, inasa gondjára bízta az állatokat, belépett egy

kisebb szobába - azok térnek be ide, akik egyedül kívánnak maradni -, egy butélia bort rendelt a legjobbikból, és vacsorát, minél finomabbat. Kérése még inkább alátámasztotta a kocsmáros jó véleményét; első pillantásra felismerte ő, kiféle-miféle az ifjú utazó.

Így aztán villámgyorsan ki is szolgálták D'Artagnant.

A gárdaezredet a királyság nemeseinek színe-javából toborozták, tehát bármily egyszerű öltözködést viselt is D'Artagnan, inasa és négy tüzes paripája miatt mégiscsak szemet szűrt mindenkinek. Maga a fogadós szolgáltatta ki, D'Artagnan pedig ennek láttán két poharat hozatott, és ilyenképpen kezdte meg a beszélgetést:

- Szó ami szó, fogadós uram, a legjobbik borát kértem, és ha becsapott, elmondhatja, hogy ki miben vétkezik, abban bűnhődik; én ugyanis utálok egyedül inni, s ezért most maga is velem iszik. Fogja hát a poharat, és igyunk. De mire igyunk, hogy senkit meg ne sértsünk? Igyunk arra, hogy fogadóját mindig számosan látogassák.

- Nagyságod igazán kegyes -, felelt a fogadós -, és tiszta szívből köszönöm jókívánságait.

- Ne áltassa magát - mondta D'Artagnan - talán nem is gondolja, mennyire önző pohárköszöntő: csak abban a fogadóban érezzük jól magunkat, ahol sok vendég megfordul; ha egy üzlet a csőd szélére kerül, ott minden a feje tetején áll, s az utazó is megszenvedi a fogadós gondjait; márpedig én sokat utazom, főképpen errefelé, ezért szeretném, ha minden kocsmárosnak jól menne a sora.

- Magam is azt hiszem - szólt a fogadós -, hogy nem első ízben van szerencsém látni uraságotat.

- Legalább tízszer megfordultam Chantillyben, és legalább három-négyszer szálltam meg a fogadójában. Például éppen tíz-tizenkét napja jártam errefelé, barátaimat kísértem el, három testőrt, úgyannyira, hogy egyikük tengelyt akasztott fogadójában egy ismeretlen idegennel, mert az valamilyen mondvacsinált ürüggyel belekötött.

- Hohó, ez az! - mondta a fogadós - nagyon jól emlékszem. Nem Porthos urat gondolja nagyságod?

- De igen, éppen így hívják. Az istenért, kedves fogadós uram, beszéljen hát, csak nem érte valami baj?

- Hát nem vette észre nagyságod, hogy Porthos úr nem tudta folytatni az útját?

- Megígérni megígérte, hogy utánunk jön, de aztán nem csatlakozott.

- Azóta is szerény vendéglőmet tiszteli meg.

- Tessék? Azóta is a maga vendéglőjét tiszteli meg?

- Úgy van uram, szerény vendéglőmet, elég sok gondot is okoz.

- Vajon miért?

- Meglehetősen nagylábon élt.

- No és? Ha nagylábon élt, majd megfizet.

- Jaj uram, minden szava igazi balzsamír fájó szívemre! Jócskán előlegeztünk ugyanis Porthos úrnak, és éppen ma reggel jelentette ki a seborvos, hogy ha Porthos úr nem fizet, rajtam hajtja be követelését, mert én hívtam el.

- Szóval Porthos megsebesült?

- Magam sem tudom, uram.
  - Hogyhogy nem tudja? Ki tudhatná, ha maga nem?
  - Igaz uram, de egy fogadós sokszor nem mondhatja el, amit tud, főként, ha azt mondják neki: „Ne szólj szám, nem fáj fejem.”
  - No jó! De azért meglátogathatom?
  - Hogyne uram. Menjen föl ezen a lépcsőn az első emeletre, és kopogtasson az egyes ajtón. De szóljon, hogy uraságod az.
  - Külön kell szólnom?
  - Igen, nehogy baj érje.
  - Ugyan miféle baj érne?
  - Például Porthos úr azt hihetné, hogy a házhoz tetszik tartozni, és dühében esetleg felnyársálná uraságodat, vagy golyót röpitene a fejébe.
  - De hát mit csináltak vele?
  - A pénzemet szerettem volna megkapni.
  - A fenét! akkor már értem: Porthos úr nem szíveli az ilyen kérést, főleg, ha túl sok a kinnlevősége; de azt már nem értem, hogy most miért ne volna pénze.
  - Magam sem értem, mi azonban fölöttébb szeretjük a rendet és minden héten mindenkivel leszámolunk, tehát Porthos úrnak is benyújtottuk egy hét után a számlát, de nyilván nem a megfelelő pillanatban jelentkeztünk, mert alighogy megemlítettük a dolgot, pokolba küldött valamennyiünket; igaz ugyan, hogy előző este kártyázott.
  - Micsoda? Kártyázott? és kivel?
  - Honnan tudhatnám? Isten tudja kivel, egy úriember tért be a fogadómba, és Porthos úr meghívta egy partira.
  - És persze vesztett a boldogtalan.
  - Még a lovát is eljátszotta, uram, mert amikor az idegen felszedelőzködött, észrevettük, hogy inasa Porthos úr lovát nyergeli fel. Szóvá is tettük, ő azonban azt felelte, hogy ne üssük más dolgába az orrunkat: a ló az övé. Tüstént értesítettük Porthos urat, ő azonban kiüzent, hogy ripőkök vagyunk, ha kételkedni merészelünk egy úriember szavában, és ha az illető azt mondja, hogy a ló az övé, hát akkor bizonyosan az övé is.
  - Csak Porthos lehet, ráismerek - dörmögte D'Artagnan.
  - Erre - folytatta a fogadós - beüzentem, hogyha már semmi mód nem egyezhetünk meg a fizetség dolgában, legalább azt szeretném remélni, hogy talán lenne szíves vendégeskedésével kitüntetni a szomszéd fogadóst, az *Arany Sas* gazdáját. Porthos úr azonban azt felelte, az én fogadóm jobb, ő ehhez ragaszkodik.
- E fölöttébb hízalgő válasza hallatára nem szorgalmazhattam távozását. Mindössze annyit kértem még, volna szíves átadni a szobáját, mert az a legszebb az egész fogadóban; igen csinos szobácskát adnék helyette a harmadik emeleten, talán az is jó volna neki. Porthos úr azonban erre azt üzenté, minden pillanatban megérkezhetik szíve hölgye, az egyik legragyogóbb dáma a királyi udvarban; értsem meg tehát, hogy ilyen előkelő személyhez még az a szoba sem méltó, amelyben lakni kegyeskedik.

Bármennyire beláttam is, hogy helyesen beszél, úgy véltem, nem tágíthatok, ő azonban fölöslegesnek ítélte minden további vitatkozást, elővette pisztolyát, kitette az éjjeliszekrényre, és kijelentette: annak aki akár házon kívül, akár házon belül egyetlen szót is szól költöz-ködésről, kiloccsantja az agyvelejét, amiért oktanul a más dolgába ütötte az orrát. Így hát, uram, azóta senki sem nyitott rá ajtót, kivéve az inasát.

- Szóval itt van Mousqueton is?

- Itt uram; öt napig távol volt, aztán ő is szerfölött morc kedvében tért vissza: úgy látszik, nem sok öröme telt az utazásban. Ő azonban, sajna, sokkal mozgékonyabb mint gazdája, fel is forgat mindent Porthos úr miatt, és mivel attól tart, hogy esetleges kérései elől elzárkózhatunk kérés nélkül szedi össze amire szüksége van.

- Szó ami szó - felelte D'Artagnan -, mindig úgy vettem észre, hogy ez a Mousqueton rendkívül buzgó és nagyon eszes.

- Lehet, uram, de képzelje el, hogy ha évente csupán háromszor kerül utamba ennyi ész és ily nagy buzgalom, akár be is csukhatom a boltot.

- Miért csukná? Porthos majd fizet!

- Hát... - dünnyögte tamáskodva a fogadós.

- Egy igen előkelő hölgy pártfogolja, és bizonyára kisegíti majd; neki igazán potomság egy ilyen kis tartozás.

- Ha szabad szólanom, uram, én azt hiszem...

- No mit?

- Sőt tudom is...

- Mit?

- Sőt mérget veszek rá...

- Mire vesz mérget? Nyögje ki már!

- Csak azt akarom mondani, hogy ismerem azt az előkelő hölgyet.

- Maga?

- Igen, én.

- Ugyan honnan ismeri?

- Hát, uram, ha biztosra vehetnem, hogy nem ad ki...

- Beszéljen nyugodtan, nemesi szavamra mondom, nem bánja meg, ha őszintén beszél.

- Szóval meg tetszik érteni, hogyha az ember nyugtalan, akkor sok mindennel megpróbálkozik.

- Maga mivel próbálkozott?

- Csupán olyasvalamivel, amihez minden hitelezőnek joga van.

- Mondja hát.

- Porthos úr levelet írt a hercegnőnek, és ideadta, tegyük postára. Akkor még nem volt itthon az inasa. Porthos úr nem mozdulhatott ki a szobából: mit tehetett volna, velünk közölte óhajait.

- És aztán?
- Tetszik tudni, a posta sose biztos, ezért nem is adtuk föl a levelet; egyik legényemet úgyis éppen Párizsba küldtem, megparancsoltam hát neki, adja át a levelet a hercegnő saját kezébe. Hiszen ugye, éppen így jártunk el Porthos úr szándéka szerint, aki olyannyira lelkünkre kötötte, hogy vigyázzunk a levélre. Nem igaz?
- Mondjuk.
- Nos hát uram, tudja-e, ki az előkelő hölgy?
- Nem tudom; Porthos nekem is csak úgy beszélt róla.
- Tudja-e, ki az állítólagos hercegnő?
- Mondtam már; nem ismerem.
- A Châtelet törvényszék egyik bírójának vén felesége, név szerint Coquenard asszonyság; legalább ötvenéves, de játssza a féltékeny ifjú hölgyet. Mindjárt furcsállottam én, uram, hogy egy hercegnő a Medvék utcájában lakik.
- Hát ezt honnan tudja?
- Onnan uram, hogy fejébe szállt a vér, amikor elolvasta a levelet; azt kiabálta, hogy Porthos úr hűtlen és csapodár, és megint valami szoknya miatt kaszabolták össze.
- Micsoda, összekaszabolták?
- Jaj, istenem, miket beszélek!
- Azt mondta, hogy Porthost összekaszabolták.
- Azt, uram, bár életre-halálra megtiltotta, hogy beszéljek róla!
- Miért?
- Teringettét, uram! Hát csak azért, mert amikor itt tetszetek hagyni, és ő hajbakapott az idegennel, égre-földre esküdözött, hogy egy csapásra kettéhasítja, és az lett a vége, hogy hősködése ellenére az idegen nyújtóztatta ki a padlón. No most már, Porthos úr ugyancsak büszke természetű, kivéve, amikor a hercegnőjének üzen, mert szánalmat akar kelteni maga iránt; így hát büszkesége miatt senkinek sem hajlandó bevallani, hogy megdöfték.
- Szóval megdöfték? Azért nem kelt föl az ágyból?
- Megdöfték, uram, mégpedig istenesen. Úgy látom, uraságod barátja szívós, akár a macska.
- Maga is látta a párbajt?
- Kíváncsi voltam rájuk, ezért végignéztem a verekedést, de ők nem láttak engem.
- És hogy történt?
- Hát nem sokáig tartott, annyi szent. Felálltak, az idegen cselezett, majd kitört, de oly gyorsan, hogy mire Porthos úr kivédhette volna a döfést, máris három hüvelyknyire volt a vas a bordái között. Hanyatt vágódott. Az idegen tüstént a torkának szegezte kardját, Porthos úr pedig látta, hogy tehetetlen, és elismerte vereségét. Erre az idegen megkérdezte a nevét, s amikor megtudta, hogy Porthosnak hívják, nem D'Artagnannak, talpra segítette, visszakísérte a fogadóba, lóra pattant és eltűnt.
- Úgy! Szóval az idegen azt a bizonyos D'Artagnant szerette volna megkaparintani?
- Ezek szerint igen.

- Nem tudja, mi lett vele?
- Nem, sosem láttam azelőtt, de azóta sem.
- Nagyszerű; mindent tudok, amit tudni akartam. Tehát azt mondja, Porthos szobája az egyes szám, az első emeleten?
- Az egyes, uram, a legszebb az egész fogadóban, már tízszer is kiadhattam volna azóta.
- Eh, ne féljen! - szólt D'Artagnan nevetve - Porthos fizet, Coquenard hercegné majd kisegíti.
- Hercegné vagy bíróné, nekem édes mindegy, uram, csak a bukszáját nyissa ki, de a hölgy ugyancsak a sarkára állt, kijelentette, hogy unja már Porthos úr csalfaságát és követelődzését, s egy lyukas garast sem ad.
- És maga átadta vendégének ezt az üzenetet?
- Hát mért ne adtam volna át, istenem? Tegnap, újra írt, most már azonban inasa tette postára a levelet.
- Azt mondja, a bíróné vén és csúnya?
- Testvérek között is megvan ötvenéves, uram, és igazán nem nagy szépség, legalábbis Pathaud szerint.
- Akkor ne féljen semmitől, végül is beadja a derekát; különben sem hiszem, hogy Porthos olyan sokkal tartozik.
- Már hogyne tartoznék sokkal! Eddig legalább húsz arannyal adósom, nem is számítva az orvost. Mert semmit meg nem von magától, de nem ám, látszik rajta, hogy mindig vígan élt.
- És ha a szeretője elhagyná, barátja akkor is akad, biztosíthatom. Legyen hát egész nyugodt, kedves fogadós uram, és bánjon vele továbbra is oly figyelmesen, amint állapota megköveteli.
- Nagyságod megígérte, hogy nem emlegeti a bírónét, s egy szót sem szól arról, hogy Porthos úr megsebesült.
- Meg; szavamat adtam.
- Különben végem, tetszik tudni!
- Ne féljen, nem eszik olyan forrón, ahogy főzik.

Azzal D'Artagnan felment a lépcsőn; a fogadós most már kissé nyugodtabb volt, mert valamelyest nagyobb biztonságban tudta két legdrágább kincsét: a pénzét meg az életét.

A lépcső tetején, a folyosó legszembetűnőbb ajtaján tintával írt óriási fekete 1-es szám volt látható; D'Artagnan bekopogtatott, s amikor belülről kikiáltották, hogy szabad, belépett.

Porthos ágyban feküdt és „hogya ki ne jöjjön a gyakorlatból”, Mousquetonnal kártyázott; közben a tűz előtt egy sor fogoly forgott a nyárson, a nagy kandalló két sarkán meg egy-egy kondér fortyogott, ínyciklandó illatot árasztva: egyfelől nyúlpaprikás, másfelől halászlé szagát. Egy kis asztalon s a komód márványlapján üres palackok sorakoztak.

Alig pillantotta meg barátját Porthos, nagyot rikkantott örömeiben. Mousqueton pedig tisztelettel fölállt, átadta helyét, és megvizitálta a két bográcsot: úgy látszott, különös figyelmet szentel nekik.

- Hej, uramisten! Csakhogy itt van! - fogadta Porthos D'Artagnant - isten hozta! Ne haragudjék, ha csak így üdvözlöm az ágyból. - Aztán meglehetősen nyugtalanul pillantott D'Artagnanra: - Tudja már, mi történt velem?

- Nem tudom.

- A fogadás nem szólt semmit?

- Csak azt kérdeztem, itt van-e, s azonnal a szobájába siettem.

Porthos szemlátomást megkönnyebbülve lélegzett fel.

- De hát mi történt kegyeddel, kedves Porthosom? - érdeklődött D'Artagnan.

- Csak az, hogy ellenfelemre sújtottam, már háromszor megforgattam benne a kardom, és éppen azon voltam, hogy negyedszerre megadom neki a kegyelemdőfést, amikor megboltottam egy kőben és kifecamítottam a térdem.

- Igazán?

- Isten bizony! De szerencséje volt a csibésznek, különben azóta alulról szagolná az ibolyát, elhiheti.

- Mi történt hát vele?

- Mit tudom én! Beérte azzal, amit kapott, aztán kereket oldott. Hát magával mi lett, kedves D'Artagnanom?

- Szóval - folytatta D'Artagnan -, most ez a térdficam köti ágyhoz, kedves Porthos?

- Hát igen, istenem, de igazán csekélység; különben is egy-két nap múlva talpon vagyok.

- És miért nem vitette magát Párizsba? Azt hiszem, itt szörnyen unatkozik.

- Párizsba készültem magam is, azonban, kedves barátom, tartozom kegyednek egy vallo-mással.

- Halljuk.

- Hát tudja, csakugyan szörnyen unatkoztam, ezt jól kitalálta. Még a zsebemben volt a hetvenöt arany, és szórakozni akartam; itt volt egy úriember átutazóban, megkértem jöjjön fel hozzám, gondoltam, meghívom, kockázzunk egy kicsit. Elfogadta a meghívást, s aztán, mi tagadás, hetvenöt aranyam az ő zsebébe vándorolt; a lovamról nem is beszélek, az csak ráadás volt. De hát magával mi van, kedves D'Artagnanom?

- Sebaj, kedves Porthos, senki sem lehet mindenben szerencsés - felelte D'Artagnan: - „Kártyavesztés, szerelmi nyereség” - mondja a közmondás. Akit a szerelemben így üldöz a szerencse, azon a kártya bosszút áll, de aki ilyen nagy kópé, az rá sem hederít, bármily csapodár is Fortuna istenasszony! Hiszen itt van a hercegnője, az csak biztosan segít, ugyebár?

- Tudja, hogy van ez, kedves D'Artagnan: a baj sosem jár egyedül - felelte Porthos, rendkívül könnyedén -, írtam is neki, hogy sürgős szükségem volna ötven aranyra, mert olyan helyzetbe jutottam...

- És?

- És? Nyilván vidéki birtokára utazott, mert nem válaszolt.

- Nem?

- Nem. Ezért tegnap újabb levelet küldtem neki, s nyomatékosan megsürgettem a pénzt. Igazán örülök, hogy itt van, kedves barátom, beszéljünk hát inkább kegyedről. Meg kell vallanom, egy kicsit már kezdtem aggódni kegyedért.

- Úgy látom, meglehetősen előzékeny kedves vendégéhez a fogadás, Porthos uram - felelte D'Artagnan a gyengélkedőnek, és a teli bográcsokra meg az üres butéliákra mutatott.

- Ahogy vesszük! - mondta Porthos. - Már három-négy napja benyújtotta a számlát a pimasz, én meg számlástul kitessekeltem ökelmét; most aztán úgy élek itt, mint afféle hódító: a győztes jogán. Félek is folyvást, hogy megostromolják harci állásomat, ezért vagyok éjjel-nappal állig fegyverben, amint látja.

- De, ha nem tévedek, időnként ki-kitör a várból - kacagott D'Artagnan.

Ujjával a butéliák és bográcsok felé bökött.

- Sajna, magam nem tehetem! - felelt Porthos. - Ágyhoz köt ez a nyavalyás ficam, de Mousqueton felderítő őrzőket tart, és mindig hoz egy kis harapnivalót. Mousqueton komám - folytatta Porthos -, amint látod, utánpótlás érkezett, ennivalóban is szükség lesz utánpótlásra.

- Mousqueton - szólt D'Artagnan -, kérni szeretnék valamit.

- Éspedig uram?

- Elkérem Planchet részére a receptedet; megeshetik, hogy én is ostromzár alá kerülök, s akkor ugyancsak kapóra jönne, ha ugyanolyan jól el tudna látni, mint te a gazdád.

- Ó, istenem! - mondta szerényen Mousqueton - mi sem könnyebb ennél, uram. Csak szemfülesség kell hozzá, semmi más. Falun nevelkedtem, s atyám üres óráiban hébe-hóba vadorzással is foglalkozott.

- És különben mit csinált?

- Érdekes ipart folytatott, uram; mindig az volt a véleményem, hogy jól kiválasztotta.

- Mi volt az?

- Akkoriban a hugenották harcoltak a katolikusok ellen; atyám látta, hogyan irtja a katolikus a hugenottát, s a hugenotta a katolikus, persze mindig a vallás szent nevében; így hát atyám vegyes hitvallásra tért, s egyszer hugenotta volt, máskor katolikus. Az volt a szokása, hogy vállára kapta mordályát, s az utak mentén őgyelgett a sövény mögött; ha egymagában közeledett feléje valami katolikus, nyomban felbuzdult benne a protestáns hitvallás. A mordályt az utasra emelte, s amikor az nem volt messzebb, mint tíz lépésnyire, társalogni kezdett vele; az eszmecsere többnyire azzal végződött, hogy az utas elhordta az irháját, de otthagya a bukszáját. Talán mondanom sem kell, hogy amikor hugenotta jelent meg az úton, nyomban felcsapott atyám szívében a katolikus hitbuzgalom, s maga sem értette már, hogyan kételkedhetett negyedórával azelőtt szent hitünk fölényében. Én ugyanis katolikus vagyok, uram, bátyámat viszont atyám, aki az elvek embere volt, hugenottának íratta be.

- S hogyan végezte az érdekes férfiú? - kérdezte D'Artagnan.

- Mófielett gyászosan, uram. Egy szép napon az egyik dűlön két tűz közé került: jobbról egy katolikus, balról egy hugenotta; sajnos, régi ügyfele volt mind a kettő, és felismerték. Össze is fogtak ellene, s felkötötték egy fára, aztán a legközelebbi falu kocsmájában mindjárt el is dicsekedtek a jó fogással; a bátyámmal együtt éppen akkor én is ott iszogattam.

- Mit csináltak erre?

- Hagytuk uram, hadd fecsegiessenek - válaszolt Mousqueton. - De amint kiléptek a kocsmából, mindkettő más-más útra tért; a bátyám lesbe állt a katolikusra, én meg a protestánsra. Két órába sem telt, rendbe tettük a dolgot, mindegyik megkapta a magáét, mi pedig nem győztük csodálni szegény jó atyánk előrelátását, hogy mindkettőnket más-más vallásban neveltetett.

- Magam is azt hiszem, Mousqueton igen jól mondtad: felettébb értelmes fickó lehetett jó atyád. Szóval, üres óráiban vadorzó volt a derék öreg?

- Az uram: tőle tanultam gyaloghurkot kötni, fenékhorgot eresztetni. Ennek folytán, amikor láttam, milyen mócsingos paraszt bélibe való hússokkal táplál bennünket ez a piszkos fogadás, s rá sem hederít, hogy megviselt gyomrunk nem veszi be az ilyesmit, átmenetileg visszatértem régi mesterségemhez. Kimentem sétálni a kegyelmes herceg erdejébe, s közben kifeszítettem egy-két hurkot a vadcsapáson; heverésztem egy kicsit Őfensége halastava mellett, és belecsúszttam horgászszsinegemet a vízbe. Így aztán, mint látni tetszik, hálsten nem szenvedünk hiányt fogolyban és nyúlban, pontyban, angolnában; ízes étel, és könnyű, ettől gyógyul a lábadozó.

- Hát a bor - kérdezte D'Artagnan -, az honnét, származik? A fogadóstól?

- Igen is meg nem is.

- Hogyhogy?

- A fogadóstól, uram, de ő nem sejti, hogy szíveskedünk igénybe venni a bőkezűségét.

- Magyarázd meg világosabban, Mousqueton, felettébb tanulságos minden szavad.

- Kérem, uram. A véletlen szeszélye folytán, mely sokfelé elvetett, egyszer összetalálkoztam egy spanyollal; világlátott ember volt, látta például az Újvilágot is.

- Mi köze az Újvilágnak a butéliákhoz itt az asztalon meg a komódon?

- Türelem, uram, mindenre sor kerül.

- Igazad van, Mousqueton, mondd hát tovább, hallgatom.

- Volt ennek a spanyolnak egy szolgálja, az kísérte mexikói útján. Egy faluból származtunk, a szolga meg én, s már csak azért is igen gyorsan összebarátkoztunk, mert módfelett hasonló volt a természetünk. A vadászat volt az istenünk, mindig arról mesélt; tőle hallottam, hogy a pampákon a bennszülöttek közönséges hurokkal vadásznak tigrisre, bikára: egyszerűen kötelet vetnek a rusnya dögök nyakába. Eleinte el se hittem, hogy valaki ilyen ügyes lehet, és húsz-harminc lépésről is célba találhat egy kötéllel, de a fickó kézzelfoghatóan bebizonyította, s tovább nem tagadhattam: csakugyan igazat beszélt. Felállított harminc lépésnyire egy butéliát, s annyiszor kapta el a nyakát a hurokkal, ahányszor csak akarta. Nekifogtam én is gyakorlatozni, s mivel a természet nem bánt velem túlságosan szűkmarkúan, ma már olyan pontosan vetem a *lasszót*, mint bármelyik úriember. Most már tetszik érteni? A fogadónak minta pincéje van, a kulcsát azonban percre sem teszi le, de sebaj; mire jó a pince szellőzőablaka? Azon át bedobom a lasszót; már tudom, hova érdemes dobni: onnan halászkok. Hát ez a köze, uram az Újvilágnak a butéliákhoz itt a komódon meg az asztalon. Parancsoljon, ízlelje meg a borunkat, és mondja meg őszintén, hogy ízlik.

- Köszönöm, koma, köszönöm, de sajnos épp az imént ittam.

- Hát jó! - szólt Porthos - terítsd meg az asztalt, Mousqueton, s miközben reggelizünk, D'Artagnan elmondja, mi történt vele a tíz nap alatt, amióta elváltunk.

- Nagyon szívesen - mondta D'Artagnan.

Porthos és Mousqueton hozzálátott a reggelihez. Remek étvágyuk volt; le sem tagadhatták, hogy lábadozók; testvéri, derűs hangulatuk arra vallott, hogy a balsors összehozza az embereket; D'Artagnan pedig eközben elbeszélte, hogyan maradt Crèvecoeurben sebesülten Aramis, hogyan hagyta ott Athost Amiens-ben, nagy csetepatéban négy férfival, akik azzal

vádolták, hogy pénzhamisító; s hogyan volt kénytelen ő maga Wardes gróf gyomrában felejtetni a kardját, különben sosem juthatott volna Angliába.

Többet azonban nem árult el, csupán annyit közölt barátjával, hogy négy remek paripát hozott magával Nagy-Britanniából, egyet magának, egyet-egyet meg cimboráinak, s végezetül jelezte Porthosnak, hogy a neki szánt lovat már be is kötötték a fogadó istállójába.

E pillanatban belépett Planchet; jelentette urának, hogy a lovak eleget pihentek, s ha Clermontban akarnak éjszakázni, indulhatnak is.

Ilyenképpen D'Artagnan többé-kevésbé nyugodt lehetett Porthos sorsa felől, másrészt minél hamarabb szeretett volna tájékozódni két másik barátjáról, kezét szorította hát a beteggel, s közölte vele, hogy tovább indul, és folytatja a nyomozást. Egyébként ugyanezen az úton szándékszik visszatérni, és ha Porthos még hét-nyolc nap múlva is itt lesz a *Nagy Szent Márton* fogadóban, őt is magával viheti.

Porthos azt mondta, addig valószínűleg ideköti térdficama. Különben sem mozdulhat el Chantillyből, meg kell várnia hercegnőjének válaszlevelét.

D'Artagnan búcsúzóul gyors és kedvező választ kívánt neki újfent. Mousqueton gondjába ajánlotta Porthost, kifizette számláját a fogadónál, azután Planchet-val útnak eredt. Egy vezetéklóvat már elhelyeztek.

ARAMIS DOLGOZATA

D'Artagnan mélyen hallgatott Porthos sebesüléséről és a bírónéről. Fiatal volt a mi béarnink, de igen bölcs. Ezért látszólag készpénznek vette a nagyzó testőr minden szavát: meggyőződése volt, hogy semmi sem teszi úgy próbára a bátorságot, mintha valakinek titkait firtatjuk, különösen, ha a titok az önérzetbe vág. Meg aztán mindig erkölcsi fölényben vagyunk azok fölött, akik életébe belelátunk. Márpedig D'Artagnan bonyodalmas cselszövések tervét forgatta fejében, és eltöklelt, hogy három cimboráját befogja szerencsájének szekerébe, ezért nagyon is ínyére volt, ha jó előre kezében tudhatja életük fonalát: annál fogva majd oda vezeti őket, ahova akarja.

Mégis, útközben mindvégig mély szomorúság ülte meg a szívét; a csinos, fiatal Bonacieux-né járt az eszében, tőle várta önzetlen szolgálata jutalmát. Azonban, tegyük hozzá ezt is azonnal, nem annyira a szertefoszlott boldogságát siratta, hanem inkább amiatt aggódott, hátha valami baj érte a szegény nőt. D'Artagnannak percnyi kételye sem volt: Bonacieux-né a bíboros bosszújának áldozata. Öminenciája pedig, mint tudjuk, iszonyúan áll bosszút ellenfelein. Hogy ő maga miként nyert kegyelmet a miniszter színe előtt, arról sejtelve sem volt, de bizonyára megtudhatta volna Cavois úrtól, ha a gárdakapitány otthon találja.

Semmitől nem fut úgy az idő, s nem rövidül meg úgy az út, mint ha valamilyen gondolat lenyűgözi egész mivoltát, egész lelkét annak, aki gondolkodik. A külső lét ilyenkor szinte alvás csupán, s ennek az alvásnak álma az a bizonyos gondolat. Hatására az idő elveszti tartalmát, a tér elveszti kiterjedését. Elindulunk valahonnan, megérkezünk valahová, csupán ennyit tudunk. Bejárt utunkból az emlékezet csak valamiféle homályos ködöt fogad be: számtalan elmosódó kép úszik benne, fák, hegyek, tájak. Ilyen lázálomszerű állapotban tette meg D'Artagnan is a hat-nyolc mérföldet Chantilly és Crèvecoeur között, teljesen lova kénye-kedvére hagyatkozva; s amikor Crèvecoeurbe ért, sejtelve sem volt róla, ki-mi akadt menetközben az útjába.

Itt eszmélt csak fel emlékezete. Megrázta fejét, megpillantotta a kocsmát, ahol Aramist magára hagyta; üggetésre fogta a lovát, és megállt a kapuban.

Ezúttal nem fogadós jött elébe, hanem fogadósné; D'Artagnan olvasott az arcvonásokban, egyetlen pillantással felmérte a kocsmá gazdasszonyának nyájas kerek ábrázatát, s máris látta, nincs semmi szükség alakoskodásra: ettől a derűs arctól nem kell félnie.

- Mondja csak, jóasszony - kezdte -, nem tudja-e, mi lett a barátommal? Itt kellett hagynunk tíz-tizenkét nappal ezelőtt.

- Azt a kedves, szelíd, csinos, huszonhárom-huszonnégy éves fiatalembert kérdezi?

- Azt; tudja, megsebesült a vállán.

- Ez az.

- Ez bizony.

- Hát az még itt van, uram.

- Istennek hála, édes nagysám! - szólt D'Artagnan; lepattant a lóról, s a kantárt Planchet-nek vetette - ez ám a jó hír! Hol van hát az a drága, jó Aramis, hadd ölelem meg, mert nem is tagadom alig várom, hogy viszontlássam.

- Bocsásson meg uram, de kötve hiszem, hogy fogadhatja e percben.
- Ejha! Talán bizony nő van nála?
- Jézus Mária! Miket nem beszél! Már hogy volna nő annál a drága, jó fiúnál!
- Hát ki van ott?
- A plébános úr Montdidier-ből meg az amiens-i jezsuiták házfőnöke.
- Szent isten! - kiáltott tel D'Artagnan - hát olyan rosszul van szegény fiú?
- Dehogysis, uram, sőt! De betegsége alatt leszállt reá az Úr kegyelme, s elhatározta, hogy szerzetbe lép.
- Persze! - mondta D'Artagnan - el is felejttem, hogy csupán vendégszereplő a testőrök között.
- És uraságod még mindig látni akarja?
- Sokkal inkább, mint bármikor.
- Akkor, uram, menjen fel az udvarban a jobboldali lépcsőn a második emeletre; az ötös számban megtalálja.

D'Artagnan már rohant is a megadott irányban, s az udvaron megpillantott egy külső lépcsőt: ma is vannak még ilyenek némelyik ósdi fogadóban. Ám a leendő abbéhoz nem lehetett csak úgy ajtóstul berontani; Armida kertjét sem őrizték különül, mint az ő lakásának előterét; a folyosón Bazin strázsált, és könyörtelenül elállta útját, már csak annál is inkább, mert hosszú évek megpróbáltatásai után már-már úgy érezte, végre feltűnik szeme előtt a cél, mely felé szüntelenül oly igen törekedett.

Mert szegény Bazin mindig arról álmodozott, hogy egyházi férfiú szolgálatába áll, és türelmetlenül várta az időről időre felkínálkozó pillanatot, amikor Aramis végre-valahára szögre akasztja a testőrzubbonyt, és csuhát ölt. A fiatalember mindennap újra meg újra azt ígérte, hogy közeleg az óra. Bazin csupán ezért maradt meg egy testőr szolgálatában, ami a lelkét - ez volt a szavajárása - előbb-utóbb feltétlenül kárhozatba taszítja.

Bazin tehát még sosem volt ilyen boldog. Gazdája most végre minden jel szerint szavának áll. A testi fájdalom összefogott a lelkivel, és ez megtermette régen áhított gyümölcsét: Aramis a test és a lélek együttes gyötrelmei folytán egyre csak a vallásra tekintett, csak arra gondolt, és Isten ujját látta abban, hogy egyszerre két csapás sújtott le rá, hirtelen eltűnt a szeretője, neki meg golyó érte a vállát.

Képzelfelhető, milyen kellemetlen volt Bazinnek ilyen körülmények között D'Artagnan megérkezése: úgy lehet, ez a látogatás megint belesodorja urát a világi gondolatok forgatagába, mely eddig is oly hosszú időn át hányta-vetette. Eltökélte hát, hogy vitézül védi az ajtót; sajnos a fogadósné már elárulta őket, ezért nem tagadhatta le Aramist, de legalább azt igyekezett bizonyítani a látogatónak, hogy durva tapintatlanság volna, ha éppen most zavarná gazdáját; reggel óta kegyes társalgást folytat a tisztelendő urakkal, és Bazin véleménye szerint aligha fejezik be alkonyat előtt.

D'Artagnan azonban rá sem hederített Bazin mester ékes szónoklatára, mindazonáltal nem óhajtott vitába kezdeni barátja inasával, ezért hát egyszerűen fél kézzel félretolta az útból, másik kezével pedig elfordította az ötös szoba ajtajának a gombját.

Az ajtó kitárult, D'Artagnan benyomult a szobába.

Aramis papírtekercecsekkel, hasas fóliánsokkal megrakott hosszú asztal előtt ült, fekete köpenyt viselt, lapos, kerek fejfedője nem sokban különbözött az előírással papi fővegtől; jobbán a jezsuita házfőnök üldögélt, balján a montdidier-i plébános. A függönyöket félig összehúzták, sejtelmes homály volt a szobában, épp ilyen kell az üdvös elmélkedéshez. Amikor fiatalember szobájába lépünk, főként, ha testőr a fiatalember, egy sereg hívságos holmin szokott megakadni szemünk; nos, ebből a szobából mintegy varázsütésre eltűnt minden efféle, mert Bazin mester, minden bizonnyal attól reszkelve, hogy jelenlétük visszafordítja gazdája figyelmét a földi világ felé, sorra kiakolbólított kardot, pisztolyokat, tollas kalpagot és minden rendűrangú hímzést meg csipkedísz.

Helyettük mintha valami korbácsfélét látott volna D'Artagnan egy szögön, egy sötét sarokban.

Az ajtó csikordulására Aramis föltekintett, és megismerte barátját. De bármint ámult is D'Artagnan, megjelenése szemlátomást nem hatott különösebben a testőrré, oly messze járt már lélekben a földi világtól.

- Jó napot, kedves D'Artagnan - szólította meg -, igazán örülök, hogy láthatom.

- Én is - felelte D'Artagnan -, bár még nem tudom biztosan, Aramisszal beszélek-e?

- Vele, barátom, vele személyesen, vagy talán azt mondták, hogy nem...?

- Azt hittem, eltévesztettem a szobát, s először az volt az érzésem, valamilyen egyházi férfiú lakosztályába kerültem, azután, amikor megpillantottam az urak között, másik tévedésbe estem: azt gondoltam, súlyosan beteg.

A két fekete ruhás elérte D'Artagnan célzását, és szinte fenyegetve mérték végig, D'Artagnan azonban erre ügyet sem vetett.

- Zavarom talán, kedves Aramis? - folytatta. - Ha nem csal a szemem, azt kell hinnem, éppen bűneit gyónja meg az uraknak.

Aramis alig észrevehetően elvörösödött.

- Miért zavarna? Dehogy, kedves barátom, éppen ellenkezőleg. Ha kívánja, meg is esküszöm rá. Öszinteségem bizonyítására hadd kezdjem azzal: végtelenül örülök, hogy jó egészségben találom kegyedet.

- Végre helyben vagyunk! - gondolta D'Artagnan - örvendetes.

- Tudniillik az úr, az én kedves barátom, szinte a halál torkából menekült meg - folytatta kenetesen Aramis a két pap felé fordulva, és D'Artagnanra mutatott.

- Adjon hálát az Úrnak, fiatalember - felelték azok, s egyszerre bókoltak D'Artagnan felé.

- Nem mulasztottam el, főtisztelendő uraim - válaszolta D'Artagnan, és viszonzta a bókot.

- Éppen kapóra jön, kedves D'Artagnan - szólt Aramis -, legalább részt vehet a vitában, és közölheti velünk becses nézeteit. Az amiens-i házfőnök úr meg a montdidier-i esperes úr bizonyos, teológiai kérdésekről társalog velem, a tárgy rendkívül érdekes, már hosszú ideje lebilincsel mindannyiunkat; nagyon örülnék, ha ismerhetném a véleményét.

- Kardforgató ember véleménye itt nem sokat nyom a latban - felelte D'Artagnan, miközben mindinkább aggódva figyelte a beszélgetés fordulátát -, ezért csak annyit mondok, érje be a nagytudományú urak nézetével.

Megint a két fekete ruháson volt a sor a bókolásban.

- Éppen ellenkezőleg - tiltakozott Aramis -, alig várjuk értékes hozzászólását! Azért vitatkozunk, mert a házfőnök úr szerint mindennél fontosabb, hogy dolgozatom dogmatikus és didaktikus legyen.

- A dolgozata! Hát dolgozatot ír?

- Természetesen - felelt a jezsuita -, felszentelés előtt a dolgozat kötelező.

- Felszentelés! - kiáltott fel D'Artagnan, és nem hitt a fülének, most hogy a fogadósne és Bazin után harmadszor hallotta ugyanazt. - Felszentelés!

Elképedve hordozta körül tekintetét az előtte üldögélő három személyen.

- Szóval - folytatta Aramis, és éppoly kecsesen helyezkedett el karosszékében, mintha női szalonban társalogna, miközben tetszelegve legeltette szemét fehér és nőiesen párnás kezén, melyet feltartott, nehogy erei kidagadjanak -, szóval, kedves D'Artagnan, amint hallotta, a házfőnök úr mindenképp dogmatikus dolgozatot kíván, én pedig eszmei dolgozatot szeretnék. Evégből a házfőnök úr egy, ez idő szerint még fel nem dolgozott tárgyat javasol; ami nem is tagadhatom, egy sereg csodálatos eszmefuttatásra biztosít lehetőséget.

Utraque manus in benedicendo clericis inferioribus necessaria est.

Már ismerjük, milyen tudós férfiú D'Artagnan; szemrebbenés nélkül hallgatta ezt az idézetet is, csakúgy, mint Tréville úrét a múltkoriban, amikor az Buckingham herceg állítólagos ajándékaira célozgatott.

- Vagyis világosabban - folytatta Aramis, hogy D'Artagnan segítségére siessen. - Kisebb rendeket viselő papok esetében két kézzel kell áldást adni.

- Csodálatos tárgy! - lelkenedezett a jezsuita.

- Csodálatos és dogmatikus! - szajkózta a plébános, aki latin tudásban maga sem vitte sokkal többre, mint D'Artagnan, s ezért szívvel-lélekkel csüggött a jezsuitán, hogy el ne maradjon, s úgy ismételte minden szavát, akár a papagáj!

Ám D'Artagnanukat tökéletesen hidegen hagyta a két fekete ruhás ömlengése.

- Igen, csodálatos! *prorsus admirabile!* - hagyta helyben Aramis - de az egyházatyák és a szentírás elmélyült ismeretét feltételezi. Én azonban persze kellő alázattal, megvallottam a nagytudományú tisztelendő uraknak, hogy tanulmányaim némileg megszenvedték az őrségben töltött éjszakákat és a király szolgálatát. Otthonosabban mozognék tehát, *facilius natans*, a magam választotta tárgykörben, mert olyan az a teológia fogas kérdéseihez képest, mint a filozófia területén az erkölccstan a metafizikához képest.

D'Artagnan mélységesen unta, a plébános úgyszintén.

- Mily csodás „expoziálós”! - kiáltott fel a jezsuita.

- *Expositio*¹⁰ - ismételte a plébános, hogy ő is mondjon valamit.

- *Quemadmodum inter coelorum immensitatem*.¹¹

Aramis D'Artagnanra sandított, és látta, amint barátja akkorát ásít, hogy majd kifordul az állkapcája.

---

¹⁰ *Expositio*: A tétel fölvetése, bevezetés

¹¹ Miként az egek végtelenségében.

- Beszéljünk franciául, atyám - szólt a jezsuitához -, akkor D'Artagnan úr jobban élvezi majd szavainkat.

- Hát igen, elfáradtam az úton - mondta D'Artagnan -, nem tudok figyelni a latinra.

- Rendben van - szólt a jezsuita, akit kissé kizökkentett kerékvágásából ez a közbeszólás, a plébánosnak pedig nagy kő esett le a szívéről, és lelkes, hálás pillantást vetett D'Artagnanra -, nos, figyeljen! nézze csak, milyen remek lehetőséget ad ez a glossza.

- Mózes, az Úr szolgája... csupán szolgája, jegyezze meg! Mózes kézzel osztja az áldást, mások tartják a két karját, miközben a zsidók megverik ellenségeiket; tehát két kézzel osztja az áldást. Különbözik az evangéliumban is ez áll: *Imponite manus*, nem pedig *manum*. - „Helyezzétek rá kezeiteket”, nem pedig „kezeteket”.

- Helyezzétek rá kezeiteket - ismételte a plébános, kezével mutatva.

- Szent Péternek viszont, s a pápák az ő utódai, így szólt az Úr: *Porrigite digitos* - folytatta a jezsuita, - Azaz: „Tartsátok fel ujjaitokat.” Érti már?

- Hogyne - válaszolta Aramis, és látszott rajta, úgy érzi magát, mintha hájjal kenetné -, csak hogy fölöttébb bonyodalmas a dolog.

- Ujjaitokat! - folytatta a jezsuita - tehát Szent Péter az ujjával áld. Ennek folytán ugyancsak ujjával áld a pápa is. És vajon hány ujjával? Hárommal: eggyel az Atya, eggyel a Fiú és eggyel a Szentlélek nevében.

Valamennyien keresztet vetettek, D'Artagnan úgy vélte, legjobb, ha ő is követi a példát.

- A pápa Szent Péter utóda és az Istenség hármasságát képviseli. Az egyházi hierarchia fennmaradó része, *ordines inferiores*, a szent arkangyalok és angyalok nevében áld. Az alacsonyabb rendű egyházi emberek, mint a szerpapok meg a sekrestyések, szenteltvízhintővel osztják az áldást; a szent eszköz áldó ujjak légióját jelképezi. Ezzel meg is volna a tárgy veleje: *Argumentum omni denudatum ornamento*. Ebből én - folytatta a jezsuita - két ekkora kötetet tudnék összeírni.

És felbuzdulásában jókorát csapott öklével Szent Krizosztom fólió kötetére, melytől szinte roskadozott az asztal.

D'Artagnan hüledezett.

- Persze - szólt Aramis -, a dolgozat igen szép, nem is tagadom, ám egyben azt is érzem, hogy meghaladja erőmet. Nézze, kedves D'Artagnan, én ezt a szöveget választottam; mondja csak, hogy tetszik magának: *Non inutile est desiderium in oblatione*, vagyis:

„Nem haszontalan a bánkódás, amikor az Úrnak áldozunk.”

- Megállj! - kiáltott fel a jezsuita - ez a tétel csaknem eretnokség, majdnem ugyanezt állítja *Augustinus*ában a fő-fő eretnek Jansénus,¹² akinek könyvét a hóhér keze előbb-utóbb máglyára veti. Vigyázzon, fiatal barátom, kegyedet hamis tanok csalogatják, a vesztébe rohan!

- A vesztébe rohan - ismételte a plébános, és fájdalmasan csóválta a fejét.

- A szabad akarat kérdésének darázs-fészkébe nyúl; vigyázzon, hajótörést szenved a halálos zátonyon. Tárt karokkal fogadja a pelagiánusok¹³ és fél-pelagiánusok képzelgéseit.

---

¹² Cornelius Jansenius (1585-1638) ypres-i püspök, *Augustinus* című főművének a kegyelem és a szabad akarat kérdésében vallott álláspontjából fejlődött ki az ún. janzenizmus kálvinizmus felé hajló iránya, mely kerül rendkívül heves viták folytak a XVII. századi Franciaországban.

- De tisztelendő atyám... - szólalt volna meg Aramis, akinek szinte már zúgott a feje a jégeső módjára szakadó érvek záporától.

- Hogyan bizonyítja be - folytatta a jezsuita, és nem hagyta szóhoz jutni Aramist -, hogy helyénvaló a bánkódás a világért, ha valaki az Úrnak áldozza fel magát? Figyelje csak meg ezt a szillogizmust: isten az Isten, a világ az ördög; aki a világért bánkódik, az ördögért bánkódik - tessék, ez a végső következtetés.

- A végső következtetés - szajkózta a plébános.

- De könyörgök!... - szólt közbe Aramis.

- *Desideras diabolum*,¹⁴ szerencsétlen! - kiáltotta a jezsuita.

- Az ördögért bánkódik! Jaj, barátom - óbégatott a plébános -, ne bánkódjék az ördögért, kérve-kérem.

D'Artagnan úgy érezte magát, mint aki meghülyült; mintha örültek házában volna, és maga is hamarosan dühöngeni kezd, mint körülötte a többiek. Ám kénytelen-kelletlen hallgatott, mert nem értette, miféle nyelven beszélnek.

- De hallgassanak meg legalább - szólalt meg ismét Aramis, s ezúttal az udvariasság máza alól kiütközött türelmetlensége -, egy szóval sem mondtam, hogy bánkódom érte, világért sem hallanak tőlem egyetlen szót, ami ellenkezik hitelveinkkel...

A jezsuita égnek emelte karját, a plébános ebben is követte.

- No jó, de azt legalább belátja, hogy cseppet sem ildomos, ha olyasmit ajánlunk fel az Úrnak, amitől réges-rég megcsömörlöttünk. Nem igaz, D'Artagnan?

- Hogy az istenbe ne volna igaz! - kiáltott fel a testőr.

A plébános meg a jezsuita megvonaglott, mintha gombostű volna a székükben.

- Én ebből a szillogizmusból indulok ki: a világi életnek megvan a varázsa, én lemondok a világról, és ez áldozat, márpedig az Írás szórul szóra ezt mondja: „Áldozatok az Úrnak.”

- Színtiszta igazság - mondták Aramis ellenfelei.

- Erről - folytatta Aramis, és amint az előbb a kezét emelgette, hogy bőre kifehéredjen most a fülét dörzsölgette, hogy az meg kipiruljon -, erről írtam is egy picike rondót, tavaly megmutattam Voiture¹⁵ úrnak, s a nagy ember ugyancsak nem fukarkodott a bókjaival.

- Rondót! - fitymálta a jezsuita.

- Rondót! - ismételte gépiesen a plébános.

- Azért csak mondja el! - kiáltott fel D'Artagnan - legalább másról is beszélünk egy kicsit.

- Másról aligha, mert a rondó is vallásos - felelte Aramis -, versbe szedett teológia.

- Mi az ördög! - jegyezte meg D'Artagnan.

---

¹³ Pelagiánus, fél-pelagiánus: eretnokségek, melyekkel Szent Ágoston vitatkozott, elsősorban a szabad akarat kérdésében.

¹⁴ Az ördög után vágyakozol.

¹⁵ Vincent Voiture (1598-1648) költő, akadémikus, a kor egyik legnagyobb irodalmi tekintélye.

- Hát tessék - szólt Aramis szerényen, de szerénysége nem volt egészen híján egy csipetnyi képmutatásnak.

*Te aki sírsz, gyászolva szép világod,
S örömtelen vonszolod napjaid
Véget érnek egyszerre kínjaid
Mihelyt könnyed Istennek ajánlod,
Te aki sírsz.*

D'Artagnan és a plébános szemlátomást megtisztelve érezte magát. A jezsuita nem engedett nézetéből.

- Ne keverjünk világi ízlést a teológiába. Mert mit is mond Szent Ágoston? *Severus sit clericorum praedicatio.*¹⁶

- Úgy van, legyen világos a prédikáció! - szólalt meg a plébános.

- Persze - vágott közbe szaporán a jezsuita, mert látta, hogy segítőtársa téves csapásra kanyarodik -, persze a hölgyek szívesen olvassák majd a dolgozatát, de több haszna se lesz; megtapsolják, mint Patru¹⁷ ügyvédi beszédeit a törvényszéken.

- Adja Isten! - lelkendezett Aramis.

- Látja! - kiáltott fel a jezsuita - most is a világ nyelvén beszél, a föld szava szól magából, szinte harsog, *altissima voce.*¹⁸ Fiatal barátom, még mindig e világon csügg, s én attól reszketek, hogy szívében nem elég hatékony a malaszt.

- Ne féljen, atyám, jótállok magamért.

- Világias felfuvalkodottság!

- Ismerem magam, atyám, eltökélésem visszavonhatatlan.

- Vagyis tovább nyakaskodik, hogy ezt a dolgozatot írja meg?

- Hivatást érzek rá, hogy erről írjak, ne másról; tehát ezt folytatom, és remélem, hogy holnap már elnyerhetik tetszését javításaim, mert tanácsai szerint kijavítom.

- Ne kapkodja el a munkát - szólt a plébános -, úgy látom, kitűnően eltalálta a hangot.

- Igen, a föld bevettetett - szólt a jezsuita -, nem kell attól félnünk, hogy a mag egy része sziklára hull, más része az útfélre esik, s a maradékot megeszik az ég madarai, *aves coeli comederunt illam.*¹⁹

- Szoruljon beléd a latin papolás! - dörmögte D'Artagnan, aki úgy érezte, fogytán van a türelme.

- Isten áldja, fiam - szólt a plébános -, holnap megint találkozunk.

- Viszontlátásra holnap, vakmerő fiatalember - szólt a jezsuita -, tudománya egyházunk nagy ígérete, adja Isten, hogy lángelméje pusztító tűzvész ne legyen!

---

¹⁶ Legyen szigorú a papok prédikációja.

¹⁷ Oliver Patru (1604-1681) a kor egyik leghíresebb francia ügyvédje, akadémikus.

¹⁸ Fennhangon, harsányan.

¹⁹ Föleszik az ég madarai.

D'Artagnan az eltelt óra alatt tövig rágt a körmét az idegességtől; foga most már a körömágyba mart.

A két feketeruhás fölkel, köszöntötte Aramist és D'Artagnant, s megindultak az ajtó felé. Bazin az ajtóban állt; mindvégig üdvözlően és rajongva követte az eszmecserét, s most fürgén a két egyházi férfiú elé rohant, kivette a plébános kezéből a breviáriumot, a jezsuitáéból a misszálét, és tisztelettudóan megindult előttük, hogy szabad járást biztosítson nekik.

Aramis a lépcső aljáig kísérte őket, majd nyomban visszatért a folyvást töprengő D'Artagnanhoz.

A két jó barát most, hogy eltávoztak a látogatók, egy darabig kínos csendben üldögélt; aztán nem húzhatták-halaszthatták tovább, az egyiknek meg kellett szólalnia, és mivel D'Artagnan láthatólag eltökélte, hogy barátjának engedje át ezt a dicsőséget, Aramis végül ezt mondta:

- Amint látja, visszatértem régi nézeteimhez.
- Igen, a hatékony malaszt, ahogy az imént a főtisztelendő úr kifejezte, megtette a magáét.
- Ó nem! Régi szándékom, hogy visszavonulok; beszéltem is erről, ugyebár, kedves barátom?
- Beszélni beszélt, de megvallom, tréfának vettem.
- Tréfálni ilyesmivel! Ó, D'Artagnan!
- Hogy a fenébe ne! Hát a halállal nem tréfálunk?
- Rosszul is tesszük D'Artagnan, mert a halál kapu: a mennyország vagy a pokol kapuja.
- Lehet, de nagyon kérem, Aramis, ne nyaggassuk a teológiát; úgy hiszem, mára kegyednek is elég volt, én meg kis híján azt a kevés latint is elfeledtem, amit sosem tudtam; aztán még valamit be kell vallanom: reggel tíz óta egy falást sem ettem, és most farkasétvágyam van.
- Máris eszünk, kedves barátom. Ám talán tudja, hogy ma péntek, s ilyenkor én nemcsak hogy nem eszem, de nem is láthatok húst. Ha beéri szerény ebédemmel, meghívom, bár igen egyszerű: egy kis tetragon, vízben főve meg pár szem gyümölcs.
- Mi az a tetragon? - kérdezte D'Artagnan nyugtalanul.
- Spenót - válaszolt Aramis -, de uraságod kedvéért tojást is üttethetek rá, jóllehet ez ugyancsak szabályellenes, mivel a tojás szintén hús: csirke lesz belőle.
- Nem valami dús lakoma, de annyi baj legyen; a kegyed társaságáért elviselem.
- Köszönöm az önfeláldozást - szólt Aramis -, ha testének nem is, lelkének minden bizonnyal hasznára válik.
- Egyszóval, Aramis, mindenképpen belép az egyházi rendbe? Mit szólnak majd barátaink, mit szól Tréville úr? Azt mondják majd, cserbehagyta a zászlót; efelől biztos lehet.
- Belépek? az nem helyes kifejezés. Visszalépek! Éppen fordítva: az egyházat hagytam cserben a világért. Hiszen tudja, milyen erőszakot tettem magamon, mikor felöltöttem a testőrzubbonyt.
- Egy szót sem tudok semmiről.
- Nem tudja, miért hagytam ott a szemináriumot?
- Nem én.

- Hallgassa meg hát a történetem; különben is az Írás arra int: „Tegyetek bűnvallomást egymásnak.” - Én kegyednek most bűnvallomást teszek, D’Artagnan.

- Én pedig előre megadom a feloldozást, ne mondja, hogy rossz ember vagyok.

- Szent dolog ez, barátom, ne tréfáljon vele.

- Beszéljen hát, hallgatom.

- Tehát kilencéves korom óta benn éltem a papneveldeben; három nap híján húszéves voltam, papnak készültem, ez volt a sorsom. Az egyik estét szokásom szerint egy ismerős házban töltöttem; szívesen jártam ide, hisz, ne is tegyen szemrehányást, az ember fiatal és gyenge; a *Szentek Életét* szoktam felolvasni a ház úrnőjének; akkor is éppen ezzel töltöttem az időt. Hirtelen, anélkül, hogy bejelentették volna, egy tiszt lépett a szobába, nem tetszett neki, hogy ott vagyok. Történetesen akkor este Judit történetének egyik részletét fordítottam le franciára, és versemet átnyújtottam a hölgynek, az pedig kitüntetett bókjaival, és vállamra hajolva még egyszer elolvasta velem a költeményt. A kissé tagadhatatlanul bizalmas helyzetet a tiszt sérelmesnek találta; egy szót se szólt, de amint távoztam, utánam jött, és így szólított meg:

- Abbé úr, szereti a mogyorófabotot?

- Nem tudom, uram - feleltem -, sose kóstoltam eddig még nem mertek megkínálni vele.

- Jól van, abbé úr! Én csak annyit mondok, ha még egyszer beteszi a lábát ebbe a házba, majd én megkóstoltatom kegyeddel.

Úgy hiszem, megijedtem; ugyancsak elsápadtam, úgy éreztem, reszket a térdem; válaszolni akartam, de nem tudtam; egy szó sem jött ki a torkomon.

A tiszt várta a választ, s amikor látta, hogy hiába, a szemem közé nevetett, és sarkon fordult, ő visszatért a házba; én meg a papneveldebe.

Jófajta nemes vagyok, forró a vérem, talán már észrevehette, kedves D’Artagnan. A sértés irtóztató volt, s jóllehet a világ mit sem tudott róla, éreztem, milyen elevenül él a szívemben és rágódik a lelkemen. Közöltem feletteseimmel, hogy még nem készültem föl eléggé a felszentelésre, s a szertartást kérésemre egy esztendővel elhalasztották.

Fölkerestem Párizsban a legjobb vívómestert, megállapodtam vele, hogy naponta vívóleckét veszek, s egy éven át mindennap eljártam hozzá. Aztán egy év múlva, pontosan azon a napon, amikor megsértettek, szög-re akasztottam a csuhát, tetőtől talpig lovagnak öltöztem; egy ismerős hölgy éppen bált adott, tudtam, hogy ott lesz az én emberem is, és elmentem a bálba. A Szabad Polgárok utcájában volt, nem messze a Force-tól.

- Csakugyan, meg is találtam a tisztet, melléje léptem, s miközben épp egy szerelmes románcot énekelt, és gyengéd pillantással csüggött az egyik hölgyön, nyersen félbeszakítottam dalát a második szakasz közepén.

- Uram, - szóltam hozzá -, megtiltja-e még, hogy betegyem a lábam abba a bizonyos Pogány utcai házba? Megkínál-e még mogyorófabotot, ha történetesen ellenszegülök?

A tiszt csodálkozva nézett rám, aztán így szólt:

- Mit óhajt, uram? Én kegyedet nem ismerem.

- Én vagyok az abbécska - válaszoltam -, aki a *Szentek Életét* szokta felolvasni, és versebe szedni Judit történetét.

- Úgy! most már emlékszem - felelte hetykén a tiszt -, nos, mit óhajt?

- Szeretném, ha szentelne rám egy kis időt, és elkísérne egy rövidke sétára.
- Holnap reggel, ha óhajtja, ezer örömmel.
- Ne holnap reggel, nagyon kérem, hanem azonnal.
- Ha annyira fontos...
- Rendkívül fontos.
- Akkor gyérünk - mondta a tiszt -, hölgyeim, ne zavartassák magukat. Máris itt vagyok, befejezem a strófát, csak megölöm ezt az urat.

Távoztunk.

Visszakísértem. A Pogány utcába, éppen oda, ahol egy évvel ezelőtt, ugyanebben az órában, olyan cifra bókkal tisztelt meg. Istenien süttött a hold. Kardot ragadtunk, s az első összecsapásnál leterítettem: halott volt.

- A fenét! - szólt D'Artagnan.
- A hölgyek persze - folytatta Aramis -, hiába várták dalos lovagjukat, s amikor megtalálták a Pogány utcában alaposan keresztülyukasztva, mindjárt arra gondoltak, én intéztem el, és nagy botrány kerekedett. Így aztán átmenetileg kénytelen voltam lemondani a reverendáról. Ekkoriban ismerkedtem meg Athossal és Porthossal, aki a vívóleckéimen kívül is megtanított néhány mestervágásra. Ők ketten rábeszéltek, kérjek testőrkardot a királytól. Atyám Arras ostrománál esett el; a király nagyon szerette, és teljesítette is kérésemet. Szóval érti már, miért ütött az óra a mai napon, hogy visszatérjek az egyházi rend kebelébe!
- Miért éppen ma? Miért nem tegnap vagy holnap? Mi történt, hogy épp a mai napon forgat a fejében ilyen sötét gondolatokat?
- Megsebesültem, kedves D'Artagnan, s én Isten ujját látom ebben.
- Hogy megsebesült? Eh! hiszen már csaknem meggyógyult, és mérget veszek rá, hogy ma nem a sebtől szenved mindennek fölött.
- Hanem? - kérdezte Aramis, és elpirult.
- A szíve mélyén van a seb, Aramis, az sajog, az vérzik igazán; női kéz ejtette.

Aramis szeme akaratlanul is megvillant.

- Ó! - szólalt meg, és színlelt könnyel leplezte felindulását - hallani sem akarok ilyesmiről; mit törődöm én ezzel! mit nekem szerelmi bánat! *Vanitas vanitatum!*²⁰ Azt hiszi talán, tótágast áll az eszem? ugyan kiért? Valami grizettért vagy szobalányért, valami vidéki kaszárnnyatündérért! Fúj!
- Bocsásson meg, kedves Aramis, azt hittem, nem ily alatt csapong.
- Nem ily alatt? Hát ki vagyok én, hogy magasabbra törjek? Vékony pénzű, hitvány, szegény testőr, megúáltam a szolgasort, s a világban nem lelem helyem!
- Aramis! Aramis! - kiáltott fel D'Artagnan, és kételkedve pillantott barátjára.
- Porból vétettem, és porrá leszek. Az élet csupa megaláztatás, csupa fájdalom - folytatta elkomorulva -, szeretnénk magunkat hozzákötni a boldogság szekéréhez, de minden fonal sorra szakad, főleg az aranyfonal. Hej, kedves D'Artagnan! - folytatta, meglehetősen

---

²⁰ Hiúságok hiúsága

kesernyésen csengett a hangja -, higgyen nekem, titkolja el gondosan, ha megsebesült. A boldogtalanok végső öröme a hallgatás; eszébe ne jusson elárulni, bárkinek is, ha fáj valamije; a kíváncsiság úgy habzsolja könnyeinket, mint szarvas vérét a legyek.

- Kedves jó Aramis! - szólt D'Artagnan, és ezúttal ő sóhajtott hatalmasat - sajnos amit elbeszél, szörül szóra az én történetem.

- Hogyan?

- Igen, igen, szerettem egy asszonyt, imádtam, s kitepték karjaimból. Nem tudom, hol van, nem tudom, hova vitték, talán rab, talán már nem is él.

- De legalább annyi vigasza van, hogy nem önszántából hagyta el, és csupán azért nem tud róla, mert nem szabad érintkezniök, én pedig...

- Kegyed pedig...

- Semmi - tért ki Aramis -, semmi.

- Szóval mindörökre elbúcsúzik a világtól; ez a szándéka? Szilárd elhatározása?

- Mindörökre. Ma még jó barátom kegyed, D'Artagnan, holnap már csak árnyék számba veszem, sőt, még annyiba se. S a világ, nos, a világ nekem már csupán sírkamra, semmi egyéb.

- Az áldóját! Egészen elszomorít.

- Mit tehetek! A hivatás hangja szólít, magával ragad!

D'Artagnan elmosolyodott, de nem válaszolt, Aramis folytatta:

- Pedig szerettem volna, ha elbeszélgetünk még kegyedről, barátainkról, amíg valami ideköt a világhoz.

- Én pedig - szólt D'Artagnan -, szerettem volna, ha inkább kegyedről beszélgetünk, de amint látom, mindentől elszakadt; a szerelemre csak legyint, egy-egy jó barát csak annyi a szemében, mint az árnyék, a világ csupán sírkamra, semmi egyéb.

- Bizony! Majd meglátja - szólt Aramis, s megint sóhajtott.

- Ne is fecséreljük rá a szót tovább - felelte D'Artagnan -, legjobb, ha elégetjük ezt a levelet is, nyilván amúgy sem egyéb, mint újabb híradás a kis grizett vagy a szobalány csapodárságairól.

- Micsoda levélről beszél? - pattant fel Aramis.

- A lakására érkezett, miközben úton voltunk; nekem adták át.

- Kitől jött?

- Biztosan a kisírt szemű szobalány, vagy a kétségbeesett grizett írhatta; talán éppen Chevreuse asszony szobalánya, aki úrnőjével együtt volt kénytelen Tours-ba visszatérni; nagyzolásból illatos papírra vetette sorait, és hercegnői koronával pecsételte le a borítékot.

- Miket beszél?

- Úgy látszik, elvesztettem - szólt sunyin a fiatalember, miközben úgy tett, mintha keresné. - Még jó, hogy a világ csupán sírkamra, az emberek, s ennek folytán az asszonyok is csupán síri árnyak; s milyen jó, hogy Aramis fűtyül a szerelemre!

- D'Artagnan, D'Artagnan! - kiáltott fel Aramis - az életemre törsz!

- No végre, megtaláltam! - mondta D'Artagnan.

Azzal előhúzza zsebéből a levelet.

Aramis rávetette magát, kitépte kezéből a papírost, és máris olvasta, nem, falta a szemével; arca sugárzott.

- Ha jól látom, a szobalány ugyancsak mesterien forgatja a tollat - szólt hanyagul az alkalmi postás.

- Köszönöm, D'Artagnan! - kiáltott Aramis, mint aki esztét vesztette. - Vissza kellett térnie Tours-ba; nem csalt meg hát, még most is szeret. Jöjj barátom, hadd öleljelek szívemre; ezt nem élem túl, oly boldog vagyok!

S a két jó barát táncra perdült Szent Krizosztom megszentelt sorai körül, miközben csizma-sarkuk szilajon kopogott a dolgozat lapjain, melyek szertehulltak a padlón.

E pillanatban lépett Bazin a salátával és a rántottával.

- Pusztulj, nyomorult! - kiáltotta Aramis, és fejéhez vágta papi fővegét; - takarodj oda, ahonnan jöttél, vidd magaddal ocsmány főzeléked és ezt a förtelmes tojáslepényt! Spékelt nyulat ide, hízott kappant, fokhagymás ürücombot és négy butélia burgundit!

Bazin csak bámult a gazdájára, nem tudta mire vélni a hirtelen változást, aztán mélabúsan belecsorgatta a rántottát a spenótba, a spenótot pedig a parkettre locsolta.

- Most szentelje hát életét a Királyok Királyának - mondta D'Artagnan -, ha annyira szeretné megajándékozni valamivel: *Non inutile desiderium in oblatione*.²¹

- Vigye el az ördög a latin tudományát! Kedves D'Artagnanom igyunk kutyateremtette, igyunk frissen, de sokat s közben elmondhatja, mi újság Párizsban a házunk táján.

---

²¹ Nem hiábavaló a vágyakozás a világtól elvonult életben.

ATHOS FELESÉGE

- Most már csupán Athost kell előkerítenünk - mondta D'Artagnan a poraiból megélemedett Aramisnak, miután tájékoztatta mindarról, ami utazásuk óta a fővárosban történt; s miután a remek ebédől egyikük egész latin dolgozatát, másikuk minden fáradságát elfeledte.

- Azt hiszi, valami baja történt? - kérdezte Aramis. - Athos oly higgadt, oly bátor, és oly ügyesen bánik a karddal!

- No persze; Athos igen bátor és ügyes, magam is nagyon jól tudom, azonban én már jobb szeretem, ha lándzsa kopog a kardomon, nem pedig husáng; attól félek, Athosnak ugyancsak ellátta a baját a ripők szolgálata; ha a cseléd ütni kezd, üt mint a bolondóra, és nem hagyja abba egyhamar. Ezért megvallom, szeretném, ha minél hamarabb tovább mehetnék.

- Igyekszem elkísérni - szólt Aramis -, bár alig hiszem, hogy nyeregbe szállhatnék. Látja ott azt a korbácsot a falon? Tegnap megcírógattam vele a hátamat, de úgy fájt, hogy kénytelen voltam félbehagyni a kegyes testgyakorlást.

- Szó ami szó, kedves barátom, öregapám se látta, hogy a puszkagolyó nyomát bikacsökkal orvosolják, de hát beteg volt kegyed, s a beteg fejben ingadozik az ész, ezt mentségére írom.

- Mikor indul?

- Holnap hajnalban; pihenjen egy jót még ma éjszaka, és holnap, ha bírja, együtt vághatunk neki az útnak.

- Viszontlátásra tehát holnap - szólt Aramis -, mert ha vasból van is, nyilván szükségét érzi egy kis pihenésnek.

Amikor D'Artagnan reggel benyitott Aramishoz, barátját az ablak mellett találta.

- Mit lát odakint? - kérdezte D'Artagnan.

- Ej, az áldóját! Micsoda remek három lovat tartanak kantáron ott az istállófiúk! Bámulatos! királyi szórakozás lehet ilyen paripák hátán lovagolni.

- No hát, kedves Aramis, könnyen része lehet ebben a szórakozásban, mert az egyik ló épp uraságodé.

- Ejha! Melyik?

- Akármelyik a három közül; én egyikhez sem ragaszkodom.

- A drága lótarakó is az enyém?

- Természetesen.

- D'Artagnan, most bolonddá tart, aztán meg kinevet.

- Amióta franciául beszél, nem nevetem ki.

- Az aranyos nyeregtáska, a bársonyhuzat, az ezüstszőges nyereg szintén az enyém?

- Egytől egyig, éppúgy, mint ahogy a másik ló, amelyik nagyban toporzékol, az enyém, a mellette levő pedig, amelyik éppen táncol, Athosé.

- Az angyalát! Három isteni bestia.

- Örülök, hogy kedvére valók.

- Ha nem tévedek, a királytól kapta ajándékba?

- Nem is a bíborostól, annyi szent; de ne törődjék vele, kitől kaptam, érje be annyival, hogy a három közül az egyik kegyedé.

- Azt választom, amelyiket a vörös hajú lovász vezeti.

- Remek!

- Hej, uramisten! - kiáltott fel Aramis - szinte már a vállam se fáj; ha száz golyót cipelnék is az irhámban, akkor is a nyergébe szállnék. Istenemre! gyönyörű kengyel! Hahó! Bazin! gyere ide tüstént.

Bazin komoran, bágyadtan állt meg a küszöbön.

- Kardot fényesíts, hozd rendbe a kalapom, köpenyt porolj, pisztolyt tölts! - mondta neki Aramis.

- Az utóbbi parancs fölösleges - szólt közbe D'Artagnan -, a nyeregtáskában töltött pisztolyokat talál.

Bazin felsóhajtott.

- Nyugalom, Bazin mester, nyugalom - mondta D'Artagnan -, bármi sorsban él is az ember, a mennyek országát mindenképp elnyerheti.

- De mikor már olyan jó teológus volt a gazdám! - mondta Bazin, és kis híján könnye is kicsordult - püspök is lehetett volna, sőt talán bíboros is.

- Ugyan már kedves Bazin, nagyon kérlek, gondolkozz egy kicsit: mit számít, ha egyházi ember valaki? Azért annak is el kell mennie a háborúba. Amint látod, a bíboros úr is részt vesz minden hadjáratban, fejébe húzza a vaskalapot, cipeli az alabárdot; és Nogaret de La Valette úr? az neked senki? Ő is bíboros ám! de kérdezd csak meg az inasát, hányszor csinált neki tépést?

- Ó, jaj! - sóhajtott Bazin - tudom én uram, tudom: minden a feje tetején áll ebben a mai világban.

Eközben a két fiatalember meg a szegény inas leért az udvarra.

- Tartsd a kengyelt, Bazin - szólt Aramis.

És Aramis, szokása szerint kecsesen, könnyedén szökött a nyeregbe, ám alig fordult-szökött egy-kettőt a nemes állat, lovasa oly tűrhetetlen fájdalmat érzett, hogy elsápadt és megingott, D'Artagnan számított erre a lehetőségre, és egy percre sem tévesztette szem elől bajtársát: melléje ugratott, átkarolta, majd a szobájába kísérte.

- Nincs semmi baj, kedves Aramis, ápolja magát tovább - mondta neki -, majd egyedül nyomozok tovább Athos után.

- Kegyedet ugyancsak kemény fából faragták - válaszolt Aramis.

- Csak szerencsém van, ez a titkom. De mivel tölti napjait, amíg ismét találkozunk? Remélem, vége a szócséplésnek az áldozásról meg a papok ujjairól, nem igaz?

Aramis elmosolyodott.

- Verset írok - szólalt meg.

- No persze, illatos versikét; akárcsak Chevreuse asszony szobalányának levélpapírja illatozna. Vigasztalóul tanítsa meg Bazint a prozódíára. Ami a lovat illeti, szoktassa magát apránként a gyakorlatozáshoz, mindennap lovagoljon egy kicsit.

- Efelől nyugodt lehet - szólt Aramis -, mire visszatér, együtt ügethetünk.

Elköszöntek egymástól; D'Artagnan a fogadósne és Bazin figyelmébe ajánlotta barátját, és tíz perc múlva már az amiens-i úton poroszkált.

Hogyan találja meg Athost, és vajon megtalálja-e?

Válságos pillanatban szakadtak el egymástól; talán ott is hagyta a fogát. D'Artagnan homlokát a gondolatra gond felhőzte be; fiatal barátunk nem állhatta meg, hogy fel ne sóhajtson olykor-olykor; halkán dörögve bosszút esküdött. Athos volt jó barátai közt a legidősebb, s ennek folytán ízlésben, vonzalmaiban látszólag ő állt tőle a legtávolabb.

És mégis, ezt a nemes férfiút szerette a legjobban. Athos külseje választékos volt, világias, nagy jellemének villámsugari ki-kicsaptak a félhomályból, melybe önként visszavonult; a kedély hullámzásait hírből sem ismerte, tehát keresve sem találhattak volna nála jobb cimborát; férfias, mindig elevenbe találó jókedv jellemezte; bátorságát vakmerőségnek hihették volna, ha nem a legpáratlanabb hidegvérből fakad: - ez a tömör jó tulajdonság nem csupán nagybecsülést, nem csupán jó barátságot váltott ki D'Artagnanban, hanem ennél is többet: csodálatot.

Igen, Athos, amikor egy-egy nap jókedvében volt, még Tréville úrral, az elegáns, nemes udvaronccal is előnyösen állta az összehasonlítást, közepes, de bámulatosan jól formált és arányos termete olyan erőt adott neki, hogyha időnként összemérte erejét Porthossal, nemegyszer visszavonulásra készítette az óriás testőrt, akinek testi ereje közmondásossá vált bajtársai között; pillantása átható, orra egyenes, állát, arcát mintha Brutusról mintázták volna, a nagyság és a báj megfoghatatlan hangulata lengte be; keze, anélkül, hogy ápolt volna, a kétségbeesés szélére sodorta Aramist, aki cseppet sem fukarkodott a kézápolásban a mandulakrémmel s az illatos olajjal, hangja telten és egyben dallamosan csengett; - egészben véve volt valami megfoghatatlan Athosban, hiába húzta össze magát, hiába burkolódzott szüntelenül félhomályba: legkisebb dolgain is kiütközött, szinte önkéntelenül, mennyire ismeri a világot, s az előkelő körök szokásait, mennyire megszokta az úri életet.

Ha vacsorát kellett rendezni, annak sem volt Athosnál nagyobb mestere; valamennyi vendéget a megfelelő helyre ültette, tudta, milyen rang illeti ősei vagy saját érdeme szerint. Ha heraldikára terelődött a szó, Athos a királyság valamennyi nemes familiáját ismerte, tisztában volt családfájukkal, rokoni kapcsolataikkal, címerükkel és címerük eredetével. Otthonosan mozgott az etikett fortélyos apróságaiiban, tudta, milyen jogok illetik a nagybirtokosokat, kisujjában volt a vadászat meg a solymászat, s amidőn egyszer erről a nagy művészetről beszélgettek, még XIII. Lajost is elkápráztatta, jóllehet a király mesteri vadász és solymász volt.

Tökéletesen lovagolt, tökéletesen bánt a fegyverekkel, mint valamennyi főnemes ekkoriban. Ráadásul olyan alapos nevelésben részesült, még a skolasztikus tudományok terén is - ugyancsak ritka jelenség a kor nemesei közt! - hogy valahányszor Aramis lehullatott egy-egy morzsát latin tudományából, Porthos pedig úgy tett, mintha értené, Athos mindig elmosolyodott; barátai legnagyobb ámulatára két-három ízben még az is megesett, hogy amikor Aramis nyelvtani hibát ejtett, kiigazított egy-egy igeidőt vagy főnévrágot. Ezenfelül, bár olyan században élt, amikor a katonaféle nem sokat teketóriázott a vallás meg a lelkiismeret kérdéseiben, amikor a szerelmes fittyet hányt a mainapság divatos szigorú tapintatnak, a nincstelen meg a hetedik parancsolatnak, Athos becsületét soha nem érthette gáncs. Egyszóval mindenképpen rendkívüli férfi volt.

És mégis: ez a nemes jellem, kiváló alkat, csiszolt lény, szinte észrevétlenül süllyedt a merőben anyagi lét felé, amint az öregek süllyednek a testi-lelki szenilitásba. A kisemmizettség óráiban - és elég sűrűn sorakoztak az ilyen órák - Athos lényében minden fény kihuny, minden tündöklése szinte mélységes éjszakába hullt.

És ha a félisten szerteomlott, ami belőle megmaradt, embernek is alig volt nevezhető. Fejét lehorgasztotta, tekintete megfakult, nyelve kuszán, nehezen forgott: hosszú órán át bámulta, a borospalackot és poharát vagy Grimaud-t, aki megszokta már, hogy egyetlen intésére kövesse parancsát. Olvasott gazdája kifejezéstelen szeméből, és tüstént teljesítette minden gondolatát. Ha ilyenkor ült össze a négy jó barát, Athos kínos-keservesen nyögött ki egy fél szót: csupán ennyivel járult hozzá a beszélgetéshez. Viszont egymaga négy helyett ivott, ám az ital meg se látszott rajta, mindössze a szemöldökét ráncolta jobban a szokottnál, és mélyebbre süllyedt a szomorúságba.

Ismerjük D'Artagnan éles elméjét, fürkésző hajlamát, de eddig még ő sem tudott magyarázatot erre a fásultságra, nem tudta kitapasztalni, mi váltja ki, bárhogyan furdalta is oldalát a kíváncsiság. Athos sosem kapott levelet, Athos semmit sem tett úgy, hogy barátai ne tudtak volna róla.

Azt sem állíthatjuk, hogy borús hangulatát az ital idézte fel, hisz inni is csak azért ivott, hogy leküzdje mélabúját, de a gyógyszer, mint említettük, csak súlyosbította a bajt. Elborult kedélyállapotát nem is a kártya okozta; e tekintetben Porthosnak teljességgel ellenlábasa volt; Porthos énekkel, káromkodással kísérte a forgandó szerencse változásait, Athos mindig közönyös maradt, akár vesztett, akár nyert. Megesett, hogy egyetlen este ezer aranyat nyert a testőrök társaskörében, majd az egészet elvesztette, sőt meg is tetézte aranyveretes, parádés kardövével; aztán visszanyerte, az ezret, és még száz lajosaranyat ráadásul, de közben meg se rezdült szépen ívelt szemöldöke, meg se fakult kezén a bőr selymes csillogása; társalgás közben továbbra is nyugodtan, kellemesen csengett a hangja, mert akkor este fölöttébb kellemesen társalkodott.

Azt sem mondhatnánk, hogy a légköri változások miatt komorult el olykor az arca, mint angol szomszédainknak, mert mélabúja többnyire a legszebb évszakban súlyosbodott; Athos életében június-július volt a két legszörnyűbb hónap.

A jelenben semmi sem búsította; ha a jövőt emlegették, megvonta a vállát; múltjában rejlik hát a titok, erről hallott is néhány homályos célzást D'Artagnan.

Egész személyében volt valami titokzatos, s ez még nagyobb érdeklődést keltett iránta, hiszen bárhogyan lerészegedett is, szeme, szája semmit el nem árult, hiába fogták vállatóra a legügyesebb kérdésekkel.

- Szegény Athos! - töprengett D'Artagnan - talán már nem is él, még hozzá az én hibámból, mert én rántottam magammal olyasmibe, aminek nem tudja az okát, sosem ismeri meg a következményét, és nem lát belőle semmi hasznót.

- Nem is számítva azt, uram - felelte Planchet -, hogy valószínűleg neki köszönhetjük az életünket. Tetszik emlékezni, mit kiabált: „Oldjatok kereket, D'Artagnan! Engem lefognak!” S amikor kilőtte minden pisztolyát, micsoda pokoli zenebonát csapott a kardjával! Mintha legalább húsz ember vagdalkozott volna: sőt, húsz veszett ördög!

Ez a beszéd ugyancsak felszította D'Artagnan buzgalmát; a fiatalember megsarkantyúzta lovát, bár annak semmi szüksége nem volt biztatásra, és most még sebesebben vágatott lovasával.

Délelőtt tizenegy óra tájban megpillantották Amiens-t; fél tizenkettőkor megérkeztek az átkozott fogadó kapujához.

D'Artagnan gyakran elgondolta, hogyan áll bosszút az álnok fogadóson; egyelőre csak remélte a leszámolást, de már ez is balzsamír volt szívének. Szemébe húzta hát kalpagját, úgy lépett be a fogadóba; balját kardjának markolatára tette, jobbával lovagló ostorát suhogtatta.

- Megismer? - kérdezte az üdvözlésére elősiető fogadóstól.

- Még nem volt szerencsém, nagyságos uram - válaszolt az; szeme egyre káprázott D'Artagnan ragyogó bevonulásától.

- Úgy! Szóval nem ismer!

- Nem, uram.

- Hát jó, majd felfrissítem egy kicsit az emlékezetét. Lehet vagy két hete, maga pimaszul pénzhamisítónak gyalázott egy nemes urat. Mit csinált vele?

A fogadós elsápadt, mert D'Artagnan igen támadóan viselkedett. Planchet pedig hűségesen követte gazdája példáját.

- Jaj uram! ne is említse, kérem nagyságodat! - kiáltott fel siránkozva. - Hej, uramisten, ugyancsak meglakoltam a bűnömért. Jaj, én szegény, szerencsétlen!

- Azt kérdezem, mi lett azzal az úrral?

- Méltóztassék meghallgatni, nagy jó uram! Irgalmazzon szegény fejemnek. Tessék, foglaljon helyet, kérve kérem!

D'Artagnant elnémitotta a harag és a nyugtalanság; fenyegetően pillantott a fogadósra, mintha bírása volna, aztán leült, Planchet gögösen támaszkodott gazdája karosszékehez.

- Elmondok mindent, nagyságos uram - folytatta remegve a korcsmáros -, most már megismerem nagyságodat: akkor tetszett távozni innét, amikor, én balga, összerúgtam a port azzal a nemes urasággal, akit említeni tetszik.

- Igen, én jártam itt, legjobb, ha belátja, hogy nem számíthat kegyelemre, ha nem mond el mindent teljesen őszintén.

- Hallgasson meg, uram, elmondom, mi a szintiszta igazság.

- Hallgatom.

- A hatóság értesített, hogy több cimborája kíséretében egy híres pénzhamisító érkezik a fogadómba, valamennyien gárdistának vagy testörnek álcázzák magukat. Azután hajszálla megadták az urak lovának, inasainak, személyének leírását.

- Aztán, aztán? - kérdezte D'Artagnan, aki máris kitalálta, honnan származhatott ez a rendkívül pontos tájékoztatás.

- A hatóság hat embert küldött segítségemre, én pedig a parancs szerint nyomban megtettem mindent, hogy az állítólagos pénzhamisítók kerekét ne oldhassanak.

- Pénzhamisítók! - ismételte D'Artagnan, akinek iszonyatosan sértette a fülét ez a kifejezés.

- Bocsásson meg nagy jó uram, hogy így beszélek, de éppen ez az én mentségem. Megfélemlített a hatóság, és nagyságod nagyon jól tudja, hogy a fogadós mindig kénytelen a hatóság kedvében járni.

- De halljam hát, hol van az az úr! Mi történt vele? Meghalt? vagy él?

- Türelem, uram, mindjárt rátérek. Szóval, tetszik tudni, hogy megtörtént, ami történt, és nagyságod sürgős távozása - csúsztotta be ravaszul a fogadás, és ez nem is került el D'Artagnan figyelmét - látszólag feljogosított bennünket, hogy megtegyük, amit tettünk. Uraságod nemes barátja úgy védekezett, mint a veszett fene. Inasa meg sajnálatos véletlen folytán belekötött az istállófiúknak öltözött hatósági közegekbe...

- Nyomorult! - kiáltott fel D'Artagnan - egy húron pendültök valamennyien; nem is tudom, miért nem hasítalak szét mindnyájukat!

- Nem, nagyságos uram, nem pendültünk egy húron, mindjárt meg tetszik látni. Uraságod nemes barátja (bocsásson meg, ha nem szólítom néven, de nem ismerjük a nevét, bár kétségkívül felettébb tiszteletre méltó nevet visel), uraságod nemes barátja először két pisztolylövessel harcképtelenné tette két emberünket, azután visszavonult, közben kardjával védekezett, megnyomorította még egy emberemet, nekem pedig kardlapjával sújtott a fejemre, akkorát, hogy egészen belekábultam.

- Elég lesz-e már, te pribék! - kiáltotta D'Artagnan. - Athosról beszélj, mi van Athossal.

- Miközben mint említettem nagyságodnak, a tisztelt úr visszavonult, a pince lépcsőig hátrált, s mivel nyitva találta a pince ajtaját, ráfordította a kulcsot, és belülről eltorlaszolta magát. Szabadon hagytuk, mert bizonyosra vettük, hogy odabent bármikor megtaláljuk.

- Persze - mondta D'Artagnan -, nem akarták mindenáron megölni, úgy gondolták, elég ha bezárják.

- Bezárják, nagy jó uram? Jóságos isten! Hisz saját maga zárta be magát, nekem elhiheti. Először is, ugyancsak derekas munkát végzett: egy ember ott azon nyomban fübe harapott, két másik súlyosan megsebesült. A halottat meg a két sebesültet elvitték a cimborái, hírüket sem hallottam soha többé. Amikor én magamhoz tértem, felkerestem a kormányzó urat, töviről hegyire elmondtam neki a történeteket, és megkérdeztem, mit csináljak a fogollyal. De a kormányzó úr csak nézett rám, mint borjú az új kapura, azt mondta, egy szót sem ért az egészből, ő nem adott ki semmiféle parancsot, és ha véletlenül elmondtam volna bárkinek is, hogy bármi köze van az egész csetepatéhoz, akkor jaj nekem, mert felakasztat. Attól tartok, nagyságos uram, hogy tévedtem, és nem azt fogtam el, akit kellett; akit meg kellett volna, az elmenekült.

- Athosról beszélj! - robbant ki D'Artagnan. Mindinkább türelmét vesztette, látva, hogy a hatóság nem törődik az üggyel. - Mi van Athossal?

- Alig vártam, hogy a fogoly úrral beszéljek; szerettem volna jóvátenni a sértést - folytatta a fogadás. - A pincéhez indultam tehát, hogy visszaadjam a szabadságát. Igen ám, uram, csak hogy nem ember volt odabent, hanem az eleven ördög. A szabadság szó hallatára kijelentette, hogy őt senki se csalja kelepcébe, és mielőtt előjönne; megjelöli feltételeit. Fölöttébb alázatosan azt feleltem, hiszen hiába is áltattam volna magam, tudtam milyen szomorú helyzetbe kerültem, amikor kezet emeltem őfelsége egyik testőrére - szóval azt feleltem, hogy kész vagyok alávetni magam a feltételeinek.

- Először is, mondta az úri ember, azt akarom, eresszék be fegyveresen az inasomat.

Haladéktalanul eleget tettünk kívánságának, mert ugye meg tetszik érteni, hogy feltett szándékunk volt uraságod nemes barátjának minden parancsát teljesíteni. Grimaud urat (ő ugyanis megmondta a nevét, bár nem beszédes természetű), Grimaud urat tehát lebocsátottuk a pincébe, azon sebesülten; midőn belül került az ajtón, tisztelt gazdája ismét eltorlaszolta az ajtót, és megparancsolta, hogy mi ki ne mozduljunk a bodegánkból.

- De mi lesz hát! - kiáltott fel D'Artagnan -, hol van ő? Hol van Athos?

- A pincében, uram.

- Micsoda, nyomorult, azóta is a pincében tartod?

- Jóságos isten! Szó sincs róla uram, még hogy mi tartjuk a pincében! Hát nem tetszik tudni, mit csinál odalenn? Egész életemben hálás volnék, nagy jó uram, úgy tisztelném, mint védőszentemet, ha ki tudná csalogatni a pincéből?

- Tehát ott van? Most is ott találom?

- Minden bizonnyal uram, fejébe vette, hogy nem jön elő. Mindennap bedugunk villahegyen egy kenyeret, és ha kér, húst is, de sajnos, nem húsból és kenyérből fogyasztja a legtöbbet uram! Egy ízben megpróbáltam lemenni hozzá az egyik legényemmel, de iszonyatos haragra lobbant. Hallottam, hogy felhúzza pisztolyát, inasa meg a muskétáját. Amikor aztán megkérdeztük, mi a szándékuk, az úr azt felelte, hogy negyven golyóbisuk van kettőjüknek az inasával, s inkább egytől egyig valamennyit ellövellőzik, mintsem, hogy bármelyikünk a pincébe tegye a lábát. Erre, uram, a kormányzóhoz fordultam panaszommal, ő azonban azt felelte, hogy ki mit főz, egye is meg: legalább megtanulom, illik-e sértegetni a nemes urakat, akik megtisztelik a putrimat.

- No jó, de azóta?... - kérdezte D'Artagnan, aki nem állhatta meg, hogy a fogadós siralmas képének láttán ne viduljon.

- Azóta, uram - folytatta a vendéglős -, csupa keserűség az életünk, mert tudja meg, uram, minden élelmiszerünk odalenn van a pincében: ott van a borunk butéliákban és hordókban, ott a sör, az olaj meg a fűszer, a szalonna meg a kolbász, de minthogy be sem tehetjük a lábunkat, kénytelenek vagyunk megtagadni az ételt meg az italt a hozzánk betérő utazóknak, és a fogadó napról napra közelebb kerül a tönk széléhez. Ha uraságod tisztelt barátja még egy hétig a pincében él, végem van, uram.

- Úgy kell neked, gazfickó. Hát nincs szemed? Hiszen rá volt írva a képünkre, hogy úri emberek vagyunk, nem pénzhamisítók!

- Úgy van, uram, igaza van - felelt a fogadós. - De figyelje csak, figyelje, hogy tombol megint.

- Biztosan háborgatják - mondta D'Artagnan.

- Már hogyné háborgatnánk! - kiáltott fel a fogadós - épp az imént tért be hozzánk két angol nemes úr.

- Hát aztán?

- Hát aztán! Hiszen tetszik tudni, hogy az angol a jó bort szereti, ezek meg a legjobbkiból rendeltek. A feleségem megkérte Athos urat, bocsássa be, hogy az urak kívánságának eleget tegyen; ő, persze, szokása szerint elutasította. Jaj, édes istenem, kezdődik megint a nemulass!

D'Artagnan csakugyan nagy lármát hallott a pince felől; fölkel, megindult a kezét tördelő fogadós után, nyomában Planchet felhúzott muskétával; így közeledett az események színteréhez.

A két nemes dühöngött; hosszú út áll mögöttük, éhesek voltak és szomjasak, a szemük is kopogott.

- Micsoda önkény! - hangoskodtak, és bár megérezett kiejtésükön, hogy idegenek, egészen jól beszéltek franciául - hogy meri megakadályozni egy dühöngő örült, hogy ezek a derék emberek hozzájussanak a tulajdon borukhoz! Eh mit! betörjük az ajtót, s ha teljesen elvesztette józan eszét, megöljük.

- Lassabban a testtel, urak! - szólalt meg D'Artagnan, és derékszíja mögül előhúzta pisztolyait - csak ne öljenek meg senkit, nagyon kérem.

- Rajta, rajta! - hallatszott Athos nyugodt hangja az ajtó mögül - csak eresszék be ezeket a krampuszokat, azután meglátjuk.

Bármennyire is helyén volt is látszólag a szíve a két angol nemesnek, most mégis tétován egymásra néztek, talán bizony afféle éhes emberevő lapul ebben a pincében, mesebeli óriás, akinek a barlangjába senki nem jut be büntetlenül.

Néma csend lett egy pillanatra, ám a két angol végtére is szégyellt volna visszavonulni, s a harapósabbik leereszkedett a négy-öt fokú lépcsőn, és akkorát rúgott az ajtón, hogy a fal is belerendült.

- Planchet - mondta D'Artagnan, és felhúzta pisztolyait -, én azzal foglalkozom, amelyik idefönn maradt; amelyik lement, azt rád bízom. Tessék, urak! Verekedni akarnak? No, rajta! Kihúzzhatják a lutrit!

- Uramisten! - zendült fel Athos öblös hangja - ha jól hallom, ez D'Artagnan!

- Úgy van! - mondta D'Artagnan, és most ő is kiengedte a hangját - én vagyok az cimbora, személyesen.

- Akkor szüret! - válaszolta Athos - legalább megtáncoltatjuk a hívatlan vendégeket.

A két úr kivonta kardját, ám két tűz közé kerültek; egy darabig még haboztak, azonban először ismét fellobbant bennük a büszkeség; újabb rúgás következett, küszöbtől szemöldökfáig belereccsent a pinceajtó.

- Fedezd magad D'Artagnan, fedezd magad! - kiáltotta Athos - lövök, fedezd magad.

- Uraim! - mondta D'Artagnan, akit a józan megfontolás sohasem hagyott cserben - gondolják meg! Türelem, Athos. Kutyául áll a dolguk, szitává lőjük az urakat. Eminnen az inasom és jómagam eresztünk meg három golyót, ugyanennyit várhatnak a pincéből is, csak azután következik a penge, márpedig szavamra mondom, barátom is, én is tűrhetően forgatjuk a kardot. Bízzák rám a dolgukat, s a magamét. Becsületszavamra mondom, tüstént lesz innivalójuk.

- Ha ugyan maradt - dörögte Athos gúnyosan.

A fogadós érezte, mint csorog végig hátán a hideg veríték.

- Jó isten! Ha maradt! - sóhajtott fel.

- Hogy a fenébe ne maradt volna! - folytatta D'Artagnan - ne izguljon, kettesben nem ihatták ki a pincét. Uraim, hüvelybe a kardot.

- Rendben: ha az urak is elteszik a pisztolyt.

- Nagyon szívesen.

És D'Artagnan járt elől jó példával. Azután Planchet felé fordult, és intett neki, eressze le a felhúzott muskétát.

Az angolok megnyugodtak, és dohogva visszadugták kardjukat. Azután értesültek Athos foglyulejtésének történetéről. Igazi nemes volt mind a kettő, kijelentették, hogy a fogadás a bűnös.

- Most pedig, uraim - szólt D'Artagnan -, fáradjanak a szobájukba, és kezeskedem róla, hogy tíz perc múlva helyükbe visznek mindent, amit csak szemük-szájuk kíván.

Az angolok meghajoltak, és eltávoztak.

- Most már magam vagyok, kedves Athosom - mondta D'Artagnan -, nyissa ki hát az ajtót, legyen szíves.

- Máris! - szólt Athos.

És hullottak nagy robaj közepette a rőzsenyalábok, nyikorogtak a gerendák: az ostromlott maga döntötte porba sáncait és mellvédjeit.

Egy pillanat múlva elmozdult a pinceajtó, és Athos halavány képe tűnt elő: gyors pillantása végigfűrkészte a környezetet.

D'Artagnan a nyakába ugrott, és melegen szívére ölelte, csupán akkor vette észre, hogy Athos tántorog, amikor megpróbálta kivezetni a nyirkos odúból.

- Csak nem sebesült meg? - kérdezte tőle.

- Nem én, de holtrészeg vagyok, ennyi az egész; senki emberfia olyan derekasan le nem itta magát. Istenűgyse, fogadás uram! legalább százötven butéliát ittam ki egymagam.

- Irgalmas Isten! - kiáltott fel a vendéglős - ha az inas csak félannyit ivott, mint a gazdája, végem.

- Grimaud jól nevelt inas, ennél fogva nem is merné ugyanazt, inni, mint én; ő csak a hordóból ivott, azt hiszem el is felejtette elzárni a csapot, ugye most is folyik? Hallja?

D'Artagnan felkacagott; a fogadóst pedig most már nem a hideg rázta, hanem a forró láz sütögette.

Ugyanebben a pillanatban Grimaud is megjelent gazdája mögött. Muskéta a vállán, feje előre-hátra billeg, mint Rubens festményein a részeg szatíroké. Valami ragacsos lé kente össze elől-hátul; a fogadás legjobb étolajára ismert a sűrű folyadékban.

A menet keresztül vonult a fogadó nagy szobáján, és megszállt a fogadó legszebb szobájában; D'Artagnan karhatalommal foglalta el.

A fogadás meg a felesége közben lámpát gyújtott; sokáig tilos volt számukra a pince, és most mindketten oda rohantak; iszonyú látvány tárult szemük elé.

Athos áttört védelmi vonala rőzsenyalábokból, deszkákból és üres hordókból állt, a hadművészet előírásainak tökéletes ismeretében rakott belőlük sáncot; odabent tömérdek lerágott sonkacsont úszkált a szétfolyt olaj és bor tócsáiban; a pince bal sarkát szétvert butéliák halmaza töltötte be színültig, s egy hordó éppen most hullatta utolsó vércseppjeit a nyitva hagyott csapon keresztül. Az ókori költő itt is elmondhatta volna, hogy a pusztulás meg a halál árnyéka leng be mindent, akár a csatatéren.

Ötven szál kolbász lógott hajdanában a gerendákon, jó ha tíz maradt.

A fogadás meg a fogadós né jajveszékelve áthatolt a pince boltozatán; még D'Artagnannak is megesett rajtuk a szíve. Athos a fejét sem fordította vissza.

Ám a fájdalmat a düh váltotta fel. A fogadós nyársat ragadott, és kétségbeesetten rohant a szobába, ahová a két jó barát visszavonult.

- Bort! - szólt Athos, amikor megpillantotta.

- Bort! - kiáltott fel a fogadós elképedve - bort! hiszen eddig is megittak száz arany-érőt, végem van, tönkre mentem, becsukhatom a boltot!

- Legalább egyszer jól teleihattuk volna magunkat! - válaszolt Athos.

- Szót se szólnék, ha csupán ittak volna, de halomra törték minden butéliámat.

- Maga lökött rá az egyik üveghalomra, attól dőlt össze. Magára vessen.

- Oda az egész olajom!

- Minden sebre az olaj a legfőbb balzsam; szegény Grimaud barátomat maga sebezte meg, tehát kénytelen volt a sebét orvosolni.

- Minden szál kolbászon ott a foguk nyoma!

- Nyüzsög a pincében a patkány.

- Az utolsó fillérig megfizetik! - örvengött a fogadós.

- Szemtelen, pimasz - szólt Athos, és talpra állt. Ám azon nyomban újra leroskadt: erői fogytán voltak. D'Artagnan sietett segítségére; a fogadósra emelte lovaglőostorát.

A fogadós hátralépett, és könnyes lett a szeme.

- Legalább megtanulja - mondta D'Artagnan -, hogy udvariasabban fogadja a vendéget, akit az Isten a fogadójába hoz.

- Isten vagy az ördög!

- Kedves barátom - mondta D'Artagnan -, ha túl sokat kiabál, mind a négyen bezárkózunk a pincéjébe, aztán majd kiderül, olyan nagy-e a kár, mint állítja.

- Kérem szépen, uraim - felelt a fogadós -, igazuk van, bevallom, én vagyok a hibás, de minden bűnre van bocsánat; az urak hatalmasak, én meg szegény fogadós vagyok, bocsássanak meg.

- Ez már más, ha így beszélsz - szólt Athos -, a szívem is belesajdul, és úgy patakszik szememből a könny, akár hordóidból a bor. Nem vagyunk mi emberevők, ha annak látszunk is. Gyere csak ide, hadd beszélgetünk.

A fogadós nyugtalanul lépett közelebb.

- Gyere, ha mondom, ne félj - folytatta Athos. - Amikor fizetni akartam, asztalodra tettem a bukszám, igaz?

- Igaz, uram.

- Hatvan arany volt benne, hova lett?

- Letétbe helyezték a törvényszéken, nagyságos uram; azt mondták, hamis pénz.

- No jó; szerezd vissza a bukszát, a hatvan arany a tiéd.

- De tetszik tudni, nagyságos uram, hogy amire a törvény ráteszi a kezét, azt nem lehet visszaszerezni. Még ha legalább hamis pénz volna, akkor talán remélhetnék, de sajnos igazi jóféle aranycsikók.

- Egyezz meg a törvénnyel, derék barátom, ez már nem énrám tartozik, annál kevésbé, mert egy vasam sem maradt.

- Várjunk csak - szólt közbe D'Artagnan -, hol van Athos régi lova?

- Az istállóban.

- Mennyit ér?

- Legföljebb ötven aranyat.

- Vagy nyolcvanat; legyen a tiéd, és fejezzük be a dolgot.

- Micsoda! Eladod a lovam? - mondta Athos - mi lesz velem nélküled, jó Bajazid? Talán Grimaud hátán vágatok majd a csatába?

- Hoztam helyette másikat - mondta D'Artagnan.

- Másikat?

- Remek állat! - kiáltott fel a fogadós.

- Ha szebb és fiatalabb, az más, akkor viheted a régit. Bort!

- Melyikből uram? - kérdezte a fogadós, és egészen felderült az arca.

- Onnét hátulról, a lécek mellől; van még huszonöt butéliával, a többi összetört, amikor rájuk zuhantam. Hozzon föl egy fél tucatot.

- Igazi isten ostora! - dörögött magában a fogadós - ha még két hétig marad, és kifizeti amit megivott egészen talpra állok.

- És ne feledd - tette hozzá D'Artagnan -, hozz fel négy butéliával ugyanabból az angol uraknak.

- Most pedig - szólt Athos -, addig is, amíg a bor megérkezik, mondd el nekem, D'Artagnan, mi van másik két cimboránkkal. Beszélj.

D'Artagnan előadta, hogyan találta ágyban Porthost a térdficamával. Aramist meg egy asztalnál két teológussal. Éppen befejezte, amikor megjelent a fogadós a megrendelt üvegekkel meg egy sonkával; szerencséjére ezt nem a pincéjében tartogatta.

- Hát jó - mondta Athos, miközben megtöltötte saját poharát is, D'Artagnanét is -, szóval Porthos és Aramis megvolna. De mi van kegyeddel, kedves barátom, hogy állnak a dolgai? Olyan rossz bőrben van, hogy nézni is siralom.

- Sajna! - szólt D'Artagnan - én vagyok valamennyiük közül a legboldogtalanabb!

- Te vagy boldogtalan, D'Artagnan! - mondta Athos. - Ugyan már, hogy is volnál te boldogtalan? Mondd csak el.

- Majd - felelte D'Artagnan.

- Majd! Miért majd? mert azt hiszed, D'Artagnan, hogy részeg vagyok? Hát vésd jól az eszedbe: sosem olyan tiszta a fejem, mint ha részeg vagyok. Beszélj hát, ne kérsd magad.

D'Artagnan elbeszélte, milyen kalandja volt Bonacieux-nével.

Athos végighallgatta, szeme se rezdült, s amikor D'Artagnan befejezte, csak ennyit mondott:

- Potomság!

Ez volt a szavajárása.

- Kedves Athos, kegyed mindenre azt mondja, hogy potomság - mondta D'Artagnan -, aki sosem volt szerelmes, az ne beszéljen így.

Athos megtört szeméből hirtelen szinte láng csapott elő, de a villám szempillantás alatt kialudt, és Athos éppoly tétován, közönyösen nézett maga elé, mint azelőtt.

- Igaz - szólalt meg nyugodtan -, én sosem voltam szerelmes, nem én.

- No látja, kihűlt szív - mondta D'Artagnan -, nem szép, hogy ilyen rideg mihozzánk, akiknek a keblében érző szív dobog.

- Érző szív, repedt szív - mondta erre Athos.

- Mit beszél?

- Azt mondom; lutri a szerelem; aki nyer, a halált nyeri! Kedves D'Artagnan, higgyen nekem, boldog lehet, hogy veszített. És ha meghallgatja jó tanácsomat: mindig veszítsen.

- De minden arra vallott, hogy igazán szeret!

- No persze, minden arra vallott.

- Szeretett is!

- Szegény fiam! Nincs férfi, aki ne hinné, hogy szereti a kedves, de olyan sincs, akit meg ne csaltak volna.

- Az egy Athost kivéve, akinek sose volt kedvese.

- No persze - szólt Athos némi szünet után -, nekem sose volt, nem, dehogy volt! Igyunk!

- De ha már ilyen igazi bölcs - mondta D'Artagnan -, tanítson, segítsen, tudni akarok, vigaszt keresek.

- Vigaszt? Mire?

- Balsorsomra.

- Balsorsára! Ne tréfáljon! - szólt Athos, és megvonta a vállát - igazán szeretném tudni, mit szólna, ha elmondanék egy szerelmes történetet.

- A kegyedét?

- Vagy valamelyik barátomét, egyremegy!

- Beszéljen Athos, beszéljen.

- Okosabb, ha iszunk.

- Igyon hát és beszéljen.

- Igaz, így is lehet - mondta Athos, majd megtöltötte, és felhajtotta poharát -, a kettő remekül összeillik.

- Hallgatom - szólt D'Artagnan.

Athos gondolataiba mélyedt, s minél jobban elgondolkozott, annál inkább elsápadt; elérte a részegségnek azt a fokát, amikor a közönséges italozó kidől és elalszik. Ő nyitott szemmel álmodott. Volt valami iszonyú ebben a részeg révületben.

- Ragaszkodik hozzá? - kérdezte.

- Nagyon kérem - felelte D'Artagnan.

- Legyen hát kívánsága szerint. Egyik barátom, úgy ahogy mondom, egyik barátom, nem én! - kezdte Athos, s mindjárt meg is állt, komoran elmosolyodva - egy gróf a mi tartományunkból vagyis Berryből, nagynevű nemes úr, mint a Dandoló vagy a Montmorency, huszonöt éves fejjel megszeretett egy tizenhat éves lányt, aki szép volt, mint egy angyal. Gyermeteg ifjúsága mögött szenvedélyes lélek lobogott, nem is asszonyi, hanem költői képzelet; mindenkit meghódított, vagy még inkább megrészegetett; egy mezővároskában lakott bátyjával, az ottani plébánossal. Idegenből költöztek a vidékre, senki se tudta, honnan. De a lány oly szép volt, bátyja meg annyira jámbor, hogy senki sem firtatta, honnan kerültek ide. Egyébiránt úgy tudták, jó családból származnak. Barátom volt a környék földesura, elcsábíthatta, erőszakkal megkaphatta volna a lányt, mindent megtehetett volna, ő volt az úr; ki segítene két ismeretlennek, két idegennek? Ő azonban, sajna, úriember volt, elvette a lányt. El, az ostoba, a fajankó, a hülye.

- Miért beszél így, hiszen szerette! - szólt közbe D'Artagnan.

- Várjon egy kicsit - mondta Athos. - Kastélyába vitte a lányt, s ő lett az első dáma az egész tartományban; ami igaz, igaz: remekül megállta a helyét.

- Aztán? - kérdezte D'Artagnan.

- Aztán, egy nap vadászni ment a férjével - folytatta Athos halkán, s igen szaporán pergett szájából a szó -, vadászat közben leesett a lováról, és elájult, a gróf odavágtatott, hogy segítsen, s mivel az asszony szinte fuldoklott a szoros ruhában, törével felhasította a kelmét, s kiszabadította az asszony vállát. Találja ki D'Artagnan, mi volt a vállán? - kérdezte Athos és harsányat kacagott.

- Honnan tudjam? - kérdezte D'Artagnan.

- Egy lilium - szólt Athos. - Tüzes lilium bélyege.

Azzal Athos egy hajtással kiitta poharát.

- Iszonyatos! - kiáltott fel D'Artagnan - mit kell hallanom?

- Az igazat. A szende angyal maga volt a sátán. A szegény lány lopott.

- S a gróf mit csinált?

- A gróf igen hatalmas úr volt, élet-halál ura a maga földjein, talpig leszaggatta a grófnőről a ruhát, hátrakötötte a kezét, és felakasztotta az egyik fára.

- Úristen! Athos! Ez emberölés! - kiáltotta D'Artagnan.

- Emberölés, se több se kevesebb - szólt Athos sápadtan, mint a halál. - De elfogyott a bor, ha nem tévedek.

És nyakon ragadta az utolsó butéliát, szájához emelte, s mintha csak poharából inna, egyszerre lehajtotta.

Aztán két kezébe ejtette fejét, D'Artagnan pedig hideglelős rémülettel figyelte.

- Ekkor gyógyultam ki a szép, szerelmes, költői asszonyokból - szólt Athos, aki felemelte fejét, és nem folytatta tovább a gróf meséjét. - Adja Isten, hogy kegyed is eljusson idáig! Ígyunk!

- Meghalt az asszony? - hebegte D'Artagnan.

- Hogy a fenébe ne! - mondta Athos. - Nyújtsa a poharát. Sonkát, gazfickók! - kiabált - nincs mire innunk!

- S a bátyja? - kérdezte félénken D'Artagnan.

- A bátyja? - ismételte Athos.

- Igen, a pap.

- Hm! Érdeklődtem utána, hogy azt is felköttessem, de megelőzött, és még éjszaka megugrott a parókiáról.

- Kiderült legalább, hogy ki volt a nyomorult?

- Nyilván a hölgyike cinkosa és első szeretője; talán azért játszotta a pap szerepét az érdekes férfiú, hogy férjhez adja a szeretőjét, és egyenesbe hozza a sorsát. Remélhetőleg karóba húzták.

- Istenem! Istenem! - hajtogatta D'Artagnan, aki szinte belekábult a szörnyű históriába.

- Kitűnő ez a sonka, D'Artagnan, egyen hát - szólt Athos és levágott egy szeletet, és a fiatalember tányérjára tette. - Milyen kár, hogy csak négy ilyen sonka volt a pincében! Ötven üveggel többet ihattam volna.

D'Artagnan nem bírta tovább ezt a beszélgetést, úgy érezte, belebolondul; tenyerébe temette arcát, és úgy tett, mintha aludnék.

- Nem tud már inni a fiatalság - szólt Athos, és szánakozva nézte -, pedig ez még a színe virága!...

HAZATÉRÉS

D'Artagnant szinte elkábította Athos iszonyú története, bár sok mindent nem látott világosan ebben a burkolt vallomásban. Először is: aki elmondta, holtrészeg volt, aki hallgatta, az is jócskán beszszelt, de mindezek ellenére, bárhogy elhomályosítja is az elmét két-három butélia burgundi göze, amikor D'Artagnan másnap reggel felébredt, oly tisztán emlékezett Athos minden egyes szavára, mintha tüzes vassal égették volna elméjébe valamennyit. Mennél bizonytalanabb volt, annál inkább sarkallta a vágy, hogy eljusson a bizonyossághoz; amikor átment barátjához, feltett szándéka volt, hogy folytatja a tegnap félbemaradt beszélgetést. Ám teljesen lehiggadva lelte Athost: senki sem lehetett volna nála zárkózottabb, óvatosabb.

Egyébként a testőr, miután kezet fogtak, maga vette ki a szájából a szót.

- Tegnap ugyancsak felöntöttem a garatra, kedves D'Artagnan - kezdte -, még reggel is éreztem, hogy nehezen forog a nyelvem. És ugyancsak bolondul táncol az ütőerem; fogadni mernék, hogy tücsköt-bogarat összehordtam.

Közben oly merőn figyelte barátját; hogy az egészen belezavarodott.

- Ugyan, dehogy - felelte D'Artagnan -, sőt ha jól emlékszem, igazán nem mondott semmi rendkívülit.

- Csodálom! Azt hittem, fölöttébb gyászos históriát táltam elő.

Úgy pillantott a fiatalemberre, mintha szíve mélyére akarna hatolni.

- Bizisten - mondta D'Artagnan -, azt kell hinnem, én voltam a részegebb, mert nem emlékszem semmire.

De Athost nem lehetett félrevezetni; így folytatta:

- Kedves barátom, nyilván észrevehette, hogy ki-ki a maga módján részeg: az egyik szomorú, a másik víg; ha én részeg vagyok, elszomorodom, és mihelyt fejembe szállt az ital, az a bogaram, hogy ami hátborzongató mesét a szamárdadám a fejembe csöptetett, azt töviről-hegyire feltálolom. Ez az én gyengém; be kell ismernem, hogy öreg hiba, ettől eltekintve azonban jól bírom az italt.

Oly természetesen beszélt, hogy D'Artagnanban ingadozni kezdett a bizonyosság.

- Most már értem! - folytatta a fiatalember, és igyekezett megint rátapintani az igazságra - igaz ugyan, hogy most is azt hiszem álom volt csupán, de úgy rémlik, mintha valami akasztásról beszélgettünk volna.

- No látja! - felelte Athos, és mosolyogni próbált, de belesápadt - esküdni mertem volna: engem mindig akasztott emberek üldöznek ilyenkor.

- Igen, igen - folytatta D'Artagnan -, most már tisztán emlékszem; mintha... várjunk csak... igen, mintha valami asszonyról lett volna szó.

- Persze - válaszolt Athos, és szinte elszürkült az arca -, ez a nagy mesém a szőke asszonyról; amikor erre keríttem a sort, akkor már tökrészeg vagyok.

- Úgy van - mondta D'Artagnan -, valami szőke, magas, kékszemű szépasszonyról beszélt.

- Akit felkötöttek.

- Mármint a férje, egy nemes úr, a maga ismerőse - folytatta D'Artagnan, és merőn figyelte Athost.

- No látja! Hát ilyen fonák helyzetbe hozhatunk valakit, amikor összevissza fecsegünk - jegyezte meg Athos, és vállat vont, mint aki önmagán sajnálkozik. - De ebből elég, D'Artagnan, többé nem iszom el az eszemet, ostoba, rossz szokás.

D'Artagnan nem szólt semmit.

Athos hirtelen másra fordította a szót.

- Igaz is - kezdte -, köszönöm az ajándéklovat.

- Tetszik? - kérdezte D'Artagnan.

- Igen, de csak afféle mutogatni való, parádés ló.

- Tévedés; tíz mérföldet ügettem rajta nem egészen másfél óra alatt, és meg sem érezte: mintha csak a Saint-Sulpice téren tettünk volna sétalovaglást.

- Húha! Szinte már sajnálni kezdem.

- Sajnálni?

- Hát igen, túladtam rajta.

- Tessék?

- Így történt a dolog: reggel hatkor ébredtem, kegyed úgy aludt, akár a bunda, s nem tudtam mihez kezdeni; még mindig ködös volt a fejem a tegnapi dorbézolástól; lementem a nagyterembe, és láttam, hogy a mi egyik angolunk lóra alkuszik egy kupeccel, mert az ő lova tegnap kidőlt, szél érte. Közelebb kerültem, s amikor meghallottam, hogy száz aranyat kínál egy almáspejért, megszólítottam: „Istenuccse, nemes uram, az én lovam is eladó.”

- Méghozzá milyen szép! - felelte ő - tegnap láttam, tisztelt barátjának az inasa tartotta kötőféken.

- Megér száz aranyat uraságodnak?

- Meg. Nekem adja ennyiért?

- Adni nem adom, hanem szívesen eljátszom.

- Eljátssza?

- El.

- Hogyan?

- Kockán.

- Megállapodtunk, kockát vetettünk, s én elvesztettem a lovat. Hát igen! de a lótakarót azt visszanyertem - fejezte be Athos.

D'Artagnan inkább morcosan hallgatta.

- Nem jól tettem? - kérdezte Athos.

- Mi tagadás, nem a legjobban - válaszolta D'Artagnan -, ez a ló lett volna ismertetőjelünk egyszer az egyik ütközetben; zálog volt, emlék. Athos, ezt nem kellett volna.

- De képzelje magát a helyembe, kedvesem! - folytatta a testőr - majd meghaltam az unalomtól, meg aztán becsületszavamra utálok az angol lovat. Ha pedig csak ismertetőjelre van szükség, hát nézze: arra jó a nyereg is, igazán cifra holmi, szemet szúr mindenkinek. Hogy hova lett a ló, arra majd csak találunk mentséget, magyarázatot. Eh, ördög bánja: a ló nem él örökké; gondolja azt, hogy az enyém, elvitte a takonykór.

D'Artagnan zordon kedve csöppet sem enyhült.

- Sajnálom - folytatta Athos -, hogy szemlátomást ennyire szívéhez nőttek ezek a jószágok, pedig még nem is mondtam el mindent.

- Miért, még mit csinált?

- Miután elvesztettem a lovam, kilencre tíz ellenében - kutya balszerencse! - úgy gondoltam, felteszem a kegyedét.

- Remélem nem jutott tovább a gondolatnál?

- De igen, nyomban valóra is váltottam.

- Hej a keservét! - fakadt ki D'Artagnan türelmét veszítve.

- Játszottam, és elveszítettem.

- Az én lovamat?

- A kegyedét; hétre nyolc ellenében; mert az egyik tizenkilenc, a másik egy híján... - de hisz tudja a közmondást.

- Athos, esküszöm, nincs józan eszénél!

- Kedves fiam, ezt inkább tegnap este mondta volna, amikor egy csomó ostobaságot össze-locsogtam, nem pedig ma reggel. Szóval mind a két lovat elveszítettem, szerszámostul-szerelékkestől.

- Borzalom!

- Várjon, még nincs vége: tudja, én kitűnő játékos volnék, csak ne volnék olyan makacs; ám én nemcsak iszom, én makacs is vagyok; most is addig makacskodtam...

- Hisz már semmije sem volt, hát mire játszott?

- De volt barátocskám, de mennyire volt: ott volt még az a gyémánt, amelyik tegnap még az ujján ragyogott: rögtön szemet szúrt nekem.

- A gyémánt! - kiáltotta D'Artagnan, és vadul a gyűrűjéhez kapott.

- Ezen a téren szakértő vagyok, magamnak is volt egy-kettő ezelőtt: becslésem szerint ezer aranyat is megért.

- Remélem - szólt komolyan D'Artagnan, és rémületében se élő nem volt, se holt -, remélem egy szóval sem emlegette a gyémántomat?

- Éppen ellenkezőleg; rajtunk, értse meg, most már csak ez az egy gyémánt segíthetett; a gyémánttal visszanyerhettem a lószerszámot s a lovakat, nem is beszélve úti költségeinkről.

- Athos, megöl! - kiáltotta D'Artagnan.

- Szóval a partnerem is rajta felejtette a szemét a maga gyémántján, én erre rátereltem a szót. De hogy a fenébe képzelem, kedves barátom, hogy a hajnalcsillagot viseli az ujján, és még csak észre se vegye senki! Képtelenség!

- Fejezze már be, barátom, fejezze be! - mondta D'Artagnan - mert bizony isten kínpadra von a nyugalma!

- Tessék: tízfelé osztottuk a gyémántot; száz arany esett egy-egy részre.

- Ugye csak tréfál? Ugye azt lesi, meddig bírom még? - kérdezte D'Artagnan, és úgy érezte, a düh úgy üstökön ragadja, akárcsak Minerva Achillest az Iliászban.

- Már hogy az istennyilába tréfálnék! Szeretném tudni, mit csinált volna kegyed az én helyemben! Két álló hete nem láttam embert; már az eszem is elment, annyit enyelegtem a sok csókos szájú butéliával.

- És miért kell emiatt eljátszani az én gyémántomat! - robbant ki D'Artagnan, és idegesen szinte görcsösen szorította ökölbe a kezét.

- Várja csak meg a végét; tízfelé osztottuk a gyémántot, egy-egy rész száz aranyat ér; tíz dobásra tettük fel, és kimondtuk, hogy nincs revans; tizenhármat vetettünk, és mindent elvesztettem, tizenhárom dobásra: a tizenhármassal sosem volt szerencsém: július tizenharmadikán volt az is, hogy...

- A hétszentségit! - kiáltott fel D'Artagnan, és felpattant az asztal mellől; a reggeli rémtörténet egészen kiverte fejéből az estelit.

- Türelem - szólt Athos -, máris új tervet kovácsoltam. Az angol igen eredeti fickó, láttam, hogy reggel Grimaud-val beszélget, Grimaud pedig elmondta, hogy csalogatta: lépjen szolgálatába. Tízfelé osztottam Grimaud-t, a kevés beszédű Grimaud-t, és feltettem őt is egy kockapartira.

- No ez aztán a szép! - mondta D'Artagnan, és önkéntelenül felkacagott.

- Bizony Grimaud-t személyesen, mit szól hozzá! És Grimaud tíz porciójával, jóllehet összesen egy ezüstöt nem ér, visszanyertem a gyémántot. És még van, aki azt mondja, hogy az állhatatosság nem erény.

- Bizisten remek! - kiáltott fel D'Artagnan; egészen megvigasztalódott, és hasát fogta nevéttében.

- Úgy láttam, visszapártolt hozzám a szerencse; gondolhatja, hogy tüstént tovább játszottam a gyémántra.

- A fenét! - szólt D'Artagnan újból elkomorulva.

- Visszanyertem a lovát, s a ló szerszámát, D'Artagnan, aztán az én lovamat szerszámostul, majd újra elvesztettem az egészet. Végeredmény: visszaszereztem a kegyed lószerszámát, majd a sajátomat. Hát így vagyunk. Isteni fogás volt: nem is erőltettem tovább.

D'Artagnan fellélegzett, mintha az egész fogadó esett volna le a szívéről.

- Szóval megvan a gyémántom? - kérdezte bátortalanul.

- Épségben, érintetlenül, kedves barátom, sőt ráadásul mindkettőnk pegazusának lószerszáma is.

- De mit ér ló nélkül a szerszám?

- Már azt is kiterveltem.

- Athos, szörnyű sejtelmek gyötörnek.

- Ide figyeljen D'Artagnan: ugye rég nem játszott?

- És egy csöpp kedvem sincs játszani.

- Jobb, ha nem esküdzik. Szóval ott tartottunk, hogy rég nem játszott, ezért most nyilván jó keze van.

- Hát aztán!

- Hát aztán? Még most is itt van az angol meg a cimborája. Úgy vettem észre, igen feni a fogát lószerszámunkra. Amint látom, kegyed fölöttébb ragaszkodik a lovához. Ha rajtam állna, én feltenném a szerszámát a lóva ellenében.

- De mit kezdene az angol egyetlen lószerszámmal?

- Hát akkor tegye fel mind a kettőt, az angyalát! Én nem vagyok olyan önző, mint kegyed.

- Igazán ezt akarja? - szólalt meg tétován D'Artagnan, és önkéntelenül is mindjobban átragadt rá Athos bizakodása.

- Becsületszavamra ezt, még hozzá egyetlen dobásra.

- De, ha már a két ló elveszett, feltett szándékom volt, hogy megtartom a lószerszámokat.

- Akkor ott a gyémántja, tegye fel.

- A gyémánt az más, azt soha föl nem teszem, soha.

- Ej, az áldóját! - szólt Athos - akkor azt ajánlanám, tegye fel Planchet-t. Ezzel azonban már próbálkoztunk, s attól félek, nem érdekli majd az angolt.

- Kedves Athos - szólt D'Artagnan -, kimondom kereken: inkább semmit sem kockáztatok.

- Kár - felelt Athos hidegen -, az angolnak pénz van a bőre alatt is. De az áldóját, csak egyszer tegyen próbát, egy dobás nem a világ.

- És ha veszítek?

- Nyerni fog.

- De ha mégis?

- Hát akkor oda a szerszám.

- Egye fene, egy dobást megkockáztatok - mondta D'Artagnan.

Athos tűvé tette a fogadót az angol után, és az istállóban akadt rá: majd felfalta szemével a lószerszámokat. A legjobb alkalom. Athos közölte feltételeit: a két lószerszám, az egyik ló, vagy száz arany ellenében, tetszés szerint. Az angol gyorsan utána számolt: a két lószerszám külön-külön megért háromszáz aranyat. Athos tenyerébe csapott.

D'Artagnan remegő kézzel kiszórta a kockát: hármat dobott; úgy elsápadt, hogy Athos egészen megrémült, és csupán ennyit szólt:

- Gyászos dobás, cimborá; uraságod viszi szerszámostul a két lovat.

Az angol ujjongott; úgy gondolta, pörgetni sem érdemes, csak úgy szórta az asztalra a kockát, oda se nézett, annyira bízott győzelmében; D'Artagnan pedig félrefordult, hogy ne lássák, milyen gyilkos kedvében van.

- Ejnye, ejnye - szólalt meg Athos nyugodt hangja -, egészen rendkívüli dobás, négyszer ha láttam ilyet egész életemben: két egyes!

Az angol odanézett, és leesett az álla, D'Artagnan odanézett és majd a bőréből bújt ki örömeiben.

- Úgy van, éppen négyszer - folytatta Athos -, egyszer Créquy úrnál, egyszer otthon, vidéki birtokomon... akkor még volt birtokom; harmadszor Tréville úrnál, ahol ugyancsak megcsodáltuk, és negyedszer egy kocsmában, én dobtam, és száz aranyamba került, meg egy vacsorába.

- Szóval, uram - szólt az angol -, most visszaveszi a lovát.
- Természetesen - felelte D'Artagnan.
- És a revans?
- Abban maradtunk, hogy nem adunk revansot, talán emlékszik?
- Emlékszem; inasa átveheti a lovát, uram.
- Egy pillanat - szólalt meg Athos -, ha megengedi uram, váltanék egy-két szót a barátommal.
- Tessék.

Athos félrevonta D'Artagnant.

- No, gonosz lélek, mit akarsz megint? - kérdezte D'Artagnan - játszom talán tovább?
- Nem, de szeretném, ha gondolkoznék egy kicsit.
- Min gondolkozzam?
- Ugye most visszaveszi a lovát?
- Persze.
- Rosszul teszi; én a száz aranyat választanám, ugye a lovát, vagy száz aranyat tett a szerszám ellenében?
- Igen.
- Én a száz aranyat választanám.
- Én meg a lovát.
- Ismétlem, rosszul teszi, mert mit csinálunk ketten egy lóval? Remélem, nem gondolja, hogy felülök a nyereg mögé, aztán úgy kocogunk, mint a kóbor lovagok, ha kilőtték alóluk a fakójukat? Az pedig gyalázat volna, ha gyalog bandukolnék a lóva, telivér paripája mellett. Én egy percig sem tétováznék, hanem a száz aranyat választanám; Párizsba kell jutnunk, elkel a pénz.
- De Athos, én a lovát akarom.
- Rosszul teszi barátom: a ló könnyen botlik, kifecamítja a lábát, felsebzi a térdét; a ló szénát eszik valamilyen takonykóros ló után, és máris lőttek a lovának, vagyis a száz aranyának; a lovát abrakolni kell, a száz arany meg a ló gazdáját abrakolja.
- De, hogy kerülünk haza?
- Ej, a nemjóját! Hát az inasaink lován! aki ránk néz, úgyis nyomban láthatja, hogy úri-emberek vagyunk.
- Szinte látom, milyen szépek leszünk gebeháton, ha majd Porthos és Aramis a paripáját táncoltatja mellettünk!
- Porthos! Aramis! - harsogta Athos hahotázva.
- Tessék? - kérdezte D'Artagnan; sehogy sem foghatta fel, min derül a barátja.
- Semmi, semmi, folytassuk - mondta Athos.
- Szóval azt javasolja...
- Hogy válassza a száz aranyat, D'Artagnan; a száz arannyal a hónap végéig éljük világunkat; éppen elég bajunk volt: igazán ránk fér egy kis pihenő.

- Pihenő! még mit nem, Athos! Éljünk csak Párizsba, rögtön nyomozni kezdek az után a szegény nő után.

- Ez igen! Szóval azt hiszi, hogy a csikója többet ér majd a nyomozásban, mint a szép aranycsikók? Válassza a száz aranyat, barátom, válassza a száz aranyat.

D'Artagnan alig várta, hogy beadhassa a derekát; csupán az ürügyet kereste. Most pedig itt volt a kitűnő ürügy. Különben is attól tartott, hogy ha túl sokáig ellenkezik, Athos még önzőnek hiszi; megadta hát magát, s a száz aranyat választotta; az angol azonnal le is számolta neki.

Aztán már csak az indulással foglalkoztak. Békét kötöttek a kocsmárossal, ami Athos régi lován kívül még hat aranyba került; D'Artagnan és Athos átvette Planchet és Grimaud két lovát, az inasok pedig gyalog vágtak neki az útnak, fejükön cipelve a nyeret.

Bármily gyatra volt is a két jó barát lova, hamarosan elhagyták inasaikat, és megérkeztek Crèvecoeurbe. Messziről látták, hogy Aramis mélabúsan könyököl az ablakban, és akárcsak *szegény Zsuzsi a táborozáskor nézi*, egyre nézi, hogyan porzik a láthatár.

- Hahó! hé! Aramis, mi az ördögöt csinál ott? - kiabált a két jó barát.

- No végre D'Artagnan; végre Athos! - válaszolt a fiatalember - azon merengtem, mily gyorsan elsuhanak a világ örömei! Amint elnéztem, hogyan távolodik és végül hogyan tűnik el a por felhője mögött angol paripám, úgy találtam, ez beszédesen példázza, mily múlt-konyak földi dolgaink. Mert mi az élet? Három szó jól összegezi: *Erat, est, fuit.*²²

- Hát ez meg mit jelentsen? - kérdezte D'Artagnan, jöllehet már felrémlött előtte az igazság.

- Azt, hogy ostoba fajankó vagyok, és nem értek az üzlethez: hatvan aranyért egy lovat!... amelyik, ha elnézem, hogy repül, kurta vágatában is megtesz öt mérföldet egy óra alatt.

D'Artagnan és Athos szívből kacagott.

- Kedves D'Artagnanom - szólt Aramis -, ne vegye nagyon zokon, hiszen szükség törvényt bont, és különben is főképpen én iszom meg a levét, mert ez a hitvány kupec legalább ötven aranyat lopott ki a zsebemből. Hajaj! de legalább az urak tudják, milyen a gondos gazda: inasaik lován lovagolnak, és a díszparipákat lassan, kíméletesen, kötőféken vezettetik.

Épp e pillanatban állt meg az úton egy málhakocsi, az imént bukkant fel Amiens felől; Grimaud és Planchet lépett ki belőle, egy-egy nyereg mindkettőjük fején. A málhakocsi üresen volt visszatérőben Párizs felől, s a két inas megegyezett a kocsissal, hogy szállítás fejében egész úton ellátják ivóvízzel őt is, a lovakat is.

- Hát ez micsoda? - kérdezte Aramis a történetek láttán - csak a nyereg?

- Érti már? - szólalt meg Athos.

- Hajszá! így jártam én is, barátaim. Valami azt súgta, a szerszámot ne adjam. Hé, Bazin! hozd ide az uraké mellé az új lószerszámomat.

- Hát a papocskákkal mit csinált? - kérdezte D'Artagnan.

---

²² Vala, van, volt.

- Másnap meghívtam őket ebédre, kedves barátom - szólt Aramis -, mellékesen szólván, pompás az itteni bor: mindent megtettem, ami csak rajtam állt, hogy alaposan berúgjanak; akkor aztán a plébános megtiltotta, hogy levessem a zubbonyomat, a jezsuita meg arra kért, ajánljam be a testőrségbe.

- Hát a dolgozat! - hangoskodott D'Artagnan - a dolgozat! Követelem, hogy töröljék el a dolgozatot!

- Azóta - folytatta Aramis - vígan élek. Belefogtam egy költeménybe, minden verssora egyszótagú; elég nehéz, de minél nehezebb valami, annál értékesebb. A téma csiklandós, felolvasom az első énekét, négyszáz sor, egy perc alatt végzünk vele.

- Még értékesebb, ha nem csupán nehéz, de rövid is, kedves Aramis - szólt D'Artagnan aki legalább annyira utálta a verseket, mint a latint -, ha ilyen a verse, bizisten kétszeres sikert arat.

- Azonkívül - folytatta Aramis - szűzi szenvedély lengi át, mindjárt meglátják. Hej, az áldóját, barátaim! megint Párizsba megyünk hát? Bravó, készen állok; szóval viszontlátjuk Porthost, a derék cimborát, alig várom. Akár hiszik, akár nem, hiányzik már nekem az a nagy gyerek! Bezzeg ő egy királyságért sem adta volna el a lovát, erre mérget veszek. Bár már láthatnám a nyeregben, paripáján. A török császár sem lehet nála kényesebb-fényesebb, annyi szent.

Egy órányit pihentek, hogy a lovak kifűjják magukat; Aramis kifizette a számláját, Bazint is feltessékelte a málháskocsira cimboráival, azután útnak indultak, hogy csatlakozzanak Porthoshoz.

Már nem találták ágyban jó barátjukat; nem is volt olyan sápadt, mint D'Artagnan első látogatásakor jóllehet egyedül volt, négy személyre terített asztal mellett üldögélt: ínycsiklandó pecsenyék, válogatott borok csodás gyümölcs - ebből állt az ebédje.

- Hej, az angyalát! - fogadta őket, és felkelt az asztaltól - a legjobbkor érkeznek, uraim: épp a levesnél tartok, velem ebédelnek.

- Hohó! - mondta D'Artagnan - ezeket a butéliákat nem Mousqueton lasszója fogta, nem is szólva a többiről: tűzdelt frikandó, bélszín...

- Eszek - szólt Porthos -, eszegetek; teljesen kiveszi az embert, egy ilyen átkozott ficam; Athos, volt már ficama?

- Soha, viszont úgy emlékszem, amikor a Férou utcában hajbakaptunk a bíboros embereivel, s az egyikük belém döfött, nyolc-tíz nappal a történetek után nekem is ilyen remek étvágyam volt.

- Csak nem egymaga készült elfogyasztani az egész ebédet, kedves Porthos? - kérdezte Aramis.

- Ó, nem - felelte Porthos -, néhány urat vártam ebédre a szomszédból, de éppen most üzenték, hogy nem jöhetnek; most átveszik a helyüket barátaim, én pedig mit sem vesztek a cserén. Hé, Mousqueton! széket még ide, s még egyszer annyi butéliát.

- Tudják-e, mit eszünk? - kérdezte Athos tizenöt perc múlva.

- Hogy a csodába ne! - válaszolta D'Artagnan - én tűzdelt borjúpecsenyét articsókával meg velővel.

- Én birkaszeletet - szólalt meg Porthos.

- Én pedig csirkemellet - szólt Aramis.

- Valamennyien tévednek, uraim - válaszolt komolyan Athos -, mert lovat esznek.

- Ugyan már! - mondta D'Artagnan.

- Lovat - utálkozott Aramis.

Csak Porthos maradt néma.

- Lovat bizony; igaz-e Porthos, hogy lovat? Talán még lótakarót is!

- Azt nem, uraim, a lótakaró és a szerszám megmaradt - szólt Porthos.

- Bizisten mindannyian megérjük a pénzünket - mondta Aramis -, mintha csak összebeszélünk volna.

- Tudniillik - szólalt meg Porthos -, túl szép volt az a ló, sokkal szebb, mint a látogatómé, s nem akartam őket megszegényíteni!

- Meg aztán a hercegnő még mindig üdül, ugyebár? - firtatta D'Artagnan.

- Még mindig - felelte Porthos. - Azonkívül bizony isten lehetetlen volt észre nem vennem, mennyire megtetszett a ló a tartományi kormányzónak; őt is idevártam délre több nemes úrral; nem tehettem, hogy neki ne adjam ajándékba.

- Ajándékba! - kiáltott fel D'Artagnan.

- Úgy van, ajándékba, mi tűrés, tagadás! - felelte Porthos - mert százötven aranyat úgy megért az a ló, akár egy fillért. A fősvény disznó meg alig adta meg érte a nyolcvanat.

- Nyereg nélkül? - kérdezte Aramis.

- Úgy ám, nyereg nélkül.

- Felhívom tisztelt figyelmüket, uraim - szólt Athos -, hogy Porthos csinálta a legjobb vásárt közöttünk.

Oly viharosan csattant fel erre a kacagás, hogy szegény Porthos egészen megzavarodott, ámde hamarosan elmagyarázták neki, mi a derűtség oka, s erre aztán szokása szerint, teli torokból ő is velük hahotázott.

- Akkor hát valamennyien gazdagok vagyunk? - kérdezte D'Artagnan.

- Én éppen nem mondhatom - szólt Athos -, úgy találtam, Aramis spanyol bora egészen különleges: fölrakattam hát az inasok málhakocsijára vagy hatvan palackot, s ez meglehetősen eret vágott rajtam.

- Én meg - szólt Aramis -, akár hiszik, akár nem, az utolsó fillérig szétszítottam a pénzem a montdidier-i templom és az amiens-i jezsuiták között; ezenfelül egyéb kötelezettségeket is vállaltam magamra, s meg is kell tartanom: miséket rendeltem magamért és az urakért, és a miséket el is fogják mondani, uraim; nem kétlem, hogy ugyancsak javunkra válnak.

- És az én térdficamom talán nem került semmibe? Azt hiszik? - kérdezte Porthos - nem is szólva Mousqueton sebéről! Naponta kétszer voltam kénytelen kihívatni hozzá a seborvost, az meg kétszeres árat fizettetett minden alkalommal, arra hivatkozva, hogy ez a marha Mousqueton épp abba a fertályába szerzett golyót, amelyiket többnyire csupán a patikáriusnak szoktak mutogatni; lelkére is kötöttem nyomatékka, hogy vigyázzon, ilyen helyen többé meg ne sebesüljön.

- Hát igen - felelte Athos, és össze mosolygott D'Artagnannal és Aramisszal -, amint látom, fölöttébb nagyvonalú volt a szegény fiúval; a jó gazda már ilyen.

- Egy szó annyi mint száz - folytatta Porthos -, jó, ha megmaradt harminc tallérom.
- Nekem meg tíz - szólt Aramis.
- Az áldóját! - jegyezte meg Athos - amint látom, a társaságban mi vagyunk a milliomosok. Mennyi maradt a száz aranyból, D'Artagnan?
- A száz aranyból? Úgy hiszem, először is uraságodnak adtam ötvenet.
- Úgy hiszi?
- Talán nem!
- De, de! igaz, már emlékszem is.
- Azután hatot fizettem a fogadósnak.
- Annak az állatnak! Hogy adhatott neki hat aranyat?
- Hiszen kegyed mondta, hogy annyit adjak.
- No, persze, én mindig túl jó vagyok. Ezek után mennyi maradt?
- Huszonöt arany - felelte D'Artagnan.
- Nekem pedig - szólt Athos, és némi aprópénzt szedegetett ki a zsebéből -, nekem...
- Semmi.
- Bizisten semmi, de mindenesetre oly kevés, hogy nem is érdemes hozzátenni a többihez.
- Számítsuk ki tehát, mennyink van összesen. Porthos?
- Harminc tallér.
- Aramis?
- Tíz arany.
- Hát D'Artagnan?
- Huszonöt.
- Összesen? - kérdezte Athos.
- Négyszázhetvenöt frank! - felelte D'Artagnan, aki úgy számolt, akár Archimédes.
- Mire Párizsba érünk, lesz belőle még legalább négyszáz - szólt Porthos -, azonkívül a lószerszámok.
- No és a testőrlovak? - kérdezte Aramis.
- A testőrlovak! Hát az inasaink négy lovából kettőt előléptetünk, és azokat kisorsoljuk, a négyszáz frankból kitelik még egy fél ló; azt megkapja valamelyik gyalog-cimbora. Ezek után kiforgatjuk zsebeinket, s a maradékot D'Artagnannak adjuk, neki szerencsés keze van, felteszi a pénzt valamelyik csapszékben, s a többi megy magától.
- Együnk már - szólalt meg Porthos -, kihűl az ebéd.

A négy jó barát, most, hogy ilyenképpen dűlőre jutottak a jövődjükkal, derekasan nekilátott az ebédnek, a maradék Mousqueton, Bazin, Planchet és Grimaud úrnak jutott.

Amikor Párizsba megérkeztek, D'Artagnan Tréville úr levele várta; a testőrkapitány értesítette, hogy a király teljesíti kérelmét, és kegyes engedelmével beléphet a testőrök közé.

Ezzel D'Artagnan minden szíve vágya teljesült, természetesen egyetlen egyet kivéve, azt, hogy Bonacieux-né nyomára leljen; tüstént nyargalt is nagy vígan cimboráihoz, akiktől alig félórája köszönt el: nagy gondban, szomorúságban találta őket. Athosnál gyűltek össze tanácskozásra, ez mindig annak jele volt, hogy meglehetősen komoly a helyzet.

Éppen az imént tudatta velük Tréville úr Őfelsége rendíthetetlen elhatározását, hogy május 1-én hadat indít; haladéktalanul állítsák össze felszerelésüket.

A négy filozófus tanácstalan volt, csak bámultak egymásra; fegyelem dolgában Tréville úr nem ismerte a tréfát.

- Milyen összegre becsülik a négy fölszerelést? - kérdezte D'Artagnan.

- Itt nem sok a becsülgetni való - válaszolt Aramis -, már megcsináltuk a számvetést; ha spártai fukarsággal számítjuk is, másfélezer frankra van szükségünk fejenként.

- Négyyszer tizenöt az hatvan vagyis hatezer frank - szólt Athos.

- Én pedig - mondta D'Artagnan -, úgy hiszem, megússzuk fejenként ezerrel, bár számvetésem nem annyira spártai, mint fiskális...

Porthos felrezzent a „fiskális” kifejezésre.

- Aha, van egy ötletem! - szólalt meg.

- Az is valami; engem jelenleg még az ötlet árnyéka is elkerül - szólt közbe hidegen Athos -, D'Artagnan pedig, uraim, úgy hiszem kissé meghibbant az örömtől, hogy közénk tartozhat ezentúl! Ezer frank! Ezennel kijelentem, hogy kétezer kell egymagamnak.

- Négyyszer kettő az nyolc - szólalt meg erre Aramis -, ezek szerint nyolcezer frankot kell szereznünk a felszerelésre, ámbátor, igaz ami igaz, a nyergek máris megvannak.

- Megvan továbbá - tette hozzá Athos, miután megvárta, hogy D'Artagnan, aki elbúcsúzott cimboráitól, és Tréville úrhoz indult köszönetet mondani, becsukta az ajtót -, megvan továbbá az a szép gyémánt, amelyik barátunk gyűrűsujján ragyog. Az áldóját! D'Artagnan túl jó cimborá; nem tűrheti, hogy testvérei szükségét lássanak, miközben neki királyi sarc üti a markát.

VADÁSZAT FELSZERELÉSRE

A négy jó barát közül kétségkívül D'Artagnannak főtt a feje leginkább, jóllehet, gárdista lévén, sokkal egyszerűbb dolga volt a felszerelés körül, mint a testőr uraknak, akik fölöttébb előkelő társaság. Ám, a mi ifjú gascogne-ink, mint már láthattuk, előrelátó és úgyszólván fősvény természet volt, és ugyanakkor (furcsa ellentét) csaknem annyira kérkedő, hogy szinte még Porthos is tanulhatott volna tőle. Ebben a pillanatban D'Artagnant méghozzá nemcsak hiúsága tüzelte, hanem valami önzetlenebb aggodalom is. Bármennyire szeretett volna Bonacieux-né nyomára jutni, hírét sem hallotta a fiatalasszonynak; Tréville úr megemlítette a királynénak, a királyné semmit sem tudott a fiatal rőfösnéről, és megígérte, hogy keresteti. Szerfölött határozatlan ígéret; nemigen nyugtatta meg D'Artagnant.

Athos ki sem dugta szobájából az orrát; feltett szándéka volt, hogy szalmaszálat sem tesz keresztbe a felszerelésért.

- Két hetünk van - mondta barátainak -, ha két héten belül nem jutok felszereléshez, vagy helyesebben: ha nem jut hozzám a felszerelés, akkor, mivel túl jó katolikus vagyok, és nem röpíthetek golyót a fejembe, összerúgom a patkót Őeminenciája négy gárdistájával, vagy nyolc ángliussal, és addig verekszem, amíg egyikük le nem terít, ami, tekintve számbeli fölényüket, nyilván be is következik majd. Akkor elmondhatják, hogy a királyért estem el, a kötelesség mezején, és nem lesz szükségem fölszerelésre.

Porthos folyvást csak sétálgatott, összefonta háta mögött a karját.

- Én ragaszkodom az ötletemhez - hajtogatta, és egyre csak bólogatott.

Aramis gondba merült, és nem szólt semmit; még a haja is kócos volt.

Mindeme gyászos apróságok jól mutatják, milyen sötét sivárság szorongatta a társaságot.

A négy inas, akárcsak Hippolytos paripái, hűségesen osztozott mindeme búban-gyötrelemben. Mousqueton kenyérhajat gyűjtött; Bazin, az örök ájtatos éjjel-nappal a templomokat bújta; Planchet a röpködő legyeket bámulta, Grimaud pedig, akit a köznyomorúság sem bírhatott rá, hogy megtörje a csendet, és ezzel megszegje gazdája parancsát, felleghajtó nagy sóhajokat eregetett.

A három jó barát - mert miként említettük Athos megesküdt, hogy egy szalmaszálat sem tesz keresztbe a fölszerelésért -, a három jó barát ilyenképpen mindennap már hajnalban szétszéledt, és késő éjszaka tért haza. Naphosszat ögyelegtek az utcán, szemügyre vették a kockaköveket, nem hullatta-e a földre valamelyik járókelő zsebéből erszényét. Azt hihette volna az ember, nyomot szimatolnak, oly figyelmesen járkáltak fel s alá. Amikor összetaláltak, kétségbeesett tekintetük ezt kérdezte egymástól: „Találtál valamit?”

Az első jó gondolat Porthos fejéből pattant ki, és mivel konokul ragaszkodott ötletéhez, a tettek mezejére is ő lépett először. A derék Porthos a tettek embere volt. D'Artagnan egy szép napon megpillantotta, amint a Szent Lupus templom felé ballag, és ösztönösen a nyomába szegődött; Porthos belépett a megszentelt falak közé, előbb azonban megpödörte a bajsát, és lesimította szakállát, ami nála mindig határozottan hódító szándékra utalt. D'Artagnan meglehetősen elővigyázatosan fedezte magát, ezért Porthos azt gondolta, senki nem vette észre. D'Artagnan utána lopózott. Porthos az egyik pillérhez támaszkodva megállt, D'Artagnan a pillér másik oldalához támaszkodott; barátja most sem vette észre.

Éppen prédikáció volt, ilyenkor mindig nagyon népes a templom. Porthos élt az alkalommal, és szemezni kezdett a nőkkel; Mousqueton szorgoskodása folytán külseje korántsem árulta el

belső helyzetének ingatagságát; kalpagja, szó, ami szó, valamelyest kopott volt ugyan, a tolla némileg színehagyott, paszomántja megfakult, csipkegallérja foszladozó, ámde az ilyen aprócseprő szépséghibákat elleplezi a félhomály, és Porthos most is az volt, aki mindig: a daliás Porthos.

Miközben nagy buzgón támogatták a pillért, D'Artagnan észrevette, hogy a hozzájuk legközelebb eső padban egy afféle jellegzetesen érett szépség üldögél, bőre már hervatag, sárgálló, de a hölgy tartása merev, és dölyfösen pillant ki fekete főkötője alól. Porthos tekintete lopva súrolta a hölgyet, azután hunyorított egyet elfelé, messze a templomhajóba.

Erre aztán a hölgy, aki hol elpirult, hol elsápadt, villámgyors pillantást vetett a csalfa Porthosra, mire Porthos tüstént vadul tovább kacsintgatott. Mi tagadás, a jó Porthos nagyon szemez valakivel, a fekete főkötős hölgy pedig úgy figyel, mintha kígyó marna belé, mert ajkát harapdálja, hogy szinte kiserked a vére, orra hegyét dörzsöli, és kétségbeesetten izgomozog a padban.

Porthos ennek láttán ismét pödört egyet a bajszán, újból végigsimított a szakállán, és egyre-másra integetett az egyik csinos hölgynek a szentély felé; a hölgy nem csupán csinos volt, hanem nyilván nagyúri dáma, mert néger kisinas állt mögötte, az helyezte térdeplőjére vánkosát, társalkodónője pedig címeres kicsi táskát tartott a kezében: ebbe teszi majd imakönyvét, amelyikbe e pillanatban belemélyed.

A fekete hölgy nyomon követte Porthos tekintetének szökdécselését, és megállapította, hogy célpontja az a bizonyos másik hölgy: a bársony párna, a néger kisinas meg a társalkodónő tulajdonosa.

Eközben Porthos folytatta a hadműveletet: hol kacsintott, hol ajkára tette ujját, hol szívrepesztő mosolyokat irányzott a hölgy felé, amiktől a megunt kedves szíve kis híján csakugyan meg is repedt.

Nem is késett sokáig a mea culpával: mellét verve oly zengzeteset sóhajtott, hogy mindenki feléje fordult, még a vörös párnás hölgy is; Porthos nyomban megértette, mire megy ki a játék, de süketnek tette magát, és állta a sarat.

A vörös párnás dáma valóban feltűnő szépség volt, és ugyancsak felkeltette a fekete ruhás hölgy figyelmét; ez utóbbi rögtön megérezte, hogy félelmetes ellenfélre akadt; de Porthos is hatása alá került, és úgy találta, sokkalta csinosabb, mint az ő hölgye, a fekete főkötős; sőt hatása alá került D'Artagnan is, aki felismerte benne a meung-i, calais-i és doveri hölgyet; igen ő az, őt üdvözölte milady névvel üldözője, a sebhelyes ismeretlen.

D'Artagnan továbbra is szemmel tartotta a vörös párnás hölgyet, de egyben Porthos mesterkedéseit is figyelemmel kísérte, és ugyancsak jól mulatott; valami azt súgta neki, hogy a hölgy a fekete főkötőben nem más, mint a Medve utcai ügyészné, annál is inkább, mert a Szent-Lupus templom nem esik messze ettől az utcától.

Mindebből arra következtetett, hogy Porthos most akarja visszaadni a kölcsönt a chantillyi vereségért, mikor is az ügyészné pénzkérdésekben oly csökönyösnek mutatkozott.

Ámde közben azt is észrevette D'Artagnan, hogy Porthos csupán a levegőre pazarolja begyeskedését; szemfényvesztés az egész, szembekötődsi. Azonban az igazi szerelemnek, az igazi féltékenységnek nem éppen a szembekötődsi, a szemfényvesztés-e a valóság?

A prédikáció véget ért, az ügyészné a szenteltvíztartó felé sietett, Porthos megelőzte, és nem egy ujjal nyúlt bele a vízbe, hanem egész tenyerét belé merítette. Az ügyészné elmosolyodott, azt hitte, Porthos miatta buzgólkodik, de kisvártatva kegyetlenül ki kellett ábrándulnia:

amikor már csupán három lépés választotta el a férfitől, az félrefordította az arcát, és továbbra is a vörös párnás hölgyet figyelte, aki eközben fölkel, és most a néger fiúcska és a szobalány kíséretében feléjük közeledett.

Amikor a vörös párnás hölgy Porthos mellé ért, az kihúzta kezét a szenteltvíztartóból, azon vizesen a hölgy felé nyújtotta, a csinos ájtatoskodó pedig megérintette karcsú ujjával Porthos vaskos tenyerét, mosolyogva keresztet vetett, és kiment a templomból.

Ez már több volt a soknál: az ügyésznő biztosra vette, hogy a hölgyet érzékeny szálak fűzik Porthoshoz. Ha rangbéli hölgy lett volna, bizonyosan menten elájul, de ügyésznő volt csupán, ezért kevesebbel is beérte: ádáz haraggal így szólította meg a testőrt:

- Úgy! Nekem hát nem ad szenteltvizet, Porthos úr!

Porthos úgy összerezdült a szavára, mint akit éppen százesztendőös álmából riasztanak fel.

- Ó, asz... asszonyom! Kegyed az? Hogy van kedves férje, a mélyen tisztelt Coquenard úr? Most is olyan zsugori? Hova is tettem a szemem, hogy nem vettem észre ez alatt a végeérhetetlen szentbeszéd alatt?

- Pedig ott voltam uraságod mellett egy karnyújtásnyira - felelt az ügyésznő -, csak nem tetszett észrevenni, mert majd kinézte a szemét, úgy figyelte azt a szép hölgyet, akinek az imént nyújtott szenteltvizet.

Porthos úgy tett, mint aki egészen megzavarodik.

- Hm! - nyögte ki - szóval észrevette...

- Csak a vak nem vette észre.

- Igen - folytatta hanyagul Porthos -, ismerősöm a hercegnő, nincs könnyű dolgom, ha találkozni akarok vele, mert féltékeny a férje; üzenetet kaptam a drága hölgytől, hogy látni akar, és ezért ma eljön ide az Isten háta mögé, ebbe a szegény kis templomocskába.

- Porthos úr - szólt az ügyésznő -, volna szíves öt percet áldozni rám? Kérem a karját, szeretném, ha elbeszélgetnénk.

- Micsoda kérdés, asszonyom! - felelte Porthos, és maga elé hunyorított, mint a kártyás, aki tudja, hogy balekot fogott.

E pillanatban haladt el mellettük milady nyomában D'Artagnan; Porthosra pillantott a szeme sarkából, és észrevette a diadalmas hunyorítást.

- No lám! - állapította meg magában e gáláns kor sajnálatosan léha erkölcsi felfogása szerint - úgy hiszem, ennek már meglesz határidőre a fölszerelése.

Porthos éppoly engedelmesen követte az ügyésznő karjának irányítását, mint a bárka a kormányrúd minden mozdulatát; így értek a Saint-Magloire kolostorhoz; néptelen utcácska vezet mellette, mindkét végét forgó sorompó rekeszeli el. Napközben csupán kenyerüket majszó koldusok, vagy játszadozó gyerekek vetődnek erre.

- Ez igen, Porthos úr! - kiáltott fel az ügyésznő, miután megállapította, hogy senki nem látja, nem hallja őket, csupán a környék törzsközönsége - ez igen! amint látom, nagy hódító az úr!

- Még hogy én! - tiltakozott Porthos, de kidüllesztette a mellét - hogy érti ezt, asszonyom?

- Hát az iménti némajáték? Hát a szenteltvíz? Néger kisas, szobalány - minden bizonnyal legalábbis királyi hercegnő lehet a hölgy!

- Istenemre, téved asszonyom - felelte Porthos -, csupán egészen egyszerű hercegnőcske.

- És a kapuban várakozó fullajtár meg a hintó, s a livrés parádéskocsis a bakon?

Porthos színét sem látta fullajtárnak, hintónak, Coquenard asszonyság féltékeny női szeme azonban mindent észrevett.

Porthos meg sajnálta már, hogy az imént nem királyi hercegnőnek nevezte ki a piros párnás hölgyet.

- Porthos urat tenyerükön hordják a dámák! - folytatta az ügyésznő, és nagyot sóhajtott.

- Hát, panaszra éppen nincs okom - felelte Porthos -, de mit csináljak, ha egyszer már ilyen daliásnak formált a természet.

- Hej, uramisten! Mily hamar is felejt a férfi! - sóhajtott az égre pillantva az ügyésznő.

- Még mindig lassabban, mint a nő, úgy hiszem - válaszolta Porthos -, mert én igazán elmondhatom, hogy amikor sebesültem, félholtan feküdtem, és lemondtak rólam az orvosok, a kegyed áldozata voltam, asszonyom; én, dicső nemzetség sarja, bíztam a kegyed baráti szívében, és így kis híján belepusztultam előbb sebeimbe, majd az éhezés gyötrelmeibe, Chantillyben egy kurtakocsmában miközben kegyed arra sem méltatott, hogy akár egyetlenegyszer is választ adott volna szerelemtől lángoló soraimra.

- De igazán, kedves Porthos úr - rebegte az ügyésznő, aki maga elé idézte, hogyan is viselkedtek akkoriban a főrangú nagyúri hölgyek és ezért mindinkább érezte, hogy hibát követett el.

- Pedig feláldoztam kegyedért egy bárónőt...

- Igen, tudom.

- Egy grófnőt...

- Porthos úr kérem, ne gyötörjön.

- Egy hercegnőt...

- Könyörüljön rajtam, kérem, Porthos úr!

- Igaza van, asszonyom, nem is folytatom.

- A férjem az oka, hallani sem akart semmiféle kölcsönről.

- Coquenard-né asszonyom - szólt Porthos -, emlékezzék első levelére! Elmémbe véstem, és most is betéve tudom minden betűjét.

Az ügyésznő feljajdult.

- Meg aztán - mondta -, talán túl nagy is volt a kölcsön összege.

- Asszonyom, mindenkit feláldoztam kegyedért. Pedig csupán egy szavamba került volna, és ha írok a hercegnőnek... A nevét nem árulom el, mert tudom, milyen kényes egy úri hölgy hírneve, annyit azonban tudok, hogy ezerötszázat küldött volna, ha csupán egy sort írok neki.

Az ügyésznő szeme könnybe lábadt.

- Esküszöm, Porthos úr, kegyetlenül megleckéztet érte - szólalt meg -, és ha megint hasonló helyzetbe kerülne, kérem, forduljon hozzám.

- Piha, asszonyom! - tiltakozott Porthos színleg felháborodva - ne alázzon meg, nagyon kérem, hagyjuk a pénzt.

- Tehát már nem szeret! - mondta az ügyésznő szomorúan, halkán.

Porthos fenséges hallgatásba burkolódzott.

- Ez minden válasza? Értem. Jaj nekem!

- Fontolja meg, asszonyom, mennyire megsértett; itt érzem most is a sebet - szólt Porthos, és szívére tette, majd erőteljesen rászorította a kezét.

- Jóváteszem, kedves Porthosom, higgyen nekem!

- Különben is, mit kértem én kegyedtől? - folytatta Porthos, és derűsen vállat vont - csak egy icipici kölcsönt. Talán csak benőtt már a fejem lágya! Coquenard-né asszonyom, én tudom, hogy kegyed nem gazdag, a férje minden nyavalyás tallérocskáért kénytelen eret vágni a szegény pereskedőkön. Minden másképp volna persze, ha grófné, márkíné vagy hercegnő volna kegyed: akkor soha meg nem bocsátanék.

Ez elevenbe talált.

- Vegye tudomásul, Porthos úr - vágott vissza az ügyészné -, hogy a pénzesládikóm, ha csupán ügyészné vagyok is, talán jobban bélelt, mint a sok leégett, puccos dámáé, akiket folyton emleget.

- Úgy! Akkor hát kétszeres volt a sértés - mondta Porthos, és elengedte az ügyészné karját -, mert ha kegyed gazdag, akkor nincs pardon a fukarságára, Coquenard-né asszonyom!

- Hogy gazdag vagyok? - felelt az ügyészné, aki látta, hogy messzebb ment a kelleténél. - Azt nem kell szó szerint venni. Mert gazdag éppen nem vagyok, csak éppen nem szűkölködöm.

- Kérem, asszonyom - szólt Porthos -, nagyon kérem, fejezzük be ezt. Kegyed engem félreismert, közöttünk vége minden vonzalomnak.

- Hálátlan!

- Furcsa szemrehányás kegyedtől! - mondta Porthos.

- Menjen csak, fusson a szép hercegnője után! Nem fogom visszatartani.

- No lám csak! hogy vége szakadt egyszeriben minden búbánatnak!

- Nézze, Porthos úr, ez a végső szavam, erre feleljen: szeret-e még?

- Hajaj, asszonyom - szólt Porthos oly mélabúsan, ahogyan csak telt tőle -, most amikor éppen hadba indulok, és valami azt súgja, hogy ott esem el a harc mezején...

- Ne! ne mondjon ilyet! - kiáltott az ügyészné és felzokogott.

- Igen, azt súgja valami - ismételte Porthos mind mélyebb búba merülve.

- Vallja be inkább, hogy új szerelem csalogatja.

- Nem, nem, őszintén beszélek. Semmi új vonzalom nem köti le szívemet, sőt itt, a lelkem legmélyén kegyed felé hajlik valami. Azonban, amint tudja, vagy nem tudja, két héten belül háborúba szólít a végzet, és iszonyatos gondot ró vállamra a felszerelésem. Ezenkívül haza kell utaznom Bretagne-ba, hogy összeszedjem a kellő pénzt a hadbainduláshoz.

Porthos figyelte a szerelem és a fös vénység végső összecsapását.

- A hercegnő pedig - folytatta -, akit az imént látott a templomban, éppen a szomszédom Bretagne-ban, így aztán együtt utazunk. Utazás közben, mint tudja, jobban telik az idő, ha kettesben van az ember.

- Párizsban egy jó barátja sincs, Porthos úr? - kérdezte az ügyészné.

- De igen, eddig legalábbis úgy hittem - szólt Porthos ismét búbanatos képet öltve -, azonban tévedtem, most már belátom.

- De van, Porthos úr, de mennyire van! - folytatta az ügyésznő úgy nekibuzdulva, hogy maga is elcsodálkozott - látogasson meg holnap otthonomban. Jöjjön mint a nénikém fia, vagyis unokaöcsém; Noyonból érkezik Picardiából, pereit vannak Párizsban, ügyvédet keres. Jól megjegyzett mindent?

- Kitűnően, asszonyom.

- Jöjjön ebédidőben.

- Remek.

- És állja a sarat az uram előtt, aki ravasz róka, bár hetvenhat éves.

- Hetvenhat éves! a fenét! ez ám a szép kor! - mondta Porthos.

- Hajlott kor, úgy érte, Porthos úr. Így aztán bármely pillanatban özvegyen hagyhat szegénykém - folytatta az ügyésznő, és sokatmondó pillantást vetett Porthosra. - Szerencsére azonban házassági szerződésünk úgy szól, hogy mindent örököl, aki túléli a másikat.

- Mindent? - kérdezte Porthos.

- Mindent.

- Látom, óvatos asszony kegyed, aranyos Coquenard-né asszonyom - mondta Porthos, és gyengéden megszorította az ügyésznő kezét.

- Akkor hát szent a béke, kedves Porthos uram? - kérdezte bájologva.

- Mindhalálig - válaszolt Porthos ugyanúgy.

- Vizsgálatásra hát, csalfa ember.

- Vizsgálatásra, kis feledékeny.

- Tehát holnap, angyalom.

- Holnap, szívem lángja.

MILADY

D'Artagnan követte miladyt, de az nem vette észre, a fiatalember látta, hogy a nő a hintójába száll, és hallotta, hogy parancsot ad kocsisának: hajtson Saint-Germainbe.

Nem lett volna értelme, hogy gyalog loholjon a hintó után, a két tüzes ló már amúgy is vágóban röpítette a kocsit. D'Artagnan vissza is tért hát a Férou utcába.

A Szajna utcában találkozott Planchet-val, aki egy cukrász boltja előtt ácsorgott, és szemlátomást felcsigázva meredt egy felettébb ínycsiklandó fonott kalácsra.

Megparancsolta inasának, menjen Tréville úr istállójába, és nyergeljen fel két lovat kettejüknek, azután keresse fel Athos lakását. (Tréville úr egyszer s mindenkorra D'Artagnan rendelkezésére bocsátotta istállóját.)

Planchet útnak indult a Galambház utca felé, D'Artagnan pedig a Férou utcába ment. Athos otthon volt, előtte a picardiai útról származó nagyhírű spanyol bor egy butéliája, szomorúan iddógált. Intett Grimaud-nak, hozzon poharat D'Artagnannak, Grimaud pedig a megszokott módon engedelmeskedett.

Közben D'Artagnan apróra elmondta, mi történt a templomban Porthos meg az ügyészné között, és hogy cimborájuk e pillanatban valószínűleg a legjobb úton halad a felszerelés felé.

- Nekem ilyen gondjaim nincsenek, az én felszerelésemre asszonynép egy fityinget sem ad - ez volt Athos minden válasza az előadásra.

- Pedig aki ilyen szép ember, ilyen jómodorú, ilyen igazi úr, kedves Athosom, annak hercegnők, sőt királynők is behódolnak, ha ostromot indít ellenük.

- Milyen fiatal ez a D'Artagnan! - mondta Athos, és megvonta vállát.

Intett Grimaud-nak, hozzon még egy butéliával.

E pillanatban Planchet szerényen bedugta fejét az ajtó nyílásán, és jelentette gazdájának, hogy meghozta a két lovat.

- Miféle két lovat? - kérdezte Athos.

- Tréville úr két lovát; sétára kölcsönözte, sétaképpen kilovaglunk Saint-Germainbe.

- Mit csinál Saint-Germainben? - firtatta Athos.

D'Artagnan elbeszélte, hogyan találkozott a templomban azzal a nővel, akit a fekete köpenyes, forradásos halántékú nemessel együtt sehogy sem tud kivenni a fejéből.

- Tehát most ebbe szerelmes, akárcsak Bonacieux-néba nemrégiben - szólt Athos, és fitymálóan vállat vont, mint aki szánakozik az efféle emberi gyengeségeken.

- Eszembe sincs! - kiáltott D'Artagnan. - De valami rejtély van körülötte, ebbe szeretnék bepillantani. Magam sem tudom, miért, úgy érzem, ez a nő - bár nem ismerem, és ő sem ismer - valami módon beleavatkozik az életembe.

- Nagyon igaza van - felelte Athos -, nincs olyan asszony, akit érdemes volna keresni, ha egyszer elveszett. Bonacieux-né elveszett, annyi baj, kerüljön elő.

- Nem, Athos, nem, ez tévedés - mondta D'Artagnan -, jobban szeretem az én Constance-omat, mint valaha, és ha tudnám, hol van, a világ végére is elmennék, hogy ellenségei kezéből kiszabadítsam; csak hogy nem tudom; hiába keresem, minden fáradságom kárba veszett. Hiába, szórakozásra vágyik az ember.

- Akkor szórakozzék miladyval, kedves D'Artagnan, tiszta szívemből kívánom, ha ugyan ez magának szórakozás.

- Ide figyeljen, Athos - mondta D'Artagnan - ahelyett, hogy itt szomorkodik, akár a tömlőben a rab, szálljon nyeregbe, és jöjjön velem sétálni Saint-Germainbe.

- Kedves fiam - felelte Athos -, én csupán akkor szállok nyeregbe, ha saját lovam van, különben gyalog járok.

- Én pedig - mondta D'Artagnan, és mosolygott Athos világfájdalmán, jóllehet bárki másnál sértette volna -, én nem vagyok ilyen büszke, arra a lóra szállok, amelyik kezem ügyébe kerül. Hát a viszontlátásra kedves Athosom.

- Viszontlátásra - szólt a testőr, és intett Grimaudnak, bontsa fel az imént behozott butéliát.

D'Artagnan és Planchet lóra pattant, és rátért a Saint-Germain-i útra.

A fiatalember egész úton azon töprengett, amit Athos mondott neki Bonacieux-néről. Nem volt különösebben érzélgős, de a csinos rőfösné képe ugyancsak a szívébe fészkelődött; igen, jól mondta, a világ végén is megkereste volna. De a világnak sok vége van, hiszen gömbölyű, így aztán sehogy sem tudta, merre vágjon neki.

Addig is megpróbálta kideríteni, ki is hát ez a milady. Milady beszélgetett a fekete köpenyessel, tehát ismeri. D'Artagnan elképzelése szerint pedig, akárcsak első ízben, most másodszor is a fekete köpenyes rabolta el Bonacieux-nét. D'Artagnan tehát csupán félig hazudott, s ez nem nagy hazugság, amikor azt mondta, hogy ha milady nyomában jár, egyben Constance után is nyomoz.

Miközben így tűnődött, és olykor-olykor sarkantyújával gyorsabb futásra ösztökelte lovát, máris véget ért az útjuk: D'Artagnan Saint-Germainbe ért. Elhagyta azt a pavilont, amelyben XIV. Lajos látja majd meg tíz esztendő múlva a napvilágot. Éppen egy egészen néptelen utcán haladt, jobbra-balra tekingetve, nem vezeti-e valami a szép angol hölgy nyomára, amikor egy csinos ház földszintjén - a kor divatja szerint a háznak az utca felé nem volt ablaka -, ismerős alakon akadt meg a szeme. Az alak virágdíszes teraszfelén sétálgatott, Planchet ismerte meg először.

- Nini, uram! - fordult D'Artagnanhoz - nem tetszik emlékezni erre a bámész pofára?

- Nem - szólt D'Artagnan -, jóllehet biztosra, veszem, hogy már láttam az ábrázatát.

- Meghiszem azt, uram - mondta Planchet -, a szegény Lubin az, Wardes gróf inasa, akit olyan jól helyben tetszett hagyni egy hónapja Calais-ban, miközben a kikötőparancsnok nyaralója felé igyekeztünk az országúton.

- Igazad van - szólt D'Artagnan -, most már ráismerek. Mit gondolsz, ő is megismert téged?

- Hát biz, uram, én alig hiszem, hogy valami nagyon pontosan emlékeznék rám; azt sem tudta akkoriban, hol áll a feje.

- Akkor eridj csak oda, beszéljess el a komával - mondta D'Artagnan -, és terepere közben szedd ki belőle, meghalt-e a gazdája.

Planchet leszállt a lóról, Lubinhez sietett, aki csakugyan nem ismerte meg, s a két inas módfelett nagy egyetértésben szoba elegyedett, miközben D'Artagnan a két lovat behajtotta az egyik mellékutcába, majd, megkerülve az egyik házat, visszalopakodott, hogy a mogyorófa-sövény mögül tanúja legyen a megbeszélésnek.

Alig lesett elő a sövény mögül, kocsizörgést hallott: milady hintója állott meg éppen vele szemközt. Igen, milady volt, semmi kétség. D'Artagnan lovának nyakához simult, hogy mindent láthasson, de őt ne vegyék észre.

A hintó ajtajában feltűnt a bájos, szőke fej: milady valami utasítást adott a szobalánynak.

A szobalány húsz-huszonkét éves lehetett, csinos, ürge, eleven teremtes, nagyúri, dámához méltó, igazi szobacica, a kor divatja szerint a hintó lépcsőjén ült, ahonnét most nyomban a földre szökkent, és a terasz felé tartott, ahol Lubint pillantotta meg az imént D'Artagnan.

Követte szemével a szobalányt, és látta, hogy a terasz felé halad. Ám Lubint történetesen éppen ebben a percben parancsolta valaki a házba, és Planchet egyedül maradt; jobbra-balra tekingetve fürkészte, merre távozott D'Artagnan.

A szobalány Planchet-hoz lépett, azt hitte róla, hogy ő Lubin, s egy levélkét nyújtott át neki:

- A gazdájának - mondta.

- A gazdámnak? - ismételte Planchet csodálkozva.

- Igen, nagyon sürgős. Fogja hát.

S máris iramodott a hintóhoz; az közben visszafordult arrafelé, ahonnan érkezett: a lány felugrott a lépcsőre, s a kocsit elrobogott.

Planchet forgatta a levelet jobbra, forgatta balra, azután kenyere lévén a feltétlen engedelmesség, leugrott a teraszcél, eltűnt a mellékutcában, s egy ugrásnyira meglelte gazdáját; D'Artagnan mindent látott, s már sietett Planchet felé.

- Uraságodnak hozták - mondta Planchet, s átnyújtotta a levelet a fiatalembernek.

- Nekem? - kérdezte D'Artagnan - nincs itt valami tévedés?

- Már hogy a csudába volna! Hiszen a szobacica azzal adta át: „A gazdának.” Nekem pedig uraságod a gazdám, és ezért... Hű, micsoda szemrevaló leányzó ez a szobacicus!

D'Artagnan fölnyitotta a levelet, és ezt olvasta:

Nem is tudja, mennyire érdeklődik egy bizonyos személy az egészsége iránt; nagyon érdekelné, mikor épül fel annyira, hogy az erdőben sétálgasson. Holnap Az Aranykelme Rétjének Fogadóájában egy vörös-fekete ruhás szobainas várja választát.

- Hohó! - gondolta magában D'Artagnan - ez már igen! Amint látom, milady meg én ugyanegy személytől miatti aggódunk. - No hát, Planchet, hogy van az a kedves Wardes gróf? Ugye nem halt meg?

- Nem uram, ahhoz képest, hogy négyszer ki tetszett lyukasztani, mert bizony négyszer döfte át uraságod annak rendje-módja szerint a gróf nemes személyét - szóval ahhoz képest egészen jó bőrben van. Csupán gyöngécske még egy kicsit, mivelhogy utolsó cseppig vérért vesztette. Úgy volt, ahogy mondtam, uram, Lubin nem ismert meg, és töviről hegyre elmondta, milyen kalandjuk volt velünk.

- Remek, Planchet, az inasok gyöngye vagy; most, pedig lóra, érvük utol a hintót.

Nem tartott sokáig: öt perc múlva megpillantották a fogatot, az út szélén vesztegelt, egy gazdag öltözetű lovag állt az ajtaja előtt.

Oly élénk volt a szóváltás milady és a lovas között, hogy D'Artagnan megállhatott a hintó túlsó oldalánál, és csupán a csinos szobalány vette észre.

Angolul beszéltek; D'Artagnan nem értett ezen a nyelven, de a hanghordozásból úgy sejtette, hogy a szép angol hölgy rendkívül dühös valamiért: mondanivalóját erélyes mozdulattal zárta le, és ez semmi kétséget nem hagyott a beszélgetés jellege felől; olyat sújtott legyezőjével maga elé, hogy az apró női csecsebecse ezer darabra hullott.

A lovas felkacagott, ami szemlátomást még jobban felbőszítette miladyt.

D'Artagnan úgy vélte, most kell beavatkoznia, odalépett a hintó másik ajtajához, és nagy udvariasan levette kalapját.

- Engedje meg, asszonyom - szólt -, hogy felkínáljam segítségemet. Úgy látom, megharagította ez az úr. Csak egy szavába kerül asszonyom, és tisztességre tanítom.

Milady az első szavakra megfordult, és csodálkozva nézte a fiatalembert, majd amikor az befejezte, így szólt kifogástalan franciasággal:

- Szíves örömet elfogadnám a védelmét, uram, ha nem éppen a bátyám volna ez a hangoskodó.

- Ó, akkor bocsánat! - mondta D'Artagnan - ezt természetesen nem tudhattam, asszonyom.

- Mit locsog itt ez a szajkó! - kiáltott fel a hintó ajtajához hajolva az idegen, akit milady bátyjának nevezett az imént - mért nem megy a dolgára.

- Szajkó, aki mondja - csattant fel D'Artagnan, és ő is előre hajolt lován, hogy a hintó túlsó ajtajából átkiálthasson -, azért nem megyek dolgomra, mert nincs hozzá kedvem.

A lovas néhány szót váltott angolul a hűgával.

- Én franciául beszélek - felelte D'Artagnan -, nagyon kérem hát, szíveskedjék ugyanígy válaszolni. Uraságod a hölgy bátyja, és ehhez semmi közöm, de nekem, hálisten, se ingem, se gallérom.

Azt hihetnénk, hogy milady, általános asszonyi szokás szerint megijedt, és közbelép, a kipattanó civakodásban, nehogy elfajuljon a szóváltás, ő azonban épp ellenkezőleg, hintója sarkába húzódott, és hidegvérűen így kiáltott a kocsisnak:

- Hajts a fogadóba!

A csinos szobalány nyugtalanul pillantott D'Artagnanra; úgy látszik, felkeltette érdeklődését a jóvágású fiatalember.

A hintó elrobogott, s a két férfi szemtől szembe került egymással: most már semmi válaszfal nem volt közöttük.

A lovas fordult volna, hogy a kocsi nyomába eredjen, ám D'Artagnan dühe szinte lángot vetett, amikor felfedezte, hogy azzal az angollal áll szemközt, aki Amiens-ben elnyerte a lovát, sőt kis híján a briliánsgyűrűjét is Athostól, így hát fiatal barátunk elkapta az idegen lovának kantárját, és megállította.

- Hohó, uram! - mondta - úgy hiszem uraságod nálam sokkalta nagyobb szajkó, mert ha nem tévedek, megfélemedezik róla, hogy némiképpen összerúgtuk a patkót.

- Nini! - szólt az angol - hát kegyed az, kedves mester? Szóval ha kocka nincs, más társasjátékkal szórakozik?

- Úgy van, erről jut eszembe, hogy van egy kis tartozásom. Meglátjuk, tisztelt uram, mi áll jobban a kezében, a kard vagy a kocka.

- Látja, hogy nincs nálam a kardom - mondta az angol -, ilyenkor könnyű a hetvenkedés.

- Remélem, otthon majd ráakad - felelte D'Artagnan. - Nekem kettő is van, és ha óhajtja, egyiket átadhatom.

- Fölösleges - felelt az angol -, magam is kellőképpen fel vagyok szerelve efféle holmival.

- Akkor hát, nemes uram! - mondta D'Artagnan - válassza ki a leghosszabbikat, és hozza el, hadd nézzem meg ma este.

- Hová parancsolja?

- Luxembourg palota mögé; kies vidék az efféle andalgásra, mint amilyenre invitálom.

- Rendben van, ott leszek.

- Időpont?

- Hat óra.

- Igaz is, van ugyebár két-három jó barátja?

- Három is van, nagyon megtiszteli őket, ha velem együtt vehetnek részt a szórakozásban.

- Három? Elbűvölő! Micsoda véletlen! - mondta D'Artagnan - ugyanennyi van nekem is.

- Most pedig szabad a nevét? - kérdezte az angol.

- D'Artagnan, gascogne-i nemes, gárdista Des Essarts úr századában. És kegyed?

- Winter lord, Sheffield bárója.

- Nos, báró úr, bármily kacifántos névre hallgat is, alázatos szolgája vagyok - mondta D'Artagnan.

Megsarkantyúzta lovát, és továbbvágatott a párizsi országúton.

Mint ilyenkor rendszerint, egyenest Athos lakására sietett.

Athost egy nagy kanapén heverészve találta: a testőr itt várta, hogy - mint mondotta - helyébe jöjjön a felszerelése.

D'Artagnan részletesen előadta Athosnak a történeteket, csupán Wardes gróf leveléről hallgatott.

Athos egészen felderült, amikor megtudta, hogy egy angollal párbajozhat. Már említettük, hogy folyvást erről ábrándozott.

Inasaikat tüstént elküldték Porthosért meg Aramisért, és őket is tájékoztatták a helyzetről.

Porthos máris kivonta kardját, szembefordult a fallal, és gyakorolni kezdett: előre-hátra szökkent, térdét terpesztve le-leguggolt, mint valami táncos. Aramis most is a versén dolgozott; bezárkózott Athos dolgozójába, és kérte, addig ne zavarják, míg a kard-ki-kard ideje el nem érkezik.

Athos palackért intett Grimaud-nak.

D'Artagnan pedig kis tervecskét forralt; meglátjuk még, hogyan hajtotta végre; valami regényes-bájos kalandot remélt a dologtól, legalábbis erre vallott az arcán időről időre átsuhanó mosoly, mely ábrándjait beragyogta.

MÁSODIK KÖTET

ANGOLOK ÉS FRANCIÁK

A mondott időben a négy jó barát meg a négy lakáj megjelent a Luxembourg palota mögött egy kecske-legelőnek hagyott üres telken. Athos pénzt nyomott a kecskepásztor markába és eltávolította. Az inasok dolga maradt, hogy őrséget álljanak.

Csakhamar néma csoport közeledett ugyanide, az üres telek felé; megérkeztek, és csatlakoztak a testőrökhöz, és a szigetország előírásai szerint, túlestek a kölcsönös bemutatkozáson.

Mind a négy angol főrangú úri ember volt, ezért ellenfeleik furcsa neve nem csupán meglepte, hanem nyugtalanította is őket.

- Mindezek ellenére - szólalt meg Winter lord, miután a három jó barát megnevezte magát -, még most sem tudjuk, kikkel állunk szemben, márpedig ilyen nevekkal nem párbajozunk: árkádiai pásztorokkal nem verekszünk.

- Jól sejti, milord - szólt Athos -, ezek álnevek,

- Annál inkább óhajtanánk megismerni valódi nevüket - válaszolt az angol.

- Akkor sem tudták a nevüket, amikor kockáztak velünk Amiens-ben - mondta Athos -, sőt két lovunkat is elnyerték.

- Igaz, de akkor csupán a pénzünk forgott a kockán, most pedig az életünk; játszani bárkivel játszik az ember, párbaj azonban csak rangbeliek között lehetséges.

- Elismerem - szólt Athos. Azzal félrevonta az egyik angolt, leendő ellenfelét, és halkán megmondta a nevét.

- Beéri ennyivel? - kérdezte ellenfelétől Athos - elég nagyúrnak ítélek arra a megtiszteltetésre, hogy összemérje velem a kardját?

- Igen, uram - szólt meghajolva az angol.

- Jó! Most pedig engedje meg, hogy én mondjak valamit! - folytatta Athos hűvösen.

- Tessék - szólt az angol.

- Jobban járt volna, ha nem kíváncsi a nevemre.

- Ugyan miért?

- Mert úgy tudják, hogy halott vagyok: mert számos ok miatt jobb, ha nem tudják, hogy élek, és mert kénytelen leszek megölni uraságodat, hogy titkom ki ne derüljön.

Az angol Athosra pillantott, azt hitte, tréfál; Athosnak azonban esze ágában sem volt tréfálkozni.

- Kezdhetjük, urak? - kérdezte Athos egyrészt cimboráihoz, másrészt ellenfeleikhez intézve a szót.

- Kezdhetjük - válaszoltak egy emberként angolok és franciák.

- Akkor hát ki a kardot! - vezényelt Athos.

Máris nyolc pengén csillant meg a lenyugvó nap sugara, és - mint illik is kétszeres ellenségek között - ádáz indulattal kezdődött meg a tusa.

Athos higgadtan és módszeresen vívott, mintha vívóteremben volna.

Porthos, akit chantillyi kalandja szemlátomást kigyógyított a túlságos önbizalomból, példásan agyafúrt és óvatos ellenfél volt.

Aramis alig várta, hogy költeményének harmadik énekét befejezze, sietett, mint akinek sürgős dolga van.

Elsőnek Athos ölte meg ellenfelét: egyszer dőfte meg csupán, de mint megmondta, halálosan; a kard az angol szívét járta át.

Másodjára Porthos terítette le a magáét: combját sebezte meg. Mivel az angol feladta a harcot, és átnyújtotta kardját, Porthos karjára emelte, és hintójához vitte.

Aramis oly keményen szorongatta a maga angolját, hogy az hátrált vagy ötven lépést, aztán az inasok gúnyos nevetése közepette szégyenszemre megfutamodott.

D'Artagnan tisztán és egyszerűen a védekezésre szorítkozott, s mikor látta, hogy ellenfele alaposan kifulladt, egyetlen erélyes oldalvágással kiütötte kezéből a pengét. A báró, miután lefegyverezték, két-három lépést hátrált, de hirtelen megcsúszott, és hanyatt esett.

D'Artagnan egyetlen ugrással melléje szökkent, és torkának szegezte kardját:

- Megölhetném, uram - szólt az angolhoz -, kezemben van az élete, a húga kedvéért azonban megkegyelmezek.

D'Artagnan alig fért a bőrébe örömeiben: előre kigondolt terve valóra vált; ezen jártatta hát az esztét, ezt szövögette, miközben, mint említettük, oly derűsen mosolygott nemrégiben.

Az angol el volt ragadtatva tőle, hogy ellenfele ilyen vérbeli nemes, és ilyen könnyű vele szót érteni; keblére ölelte hát D'Artagnant, és a három testőrt is körüludvarolta. Minthogy pedig Porthos ellenfelét eközben kocsijába tették, Aramisé meg útilaput kötött, a halottra fordították minden gondjukat.

Porthos és Aramis remélte, hogy az angol sebe mégsem halálos. Levetköztették, s közben tömött erszény csúszott ki a derékszíja alól. D'Artagnan fölvette, és Winter lord felé nyújtotta.

- Mi az ördögöt csináljak ezzel? - kérdezte az angol.

- Adja vissza a családjának - mondta D'Artagnan.

- Érdekli is a családját ez a koldus alamizsna! Tizenötezer arany évjáradékot örökölnék utána; tartsa meg az erszényt, adja az inasainak.

D'Artagnan zsebre vágta a pénzt.

- Most pedig, fiatal barátom, mert remélem, megengedi, hogy így nevezzem - mondta Winter lord -, ha kívánja, még ma este bemutatom lady Claricknek, a húgomnak; azt szeretném ugyanis, ha ő is kegyeibe fogadná, és mivel van némi szava az udvarban, talán még javára válhat, ha szól egy-két szót az érdekében.

D'Artagnan elpirult örömeiben, és beleegyezésül meghajolt.

De ekkor Athos melléje lépett.

- Mi a szándéka az erszénnyel? - súgta fülébe.

- Úgy gondoltam, magának adom, kedves Athosom.

- Nekem? Ugyan miért?

- A zsákmány a győztest illeti.

- Még hogy én vegyem el az ellenség pénzét! - mondta Athos - hát kinek néz engem tulajdonképpen?

- Így csináljuk a háborúban - felelt D'Artagnan -, mért ne csinálhatnánk így párbajban is?

- A csatatéren sem csináltam soha - szólt Athos.

Porthos vállat vont. Aramis ajkát biggyesztve jelezte, hogy Athossal van egy véleményen.

- Akkor adjuk a pénzt az inasainknak - mondta D'Artagnan -, Winter lord is ezt ajánlotta.

- Jó - szólt Athos -, adjuk, de ne a mi inasainknak, hanem az angolokénak.

Athos fogta az erszényt, és a kocsis markába nyomta:

- Osszák szét egymás között.

Még Porthos is elámult, hogy valaki, akinek egy fillér sincs a zsebében, ilyen nagyvonalú lehet. A franciás nagylelkűséget Winter lord és barátja széltében-hosszában elhíresztelte, és felettébb méltányolta is mindenki, kivéve Grimaud, Mousqueton, Planchet és Bazin urakat.

Winter lord elköszönt D'Artagnantól, és átadta neki húga lakáscímét; a Király téren, az akkor divatos negyedben lakott a hölgy, a 6-os szám alatt. A lord különben megígérte, hogy elkíséri D'Artagnant, és bemutatja. A fiatalember este nyolcra beszélt meg vele találkozót Athos lakásán.

A mi gascogne-inknak egyéb sem járt a fejében, mint ez a bemutatkozás. Visszagondolt rá, milyen furcsa módon avatkozott bele eddig is a sorsába milady. Biztosra vette, hogy a nő a bíboros megbízottja, és valami mégis ellenállhatatlanul vonzotta hozzá, valami megfoghatatlan ösztön, maga sem tudta, mi. Csupán egyetlen félelme volt: milady ráismerhet; Meungben és Doverben már találkozott vele. Akkor azt is tudni fogja róla, hogy Tréville úr barátja, tehát szívvel-lélekkel a király híve, s akkor máris csökkennek az esélyei, mert ha milady is úgy ismeri őt, mint ő a miladyt, akkor egyenlő fegyverekkel folyik a játszma. A nő és Wardes gróf között kialakulóban levő kaland nem túlságosan érdekelte barátunkat, akinek valamelyest fejébe szállt a dicsőség; nemigen érdekelte, bármely fiatal, szép és gazdag volt is a márki, és bármily biztosan állt is a bíboros kegyében. Nem csekélység, ha húszéves, és ráadásul tarbes-i az ember!

D'Artagnan mindenekelőtt tündökletesen kicsípte magát, azután visszasietett Athos lakására, és szokása szerint mindent elmondott barátjának. Athos meghallgatta terveit, azután megcsóválta fejét, és meglehetősen keserűen óvatosságra intette.

- Hát igen! - mondta neki - alig hogy eltűnt a kedvese, máris új szoknya után fut, jöllehet maga mondta, hogy Bonacieux-né jószágos, kedves, kifogástalan teremtés!

D'Artagnan érezte, hogy jogos a szemrehányás.

- Bonacieux-nét a szívemmel szerettem, miladyt pedig a fejemmel szeretem - mondta -, legfőképpen azért akarok a közelébe férközni, hogy kitudjam, mi a szerepe az udvarban.

- Ej, a teremtésit, hát mi volna! Abból, amit elmondott róla, nem nehéz kitalálni. A bíboros ügynöke, kétes nőtsemély, hamarosan kelepccébe csalja kegyedet, s a játék a naiv D'Artagnan fejébe kerülhet.

- Az áldóját, kedves Athosom, azt hiszem, túl sötéten látja a dolgot.

- Nem bízom a nőkben, édes fiam; nekem már ez a kenyerem, nem is tagadom. A szőke nő pedig különösen veszedelmes. Ugye azt mondja, milady is szőke?

- Gyönyörű szőke haja van, sose láttam ilyet.
- Hajaj, szegény D'Artagnan - szólt Athos.
- Nézze, Athos, körül kell szimatolnom; ha megtudtam, amire kíváncsi vagyok, kerekem oldok.
- Csak szimatoljon - szólt Athos szenvtelenül.

Winter lord a megbeszélte időben megérkezett, Athos azonban, mivel jókor figyelmeztették, átment a szomszéd szobába. Így a lord egyedül találta D'Artagnant; már nyolcra járt az idő, így hát azonnal eltávoztak.

Elegáns fogat várta lenn az utcán, s a két remek ló egy pillanat alatt a Király térre repítette őket.

Milady Clarick komolyan fogadta D'Artagnant. Feltűnően fényűző palotában lakott, és bár a legtöbb angolt vagy elkergette Franciaországból a háború, vagy épp akkoriban voltak távozóban, milady nemrégiben fektetett be újabb összegeket otthona szépítésébe. Ez is jelezte, hogy rá nem vonatkozik az angolokat kiutasító általános rendelkezés.

- Nézze meg ezt a fiatalembert - kezdte Winter lord, miközben bemutatta húgának D'Artagnant -, kezében volt az életem, és ő mégsem élt vissza előnyös helyzetével, jöllehet kétszeresen ellenségek vagyunk: én sértettem meg őt, és ráadásul angol is vagyok. Ha baráti szívvvel van irántam, köszönje meg ezt neki.

Milady enyhén összeráncolta szemöldökét; homloka szinte észrevétlenül elkomorult, és ajkán oly különös mosoly jelent meg, hogy a fiatalember, a hármaskedélyhulláms láttán, szinte megborzosgott.

Milady bátyja nem vett észre semmit, elfordult, és húga kedvenc majmával játszadozott, mely meghúzta ujjasa szárnyát.

- Isten hozta, uram - szólt milady, és hangjának sajátos szelídsége sehogys sem illet a bosszúság jeleihez, melyeket D'Artagnan az imént figyelt meg - örök hálára kötelezett a mai napon.

Az angol erre feléjük fordult, és elmesélte a párbajt miladynek; minden apróságról beszámolt. Milady feszülten figyelt, de nem volt nehéz meglátni rajta, hogy bármennyire igyekszik is leplezni hangulatát, nem leli kedvét a történetben. A vér arcába szállt, és pici lába türelmetlenül topogott a hosszú szoknya alatt.

Mindezt elkerülte Winter lord figyelmét. Elbeszélése végeztével egy asztalhoz lépett: egy tálcán pohár és egy palack spanyol bor állt az asztalon. A lord megtöltött két poharat, és megkínálta D'Artagnant.

D'Artagnan tudta, hogy az angolok igen rossznéven veszik, ha valaki nem hajlandó tósztot inni velük. Az asztalhoz lépett hát ő is, és elvette a másik poharat. De közben szemmel tartotta miladyt, s a tükörből láthatta, milyen változás játszódik le az arcán. A nő azt hitte, már nem figyelik, és szinte féktelen düh lángolt vonásain. Vadul zsebkendőjébe harapott.

Most belépett a csinos szobacica, akin D'Artagnannak már ezelőtt is megakadt a szeme; néhány szót szólt Winter lordhoz angolul, s a férfi nyomban engedélyt kért D'Artagnantól, hogy visszavonulhasson: sürgős ügy szólítja el; megkérte húgát, mentse ki ő is D'Artagnanál.

Fiatal barátunk kezét szorította Winter lorddal, és visszatért miladyhez. A nő meglepően mozgékony arcvonásai ismét bájosan kisimultak, mindössze zsebkendőjén mutatta néhány elszórt vörös folt, hogy az imént véresre harapta ajkát.

Pompás ajka volt, piros, mint a korall.

Ettől fogva vidáman csevegtek. Milady látszólag teljesen visszanyerte önuralmát. Elmondta, hogy Winter lord nem a bátyja, hanem csupán a sógora; ő pedig egy jónevű nemesi család legfiatalabb örökösehez ment feleségül, és egy gyermekkel özvegyen maradt. A gyermek lesz Winter lord egyetlen örököse, ha a lord nem házasodik meg. D'Artagnan úgy érezte, titok leple takar előle valamit, és még nem lát a lepel mögé.

Egyébként áradozva szépelgett, és váltig hangoztatta szolgálatkészségét. Milady kegyesen mosolyogva hallgatta gascogne-i barátunk ízetlen bókjait. Elérkezett a távozás ideje. D'Artagnan elkészönt miladytól, és eltávozott a szalonból; senki emberfia nem volt nála boldogabb.

A lépcsőházban a csinos szobalánnyal találkozott. Miközben a lány elhaladt mellette, ruhája könnyen hozzáért D'Artagnanhoz. A szobalány fülig pirulva szabadkozott, és hangja oly kedves volt, hogy nyomban el is nyerte a bocsánatot.

D'Artagnan másnap újból visszatért, és még szívesebben fogadták. Winter lord nem volt jelen, és egész este milady játszotta a házigazda szerepét. Úgy látszott, fölöttébb érdekli D'Artagnan, kikérdezte, hovavalósi, kik a barátai, és nem gondol-e néha rá, hogy a bíboros úr szolgálatába lépjen.

D'Artagnan, mint tudjuk, húsz éve ellenére igen óvatos volt, és egyszeriben feltámadt minden gyanúja miladyvel szemben; agyba-főbe dicsérte hát Öminenciáját, és azt mondta a hölgynek, minden bizonnal a bíboros gárdistája lett volna, és nem a királyé, ha Tréville úr helyett például Cavois urat ismerhette volna meg.

Milady nem feszegette a kérdést, más tárgyra tért, és minden célzatosság nélkül könnyedén megkérdezte D'Artagnant, járt-e már Angliában.

D'Artagnan azt felelte, hogy járt: Tréville úr küldte ki lóvásárlásra, hozott is magával mutatóba négy lovat.

Társalgás közben milady nemegyszer savanyúan pillantott maga elé: kemény ellenfél az a gascogne-i.

D'Artagnan ezúttal is ugyanabban az időben távozott, mint előző este. A folyosón megint a csinos Kettyvel találkozott: így hívták a szobalányt. A lány kedvesen nézett rá, pillantása félreérthetetlen volt. D'Artagnannak azonban annyira lefoglalta minden gondolatát a ház úrnője, hogy a lánnal kapcsolatban semmit sem vett észre.

Harmad- és negyednap szintén ellátogatott miladyhez, s a hölgy minden este szívesebben fogadta.

A fiatalember minden este újra meg újra találkozott a csinos szobalánnyal, hol az előszobában, hol a folyosón, hol a lépcsőn.

De, mint említettük, észre sem vette a szegény Ketty állhatatos közeledését.

ÜGYÉSZEK LAKOMÁJA

Bármily fényes szerepet játszott is Porthos a párbajban, az ügyésznő ebédjéről azért nem feledkezett meg. Másnap egy óra tájt, miután Mousqueton az utolsó simításokat is elvégezte egyenruháján, Porthos megindult a Medve utcába, büszkén, mint akit kétfelől is támogat a jószerencse.

Az ő szíve is dobogott, de nem türelmetlen, ifjonti szerelemtől, mint D'Artagnané. Nem, az ő vérét anyagiasabb érdek pezsdítette fel: végre átlépi hát a titok küszöbét, felhág az ismeretlen lépcsőn, melyen egyenként szállingóztak felfelé Coquenard mester ódon tallérai.

Szemtől szembe láthatja majd a nevezetes ládát, melyről már legalább hússzor álmodott: hosszúkás, hasas bútordarab, lakat, retesz óvja, pántok rögzítik a földhöz; hej, de sokat hallott már erről a ládáról, melyet ámuló pillantásai közepette csakhamar felnyit az ügyésznő, mi tagadás, valamicskét már fonnyadozó, egyébiránt azonban most is elegáns kacsója.

Meg aztán az se kutya, hogy ő, a föld vándora, a magányos farkas, a szegénylegény, a fogadókhoz, kocsmákhoz, lebujokhoz, posadákhoz edzett katona, az ingyenc, aki többnyire tíz körme közül falja be, amit éppen elébe vet az alkalom, ezentúl házi konyhára kap, kényelmes családi környezetben éldeleg, és kegyesen hagyja, hogy körülcirógassák, ami annál jobban esik, minél kérgesebb valaki, jól tudja ezt minden vén csont, minden öreg katona.

Ő lesz majd a jó unokaöcs, ott ül mindennap a szépen terített asztalnál, elsimítja a vén ügyész barázdás, sárga homlokának ráncait, fáradozni, kockázni, alsózni tanítja, és közben meg is kopasztja valamelyest a sárga csőrű ügyvédbojtárokat, miközben honoráriumképpen egyórai lecke tiszteletdíjaképp elnyeri majd egész hónapi zsebpénzüket - ilyen szépen, derűsen mosolygott Porthosunkra a jövő.

Persze, testőr barátunkban fel-felrémlt, hogy a rossz nyelvek kígyót-békát kiáltanak az ügyészekre - így volt ez már akkoriban, s így maradt máig is: hogy fukarok, enyves kezűek, böjtöt kedvelők; ámde Porthos nem tekintve bizonyos takarékosági rohamokat, melyeket világeletemben fölöttébb időszerűtlennek talált, úgy látta, meglehetősen bőkezű az ügyésznő, no persze, csupán a többi ügyésznőhöz képest, ezért abban reménykedett, hogy valami kacsalábon forgó vár kapui nyílnak meg előtte.

Amint azonban a ház kapujához ért, kétség kezdte környékezni; nem valami bizalomgerjesztő a környezet: bűzös, sötét kapualj, vastag rács a lépcsőházban, melyen keresztül alig szivárog be némi fény a szomszéd udvar felől; az első emeleti lakás ajtaja alacsony, öklömnyi vasszögekkel kiverve, mint a Nagy-Châtelet börtön főbejárata.

Porthos bekopogtatott; nyurga, halvány képű ügyvédbojtár nyitott ajtót, arca alig látszott ki fésűtől-ollótól szűz üstöke alól. Olyaténképpen üdvözölte a testőrt, mint aki azért hajol meg a másik előtt, mert magas termete erőre, egyenruhája katonai mivoltára, kicsattanó ábrázata úri életre vall.

Az első patvarista mögött ott a második - ez már alacsonyabb, majd a harmadik - ez megint magasabb a másodiknál, végül egy tizenkét éves forma írnokocska a harmadik mögött.

Ez tehát összesen három és fél patvarista: ebben a korban az ilyesmi azt jelentette, hogy az irodának igen sok ügyfele van.

Jóllehet csak egy óra felé várták a testőrt, az ügyésznő dél óta hegyezte a fülét, és úgy számított, hogy szerelmét a szíve, és talán a gyomra is, korábbi érkezésre sarkallja majd.

Coquenard-né asszony tehát a lakás felőli ajtón lépett az előszobába, szinte ugyanabban a pillanatban, mikor vendége megjelent a lépcső felől, s az érdemes hölgy érkezése véget vetett Porthos kínos helyzetének. Az ügyvédbojtár kíváncsi fajzat, a testőr nemigen tudta, mit szóljon a hosszabb-rövidebb orgonasípok módjára sorakozó sihederekhez: egy szót sem bírt kinyögni, csak állt.

- Az unokaöcsém! - kiáltott fel az ügyészné - tessék, tessék, jöjjön be Porthos úr.

A Porthos név hatása a patvaristákra sem maradt el: nevetni kezdtek, de Porthos visszafordult, erre valamennyi arc nyomban elkomolyodott.

Áthaladtak az előszobán (itt voltak most a patvaristák), át az irodán (itt lett volna a helyük, ebben a sötét, iratokkal telezsúfolt, teremmagyságú helyiségben), majd végül az ügyész dolgozószobájába jutottak. Innen is kilépve jobb felől elhagyták a konyhát, és beléptek az úriszobába.

A sok egymásba nyíló szobát Porthos nem találta valami szívderítőnek. A sarkig tárt ajtókon át biztosan messze hallatszik minden szó, a konyha meg - mert befeléjövét oda is besuhant villámgyors, fürkész tekintete -, igen, a konyha az ügyészné szégyenére, és önmagának nagy sajnálatára, mi tűrés-tagadás, nyomát sem mutatta annak a pezsgő elevenségnek, sürgés-forgásnak, mely ízes lakoma idején az ínyes mesterség efféle szentélyében rendszerint uralkodik.

Az ügyész minden bizonnal tudott a látogatásról, mert Porthos láttán nem lepődött meg, a testőr pedig meglehetősen fesztelenül lépett hozzá, és udvariasan üdvözölte.

- Szóval unokatestvérek volnánk, Porthos uram? - kérdezte, és karjára támaszkodva feltápáskodott a fonott karosszékekben.

Az ügyész szívós, szikár aggastyán volt, törékeny teste szinte elveszett fekete, bő lebernyegében; apró szürke szeme villogott, akár a karbunkulus, látszott, hogy arcából ez az egyetlen rész, amelyik még él, no meg a csempe szája. De a lába kezdte már felmondani a szolgálatot, s az öreg csontváz mozdulatlanságra kényszerült; az érdemes ügyész öt-hat hónapja, mióta a gyengülés jelei először mutatkoztak rajta, szinte egészen felesége rabszolgája lett.

Megadóan vette tudomásul, hogy unokaöccse van, ez volt minden. Ha Coquenard úr még legény a talpán, esze ágában sem lett volna Porthos urat rokonául fogadni.

- Úgy van, uram, unokatestvérek vagyunk - felelte Porthos rendületlenül; amúgy sem hitte soha, hogy lelkendezve fogadja majd a férj.

- A nők révén, ha nem tévedek? - kérdezte gonoszul az ügyész.

Porthos nem fogta fel a gúnyt, sőt együgyűséget látott benne, és elmosolyodott nagy bajsza alatt. Coquenard-né asszony tudta, hogy az együgyű ügyész ritka madár, s ezért ő is mosolygott, de főként fülig pirult.

Amint Porthos belépett, az ügyész nyugtalanul pillantott egy nagy szekrényre, mely szemközt állt tölgyfa íróasztalával. Jóllehet a szekrény formája nem olyan volt, mint álmaiban látta, Porthos kitalálta, hogy ez lehet a boldogító „láda”, és titokban a kezét dörzsölgette, hogy a valóság jó hat lábbal megtoldja ábrándjait.

Coquenard mester nem feszegette tovább a rokonság ág-bogait, hanem nyugtalan pillantását a szekrényről Porthosra vetette, és csupán ennyit szólt:

- Remélem, öcsémuram, mielőtt visszautazik vidékre, egyszer majd szerencsétlen bennünket ebédre, nem igaz, Coquenard-né asszony?

A döfés ezúttal Porthosnak elevenébe talált: lehetetlen volt észre nem vennie; úgy látszik, Coquenard-né is felfigyelt rá, mert így válaszolt:

- Unokaöcsénk többé nem jön el hozzánk, ha úgy érzi, hogy nem látjuk szívesen, de az ellenkező esetben is túl keveset lesz Párizsban, tehát minálunk is, és ezért úgy ildomos, hogy megkérjük, szentelje nekünk minden szabad percét, míg el nem utazik.

- Hej, lábam, szegény lábam, mivé lettél? - dohogott Coquenard. És megpróbált mosolyogni.

Porthos így épp abban a pillanatban kapott erősítést, amikor már-már feladta a reményt, hogy élvezheti a konyhaművészet remekeit, ezért igen nagy hálát érzett kedves ügyésznéje iránt.

Hamarosan elérkezett az ebéd ideje. Átmentek az ebédlőbe; a nagy sötét szoba a konyhával szemközt helyezkedett el.

A patvaristák minden bizonnyal szokatlan illatokat érezhettek a házban; katonás pontossággal jelentkeztek, mindegyik kézben tartotta zsámolyát, várva, hogy leülhessen. Ijesztően tette kész módon már előre mozgott az állkapcsuk.

- Jóságos isten! - gondolta Porthos a három éhes farkasra pillantva (mert a kis írrok, jól sejthettük, nem volt méltó arra, hogy helyet kapjon principálisa asztalánál) - én bizony a bácsikám helyébe nem tartanék a házamban ilyen haspókokat. Olyanok, mint a hajótörött, aki már hat hete éhkoppon él.

Coquenard mestert Coquenard-né tolta be gördülő székén az ebédlőbe; Porthos is segített neki, hogy az asztal mellé ültesse férjeurát.

Alig jelent meg az ügyész a szobában, éppúgy megmozdult az ő állkapcsa, orrcimpája is, akár a patvaristaké.

- Hahó! - szólalt meg - ugyancsak bizalomgerjesztő ez a leves!

- Mi a fene tetszik neki úgy ezen a levesen? - morfondírozott Porthos, és a sápatag, hosszú lére eresztett, zavaros kotyvalékra pillantott, melyben imitt-amott úszkált néhány kenyérdarab, mint egy szigetsorozat szétszórt szigetei.

Coquenard-né asszony elmosolyodott, intett kosztosainak, és mindenki serényen helyet foglalt.

Az ügyészt kínálták először, azután Porthost, majd Coquenard-né magának szedett, és végül a türelmetlenkedő patvaristáknak osztott pusztá levét, kenyér nélkül.

E percben magától kinyílt a csikorgó ebédlőajtó, és Porthos az elfordult ajtószárnyakon túl az írrokocskát pillantotta meg, aki nem vehetett részt a lakomában, és mintegy két tűz közé szorítva, kenyeret majszolt a konyha és az ebédlő felől szállongó ínycsiklandozó illatok között.

Leves után a szolgáló főtt tyúkot hozott be. Hallatlan fényűzés! a vendégek szeme kerekre nyílt, félő volt, hogy kiesik a helyéből.

- Látszik, hogy szereti a családját Coquenard-né asszony - szólalt meg az ügyész szinte szívettépően mosolyogva -, ugyancsak kívágja a rezet az unokaöccse kedvéért.

A szegény tyúk sovány volt, porhüvelyét ripacsos bőr védelmezte, oly vastag, hogy a csontjai semmiképp sem tudták átlyukasztani, holott szemlátomást ezen igyekeztek. Nyilván csak szorgos keresés után akadhattak rá a tyúk-ketrec legsötétebb zugában, ahol meghúzódott, hogy aggkori végelgyengülésben lelje halálát.

„Az angyalát! - gondolta Porthos - szomorú az élet: tisztelem becsülöm az öregkort, de nem levesben - pecsenyében.”

És körültekintett, csatlakoznak-e véleményéhez, ámde épp ellenkezőleg, mást se látott, mint csupa csillogó szemet, melyek máris falták megvetése tárgyát, a mennyei tyúkot.

Coquenard-né maga elé húzta a tálat, ügyesen levágta a tyúk két fekete lábát, és férje tányérjára helyezte; lemetszette az állat nyakát, s azt a fejével együtt saját tányérjára tette; a szárnyat Porthos részére nyisszantotta le, és a tyúkot csaknem érintetlenül adta vissza ugyanannak a szolgálónak, aki az imént behozta; a dicső szárnyas eltűnt a szemek elől; a testőrnek még arra sem maradt ideje, hogy az arcokon végigtanulmányozza a csalódásnak jellemző, vérmérséklettől függő változatait.

Ezután egy tál lóbabot hoztak be a tyúk helyett; a malomkerék nagyságú tálon mintha néhány birkacsont mutatkozott volna; első pillantásra az volt a látszat, mintha némi hús is volna rajtuk.

Ám a patvaristákat nem lehetett ilyen szemfényvesztéssel elkápráztatni; siralmas képükön megadás mutatkozott.

Coquenard-né a jó háziasszony mértékletességével osztotta szét a babot a fiatal emberek között.

Ezután a borra került a sor. Coquenard mester egy cseppet sem hasas kőbutéliából mindegyik fiatalembernek öntött egy harmadpohárnyit, magának is töltött, nagyjából ugyanilyen kiméret szerint, s a butélia nyomban átkerült Porthos és Coquenard-né asszony oldalára.

A patvaristák felvizezték a harmadpohár bort, s amikor felét kiitták, ismét színültig töltötték, azután újra és megint újra, s az ebéd végén valami olyasféle nedűt ittak, mely rubinvörösből fokozatosan az égett topáz színére változott.

Porthos bátortalanul majszolta a tyúk szárnyát, és végigfutott a hátán a hideg, amikor megérezte, hogy az asztal alatt az ügyésznő térde a lábát keresi. Ő is felhajtott egy félpohárnyit a mérséklettel adagolt borból; megállapította, hogy montreuili vinkó, a bicska is kinyílik tőle minden borszakértő zsebében.

Az ügyész elnézte, hogy vedeli tisztán a bort, és felsóhajtott.

- Nem kóstolja meg a babot, kedves Porthos öcsém? - kérdezte Coquenard-né, de hangján megérzett, hogy azt akarja mondani: „Ha jót akar, ne kóstolja meg!”

- Vigyen el az ördög, ha megkóstolom! - dörmögte Porthos maga elé...

Majd hangosan:

- Köszönöm, kedves néném, már nem vagyok éhes.

Egy ideig mindenki hallgatott: Porthos nem tudta, mit tehet, mit nem tehet. Az ügyész egyfolytában többször is elismételte:

- Ez igen, Coquenard-né asszony! Szívből gratulálok, valósággal díszlakoma volt az ebédje; istenúgyse, halálra ettem magam!

Coquenard mester a levest meg a tyúk fekete lábát költötte el, és az egyetlen birkacsontot, amelyiken egy kis hús is volt.

Porthos azt gondolta, ugratják: pödörgetni kezdte a bajsztát, és felvonta szemöldökét, ámde Coquenard-né térde szép szelíden türelemre intette.

A percnyi némaságot s a felszolgálás szünetét Porthos sehogy sem értette, ám a patvaristák annál inkább tisztában voltak iszonyatos jelentőségével; az ügyész csak rájuk tekintett - pillantását Coquenard-né asszony mosolya kísérte -, mire lassacskán felszedelőzködtek az asztaltól, még annál is lassabban összehajtották szalvétájukat, majd köszöntek és eltávoztak.

- Menjetek fiúk, menjetek - szólt utánuk komolyan az ügyész -, a munka serkenti az emésztést.

A patvaristák távozása után Coquenard-né felállt, s a pohárszékből egy szelet sajtot, birsalma-kompótot és süteményt vett elő; ez utóbbit saját maga készítette mézzel, mandulával.

Coquenard mester szemöldökét ráncolta, már sokallta az újabb fogásokat; Porthos fancsali képpel nézett, mert látta már, hogy itt szó sem lesz ebédről.

Körülnézett, benn van-e még a bab, de a babos tálat már ki vitték.

- Úgy bizony, díszlakoma! - hangoskodott Coquenard mester, egyre izegve-mozogva székén - méghozzá a javából, *epulae, epularum*,²³ Lucullus a házigazda, Lucullus a vendég!

Porthos a közelében levő üvegre pillantott, és azt remélte, hogy majd bort, kenyeret meg sajtot eszik, de bornak se híre, se hamva, a butélia üres volt, Coquenard úr és neje pedig úgy tett, mint aki semmit nem vesz észre.

- No jó - gondolta Porthos magában -, legalább tudom, mihez tartsam magam.

Elcsipegetett néhány szem befőttet, és foga beleragadt a Coquenard-né készítette, nyúlós kulimászbba.

- Elvégeztetett! - gondolta magában. - Hej, ne remélném csak, hogy egyszer bekukkanthatok Coquenard-néval a férje szekrényébe!

Coquenard mester szinte kicsapongásnak érezte a dús lakoma gyönyörűségeit, és helyénvalónak látta, ha sziesztázik egyet. Porthos remélte, hogy a dolog azon nyomban meg is történik, mégpedig ott, ahol jelenleg tartózkodnak, az átkozott ügyésznek azonban esze ágában sem volt ilyesmi: begördíttette magát a szobájába, és addig zsörtölődött, míg arccal nem fordították a szekrénye felé, melynek peremére azután, még nagyobb óvatosság okából, felrakta mindkét lábát.

Az ügyészné átvezette Porthost egy másik szobába, és hozzáláttak, hogy megvessék a kiengesztelődés alapjait.

- Hetenként háromszor nálunk ebédelhet - szólt Coquenard-né asszony.

- Köszönöm - felelte Porthos -, semmiben sem szeretem a túlzást; most különben is legfőbb gondom a felszerelés.

- Igen, igen - sápítozott az ügyészné -, az az átkozott felszerelés.

- Hajaj, de az ám! - visszhangozta Porthos.

- De hát mi a felszerelés a csapatuknál, Porthos uram?

---

²³ Lakomák lakomája

- Az bizony sokféle cókókból áll - mondta Porthos -, a testőr, mint jól tudja kegyed, kivált-ságos katona, sok mindenre van szüksége, amire gárdista, svájci alabárdos soha rá nem szorul.

- No de mégis, sorolja fel.

- Az egész belekerülhet mondjuk... - szólt Porthos aki jobb szerette, ha a végösszege vitáznak, nem a tételekről.

Az ügyésznő reszketve várakozott.

- Mennyibe? - kérdezte aztán. - Remélem, nem lesz több, mint...

Elhallgatott, torkán akadt a szó.

- Potomság! - szólt Porthos - a kétezeröttszáz frankot sem haladja meg, sőt, azt hiszem, kétezerrel is megúszhatom, ha fogamhoz verem a garast.

- Kétezer frank! Jóságos isten! - kiáltotta az asszony - hisz ez egész vagyon.

Porthos sokat jelentő fintorra húzta a száját; Coquenard-né tüstént megértette.

- Azért kérdezem a tételeket - folytatta -, mert sok rokonunk és ügyfelünk van a kereskedők között, és szinte egészen bizonyos, hogy száz százalékkal olcsóbban szerezhethetünk be mindent, mint uraságod.

- Ahá! - mondta Porthos - szóval ide akart kiskegyed kilyukadni!

- Ide, kedves Porthos úr, ide! Például elsősorban lóra van szüksége, ugyebár?

- Lóra, úgy bizony.

- No látja! ebben mindjárt segíthetek.

- Remek! - szólt Porthos, és szinte ragyogott - akkor hát a lóval helyben is vagyunk; de kell még a teljes lószerszám, azt pedig csak maga a testőr vásárolhatja meg; különben sem rúg háromszáz franknál többre az egész.

- Háromszáz frank; no jó, háromszáz frank - szólt nagyot sóhajtván az ügyésznő.

Porthos mosolygott; tudjuk, hogy birtokában volt még a Buckingham-féle nyereg, és most úgy gondolta, suttyomban háromszáz frank őrzi a markát.

- Aztán - folytatta - az inasom lova meg az én lódom következik; ami a fegyverzetet illeti, ne legyen gondja rá, az már megvan.

- Lovat akar az inasának? - kérdezte tétovázva az ügyésznő - ugyancsak nagyúr az inasa, kedves barátom.

- Ejnye, asszonyom! - szólt Porthos dölyfösen - hát ki vagyok én tulajdonképpen? Valami bugris paraszt?

- Dehogyan; csupán azt akartam mondani, hogy egy takaros öszvér olykor éppoly szemrevaló, akárcsak a ló, és azt hiszem, ha szerzünk egy takaros öszvért, annak a Mousquetonnak...

- Nem bánom, szerezzünk egy takaros öszvért neki - mondta Porthos -, igaza van kegyednek, láttam már felettebb rangos urakat Spanyolországban, akik öszvéren járatják egész kíséretüket. Csakhogy akkor, kedves Coquenard-né asszony, tollforgó meg csörgő is kell az öszvéreknél, ezt, remélem, megérti!

- Efelől nyugodt lehet - felelt az ügyésznő.

- Hátra van még a láda - folytatta Porthos.

- No, emiatt se főjön a feje! - kiáltott fel Coquenard-né - a férjemnek öt-hat ládája is van, válassza ki a legjobbját; az egyikkel különösen szeretett utazni: akkora, hogy az egész hetivásár befér.

- És üres az a láda? - kérdezte Porthos ártatlanul.

- Hát persze hogy üres - válaszolt az ügyésznő éppoly ártatlanul.

- Márpedig nekem olyan láda kell - kiáltotta Porthos -, amelyik jól ki van bélelve, angyalom.

Coquenard-né újból csak sóhajtozott. Molière ekkor még nem írta meg a *Fösvény* idevágó jelenetét. Harpagon, mint látjuk, csupán Coquenard-né után következik.

Végezetül ugyanilyen viták zajlottak le a felszerelés legapróbb részletei körül, s a megbeszélés eredménye az lett, hogy az ügyésznő készpénzben kifizet nyolcszáz frankot, és természetben szolgáltatja a lovat meg az öszvért; azokra vár majd a tisztesség, hogy a diadal felé röpték Porthost és Mousquetont.

Miután megállapodtak a fentiekben, Porthos elbúcsúzott Coquenard-né önnagyságától. A hölgy ugyancsak búvólte szemével, szerette volna visszatartani, de Porthos arra hivatkozott, hogy a szolgálat az szolgálat, s előbb a király, csak azután az ügyésznő.

A testőr felettébb morcos kedvében tért haza: korgott a gyomra.

A SZOBALÁNY MEG AZ ÚRNŐJE

Eközben D'Artagnan, mint említettük, lelkiismeretének tiltakozása és Athos bölcs tanácsai ellenére szinte óráról órára jobban belehabarodott miladybe; egyetlen napot sem hagyott ki, szünet nélkül csapta a szelet, és kalandos gascogne-i fejével szentül hitte, hogy széptevése előbb-utóbb meghódítja a hölgyet.

Egy este, amint nagy hetykén, szelesen megérkezett, mint aki azt várja, hogy eső helyett is arany hullik fejére az égből, a szobalányba ütközött a kapualjban, a szép Ketty azonban ezúttal nem érte be annyival, hogy futólag hozzátörleszkedik, hanem kedvesen megfogta a kezét.

- Aha! - gondolta D'Artagnan - valami üzenetet akar átadni úrnője nevében; a hölgy nem mert volna személyesen találkára hívni, így hát a szobalány közvetít.

És a lehető leghódítóbb pillantással nézett a bájos gyermekre.

- Egy szóra kérem, lovag uram... - rebege a lány.

- Beszélj, kicsikém, beszélj - mondta D'Artagnan -, hallgatom.

- Itt nem lehet; túl hosszú, amit mondani akarok, és főleg túl bizalmas.

- Akkor hát mit tegyünk?

- Ha volna szíves követni a lovag úr... - mondta Ketty bátortalanul.

- Ahová csak parancsolod, szép kicsikém.

- Jöjjön, kérem.

Ketty el sem engedte D'Artagnan kezét, egy sötét csigalépcsőhöz vezette, és vagy tíz-tizenöt lépcsőfok utáni kinyitott egy ajtót.

- Lépjen be, lovag úr - szólalt meg -, itt egyedül leszünk és beszélgethetünk.

- Miféle szoba ez, drágaságom? - kérdezte D'Artagnan.

- Az én szobám, lovag úr; ez a másik ajtó pedig úrnóm szobájába nyílik. De ne féljen, nem hallja meg, mit beszélünk; sosem fekszik le éjjel előtt.

D'Artagnan sebtében körütekintett. Ízléses, tiszta, kedves szobácskát látott, szeme azonban akarva, akaratlanul arra az ajtóra tapadt, amelyik Ketty szerint milady szobájába nyílik.

Ketty megsejtette, mi jár a fiatalember eszében, és felsóhajtott:

- Szóval nagyon szerelmes az úrnőmbé, lovag úr!

- Kimondhatatlanul, Ketty! Örültem szeretem.

Ketty megint sóhajtott.

- Sajnos, uram! - mondta - elég baj az!

- Ej, az áldóját, hát mi rossz van ebben? - kérdezte D'Artagnan.

- Az - felelte Ketty -, hogy úrnóm csöppet sem szereti az urat.

- Ejha! - szólt D'Artagnan - talán ő maga üzeni ezt?

- Dehogyan, uram! de én szívemen viselem az érdekét, ezért határoztam el, hogy megmondom.

- A jó szándékot, drága Ketty, mindenképp megköszönöm, de a mondanivaló, ne is haragudj, nem valami kellemes.

- Vagyis nem hiszi, hogy igazat beszélek?

- Az ilyesmit, szépségem, már csak hiúságból is nehezen hisszük el.

- Szóval nem hisz nekem?

- Talán ha volnál szíves alá is támasztani állításodat...

- Mit szól ehhez?

Ketty egy levélkét húzott elő füzőjéből.

- Nekem szól? - kérdezte D'Artagnan, és lecsapott a levélre.

- Nem, valaki másnak.

- Igen.

- A nevét, a nevét! - kiáltotta D'Artagnan.

- Tessék a címe.

- Wardes gróf!

Azonnal a Saint-Germain-i jelenet képe merült fel a hiú gascogne-i emlékezetében; a gondolat suhanását követő gyors mozdulattal feltépte a borítékot, hiába sikoltott fel Ketty, amikor látta, mit csinál, azaz mit csinált.

- Jaj istenem, lovag úr - mondta -, mit csinál?

- Én? semmit! - mondta D'Artagnan, és ezt olvasta:

Nem válaszolt első levelemre; talán nem érzi jól magát, vagy már elfeledte, hogyan nézett rám Guise asszonyéknál a bálban? Gróf, itt az alkalom! Ne szalassza el.

D'Artagnan elsápadt; a hiúságába gázoltak, s ő azt hitte, szerelmét érte sérelem.

- Szegény jó D'Artagnan úr! - mondta Ketty; hangjából szájalom csengett, és megint megszorította a fiatalember kezét.

- Sajnálsz, kicsikém! - kérdezte D'Artagnan.

- Igen, igen! tiszta szívemből! én tudom, mi a szerelem!

- Tudod, mi a szerelem? - kérdezte D'Artagnan, és most először vette szemügyre figyelmesebben.

- Sajna, tudom.

- No jó! de akkor jobb, ha nem sajnálsz, hanem kezemre jársz, hogy úrnődön bosszút álljak.

- És hogyan akar bosszút állni?

- Meg akarom hódítani, ki akarom ütni vetélytársamat a nyeregből.

- Ehhez tőlem hiába vár segítséget, lovag úr! - csattant fel Ketty.

- Ugyan miért? - kérdezte D'Artagnan.

- Két okból.

- Mégpedig?

- Először is: úrnőm sohase fogja szeretni.

- Honnét tudod?

- A lovag úr megsértette az önérzetét.

- Én! hogyan sérthettem volna meg? Hiszen mióta csak ismerem, porban csúszom előtte, mint egy rabszolga! kérlek, beszélj.

- Nem mondhatom el, csak annak a férfinak, aki... aki a lelkem mélyébe lát!

D'Artagnan másodszor is megnézte Kettyt. Nem egy hercegnő szíves örömet lemondott volna koronájáról, ha olyan üde és szép lehet, mint ez a kislány.

- Ketty - mondta -, ha akarod, én a lelkedbe látok; szíves örömet, drága kincsem.

És megcsókolta, a szegény kislány meg elpirult, mint a pipacs.

- Nem! - kiáltotta Ketty - nem, maga nem szeret! úrnőmet szereti, most mondta, épp az imént.

- Ezért a második okot már el se mondod?

- A második ok, lovag úr - folytatta Ketty, mert bátorságot csöpögtetett belé egyrészt a csók, másrészt a fiatalember sokat jelentő pillantása -, a második ok az, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze - szerelemben is.

D'Artagnannak csupán most ötlött eszébe Ketty epekedő nézése, találkozásaik az előszobában, a lépcsőn, a folyosón, amikor a lány minden alkalommal hozzáért a kezével, és alig tudta elfojtani sóhajait, ám a férfit egészen lekötötte a vágy, hogy elnyerje a nagyúri hölgy kegyét, és ezért rá sem hederített a szobalányra: aki sasra vadászik, ügyet sem vet a verébre.

Ezúttal azonban a mi gascogne-ink egy szempillantás alatt felmérte, milyen hasznos lehet számára Ketty szerelme és ártatlan vagy arcátlan vallomása: elcsípheti a Wardes grófnak szánt leveleket, kémeket szerez az ostromlott váron belül, és bármikor bejuthat Kettynek úrnőjével szomszédos szobájába. Mint látjuk, gondolatban álnokul máris elárulta a szegény lányt, hogy szépszerével vagy erőszakkal, de mindenképpen megszerezze miladyt.

- Nos, édes Kettym - mondta a lánynak -, akarod-e hogy bebizonyítsam, hogy szerelmes vagyok, bármennyire nem hiszed is?

- Kibe szerelmes? - kérdezte a lány.

- Beléd; máris készen állok.

- És hogyan bizonyítja?

- Akarod, hogy ma este neked szenteljem azt az időt, melyet rendszerint úrnőddel szoktam töltöni?

- Akarom, igen! - felelte Ketty, és tapsolt örömében - de mennyire!

- Akkor hát, kicsikém - szólt D'Artagnan egy karosszékbbe ereszkedve -, jer közelebb, hadd mondjam el, hogy sose láttam nálad csinosabb szobalányt!

És addig-addig mondta, és oly ékesen, hogy a szegény kislány el is hitte neki, hisz amúgy is azért epekedett, hogy elhihesse... Mindazonáltal D'Artagnan nagy ámulatára a csinos Ketty elég elszántan védekezett.

Ostromban, védekezésben gyorsan múlik az idő.

Az óra éjfélét ütött, és ezzel csaknem egyidejűleg milady szobájában megszólalt a csengő.

- Úristen! - kiáltott Ketty - az úrnőm! Eredj, eredj azonnal!

D'Artagnan felállt, fogta a kalapját, mintha teljesíteni akarná a parancsot, de nem a lépcsőre nyíló ajtót nyitotta ki, hanem feltépte egy nagy szekrény ajtaját, és bebújt milady ruhái és pongyolái közé.

- Mit csinál? - kiáltotta Ketty.

D'Artagnan jó előre magához vette a kulcsot, és válasz nélkül magára zárta a szekrényt.

- Mi lesz hát! - rikácsolt milady - talán alszik, hogy hiába csöngetek?

És D'Artagnan hallotta, hogy valaki hevesen belöki a két szoba közti ajtót.

- Itt vagyok, milady, itt vagyok - kiáltotta Ketty, és úrnője elé rohant.

Mindketten visszamentek a hálószobába, és mivel az ajtó nyitva maradt, D'Artagnan hallhatta, hogy milady egy ideig szidja szobalányát; azután lecsillapodott, és miközben Ketty alváshoz öltöztette úrnőjét, D'Artagnan arra figyelt fel, hogy őrá terelődik a szó.

- Ugyan mi történt - kérdezte milady -, hogy ma este a gascogne-i nem jelentkezett?

- Csakugyan nem jelentkezett, asszonyom? - szólt Ketty. - Még el sem érte célját, és máris hűtlenkedik?

- Ugyan már! Nyilván Tréville úr vagy Des Essarts úr nem engedte el. Ismerem én az ilyeneket, Ketty, ez pedig különösképp az én nótámra táncol.

- Mit akar vele csinálni, asszonyom?

- Mit!... Ne félj semmit, Ketty, van köztünk valami, amiről nem tud ez az ember... Kis híján hitelemet vesztettem miatta a bíborosnál... Ezt nem felejttem el neki!

- Pedig azt hittem, hogy szereti, asszonyom.

- Én szeretem? gyűlölöm! Kezében tartotta Winter lord életét a fajankó, és nem ölte meg: háromszázezer frank évjáradékot ütött ki a kezemből!

- Jól mondja, asszonyom - felelte Ketty -, hiszen a kegyed fia volna nagybácsijának egyetlen örököse, és nagykorúságáig úrnőm lett volna a vagyon haszonélvezője.

D'Artagnan csontja velejéig megborzongott, hogy a szende hölgy most, amikor nem leplezi igazi énjét, mint társalgásaikban, milyen metsző hangon kárhoztatja, amiért nem ölte meg azt az embert, akit szemtől szembe körüludvarol.

- Már régen bosszút is álltam volna rajta - folytatta a milady -, ha a bíboros, magam se tudom miért, kíméltre nem int.

- Bezzeg nem kímélte, asszonyom, azt a kis nőt, D'Artagnan szerelmét.

- Persze, a kis rőfösnet a Sírások utcájából! Hiszen barátunk már azt is elfeledte, hogy a világon van! No, csinos kis bosszú, mondhatom!

D'Artagnan homlokát kiverte a hideg veríték: szörnyeteg ez a nő.

Hallgatózott, de sajnos a vetkőzés véget ért.

- Jól van - szólt milady -, menj vissza a szobádba, és azon légy, hogy holnap végre választ hozz mai levelemre.

- Wardes gróftól? - kérdezte Ketty.

- Persze hogy Wardes gróftól.

- Ha jól sejtem - szólt Ketty -, szívesen cserélne vele szegény D'Artagnan úr.

- Menjen, kisasszony - mondta milady -, nem vagyok kíváncsi a véleményeire.

D'Artagnan hallotta, amint becsukódik az ajtó, majd két retesz csikordult: most zárkózott be milady; az ajtó másik oldaláról halkán, nagyon halkán Ketty szintén ráfordította a kulcsot, mire D'Artagnan kilépett a szekrényből.

- Jaj istenem! - suttogta Ketty - mi baja? Milyen sápadt!

- Gyalázatos perszóna! - szólt halkán D'Artagnan.

- Hallgasson! Hallgasson! Menjen - mondta Ketty -, csupán egy vékony fal választja el szobámat miladyétól, minden szó áthallatszik!

- Épp ezért nem megyek - mondta D'Artagnan.

- Hogyan! - szólt Ketty, és elpirult.

- Vagy legalábbis... csak később megyek.

Magához vonta Ketttyt, s mivel az ellenállás oly nagy zajjal jár, Ketty nem állhatott ellen, így hát engedett!

Így állt bosszút D'Artagnan miladyn. Most értette meg, milyen igaz a mondás, hogy a bosszú az istenek élvezete. És ha egy csöppnyi érzés lett volna szívében, be is éri ezzel az új hódítással, benne azonban nem volt semmi más, csupán nagyravágyás meg büszkeség.

Valamit azonban mégis javára kell írunk: Kettyn aratott győzelmét először is arra használta fel, hogy megpróbálta kiszedni belőle, mi történt Bonacieux-nével, de a szegény lány megesküdött a feszületre, hogy sejtelve sincs róla, mert úrnője mindig csupán félig tárja fel titkait; ő mindenesetre azt hiszi, hogy az asszony él.

Hogy miért forgott kockán milady hitele a bíborosnál, arról sem tudott Ketty, ám D'Artagnan e téren tájékozottabb volt: midőn eltávozott Angliából, az egyik visszatartott hajón megpillantotta miladyt, és nem volt alaptalan a feltevése, hogy a gyémánt zsinórhegyek vannak a dolog hátterében.

Ám a legnyilvánvalóbb az volt az egészben, hogy milady azért gyűlöli szívből, vadul, engesztelhetetlenül, mert nem ölte meg a sógorát.

D'Artagnan másnap ismét jelentkezett nála. Milady gyilkos kedvében volt, D'Artagnan sejtette, hogy azért dühöng, mert nem kapott levelet Wardes gróftól. Ketty belépett, milady azonban rendkívül nyersen bánt vele. A lány D'Artagnanra pillantott, és pillantása ezt mondotta: „Látja, mit szenvedek maga miatt!”

Mégis, találkozásuk vége felé már-már szinte dorombolt a szép tigris: mosolyogva hallgatta D'Artagnan kellemkedését, sőt csókra nyújtotta kezét.

D'Artagnan eltávozott, s most már végképp nem tudta, hanyadán áll, de mindig helyén volt az esze, továbbra is tette hát a szépet miladynek, ám közben új tervet kovácsolt.

Az ajtóban találkozott Ketttyvel, és ma este is felment hozzá. Ketty nagy fejmosást kapott, úrnője hanyagsággal vádolta. Milady nem tudta mire vélni Wardes gróf hallgatását, és megparancsolta a lánynak, hogy reggel kilenckor jelentkezzen egy újabb, harmadik levélért.

D'Artagnan megígértette Ketttyvel, hogy másnap reggel átadja neki ezt a levelet, s a szegény lány mindent megígért az imádott férfinak: eszét vette a szerelem.

Minden ugyanúgy történt, mint tegnap; D'Artagnan a szekrénybe zárkózott, milady beszélította a lányt; levetkőzött, elküldte Kettyt, és bereteszte az ajtót. D'Artagnan, akárcsak tegnap, ma is reggel ötkor tért haza.

Tizenegy órakor megjelent Ketty, kezében az újabb levél miladytól. Szegény lány már nem is védekezett, hagyta, hogy D'Artagnan elvegye tőle: teste-lelke a szép katona rabja volt.

D'Artagnan felnyitotta a levelet, s a következőket olvasta:

Harmadízben írok, harmadszor ismétlem, hogy szeretem. Vigyázzon, ne várakoztasson tovább, negyedszerre azt írnám, hogy gyűlölöm.

Ha megbánta eddigi viselkedését, a lánytól, aki átadja soraimat, megtudhatja, mi módon nyerhet bocsánatot egy igazi lovag.

D'Artagnan olvasta a levelet, és közben hol elsápadt, hol elpirult.

- Úgy! még mindig szereti! - szólt Ketty, aki pillanatra sem vette le tekintetét a fiatalember arcáról.

- Nem, Ketty, tévedsz, már nem szeretem, de megbosszulom, hogy így semmibe vesz.

- Megbosszulja! Már azt is elmondta, hogyan.

- Mit törödsz vele! Tudod, hogy csak téged szeretlek.

- Honnan tudhatnám?

- Abból, ahogyan őt megalázom!

Ketty felsóhajtott.

D'Artagnan tollat fogott és írni kezdett:

Asszonyom, mindeddig nem hihettem, hogy első két levele nekem szól, annyira érdemtelennek tartom magam ekkora kegyre, különben is gyengélkedtem, ezért haboztam mindeddig, válaszoljak-e.

Most már azonban kétségen felül áll, hogy elhalmoz kegyeivel, mert nem csupán levele mondja, hanem szobalánya is jelenti, hogy szerelmével dicsekedhetem.

Nincs szükségem rá, hogy mások mondják el, mi módon nyerhet bocsánatot egy igazi lovag. Ma este tizenegykor személyesen kérem hát bocsánatát. Úgy érzem, újabb sértést követnék el, ha ezek után akár csak egy napot is késlekedném.

Asszonyom kegyéből a legboldogabb férfi:

Wardes gróf

Nemcsak hamisítvány volt ez a levél hanem otrombaság is, sőt jelenlegi erkölcsi felfogásunk szerint úgyszólván becstelenség, ám mainapság sokkal finnyásabbak vagyunk, mint eleink. Különben is D'Artagnan saját fülével hallotta miladytól, mennyivel súlyosabb álnokságok terhelik a szépasszony lelkét, ezért nem is tartotta valami nagy becsben. És mégis, minden megvetése ellenére úgy érezte, tébolyult szenvedélyre lobbantotta ez az asszony. Megvetéstől ittas szenvedélyre, de mégiscsak szenvedélyre vagy szomjúságra, ha úgy akarjuk.

D'Artagnan terve igen egyszerű volt; Ketty szobájából bejut miladyhez, kihasználja a meglepetést, a szégyen és rémület első pillanatait, és diadalt arat; vagy esetleg kudarcot vall, de hát a véletlenre is kell hagyni valamit. Egy hét múlva megkezdődik a háború, és neki mennie kell: nincs sok ideje az epekedésre.

- Nesze - szólt a fiatalember, és átadta Kettynek a lepecsételt levelet -, add át miladynek Wardes gróf válaszát.

Szegény Ketty holtsápadtra vált, sejtette, mi van a levélben.

- Figyelj rám, szívem - mondta neki D'Artagnan -, így vagy úgy, végére kell járnunk a dolognak, ezt jól tudod: milady rájöhet, hogy első levelét nem a gróf inasának adtad, hanem az enyémnek, a többi meg én bontottam fel Wardes gróf helyett, akkor úgyis kidob, és bosszúja aligha éri be ennyivel, hisz ismered.

- Ó jaj! - mondta Ketty - ki miatt is vállaltam ezt a kockázatot!

- Tudom, hogy miattam, édesem - felelt a fiatalember -, meg is hálálom neked, esküszöm.

- De mi van hát a levélben?

- Miladytól majd megtudod.

- Ó, hát nem szeret! - kiáltott Ketty - milyen boldogtalan vagyok!

Van ilyenkor egyfajta válasz, amelyik mindig lépre csalja az asszonyokat, és D'Artagnan úgy válaszolt, hogy Ketty mélységes tévedésben maradjon.

Azért jócskán sírt a szegény lány, mielőtt rászánta magát, hogy átadja miladynek a levelet, de végül is megtette, s D'Artagnan csupán ennyit kívánt.

Egyébként megígérte Kettynek, hogy este nem tölt sok időt úrnőjénél, és ha távozott, felmegy hozzá.

Szegény Kettyt egészen megvigasztalta ez az ígélet.

ARAMIS ÉS PORTHOS FELSZERELÉSE

Amióta a négy jó barát külön-külön vadászott felszerelésre, nem tartották meg szokásos találkozójukat. Ki-ki maga ebédelt, ahol éppen jött, vagy ahol éppen tudott. A szolgálat is mohón emésztette a gyorsan múló, drága időt. Mindössze abban állapodtak meg, hogy hetenként egyszer, egy óra tájt találkozni Athos lakásán, mivel Athos, esküje értelmében, nem lépte át szobája küszöbét.

Aznap, amikor Ketty felkereste lakásán D'Artagnant, éppen találkozót tartottak.

Alig ment el Ketty, D'Artagnan sietett a Férou utcába.

Athost és Aramist találta ott: javában filozofáltak. Aramisban ismét ébredezett a hivatás, reverenda után vágyakozott. Athos, szokása szerint, nem beszélte le, de nem is bátorította. Athos a szabad akarat híve volt. Csak akkor adott tanácsokat, ha kérték. Akkor is legalább kétszer kellett kérni.

- Rendszerint csupán azért kérünk tanácsot - szokta mondani -, hogy ne tartsuk meg, vagy ha megtartjuk, legyen kinek szemrehányást tenni a tanácsért.

Porthos egy pillanattal D'Artagnan után érkezett. Együtt volt hát a négy jó barát.

A négy arcon négy különféle érzelem tükröződött; Porthosén nyugalom, D'Artagnanén remény, Aramisén nyugtalanság, Athosén közöny.

Porthos néhány szóban olyasmire célzott, hogy egy előkelő személyiség jóvoltából kikerült szorult helyzetéből. E pillanatban belépett Mousqueton.

Arra kérte Porthost, térjen haza, mert lakásán, mondta fölöttébb szánalmas képpel, sürgősen várják.

- A felszerelés miatt? - kérdezte Porthos.

- Igen is, meg nem is - felelte Mousqueton.

- Volnál szíves beszélni?

- Tessék jönni, uram.

Porthos felállt, elköszönt barátaitól, és követte Mousquetont.

Egy pillanat múlva Bazin jelent meg az ajtóban.

- Mit akarsz, barátom? - kérdezte Aramis kegyes-szelíden; mindig így beszélt, valahányszor az egyház felé fordultak gondolatai...

- Egy férfi várja otthon uraságodat - felelte Bazin.

- Egy férfi! miféle férfi?

- Egy koldus.

- Adj neki alamizsnát, Bazin, és mondd, hogy imádkozzon egy szegény bűnösért.

- A koldus, török-szakad, beszélni akar az úrral, és azt mondja, nagyon meg tetszik majd örülni neki.

- Nem volt semmi különös üzenetnivalója?

- De igen. Ha Aramis úrnak, azt mondja, nem akaródzna hozzám fáradni, mondd, hogy Tours-ból érkezem.

- Tours-ból? - kiáltott Aramis. - Uraim, ezer bocsánat, épp onnan várok hírt, biztosan ezért jött ez az ember.

Tüstént felállt és elsietett.

Athos és D'Artagnan kettesben maradt.

- Azt hiszem, helyben vannak a fiúk. Mit gondol, D'Artagnan? - szólt Athos.

- Tudom, hogy Porthos már egyenesben volt - mondta D'Artagnan -, Aramis miatt pedig, megvallom, sosem aggódtam igazán; de mitévő lesz kegyed, kedves Athosom, miután oly nagylelkűen elajándékozta jogos tulajdonát, annak az angolnak az aranyait?

- Nagyon örülök, hogy megöltem a szemtelent, fiacskám, mert ha angolt ölhetek, úgy érzem, mintha hájjal kenetnének, de azt nehezen viselné el a lelkiismeretem, ha zsebre vágtam volna az aranyait.

- Ugyan már, kedves Athos! Minden szava képtelenség.

- Jó, jó! De mit kell hallanom? Tréville úr tegnap kitüntetett látogatásával, és azt közölte, hogy uraságod holmi gyanús angolokkal, a bíboros védenccével érintkezik!

- Vagyis egy bizonyos angol nővel, akiről már beszéltem.

- Hát igen, azzal a szökével, akivel kapcsolatban elláttam tanácsaimmal, de persze uraságod gondosan ügyelt rá, hogy ne tartsa meg őket.

- Elmondtam, hogy miért.

- El; így akarja megszerezni a felszerelését; azt hiszem, erről beszélt.

- Szó se róla! Megbizonyosodtam felőle, hogy ennek az asszonynak a keze benne van Bonacieux-né elrablásában.

- Most már értem: az egyik után nyomoz, s ezért a másiknak udvarol; kicsit hosszú így az út, de nagyon kellemes.

D'Artagnan már-már azon volt, hogy mindent elmond Athosnak, de megtorpant valami miatt: Athos fölöttébb kényes a becsület dolgaiban, és a mi szerelmesünk miladyre vonatkozó tervecskéjében volt egy s más, amiért előre tudta, feddhetetlen barátja nem lelkesedne; így hát jobbnak érezte, ha nem szól, és mivel Athosnál senki a világon nem volt kevésbé kíváncsi természetű, a bizalmas vallomás benne rekedt D'Artagnanban.

A két jó barátnak most már nincs semmi fontos mondanivalója; váljunk hát meg tőlük, és szegődjünk Aramis nyomába.

Láttuk, mily szaporán követte, vagy még inkább hagyta el Bazint fiatal barátunk, amikor megtudta, hogy az, aki várja, Tours-ból érkezett; így aztán neki a Férou utcától a Vaugirard utca csupán macskaugrásnyira volt.

Amint hazaért, csakugyan egy alacsony, értelmes tekintetű, de toprongyos férfit talált a lakásán.

- Maga vár rám? - kérdezte a testőr.

- Én tulajdonképpen Aramis urat várom; így hívják uraságodat?

- Így hívnak, hozott részemre valamit?

- Hoztam, ha szíveskedik felmutatni egy bizonyos hímezett zsebkendőt.

- Tessék - szólt Aramis. Egy kulcsot húzott elő kebeléből, s kinyitott vele egy gyöngyházberakásos, kicsiny ébenfa kazettát. - Tessék, ez az.

- Rendben van - felelt a koldus - küldje ki az inasát.

Bazin csakugyan szeretne volna tudni, mit akar gazdájától a koldus, ezért nyomába szegődött, és csaknem egyszerre érkezett vele a lakásukra, ám sietsége nem sokat ért, mert a koldus kérésére gazdája feléje intett, hogy távozzon, ő pedig - mit is tehetett volna? - engedelmeskedett.

Bazin távozása után a koldus gyorsan körülpillantott, nem látja, nem hallja-e valaki, azután szétnyitotta toprongyos zubbonyát, melyet csak Isten nevében fogott össze úgy-ahogy egy bőrvö, majd kezdte felfejteni ujjasa felső szélét, s egy levelet húzott ki belőle.

Amikor Aramis meglátta a pecsétet, felkiáltott örömeiben, megcsókolta a címfeliratot, és szinte áhítatosan, tisztelettel nyitotta fel a levelet, melyben ez állt:

Barátom, úgy akarja a sors, hogy valameddig még külön legyünk, de az ifjúság szép napjai még nem múltak el menthetetlenül. Végezze feladatát a táborban, én másutt végzem az enyémet. Vegye magához küldeményemet, harcoljon úgy, mint szép és jó nemeshez illik, és gondoljon arra, aki forrón csókolja két fekete szemét.

Isten vele, vagy inkább: a viszontlátásra!

A koldus tovább tépte a bélést, szutykos gönceiből darabonként százötven dupla spanyol aranyat szedett elő, és sorba rakta az asztalon, majd kinyitotta az ajtót, köszönt és eltávozott, mielőtt az ámuldozó fiatalember akár egy szót is merészelt volna intézni hozzá.

Aramis még egyszer elolvasta a levelet; most vette észre, hogy utóirata is van.

P.- S. - Küldöncöm gróf, és spanyol grand; lássa szívesen.

- Arany ábrándok! - kiáltott fel Aramis. - Ó, de szép az élet! Igen, fiatalok vagyunk! Igen, még boldog órák állnak előttünk! Igen, szerelmem! vérem, életem a tiéd, csak a tiéd! Mind, mind, mind a tiéd, szép szerelmesem!

És szenvedélyesen csókolgatta a levelet, rá sem hederítve az asztalon csillogó aranyra.

Bazin motozott az ajtónál; már nem volt rá semmi ok, hogy Aramis távol tartsa: beeresztette hát.

Bazin elhűlve látta a tömérdek aranyat, és eszébe sem jutott, hogy bejelentse D'Artagnant, aki időközben otthagya Athost, és átjött Aramishoz, mert fúrta oldalát a kíváncsiság, mi szél hozta a koldust.

D'Artagnan nem udvariaskodott fölöslegesen Aramisszal, amikor látta, hogy Bazin nem jelenti, ő maga jelentette be saját magát.

- Teringettét, kedves Aramis - szólalt meg, ahogy belépett -, ha Tours-ban ilyen az aszalt szilva, tiszteltetem a kertészt, aki a fáját ültette.

- Téved, barátom - felelt a mindig diszkrét Aramis -, a könyvkiadóm küldte a pénzt egyszótagos költeményemért, amelyiket még odalenn kezdtem el a fogadóban.

- Persze-persze! - mondta D'Artagnan - bőkezű kiadója van, kedves Aramis, tagadhatatlan.

- Mi a szösz, uram! - lelkesedett Bazin - ilyen jól fizetik a verset! Hihetetlen! Hisz akkor szüret, uram! Ha így tetszik haladni, utol tetszik érnei Voiture meg Benserade urat. És ez még hagyján: a költő már szinte pap. Jaj kérem, Aramis úr, tessék szíves lenni költő lenni, nagyon kérem.

- Bazin koma - szólt Aramis -, azt hiszem, nem kérdeztelek.

Bazin belátta, hogy gazdájának igaza van; lehorgasztotta fejét és elsomfordált.

- Ez igen! - mondta D'Artagnan mosolyogva - amint látom, minden sora aranyat ér; boldog lehet, barátom; de vigyázzon, egy levél kandikál ki a zubbonyából, el ne veszítse; nyilván a kiadójától jött az is.

Aramis fülig vörösödött, eldugta a levelet, és begombolta ujjasát.

- Kedves D'Artagnan - szólt -, ha nincs ellenére, keressük fel barátainkat; megint gazdag vagyok, így hát mártól fogva ismét együtt ebédelhetünk, míg csak az urak is meg nem gazdagszanak.

- Istenuccse - mondta D'Artagnan -, ezer örömmel. Rég nem volt már emberhez méltó falat a szánkban, meg aztán ma este elég kockázatos vállalkozásnak nézek elébe, s ezért, mi tagadás, nem is bánom, ha feltűzelhetem a bátorságom egy-két butélia óburgundival.

- Az óburgundi nem rossz, én sem vagyok ellene - szólt Aramis, aki az arany láttára nyomban elfeledte, hogy nemrégiben a szerzetbe vonulás gondolatával foglalkozott.

Azután három-négy dupla aranyat zsebre vágott a pillanatnyi szükségletekre, a többi meg bezárta a gyöngyházberakásos ébenfa kazettába, talizmánja, a híres-nevezetes zsebkendő mellé.

A két jó barát egyenest Athos lakására ment; Athos állta esküjét, hogy nem mozdul ki szobájából, de vállalta, hogy elhozatja az ebédet; a konyhaművészet finomságait senki sem ismerte nála jobban, tehát D'Artagnan meg Aramis könnyű szívvvel átengedte neki ezt a fontos feladatot.

Tovább indultak Porthosért, és lenn, a Komp utca sarkán Mousquetonba botlottak, aki fancsali képpel egy öszvért meg egy lovat hajtott maga előtt.

D'Artagnan meglepetten, és nem minden öröm nélkül, felkiáltott:

- Nini! a sárga lovam! Aramis, nézze csak!

- Phi, a förtelmes gebéje! - szólt Aramis.

- Nos, kedvesem - folytatta D'Artagnan -, ezen a lovon érkeztem Párizsba.

- Micsoda, uraságod ismeri ezt a lovat? - kérdezte Mousqueton.

- Eredeti a színe - szólt Aramis -, irhában ezt a színt még sose láttam.

- Elhiszem - mondta D'Artagnan -, meg is kértem az árát; nyilván a szőre miatt adták meg érte a három tallért, mert az egész dög nem ér meg tizenhét frankot. De hogy tettél szert erre a lóra, Mousqueton?

- Jaj, ne is emlegesse, uram - felelt az inas -, jól kibabrált velünk a mi hercegnőnk férjura!

- Hogyhogy, Mousqueton?

- Hát igen, nagy kegyben álltunk egy rangos hölgnél, hercegné az illető... de bocsánat! gazdám rám parancsolt, hogy ne járjon a szám, ezért nem mondhatom meg a nevét; szóval a hölgy erőnek erejével ránk tukmált emlékül egy telivér spanyol mént, s egy andalúziai öszvért, világ csodája volt mind a kettő, de férje rájött a turpisságra, bal kézről elrekvirálta a két pompás ajándék állatot, s ezzel a két gyalázatos döggel cserélte ki!

- Te meg visszaviszed? - kérdezte D'Artagnan.

- De vissza ám! - felelte Mousqueton - ilyen hátasjószágot csak nem fogadhatunk el az ígért ajándék helyett, ugye meg tetszik érteni?

- Hogy a fenébe ne! Bár sokért nem adtam volna, ha Porthost a citromsárga lovamon láthatom; legalább el tudtam volna képzelni, milyen lehettem jómagam, amikor Párizsba vetődtem. De nem tartóztatunk, Mousqueton; eredj, teljesítsd gazdád parancsát. Otthon találjuk Porthos urat?

- Otthon, uram - mondta Mousqueton -, de nincs valami virágos kedve.

Tovább ballagott a Nagy-Augusztinusok rakpartja felé, a két jó barát meg becsöngetett a boldogtalan Porthos ajtaján. A testőr már látta őket, amint az udvaron át közelednek, s persze a füle botját sem mozdította. Hiába is csöngettek.

Mousqueton eközben tovább folytatta útját, átment az Új Hídon, és két csont-bőr gebéjét terelgetve, megérkezett a Medve utcába. Ott, gazdája parancsa szerint az ügyész kapujának kopogtatójához kötötte a lovat s az öszvért, azután sorsukra bízva őket, visszatért Porthoshoz, és jelentette, hogy végrehajtotta a megbízatást.

A két nyomorult állat reggel óta nem evett; egy idő múlva rángatni kezdték az ajtó kopogtatóját, s olyan zajt csaptak, hogy az ügyész megparancsolta írnokának menjen, nézzen körül a szomszédságban, és tudja meg ki a ló meg az öszvér gazdája.

Coquenard-né asszony ráismert ajándék lovára meg az öszvérré, s eleinte nem értette, miért kapta vissza az állatokat, Porthos látogatása azonban csakhamar eloszlatta tájékozatlanságát. A testőr szeme, bár fékezte magát, haragtól villámlott; láttára halálosan megrémült lágyszívű kedvese. Mousqueton ugyanis nem titkolta el, hogy találkozott D'Artagnannal meg Aramisszal, és hogy D'Artagnan megállapította: a sárga ló az ő béarne-i gebéje, amelyiken Párizsba érkezett, és három tallérért adott túl.

Porthos találkozóra hívta az ügyésznét a Saint-Magloire kolostorba, és máris elköszönt. Az ügyész, amikor látta, hogy Porthos készülődik, meginvitálta ebédre, ám a testőr fenséges fölényvel utasította vissza a meghívást.

Coquenard-né minden ízében remegve érkezett meg a Saint-Magloire kolostorhoz; gyanította, micsoda fejmosásra számíthat, és szinte lenyűgözte Porthos gögös viselkedése.

Ami szitkot és szemrehányást hiúságában sértett férfi zúdíthat asszonyi fejre, Porthos egytől egyig mind az ügyészné lehorgasztott fejére zúdította.

- Jaj nekem! - szólt az asszony - pedig mindent a legjobban akartam. Egyik ügyfelünk lókereskedő, adósa volt az irodánknek, és nem akart fizetni. Adóssága fejében elfogadtam tőle az öszvért meg a lovat; fejedelmi hátasállat lesz mind a kettő, azt ígérte.

- Nos, asszonyom - mondta Porthos -, ha a kupecének csak öt tallérnál több adóssága volt, már akkor is szemtelen tolvaj.

- Az talán csak nem bűn, Porthos uram, ha olcsó vételre törekszünk? - mentegetődzött az ügyészné.

- Az nem, asszonyom, de aki olcsó vételre törekszik, az ne vegye rossznéven, ha barátai bőkezűbb barátokat keresnek.

Azzal Porthos sarkon fordult, s megtette az első lépést a távozásra.

- Porthos úr! Kérem, Porthos úr! - kiabált az ügyészné - hibáztam, elismerem, nem lett volna szabad alkudoznom, amikor ilyen lovagot akarok felszerelni!

Porthos nem válaszolt, megtette a következő lépést.

Az ügyészné sugárzó felhő közepette látta lelki szemeivel: hercegnők, márkinők sűrögnek körülötte, és aranyat hintenek lába elé.

- Ne hagyjon itt, az Isten szerelmére! Porthos úr, ne hagyjon itt, beszéljünk - jajveszékelt az asszony.

- Ha kegyeddel beszélgetek, cserbenhagy a szerencse - felelte Porthos.

- De kérem, mit kíván, beszéljen!

- Semmit, mert az is csak annyi, mintha kívánnék kegyedtől valamit.

Az ügyészné Porthos karjába csimpaszkodott, s a fájdalom tüzeiben így kiáltott:

- Porthos úr kérem, én csak egy tudatlan asszony vagyok; mit tudom én, mi az a ló? Mit tudom én, mi a lószerszám!

- Én bezzeg tudom; mért nem bízta rám, asszonyom? De kegyed takarékos volt, magyarán mondva: zsugori.

- Hibáztam, Kedves Porthos úr, de becsületszavamra jóvá teszem.

- Jóvá, de hogyan? - kérdezte a testőr.

- Figyeljen rám. Ma este Coquenard Chaulnes herceghez hivatalos jogi tanácskozásra; legalább két óra hosszat lesz oda, jöjjön el, kettesben leszünk, és megejthetjük a számadást.

- Végre valahára! Ez már beszéd, galambom!

- Hát megbocsát!

- Meglátjuk - szólt Porthos fenségesen.

S elköszöntek egymástól:

- Viszontlátásra, ma este.

- Az áldóját! - tűnődött Porthos távozóban - azt hiszem, végre bizalmas közelségbe kerülhetek Coquenard mester ládájával.

SÖTÉTBEN MINDEN MACSKA FEKETE

Porthos és D'Artagnan estéje, a várva várt este végre elérkezett.

D'Artagnan szokása szerint kilenc óra tájt jelentkezett miladynél. A hölgy bájos volt: még sosem fogadta ily kedvesen. Gascogne-ink szempillantás alatt látta, hogy milady megkapta a levelet, s a levél elérte célját.

Ketty lépett be, szorbetet hozott. Úrnője aranyos volt hozzá, kegyesen mosolygott, de jaj! szegény leány borús kedvében még csak észre sem vette milady kedveskedését.

D'Artagnan felváltva szemlélgette a két nőt, és szíve mélyén kénytelen volt bevallani, hogy a természet megtévedt, amikor megalkotta őket: az úri hölgynek hitvány, haszonleső lelket, a szobalánynak királynői szívet adott.

Tíz órakor a miladyn a nyugtalanság jelei mutatkoztak, D'Artagnan pedig megértette, miért; az asszony az órát nézte, felállt, leült, és mosolya ezt mondta D'Artagnannak: „Igen, maga nagyon kedves fiú, de még kedvesebb volna, ha távozna!”

D'Artagnan felállt, fogta a kalapját; milady csókra nyújtotta kezét, a fiatalember érezte a könnyű kéz szorítását, és jól tudta, hogy nem kacérságot kell belőle kiolvasnia, hanem hálát, amiért elmegy.

- Örülten szereti ez a nő - dörmögte. Aztán eltávozott.

Bezzeg nem várta most Ketty, sem az előszobában, sem a folyóson, sem a kapualjban. D'Artagnan nem tehetett mást: maga kereste meg a lépcsőt s a kis szobát.

Ketty tenyerébe hajtotta arcát, üldögélt és sírt.

Hallotta, hogy D'Artagnan bejön, de nem nézett föl; a fiatalember hozzálépett, megfogta a kezét; erre felzokogott.

D'Artagnan nem tévedett: milady megkapta a levelet, és féktelen örömeiben mindent elmondott a szobalánynak, majd jutalmul azért, hogy így teljesítette feladatát, egy teli erszényt adott neki.

Ketty a szobájába ment, földre dobta az erszényt, s az ott is maradt kinyitva, három-négy arany gurult szét belőle a szőnyegre.

D'Artagnan becézgetésére szegény lány feltekintett. D'Artagnan maga is elrémült, amikor meglátta feldúlt arcát; a lány könnyörögve kulcsolta össze a kezét, de egy szót sem mert szólani.

Bármily kevésbé érzélgős volt is D'Artagnan, érezte, hogy megindítja ez a néma fájdalom, de túlságosan is ragaszkodott terveihez, és legfőként a mostanihoz, ezért nem változtatta meg elhatározását. Megmondta Kettynek, hiába is reménykedik, nem térítheti el szándékától, de azt állította, hogy csupán a bosszú vezeti.

Ez a bosszú pedig annál is könnyebb volt, mert milady, nyilván arca pirosságát akarva leplezni kedvese előtt, lelkére kötötte Kettynek, oltson el minden fényt a lakásban, sőt még a saját szobájában is. Wardes grófnak még virradat előtt, teljes sötétségben kell távoznia.

Egy pillanat múlva milady léptei hallatszottak: most tért vissza szobájába. D'Artagnan rögtön behúzódott szekrényébe. Alig kuporodott össze, máris hallatszott a csengő hangja.

Ketty bement úrnőjéhez, és becsukta maga mögött az ajtót, de a két szoba közt oly vékony volt a fal, hogy D'Artagnan szinte szóról szóra hallhatta a két nő beszélgetését.

Milady valósággal mámoros volt az örömtől, újra elmondatta Kettyvel egészen apróra, hogyan zajlott le találkozása Wardes gróffal, hogyan fogadta az a levelét, hogyan válaszolt, milyen volt az arca, szerelmesnek látszott-e; szegény Ketty meg kénytelen-kelletlen állta a sarat, és el-elfúló hangon válaszolgatott a kérdések záporára, ám úrnője észre sem vette hangja fájdalmas csengését: ilyen önző a boldogság.

Azután, amikor mindjobban közeledett a találka órája, milady valóban minden fényt kioltatott a lakásban, megparancsolta Kettynek, térjen vissza szobájába, és mihelyt Wardes gróf jelentkezik, azonnal vezesse be.

Ketty nem sokáig várakozhatott. Alig vette észre D'Artagnan szekrénye kulcslyukán keresztül, hogy az egész lakás elsötétedik, elősuhant rejtekhelyéről, éppen, amikor Ketty becsukta a két szoba közötti ajtót.

- Mi ez a zaj? - kérdezte milady.

- Én vagyok - mondta halkán D'Artagnan - Wardes gróf.

- Jaj istenem! jaj, istenem! - rebegte Ketty - még a maga-szabta időt sem tudta megvárni!

- Miért nem lép be hát! - szólt milady, és reszketett a hangja. - Kedves, kedves gróf - tette hozzá -, jól tudja, mennyire várom!

A hívó szóra D'Artagnan szelíden félretolta Kettyt, és besuhant a szobába.

Ha van emberi lélek, amelyik átérzi a düh és a kín gyötrelmeit, a szerelmes lelke az, mikor kölcsönzött név leple mögött fogadja a boldog vetélytársának szóló szerelmi esküvéseket.

D'Artagnan váratlanul nehéz helyzetbe került, a féltékenység mardosta szívét, és majdnem annyira szenvedett, mint szegény Ketty, aki ugyanekkor odaát zokogott a másik szobában.

- Igen, gróf - szólt milady hízelegve, és gyengéden kezébe szorította a kezét -, boldog vagyok, mert szeme és beszéde minden találkozásunk alatt elárulta, mennyire szeret. Igen, én is szeretem. Elvárom, hogy holnap, igen, holnap zálogát adja annak, hogy gondol rám, s hogy el ne felejtsem, fogadja el tőlem ezt.

Egy gyűrűt húzott le ujjáról, és D'Artagnan ujjára húzta.

D'Artagnan emlékezett rá, hogy már látta az ékszer milady kezén: remek zafír volt, gyémánt-foglalatban.

Először önkéntelenül vissza akarta adni.

- Nem, nem - mondta milady -, tartsa meg a gyűrűt szerelmem jeléül. Különben is - tette hozzá felindultan -, ha elfogadja, nagyobb szolgálatot tesz vele, mintsem gondolná.

- Csupa titok ez a nő - mormogta magában D'Artagnan.

E pillanatban nem sokon múlt, hogy le nem leplezte önmagát. Már-már megnyílt a szája, hogy elmondja miladynek, kicsoda, és milyen bosszuló szándék hozta ide, a nő azonban így folytatta:

- Szegény báránycám, hajszaál híján megölte az a szörnyeteg gascogne-i.

Ez a szörnyeteg, ez ő volt.

- Fájnak még a sebei, szegénykém? - kérdezte milady.

- Nagyon - felelte jobb híján D'Artagnan.

- Ne féljen - suttogta milady -, megbosszulom még, irtózatosan!

„A teremtésit! - gondolta D'Artagnan -, még nincs itt a vallomás pillanata.”

Beletelt némi időbe, amíg e rövid párbeszéd után visszanyerte nyugalma, ámde bosszúért lihegő szándékai, melyek idehozták, közben nyomtalanul szertefoszlottak. Hihetetlen hatalmas volt fölötte ennek a nőnek: gyűlölte és egyben imádta; sosem hitte volna, hogy egy szívben megférhet két ilyen ellentét, sőt nemcsak megférhet, hanem támogatja is egymást furcsa, szinte démoni szerelemmé ötvöződve.

Eközben egyet ütött az óra, búcsúzni kellett; D'Artagnan az elválás pillanatában már csupán azt sajnálta, hogy mennie kell; szenvedélyesen búcsúztak el egymástól, és újabb pásztorórában állapodtak meg, egy hét múlva. Szegény Ketty remélte, hogy válthat egy-két szót D'Artagnannal, amikor a szobáján áthaladt, de milady személyesen kísérte ki a férfit a sötét folyosóra, és csak a lépcsőn vált el tőle.

Másnap reggel D'Artagnan Athos lakására sietett. A véleményét szerette volna hallani, különös kalandja után. Mindent elmondott neki; Athos több ízben összevonta szemöldökét.

- A kegyed miladyje - kezdte Athos - feslett nőszemély, de mégsem tette jól, hogy ilyen rútul becsapta; akárhogy vesszük is, félelmetes ellenséget szerzett magának.

Közben Athos szünet nélkül a gyémántfoglalatú zafírgyűrűt vizsgálgatta D'Artagnan kezén. Ezt D'Artagnan most a királyné gyűrűje helyett hordta: amazt gondosan elzárta egy ékszeres dobozba.

- A gyűrűmet nézi? - kérdezte a gascogne-i, és ugyancsak dagadt a keble a büszkeségtől, hogy ilyen értékes ajándékot fitogtathat barátai előtt.

- Igen - szólott Athos -, nagyon emlékeztet az egyik családi ékszerünkre.

- Ugye szép? - kérdezte D'Artagnan.

- Csodás! - válaszolt Athos - gyönyörű vize van; alig hiszem, hogy párja volna. A gyémántjáért cserélte?

- Dehogy - mondta D'Artagnan -, a szépséges angol, vagy inkább francia dáma ajándéka, mert bár sose kérdeztem, sőtül hiszem, hogy Franciaország a hazája.

- Miladytól kapta a gyűrűt? - kiáltott fel Athos, és hangjából nem volt nehéz megállapítani, milyen izgatott.

- Tőle bizony, ma éjszaka.

- Mutassa csak azt a gyűrűt - kérte Athos.

- Tessék - szólt D'Artagnan, és lehúzta ujjáról.

Athos szemügyre vette az ékszert, és feltűnően elsápadt, majd felpróbálta bal keze gyűrűs-ujjára: úgy illett rá, mintha rá szabták volna. A düh és bosszú felhője vetett árnyat a nemes úr máskor mindig nyugodt vonásaira.

- Nem lehet az övé, nem, ez lehetetlen - mondta -, hogyan kerülhetett volna ez a gyűrű milady Clarick kezébe? Pedig szinte hihetetlen, hogy két ékszer így hasonlítson egymásra.

- Ismeri ezt a gyűrűt? - kérdezte D'Artagnan.

- Először azt hittem, ismerem - szólt Athos -, de egész biztosan tévedek.

Vissza is adta D'Artagnannak, de továbbra is egyre nézte.

- Ejnye, D'Artagnan - szólalt meg egy pillanat múlva -, húzza le az ujjáról azt a gyűrűt, vagy fordítsa befelé a követ; oly kínzó emlékeket idéz fel, hogy nem tudnék odafigyelni a beszélgetésünkre. Hiszen tanácsért jött volna hozzám... Mintha azt mondta volna, hogy zsákutcába jutott, és nem tudja, mit tegyen... De várjon csak... mutassa még egyszer azt a zafírt; annak, amelyiket említettem, egyik lapja egy baleset során kicsorbult.

D'Artagnan megint lehúzta ujjáról a gyűrűt, és odaadta Athosnak.

Athos megremegett.

- Nézze csak, nézze - szólalt meg -, milyen furcsa!

És megmutatta D'Artagnannak a karcolást; igen, ott volt, Athos jól emlékezett rá.

- Kitől kapta hát, Athos, ezt a zafírt?

- Anyámtól, az pedig nagyanyámtól. Mint említettem, ősi családi ékszer... sosem kerülhetett volna ki a családból.

- És kegyed... eladta? - kérdezte tétován D'Artagnan.

- Nem - szólt Athos furcsa mosollyal -, elajándékoztam egy szerelmes éjszakán, ugyanúgy, ahogy most kegyednek ajándékozták.

Most aztán D'Artagnan esett gondolkodóba, örvényeket kezdett sejteni milady szívében, sötét, ismeretlen örvényeket.

Nem húzta vissza ujjára a gyűrűt, hanem zsebre vágta.

- Hallgasson rám, D'Artagnan - szólt Athos, és megfogta kezét -, tudja, hogy szeretem; ha volna fiam, jobban azt sem szeretném. Hallgasson rám, és higgyen nekem: hagyja békén azt a nőt. Nem ismerem, de valami azt súgja, hogy kárhozott lélek, van benne valami végzetes.

- Igaza van - mondta D'Artagnan. - Ott is hagyom; megvallom, engem is megrémít ez a nő.

- Lesz hozzá bátorsága? - kérdezte Athos.

- Lesz - felelte D'Artagnan -, mégpedig azonnal.

- Jól is teszi, fiacskám - szólt a nemes, és szinte apai szeretettel szorította meg a gascogne-i kezét. - Adja Isten, hogy ez a nő, aki éppen hogy belépett az életébe, ne hagyjon valami iszonyú emléket maga után!

D'Artagnan felé biccentett, mintegy annak jeléül, hogy nem haragudna, ha magára maradhatna gondolataival.

Amikor D'Artagnan hazatért, Kettyt találta lakásán: a lány őt várta. Egyhónapos láz sem dúlhatta volna fel jobban szegényt, mint az elmúlt álmatlan, gyötrelmes éjszaka.

Úrnőjétől hozott üzenetet az ál-Wardes-nek. Az asszonyt megrészegette az öröm, szinte esztét vette a szerelem: tudni akarta, mikor ajándékozza meg a szeretője még egy éjszakával.

A szegény Ketty pedig sápadozva, reszketve leste D'Artagnan válaszát.

Athos erősen hatása alatt tartotta a fiatalembert: D'Artagnant, most, hogy büszkesége kielégült, és bosszúja célba talált, mind öreg barátjának tanácsai, mind saját szívének intő szava arra bírta, hogy többé sose lássa miladyt. Tollat fogott hát, és mindössze ennyit válaszolt:

Asszonyom, ne várjon tőlem újabb találkozót: mióta felépültem, olyan sok az efféle tennivalóm, hogy rendet kell tartanom. Ha ismét kegyedre kerül a sor, szíves örömet értesítem.

Kézcsókkal Wardes gróf.

A zafírról bölcsen hallgatott a gascogne-i; talán fegyverül tartogatta milady ellen? vagy, mi csűrös-csavarás, így akarta megszerezni az anyagi fedezetet felszereléséhez?

Különben helytelen volna egy kor cselekedeteit egy másik kor szemszögéből megítélni. Amit napjainkban minden gavallér szégyellne, az akkortájt nagyon egyszerű volt, és egészen természetes, s a legjobb családból származó ifiurakat is rendszerint a szeretőjük tartotta el.

D'Artagnan lepecsételetlenül nyújtotta át a levelet Kettynek. A lány elolvasta, először meg sem értette, s amikor újra átfutotta, majd megháborodott örömeiben.

Micsoda boldogság! szinte el sem akarta hinni Ketty; D'Artagnan kénytelen volt előszóval is megismételni azt, amiről oly világosan szóltak az írott sorok; a szegény kislány pedig, bármily veszély elébe nézett is úrnője féktelensége miatt, rohant miladyhez a válaszlevéllel a Király térre, ahogy csak a lába bírta.

A szenvedő vetélytárs iránt a legszelídebb nő szíve sem ismer könyörületet.

Amily serényen Ketty járt a levéllel, éppoly serényen tépte fel milady, de alig olvasta el az első szót, elszürkült az arca; azután összegyűrte a papírt, majd villámló szemmel fordult Kettyhez.

- Mi ez a levél? - kérdezte.

- Mi volna, asszonyom? Válasz a kegyed levelére - felelte Ketty, és minden ízében reszketett.

- Nem! - csattant fel milady. - Nem! úri ember egy asszonynak nem írhat ilyen levelet!

Hirtelen megborzongott.

- Ó Isten! - mondta - csak nem tudja... - s elhallgatott.

Csikorgatta a fogát, arca hamuszürkére vált, az ablakhoz lépett, mintha nem kapna levegőt, de csupán arra volt ereje, hogy karját kinyújtsa; a lába cserbenhagyta, és egy karszékbe roskadt.

Ketty azt hitte, rosszul van; odarohant, hogy kikapcsolja, fűzőjét. De milady felpattant.

- Mit akarsz? - kérdezte - kezet merészelsz emelni rám?

- Azt hittem, rosszul van, asszonyom; segíteni akartam - felelt a szobalány egészen megrémülve úrnője arcának riasztó kifejezésétől.

- Hogy én rosszul vagyok? hogy én! hát mi vagyok én? nebáncsvirág? Ha engem megsértenek, én nem ájuldozom, hanem bosszút állok, megértteted!

És intett Kettynek, hogy távozzék.

BOSSZÚTERVEK

Este milady parancsot adott, hogy azonnal vezessék be D'Artagnan urat, mihelyt az, szokása szerint, megérkezik. Ám D'Artagnan nem jelentkezett.

Másnap Ketty megint felkereste a fiatalembert és részletesen elmondta, mi történt az előző napon: D'Artagnan mosolygott; bosszúja sikerült: milady féltékeny és tombol dühében.

Este milady még türelmetlenebb volt, mint az előző napon: megint hívatta a gascogne-it, ámde akárcsak tegnap, ma is hiába várta.

Másnap Ketty megjelent D'Artagnannál, nem volt oly vidám és eleven, mint a két előbbi napon: sőt, halálos szomorúság ült az arcán.

D'Artagnan megkérdezte szegény kislányt, mi baja Ketty azonban minden válaszul egy levelet húzott ki zsebéből, és átadta neki.

Milady írása volt, ezúttal azonban csakugyan D'Artagnan és nem Wardes gróf címére.

D'Artagnan felnyitotta és ezt olvasta:

Kedves D'Artagnan úr, nem szép, ha valaki így elhanyagolja barátait, különösen, ha ilyen nagy út áll előtte. Tegnap és tegnapelőtt hiába vártuk a sógorommal. Vajon így lesz ma este is?

Hálás tisztelője

Lady Clarick.

- Hát igen - mondta D'Artagnan -, vártam ezt a levelet. Ahogy Wardes gróf hitele csökken, úgy nő az enyém.

- Elmegy hozzá? - kérdezte Ketty.

- Hallgass ide, kicsikém - szólt a gascogne-i, azon igyekezve, hogy mentséget találjon önmagának, amiért megszegi Athosnak tett ígéretét -, ugye belátod, hogy rossz politika volna visszautasítani az ilyen nyílt felszólítást? Ha nem jelentkezem újra, milady nem tudja mire vélni elmaradásomat, megszimatolhatna valamit, és ki tudja, egy ilyen bosszúálló nő mi mindenre kapható?

- Jaj istenem! - mondta Ketty -, mindig úgy tudja forgatni a dolgokat, hogy igaza legyen. Pedig megint udvarol majd neki, és ha, ezúttal saját nevén, valódi mivoltában is megtetszik neki, bizony rosszabbul jár, mint az előző alkalommal!

Ösztöne részben megsúgta szegény lánynak, hogy mi következik.

D'Artagnan tőle telhetően megnyugtatta, és megígérte neki, hogy nem tántorítják el milady csábos mesterkedései.

Azt üzenté a lánnyal, hogy végtelenül hálás milady kedvességéért, és amint parancsolja, tisztelegni fog nála; írni azonban nem mert, félt, hogy nem tudja kellően elváltoztatni betűit, és milady gyakorlott szeme felismeri a keze vonását.

Pontban kilenc órakor a Király téren volt. Az előszobában várakozó cselédséget már nyilván figyelmeztették, mert alighogy belépett, s alig kérdezte meg, itthon van-e milady, az egyik inas máris rohant és bejelentette.

- Vezessék be - mondta milady kurtán, de oly élesen, hogy D'Artagnan meghallotta az előszobában.

Bevezették.

- Akárki jön, nem vagyok itthon - mondta milady -, megértették?

Az inas eltávozott.

D'Artagnan kíváncsian pillantott miladyre; sápadt volt, tekintete fáradt, vajon könnyek vagy álmatlan éjszaka jele? Szándékosan kevesebb világot gyújtottak, mint egyébkor, de a hölgy így sem rejthette el nyomtalanul a láz nyomait, mely két napja emésztí.

D'Artagnan szokása szerint hódolattal közeledett hozzá; az asszony minden erejét megfeszítette, hogy illendően fogadja; soha még dúlt arc így nem cáfolt rá kedves mosolyra.

Amikor D'Artagnan megkérdezte, hogy érzi magát, így felelt:

- Rosszul, nagyon rosszul.

- Akkor nyilván zavarom - szólt D'Artagnan -, jobban tenné, ha pihenne; megyek is.

- A világért sem - mondta milady -, sőt inkább maradjon D'Artagnan úr, kedves társasága nagyon üdítő.

- Hm! - gondolta D'Artagnan -, sosem volt még ilyen kedves; jó lesz vigyázni.

Milady talán még soha nem volt ilyen búbájós, a beszélgetésben is szinte sziporkázott. Egy időre elcsitult láza ismét visszatért, visszavarázsolta szemének ragyogását, arcára a pírt, ajkának bíborszínét. D'Artagnan előtt ismét ott állt Circe, aki egyszer már leigázta bűvöletével. Kihunytnak hitt, de hamu alatt egyre parázsló szerelme ismét lángot vetett szívében. Milady mosolygott, és D'Artagnan úgy érezte, lelke üdvösségét is eladná a mosolyáért.

Volt egy pillanat, amikor már-már azt hitte, nyugtalankodik a lelkiismerete.

Milady mind közlékenyebbnek mutatkozott. Megkérdezte D'Artagnant, van-e szeretője.

- Ó jaj! - mondta D'Artagnan, és igyekezett minél érzelmesebben rezgetni a hangját - kegyed igazán szívtelen! Tőlem kérdezi ezt, tőlem, aki mióta megláttam, kegyednek szentelem minden sóhajom, minden leheletem!

Milady furcsán mosolygott.

- Szóval szeret? - kérdezte.

- Hát ki is kell mondanom? hát nem vette észre?

- De igen, ám tudja; minél büszkébb egy szív, annál nehezebb megszerezni.

- Engem nem riaszt el semmi nehézség - szólt D'Artagnan -, engem csupán a lehetetlen riaszt el.

- Az igazi szerelemnek - mondta milady -, semmi sem lehetetlen.

- Semmi, asszonyom?

- Semmi - felelte milady.

- A fenét! - gondolta magában D'Artagnan - ugyancsak megfordult a szél. Talán bizony belém szeretett a szeszélyes dáma? Talán most nekem szán afféle zafírkövet, amelyet Wardes gróf helyett kaptam tőle?

D'Artagnan lendületesen közelebb tolta hozzá a székét.

- És szavakon kívül - szólt milady -, mivel hajlandó még bebizonyítani szerelmét?
  - Mindennel, amit kíván. Csak a parancsot várom, én készen állok.
  - Mindenre?
  - Mindenre! - kiáltotta D'Artagnan, mert előre tudta, hogy nem sokat kockáztat ígéretével.
  - Hát akkor beszéljünk! - szólt milady, és most ő húzta közelebb karosszékét D'Artagnanhoz.
  - Hallgatom, asszonyom - mondta a fiatalember.
- Milady egy pillanatig gondterhelten hallgatott, mintha habozna, majd mint aki döntésre jut, így beszélt:
- Van egy ellenségem.
  - Kegyednek, asszonyom! - kiáltotta D'Artagnan meglepetést színélve - uramisten, hogy lehet az? Hisz kegyed olyan szép és olyan jó!
  - Halálos ellenségem.
  - Igazán?
  - Oly kegyetlenül megsértett, hogy kettőnk közül valamelyiknek pusztulnia kell. Számíthatok-e segítségére?
- D'Artagnan tüstént megértette, mire céloz a bosszút lihegő nő.
- Számíthat, asszonyom - felelte színpadiasan -, karommal, életemmel éppúgy rendelkezik, mint szerelmemmel.
  - Tehát - szólt milady -, ha olyan nagylelkű is, mint amilyen szerelmes...
- Elhallgatott.
- Akkor? - kérdezte D'Artagnan.
  - Akkor -, szólt milady rövid szünet után -, mától fogva kegyednek semmi sem lehetetlen, jegyezze meg.
  - Asszonyom, túlságosan is elhalmoz kegyeivel! - kiáltotta D'Artagnan térdre omolva, és csókjaival borította milady kezét; a nő pedig tűrte csókjait.
  - Állj bosszút azon a hitvány Wardeson! - mormolta maga elé - nekem meg lesz rá gondom, hogy utána kitessékeljelek, ostobák ostobája, kétlábbon járó penge!
  - Add csak ide magad önként, miután ily pimaszul kigúnyoltál, képmutató, veszélyes nőszemély - dűnnyögte magának D'Artagnan -, hadd nevessek a szemed közé azzal együtt, akit az én kezemmel akarsz megölni.
- És felemelte a fejét.
- Készen vagyok - mondta.
  - Tehát megértette, kedves D'Artagnan! - szólt milady.
  - A szeméből lesem el minden gondolatát.
  - Enyém tehát a karja, melyet máris oly nagy hírnév övez?
  - Akár ebben a pillanatban.

- De hogyan hálálhatom meg jó szolgálatát? Jól tudom, milyen a szerelmes férfi: semmiért semmit nem csinál.

- Egy választ kívánok csupán, és kegyed tudja, mi az - felelte D'Artagnan -, csupán ez lehet méltó kegyedhez és hozzám!

És szelíden magához vonta az asszonyt.

Az alig tiltakozott.

- Számító! - mormolta mosolyogva.

- Igen! - kiáltotta D'Artagnan, akit egészen felkavart a szenvedély, melyet ez a nő újra meg újra felszított a szívében - igen! Mert oly nagy ez a boldogság, hogy szinte magam is alig hiszem, és mindig attól félek, hogy szertefoszlik, akár az álom, azért sietek úgy valóra váltani.

- Szolgálja hát meg, amit boldogságnak nevez.

- Parancsoljon velem - szólt D'Artagnan.

- De őszintén beszél? - kérdezte milady, aki még most sem hitt neki egészen.

- Nevezze meg a gyalázatost, aki miatt szép szeme könnyet hullatott.

- Honnan veszi, hogy sírtam? - kérdezte az asszony.

- Azt gondoltam...

- A magamfajta asszony nem sír soha - mondta milady.

- Annál jobb! De mondja meg hát a nevét.

- Éppen ez a név a legfőbb titkom, ugye tudja!

- Márpedig tudnom kell a nevét.

- Igen, tudnia kell; nem mondhatja, hogy nem bízom magában!

- Végtelenül boldoggá tesz. Hogy hívják?

- Hiszen ismeri.

- Igazán?

- Igazán.

- Csak nem valamelyik barátom? - kérdezte D'Artagnan színleg tétovázva, hogy a tudatlanság látszatát keltse.

- Szóval, ha valamelyik barátja volna, akkor habozna! - csattant fel milady. Fenyégetően villámlott a szeme.

- Ha tulajdon testvérem volna, akkor sem haboznék! - kiáltotta D'Artagnan lelkesen.

A gascogne-i kockázat nélkül vitézkedett, mert tudta, kire sújt.

- Szeretem, hogy ilyen szolgálatkész - szólt milady.

- Elég baj, ha csak ezért szeret - sóhajtotta D'Artagnan.

- Önmagáért is szeretem - mondta az asszony, és megfogta a kezét.

A tüzes kézszorítástól D'Artagnan megborzongott, mintha rá is átcsapott volna milady lázas forrósága.

- Szeret hát, szeret! - kiáltotta. - Ó, ha ez igaz, megtévelyít a boldogság.

És átfonta karjaival. Megcsókolta; az asszony nem vonta el ajkát, de nem csókolta vissza.

Ajka hideg volt; mintha szobrot csókolt volna.

Mégis megittasult az örömtől, és felvillanyozta a szerelem; már-már komolyan vette milady szerelmét, már-már komolyan vette Wardes aljasságát. Ha e percben Wardes a keze közé kerül, meg is ölte volna.

Milady élt az alkalommal.

- A neve... - kezdte most már ő maga.

- Tudom: Wardes! - kiáltotta D'Artagnan.

- Ezt honnan tudja? - kérdezte milady. Mindkét kezével a férfi karjába markolt, és lelke mélyét kutatta pillantásaival.

D'Artagnan rájött, hogy tovább ment a kelleténél, és hibát követett el.

- Beszéljen hát, beszéljen! - ismételte milady - honnan tudja?

- Hogy honnan tudom? - kérdezte D'Artagnan.

- Igen!

- Onnan, hogy tegnap este társaságban voltam, és ott Wardes egy gyűrűt mutogatott; azt mondta, kegyedtől kapta ajándékba.

- Gyalázatos! - kiáltotta milady.

Gondolhatjuk, milyen visszhangot vert a jelző D'Artagnan szíve mélyén.

- Tehát? - folytatta az asszony.

- Tehát bosszút állok a bitangon - folytatta D'Artagnan olyan hangon, mintha ő maga volna don Japhet D'Armenie.

- Köszönöm, vitéz barátom! - kiáltotta milady - és mikor?

- Holnap, vagy éppen a pillanatban; amikor akarja.

Milady csaknem rávágta: „Ebben a pillanatban”, de azután meggondolta; mégiscsak tapintatlanság volna D'Artagnannal szemben ez a sürgetés.

Különben is ezeregy oka volt az óvatosságra, ezeregy tanácsa védelmezője számára, hogy tanúk nélkül számoljon le a gróffal. Ehhez néhány szóval maga D'Artagnan járt a kezére.

- Holnap - mondta miladynek -, bosszút állok, vagy meghalok.

- Nem! - szólt az asszony - bosszút áll, de nem hal meg. Wardes gyáva.

- Nőekkel talán igen, de férfiakkal nem. Ezt már kitapasztaltam.

- Igaz, de ha jól emlékszem, amikor párbajoztak, nem panaszkodhatott a szerencséjére.

- A szerencse igazi szajha, ma rám mosolyog, holnap rám se néz.

- Tehát máris tétovázik.

- Isten ments, dehogyis tétovázom, de vajon méltányos-e, ha esetleg a halálba küld, anélkül hogy némi reménynél több jutalomban lehetne részem?

Milady ránézett, és pillantása ezt kérdezte:

- Ha csak ennyit kíván, miért nem beszél?

És pillantását rögtön szóval is megmagyarázta:

- Kérése nagyon is jogos - mondta kedvesen.
- Ó! maga angyal - szólt a fiatalember.
- Mindenben megegyeztünk tehát? - kérdezte az asszony.
- Mindenben, életem, egyet kivéve!
- De ha mondom, hogy szeretem! Miért nem bízik bennem?
- A holnap már nem az enyém, nem várhatok.
- Csend! Úgy hallom, jön a sógorom: nem fontos, hogy itt találja.

Csöngetett. Ketty lépett be.

- Erre menjen, ezen az ajtón - mondta milady, és kinyitott egy piciny tapétaajtót -, jöjjön vissza tizenegykor, akkor befejezzük ezt a beszélgetést; Ketty majd bevezeti.

Szegény lány majdnem összeroskadt e szavaktól.

- No mi lesz, kisasszony! Mit áll itt, mint a sóbálvány! Tessék, tessék, kísérje ki a lovagot. Este tizenegykor pedig, ugye hallotta, találkozunk!

Úgy látszik, tizenegykor fogadja minden hódolóját - gondolta D'Artagnan -, lám, a szokás hatalma.

Milady felé nyújtotta kezét. D'Artagnan gyengéden megcsókolta.

- Nono, D'Artagnan - tűnődött távozóban, és alig vetett néhány szót feleletül szegény Kettynek -, csak okosan, ne légy ostoba; mi tagadás, ez a nő sötét gonosztevő. Vigyázz!

MILADY TITKA

Bárhogy kérlelte is Ketty, D'Artagnan nem tért be hozzá nyomban a látogatás után, hanem elsietett a palotából; erre két oka volt: először is így megmenekült minden szemrehányástól, fejmosástól, kérleléstől; másodsor azon volt, hogy tisztán lásson a saját, és ha lehet, milady gondolataiban.

Egy mindenesetre máris egészen világos; örülden szereti miladyt, az pedig kutyába sem veszi őt. A fiatalember néhány pillanatra belátta, legjobban tenné, ha hazamenne, s egy hosszú levélben bevallaná miladynek, hogy Wardes meg ő mind a jelen pillanatig egy és ugyanaz a személy, és így nem vállalhatja, hogy megöli Wardest, hacsak öngyilkosságot nem követ el. Ám benne is böszülten tombolt a bosszúvágy: most már saját neve alatt is meg akarta kapni a nőt; többé-kevésbé édesnek érezte a bosszút, ezért nem is akart róla lemondani.

Ötször-hatszor körülsétált a Király téren, tíz lépésenként visszafordult, milady ablakait figyelte: a zsalugáterek mögül kivilágított a lámpafény; persze, most jobban ráér a hölgy, nem siet úgy a szobájába, mint előző alkalommal.

Végre kialudt a lámpa.

A világossággal együtt mintha tétovázását is elfűjták volna; D'Artagnan visszaemlékezett az első éjszaka minden apró részletére, szíve kalapált, homloka lázban égett, belépett a palotába, és berontott Ketty szobájába.

A lány halottsápadt volt, minden ízében reszketett, és vissza akarta tartani kedvesét, ámde milady résen állt, meghallotta a zajt, és tudta, hogy D'Artagnan megérkezett. Kinyitotta az ajtót.

- Jöjjön - szólt hozzá.

És mindezt oly vérlázítóan szemérmetlenül, oly hihetetlen pimaszul, hogy D'Artagnan alig hitt szemének, fülének. Azt gondolta, valami képtelen kalandba bonyolódott, amelyet csak álmában él meg az ember.

És mégis berohant miladyhez; valami olyan vonzerő rántotta magával, mint a vasat a mágnes.

Bezárult mögöttük az ajtó.

Most Ketty ugrott oda az ajtóhoz. Féltékenység, düh, sértett büszkeség, egyszóval, valahány szenvedély csak szerelmes asszonyi szívet marcangolhat, mind, mind azt kiáltotta benne: valljon be mindent, ám, ha elmondja, hogy maga is közrejátszott a cselszövésben, örökre elveszett, és ráadásul elveszett számára D'Artagnan is. Ez a végső szerelmi sugallat rávette hát a végső áldozatra.

D'Artagnan pedig elérte vágyai netovábbját: most már nem vetélytársának szerelmét orozza el, most már, úgy látszik, neki szól a szerelem. Lelke mélyén, titkon azt súgta ugyan egy hang, hogy ő csupán a bosszuló kard, melyet megsimogatnak, mielőtt halált osztana, de a gőg, a hiúság, az esztelenség elnémította ezt a hangot, elfojtotta halk szavát. Meg aztán a mi gascogne-ink - hiszen ismerjük derekas önbizalmát - összemérte magát Wardesszal, és azt kérdezte, miért ne szerethetnék tulajdonképpen őt is önmagáért.

Szóval mindenestül belemerült a pillanat élményébe. Már nem a végzet hordozóját látta miladyben, akitől nemrégiben iszonyodva hátrált meg egy pillanatra: tüzes, szenvedélyes szeretőjeként tartotta karja közt, s az asszony, mintha maga is igazi szerelmet érezne, testestül-lelekestül odaadta magát neki. Két-három óra telt el így.

Idő múltával aztán elcsitult a két szerelmes mámore; milady tért vissza először a valósághoz - ő nem akart annyira megfélemlkezni mindenről, mint D'Artagnan -, és megkérdezte a fiatalembert, pontosan kitervelte-e már, hogyan képzei másnap az összezapást Wardes gróffal.

D'Artagnan gondolatai azonban már egészen másfelé kanyarodtak; ostobán megfélemlkezve magáról és hízelegve azt felelte, hogy későre jár, kár olyan viadallal törődni, amelyben kard feszül a kardnak.

Milady megrémült, hogy D'Artagnan ennyire félvállról veszi azt, ami neki egyedül fontos, és még hevesebben ostromolta a fiatalembert kérdéseivel.

D'Artagnan egy pillanatig sem vette komolyan az egész képtelen párbajt, és szerette volna másra terelni a beszélgetést, de nem győzte erővel.

Milady fölényes értelme és vasakarata pontos mezsgyét szabott a beszélgetésnek, és erre kényszerítette D'Artagnant.

A gascogne-i azt hitte, nagyon szellemes, ha azt tanácsolja miladynek, bocsásson meg Wardesnek, és hagyjon fel bosszúterveivel.

Ám az asszony már az első szavakra felfortyant és odábbhúzódt.

- Csak nem fél, kedves D'Artagnan? - kérdezte metszően, gúnyosan, és hangja különösen csengett a félhomályban.

- Mit képzelsz, szívem! - felelte D'Artagnan - de hátha nem is olyan nagy bűnös ez a szegény Wardes, mint hiszi?

- Mindegy - szólt komolyan milady -, megcsalt, és ha megcsalt, nem élhet tovább.

- Haljon is meg, ha úgy döntött felőle! - szólt D'Artagnan oly eltökélten, hogy milady úgy érezte, szolgálatkészsége minden próbát megáll.

Megint közelebb húzódt hozzá.

Ki tudja, milyen hosszú volt miladynek az éjszaka? Ami D'Artagnant illeti, úgy érezte, két órát sem töltött kedvesénél, amikor a hajnal fénye átderengett a zsalugáterek résein, és csakhamar fakó fény szüremlett a szobába.

Amint milady látta, hogy D'Artagnan készülődik, még egyszer emlékeztette ígéreterre, hogy bosszút áll Wardeson.

- Készségesen - mondta D'Artagnan -, előbb azonban szeretnék megbizonyosodni valamiről.

- Miről? - kérdezte milady.

- Arról, hogy szeret.

- Eléggé bebizonyítottam, úgy hiszem.

- Igaz, és ezért testestül-lelkestül kegyedé vagyok.

- Köszönöm, hős lovagom! De én már bebizonyítottam szerelmemet, és most kegyeden a sor; remélem nem marad adósom.

- Efelől bizonyos lehet. De ha úgy szeret, ahogy mondja - folytatta D'Artagnan -, nem félt egy kicsit?

- Mitől félténém?

- Hogy súlyosan megsebesülök, sőt talán meg is ölnek.

- Lehetetlen - szólt milady -, aki ilyen bátor és ilyen mestere a kardnak, azt nem érheti baj.
- Nem örülne jobban - kérdezte D'Artagnan -, ha megtalálnám a módját, hogy bosszút álljak, s a párbajt is elkerüljem?

Milady némán figyelte szerelmesét: a hajnal korai, fakó fényében, különös, baljós kifejezés ült világoskék szemében.

- Most már csakugyan azt hiszem, hogy tétovázik - szólalt meg.
- Nem tétovázom, csak valóban sajnálom szegény Wardes grófot, mióta nem szereti, és úgy érzem, egy férfinak már az kegyetlen büntetés lehet, ha elveszti szerelmét: minden más büntetés fölösleges.
- Ki mondta, hogy szerettem? - kérdezte milady.
- Most talán, nem túl nagy önhietség, ha feltételezem, hogy már mást szeret - hízelt a fiatalember -, én pedig, ismétlem, szívemen viselem a gróf sorsát.
- Kegyed? - kérdezte milady.
- Igen, én.
- És miért éppen kegyed?
- Mert csak én tudom...
- Mit?

- Hogy korántsem annyira bűnös, vagyis nem volt annyira bűnös, mint hiszi.

- Mit beszél! - szólt a milady nyugtalanul - szóljon világosan, igazán fel nem foghatom, mire céloz.

D'Artagnan karja közt feküdt, s ahogy nézte a férfit, szeme lassanként felparázslott.

- Nos, én igazi lovag vagyok! - mondta D'Artagnan, és eltökélte, hogy tiszta vizet önt a pohárba - és mióta elnyertem szerelmét, igen, biztosan elnyertem, mert így van, ugye?...
- Tökéletesen, de folytassa.
- Nos, úgy érzem, szinte mámoros vagyok és meg kell mondanom, tartozom egy vallomással.
- Vallomással?
- Ha kételkedném a szerelmében, nem mondanám el, hiszen szeret, szépségem, gyönyörűségem? Ugye szeret?
- Persze.
- Akkor hát meg is bocsát, ha vétkeztem kegyed ellen éppen azért, mert szeretem.
- Esetleg!

D'Artagnan elbűvölően mosolygott, és szája milady száját kereste, de az asszony eltolta magától.

- A vallomást! - szólt elsápadva - hadd hallom a vallomást!
- Múlt csütörtökön találkára hívták Wardest ide, ugyanebbe a szobába, igaz, vagy nem?
- Én? Nem igaz! - mondta milady oly határozottan és oly közönyösen, hogy D'Artagnan, ha nem lett volna teljesen bizonyos a dolgában, megingott volna.
- Ne hazudjon, csillagom - mondta D'Artagnan mosolyogva -, úgyis hiába.

- Micsoda? Beszéljen hát! Ne gyötörjön!
- Csak nyugodtan! Kegyed semmit sem vétett ellenem, s én máris meg bocsátottam!
- Beszéljen, beszéljen!
- Wardesnak semmi oka nincs a büszkeségre.
- Miért? Hisz az imént éppen uraságod mondta, hogy a gyűrűt...
- A gyűrűt, szívem, én kaptam. Csütörtökön Wardes gróf, máma D'Artagnan: mindkettő én vagyok.

Oktondi fejje azt várta, hogy az asszony meglepődik, elszégyelli magát, és az érzelmek vihara könnyzáporba fullad, de ugyancsak tévedett, és tévedése nem tartott sokáig.

Sápadtan, rémületesen könyökölt fel a nő, vadul mellbe taszította D'Artagnant, és kiugrott az ágyból.

Már csaknem egészen világos volt.

D'Artagnan pongyolájánál fogva tartotta vissza, belemarkolt a finom hindu kelmébe, és bocsánatot akart esedezni, a nő azonban erőszakos, elszánt lendülettel menekülni próbált, batiszt köntöse szétszakadt, és elővillant csupasz válla: egyik fehérén gömbölyödő vállán D'Artagnan leírhatatlan megrökönyödéssel ismerte fel a lilium jegyét, a hóhér kezének lemoshatatlan gyalázatot jelző bélyegét.

- Nagy isten! - kiáltott fel, és elengedte a köntöst.

Elnémulva, dermedten, mozdulatlanul feküdt az ágyban.

Rémületéből a milady nyomban sejtette, hogy leleplezték. D'Artagnan biztosan mindent látott, most már tudja a titkot, a szörnyű titkot, melyet rajta kívül senki nem is gyanít.

Megfordult, nem is tomboló némbor volt már, hanem megsebzett nőstény tigris.

- Hah, nyomorult! - üvöltötte - gyalázatosan lépre csaltál, és még a titkom is tudod! Most meghalsz!

Öltözőasztalához rohant, felnyitott egy intarziás ládikót, lázasan, remegve aranymarkolatú, keskeny éles töröcskét vett ki belőle, s egyetlen szökkenéssel a hiányos öltözetű D'Artagnannál termett.

A fiatalember, mint tudjuk, bátor volt, mégis megrémítették a dúlt vonások, az iszonyúan kitágult pupillák, a sápadt arc és a vérvörös száj; falhoz hátrált az ágyban, mintha kígyó csúszna feléje; izzadt tenyere közben a kardjára tapintott: kihúzta hüvelyéből.

Milady azonban rá sem hederített a kardra, hanem igyekezett visszajutni az ágyba, hogy a férfit ledöfje, és csupán akkor torpant meg, mikor a penge éles hegye a kebléhez nyomódott.

Erre kezével igyekezett megragadni a kardot, D'Artagnan azonban mindegyre elhárította kapkodó kezét; hol a szemét, hol a mellét fenyegette, és közben lecsúszott az ágyról, visszavonulóban a Ketty szobájába nyíló ajtó felé.

Milady közben vadul, őrjöngve támadta, és rémülten üvöltözött.

Szinte párbaj volt már ez, és D'Artagnan lassanként visszanyerte nyugalmát.

- Brávó, szép asszony, brávó! - mondta neki - annyit azonban mondhatok, jó lesz, ha minél hamarabb abbahagyja, különben a szép arcára is rápingálok egy liliumot.
- Aljas! gyalázatos! - üvöltött milady.

D'Artagnan azonban, folyvást az ajtót keresve, szívéssen védekezett.

A dulakodás közben az asszony sorra döntögette a bútorokat, hogy a fiatalemberhez férközzék, az pedig a bútorok mögé húzódott, hogy védelmet találjon; a nagy zajra Ketty rájuk nyitott.

D'Artagnan szakadatlanul úgy taktikázott, hogy minél közelebb jusson az ajtóhoz, és már csupán három lépésnyire volt tőle. Egyetlen ugrással Ketty szobájában termett, villámgyorsan becsapta az ajtót, és teljes erejéből tartotta, míg Ketty rá nem tolta a reteszeket. Milady nőt meghazudtoló erővel megpróbálta kidönteni az ajtaját eltorlaszoló dúcot, s amikor érezte, hogy ez lehetetlen, őrlöngve kezdte döfködni törével; néhányszor teljes vastagságában át is dőfte a vastag deszkát.

Valamennyi dőfését hajmeresztő átkozódással kísérte.

- Gyorsan, Ketty, gyorsan - szólt halkan D'Artagnan, miután rátolták a reteszeket -, segíts kijutnom a palotából, mert ha megvárjuk, amíg körbe kerül, agyonveret a lakájaival.

- De így pucéron nem mehet ki az utcára! - mondta Ketty.

- Igaz - mondta D'Artagnan, aki csak most eszmélt rá, miféle öltözetben van -, igaz; adj rám hát valamit, de siessünk; értsd meg, életre-halálra megy a dolog.

Ketty nagyon is jól értette: szempillantás alatt virágmintás szoknyát, női köpenykét kanyarított D'Artagnanra, és főkötőt nyomott a fejébe; mezítlén lábára papucsot húzott, és lerohant vele a lépcsőn. Még éppen jókor: milady máris csengetett, és felverte az egész palotát. A kapus épp abban a pillanatban eresztette ki D'Artagnant, amikor milady, ugyancsak hiányos öltözkében, feléje kiáltott, az ablakból:

- Ne nyiss kaput!

HOGYAN SZEREZTE MEG ATHOS, FŐLÖTTÉBB KÉNYELMESEN, A FELSZERELÉSÉT

A fiatalember menekült, az asszony pedig tehetetlenül rázta utána az öklét. Amikor D'Artagnan eltűnt az utcasarkon, milady ájultan roskadt le a szobában.

D'Artagnan oly izgatott volt, hogy eszébe sem jutott, mi lesz Kettyvel; keresztülrohant fél Párizson, és csupán Athos ajtaja előtt állapodott meg. Feldúlt lelkiállapota, a rémület ösztökéje, az időről időre nyomába szegődő őrzérek és a kora reggel máris dolga után látó egy-két serény polgár gúnykacaja - mindez csak még vadabb rohanásra ösztönözte.

Végigloholt az udvaron, felszaladt két emeletet, és olyan vadul kezdett dörömbölni, hogy majd betörte Athos ajtaját.

Grimaud nyitott ajtót; még most is laposan, álmosan pislogott. D'Artagnan olyan rohammal tört be a szobába, hogy kis híján feltaszította.

A szerencsétlen fickó még szokásos némaságáról is megfeledkezett: megoldódott a nyelve.

- Nonono! - engedte ki a hangját - hova szalad, hugicám? Mi szél hozta a furcsa madárkát?

D'Artagnan feje tetejére tolta a főkötőt, és előhúzta kezét a köpönyeg alól; bajuszáról, csupasz kardjáról most vette csupán észre a szegény Grimaud, hogy férfi áll előtte...

Azt hitte, valami gyilkos.

- Segítség! Segítség! - kezdett kiabálni.

- Hallgass, szerencsétlen! - szólt a fiatalember. - D'Artagnan vagyok, meg sem ismersz? Hol a gazdád?

- D'Artagnan úr! - kiáltotta, Grimaud - lehetetlen.

- Grimaud - szólalt meg Athos, és hálóköntösben kilépett szobájából -, ha nem csalódom, beszélni merészelsz!

- De uram! csak...

- Csend!

Grimaud most már csak ujjával mutatott D'Artagnanra.

Athos felismerte cimboráját, és bármily közönyös volt is egyébként, nem állhatta meg, hogy fel ne kacagjon. Volt rá bőven oka, ha elnézte a kacifántos maskarát: félrekapott főkötőt, a cipő orrát söprő szoknyát, a felgyűrt ruhaujját, s az izgalomtól felborzolt bajuszt.

- Ne nevéssen, barátom! - kiáltott fel D'Artagnan - az Istenért, ne nevéssen, mert lelkem üdvére mondom, nincs ok a nevetésre.

Oly ünnepélyesen, oly őszinte rémülettel ejtette ki a szavakat, hogy Athos azonnal megfogta a kezét.

- Csak nem sebesült meg, barátom? - kérdezte - milyen sápadt!

- Nem sebesültem meg, de valami iszonyú dolog történt velem. Egyedül van, Athos?

- Ej, az áldóját! Hát mit képzelsz, ki volna nálam ilyenkor?

- Jó, jó.

És D'Artagnan Athos szobájába rohant.

- Beszéljen hát! - szólt Athos, miután bezárta az ajtót, és rátolta a reteszt, hogy ne zavarhassák őket. - Meghalt a király? Megölte a bíborost? Egész ki van kelve a képéből: na rajta, beszéljen már, igazán meghalok az izgalomtól.

- Athos - mondta D'Artagnan, miközben előkészálódott a női ruhából, és egy szál ingben állt Athos előtt -, előre megmondom: hihetetlen, fantasztikus históriát fog hallani.

- Először vegye föl ezt a hálókabátot - szólt barátjához a testőr.

D'Artagnan belebújt a köntösbe, de még most is oly izgatott volt, hogy jobb kezét dugta a bal ruhaujjba.

- Szóval? - kérdezte Athos.

- Szóval - felelte D'Artagnan, miközben Athos felé hajolt, hogy halkán a fülébe súgja szavait -, milady vállán bélyeg van: tüzes liliom.

- Ah! - kiáltott fel a testőr, mint akit szíven találtak.

- Mondja - folytatta D'Artagnan -, bizonyosan tudja, hogy az a másik csakugyan belehalt?

- *A másik?* - felelt Athos oly tompán, hogy D'Artagnan alig hallotta.

- Igen, az, akiről Amiens-ben beszélgettünk azon a bizonyos napon.

Athos felnyögött, és kezébe temette arcát.

- Ez itt - folytatta D'Artagnan - huszonhat-huszonnyolc éves nő lehet.

- És szőke - szólt Athos -, ugye szőke?

- Igen.

- Szeme halványkék, furcsán ragyogó, szempillája, szemöldöke fekete?

- Úgy van.

- Nyúlánk, arányos? A bal szemfoga melletti foga hiányzik.

- Úgy van.

- A liliom piciny, vörhenyeges, és szinte elmosta már a sokféle kenőcs.

- Úgy van.

- De a múltkor azt mondta, hogy angol!

- Miladynek szólítják, de azért lehet francia. Ennek ellenére Winter lord csupán a sógora.

- Látnom kell ezt a nőt, D'Artagnan!

- Vigyázzon, Athos, vigyázzon; valamikor meg akarta őt ölni; miladyt nem olyan fából faragták, hogy ezt elfeledte volna, s az ő keze ritkán véti el a célt.

- Mukkanni sem mer, önmagát leplezné le.

- Mindenre kapható! Láttá már dühöngeni?

- Nem - szólt Athos.

- Tigris, nőstényoroszlán! Hej, kedves Athos! attól tartok, iszonyú ellenséget szereztem kettőnknek!

És mindent elmondott: milady őrjöngő dühét, gyilkos átkait.

- Igaza van - szólt Athos -, bizisten, az életem fabatkát sem ér. De holnapután szerencsére úgyis elmegyünk Párizsból, minden valószínűség szerint La Rochelle-be, s ha mi elmegyünk...

- A világ végére is nyomon követi, Athos, ha egyszer felismerte; hagyja hát, hadd tombolja ki egyedül rajtam a dühét.

- Eh, fiacskám! bánom is én, ha megöl! - szólt Athos - vagy azt hiszi tán, úgy szeretek élni?

- Valami szörnyű titok van itt, Athos! Ez a nő a bíboros kéme, erre mérget veszek.

- Akkor pedig vigyázzon magára. Ha a londoni kalanddal nem szerezte meg a bíboros őszinte bámulatát, a gyűlöletét nyilván megszerezte, mivel azonban forma szerint végeredményben a bíboros nem köthet magába, de a mérget azért mégiscsak ki kell adnia - már csak annál is inkább, mert ő a bíboros -, hát nagyon vigyázzon! Egyedül ki se dugja szobájából az orrát; amikor étkezik, legyen óvatos: ne bízson senkiben, a saját árnyékában se.

- Még jó - mondta D'Artagnan -, hogy csupán holnapután estig kell megúsznom szárazon, mert ha egyszer a csapatnál leszünk, remélem, csupán férfiakkal kell megverekednünk.

- Ilyeténképpen - szólt Athos - felhagyok remete szándékaimmal, és mindenüvé elkísérem; menjen haza a Sírások utcájába, én is megyek.

- Igaz, hogy nincs messze - szólt D'Artagnan -, de így azért mégsem mehetek.

- Nem is - felelte Athos. És meghúzta a csengőt.

Grimaud belépett.

Athos odaintette: menjen D'Artagnanhoz, és hozza el a ruháját.

Grimaud visszabólintott: világosan érti a parancsot. Máris elindult.

- Mindez nagyon szép, kedves barátom - folytatta Athos -, de felszerelésünk dolgában nem sokat ér; mert ha nem tévedek, minden gönce miladynél maradt, neki pedig nyilvánvalóan kisebb gondja is nagyobb annál, hogy visszajuttassa. Szerencsére a zafírköves gyűrű megmaradt.

- A gyűrű kegyedet illeti, kedves Athos! Hiszen azt mondta, családi ékszer.

- Igen, atyám vásárolta kétezer talléron, így mondta annak idején: a többi nászajándékkal együtt adta anyámnak: pompás holmi. Anyám nekem adta, én pedig örült fejvel, ahelyett hogy szent ereklyeként őriztem volna, tovább ajándékoztam annak a nyomorultnak.

- Nos, hát kedves barátom, vegye vissza a gyűrűt; bizonyára amúgy is nagyon szívéhez nőtt.

- Vegyem vissza, miután megfertőzte az a tisztátalan! Soha: az a gyűrű örökre bemocskolódott, D'Artagnan.

- Akkor adja el.

- Adjam el! Az anyám gyűrűjét! Azt hiszem, ha megtenném, lábbal tipornám legszentebb eszményeimet.

- Tegye hát zálogba, biztosan kap rá ezer tallért. Ez kirántja a csávából, és mihelyt pénzhez jut, visszaválthatja; közben az uzsorások keze letörli róla a régi szennyet.

Athos elmosolyodott.

- Búbajos kópé maga, D'Artagnan - mondta aztán -, örökös jókedve mindig felderíti a búbánatba merülteket. Hát jó, tegyük zálogba a gyűrűt, de egy feltétellel csupán!

- Mégpedig!

- Ötszáz tallér a kegyedé lesz, ötszáz az enyém.

- Mit képzelsz, Athos! Negyedannyira sincs szükségem a gárdában, azt az összeget pedig bármikor megszerzem a nyergemért. Mi kell még ezen kívül? Ló Planchet-nak, ennyi az egész. Meg aztán ne feledje, gyűrűm nekem is van.

- De ha nem tévedek, még jobban ragaszkodik hozzá, mint én az enyémhez; legalábbis úgy látom az eddigiekből.

- No igen, hiszen végszükség esetén nemcsak a legnagyobb szorultságból, hanem a legnagyobb veszélyből is megmenekülhetünk a gyűrű révén, mert nem csupán értékes briliáns, hanem varázserejű talizmán is.

- Ezt nem értem, de elhiszem, ha mondja. Térjünk hát vissza a gyűrűmhöz, azaz a kegyedéhez; vagy elveszi az érte járó összeg felét, vagy a Szajnába dobom, azt pedig nem nagyon hiszem, hogy éppúgy visszajuttatja majd egy előzékeny hal, mint a Polykratesét.

- Hát, jó, elfogadom! - mondta D'Artagnan.

E percben belépett Grimaud, Planchet kíséretében. Ez utóbbit már aggasztotta gazdája sorsa, és tudni szeretne volna, mi történt vele, ezért élt az alkalommal, és személyesen hozta el a ruháját.

D'Artagnan felöltözött, ugyanúgy Athos is, s amikor mindketten útra készen álltak, Athos úgy tett mintha puskával célozna; Grimaud nyomban megértette: leakasztotta a falról gazdája fegyverét, és ő is készült, hogy elkísérje gazdáját.

Baj nélkül eljutottak a Sírások utcájába. Bonacieux a küszöbön állt, huncutul pillantott D'Artagnanra.

- Á, kedves lakó uram! - szólította meg - siessen, siessen, szép kislány várja odabenn, s a hölgyek, ugye tudja, nem szeretnek várakozni!

- Ketty van itt! - kiáltotta D'Artagnan.

És végigrohant a kapualjon.

Szobája előtt az emeleten csakugyan ott találta a szegény lányt; minden tagjában reszketve várakozott az ajtó sarkába húzódva. Amint észrevette D'Artagnant:

- Védelmet ígért - mondta -, megígérte, hogy megment a haragjától; ne feledje, hogy maga miatt rohantam a vesztembe!

- Igen, Ketty, igen - felelte D'Artagnan -, ne félj semmit. De mi történt, miután eltávoztam?

- Mit tudom én! - mondta Ketty. - Az inasok összefutottak az ordítózásra, ő meg tajtékozott dühében; szitkozódott, lángot okádott maga ellen. Én arra gondoltam, eszébe juthat, hogy maga az én szobámból jutott az övébe, és talán arra következtet, hogy én is a cinkosa voltam; fogtam a pénzecskémet, legértékesebb holmijaimat és elmenekültem!

- Szegény kicsikém! De mit csináljak veled? Holnapután indulunk.

- Csináljon bármit, lovag úr, vigyen el Párizsból, vigyen el Franciaországból.

- La Rochelle ostromához azért mégsem vihetlek magammal - mondta D'Artagnan.

- Oda nem, de valahol vidéken elhelyezhet valamelyik hölgyismerőse mellett, például a szülőföldjén.

- Ó, kedvesem! Mifelénk a hölgyeknek nincsen szobalányuk. De várj csak, megvan! Planchet, ugorj át Aramishoz: jöjjön ide azonnal. Igen fontos dologról szeretnék vele beszélni.
  - Értem - szólt Athos, - de miért nem Porthost hívatjuk? Az ő márkinéja, ha nem tévedek...
  - Porthos márkinéját a férj patvaristái öltöztetik - felelte D'Artagnan nevetve. - Ketty amúgy sem maradhatna meg a Medve utcában, igaz-e Ketty?
  - Bárhol megmaradok - szólt Ketty -, csak jó búvóhely legyen, és meg ne tudják, hol vagyok.
  - Most pedig, Ketty, mivel amúgy is búcsúzunk, és mert ennek következtében már nem vagy féltékeny rám...
  - Közről vagy távolról - mondta Ketty -, mindig szeretni fogom, lovag úr.
  - Tudja az öreg ördög - dörögte Athos -, kiben-kiben nem fészkel az állhatatosság...
  - Én is mindig szeretni foglak - mondta D'Artagnan -, légy nyugodt. Előbb azonban válaszolj egy kérdésemre. Igen fontos nekem ez a kérdés: sosem hallottál egy fiatalasszonyról, akit egyszer éjszaka elraboltak?
  - Várjunk csak... Jaj istenem! lovag úr, még mindig szereti azt az asszonyt?
  - Nem én, az egyik barátom szereti. Mégpedig Athos, éppen itt jön.
  - Én - kiáltott fel Athos, mint aki most veszi észre, hogy kis híján kígyóra lépett.
  - Persze hogy te! - mondta D'Artagnan, megszorítva Athos kezét. - Jól tudod, mennyire érdekel valamennyiünket a szegény kis Bonacieux-né sorsa. Ketty különben is tud titkot tartani, ugye Ketty? No persze, kicsikém - folytatta D'Artagnan -, hiszen annak az ocsmány madárijesztőnek a felesége, akit hozzánk jövet láthatatlán a kapuban.
  - Jaj istenem - kiáltotta Ketty -, erről jut eszembe, mennyire megijedtem; talán csak nem ismert rám!
  - Rád ismert? Hát láttad már ezt az embert?
  - Kétszer járt miladynél.
  - Helyben vagyunk. Mikortájt?
  - Talán két-három hete.
  - Úgy van.
  - És tegnap este is ott volt.
  - Tegnap este?
  - Igen, egy perccel azelőtt, hogy a lovag úr megérkezett.
  - Kedves Athos, kémeink hálójába fog körül bennünket! És mit gondolsz, Ketty, felismert?
  - Amikor észrevettem, szemembe húztam a főkötyöm, de lehet, hogy későn.
  - Ugyan, kedves Athos, menjen már le, nézze meg, ott ácsorog-e még: kegyedre nem gyanakszik úgy.
- Athos lement, és csakhamar visszatért.
- Elment - mondta -, bezárta a házat.
  - Jelentést visz; jelzi hogy valamennyi galamb együtt van a galambdúcban.

- Akkor hát repüljünk szét azonnal! - mondotta Athos - csak Planchet maradjon itt, hogy jelenthesse, mi történt.

- Várjunk egy percre! Aramist ide hívtuk!

- Igaz, Athos, várjuk meg Aramist.

E pillanatban lépett be Aramis.

Mindenről beszámoltak neki, és elmondták, hogy nyomban helyet kell szerezni Kettynek, főrangú ismerősei körében.

Aramis egy pillanatig gondolkodott, majd elpirulva megszólalt:

- Csakugyan olyan fontos ez kegyednek, D'Artagnan.

- Egész életemben hálás leszek érte.

- Hát jó, Bois-Tracy asszony egyik vidéki hölgyismerőse részére, ha jól emlékszem, nemrégiben kért tőlem szobalányt, és ha az én kedves D'Artagnanom kezességet vállal a kisasszonyért...

- Ó, uram! - kiáltotta Ketty -, ha kell, tűzbe megyek azért, aki lehetővé teszi, hogy Párizsból elkerüljek.

- Rendben van - szólt Aramis -, teljesen rendben.

Asztalhoz ült, néhány szót vetett papírra, gyűrűjével lepecsételte, és átnyújtotta Kettynek a levelet.

- Nos, kicsikém - mondta D'Artagnan -, tudod, hogy itt sem te, sem mi nem vagyunk a legjobb helyen. Legjobb, ha elbúcsúzunk. Találkozunk még szebb napokban.

- Bármikor, bárhol találkozunk is - mondta Ketty -, látni fogja, hogy éppúgy szeretem, mint most.

- Az ígéret szép szó... - szólt Athos, miközben D'Artagnan a lépcsőig kísérte Kettyt.

A három fiatalember egy perc múlva elvált egymástól; abban állapodtak meg, hogy négykor találkoznak Athosnál; Planchet-t otthagyták örködni a házban.

Aramis hazatért, Athos meg D'Artagnan pedig körülnézett, hol tehetnék pénzzé a zafírköves gyűrűt.

Gascogne-i barátunk nem tévedett: a gyűrűért könnyűszerrel kaptak háromszáz aranyat, sőt a zsidó kijelentette, hogyha netán eladnák - éppen kapóra jönne neki, nagyszerűen össze tudná párosítani egy bizonyos fülbevalóval -, ötszáz aranyat sem sajnálna érte.

A két jó barát aztán katonás határozottsággal és a szakértők tájékozottságával alig három óra alatt összevásárolta Athos egész felszerelését. Athos egyébiránt sem akadékoskodott: mint mindig, most is úri ember volt, tetőtől talpig. Ha valamit jónak talált, megfizette, akármennyit kértek; eszébe sem jutott alkudozni. D'Artagnan persze közbe-közbeszólt, ám Athos mosolyogva a vállára tette a kezét, D'Artagnan pedig megértette, hogyha ő, a gascogne-i kurtanemes alkudozhat is, ez sehogy sem illik olyan férfihoz, akiben mindenütt nagyurat sejtene.

A testőr remek andalúziai lovat talált magának; szurokfekete paripa volt, lábának rajza finom és nemes, orrlýuka lángvörös, öt-hatéves lehetett; szemügyre vette, és hibátlannak találta. Ezer frankért neki adták.

Talán kevesebbért is megkaphatta volna, de miközben D'Artagnan a vételárról vitatkozott a kupeccel, Athos leszámolta az asztalra a száz aranyat.

Grimaud zömök, erős pikardiai lovat kapott, háromszáz frankért.

Mikor azonban Grimaud fegyverzetét és lovának nyergét is megvásárolták, Athosnak nem maradt egy fityingje sem a százötven aranyból. D'Artagnan felajánlotta barátjának, csípjén le a maga részéből valamennyit; majd később visszaadja a kölcsönt.

De Athos csak vállat vont; ez volt minden válasza.

- Mennyit kínált a zsidó végleges vételárul a zafírköves gyűrűért? - kérdezte Athos.

- Ötszáz aranyat.

- Szóval még kétszázat; száz arany ebből a kegyedé, száz az enyém. Hiszen ez egész vagyon, barátocskám; menjen csak vissza a zsidóhoz.

- Talán csak nem akarja...

- De igen, túl szomorú emlékeket idéz eszembe ez a gyűrű; meg aztán amúgy sem lenne soha háromszáz aranyunk, hogy kiválthassuk, és így kétezer frankot veszítenénk a vásáron. Menjen D'Artagnan, mondja neki; övé a gyűrű; aztán jöjjön vissza a kétszáz arannyal.

- Gondolja meg, Athos.

- A készpénz nagy kincs manapság, és nem szabad visszariadni az áldozatoktól. Menjen csak, D'Artagnan, menjen; Grimaud fogja majd flintáját és elkíséri.

Félóra múlva D'Artagnan minden bonyodalom nélkül visszatért a kétezer frankkal.

Így találta meg Athos odahaza a szükséges pénzt, amikor már nem is remélte.

LÁTOMÁS

Négy órákor tehát a négy jó barát Athos lakásán találkozott. A felszerelés gondját immár elvetették; csupán saját titkos aggodalmaik tükröződtek vonásaikon, hiszen minden jelen öröm mögött ott lappang valami jövőendő félelem.

Hirtelen Planchet lépett be: két levelet hozott D'Artagnannak.

Az egyik takarosán kettőbe hajtott levélke volt, csinos, zöld viaszpecsét rajta: a pecséten repülő galamb, zöld ág a csőrében.

A másik nagy, négyszögletes levél, a hercegérsek őeminenciájának félelmetes pecsétjétől csillogó-villogó.

D'Artagnan szíve nagyot dobbant, mikor meglátta a kisebbik levelet, mert ismerősnek találta az írást; eddig ugyan csupán egyszer látta a kedves vonásokat, de mélyen szívébe véste.

Fogta hát a levélkét, és izgatottan felbontotta.

Jövő kedden este hat és hét óra között sétáljon a chaillot-i úton - így szólt a levél -, és nézzon be figyelmesen minden arra haladó kocsiba, de ha kedves az élete és azoké, akiket szeret, egyetlen szóval, egyetlen mozdulattal se árulja el, hogy felismerte azt, aki minden kockázatot magára vállal, mert egy pillanatra látni akarja.

A levél alatt nem volt aláírás.

- Kelepcébe csalják - szólalt meg Athos -, ne menjen el, D'Artagnan.

- Pedig azt hiszem - felelte D'Artagnan -, megismerem az írást.

- Hamisítvány is lehet - folytatta Athos -, ilyenkor este hat és hét között egy lélek sem jár Chaillot felé az úton; ugyanúgy hívhatnák sétára a brondyi erdőbe is.

- Menjünk el hát valamennyien! - mondta D'Artagnan -, talán csak nem harapják le az orrunkat, ha mind a négyen ott leszünk, vagy mi az ördög! hát a négy lakáj! hát a lovak! hát a fegyverek!

- Egy füst alatt mindjárt feszíthetünk egy kicsit az új felszerelésben - szólalt meg Porthos.

- Csakhogy - szólt Aramis -, ha a hölgy írt, aligha szeretné, ha mindnyájan látnánk. Gondolja meg, milyen kínos helyzetbe hozná, D'Artagnan; úri ember ne tegyen ilyet.

- Majd mi hátrább húzódunk - mondta Porthos -, csak ő áll ki az útra.

- No igen, de gyerekjáték ám pisztollyal kilőni egy robogó kocsiból.

- Eh! - szólt D'Artagnan - nem találunk el. Mi pedig a kocsi után eredünk, és lekaszaboljuk a benne ülőket. Annyival is kevesebb ellenségünk marad.

- Igaza van - mondta Porthos -, nincs szebb a verekedésnél; különben sem árt kipróbálni fegyvereinket.

- Ördög bánja! Ne tagadjuk meg magunktól ezt a szórakozást - szólt Aramis, szokása szerint hanyagul és kedvesen.

- Ahogy akarják - mondta Athos.

- Uraim - szólalt meg D'Artagnan -, fél öt az idő; máris indulnunk kell, ha azt akarjuk, hogy hatkor ott legyünk a chaillot-i úton.

- És ha túl későn indulunk - mondta Porthos -, senki sem lát majd bennünket, az pedig nagy kár. Készülődjünk hát, uraim.

- Ne feledkezzen meg a másik levélről sem, D'Artagnan - szólt Athos -, a pecsétje mutatja, hogy nyilván érdemes felbontani; meg is mondom kereken, kedves D'Artagnanom, engem sokkal jobban érdekel, mint az a semmiség, melyet épp az imént dugott oly áhítatosan a szíve fölé.

D'Artagnan elvörösödött.

- Hát jó! - szólt a fiatalember - lássuk, uraim, mit kíván tőlem Őeminenciája.

Azzal D'Artagnan felbontotta a levelet, és ezt olvasta:

D'Artagnan urat, a király gárdistáját (Des Essarts-század) ma este nyolckor várják a Bíborosi Palotában.

*La Houdinière
gárdakapitány.*

- Az áldóját! - szólt Athos - ez a pásztoróra már sokkal izgalmasabb.

- Alig fejezem be az elsőt, már megyek is a másodikra - mondta D'Artagnan -, az egyik hétre szól, a másik nyolcra: kitelik az időmből.

- Hát - szólt Aramis -, én nem mennék el; amikor hölgy hívja találkozóra, igazi lovag soha ki nem tér, de ha Őeminenciája kéreti, a bölcsesség minden nemesnek azt javasolja, mentse ki magát, főleg ha némi okkal-móddal úgy hiheti, nem ezért hívatják, hogy megveregessék a vállát.

- Jól beszélt, Aramis - mondta Porthos.

- Uraim - felelte D'Artagnan -, egyszer már invitált így a bíboros; Cavois úr hozta az üzenetét; fülem botját sem mozgattam rá, és másnap ugyancsak nagy baj ért! Constance-nak nyoma veszett. Lesz, ami lesz, elmegyek.

- Menjen, ha már így döntött - hagyta helyben Athos.

- No és a Bastille? - kérdezte Aramis.

- Eh, onnan majd uraságtok kikaparnak - válaszolta D'Artagnan.

- Az biztos - mondta Porthos meg Aramis bámulatra méltó biztonsággal, mintha ennél mi sem volna egyszerűbb -, persze hogy kikapadjuk, de holnapután háborúba megyünk, tehát jobban tenné, ha nem kacérkodna a Bastille-jal.

- Még jobb - szólt Athos -, ha ma este nem tágitunk mellőle; mindhárman megvárjuk a palota egy-egy kapualjában három-három testőrrel a hátunk mögött: ha zárt ajtajú, többé-kevésbé gyanús kocsit látunk kifutni, megrohanjuk. Úgyis elég régen rúgtuk össze a patkót a bíboros úr gárdistáival; Tréville úr maholnap azt hiheti, hogy nem is élünk.

- Istenemre! Athos - szólt Aramis -, az Isten is hadvezérnek teremtette! Mit szólnak a tervhez, uraim?

- Csodás! - visszhangozta karban a két fiatalember.

- Akkor hát! - mondta Porthos -, máris futok a testőrpalotába, szólok a cimboráknak, legyenek készen nyolcra: a Bíboros Palota előtt, a téren találkozunk; az urak eközben felnyergeltetik a lovakat az inasokkal.

- Igen ám, de nekem nincs lovam - mondta D'Artagnan -, sebjaj majd Tréville úr istállójából hozatok.
  - Fölösleges - szólt Aramis -, én átadom az egyiket.
  - Miért, hány ló van? - kérdezte D'Artagnan.
  - Három - válaszolt Aramis mosolyogva.
  - Ejha! - szólt Athos - akkor hát uraságod Franciaország és Navarra legnyalkább lovas poétája.
  - No de három lóval amúgy sem tud mit kezdeni, nemde, kedves Aramis? Csakugyan három lovat vásárolt?
  - Nem én; a harmadikat éppen ma reggel kaptam; egy idegen inas vezette föl, nem volt egyenruhában, nem árulta el, ki a gazdája, csupán annyit mondott: azt parancsolta az ura...
  - Vagy az úrnője - vágott közbe D'Artagnan.
  - Nem lényeges - szólt Aramis elpirulva... -, csupán annyit mondott, azt parancsolta az úrnője, hajtsa ezt a lovat az istállómba, de el ne kotyogja, honnan való.
  - Ez is csak költőkkel esik meg - ismételte komolyan Athos.
  - No jó! Hát akkor csináljuk úgy, hogy minél jobb legyen - mondta D'Artagnan -, melyik lóra száll a kettő közül: arra, amelyiket vásárolt, vagy arra, amelyiket ajándékba kapott?
  - Persze hogy arra, amelyiket ajándékba kaptam; ugye megérti, D'Artagnan, hogy nem sérthetem meg...
  - Az ismeretlen ajándékozót - fejezte be D'Artagnan.
  - Vagy a titokzatos és adakozó szellemű hölgyet - szólt Athos.
  - Ilyenformán nincs is szüksége már a pénzen vásárolt lóra?
  - Valahogy így áll a dolog.
  - És saját maga választotta?
  - Saját magam, mégpedig felettébb gondosan; a lovas, jól tudjuk, általában csak akkor ül biztosan a nyeregben, ha a ló megbízható!
  - Akkor hát adja át nekem a lovat, annyiért, amennyiért vette!
  - Magam is így gondoltam, kedves D'Artagnanom; majd alkalmas időben viszonozza ezt a semmiséget.
  - Mennyiért vette?
  - Nyolcszáz frankért.
  - Tessék negyven dupla arany, kedves barátom - mondta D'Artagnan, és előhúzta az összeget a zsebéből -, tudom, hogy költeményeit is így fizetik.
  - Úgy látom, megütötte a szerencse.
  - Pénz van a bőröm alatt is!
- És D'Artagnan megcsörgette zsebében maradék aranyait.
- Küldesse el nyergét a Testőrpalotába, s a mienkkel együtt uraságod lovát is idevezetik.
  - Rendben van, de hamarosan itt az öt óra, siessünk.

Negyedóra múlva remek spanyol csődörön Porthos tűnt fel a Férou utca sarkán; egy kicsiny, de igen szemrevaló auvergne-i lovon Mousqueton követte. Porthos örömtől és gögtől sugárzott.

Ugyanakkor az utca másik végén Aramis jelent meg egy csodás angol telivéren; Bazin egy aranyderesen léptetett mögötte, s egy tüzes mecklenburgit vezetett kantárszáron: ez volt D'Artagnan hátsólova.

A két testőr a kapuban találkozott: Athos és D'Artagnan az ablakból nézte őket.

- Az angyalát! - szólt Aramis - pompás lova van, kedves Porthosom.

- Van ám - felelte Porthos -, ezt akarták hozzám küldeni már a múltkor is, de a hölgy férje ízetlen tréfából egy másikkal cserélte ki; a férj azóta meglakolt, én pedig teljes elégtételt szereztem.

Közben Planchet és Grimaud is megérkezett, kantáron vezetve gazdájuk paripáit; D'Artagnan és Athos lement az udvarra, ők is nyeregbe szálltak, és mind a négyen nekivágtak az útnak; mind a négyük lovának megvolt a története: Athos a felesége révén szerezte, Aramis a szeretőjétől, Porthos a kedves ügyészétől, D'Artagnan pedig a szerencse kegyéből, s a szerencse, tudjuk, a legjobb szerető.

Az inasok mögöttük lovagoltak.

Porthosnak igaza volt: a lovas parádé nagy sikert aratott, s ha Coquenard-né asszony a nézők sorából maga is láthatta volna, hogyan feszít Porthos remek spanyol csődörén, bizisten nem sajnálta volna, hogy olyan hatalmasan eret vágott férjura pénzesládáján.

A Louvre mellett Tréville úrral találkozott a négy jó barát: a kapitány éppen Saint-Germainből tért vissza, megállította őket, és megdicsérte felszerelésüket: a jelenet egy szempillantás alatt köréjük toborzott néhány száz szájtáti bábéskodót.

D'Artagnan élt az alkalommal, és megemlítette Tréville úrnak a vörös pecsétet, hercegi címerrel ékes nagy borítékot; a másiktól persze mélyen hallgatott.

Tréville úr helyeselte szándékát, és biztosította, hogy ha másnap nem jelentkezik, ő mindenképp felkutatja, bárhol kell is keresnie.

E pillanatban a Szivattyú-házon a toronyóra épp hatot ütött; a négy jó barát bocsánatot kért, hogy elsietnek, de valaki várja őket, azzal elbúcsúztak Tréville úrtól.

Egyfolytában ügettek a chaillot-i útig; alkonyodóban volt a nap, kocsik jöttek, kocsik mentek; D'Artagnan - háta mögött néhány lépésnyire örködő barátai - vizsga szemmel végigfürkészte minden kocsi belsejét, ismerős arcot azonban egyikben sem látott.

Végre negyedórai várakozás után, a közben teljesen beállott esti szürkületben egy kocsi közeledett teljes vágásban Sèvres felől az országúton; D'Artagnan valahogy előre érezte, hogy ez hozza azt a személyt, aki a találkára hívta; a fiatalember maga is csodálkozott, oly vadul kezdett zakatolni a szíve. És szinte ugyanabban a pillanatban egy női arc hajolt ki a kocsiablakon, a nő ajkára szorította két ujját, mint aki titoktartásra int, vagy csókot dob; D'Artagnan halkan felkiáltott örömeiben: az asszony, vagy inkább a látomás - mert a kocsi oly gyorsan suhant tova, mint az álmokép -, a látomás Bonacieux-né volt.

D'Artagnan az intelem ellenére önkéntelenül vágásra sarkantyúzta a lovát, és néhány ugrással utolérte a kocsit, de az üvegablakot már zárva találta: a látomás szertefoszlott.

D'Artagnannak eszébe jutott az intelem: „Ha kedves az élete és azoké, akik szeretik, ne mozduljon, tegyen úgy, mintha semmit se látott volna.”

Rögtön meg is állt, nem mintha saját magát féltene, hanem a szegény asszonyért remegett, aki nyilván nagy kockázatot vállalt ezzel a találkával.

A kocsi tovább robogott az országúton, míg csak el nem nyelte Párizs, és el nem tűnt szemük elől.

D'Artagnan még mindig egy helyben állt, mint a sóbálvány: nem tudta mire vélni a dolgot. Ha Bonacieux-né volt a kocsiban, ha ő tér vissza Párizsba, mire volt jó ez a röpke találkozó, a szemek futó összevillanása, a levegőben elcsattanó csók? Ha pedig nem ő volt, ami szintén lehetséges, hisz a csalóka félhomályban oly könnyű a tévedés, ha pedig nem ő volt, nem azért rendezték-e mindezt így, hogy törbe csalják az asszony segítségével, akiről tudják, hogy szereti?

Három cimborája melléje lovagolt. Mindhármán világosan látták, - amikor a női arc megjelent az ablakban, Athos kivéve azonban egyikük sem ismerte Bonacieux-nét, Athos különben azt állította, hogy csakugyan Bonacieux-né volt, minthogy azonban őt kevésbé érdekelte a nő csinos arca, azt is látni vélte, hogy még valaki meghúzódott a kocsiban: egy férfi.

- Ha így van - mondta D'Artagnan -, akkor nyilván másik börtönbe viszik. De hát mit akarnak szegénytől, és látom-e még valaha?

- Fiacskám - szólalt meg Athos nagy komolyan -, ne feledje: míg valaki el nem költözött ebből az árnyékvilágból, földi pályánkon bármikor találkozhatunk vele. Mi ketten cseveghetnénk erről, nem igaz? Márpedig, ha nem halt meg a kedvese, ha őt láttuk az imént, akkor előbb-utóbb úgyis viszontlátja. És isten a megmondhatója - tette hozzá jellegzetesen embergyűlölő modorában -, talán még előbb is, mint szeretné.

Fél nyolc volt: a kocsi a megbeszélt időhöz képest mintegy húsz percet késett. D'Artagnant emlékeztették barátai, hogy még tartozik valakinek egy látogatással, és egyben felhívták figyelmét, hogy még kitérhet előle.

Ám D'Artagnan éppoly makacs volt, mint kíváncsi. Fejébe vette, hogy elmegy a Bíborosi Palotába, és megtudja, mit óhajt tőle Őminenciája. Elhatározásában semmi sem ingatta meg.

Megérkeztek a Saint Honoré utcába, és a Bíborosi Palota előtt a téren ott találták a tizenkét testőrt; fel-alá sétálva várták cimboráikat. Csupán akkor mondták el nekik, miről van szó.

D'Artagnant mindenki ismerte a királyi testőrök nagybecsű testületében, tudták róla, hogy egy szép napon maga is közéjük kerül, tehát cimborájuknak számított. Ilyen előzmények folytán mindenki szívest-örömost vállalkozott a feladatra; egyébként minden valószínűség szerint borsot fog törni a bíboros úrnak és pereputtyának orra alá, és efféle mulatságra mindig készen álltak az érdekes nemes urak.

Athos három csoportra osztotta őket, az első csoport parancsnoka maga lett, a másodikat Aramisra, a harmadikat Porthosra bízta, aztán mindhárom csoport lesben állt egy-egy kijárat előtt.

D'Artagnan pedig peckesen besétált a főkapun.

A fiatalember jól tudta, hogy erős karok védelmezik, mégsem volt minden nyugtalanság híján, miközben felfelé lépdelt a fölépcsőn. Amit miladyvel tett, az nem sokban különbözött a becstelenségtől, és gyanította, hogy az asszony politikai kapcsolatban áll a bíborossal; ráadásul Wardes, akit oly csúnyán helybenhagyott, szintén Őminenciája embere, D'Artagnan pedig tudta, hogy a bíboros éppoly erős támasza barátainak, mint amilyen félelmetes ellenfele ellenségeinek.

- Ha Wardes beszámolt kalandunkról a bíborosnak, aminthogy nyilván beszámolt, és ha felismert, ami valószínű, akkor máris keresztet vethetek magamra - gondolta magában, és megcsóválta a fejét. - De miért várt mostanáig? Egyszerűen azért, mert milady megjelent nála, álnokul megjátszotta, hogy súlyos sérelem érte - milyen érdekes ilyenkor ez a nő! - bepanaszolt a bíborosnál, és ez volt az utolsó csepp - betelt a pohár.

Ezer szerencse - folytatta aztán -, hogy odalenn várnak a cimborák, meg fognak védeni, és nem engedik, hogy elcipeljenek. De persze Tréville úr testőrszázada egymaga nem hadakozhat a bíboros ellen, hisz mégiscsak ő mozgatja Franciaország minden haderejét, s a királyné tehetetlen vele szemben, a király meg akarat nélküli báb. D'Artagnan komám, bátor vagy, jeles fiatalember, de vesztedbe sodornak a nők!

Épp ennél a szomorú tanulságnál tartott, amikor belépett az előszobába. Átadta levelét a szolgálattelvő ajtónállónak, az bevezette a várószobába, majd eltűnt a palota belsejében.

A várószobában a bíboros úr öt-hat gárdistája álldogált; megismerték D'Artagnant, tudták, hogy ő sebezte meg Jussacot, és különös mosollyal méregették.

D'Artagnan rossz előjelet látott ebben a mosolyban, de gascogne-i létére nem egykönnyen lehetett megfélemlíteni, azaz mivel az alma nem esik messze a fájától, benne is elevenen élt atyái gascogne-i gögje, és senkinek sem kötötte orrára, mi zajlik le bensejében, főleg, ha olyasmi zajlott, amit félsznek lehetett volna nevezni; így aztán legényesen megvetette lábát a gárdista urak előtt, és csípőre tett kézzel, nem minden méltóság híján várakozott.

Az ajtónálló visszatért, és intett D'Artagnannak, hogy kövesse. A fiatalember úgy látta, a testőrök figyelik távozását, és közben összesúgnak.

Végigment egy folyosón, át egy tágas szalonon, belépett egy könyvtárszobába, és egy férfi előtt találta magát; a férfi íróasztal mögött ült és írt.

Az ajtónálló bevezette, és némán visszavonult, D'Artagnan megállt, és a férfit figyelte.

Első pillantásra azt hitte, valami bíró tanulmányozza az iratait, de rájött, hogy az a másik, ott az íróasztal mögött, hosszabb-rövidebb sorokat vet papírra, vagy inkább javítgat, miközben ujján számolja a szótagokat; ebből látta, hogy költő ül előtte. A költő egy pillanat múlva összecsukta kéziratát; a kézirat fedelén ezt olvasta D'Artagnan: *MIRAME, tragédia öt felvonásban*. A férfi feltekintett.

D'Artagnan megismerte a bíborost.

ISZONYÚ LÁTOMÁS

A bíboros rákönyökölt kéziratára, tenyerébe támasztotta az arcát, s egy pillanatig vizsgálta a fiatalembert. Nem volt még egy olyan vesébe látó szem, mint Richelieu bíborosé, és D'Artagnan érezte, hogy erei megbizseregnek a pillantás alatt, mintha láz támadta volna meg.

De keményen állta a sarat, kezében tartotta kalapját, és ha nem is éppen dőlyfösen, de meg sem alázkodva várta, mit parancsol Őeminenciája.

- Uraságod - kérdezte a bíboros -, nemde a béarne-i D'Artagnanok közül való?

- Igen, kegyelmes uram - felelte a fiatalember.

- A D'Artagnan családnak több ága ismeretes Tarbes és vidéke körül - szólt a bíboros. - Uraságod melyikhez tartozik?

- Annak a D'Artagnannak fia vagyok, aki ő Kegyes Felsége atyjaurának, a nagy Henrik királynak oldalán harcolt a vallásháborúk idején.

- Helyes. Hét-nyolc hónappal ezelőtt tehát uraságod vágott neki a világnak, hogy szerencsét próbáljon a fővárosban?

- Igen, kegyelmes uram.

- Ide jövet Meung-ön haladt át, ahol valami történt uraságoddal, nem nagyon tudom, mi, de mindenesetre valami.

- Kegyelmes uram - mondta D'Artagnan -, az történt...

- Hagyja, hagyja - szólt közbe a bíboros, és mosolygása jelezte, hogy éppoly pontosan ismeri a történetet, mint akivel megtörtént -, ugyebár ajánló sorokat hozott Tréville kapitánynak?

- Igen, kegyelmes uram, csak hogy éppen a szerencsétlen meung-i események során...

- Elveszett a levél - fejezte be Őeminenciája -, igen tudom; még jó, hogy Tréville úr olvas az arcvonásokban, és szempillantás alatt felismeri az embereit; el is helyezte uraságodat sógorának, Des Essarts úrnak századában, és megígérte, hogy előbb-utóbb bejuttatja a testőrség soraiba.

- Értesülései tökéletesen pontosak, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

- Azóta sok minden történt uraságoddal; sétálgatott a Karthauziak kolostora mögött, bár jobb lett volna, ha másfelé jár azon a napon; azután fürdőre utazott barátaival, Forges-ba; ők útközben lemaradtak, uraságod azonban tovább haladt, no persze, tennivalója volt Angliában.

- Kegyelmes uram... - hebegte D'Artagnan.

- Tudom, vadászni ment Windsorba, vagy máshova, kinek mi köze hozzá. De én ezt is tudom, mert az a dolgom, hogy mindent tudjak. Amikor visszatért, egy felséges személy fogadta; örömmel látom, uraságod most is őrzi a tőle kapott emléket.

D'Artagnan a királyné gyűrűje után kapott, és villámgyorsan befelé fordította gyémántkövét, de már későn.

- Egy nappal később Cavois meglátogatta uraságodat - folytatta a bíboros -, kérni akarta, fáradjon a palotámba; uraságod nem viszonzta ezt a látogatást, és rosszul tette.

- Kegyelmes uram, attól féltem, Eminenciád rosszallását vontam magamra.

- Miért vonta volna, uram? Mert a szokottnál eszesebben és bátrabban hajtotta végre feljebbvalói parancsát? Miért rosszalottam volna akármit, ha dicséretet érdemelt. Én az engedetleneket büntetem, nem azokat, akik, mint uraságod, engedelmeskednek... talán jobban a kelleténél... s ez így is van: jusson csak eszébe a nap, amikor magamhoz hívtam, és idézze emlékezetébe, mi történt akkor este.

Akkor este rabolták el Bonacieux-nét, D'Artagnan megborzongott, eszébe jutott, hogy a szegény asszony félórával azelőtt járt nála, nyilván ugyanaz az erő sodorta hozzá, mely később tovaragadta.

- Nos - folytatta a bíboros -, egy ideje nem hallottam uraságodról, és tudni szeretném, mit csinál. Különbösen is tartozik nekem némi köszönettel: bizonyára észrevette, milyen csínján bántunk uraságoddal minden körülmények között.

D'Artagnan tisztelettudóan meghajolt.

- Ezt - folytatta a bíboros - nem csupán a természetes méltányosságnak köszönheti, hanem annak is, hogy bizonyos tervem van uraságoddal.

D'Artagnan mindjobban csodálkozott.

- Már akkor tájékoztatni óhajtottam a tervről, amikor megkapta első meghívásomat, de nem jött el. Szerencsére ezen a késésen semmi sem múlik, és ma meghallhatja tervemet. Foglaljon helyet velem szemben, D'Artagnan úr: elég jó nemes ahhoz, hogy ne állva hallgasson.

A bíboros egy széket mutatott a fiatalembernek, aki olyannyira elámult a történeteken, hogy újabb felszólításra várt, mielőtt engedelmeskedne.

- Uraságod merész, D'Artagnan úr - folytatta Őeminenciája -, sőt körültekintő, s ez még többet ér. Én szeretem az ész és a szív embereit; ne rémüldezzön - tette hozzá mosolyogva -, a szív embere nekem bátor embert jelent; uraságod azonban még nagyon fiatal, éppen csak most ismerkedik a világgal, és máris hatalmas ellenségeket szerzett: ha nem vigyáz, rajtaveszt!

- Sajnos, nagyon is könnyen, kegyelmes uram! - felelt a fiatalember -, hisz oly erősek, oly befolyásosak, én meg csak egymagam vagyok!

- Bizony, ez így van, de bármily magányos, máris sokat tett, és még többet tehet, ebben biztos vagyok. Csakhogy, azt hiszem, irányításra volna szüksége kalandos pályafutásán, amelybe belefogott, mert ha nem tévedek, azzal a nagyratörő szándékkal jött Párizsba, hogy vigye valamire.

- A légvárak korában élek, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

- Légvárakat csupán fajankók építenek, uram, uraságodnak pedig helyén van az esze. Lássuk csak, mit szólna, ha kinevezném gárdazászlósnak, és századot kapna tőlem a hadjárat után.

- Ó, kegyelmes uram!

- Tehát elfogadja?

- Kegyelmes uram... - folytatta D'Artagnan zavartan.

- Micsoda? Visszautasít? - kiáltott elámulva a bíboros.

- Kegyelmes uram, én őfelsége gárdistája vagyok, és elégedetlenségre semmi okom.

- Ha nem tévedek - szólt Őeminenciája -, az én gárdistáim szintén őfelsége gárdistái, és aki francia csapatnál szolgál, az mind a királyt szolgálja.

- Eminenciád félreértett, kegyelmes uram.

- Szóval ürügyet keres? Értem. Rendben van, találunk ürügyet. A világ számára itt az előléptetés, a most meginduló hadjárat s az ebből adódó alkalom; uraságod számára pedig az, hogy szüksége van biztos pártfogóra, mert nem árt, ha megtudja, D'Artagnan úr, hogy súlyos panaszok vannak kegyedre; uraságod nem kizárólag a király szolgálatának szenteli nappalait és éjszakáit.

D'Artagnan elpirult.

- Különben - folytatta a bíboros, s egy aktacsomóra tette kezét -, ez a halom irat mind uraságoddal foglalkozik, de mielőtt elolvastam volna, úgy gondoltam, egy kissé elbeszélgetünk. Úgy tudom, uraságod a tettek embere, és ha szolgálatait a jó ügynek szenteli, nemcsak bajba nem kerül, de még hasznát is látja. Gondolja meg hát és határozzon.

- Megszégyenít a jósága, kegyelmes uram - felelte D'Artagnan -, és Eminenciád lelki nagysága előtt porban csúszó féregnek érzem magam, azonban, ha bátorkodhatom őszintén beszélni...

D'Artagnan tétozott.

- Beszéljen.

- Akkor azt mondom, kegyelmes uram, hogy a király testőrei és gárdistái között van minden barátom, ellenségeim pedig, isten a megmondhatója, micsoda balsors folytán, Eminenciád hívei között, így aztán emezek kinéznének maguk közül, azok pedig sosem bocsátanak meg, ha elfogadnám kegyelmes uram ajánlatát.

- Talán csak nem szállt máris fejébe a dicsőség? Talán csak nem hiszi, hogy kevesebbet kínálok, mint amennyit érdemel, uram? - kérdezte dölyfösen, mosolyogva a bíboros.

- Éppen ellenkezőleg, kegyelmes uram. Eminenciád túlságosan is kegyes hozzám, és úgy érzem, még semmivel nem szolgáltam meg a bizalmát. Nemsokára, kegyelmes uram, megindul La Rochelle ostroma; hadiszolgálatom közben mindig szemmel tarthat Eminenciád, és ha az ostrom során lehet szerencsém magaviseletemmel magamra vonni figyelmét, akkor majd, az ostrom után legalább hivatkozhatom valami jeles haditettre, és lesz alapja a kegyes támogatásnak, melyet Eminenciád majdan rám akar pazarolni. Mindent a maga idejében kell tenni, kegyelmes uram; később talán módomban áll felajánlani kardomat, most azonban az volna a látszat, hogy hitványul áruba bocsátom.

- Vagyis, magyarán, nem óhajt szolgálatomba lépni, uram - szólt a bíboros, és hangja bosszús volt ugyan, D'Artagnan azonban a megbecsülést is kiérezte belőle -, maradjon hát szabad; gyűlölje tovább ellenségeit, és szeresse barátait.

- Kegyelmes uram...

- Jó, jó - szólt a bíboros -, nem haragszom; de talán megérti, hogy már az sem kevés, ha barátainkat védjük és jutalmazzuk; ellenségeinknek viszont semmivel sem tartozunk; mégis fogadja meg tanácsomat: legyen résen, D'Artagnan úr, mert ha egyszer levettem uraságodról a kezem, egy lyukas garast nem adok az életéért.

- Rajta leszek, kegyelmes uram - felelte a gascogne-i méltóságteljes önbizalommal.

- Jusson eszébe majd, különösen, ha baj éri - szólt sokat jelentően Richelieu -, hogy én mentem uraságod után, és minden tőlem telhetőt elkövettem, hogy bajba ne jusson.

- Történjék bármi - mondta D'Artagnan, miközben kezét szívére szorítva meghajolt -, örökké hálás leszek Eminenciádnak azért, amit jelen pillanatban tesz értem.

- Hát jó, legyen úgy, ahogy mondja, D'Artagnan úr: háború után majd találkozunk: nem tévesztem szem elől, mert én is ott leszek - folytatta a bíboros, és egy fényes mellvértre mutatott (azt ölti majd fel hamarosan) -, és ha visszatértünk, nos, majd akkor elszámolunk.

- Kegyelmes uram! - kiáltott D'Artagnan - ne vessen ki jóindulatából; ha úgy találja, hogy lovagi módon viselkedtem, maradjon semleges, kegyelmes uram.

- Fiatal barátom - szólt Richelieu -, egyszer majd, ha még lesz rá lehetőség, megígérem, hogy megismétlem mostani ajánlatomat.

Valami szörnyű sejtelen csendült ki Richelieu végső szavaiból; D'Artagnan figyelmeztetésnek vette, és jobban megrémült, mintha megfenyegették volna. Szóval a bíboros szeretné megóvni valami fenyegető veszedelemtől. Válaszra nyitotta a száját, a bíboros azonban gőgös intéssel elbocsátotta.

D'Artagnan eltávozott, de az ajtónál már-már megingott, és kis híján visszafordult. Ám ekkor megjelent előtte Athos komoly és szigorú arca: ha elfogadja a bíboros ajánlatát, és egyezsége lép vele, többé sosem szoríthat kezét Athosszal, Athos megtagadja.

Ez a félsz azután vissza is tartotta, oly nagy hatása van a valóban nagy jellemnek egész környezetére.

D'Artagnan ugyanazon a lépcsőn tért vissza, amelyiken a palotába érkezett; a kapuban ott álldogált Athos meg négy testőr, már nyugtalanul várták. Néhány szóval elosztatta aggodalmukat, Planchet pedig máris iramodott, és értesítette a többi örködőt, hogy a további készenlét fölösleges, mert gazdája ép bőrrel szabadult a Bíborosi Palotából.

Athos lakásán Aramis és Porthos faggatni kezdte, mire volt jó a furcsa találkozó. D'Artagnan azonban csupán annyit mondott nekik: a bíboros úr azért hívatta, mert fel akarja ajánlani, lépjen be zászlósi ranggal az ő gárdistái közé, de ő visszautasította ajánlatát.

- Nagyon jól tette! - kiáltott egy emberként Porthos és Aramis.

Athos mélyen elgondolkozott, és nem szólt semmit. Amikor azonban, magukra maradtak, így nyilatkozott:

- Azt tette, D'Artagnan, amit tennie kellett, de lehet, hogy nem jól tette.

D'Artagnan felsóhajtott: Athos kijelentése mintha saját lelkének titkos szavát visszhangozta volna, s ez a szó azt súgta, sötét jövő áll előtte.

A következő nap úti készülékekkel múlt el; D'Artagnan felkereste Tréville urat és elbúcsúzott. E pillanatban mindnyájan azt hitték, a gárdisták meg a testőrök csak ideig-óráig válnak külön, mert a király még aznap berekeszti a legfőbb bíróság ülését, és másnap ő is útnak indul. Tréville úr tehát mindössze annyit kérdezett D'Artagnantól, van-e valami kívánsága, D'Artagnan azonban büszkén azt felelte, hogy megvan mindene.

Az éjszaka összeterelt Des Essarts úr gárdaszázadából és Tréville úr testőrszázadából valamennyi cimborát; jó barátok voltak mindannyian. Azzal búcsúztak, hogy viszontlátják egymást, amikor Isten akarja - ha egyáltalán akarja. Gondolhatjuk, hogy ugyancsak zajosan telt az éjszaka, mert az ilyenkor megsokasodó gondok súlyán csak a szertelen jókedv tud könnyíteni.

Másnap, alighogy megharsantak a trombiták, elváltak egymástól a jó barátok: a testőrök Tréville úr palotájába, a gárdisták Des Essarts úr palotájába futottak. Mindkét kapitány nyomban a Louvre-ba vezette századát; a király szemlét tartott fölöttük.

A király mélabús volt, és betegnek látszott; valahogy kevésbé volt méltóságos a szokottnál. Este ugyanis a legfőbb bíróság ünnepélyes ülésén egyszerre lázasnak érezte magát. Mégis szilárdan kitartott elhatározásánál, hogy még az este útnak indul, és bármint igyekeztek is lebeszélni, ragaszkodott a szemléhez, mert remélte, hogy ha kezdetben erélyesen ellenáll neki, felülkerekedik a betegségen, mely kezdett elhatalmasodni rajta.

A szemle után csak a gárdisták indultak útnak; a testőrök csupán a királlyal indulhattak, így aztán Porthos sétálhatott egyet a Medve utcában, és megbámultathatta ragyogó felszerelését.

Az ügyésznő látta, mint feszít gyönyörű paripáján, új egyenruhában. Sokkal jobban szerette Porthost, mint hogy csak így egyszerűen útnak eressze; intett neki, szálljon le a lóról, és jöjjön fel. Porthos káprázatos volt: pengett a sarkantyúja, mellvértje villogott, kardja büszkén verdeste lábát. Ezúttal a három patvaristának egy szikra nevetnékje sem volt, úgy áradt Porthosból a harciasság.

A testőrt bevezették Coquenard úrhoz, akinek apró szürke szeme szikrát vetett a haragtól, amikor meglátta kikent-kifent unokaöccsét. Mégis titkos vigaszra lelt; azt beszélték mindenfelé, hogy a hadjárat keménynek ígérkezik; szíve mélyén csendeskén azt remélte, Porthos is otthagyja a fogát.

Porthos tiszteletét nyilvánította Coquenard mesternek, és elbúcsúzott; Coquenard mester sok szerencsét kívánt neki. Coquenard-né asszonyosság nem tudta lenyelni könnyeit, de fájdmából azért semmi rosszra nem következtethettek; tudták, mennyire szereti rokonait; nemegyszer késhegyre megy értük az urával.

De a nagy búcsújelenet Coquenard-né asszony szobájában játszódott le; szívet tépő volt.

Az ügyésznő, amíg csak tehetett, szemmel követte szíve bálványát, zsebkendőjét lengette utána, és úgy kihajolt az ablakból, mintha le akarná vetni magát. Porthos úgy fogadta a hölgy érzelmének megnyilatkozását, mint aki megszokta az ilyesmit, csupán akkor emelte meg a kalapját, és akkor intett búcsút, amikor befordult az utcasarkon.

Aramis eközben hosszú levelet írt. Kinek? Isten a megmondhatója. A szomszéd szobában Ketty várakozott; még az este Tours-ba indult.

Athos a spanyol bor utolsó butéliáját hörpölgette ki apránként.

D'Artagnan eközben a századával menetelt.

Amikor a Szent Antal külvárosba ért, vidáman visszapillantott a Bastille-ra, ám csupán a Bastille-ra figyelt, s ezért nem vette észre miladyt, az asszony, fakó lova hátáról, őrá mutatott, két rosszképű alak figyelmét hívta fel rá, akik nyomban a menet mellé siettek, hogy D'Artagnant szemügyre vegyék. Kérdőn pillantottak miladyre, az pedig bólintott: ő az. Azután, mivel megbizonyosodott, hogy jól megértették, és helyesen hajtják végre parancsát, milady megsarkantyúzta lovát és elvágtatott.

A két alak erre a menet nyomába szegődött, és amint a Szent Antal külvárosból kijutottak, ők is lóra szálltak; egy munkásruhás inas várta őket, és tartotta kantáron felnyergelt lovaikat.

LA ROCHELLE OSTROMA

La Rochelle ostroma XIII. Lajos uralkodásának egyik legjelentősebb politikai eseménye és a bíboros egyik legnagyobb szabású vállalkozása volt. Így hát nem csupán érdekes, hanem éppoly fontos is, hogy e ponton néhány szóval elidőzzünk; az ostrom számos részlete amúgy is oly szorosan kapcsolódik történetünkhöz, hogy lehetetlen meg nem említeni.

A bíborost jelentős politikai megfontolások vezették, amidőn az ostromra vállalkozott. Beszéljünk hát mindenekelőtt ezekről; később majd rátérünk azokra az egyéni megfontolásokra is, melyek talán nem csekélyebb hatást gyakoroltak Őeminenciájára, mint az előbbiek.

IV. Henrik fontos városokat adományozott a hugenottáknak háborítatlan lakóhelyül; ezekből csupán La Rochelle maradt meg. Most jött el az ideje, hogy lerontsák a kálvinisták utolsó bástyáját, kipusztítsák a veszélyes mótelyt, mely szüntelenül a politikai lázongás vagy külháborúk kovásza volt.

Spanyolok, angolok, békebontó olaszok, minden náció kalandor söpredéke, minden gyanús szekta önkéntes martalóca az első felhívásra özönlenni kezdett a protestáns zászló alá; hatalmas szervezetté terebélyesedtek, melynek ágai kényre-kedvre körülfonták egész Európát.

La Rochelle fontosságát ugyancsak megnövelte a többi kálvinista város pusztulása, és most itt volt a tűzfészke minden pártoskodásnak, minden nagyratörésnek - sőt ezenfelül: a város kikötője volt az utolsó nyitott kapu az angoloknak francia földön; ha a bíboros becsapja ezt a kaput, és kirekeszti örök ellenségüket, Angliát, felteheti a koronát Jean d'Arc és Guise herceg művére.

Így hát Bassompierre, aki félig protestáns volt, félig katolikus - elvei szerint protestáns, de mint a Szent Lélek Rend komturja katolikus -, Bassompierre, aki németnek született, de szívében francia lett, egyszerűen Bassompierre, aki La Rochelle ostrománál egy külön hadtest parancsnoka volt, jól mondta, midőn több magafajta protestáns főúr élén támadásra indult:

- Amilyen ostobák vagyunk, urak, meglátják, még bevesszük La Rochelle-t!

És Bassompierre fején találta a szegyet: Ré szigetének ágyúztatása csupán a cévennes-i hugenotta-irtás előjátéka volt; La Rochelle ostroma pedig a nantes-i ediktum előfutára.²⁴

De miként már említettük, a miniszter efféle egységesítő és egyszerűsítő megfontolásai mellett, melyek a történelemre tartoznak, a krónikásnak számításba kell vennie a szerelmes férfi s a féltékeny vetélytárs alacsonyabbrendű megfontolásait is.

Richelieu, mint tudjuk, szerelmes volt a királynéba; egyszerű politikai célja volt-e ezzel a szerelemmel vagy Ausztriai Anna benne is érthető és mélységes szenvedélyt gyújtott, akárcsak nemegyszer egész környezetében, azt nehéz volna megmondanunk; mindenesetre már tudjuk történetünk előző fejleményeiből, hogy Buckingham kiütötte őt a nyeregből, és két-három esetben, különösképpen a zsinórhegyek kalandjában - hála a három testőr önfeláldozásának és D'Artagnan vakmerőségének - csúfosan lóvá tette.

---

²⁴ A nantes-i ediktumot, mely Párizs kivételével szabad vallásgyakorlatot biztosított a kálvinistáknak Franciaországban, IV. Henrik adta ki 1598-ban. Dumas tévedett: La Rochelle ostroma nem a nantes-i ediktumnak, hanem az ediktum későbbi, XIV. Lajos alatti, 1685-ben történt visszavonásának volt az előfutára.

Richelieu tehát nem csupán Franciaországot akarta megszabadítani egyik ellenségétől, hanem bosszút is kívánt állni vetélytársán; nagyszabású és példás bosszút forralt, minden tekintetben méltót ahhoz a férfihoz, aki egy egész ország haderejét használja harci kardnak.

Richelieu tudta, hogy ha Angliára támad, Buckingham ellen harcol; ha Angliát legyőzi, Buckinghamon arat diadalt; ha Európa színe előtt megalázza Angliát, a királyné színe előtt megalázza Buckinghamet.

Ugyanígy volt Buckingham is; Anglia becsületét tűzte zászlajára, de valójában pontosan ugyanazok voltak az indítékai, mint a bíborosnak; Buckinghamet is személyes bosszú vezette; semmiféle ürüggyel nem érhetette el, hogy nagyköveti minőségben térhessen vissza Franciaországba, ezért eltökölte, hogy győztesként tér vissza.

Mindebből kiviláglik, hogy Ausztriai Anna szép szeme volt a tét ebben a játszmában, melyet a két leghatalmasabb európai ország játszott - két szerelmes férfi kénye-kedve szerint.

A kezdés előnyét Buckingham herceg szerezte meg; kilencven hajóval és mintegy húszezer emberrel váratlanul megjelent Ré szigete előtt, és meglepte Toirac grófot, a francia király parancsnokát a szigeten, majd véres küzdelem után sikeresen partra szállott.

Jegyezzük meg mellékesen, hogy ebben a csatában esett el Chantal báró is; egy másfél éves kislány maradt árván utána.

Ez a kislány lett azután Sévigné asszony.

Toirac gróf a Szent Márton fellegrvárba vonult vissza a helyőrséggel, és mintegy száz embert hagyott hátra a La Prée nevű erődöskében.

Ez az esemény megérlelte a bíboros elhatározását; addig is, míg a király és ő maga átveheti La Rochelle immár elhatározott ostromának parancsnokságát, útnak indította Monsieurt, a király fivérét, hogy ő vezesse az első hadműveleteket, és ami haderő rendelkezésére állt, mind a hadszíntérre irányította.

Ehhez, az elővéd különítményhez tartozott a mi D'Artagnanunk is.

Mint említettük, úgy tervezték, hogy a legfőbb törvényszék ünnepi ülése után nyomban követi őket a király is, XIII. Lajos azonban június 23-án, az ülés berekesztése után lázasnak érezte magát; ennek ellenére is útnak indult, ám állapota rosszabbodott, és Villeroi-ban kénytelen volt útját megszakítani.

A királlyal együtt persze megálltak a testőrök is; így aztán D'Artagnan, aki viszont a gárdistákhoz tartozott, legalábbis pillanatnyilag elszakadt jó barátaitól, és nem láthatta Athost, Porthost és Aramist. Ez a különválás elég kellemetlen volt, de nem érintette különösen; bezzeg nem aludt volna nyugodtan, ha sejti, milyen veszélyek környékezik.

Mindezek ellenére az 1627. év szeptember havának 10. napja táján minden baj nélkül megérkezett La Rochelle elé a táborba.

A helyzet változatlan volt: Buckingham herceg, és az angolok, Ré szigetének birtokában, tovább ostromolták - jóllehet sikertelenül - a Szent Márton fellegrvárat és a La Prée erődöt; két-három nappal azelőtt La Rochelle-ben is megkezdődött a hadi ténykedés egy erőd körül, melyet az angoulême-i herceg akkor építtetett a város mellett.

A gárdistákat Des Essarts úr vezényletével a ferencesekhez szállásolták be.

Mint tudjuk, D'Artagnannak egyetlen vágya volt: bejutni a testőrségbe; ezért nem nagyon barátkozott gárdista-bajtársaival, magára maradt hát, és lefoglalták gondolatai.

Nem túl derűs gondolatok; két éve él Párizsban, és ugyancsak elmerült a közügyekben; magánügyeiben - szerelem és jövő dolgában - nem sokra vitte.

Ha a szerelmet nézzük; addig csupán egyetlen asszonyt szeretett, Bonacieux-nét, Bonacieux-né pedig eltűnt szeme elől; nem tudta kinyomozni, mi lett vele.

Ha a jövőjét nézzük: ő, a kis pont, félelmes ellenséget szerzett magának: a bíborost, azt az embert, aki előtt az ország minden hatalmasa reszket, beleértve a királyt is.

Ez a férfi eltiporhatta volna, és mégsem tiporta el; D'Artagnan éles elméje biztató fénysugárnak látta ezt a jóindulatot, és feltámadt benne a szebb jövő reménye.

Egy kevésbé félelmes ellenséget is szerzett magának - gondolta -, azonban ösztönösen úgy érezte, ezt sem szabad lebecsülni; - ez az ellenfél milady volt.

Cserében mindezért elnyerte a királyné támogatását és kegyét, ám a királyné kegye akkoriban csak egyel több ok volt az üldöztetésre, és támogatása vajmi gyenge támasz: Chalais és Bonacieux-né rá a tanúság.

Mindebben az újján ragyogó öt-hatezer frankos gyémánt volt talán az egyetlen tiszta nyereség; bár ez a gyémánt - feltéve, hogy D'Artagnan beleszővi nagyratörő terveibe, és jól vigyáz rá, hogy egy napon ismertető jele legyen a királyné előtt -, ez a gyémánt sem ért sokkal többet, mint a lába alatt megcsikorduló kavicsok, hisz egyelőre esze ágában sem volt túladni rajta.

Igen, azt mondtuk, csikorgott a kavics a talpa alatt, mert D'Artagnan magányos séta közben szötte-fonta e gondolatokat; Angoutin falucskája felé bandukolt épp egy kedves dülülőúton; maga sem vette észre, hogy tűnődése közben ilyen messzire elkalandozott; már lemenőben volt a nap, amikor kihunyó sugaránál mintha egy karabély csöve csillant volna meg az egyik sövény mögött.

D'Artagnan szeme gyors volt, esze fürge; mindjárt tudta, hogy a puska nem a saját lábán jött oda, és gazdája nem jó barátságból húzódik meg a bokorban. El is határozta, hogy elvitorlázik, amikor az út túlsó felén egy szikla mögött még egy puska torkolatát pillantotta meg.

Nyilván kelepcebe esett.

A fiatalember rásandított az első puskára, és meglehetősen nyugtalanul tapasztalta, hogy az célba veszi; de alig állapította meg, hogy a cső torkolata megállapodik, földre vetette magát. Ugyanabban a pillanatban eldőrdült a lövés; D'Artagnan hallotta feje fölött a golyó süvítését.

Nem pocsékolhatta az időt, egyetlen ugrással talpra szökkent: ugyanabban a pillanatban a másik puska lövésétől repültek szerte a kavicsok, pontosan azon a helyen, ahol az imént a földön hasalt.

D'Artagnan nem tartozott azok közé, akik esztelen hősködéssel, nevetséges módon rohannak a halálba, hogy elmondhassák róluk: tapodtat sem hátráltak; bátorsággal itt amúgy sem ért volna sokat, hiszen kelepcebe csalták.

- Ha van harmadik puska is - gondolta magában -, vége az életemnek!

Szaporán nyaka közé szedte a lábát, és a tábor felé iszkolt, mégpedig sebesen - nemhiába nevezeteselek honfítársai fürge lábukról. Bármily gyorsan rohant is azonban, az első puskásnak még volt ideje újra tölteni fegyverét, s ezúttal oly pompásan megcélozta, hogy a golyó kilyukasztotta kalpagját, és vagy tíz lépésnyire magával sodorta.

D'Artagnannak ez volt az egyetlen kalapja, futtában felkapta hát, tovább nyargalt, és lihegve, falfehéren érkezett meg szállására, ahol szót sem szólt senkinek, csak leült, és töprengeni kezdett.

A dolognak három magyarázata lehet:

Az első és legtermészetesebb: La Rochelle-beliek lesték meg, és nyilván szíves-örömet küldtek volna másvilágra Őfelsége egyik gárdistáját, először is, mert annyival is kevesebb ellenségük marad, másodszor pedig, jól bélelt erszény is lehetett a zsebében.

D'Artagnan fogta a kalapját, megvizsgálta a golyó nyomát, és megrázta fejét: a golyó nem közönséges karabélyból, hanem szakállas puskából származott; már a pontos találatból sejthette, hogy különleges fegyverből jött a lövés; a golyó nem szabványos, tehát szó sem lehetett hadikelepcéről.

Talán a bíboros úr szánta neki emlékül? Mint emlékszünk, D'Artagnan éppen Őeminenciája türelmén álmélkodott, amikor, hála a lemenő nap kegyes sugarának, megakadt szeme a puskacsövön.

D'Artagnan azonban megrázta fejét. Őeminenciája ritkán folyamodik ilyen eszközökhöz azok ellen, akikért csupán a kezét kell nyújtania.

Akkor talán milady bosszújáról van szó.

Igen, ez már valószínűbb.

Hasztalan igyekezett felidézni gyilkosainak arcát vagy ruházatát; úgy rohant, hogy semmit sem figyelhetett meg.

Hajaj, drága barátaim! - dörögte - vajon merre jártok? Hej, ha itt lehetnétek!

Komiszul töltötte az éjszakát. Háromszor-négyszer is kiugrott az ágyból; mintha valaki törrel lopózott volna feléje, hogy leszúrja. De felvirradt a hajnal, minden baj nélkül telt el az éjszaka.

Ám D'Artagnan biztosra vette, hogy: ami késik, nem múlik.

Egész napját szállásán töltötte; azt az ürügyet fundálta ki magának, hogy rossz odakinn az idő.

Harmadnap, kilenc órákor, megperdült a csatatéren a dob. Az orléans-i herceg megszemlélte az őrállásokat. A gárdisták futva sorakoztak, D'Artagnan is elfoglalta helyét bajtársai sorában.

Monsieur elvonult az arcvonal előtt, majd valamennyi magas rangú tiszt körülfogta őt, és udvarlására sietett, közöttük Des Essarts gárdakapitány úr is, éppúgy, mint a többiek.

D'Artagnan kisvártatva úgy látta, mintha Des Essarts úr feléje intene, hogy lépjen közelebb: attól félt, talán téved, ezért újabb jeladásra várt felettesétől, de ismétlődött az intés, mire kilépett a sorból, és odasietett, hogy meghallgassa a parancsot.

- Monsieur önkéntes jelentkezőket keres egy vállalkozásra, mely veszedelmes ugyan, de nagy dicsőséget szerez majd végrehajtóinak; azért intettem magamhoz, hogy álljon készen.

- Köszönöm, kapitány uram! - válaszolta D'Artagnan, aki alig várta, hogy a fővezér szeme láttára kitüntesse magát.

A La Rochelle-iek ugyanis az éjszaka kitörtek a városból, és visszafoglaltak egy bástyát, melyet két nappal, azelőtt elhódított a királyi sereg; most az volt a feladat, hogy egy előretolt felderítő-járőr kipuhatolja, mi módon őrzi a bástyát a hadsereg.

Monsieur nemsokára valóban felemelte hangját, és így szólt:

- Három-négy önkéntes jelentkezőre volna szükségem erre a küldetésre, megbízható parancsnok vezetése alatt.

- A megbízható parancsnok máris itt van, kegyelmes uram - szólalt meg Des Essarts úr, D'Artagnanra mutatva -, ami pedig a négy-öt önkéntes jelentkezőt illeti, elég, ha közölni kegyeskedik óhaját: emberekben nem lesz hiány.

- Négy embert, aki önként feláldozza velem együtt az életét! - kiáltotta D'Artagnan magasra emelve kardját.

Két gárdista-cimborája nyomban kipattant a sorból, utánuk mindjárt még két katona. Máris megvolt a kellő létszám, D'Artagnan tehát elutasította a többi jelentkezőt, nem akarta megsérteni azokat, akik elsőbbségi jogot szereztek.

Senki sem tudta, vajon kiürítették-e időközben a La Rochelle-iek a bástyát, vagy őrséget hagytak benne, tehát elég közlelől kellett szemügyre venni a kijelölt tereprész, hogy a helyzetről tájékozódjanak.

D'Artagnan megindult négy bajtársával, és végighaladt a lövészárkon: a két gárdista együtt ment vele, a katonák mögöttük lépdelték.

Az árok peremének védelmében így mintegy száz lépésnyire megközelítették a bástyát! D'Artagnan hátrafordult, és akkor vette észre, hogy a két katonának nyoma veszett.

Azt gondolta, megijedtek, azért maradtak le. Ő azonban tovább nyomult előre.

A sánc-külpart kanyarodójában körülbelül hatvan lépésnyire közelítették meg a bástyát.

Egy lelket sem láttak; úgy látszott, az építményből visszavonultak a La Rochelle-iek.

A három előretolt őrszem azon tanakodott, tovább menjenek-e, amikor váratlanul füstkoszorú bomlott ki a kőóriás körül, s máris fűtöltek a golyók D'Artagnan és két cimborája füle mellett; lehetett vagy egy tucat.

Amit tudni akartak, megtudták: őrzik a bástyát. Hiábavaló vakmerőség volna tehát, ha tovább időznének ezen a veszélyes helyen; így aztán D'Artagnan meg a két gárdista visszafordult, és hátrálni, majdhogynem menekülni kezdett.

Már-már elérték a futóárok kiszögellését, és kis híján fedezékre leltek mögötte, amikor az egyik gárdista elesett: a mellét golyó járta át. A másiknak haja szála sem görbült, és tovább futott a tábor felé.

D'Artagnan nem akarta, magára hagyni cimboráját, fölője hajolt, hogy fölsegítse, és visszatámogassa az arcvonalba, de ebben a pillanatban két puskalövés dördölt el: az egyik golyó átfúrta a sebesült gárdista fejét, a másik szétlapult a sziklán, miután két hüvelyknyire elsűvített D'Artagnan mellett.

A fiatalember fűrgén hátrafordult; a futóárok kiszögellése eltakarta a bástyát, a támadás tehát abból az irányból nem jöhetett. Újra eszébe ötlött a két elmaradt katona, és hirtelen felrémlettek gondolataiban tegnapelőtti gyilkosai, így hát eltökölte, hogy ezúttal kideríti, honnan fűj a szél, és bajtársa testére roskadt, mintha meghalt volna.

Tűstént két fej bukkant elő tőle harminc lépésnyire egy félbemaradt sánc mögöl: a két katona. Nem tévedett hát; ezek ketten csupán azért követték, hogy megöljék; azt remélték, az ellenség rovására írják halálát.

De számíthattak rá, hogy nem halt meg, csupán megsebesült, és leránthatja gazságukról a leplet, ezért felője siettek, hogy végezzenek vele; szerencsére D'Artagnan cselfogása lépre csalta őket, és elfeledkeztek róla, hogy újra töltsék fegyverüket.

Amikor tíz lépésnyire megközelítették, D'Artagnan, aki estében is gondosan ügyelt, hogy kardját el ne veszítse, felpattant, és egyetlen ugrással mellettük termett.

A gyilkosok tudták, hogy ha nem ölik meg emberüket, és a tábor felé menekülnek, akkor az ellenük vall, ezért első gondolatuk az volt, hogy átszöknek az ellenséghez. Az egyikük megmarkolta puskája csövét, és mintha bunkó volna, iszonyatosat sújtott D'Artagnanra, de az félreugrott, ám kitérő mozdulatával szabad járást nyitott a banditának, aki azon nyomba nekiiramodott a bástya irányában. A La Roehelle-iek nem sejtették, milyen szándék vezeti feléjük, tűz alá vették, s az embert golyó találta vállán; elesett.

Eközben D'Artagnan kardjával megtámadta a másikat; a küzdelem nem tartott sokáig, a nyomorult csupán kilőtt szakállas puskájával védekezhett, a gárdista kardja lesiklott az immár hasznavehetetlen lőfegyver csövén, és átdőfte a gyilkos combját; az nyomban leroskadt. D'Artagnan tüstént torkának szegezte kardja hegyét.

- Jaj nekem! Ne öljön meg! - jajveszékelt a bandita - kegyelem, zászlós úr, kegyelem! mindent bevallok.

- Megéri legalább a titkod, hogy életben hagyjalak? - kérdezte a fiatalember, és visszatartotta a pengét.

- Meg, meg! Kivált, ha az a véleménye, hogy érdemes élni, amikor húszéves valaki, és mindent elérhet, mert szép és vitéz, mint a zászlós úr.

- Nyomorult! - rivallt rá D'Artagnan - mondd hát gyorsan: ki bérelt fel, hogy megölj?

- Egy asszony; nem ismerem, de miladynek szólították.

- Honnan, tudod a nevét, ha nem ismered?

- A cimborám ismerte, és így szólította; a nő vele állapodott meg, nem velem, még egy levél is van a zsebében attól az asszonytól; amint hallottam, nagyon fontos lehet a zászlós úrnak.

- Hogy csöppentél bele ebbe az embervadászatba?

- A cimborám azt mondta, hogy csináljuk kettesben, én meg belementem.

- És mennyit adott a nő ezért a szép munkáért?

- Száz lajosaranyat.

- Ez már teszi! - kiáltott a fiatalember nevetve - amint látom, jól megbecsül; száz arany! nem kis pénz két ilyen nyomorultnak; így már értem, hogy elfogadtad, meg is kegyelmezek, de egy feltétellel!

- Mi az, uram? - kérdezte nyugtalanul a katona, látva, hogy még nem fejezték be.

- Idehozod nekem a levelet a cimborád zsebéből.

- Jaj uram! - tiltakozott a bandita - hisz akkor is végem, hogy hozzam ide a levelet, amikor a bástyáról tüzelnek?

- Márpedig vagy rászánod magad, vagy esküszöm, a kezemtől múlsz ki.

- Kegyelem! Uram, irgalom! Annak az ifjú hölgynek a nevére, akit szeret, akit halottnak is hisz talán, pedig nem az! - rimánkodott térdre roskadva, és kezére támaszkodva a bandita, mert vérével együtt ereje is mind jobban fogyatkozott.

- Honnan tudod, hogy szeretek valakit, és holtak hiszem? - kérdezte D'Artagnan.

- A levélből, ami ott van a barátom zsebében.

- Ugye magad is látod, mennyire kell az a levél - mondta D'Artagnan -, tehát semmi huzavona, semmi alkudozás, mert bármennyire utálok is kardomat még egyszer ily hitvány vérbe mártani, nemesi szavamra esküszöm...

És oly fenyegetően emelte föl kardját, hogy a sebesült feltápászkodott.

- Ne! ne! - jajgatott, s a rémület visszaadta bátorságát - megyek... megyek!...

D'Artagnan elvette a puskát a katonától, és maga elé engedte, megbiztatta kissé a kardja hegyével, és cimborája felé noszogatta.

Ocsmány látvány volt a nyomorult, amint a közeli halál félelmétől holsápadtan, hosszú vérnyomot hagyva maga után, azon igyekezett, hogy észrevétlenül elvonszolja magát bűntársa hullájához, mely vagy húsz lépésnyire hevert!

Arcát kiverte a hideg veríték, és úgy lerítt róla a rémület, hogy D'Artagnan megszánta.

- Ide figyelj! - szólt hozzá, és megvetően végigmérte -, majd én megmutatom, milyen a bátor ember: maradj itt, gyáva féreg, én odamegyek.

S az ellenség minden mozdulatát éberem szemmel tartva, kihasználva a terep minden adottságát, D'Artagnan eljutott a másik katonához.

Célját kétféleképpen érthette el: vagy a helyszínen kutatja át, vagy pajzsként nyakába veti a testet, és majd a futóárokban motozza meg.

Az utóbbi módozatot választotta, s épp abban a pillanatban vette nyakába gyilkosát, amikor az ellenség tüzelni kezdett.

Enyhe ütés, az izmok közé csapódó három lövedék tompa csattanása, egy utolsó kiáltás, majd a haláltusa vonaglása jelezte, hogy D'Artagnan épp annak az embernek köszönheti életét, aki nem sok híján gyilkosa lett.

Visszatért a futóárokba, s a holsápadt sebesült mellé a földre dobta a hullát.

Azután máris felvette a leltárt: egy bőrtárca, egy erszény, benne pénz, nyilván a bandita „tiszteletdíjának” egyik részlete; kockavető pohár és néhány játékkocka; ez volt a halott hagyatéka.

A poharat meg a kockákat otthagya a földön, ahová hullottak, az erszényt a sebesültnek hajította, majd mohón kinyitotta a tárcát.

Néhány lényegtelen iromány után a következő levél akadt a kezébe; ezt kereste, ezért vitte vásárra a bőrét:

Ha már elszalasztotta azt a nőt, és engedte, hogy menedéket leljen a zárdában, ahová sosem lett volna szabad eljutnia, most azon legyen, hogy legalább a férfit megkaparintsa, mert ha nem, kamatostul megfizet a tőlem kapott száz aranyért; az én kezem messzire elér.

Az aláírás hiányzott. Ennek ellenére a levél egyedül a miladytól származhatott. D'Artagnan meg is őrizte bűnjelül, s miután a futóárok szögletében kellő biztonságra talált, vallatni kezdte a sebesültet. Az bevallotta, hogy cimborájával, aki épp az imént vesztette életét, vállalták, hogy elrabolnak egy fiatal asszonyt: Párizs határánál vártak rá a La Villette kapunál, de betértek egy italra a kocsmába, és tíz perccel később értek a megadott helyre.

- Mi volt a szándékotok az asszonnyal? - kérdezte aggodalmasan D'Artagnan.

- Az volt a parancsunk, vigyük el a Király térre, az egyik palotába - felelte a sebesült.

- No persze! - dörmögte D'Artagnan - miladyhez.

Megborzadt; most értette meg, mily iszonyú bosszúvágy fűti ezt a nőt, hogy vesztébe sodorja őt is, övéit is. Hogy ismerheti az udvar titkait, ha mindenről ennyire tájékozott! Értesüléseit kétségkívül a bíborosnak köszönheti.

Ám mindezek ellenére, igaz örömmel arra is rá kellett eszmélnie, hogy a királynő végül mégiscsak rábukkant a börtönre, ahol szegény Bonacieux-né vezekel hű szolgálataiért, és ki is szabadította onnét. Mindez egyben arra is rávilágít, hogyan kaphatott levelet a fiatal-asszonytól, hogyan került az a chaillot-i útra tovasuhanva, mint futó látomás.

Tehát Athosnak igaza volt: még rátalálhat Bonacieux-néra; a zárda nem erőd, oda könnyen bejuthat.

Ezek a gondolatok elnézésre hangolták. Megint odafordult a sebesülthöz, aki remegve figyelte arcának vonásait, és odanyújtotta neki a karját.

- Hát jó - mondta neki -, nem hagylak itt így. Támaszkodj rám, és menjünk vissza a táborba.

- Értem - szólt a sebesült, és sehogy sem tudta elhinni, hogy valaki ilyen nagylelkű lehet -, de remélem, uram, nem akar felkötetni.

- Szavamat adtam - felelte neki -, és másodszor is visszaadom az életedet.

A sebesült térde megroggyant. D'Artagnan elé roskadt, és újból csókolgatni kezdte a lábát, a gascogne-i azonban hamarosan véget vetett a hálálkodásnak; nem volt miért továbbra is az ellenség közelében maradnia.

Az a gárdista, amelyik az első sortűzre kereket oldott, jelentette, hogy négy bajtársa elesett. Így hát nagy volt a csodálkozás meg az öröm az ezredben, amikor látták, hogy a fiatalember épségben visszatért.

D'Artagnan mesét rögtönzött, hogy kísérője sebesülését megmagyarázza. Elmondta, hogyan veszett oda a másik katona, és milyen veszélyben forogtak ők maguk. Beszámolója nyomán valódi hősként ünnepelték. Egy álló napig másról sem beszélt az egész hadsereg, és Monsieur is elismerését tolmácsolhatta.

Mindezen felül, mivel a jótett mindig elveszi jutalmát, D'Artagnan jótette is megtermette gyümölcsét; visszaszerezte neki régi nyugalmát. D'Artagnan ugyanis azt hitte, most már nyugodtan alhat, hisz egyik ellensége elpusztult, a másik pedig a pártjára állt.

Ám ez a nyugalom csupán egyet bizonyít: még korántsem ismerte miladyt.

EGY KIS ANJOU-I BOR

Egy ideig a legrosszabb hírek keringtek a királyról, azután lassanként elterjedt a táborban, hogy már lábadozik. Az uralkodó alig várta, hogy személyesen részt vehessen az ostromban; ezért azt beszélték, nyomban folytatja útját, mihelyt nyeregbe szállhat.

Monsieur jól tudta, hogy máról holnapra leválthatják, s vagy az angoulême-i herceg vagy Bassompierre, vagy Schomberg veszi át a parancsnokságot - mert valamennyien versengtek a marsallbotért -, így aztán hagyta múlni az időt, felderítéssel vesztegette napjait, s nem mert nekivágni nagyobb szabású hadivállalkozásnak, hogy kiűzze az angolokat Ré szigetéről, ahol még váltig ostromolták a Szent Márton fellegetvárát s a La Prée erődöt, míg a franciák maguk is La Rochelle-t tartották ostromzár alatt.

D'Artagnan, mint említettük, ismét nyugalmasabban töltötte napjait; így van ez rendjén, ha veszélyen lábaltunk át, s úgy érezzük, biztonságba jutottunk; egy valami azonban most is nyugtalanította: hírt sem hallott cimborái felől.

Azonban november első napjaiban egy reggel mindenre magyarázatot kapott: levele érkezett Villeroi-ból:

Kedves D'Artagnan úr!

Athos, Porthos és Aramis úr nálam mulatozott, s igen jól érezte magát, úgyhogy a várbíró úr, aki felettebb zord férfiú, néhány napi laktanyafogsággal büntette széles és hangos jókedvüket, én azonban, parancsuk szerint, elküldöm uraságodnak ezt a tizenkét butélia anjou-i bort, melyet az urak nagyon sokra becsülnek; azt óhajtják, igyék egészségükre kedvenc borukból. Parancsukat teljesítve mély tisztelettel maradok

Uraságodnak legalázatosabb és legtisztelőbb szolgálója.

*Godeau
a testőr urak fogadósa.*

- Soha jobbkor! - ujjongott D'Artagnan. - Jól megy soruk, és nem felednek el, aminthogy nekem is eszembe jutottak, amikor bajban voltam; szíves örömet iszom is az egészségükre, de iszom ám, csak hogy nem egyedül.

Azon nyomban átugrott a két gárdistához, akikkel jobban összebarátkozott, mint a többivel, meginvitálta őket, igyanak vele a finom anjou-i borocskából, melyet az imént kapott Villeroi-ból. Az egyik gárdistát aznap estére már meghívták vacsorára, a másik másnapra volt hivatalos, ezért abban maradtak, hogy harmadnap találkoznak.

D'Artagnan hazatért, a tizenkét butéliát elküldette a gárdisták kávéházába, és megüzente, vigyázzanak rájuk, majd amikor az ünnepélyes nap felvirradt, már reggel kilenckor értük menesztette Planchet-t, hogy legyen ideje mindent előkészíteni, mert az ebédet pontosan délre tervezték.

Planchet keble ugyancsak dagadt a büszkeségtől, mivel hogy háznagyi rangra emelkedett; értelmes fickó lévén, azon igyekezett, hogy minden rendben legyen, ezért gazdája egyik vendégének inasát, név szerint Fourreau-t is magához vette szárnysegédül, s azt az állítólagos katonát is, aki D'Artagnan életére pályázott. A katona, mert egyik csapatban sem volt helye, D'Artagnan vagy Planchet szolgálatában állt, amióta D'Artagnan megkímélte az életét.

Elérkezett a lakoma ideje, megjött a két vendég, helyet foglaltak, s az ételek máris előttük sorakoztak az asztalon. Planchet kendőt kanyarított a karjára, úgy szolgált fel; Fourreau a dugókat rángatta ki a butéliákból, Brisemont pedig - így hívták a lábadozót - kis üvegekbe fejtette le a bort, mely, úgy látszik, megseprősödött az út megrázkódtatásaitól. Az első butélia alja meglehetősen zavaros volt; Brisemont egy pohárba töltötte ezt a seprőt, D'Artagnan pedig hagyta, hogy megigya, mert a szegény ördög most is csak alig lézengett.

A vendégek elfogyasztották a levest, és éppen ajkukhoz emelték volna az első poharat, amikor hirtelen megdörmögött az ágyú a Lajos-erődnél és az Új-erődnél; a gárdisták azt gondolták, az ostromlottak vagy az angolok váratlanul támadásba kezdtek, s tüstént kardjuk után kaptak; D'Artagnan sem habozott sokat, követte példájukat, és valamennyien elrohantak, hogy a helyükön legyenek.

Ám alighogy a kintinból kijutottak, kiderült, mi okozta a nagy harci zajt: „Éljen a király! Éljen a bíboros úr!” - harsogott mindenfelől, és minden irányból pergett a dob.

A király ugyanis, mint említettük, nem győzte tovább türelemmel, megállás nélkül vágatott át két postaállomáson, s épp abban a pillanatban érkezett a táborba egész háznépével és tízezer főnyi segédcsapattal: elővédjét és utóvédjét testőrei szolgáltatták. D'Artagnan századával együtt sorfalat állt, és odaintett barátainak, akik le nem vették róla szemüket, meg Tréville úrnak, aki azonnal ráismert.

A király üdvözlésének ceremóniája után a négy jó barát csakhamar összeölelkezett.

- Az angyalát! - hangoskodott D'Artagnan - jobbkor nem is jöhettek volna az urak; a pecsenye még ki sem hűlt! igaz-e, uraim? - fordult a két gárdista felé, és mindjárt bemutatta őket barátainak.

- Hohó! - szólalt meg Porthos -, éppen lakmározunk, ha nem tévedek.

- Remélem - szólt Aramis -, asszonyszemély nem vesz részt az ebéden!

- Van legalább a csárdájukban egy kis iható borocska? - kérdezte Athos.

- Hogy a fenébe ne! Éppen maguktól kaptam, kedves barátom - felelte D'Artagnan.

- Tőlünk? - kérdezte Athos ámuldozva.

- De mennyire!

- Mi küldtünk volna bort?

- De hát tudja - az a jó kis borocska, a dimbes-dombos Anjou-ból!

- Már hogyan tudnám; nagyon jól tudom, melyik borról beszél.

- Azt szereti a legjobban.

- Ha champagne-ihoz vagy burgundihoz nem jutok.

- Nos hát, champagne-i és burgundi híján ma is érje be ennyivel.

- Nagy ingyenc ez a D'Artagnan - szólalt meg Porthos -, lám csak: anjou-i bort hozott.

- Dehogy hozattam; úgy küldték nekem, uraságotok nevében.

- A mi nevünkben? - kérdezte a három testőr.

- Csak nem Aramistól származik a bor? - kérdezte Athos.

- Én nem küldtem; talán Porthos. - Én sem; Athos küldte volna?

- Én ugyan nem.

- Akkor hát biztosan a fogadásuk - mondta D'Artagnan.

- A fogadásunk?

- Természetesen! a fogadásuk, Godeau, a testőrök fogadása.

- Mit bánom én, ki küldte - mondta Porthos -, kóstoljuk meg, és ha jó, fogyasszuk el.

- Nem helyes - szólt Athos -, ne igyuk meg a bort, ha nem tudjuk, honnan származik.

- Igaza van, Athos - mondta - D'Artagnan. - Tehát egyikük sem utasította Godeau fogadást, hogy bort küldjön nekem?

- Nem! és mégis küldött a nevünkben?

- Tessék, itt a levél! - mondta D'Artagnan.

És megmutatta a cédulát bajtársainak.

- Nem az ő írása! - szólt Athos -, azt nagyon jól ismerem! Mielőtt felkerekedtünk, én egyenlítőtettem ki számláinkat.

- Hamis levél - mondta Porthos -, mit sem tudunk róla.

- D'Artagnan - szólt Aramis neheztelően -, hogyan hihette, hogy mi csendet háborítunk?...

D'Artagnan elsápadt, egész testén görcsös remegés futott át.

- Ijesztő vagy - szólt hozzá Athos, aki csupán döntő pillanatokban szokta tegezni -, mi történt hát?

- Fussunk, barátaim, rohanjunk! - kiáltott fel D'Artagnan -, iszonyatos gyanú támadt bennem! Talán csak nem annak a nőnek újabb bosszúja ez is?

Most Athoson volt a sor, hogy elsápadjon.

D'Artagnan nekiiramodott a kantin felé, a három testőr meg a két gárdista utána.

D'Artagnan az ebédlőbe rontott, és első pillantása Brisemont-ra esett, aki a földön fetrengett, szörnyű görcsökből.

Planchet és Fourreau halottsápadtan próbáltak rajta segíteni, de szemlátomást hiábavaló volt minden segítség: a haldokló vonásait már megmerevítette a haláltusa kínja.

- Jaj! - kiáltotta, amikor megpillantotta D'Artagnant - jaj, ez rettenetes, úgy tesz, mintha megbocsátana, azután mérget itat velem!

- Én! - tiltakozott D'Artagnan - én! miket beszélsz, te boldogtalan?

- Azt mondom, hogy magától kaptam a bort; maga mondta, hogy igyam meg; azt mondom, így akart bosszút állni rajtam; azt mondom, hogy ez rettenetes!

- Nem igaz, Brisemont - felelt D'Artagnan -, nem igaz; esküszöm, az Istenre esküszöm...

- Igen! látja az isten! megfizet érte! jaj Istenem! szenvedjen úgy, ahogy én szenvedek!

- A szentírással esküszöm - kiáltotta D'Artagnan, és térdre borult a haldokló előtt -, nem tudtam, hogy a bor mérgezett, magam is éppen inni akartam belőle.

- Egy szavát sem hiszem - szólt a katona.

Mind hevesebben facsarta testét a görcs: kiszenvedett.

- Iszonyú! iszonyú - suttogta Athos, miközben Porthos összetörte a butéliákat, Aramis pedig, kissé későn, gyóntató papot hívatott.

- Újból megmentették az életemet, kedves barátaim! - mondta D'Artagnan -, méghozzá nemcsak az enyémet, hanem az urakét is. Uraim - folytatta a gárdistákhoz fordulva -, kérem, minderről egy szót se szóljanak; úgy lehet, magas személyiségek vannak a háttérben, s a végén mi isszuk meg a levét.

- Jaj istenem - motyogta Planchet, félholtra válva az ijedelemtől -, ezt szépen megúsztam, uram!

- Micsoda! - förmedt rá D'Artagnan - talán bizony bele akartál inni a boromba, te gazember!

- Éppen inni akartam egy pohárával a király egészségére, de Fourreau rám szólt, hogy hívatnak.

- Jaj nekem! - mondta Fourreau, akinek vacogott a foga rémületében -, meg akartam tőle szabadulni, hogy egyedül ihassak!

- Uraim - szólt D'Artagnan a gárdistákhoz -, ugye megértik, hogy lakománk aligha volna vidám a történetek után; nagyon kérem hát, ne haragudjanak, de azt hiszem, helyesebb volna, ha ebédünket máskorra halasztanánk.

A gárdisták udvariasan elfogadták D'Artagnan bocsánatkérését; megértették, hogy a négy jó barát egyedül kíván maradni, és eltávoztak.

Amikor a fiatal gárdista meg a három testőr egymás között maradt, összenéztek, és tekintetük világosan mutatta, hogy valamennyien tisztán látják a helyzet komolyságát.

- Mindenekelőtt - szólalt meg Athos -, távozzunk ebből a szobából; a halott ember, főként, ha erőszakos halált halt, rossz társaság.

- Planchet - mondta D'Artagnan -, gondjaidra bízom a szegény ördögöt. Temessétek szentelt földbe. Vétkezett, igaz, de megbánta.

S a négy jó barát eltávozott a szobából, Planchet-re meg Fourreau-ra hagyva, hogy megadják Brisemontnak a végtisztességet.

A fogadós másik szobát adott nekik, ott szolgált fel ebédre lágytojást; Athos maga hozott ivóvizet a kútról, Porthost és Aramist néhány szóval tájékoztatták az eseményekről.

- Nos, barátom! - szólt Athosnak D'Artagnan -, amint látja, életre-halálra folyik a küzdelem.

Athos megcsóválta a fejét.

- Magam is úgy látom, igaza van; de csakugyan azt hiszi, megint ez a nő van a dolgok mögött?

- Bizonyosra veszem.

- Be kell vallanom, nekem még vannak kételyeim.

- A liliom mégiscsak ott van a vállán!

- Attól még akármilyen más angol nő is lehet, aki valamilyen gazságot követett el Franciaországban, s bűne miatt megbélyegezték.

- Athos, a felesége ez a nő, higgyen nekem - ismételte meg D'Artagnan -, hát nem veszi észre, mennyire hasonló a személyleírásuk?

- Pedig joggal hihettem, hogy az a nő meghalt; istenigazában felakasztottam.

Ezúttal D'Artagnan csóválta meg a fejét.

- De végül is mit tegyünk? - kérdezte aztán.

- Annyi bizonyos, lehetetlen sokáig elviselni, hogy folytonosan a Damokles kardja függjön fejük fölött - mondta Athos -, túl kell jutnunk hát ezen az állapoton.

- De hogyan?

- Figyeljen rám: intézze úgy, hogy összetalálkozzanak és kimagyarázkodhassanak: mondja azt neki: béke, vagy háború! Nemesi szavamat adom, hogy soha egy szót sem ejtek kegyedről, soha semmit nem teszek kegyed ellen; kegyed is ünnepélyesen megesküszik, hogy velem kapcsolatban semleges marad, mert ha nem, elmegyek a kancellárhoz, elmegyek a királyhoz, elmegyek a hóhérhoz, az egész udvart kegyed ellen uszítom, világgá kürtölöm, hogy tüzes bélyeget visel, törvénybe idéztetem, és ha felmentenék, nemesi szavamra: saját kezemmel ölöm meg az utca sarkán, akár a veszett kutyát!

- Rokonszenves megoldás - szólt D'Artagnan -, de hol találom meg azt az asszonyt?

- Az idő kedves barátom, az idő megteremti az alkalmat, a nyeréshez pedig egyetlen biztos mód az alkalom: minél nagyobb a tét, annál nagyobb a nyereség, ha van türelmünk kivárni.

- Az ám, de csupa gyilkos, csupa méregkeverő között a várakozás...

- Eh! - felelte Athos -, eddig is megsegített az Isten, eztán is megsegít.

- Bennünket igen; mi különben is férfiak vagyunk, s végeredményben az a dolgunk, hogy vásárra vigyük a bőrünket; de vajon mi lesz övele! - tette hozzá lehalkítva a hangját.

- Kivel? - kérdezte Athos.

- Constance-szal.

- Persze! Bonacieux-né! - szólt Athos - igaza van; szegény barátom, el is feledtem, hogy szerelmes.

- De hiszen - szólalt meg Aramis -, világosan kiderül, éppen abból a levélből, melyet a szerencsétlen halottnál találtak, hogy a hölgy zárdában van valahol! A zárda nagyon rendes hely, és mihelyt La Rochelle ostroma véget ér, ígérem, hogy magam is...

- Jó, jó - mondta Athos -, rendben van, kedves Aramis! tudjuk, a kegyes élethez húzza a szíve.

- Én csupán ideiglenes testőr vagyok - szólt alázatosan Aramis.

- Úgy látszik, rég nem hallott hírt a kedveséről - mondta halkan Athos -, de ne törődjenek vele, mi már megszoktuk.

- Nos! - szólt közbe Porthos -, azt hiszem, nagyon egyszerű a megoldás.

- Halljuk! - mondta D'Artagnan.

- Azt mondják, valahol zárdában van a hölgy? - kérdezte Porthos.

- Igen.

- Hát akkor, mihelyt az ostromnak vége, megszöktetjük.

- Igen ám, de azt se tudjuk, melyik az a zárda.

- Ez igaz - mondta Porthos.

- Ha jól emlékszem - szólt közbe Athos -, azt mondta, kedves D'Artagnan, hogy a királyné maga választotta ki azt a zárdát.

- Igen, azt hiszem.
- Akkor semmi baj; Porthos könnyűszerrel segíthet rajtunk.
- Hogyan, ha szabad kérdeznem?
- A kedves márkiné, hercegnő vagy grófnő révén; annak biztosan messzire elér a keze.
- Pszt! - mondta Porthos, és szájára tette az ujját - az a gyanúm, hogy a bíboros pártján áll, és jobb, ha semmiről sem tud.
- Akkor pedig - szólt Aramis -, majd én vállalom, hogy hírt szerzek felőle.
- Vállalja, Aramis! - ujjongott fel a három jó barát - halljuk, hogyan!
- Tudniillik a királyné gyóntatója, akivel igen jó viszonyban vagyok... - kezdte Aramis, és elvörösödött.

A négy jó barát befejezte a szerény étkezést. Minden bizalmukat Aramis ígéretébe vetették, s azzal váltak el, hogy még este találkoznak; D'Artagnan visszatért a ferencesekhez, a három testőr meg a király szálláshelyére ment, hogy kvártélyukat rendbehozassák.

A VÖRÖS GALAMBDÚC FOGADÓBAN

Eközben a király, alighogy megérkezett, nyomban munkához látott; alig várta, hogy farkasszemet nézzon az ellenséggel, és ugyanaz a gyűlölet fűtötte Buckinghammel szemben, mint a bíborost, amire neki jóval alaposabb oka is volt; először is ki akarta űzni az angolokat Ré szigetéről, majd sürgősen végezni akart La Rochelle ostromával, ámde kénytelen-kelletlen halogatásra kényszerült, mert viszály tört ki a fővezérek között: Bassompierre és Schomberg összefogott az angoulême-i herceg ellen.

Bassompierre is, Schomberg is Franciaország marsallja volt, és kötötték magukat ahhoz a jogukhoz, hogy a király parancsára vezethessék seregüket, a bíboros azonban attól félt, hogy a szíve szerint hugenotta Bassompierre csak tessék-lássék támadja majd hittestvéreit, az angolokat s a La Rochelle-ieket, ezért velük szemben az angoulême-i herceget támogatta, akit a király az ő javaslatára ki is nevezett altábornaggyá. Így aztán, ha nem akarták, hogy Bassompierre és Schomberg egyszerűen letegye a marsallbotot, nem volt más tenniük: mindkettőjüket külön-külön parancsnoki hatáskörrel bízták meg. Bassompierre a várostól északra ütt tábort, La Leu és Dompierre között, az angoulême-i herceg keletre, Dompierre és Périgny között, Schomberg pedig délre, Périgny és Angoutin között.

Monsieur szállása Dompierre-ben volt.

A király szállása hol Étrében volt, hol La Jarrie-ban. Végül a bíboros a dűnákön ütt szállást, a La Pierre hídnál, egy védtelenül álló közönséges házban.

Ilyeténképpen Monsieur ellenőrizte Bassompierre-t; a király az angoulême-i herceget; a bíboros pedig Schomberget.

Miután a hadak elrendezését ily módon befejezték, nekiláttak, hogy az angolokat kiűzzék a szigetről.

A körülmények a kezükre jártak; az angol csak akkor jó katona, ha jó az ellátása; most sózott húsrá, dohos kétszersültre fanyalodtak, és táborukban igen sok volt a beteg; ráadásul a tenger, mely az évnek ebben a szakában erősen viharos, naponta tizedelte apróbb hajóikat, úgyhogy dagály idején az Aiguillon-foktól egészen a futóárkokig valósággal elborították a partot a kisebb vitorlások, ladikok, felukkók roncsai; mindezekből nyilvánvaló volt, hogy Buckingham, aki már csupán konokságból tartotta Ré szigetét, előbb-utóbb akkor is kénytelen lesz feladni az ostromot, ha a király serege ki sem mozdul táborából.

Mivel azonban Toirac úr azt jelentette, hogy az ellenséges tábor minden jel szerint újabb támadásra készül, a király úgy határozott: pontot tesz a dologra, és megtett minden kellő intézkedést a döntő összecsapásra.

Nem szándékozunk naplószerűen elmondani az ostrom történetét; éppen ellenkezőleg: azon leszünk, hogy csupán olyan eseményeket ismertessünk, melyek összefüggnek történetünkkel; ezért be is érjük annyival, hogy a hadivállalkozást - a király nagy csodálatára s a bíboros úr nagy dicsőségére - siker koronázta. Az angolok lépésről lépésre hátráltak, vereséget szenvedtek valamennyi ütközetben, s amikor átkelőben voltak Loix szigetére, megkapták a döntő csapást; arra kényszerültek, hogy hajóikon visszavonuljanak, kétezer embert, közöttük öt ezredest, három alezredest, kétszázötven kapitányt, huszonöt előkelő nemest, négy ágyút és hatvan zászlót hagyva a csataterén; az utóbbiakat Claude de Saint-Simon vitte Párizsba, és nagy ceremóniával felfüggesztették valamennyit a Notre Dame boltíveire.

A táborban, s ezt követően Franciaország-szerte mindenütt Te Deumot énekeltek.

A bíboros tehát ura maradt a helyzetnek: folytathatta az ostromot, és, legalábbis pillanatnyilag, mit sem kellett tartania az angoloktól.

A nyugalom azonban, mint említettük, csupán ideiglenes volt.

Elfogták Buckingham herceg egyik megbízottját, név szerint Montaigut, és bizonyítékokat szereztek, hogy az angolok szövetséget hoztak létre a Német Birodalom, Spanyolország, Anglia és Lotharingia között.

A szövetség Franciaország ellen irányult.

Mindezen felül Buckingham szállásán, ahonnan a herceg sokkal hamarabb kényszerült elmenekülni, mint tervezte, bizonyos iratokat találtak, ugyanennek a szövetségnek további bizonyítékaira, melyek, mint a bíboros írja emlékirataiban, felettébb rossz fényt vetettek Chevreuse asszonyra, s ennek folytán a királynéra is.

A felelőség teljes egészében a bíboroson nyugodott, hisz egy teljhatalmú miniszter mindenért felelős, nem is csoda hát, hogy roppant elméje éjt nappá téve fáradhatatlanul munkálkodott, s még a legapróbb hírek sem kerültk el figyelmét, bármi történt is az említett nagy európai országokban.

A bíboros jól ismerte Buckingham ténykedését, s még annál is jobban gyűlölködését; ha a franciaellenes szövetség győzelmet arat, az ő hatalmának vége: a louvre-i kormányhivatalokban jelenleg a spanyol és az osztrák politikának csupán hívei vannak, akkor azonban megjelennek majd képviselői; akkor pedig ő, Richelieu, a francia miniszter, a mindennekfölött francia miniszter elveszett. A király gyermek módra engedelmeskedik neki, de úgy gyűlöli, mint az iskolás fiú a tanítóját, és kényre-kedvre kiszolgáltatja majd Monsieur és a királyné egyéni bosszújának; akkor pedig sorsa -, s talán Franciaország sorsa is vele együtt - megpecsételtetett. Ezt a veszélyt el kell hárítania. Így aztán sűrűn, szinte óráról órára sűrűbben adták egymásnak a kilincset éjjel-nappal a futárok a La Pierre-i házikóban, ahol a bíboros berendezkedett.

Voltak közöttük barátok, de oly rosszul hordták a csuhát, hogy messze lerítt róluk: javarészt a harcos egyházat képviselik; voltak asszonyok, akik ügyetlenül mozogtak az apróruhában, s még buggyos nadrágjuk sem leplezhette egészen gömbölyded formáikat; végül voltak megkérgesedett kezű, de szép lábú parasztok: mérföldnyire láthatta rajtuk akárki, hogy nemes urak.

Nemegyszer kellemetlenebb látogatók is érkeztek, mert, két-három ízben elterjedt a híre, hogy merényletet követtek el a bíboros ellen, és kis híján megölték.

Őminenciája ellenségei azt állították ugyan: a bíboros maga engedte szabadjára az ügyetlen gyilkosokat, hogy szükség esetén joga legyen a megtorlásra, ám jobb, ha nem hiszünk sem a minisztereknek, sem ellenségeiknek.

A bíboros egyébként, akitől legmegátalkodottabb ócsárlói sem vitathatták el, hogy bátor ember, mindezek ellenére éjszaka is igen gyakran elhagyta szállását: hol az angoulême-i hercegnek vitt egy-egy fontos parancsot, hol a királlyal tanácskozott, hol egy-egy hírnökkel, akit nem kívánt lakására bebocsátani.

Testőreinknek az ostrom körül nem sok dolga volt: nem fogták túl rövidre gyeplőjüket; ugyancsak vígan éltek. Ezt annál is könnyebben tehették - főként a három cimbora -, mert Trévillé úr barátjai lévén, könnyebben kimaradhattak, és külön engedéllyel gyakran takarodó után tértek vissza a táborba.

Történt egy este, hogy D'Artagnan szolgálaton volt a futóárokban, és nem kísérhette el barátait. Athos, Porthos és Aramis hadiköpenybe burkolózva, pisztolyuk agyán tartva kezüket, harci ménjeiken hazafelé lovagoltak egy csapszékből, melyet Athos két napja fedezett fel a La Jarrie-i országúton: a kocsmá a *Vörös Galambdúc* nevet viselte. Így ügettek a tábor felé, s mint említettük, kelepccére gyanakodva, ugyancsak résen álltak, amikor, Boinard falucskától talán negyed mérföldnyire, közeledő lovak dobogása ütötte meg fülüket: nyomban megálltak mind a hárman, összetömörültek, elállták az út közepét, és várakoztak: alig egy perc múlva - épp akkor bukkant elő egy felhő mögül a hold - az egyik útelágazásnál két lovast pillantottak meg; a három testőr láttán azok is megtorpantak, mintegy latolgatva, tovább haladjanak-e vagy visszaforduljanak. Habozásuk némileg gyanút keltett a három jó barátban; Athos előbbre léptetett, és határozottan rájuk kiáltott:

- Állj, ki vagy!

- Állj te magad! - kiáltott vissza az egyik lovas.

- Ez nem felelet! - válaszolta Athos. - Ki vagy? Feleljetek, vagy támadunk.

- Jó lesz, ha vigyáznak, uraim! - kiáltott vissza egy csengő hang, melyen megérzett, hogy megszokta a parancsolást.

- Valami tiszt lehet, éjszakai őrjáraton - szólt Athos -, mit tegyünk, urak?

- Kicsodák az urak? - ismételte a hang ugyanoly parancsoló modorban - azonnal feleljenek, mert megbánhatják, ha megtagadják a parancsot.

- Királyi testőrök! - válaszolt Athos, és egyre tisztábban látta, hogy az ismeretlennek minden joga megvan a tudakozódásra.

- Melyik század?

- Tréville úr százada.

- Jöjjenek közelebb, és rögtön jelentsék, mit keresnek itt ilyenkor!

A három cimbora meglehetősen megnyúlt képpel közelített; most már mindhárman nagyon jól tudták, hogy emberükre akadtak; egyébiránt hagyták, hadd beszéljen helyettük Athos.

Az a lovas, amelyik másodszorra szólalt meg, vagy tíz lépéssel járhatott kísérője előtt: Athos odaintett Porthosnak és Aramisnak, maradjanak hátra ők is, és egyedül haladt tovább.

- Bocsásson meg, tiszt uram! - szólt Athos - de nem tudtuk, ki az; amint látja, ugyancsak résen állunk.

- Neve? - szólt a tiszt, aki arca egy részét elfedte köpenyével.

- De kicsoda uraságod? - kérdezte Athos, és kezdte már sokallani a vallatást. - Bizonyítsa be kérem, hogy jogában áll engem kikérdezni.

- Neve? - ismételte a lovas, miközben lebocsátotta köpenyét, és felfedte arcát.

- A bíboros úr! - szólt megdöbbenve a testőr.

- Neve? - kérdezte harmadszor is Őminenciája.

- Athos - felelte a testőr.

A bíboros intett kísérőjének, s az közelebb léptetett.

- A három testőr velünk jön - mondta halkán -, senkinek nem kell tudnia, hogy elhagytam a tábor; ha velünk jönnek, akkor bizonyosan nem mondják el senkinek.

- Nemesek vagyunk, kegyelmes uram - mondta erre Athos -, vegye hát szavunkat, és legyen egész nyugodt. Titkot, tartani, hálisten még tudunk.

A bíboros a vakmerőre szegezte átható tekintetét.

- Jó füle van, Athos úr - szólt hozzá -, most, azonban figyeljen ide: nem gyanakvásból kérem, hogy kövessenek, hanem biztonságom miatt; két bajtársa nyilván Porthos és Aramis úr?

- Igen, Eminenciás uram - válaszolt Athos, miközben a két hátramaradt testőr is csatlakozott hozzájuk, kezükben tartva kalapjukat.

- Ismerem az urakat - szólt a bíboros -, jól ismerem; tudom, nem a legjobb barátaim, s ezt sajnálom is, de tudom, hogy vitéz és hű katonák, és bizalmat érdemelnek. Kérem Athos úr, tiszteljen meg azzal, hogy két barátjával elkísér; Őfelsége is megirigyelheti majd testőrségemet, ha netán összetalálkozunk.

A három testőr meghajolt: arcuk szinte lovaik sörényét érintette.

- Szavamra, Eminenciás uram - szólt Athos -, jól teszi, hogy minket is elvisz magával: nem egy ijesztő ábrázatot láttunk útközben, sőt a *Vörös Galambdúcban* össze is zördültünk négy ilyen rossz képű alakkal.

- Összezördültek, uraim; ugyan miért? - kérdezte a bíboros. - Jól tudják, nem szeretem az összezördüléseket!

- Épp ezért bátorodom tájékoztatni a történetekről Eminenciádat, mert ha másoktól értesül, hamis beszámoló alapján még azt hiheti, mi voltunk a hibásak.

- És mi volt az eredménye az összekoccnásnak? - kérdezte a bíboros, összevonva szemöldökét.

- Csupán annyi, hogy Aramis barátom karját egy kissé megdöfték, ami egyébiránt, mint Eminenciád látni fogja, csöppet sem gátolja meg abban, hogy holnap részt vegyen a támadásban, ha Eminenciád megparancsolná, hogy rohamozzuk meg a várfalakat.

- De az urak nemigen szokták hagyni, hogy összeszabdalgják a bőrüket - mondta a bíboros -, legyenek hát őszinték: ugye nem maradtak adósok? gyónjanak meg mindent; amint tudják, tőlem megkaphatják a feloldozást.

- Én, kegyelmes uram - felelte Athos -, még csak egy ujjal sem nyúltam kardhoz, hanem derékon ragadtam az emberemet, és kidobtam az ablakon; azt hiszem, amikor földet ért - folytatta Athos némileg habozva -, eltörhette a combját.

- Ó - szólt a bíboros. - És kegyed, Porthos úr?

- Én, kegyelmes uram, tudom, hogy a párbaj tilalmas dolog, felkaptam hát egy padot, azzal sújtottam rá az egyik gazemberre, és azt hiszem, eltörtem a vállát.

- Hm! - szólt a bíboros - hát Aramis úr?

- Én, kegyelmes uram, igen szelíd természetű vagyok, s különben is - ezt talán nem tudja Eminenciád - maholnap visszatérek a papi rendbe; így aztán éppen azon fáradoztam, hogy szétválasszam cimboráimat, amikor az egyik gazember orvul átdöfte bal karomat; erre már kifogyott a türelmem, magam is kardot rántottam, és mivel ellenfelem újból támadott, azt hiszem felnyársalta magát, miközben rám rohant; csupán annyit tudok biztosan, hogy elesett, s mintha azt is láttam volna, hogy két cimborájával együtt elcipelik.

- Az áldóját, uraim! - mondta a bíboros - három embert hidegre tesznek egy kocsmai verekedésben: mondhatom, nem sokat kukoricáznak. De mondják csak, mi okozta az összeeserdülést?

- Részegek voltak a gazemberek - felelt Athos -, megtudták, hogy az este egy asszony érkezett a fogadóba, és rá akarták törni az ajtót.

- Rá akarták törni az ajtót! - ismételte a bíboros -, ugyan miért?

- Nyilván, hogy megerőszakolják - mondta Athos -, már bátorkodtam említeni Eminenciának, hogy részegek voltak a nyomorultak.

- Fiatal és csinos volt az asszony? - kérdezte a bíboros meglehetősen nyugtalanul.

- Nem láttuk, kegyelmes uram - felelte Athos.

- Nem látták. No jó, nagyon jó - folytatta élénken a bíboros. - Helyesen tették, hogy megvédelmezték egy asszony becsületét; magam is a *Vörös Galambdúc* fogadóba megyek, így hát megtudhatom, igazat beszéltek-e.

- Kegyelmes uram - szólt Athos önérzetesen -, nemesek vagyunk, akkor sem hazudnánk, ha az életünkbe kerülne.

- Nem is kételkedem szavaiban, Athos úr, percig sem kételkedem; de mondják csak - tette hozzá másra térve -, egyedül volt az a hölgy?

- Nem, lovagja is vele volt a szobában - válaszolt Athos -, minthogy azonban a zajra sem mutatkozott, feltehetőleg pipogya fráter.

- Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek, mondja az evangélium - jegyezte meg a bíboros.

Athos meghajolt.

- Így hát rendben volnánk, uraim - folytatta Őeminenciája -, tudom, amit tudni akartam: kövessenek.

A három testőr a bíboros mögé került, az pedig ismét köpenyébe takarta arcát, és előreügetett lován; nyolctíz lépésnyire haladt négy kísérője előtt.

Csakhamar odaértek a néma és elhagyatott fogadóhoz; a fogadós minden bizonnyal jól tudta, milyen jeles vendégre számíthat, ezért eltávolította a lábatlankodókat.

Tíz lépésnyire a ház kapujától a bíboros megálljt intett fegyvernökének s a három testőrnek; az ablakdeszkához kötve felnyergelt ló várakozott; a bíboros jellegzetes módon hármat koppantott az ablakon.

Azon nyomban köpenyes férfialak sietett elő, sebtén néhány szót váltott a bíborossal, majd lóra pattant, és elvágatott Surgères és egyben Párizs felé.

- Jöjjenek, uraim - szólt a bíboros. - Igazat beszéltek, nemes testőr urak - fordult a három cimborához -, s ha rajtam áll, nem is bánják meg, hogy a mai estén összetalálkoztunk; addig is, kövessenek.

A bíboros szállt lováról, a három testőr ugyanúgy; a bíboros fegyvernökének vetette lova kantárját, a három testőr az ablakdeszkához kötötte a maga három lovát.

A fogadós kinn állt a küszöbön; az ő szemében közönséges tiszt volt a bíboros is, nyilván azért jön, hogy meglátogassa szíve hölgyét.

- Van-e földszinti szobája, ahol az urak elüldögélhetnek a melegben, miközben rám várakoznak? - kérdezte a bíboros.

A fogadós kinyitotta egy nagy terem ajtaját; a szobában épp akkor cserélték ki a régi kályhát tágas, kitűnő kandallóra.

- Ez van - válaszolta.

- Jó lesz - mondta a bíboros -, menjenek be ide, uraim, itt várjanak meg, nagyon kérem; félóránál nem maradok tovább.

A három testőr bement a földszinti szobába, a bíboros pedig minden további kérdezősködés nélkül felsietett a lépcsőn; látszott rajta, hogy nincs szüksége kalauzolásra.

MI MINDENRE JÓ EGY KÁLYHACSŐ

Három barátunk nem is gyanított semmit, csupán kalandos lovagi természetük szavát követték, de nem kétséges, hogy olyan valakinek tettek nagy szolgálatot, aki a bíboros egészen különleges pártfogásával dicsekedhet.

De vajon ki ez a valaki? Nyomban ezt kérdezte egymástól a három testőr is, majd látva, hogy semmiféle okoskodással nem jutnak kielégítő feleletre, Porthos behívta a fogadóst, és kérte, hozzon kockát.

Porthos és Aramis asztalhoz ült, és játszani kezdett. Athos töprengve sétált fel s alá.

Miközben így járkált és töprenkedett, több ízben elhaladt a félig lebontott kályhacső előtt, melynek túlsó vége a fölöttük levő szobába szolgált; valahányszor ide-oda sétált, szavak moraja ütötte meg a fülét, s végül felkeltette figyelmét. Közelebb lépett, s meg is értett néhány szót; nyilván annyira érdekesnek találhatta, amit beszélnek, hogy csendre intette cimboráit, ő maga pedig odahajolt a cső nyílásához, és feszülten figyelt.

- Figyeljen rám, milady - beszélt a bíboros -, nagyon fontos az ügy; foglaljon helyet, és beszélgessünk.

- Milady! - suttogta Athos.

- A legnagyobb figyelemmel hallgatom Eminenciádat - felelt egy női hang, melynek hallatára Athos megremegett.

- Egy kis hajó várja kegyedet La Pointe erődnél, a Charente torkolatában; legénysége angol, a kapitány az én emberem; holnap reggel elvitorlázik.

- Tehát oda kell mennem még ma éjszaka?

- Oda, azonnal, azaz miután meghallgatta utasításaimat. Ha kilép a fogadóból, két férfi várja, ők elkísérik; előbb én távozom, kegyed félórával indul utánam.

- Igenis, kegyelmes uram. De térjünk vissza a feladatra, melyet rám bízni kegyeskedik; szeretném továbbra is kiérdemelni Eminenciád bizalmát, ezért kérem, tájékoztasson világosan és határozottan, nehogy bármit is elvételsek.

Egy pillanatig néma csend támadt; a bíboros kétségkívül szavait mérlegelte, milady pedig értelmét és figyelmét megfeszítve készült, hogy megértse mindazt, amit hallani fog, és jól bevésse emlékezetébe, ha végighallgatta.

Athos felhasználta a pillanatot: szólt cimboráinak, fordítsák rá a zárta a kulcsot, és intett, jöjjenek oda, ők is figyeljenek.

A két testőr szerette a kényelmet; egy-egy széket hoztak maguknak, egyet pedig Athosnak, majd mind a hárman leültek, összedugták fejüket, s a fülüket hegyezték.

- Londonba kell utaznia - folytatta a bíboros. - Ha Londonba ér, keresse fel Buckinghamet.

- Talán megjegyezhetem, Eminenciás uram - szólt milady -, hogy a gyémánt zsinórhegyek epizódja óta a herceg gyanakszik rám; mindig is engem gyanúsított a dologgal.

- Most nem is az a cél - szólt a bíboros -, hogy megnyerjük a bizalmát; hanem hogy őszintén és egyenesen tárgyalást kezdjünk vele.

- Őszintén és egyenesen - ismételte milady, volt a hangjában valami kimondhatatlan kétszínűség.

- Igen, őszintén, egyenesen - ismételte a bíboros ugyanúgy -, az egész tárgyalás folyamán semmi szükség a köntörfalazásra.
- Hajszálpontosan követem Eminenciád utasításait; szeretném hallani.
- Keresse fel Buckinghamet a nevemben, s mondja el neki, jól ismerem minden előkészületét, de nem sokat törődöm vele, mert ha mozdulni merészel, annak a királyné látja kárát.
- Vajon elhiszi-e, hogy Eminenciád valóra válthatja ezt a fenyegetést?
- El; megvannak a bizonyítékaim.
- Helyes volna, ha elé tárhatnám ezeket, hogy a herceg maga ítéljen a dologban.
- Természetesen; mondja el neki, hogy közzéteszem Bois-Robert és Beautru márkí jelentését arról, hogyan találkozott a herceg a királynéval a connétable²⁵ asszonynál egy álarcosbálon; mondja el, nehogy kétségei maradjanak, hogy a bálon a herceg Guise lovag nagymogul-jelmezében jelent meg, s hogy háromezer aranyat fizetett a loagnak a jelmezért.
- Meglesz, kegyelmes uram.
- Mondja el érkezése és távozása minden epizódját azon az éjszakán, amikor olasz jövendő-mondó-jelmezbe öltözve osont be a palotába; s ha ezek után is kétségbe vonná értesülesem hitelét, azt is mondja el, hogy köpenye alatt fekete könnyecseppmintával, halálfejekkel és keresztbe tett lábszárcsontokkal díszített bő, fehér talárt viselt, hogyha meglepnék, meg-játszhassa a Fehér Asszony kísértetét, mely a közhit szerint mindig megjelenik a Louvre-ban, valahányszor nagy események állnak küszöbön.
- Ez az egész, kegyelmes uram?
- Mondja el azt is, hogy pontosan ismerem amiens-i kalandjának minden részletét, és szellemes-gúnyos elbeszélést íratok róla: benne lesz a park térképe, s az éjszakai kaland főbb szereplőinek képmása is.
- El fogom mondani.
- Mondja el még, hogy Montaigu a kezemben van, Montaigu a Bastille-ban van, s igaz ugyan, hogy levelet nem találtak nála, de ha kínvallatásra kerül a sor, mindent be fog vallani amit tud, sőt... még azt is, amit nem tud.
- Pompás!
- Végül említse meg, hogy a herceg, amidőn sebbel-lobbal távozott Ré szigetéről, szállásán felejtette Chevreuse asszony egyik levelét, mely felettébb kínos helyzetbe hozza a királynét, mert nem csupán azt bizonyítja, hogy a felséges asszony szeretheti a király ellenségeit, hanem azt is, hogy összeesküvést sző Franciaország ellenségeivel. Jól megjegyezte minden szava-mat?
- Nyomban meglátja Eminenciád: a connétable asszony estélye; az éjszaka a Louvre-ban; az amiens-i kaland; Montaigu elfogatása; Chevreuse asszony levele.
- Jól van - szólt a bíboros -, nagyon jól: irigylésre méltó a memóriája, milady.
- Azonban mi lesz - folytatta a bíboros hízelgő bókja után az asszony -, ha mindezek az érvek sem győzik meg a herceget, és nem hagy fel Franciaország elleni támadó szándékaival?

---

²⁵ *Connétable*: hadseregfőparancsnok. Ezt a régi francia rangot 1627-ben Richelieu törölte el.

- A herceg örült, jobban mondva ostoba szerelmes - folytatta igen keserűen Richelieu -, mint a kóbor lovagok hajdanán, ő is szíve hölgyének egyetlen pillantásáért indított háborút. Ha belátja, hogy ez a háború - amint ő nevezi - szíve hölgyének becsületébe, sőt talán szabadságába kerülhet, kétszer is meggondolja a dolgot, erről kezeskedem.
- De ha mégis - vitázott tovább milady, és állhatatossága arra vallott, hogy töviről hegyire, tisztán akarja látni az előtte álló feladatot -, de ha mégis tovább makacskodik?
- Ha tovább makacskodik - szólt a bíboros... -, ez nem valószínű.
- De lehetséges - mondta milady.
- Ha tovább makacskodik... - Őminenciája elhallgatott, majd így folytatta: - Ha tovább makacskodik, akkor, remélem, közbejön valami olyan esemény, amely nemegyszer megváltoztatta már egy-egy állam egész arculatát.
- Talán osztoznám Eminenciád jövőbe vetett bizalmában - szólt milady -, ha kegyes volna történeti példát idézni valami efféle eseményre.
- Szívesen! - mondta Richelieu. - Például amikor a dicső emlékezetű IV. Henrik király 1610-ben, nagyjából ugyanazért, mint jelenleg a herceg, egyszerre készült rátámadni Olaszországra meg Flandriára, hogy egyidejűleg kétfelől csapjon le Ausztriára, mi történt?! Olyasmi történt, ami megmentette Ausztriát! Miért volna kevesebb szerencséje a francia királynak, mint annak idején a német császárnak?
- A Ferronnerie utcai merényletre gondol Eminenciád?²⁶
- Pontosan arra - felelte a bíboros.
- Nem gondolja, Eminenciád, hogy Ravailac kivégzése elriasztja azokat, akiknek megfordulhat a fejében, hogy példáját kövessék?
- Minden időben és minden nép között kivált, ha a népet vallási viszály osztja meg, lesznek fanatikusok, akik csak az alkalomra várnak, hogy vértanúk lehessenek. Lám, épp erről jut eszembe, hogy a puritánok egy kanál vízben megfojtanak Buckingham herceget, és prédikátoraik benne látják az Antikrisztust.
- Tehát? - kérdezte milady.
- Tehát - folytatta közönyösen a bíboros -, jelenleg csupán annyit kellene tennünk, hogy olyan ifjú, csinos, rátermett nőszemélyt kerítsünk, aki amúgy is bosszút forral a herceg ellen. Ilyen asszony könnyen akad: a herceg nagy hódító, nyilván örök hűséget fogadott boldog-boldogtalannak, felszítva a szerelem lángját nem egy asszonyi szívben, de felszítva a gyűlöletet is örök csapodárságaival.
- Természetesen - szólt hidegen milady -, akadhat ilyen asszony.
- Nos, ha egy ilyen asszony egy megszállott kezébe nyomja Jacques Clément²⁷ vagy Ravailac törét, megmentheti Franciaországot.
- Meg, de egy gyilkosság bűnrészesese lesz.
- Ki tudja, kik voltak Ravailac vagy Jacques Clément merényletének bűnrészesesei?

---

²⁶ Itt ölte meg egy Ravailac nevű merénylező IV. Henrik királyt.

²⁷ III. Henrik király gyilkosa 1589-ben.

- Nem tudja senki, mert úgy lehet, oly magas személyiségek voltak, hogy senki sem merte őket háborítani; az Igazságügyi Palotát sem gyújtánák fel akárkiért, kegyelmes uram.

- Úgy véli hát, hogy az Igazságügyi Palota leégése nem csupán a véletlennek köszönhető? - kérdezte Richelieu, mintegy mellékesen.

- Erről, kegyelmes uram - felelte milady -, nekem nincs véleményem, én mindössze a tényt említettem meg; azt azonban mondhatom, hogy ha én volnék Montpensier kisasszony vagy Medici Mária királyné, nem volna szükségem annyi körültekintésre, mint így, lévén a nevem egyszerűen lady Clarick.

- Ez igaz - szólt Richelieu -, de mondja, mit kíván?

- Parancsot, mely előre szentesíti mindazt, amit megítélésem szerint Franciaország érdekében tenni fogok.

- Mindenekelőtt azonban ki kell találnunk az említett asszonyszemélyt, aki bosszúra készül a herceg ellen.

- Az már megvan - mondta milady.

- Azután meg kell találni azt a szerencsétlen megszállottat, aki az isteni igazságszolgáltatás eszköze lesz.

- Azt is megtaláljuk majd.

- Nos! - szólt a hercegérsek - ráér majd akkor kieszközölni tőlem parancsot, amit most kér tőlem.

- Igaza van, Eminenciás uram - mondta milady -, tévedtem, amikor többet láttam a megtisztelő megbízatásban, mint ami. Feladatom tehát csupán annyi, jelenteni a hercegnek, Eminenciád nevében, hogy Eminenciád pontosan tudja, miféle álsruhákból közelítette meg Buckingham, a királynét a connétable asszony estélyén; hogy Eminenciád kezében vannak a bizonyítékok egy találkozásról, melyet a királyné lehetővé tett egy bizonyos olasz asztrológusnak, aki nem volt más, mint Buckingham herceg; hogy Eminenciád igen szellemes elbeszélést íratott az amiens-i kalandról, belefoglaltatta a park térképét és a szereplők képmását is; hogy Montaigu a Bastille-ba került, és a kínvallatásban sok mindent elmondhat, amire emlékszik, sőt olyat is, amit elfelejtett; végül, hogy Eminenciád kezében van Chevreuse asszony egyik levele - a herceg szállásán találták meg -, s a levél felettébb kínos helyzetbe hozza nem csupán azt, aki írta, hanem azt is, akinek nevében írták. Azután, ha mindezek ellenére tovább makacskodik - hiszen, mint említettem, csupán ennyire terjed megbízatásom -, akkor már csak egyet tehetek: imádkozni az Istenhez, tegyen csodát Franciaországért. Ugye erről van szó, kegyelmes uram; nincs egyéb feladatom?

- Erről van szó - ismételte szárazon a bíboros.

- Most pedig - szólt milady, mintha észre sem vette volna, mennyire más hangon beszél vele a hercegérsek -, most pedig, miután megkaptam az Eminenciád ellenségeire vonatkozó utasításokat, volna-e kegyes megengedni, hogy egy szót ejtsek saját ellenségeimről is?

- Ellenségei volnának? - kérdezte Richelieu.

- Igen, kegyelmes uram, ellenségeim; számot tartok Eminenciád teljes támogatására velük szemben, mert Eminenciád szolgálatával érdemeltem ki gyűlöletüket.

- Kik azok? - kérdezte a hercegérsek.

- Mindenekelőtt Bonacieux-né: egy hitvány kis intrikus némbor.

- Börtönben van Mantes-ban.
- Csak volt - szólt milady -, a királyné kieszközölte a parancsot a királytól, hogy egy zárdába szállítsák át.
- Zárdába? - mondta a hercegérsek.
- Igen, zárdába.
- Hová?
- Nem tudom, nem szivárgott ki a titok.
- Majd én megtudom!
- Nekem is elmondja Eminenciád, hol van zárdában ez az asszony?
- Semmi akadály - felelt a bíboros.
- Rendben van. Van azonban egy sokkal félelmetesebb ellenségem is, mint a kis Bonacieux-né.
- Ki az?
- A szeretője.
- Hogy hívják?
- Jól ismeri őt, Eminenciás uram! - csattant fel hangosan milady. - Ő mindkettőnk gonosz szelleme; neki köszönhető, hogy a király testőreihez szegődött a győzelem, amikor Eminenciád gárdistái egy ízben a testőrökkel összecsaptak; tőle kapott három döfést Wardes gróf, Eminenciád megbízottja, és őmiatta bukott meg a zsinórhegyek visszaszerzése, és végül, amikor megtudta, hogy én szakítottam el tőle Bonacieux-nét, ő esküdött meg, hogy nem nyugszik, amíg meg nem öl.
- Hm! - szólt a bíboros - tudom, kiről beszél.
- Arról a nyomorult D'Artagnanról!
- Bátor fickó - mondta a bíboros.
- Éppen mert bátor fickó, azért különösen veszedelmes.
- Bizonyítékra volna szükség, hogy összejátszik Buckinghammel - mondta a hercegérsek.
- Bizonyíték - kiáltotta milady -, tízet is szerzek!
- Akkor hát mi sem egyszerűbb: szerezz meg a bizonyítékot, és én a Bastille-ba juttatom.
- Köszönöm, kegyelmes uram! és azután?
- Aki a Bastille-ba kerül, annak nincs „és azután” - mondta tompán a bíboros. - Ej, az angyalát! - folytatta. - Bárcsak én tudnék oly könnyen túladni ellenségeimen, amily könnyen túladok a kegyed ellenségein, bárcsak ilyen emberek ellen kérne tőlem szabad kezet!...
- Kegyelmes uram - folytatta milady -, szemet szemért, fogat fogért, egyik embert a másikért; adj nekem ezt, én Eminenciádnak adom a másikat.
- Nem tudom, mire céloz - mondta a bíboros -, nem is vagyok rá kíváncsi, de szeretném, ha örömet szerezhetnék kegyednek, és úgy hiszem, semmi akadály, hogy megkapja azt, amire egy ilyen semmi emberrel szemben szüksége van; annál is inkább, mert, amint mondja, ez a kis D'Artagnan botrányos életű párbajhős és hazaáruló.

- Jellemtelen, aljas fráter, kegyelmes uram!
- Adjon papírt, tollat és tintát - szólt a bíboros.
- Tessék, kegyelmes uram.

Rövid időre elhallgattak, s ez arra mutatott, hogy a bíboros a levél megfogalmazásán töpreng, vagy máris papírra veti. Athos egy szót sem mulasztott a beszélgetésből; most jobbról-balról kézen fogta két cimboráját, és a szoba túlsó végébe vezette őket.

- Ej! mit akarsz - mondta Porthos -, mért nem hagyod, hogy végighallgassuk?
- Csitt! - mondta halkán Athos - mindent hallottunk, amit hallani kellett; különben felőlem végighallgathatjátok a többit is, én azonban most elmegyek.
- Elmég! - szólt Porthos - és mit mondjunk, ha a bíboros keres!
- Nem várjátok meg, amíg keres, még annak előtte azt mondjátok neki, járőrbe mentem, mert a fogadás elejtett szavaiból arra a következtetésre jutottam, hogy az út nem biztonságos; én majd a bíboros fegyvernökének mondom el ugyanezt, a többi pedig rám tartozik, ne törődj vele.
- Athos, csak óvatosan! - szólt Aramis.
- Ne féljen - válaszolt Athos -, mint tudja, mindig helyén van a szívem.

Porthos és Aramis visszatért a kályhacsőhöz.

Athos pedig bátran és határozottan kiment, leoldotta lovát két barátjának lova mellől az ablakdeszka karikájáról, néhány szóban elhitette a fegyvernökkel, hogy nem árt, ha előrsbe megy, mielőtt visszaindulnak, tüntetően megvizsgálta pisztolya csappantyúját, kivonta a kardját, és mintha csakugyan járőrbe készülne, megindult a tábor felé vezető úton.

CSALÁDI JELENET

Athos nem tévedett: a bíboros csakhamar megjelent, benyitott a szobába a testőrökhöz, és látta, hogy Porthos szenvedélyesen kockázik Aramisszal. Gyors pillantása végigfutott a szoba minden zegzugán, és megállapította, hogy egyik kísérőjének nyoma veszett.

- Mi történt Athos úrral? - kérdezte.

- Járőrbe ment, kegyelmes uram - felelte Porthos -, fogadásunk szavaiból arra következtetett, hogy nem elég biztonságos az út.

- És Porthos úr mivel töltötte az időt?

- Elnyertem öt aranyat Aramistól.

- Akkor indulhatunk!

- Eminenciád szolgálatára.

- Lóra hát, urak; későre jár.

A fegyvernök az ajtóban állt; kantáron tartotta a bíboros lovát. Valamivel távolabb két férfi és három ló csoportja derengett a homályban; ez a két férfi vezeti majd miladyt a La Pointe erődhöz, és biztosítják hajóraszállítását.

A fegyvernök is megerősítette ugyanazt, amit a két testőr mondott Athosról a bíborosnak. A bíboros helyeslően bólintott, és visszafelé indult, ugyanolyan óvatosan, mint idejövet.

Hagyjuk őt magára a táborhoz vivő úton: jól megvédi őt a két testőr meg fegyvernöke; térjünk vissza Athoshoz.

Athos vagy száz lépést haladt egyenesen, amikor pedig már nem láthatták, jobbra kanyarodott lovával, körbe járt, és mintegy húsz lépésnyire megközelítve a fogadót, meghúzódott a bokrok között, hogy kilesse, mikor halad tova a kis csoport; megismerte bajtársai karimás kalapját, s a bíboros úr köpenyének arany rojtjait, megvárta, míg a lovasok eltűnnek a fordulóban, s amikor már nem látta őket, visszaügetett a fogadóhoz. Azonnal bebocsátották.

A fogadás megismerte.

- A parancsnokom megfedkezett valamiről - mondta neki Athos -, fontos üzenetet kell átadnom a hölgynek az első emeleten; azért küldött, hogy pótoljam, amit elmulasztott.

- Tessék fölmenni - szólt a fogadás -, még a szobában van a hölgy.

Athos felhasználta az engedélyt: amily halkan csak tudott, felment a lépcsőn, az előtérben megállt, s a félig nyitott ajtón át megpillantotta miladyt: éppen kalapját tette föl.

Belépett a szobába, és becsukta maga után az ajtót.

A retesz csikordulására milady visszafordult.

Athos az ajtóban állt, köpenyébe burkolózva, szemébe húzva a kalapját.

A néma és szoborszerűen mozdulatlan alak láttán milady összeborzadt.

- Kicsoda maga? Mit akar? - kiáltott.

- Igen, ő az - dörmögte Athos.

Lebocsátotta köpenyét, feltolta kalapját, és megindult, milady felé.

- Megismer, asszonyom? - kérdezte.

Milady előrelépett, majd visszahőkölt, mint aki viperával találja szemközt magát.

- Nagyon örülök - szólt Athos -, látom, megismer.

- La Fère gróf! - suttogta milady elsápadva, és addig hátrált, ameddig csak a fal miatt tehette.

- Igen, milady - válaszolt Athos -, La Fère gróf személyesen; egyenesen azért jött vissza a másvilágról, hogy kegyed látásában gyönyörködjön. Nos, ülünk le és beszéljünk, ahogy a bíboros úr Őeminenciája mondaná.

Miladyt valami kimondhatatlan rémület nyugozta le; szót sem szólt, csak leült.

- Kegyedet a pokol küldte a földre! - szólt Athos. - Nagy a hatalma, jól tudom, de azt is tudja, hogy ha Isten segít, az ember gyakran megbirkózik a legiszonyúbb démonokkal is. Egyszer már találkoztak utaink, s én akkor azt hittem, porba sújtottam kegyedet, asszonyom, ám vagy a szemem káprázik, vagy pedig új életre támasztotta a pokol fejedelme.

Miladyben iszonyú emlékeket idéztek fel e szavak; tompán felnyögött, és lehorgasztotta fejét.

- Igen, új életre támasztotta a pokol fejedelme - folytatta Athos -, bőven ellátta pénzzel, új névvel ruházta fel, sőt szinte átformálta arcvonásait is; lelke gyalázatát és testéről a bélyeget azonban nem moshatta le.

Milady felpattant, mintha rugó mozzatná, tekintete lángot vetett. Athos ülve maradt.

- Ugye, azt hitte, meghaltam, mint ahogy én is ugyanezt hittem kegyedről! Az Athos név ugyanúgy leplet borított La Fère grófra, mint ahogy Anne de Bueil neve elfedte milady Clarickot. Ugye így hívták, amikor nagybecsű bátyja összeházasított bennünket? Igazán furcsa - folytatta Athos nevetve -, csupán azért élhettünk mindeddig mind a ketten, mert kölcsönösen azt hittük egymásról, hogy halottak vagyunk, s mert az emlék kevésbé terhes, mint az élő ember, jöllehet nemegyszer talán az emlék az elviselhetetlenebb!

- Mit akar hát? - kérdezte milady rekedten. - Miért jött ide?

- Azért, hogy megmondjam: ha kegyed nem látott is engem, én nem tévesztettem szem elől!

- Hát tudja, mit csináltam azóta?

- Napról napra elmondhatom, mit csinált, attól fogva, hogy a bíboros szolgálatában állt, egészen a mai napig.

Hitetlen mosoly suhant át milady vértelen ajkán.

- Tessék: kegyed vágta le Buckingham herceg válláról a két gyémánt zsinórhegyet; kegyed raboltatta el Bonacieux-nét, kegyed bocsátotta be szobájába D'Artagnant, mert beleszeretett Wardes grófba, és azt hitte, vele tölti az éjszakát; kegyed akarta megöletni a gróft vetélytársával, mert azt hitte, Wardes megcsalja; amikor ugyanez a vetélytárs leleplezte titkos gyalázatát, kegyed őt is meg akarta öletni, és két bérgyilkost uszított rá; amikor a golyók elvétették a célt, kegyed küldetett mérgezett bort hamis levél kíséretében, hogy áldozata azt higgye, barátaitól származik a bor; végül ugyanebben a szobában, ugyanezen a széken, amelyiken most én ülök, kegyed állapodott meg Richelieu bíborossal, hogy meggyilkoltatja Buckingham herceget, viszonzásul azért, hogy a bíborostól megkapta D'Artagnan fejét.

Milady sápadt volt, mint a halál.

- Sátán! - sziszegte.

- Meglehet - mondta Athos -, egyre azonban figyelmeztetem: gyilkolja meg, vagy gyilkoltassa meg Buckingham herceget, nem érdekel! nem ismerem, és különben is: angol; de arra vigyázzon, hogy ha D'Artagnannak, testi-lelki jó barátomnak, akit szeretek és oltalmazok, akárcsak a haja szála is meggörbül, atyám ősz fejére esküszöm, az a gaztett az utolsó gázsága lesz.

- D'Artagnan vérig sértett - szólt a milady tompán -, D'Artagnan ezért az életével lakol.

- Hát csakugyan megsérthetik kegyedet, asszonyom? - kérdezte Athos felkacagva - vérig sértette! meg kell halnia!

- Meg - ismételte milady -, először a nő hal meg, azután ő maga.

Athos valósággal beleszédült: ez a némbér, akiben egyetlen asszonyi tulajdonság nem maradt, gyötrelmes emlékeket idézett fel benne; eszébe jutott, hogy egy alkalommal, a mostaninál sokkalta kevésbé veszedelmes körülmények között már-már feláldozta becsületének; újra fellobbant benne a gyilkos vágy, mintha izzó parázs égetné minden porcikáját: ő is felállt, derékszíjához kapott, kivette pisztolyát, és felvonta a kakast.

Milady holtsápadtra vált, kiáltani akart, de mintha jéggé dermedt volna a nyelve: csupán rekedt hörgés tört elő torkán, nem is emberi hang, hanem szinte az űzött vad nyüszítése; visszahátrált a sötét falikárpitig, haja ziláltan arcába hullott - maga volt az iszonyat.

Athos lassan felemelte a pisztolyt, kinyújtotta karját, hogy a fegyver csőve szinte milady homlokához ért, tántoríthatatlan elhatározás csengett hangjából, s ettől még szörnyűbb lett ez a hang.

- Asszonyom - szólalt meg -, vagy e pillanatban visszaadja a bíboros aláírásával ellátott parancsot, vagy kiloccsantom az agyvelejét; úgy segéljen az Isten.

Ha másvalaki fenyegeti, milady talán nem ijedt volna meg, azonban jól ismerte Athost. De mégsem mozdult.

- Határozzon; egy percet adok - mondta la férfi.

Athos minden arcvonása megfeszült: milady látta, hogy hamarosan eldördül a lövés; villámgyorsan a keblébe nyúlt, előhúzta a papírt és átnyújtotta.

- Itt van - mondta -, legyen átkozott!

Athos elvette a papirost, visszadugta övébe pisztolyát, a lámpához lépett, hogy ellenőrizze, azt kapta-e, amit kért, kibontotta a levelet, és ezt olvasta:

Jelen sorok birtokosa parancsom szerint és az állam érdekében tette, amit tett.

1627. december 3.

Richelieu

- Most pedig - szólt Athos, miután felvette köpenyét, és feltette fejére a kalapot -, kiteptem a méregfogad, vipera; harapj, ha tudsz...

És vissza sem tekintve, kisietett a szobából.

A kapuban ott találta a két férfit; egy felnyergelt ló kantárját tartották.

- Uraim vetette oda -, mint tudják, a bíboros úr megparancsolta, hogy ezt az asszonyt haladéktalanul kísérik a La Pointe erődhöz, és csupán akkor hagyják magára, miután hajóra szállt.

Pontosan ugyanígy szólt az eredeti parancs is, a két ember tehát helyeslően megbiccentette fejét.

Athos pedig nyeregbe pattant, és elvágtatott, de nem az úton lovagolt, hanem a földeken át, torony iránt; vadul sarkantyúzta a lovát, és olykor-olykor megállt, hallgatózni.

Egyszer csak lovak dobogását hallotta az országúton. Amikor biztosra vette, hogy a bíboros jön kíséretével, tüstént tovább vágtatott, hangafűvel meg falevéllal lecsutakolta lovát, és vagy kétszáz lépésnyire a tábortól elállta az országutat.

- Állj, ki vagy! - kiáltotta messziről, amikor a lovasokat észrevette.

- Úgy hiszem, ez a mi derék testőrünk - szólt a bíboros.

- Igen, kegyelmes uram - válaszolta Athos -, én vagyok.

- Hálás köszönet az éber őrködésért, Athos úr - mondta Richelieu -, meg is érkezünk volna, uraim: térjenek vissza a baloldali kapun, a jelszó: Ré és Király.

Azzal a bíboros odabiccentett a három jó barátának, és fegyvernökével jobbra tért, mert ma éjszaka maga is a táborban aludt.

- Hát igen! - szólalt meg egyszerre Porthos és Aramis, amikor a bíboros hallótávolon kívül ért.

- Aláírta neki a papírt!

- Tudom - válaszolta nyugodtan Athos -, itt van a kezemben.

A három jó barát egy árva szót sem váltott többé, míg szállásukra nem értek; csupán a jelszót mondták meg az öröknek.

Mousquetont azonban elküldték, mondja meg Planchet-nak, mihelyt gazdája visszatér az első vonalból, azonnal keresse fel szállásukon a testőröket.

Athos csakugyan nem tévedett: milady ott találta az ajtóban a két férfit, és minden ellenvetés nélkül követte őket; egy pillanatra megfordult ugyan a fejében, hogy a bíboroshoz kísérteti magát, és mindent elmond neki, de ha ő megszólal, megszólal Athos is; ha elmondja is, hogy Athos felakasztotta, a testőr leleplezi, hogy tüzes bélyeget visel; úgy gondolta hát, jobb, ha csendben marad, feltűnés nélkül elutazik, szokása szerint ezúttal is ügyesen teljesíti nehéz megbízatását, és csupán akkor kéri meg a bíborost, álljon bosszút a rajta esett sérelmekért, ha kedve szerint végrehajtotta minden parancsát.

Ezért hát végigutazta az éjszakát, reggel hétkor La Pointe erődjében volt, nyolckor hajóra szállt, kilenckor pedig a vitorlás, mely a bíboros kalóz pátensével színleg Bayonne-ba készült, felszedte a horgonyt, és kifutott Anglia felé.

SZENT GERVASIUS-BÁSTYA

Amikor D'Artagnan megérkezett barátaihoz, együtt találta őket szobájukban: Athos merengett, Porthos a bajszát pödörgette, Aramis egy takaros, kék bársonyba kötött imakönyvből imádkozott.

- Az áldóját, urak! - kezdte D'Artagnan - remélem, fontos dolog miatt hívtak, mert kijelentem: sosem bocsátanám meg, ha ide kellett törnöm magam, ahelyett hogy alhattam volna egyet, miután az éjszaka elfoglaltunk és leromboltunk egy bástyát. Nagy kár, hogy nem voltak ott, uraim! meleg napunk volt!

- Amerre mi jártunk, ott sem volt hideg! - felelte Porthos, és jellegzetes formára kunkorította bajuszát.

- Csitt! - szólt Athos.

- Hohó! - mondta D'Artagnan, aki megértette, mit jelent a testőr szemöldöktáncolása - itt valami történt, ha nem tévedek.

- Aramis, ugye, tegnapelőtt a *Kálomista* csapszékben reggelizett? - kérdezte Athos.

- Igen.

- Milyen hely az?

- Őszintén szólva, módfelett gyengén reggeliztem ott; tegnapelőtt böjti nap volt, és nekik nem volt semmi böjtös ételük.

- Ugyan már! - csodálkozott Athos - kikötői csapszék, és nincs haluk!

- Azt mondják, mióta a bíboros úr a töltést építteti, elkerülik a partot a halak - válaszolt Aramis, és elmerült az ájtatos olvasmányban.

- De engem nem is ez érdekel, Aramis - folytatta Athos -, azt szeretném tudni, egyedül volt-e, nem zavarta-e senki?

- Ha jól emlékszem, nem volt túl sok kotnyeleskedő; azt hiszem, arra, amit mondani akar, Athos, nem is rossz hely a *Kálomista*.

- Menjünk hát a *Kálomistába* - mondta Athos -, mert itt olyan vékony a fal, akár a papír.

D'Artagnan már kitapasztalta barátja viselkedését: egyetlen szóból, mozdulatból, intésből, tüstént felismerte, hogy komoly a helyzet, ezért belékarolt, egy szót sem szólt tovább, hanem elindult vele együtt; Porthos Aramisszal beszélgetve követte őket.

Útközben összetalálkoztak Grimaud-val; Athos intett neki, hogy jöjjön ő is; Grimaud szokása szerint némán engedelmeskedett: szegény fiú szinte már egészen leszokott a beszédéről.

Megérkeztek a *Kálomistába*: reggel hétre járt, kelőben volt a nap; a három jó barát reggelit rendelt, és elhelyezkedett az egyik teremben, ahol a fogadás szerint senki sem zavarhatja őket.

Sajnos, rosszul választották meg az időt a bizalmas beszélgetésre; nemrégiben volt ébresztő, a katonák igyekeztek kidörzsölni szemükből az álmot, s hogy a nyirkos reggelt könnyebben viseljék, sorra tértek be a csapszékbe, pálinkás jó reggelt kívánni: dragonyosok, svájciak, gárdisták, testőrök, svalizsérok adták egymás kezébe a kilincset, s a nagy forgalom jót tett ugyan a kocsmáros zsebének, ám ugyancsak rosszul vágott a négy cimbora terveikhez. Nem is fogadták valami nyájasan bajtársaik szakadatlan köszöngetését, felköszöntőit és élceit.

- Az ördög vigye el! - mondta Athos. - A végén még hajba kapunk valakivel, pedig ez most csöppet, sem célszerű. D'Artagnan, mesélje el, hogy töltötte éjszakáját, azután mi is elmondjuk ugyanezt.

- Igaz is, gárdista urak - szólt egy svalizsér, aki pálinkáspoharat tartott kezében, és lassan kortyolgatott, miközben törzsét jobbra-balra himbálta -, ha jól hallom, az éjszaka odakinn voltak a vonalban, és ugyancsak meggyúlt a bajuk a La Rochelle-iekkel.

D'Artagnan Athosra pillantott: válaszoljon-e a tolakodónak, aki beleüti az orrát a beszélgetésbe.

- Mi az? - kérdezte Athos - nem hallod talán, milyen kedvesen érdeklődik Busigny úr? Mondd csak el, mi történt az éjszaka, ha már az urak tudni akarják.

- Pefeddeg falami pásgya? - kérdezte egy svájci, aki rumot ivott söröspohárból.

- Be, uram - felelte meghajolva D'Artagnan -, volt szerencsénk bevenni, sőt, talán hallották, egy hordó puskaport is sikerült elhelyeznünk az egyik kiszögellésen, fel is robbantottuk, és meglehetősen csinos rést szakítottunk a falban; azt már nem is mondom, mennyire megviselte a robbanás az egész ósdi építményt.

- Melyik bástya volt? - kérdezte egy dragonyos, aki, kardját használva nyársul, libát hozott, hogy megsüsse pecsenyének.

- A Szent Gervasius-bástya - felelte D'Artagnan -, onnét háborgatták parasztjainkat a La Rochelle-iek.

- Nagyon meleg volt a helyzet?

- Meleg ám; mi öt embert veszítettünk, a La Rochelle-iek nyolcat vagy tízet.

- A hédzendzségid! - ámuldozott a svájci, aki, jóllehet a német nyelv bámulatosan gazdag káromkodásokban, rákapott a francia káromkodásra.

- Nagyon valószínű - szólt a svalizsér -, hogy ma reggel árkászokat küldenek oda, és rendbehozzatják a bástyát.

- Igen, valószínű - mondta D'Artagnan.

- Fogadást ajánlok, urak - szólalt meg Athos.

- Ach! remeg! vogatásd! - ismételte a svájci.

- Halljuk! - mondta a svalizsér.

- Várjanak - szólt a dragonyos, és nyárs módjára a kandalló parazsát tartó két nagy tuskóbakra fektette kardját -, én sem akarok kimaradni. Hé, fogadós, te gyászvitéz! tüstént ide egy serpenyőt, nehogy e jeles madár egyetlen csepp zsírja is kárba vesszen.

- Jól pészelni - helyeselte a svájci -, legvárral lipasir nadjon jó.

- No! - mondta a dragonyos. - Halljuk a fogadást. Beszéljen, Athos úr!

- Igen halljuk! - mondta a svalizsér is.

- Nos, Busigny úr, fogadjunk - kezdte Athos -, hogy három cimborám, Porthos, Aramis és D'Artagnan úr meg jómagam kimegyünk reggelizni a Szent Gervasius-bástyára, és bármint igyekezne is kifüstölni bennünket az ellenség, pontosan egy órát töltünk odakint.

Porthos és Aramis összenézett; kezdték már érteni.

- De hiszen irgalmatlanul lemeszároltatsz mindannyiunkat - súgta D'Artagnan Athos fülébe.

- Sokkal inkább lemészárolnak bennünket - válaszolt Athos -, ha itt maradunk.
- Hitemre, uraim! - mondta Porthos, miközben hátradőlt székén, és bajuszát pödörte. - Remélem, ez igazán fogadás a javából.
- Tartjuk is örömet - mondta Busigny úr -, legjobb, ha mindjárt rögzítjük a feltételeket.
- Az urak is épp négyen vannak - szólt Athos -, mi is négyen vagyunk; legyen a tét egy nyolcszemélyes ebéd a nyertesek tetszése szerint. Rendben van?
- Tökéletesen - válaszolt Busigny úr.
- Remek - szólt a dragonyos.
- Natyon jó - jelentette ki a svájci.

A negyedik részvevő mindeddig némán hallgatta a beszélgetést; most is csak a fejével biccentett, hogy elfogadja az ajánlatot.

- Kész az urak reggelije - közölte a fogadás.

- Hát akkor hozza be - . mondta Athos.

A fogadás teljesítette a parancsot. Athos beszólította Grimaud-t, egy kosárra mutatott a sarokban, és némán jelezte, hogy az inas burkolja asztalkendőbe a felhordott húsételeket.

Grimaud máris felfogta, hogy a szabadban reggeliznek, vette a kosarat, elcsomagolta a húst, hozzá a butéliákat, majd felmarkolta a kosarat.

- Hová viszik a reggelimet? - kérdezte ja fogadás.

- Mi gondja rá, ha egyszer kifizettük? - mondta neki Athos.

És méltóságosan két aranyat dobott az asztalra.

- Mennyit adjak vissza, tiszt uram? - érdeklődött a fogadás.

- Tartsd meg az egészet, de adj még két butélia champagne-i bort; a többi a tied az asztalkendőkért.

A fogadás nem járt olyan jól, mint kezdetben gondolta, de mégiscsak kárpótolta magát: champagne-i helyett két butélia anjou-i bort csúsztatott a négy vendég kosarába.

- Kedves Busigny úr - mondta Athos -, legyen szíves igazítsa óráját az enyémhez; vagy óhajtja inkább, hogy én igazodjam uraságod órája szerint?

- Ahogy parancsolja, uram! - szólt a svalizsér, s egy igen szép gyémántberakásos órát vett ki mellényzsebéből. - Nálam fél nyolc van - fűzte hozzá.

- Nálam hét óra harmincöt - mondta Athos -, tehát jegyezzük meg, hogy az én órám öt percet siet.

A négy fiatalember üdvözölte a hűledező hallgatóságot, és nekivágott a Szent Gervasius-bástya irányába; Grimaud nyomukban haladt, vitte a kosarat; nem is gyanította, hova mennek, de Athos mellett annyira megszokta a feltétlen engedelmességet, hogy eszébe sem ötlött kérdezősködni.

Míg benn voltak a tábor területén, a négy jó barát némán haladt. Különben is kíváncsiskodók serege követte őket, mindnyájan ismerték a fogadást, és tudni akarták, hogy vágják ki magukat. Mihelyt azonban túljutottak a sáncok vonalán, és kinn jártak a nyílt terepen, D'Artagnan, aki nem is álmodta, miről van szó, úgy vélte, most már magyarázatot kérhet barátaitól.

- Most pedig, kedves Athosom - mondta -, legyen szíves, mondja meg, hová megyünk.
- Hát nem látja? - kérdezte Athos. - A bástyához!
- Mi az ördögöt keresünk mi ott?
- Még kérdezi? Reggelizünk.
- Miért nem reggelizhettünk a *Kálomistában*?
- Mert igen fontos kérdésekről van szó, s a fogadóban szünet nélkül jönnek-mennek, köszöngetnek, szavunkba vágnak: percig sem lehattunk volna nyugodtan a sok lábatlankodó között; itt legalább - folytatta Athos a bástyára mutatva - nem fognak bennünket zavarni.
- Úgy hiszem - szólt D'Artagnan megfontoltan (s mint tudjuk, a megfontoltság remekül és természetes módon fért meg jellemében a határtalan bátorsággal) -, úgy hiszem, találhattunk volna nyugalmas helyet a dűnák között, a tengerparton is.
- Ahol csak a vak nem látta volna, hogy négyesben tanácskozunk, s a bíboros kopói negyedóra múlva jelentették volna, hogy együtt vagyunk.
- Úgy van - szólt Aramis -, Athos jól mondja: *Animadvertuntur in desertis*.²⁸
- Dezertálni kellene, igen - szólalt meg Porthos -, no persze, csak a bíboros elől.
- Akárhová dezertálsz, elszáll fejed fölött egy madár, kiszökken a vízből a hal, felugrik vackából a nyúl, és én már-már azt hiszem, ha madár, ha nyúl, ha hal: egytől egyig a bíboros besúgója mind. Így hát jobb, ha folytatjuk, amibe belevágunk: különben sem válna díszünkre, ha visszakoználunk: fogadást kötöttünk, mégpedig elég váratlanul, és mérget veszek rá, hogy senki emberfia nem tudja, miért: meg akarjuk nyerni a fogadást, ezért egy órát a bástyában kell töltenünk. Vagy megtámadnak, vagy nem. Ha nem, mindent kényelmesen megbeszélhetünk, senki nem hallgathatja ki, mert hogy e bástyán nincs füle a falnak, arról kezeskedem; ha megtámadnak, akkor is megbeszéljük a megbeszélni valóinkat, sőt védekezés közben dicsőséget is szerzünk magunknak. Mint látják, a dolgon csak nyerhetünk.
- Igen ám - mondta D'Artagnan -, de hogy golyót is kapunk, az már szent.
- Ej, kedves fiam! - tudod te nagyon jól, hogy nem az ellenség golyója a legfélelmesebb.
- Azért efféle kirándulásra talán mégiscsak magunkkal hozhattuk volna karabélyainkat.
- Sületlen beszéd, Porthos barátom; miért cipekednénk fölöslegesen?
- Jófajta karabély, tizenkét golyó meg egy puskaporos tüsző aligha fölösleges, ha az ellenség ellen készülünk.
- Ejnye! - szólt Athos. - Hát nem hallotta, mit mondott D'Artagnan?
- Mit mondott? - kérdezte Porthos.
- Azt, hogy az éjszakai támadásban nyolc-tíz francia és ugyanannyi La Rochelle-i esett el.
- Hát aztán?
- Mindeddig, ugyebár, még senki sem ért rá összeszedni a holmijukat? Gondolom, egyelőre volt sürgősebb dolog is.
- No és?

---

²⁸ Tanácskoznak a pusztában. (Bibliai idézet.)

- No és! felszedjük karabélyaikat, puskaporos tüszőiket, töltényeiket, és négy karabély meg tizenkét golyó helyett lesz vagy tizenöt pusánk meg legalább száz lövésünk.

- Ó, Athos! - szólt Aramis. - Nagy ember vagy, igazán!

Porthos is bólintott, helyeslése jeléül.

Egyedül D'Artagnan tamáskodott.

Kétségkívül Grimaud is osztozott a fiatalember kételyeiben, mert amikor látta, hogy sejtelve valóra válik, és csakugyan a bástya felé tartanak, megrántotta gazdája kabátját.

- Hová megyünk? - kérdezte jelbeszéddel.

Athos a bástyára mutatott.

- De hiszen - folytatta a fenti módon a kevés szavú Grimaud - otthagyjuk a fogunkat.

Athos az égre emelte ujját és szemét.

Grimaud letette a kosarat a földre, megrázta fejét és leült.

Athos kihúzta pisztolyát derékszíja mögül, szemügyre vette, rendben van-e a csappantyúja, felhúzta, és Grimaud halántékához nyomta a csövét.

Grimaud nyomban talpra állt, mintha rugóra járna.

Athos intett neki: fogja a kosarat, és menjen előre.

Grimaud engedelmeskedett.

A rövid némajátékkal csak egyet ért el: az utóvédből az előőrsbe került.

Amint a négy jó barát elérte a bástyát, visszanéztek a tábor felé.

Valamennyi fegyvernem több mint háromszáz katonája gyűlt össze a táborkapuban; Busigny úr, a dragonyos, a svájci meg a negyedik külön csoportban állt.

Athos levette kalapját, kardja hegyére emelte, és meglengette a levegőben.

Köszöntését valamennyi néző viszonzta; harsány hurrájuk egészen a bástyaig zengett.

Ezek után mind a négyen eltűntek az épületben; Grimaud-t követték.

TESTÖRTANÁCSKOZÁS

Athos jól számított: a bástyában nem találtak mást, mindössze tíz-tizenkét hullát; franciákat és La Rochelle-ieket vegyesen.

- Uraim - szólt Athos, aki vállalta a különítmény parancsnokságát -, amíg Grimaud megterít, mindenekelőtt összeszedjük a puskákat meg a töltényeket; közben egyébiránt beszélgethetünk is. Az urak - fűzte hozzá a halottakra mutatva -, nem hallgatnak ki.

- Igazán kiszórhatnánk őket a sáncárokba - mondotta Porthos -, de csak ha megnéztük, nem maradt-e valami a zsebükben.

- Úgy van - helyeselt Athos -, ez Grimaud dolga lesz.

- Akkor hát - mondta D'Artagnan - Grimaud motozza meg őket, azután dobja le a bástya faláról.

- Isten ments - szólt Athos -, még hasznukat vehetjük.

- A halottaknak? - kérdezte Porthos. - Elment a józan eszed, kedves barátom!

- Ne ítéljete, hogy ne ítéltessetek, mondja az evangélium s a bíboros úr - válaszolt Athos. - Mennyi a puska, urak?

- Tizenkettő - felelte Aramis.

- Hány a töltény?

- Vagy száz.

- Épp ennyi kell nekünk; töltsük meg fegyvereinket.

A négy testőr munkához látott. Mire az utolsó puskát is megtöltötték, Grimaud intett, hogy felszolgálta a reggelit.

Athos ugyancsak jelbeszéddel azt válaszolta, rendben van, majd az egyik őrtoronyra mutatott, amiből Grimaud megértette, hogy az lesz az őrhelye. Hogy az örködés egyhangúságát enyhítse, Athos megengedte neki: vigyen magával egy kenyeret, két szelet oldalast meg egy butélia bort.

- Most pedig asztalhoz - szólt Athos.

A négy jó barát leült a földre, keresztbe téve lábát, mint a törökök vagy a szabók.

- Most már nincs mitől tartanunk - mondta D'Artagnan -, senki sem hallja, mit beszélünk; remélem hát, elárulod a titkot mindannyiunknak.

- Remélem, urak - mondta Athos -, nem csupán néhány kellemes percet, hanem még némi dicsőséget is köszönhetnek majd nekem. Máris kedves kis séta áll mögöttünk; most ínycsiklandó reggelire készülődünk, s amott, ha kitekintenek a lőréseken, láthatják, hogy ötszázan figyelnek bennünket, és részint futóbolondnak, részint hősnak tartanak; nem nagy a különbség: egyik kutya, másik eb.

- De halljuk a titkot! - mondta D'Artagnan.

- Tegnap este láttam miladyt; ez a titok - szólt Athos.

D'Artagnan éppen ajkához emelte poharát, de milady nevére úgy elkezdett remegni a keze, hogy letette a földre, különben kiömlött volna a bor.

- Láttad a feles...
- Csend! - vágott szavába Athos. - Elfelejté, fiam, hogy az urak még nem járatosak családi életem rejtelseiben; igen, láttam miladyt.
- És hol? - kérdezte D'Artagnan.
- Innen vagy két mérföldnyire, a *Vörös Galambdúc* fogadóban.
- Akkor végem - mondta D'Artagnan.
- No nem, még nem egészen - folytatta Athos -, mert jelen pillanatban, úgy hiszem, már nincs is francia földön.
- D'Artagnan fellélegzett.
- Kicsoda végeredményben ez a milady? - kérdezte Porthos.
- Bájós hölgy - szölt Athos, és kortyintott egyet habzó borából. - Kórságos fogadás! - pattant fel mérgesen - anjou-i bort ad champagne-i helyett, s még azt hiszi, észre se vesszük! - Igen - folytatta -, bájós hölgy, nagyon kegyes volt D'Artagnan barátunkhoz, aki galádul visszaélt bizalmával, mire a hölgy bosszúból, talán egy hónapja, agyon akarta lövetni; egy hete megpróbálta megmérgezni, tegnap pedig a fejét kérte a bíborostól.
- Micsoda! a fejemet a bíborostól! - kiáltott fel D'Artagnan elsápadva rémületében.
- Olyan igaz, mint a szentírás - mondta Porthos -, saját fülemmel hallottam.
- Én is - szölt Aramis.
- Akkor - mondta D'Artagnan, és csüggedten legyintett -, fel is adhatom a harcot; akár kiloccsanthatom az agyvelőmet, legalább hamarabb vége.
- Ezt az ostobaságot csak a legvégső esetben szabad elkövetni - mondta Athos -, annál is inkább, mert ez igazán jóvátehetetlen.
- Mindegy - mondta D'Artagnan -, akinek ilyen ellenségei vannak, az úgysem ússza meg. Itt van először is a meung-i ismeretlen, azután Wardes gróf, akit háromszor döftem át, azután milady, akinek a titkába beleláltam, végül a bíboros, akinek áthúztam a bosszúterveit.
- Ez összesen csak négy! - szölt Athos. - És mi is négyen vagyunk, egy az egyhez. Az áldóját! ha jól látom, Grimaud integet, ez pedig azt jelenti, hogy csakhamar sokkal több ellenséggel gyűlik meg a bajunk. Mi a baj, Grimaud? - kérdezte Athos. - Tekintettel a helyzet komolyságára, megengedem, hogy megszólalj, de kérlek, légy lakonikus. Mi az?
- Csatat.
- Hányan?
- Húsz ember.
- Kifélék?
- Tizenhat árkász, négy katona.
- Hány lépésnyire?
- Ötszáz.
- Jól van, ezt a csirkét még megehetjük, és ihatunk az egészségedre, D'Artagnan!
- Egészségedre! - visszhangozta Porthos és Aramis.

- Hát jó: egészségemre! Bár nem nagyon hiszem, hogy sok hasznát vehetem a jókíván-ságoknak.

- Eh! - szólt Athos. - Nagy az Isten, ahogy Mohamed hívei mondják, s az ő kezében a jövő.

Aztán kiitta poharát, letette maga mellé, kényelmesen felállt, felvett egy puskát, s az egyik lőrészhez ment.

Porthos, Aramis és D'Artagnan ugyanúgy. Grimaud azt a parancsot kapta, álljon a négy cimpora mögé, és töltsse fegyvereiket.

Egy perc múlva felbukkant a csapat; a bástyát meg a várost összekötő futóárok-félében haladt.

- Az áldóját! - szólt Athos. - Nem is tudom, miért ugrálunk tizenöt-husz csákányos, ásós, lapátos majom miatt! Szentül hiszem, hogy békén hagytak volna, ha Grimaud odaint nekik, hogy távozzanak.

- Aligha - mondta D'Artagnan -, mert felettébb határozottan közelednek. Különben is, négy karabélyos katona meg egy brigadéros van a lapátosokkal.

- Közelednek, mert még nem vettek észre - szólt Athos.

- Bizisten! - mondta Aramis - bevallom, módfelett ellenemre van nyavalyás polgárookra lövöldözni.

- Rossz pap, aki szánja az eretneket! - mondta Porthos.

- Aramisnak igaza van - szólt Athos -, megyek, szólok is nekik.

- Mi az Ördögöt akar? - kérdezte D'Artagnan. - Szeretné, ha lepuffantanák?

- Athos azonban ügyet sem vetett a figyelmeztetésre, fellépett a lőrészre; egyik kezében puskáját fogta, másikban a kalapját.

- Uraim - szólította meg a katonákat s az árkászokat, akiket meglepett felbukkanása, s mintegy ötven lépésnyire megálltak a bástya előtt -, uraim - s közben udvariasan üdvözölte őket -, néhány jó barátom meg én éppen itt a bástyán reggelizünk. Tudják, ugyebár, hogy semmi sem olyan kellemetlen, mintha reggeli közben megzavarják az embert; kérjük hát, amennyiben halaszthatatlan dolguk van itt, várják meg, amíg reggelinket befejezzük, vagy térjenek vissza később, ha ugyan fel nem ébred uraságotokban az üdvös óhaj, hogy elhagyják a pártütés zászlaját, és hozzánk állanak, hogy a francia királyra emeljék poharukat.

- Vigyázz, Athos! - kiáltotta D'Artagnan. - Nem látod, hogy rád céloznak?

- De igen - szólt Athos -, de a polgár ügyis rosszul céloz; véletlenül sem találhatnak el.

Csakugyan, máris eldőrdült négy puska, a golyók ott lapultak szét Athos körül, de egy sem találta el.

Négy másik lövés volt a válasz, csaknem ugyanabban a percben, de ezek már jobban megválasztották a célt, mint az imént a támadók lövései: három katona menten szörnyethalt, egy árkász megsebesült.

- Grimaud, másik karabélyt! - szólt Athos még mindig a lőrésről.

Grimaud nyomban engedelmeskedett. A három cimpora szintén megtöltötte fegyverét, az előbbi sortüzet újabb követte: a brigadéros meg két árkász holtan rogyott le, a többiek megfutamodtak.

- Most pedig kitörünk, urak! - vezényelt Athos.

A négy jó barát kirohant az erődből, előnyomult az ütközet színteréig, felszedte a katonák négy karabélyát s a brigadéros tiszti lándzsáját; megállapították, hogy a menekülők a városig aligha állnak meg, tehát győzelmi zsákmányukkal visszafordultak a bástya felé.

- Töltsd meg újra a puskákat, Grimaud - szólt Athos -, mi pedig, uraim, reggelizzünk tovább, és folytassuk a beszélgetést. Miről is volt szó?

- Majd én megmondom - mondta D'Artagnan, akit módfelett aggasztott milady utazása.

- Milady Angliába megy - mondta Athos.

- Mit keres ott?

- Meg akarja ölni, vagy meg akarja öletni Buckinghamet.

D'Artagnan felkiáltott; meglepte és felháborította a dolog.

- A gyalázatos! - fakadt ki.

- Erre különben csak azt mondhatom - jegyezte meg Athos -, hogy felőlem azt tesz, amit akar. No Grimaud, látom befejezted - folytatta Athos -, fogd hát a brigadéros lándzsáját, kösd rá az egyik asztalkendőt és tűzd a bástya tetejébe, hadd lássák a pártütő La Rochelle-iek, hogy itt vannak a király bátor és hű katonái.

Grimaud szó nélkül teljesítette a parancsot. Egy perc múlva a négy jó barát feje fölött lengedezett a fehér lobogó; mennydörgő taps üdvözölte megjelenését: a fél tábor felsorakozott a sáncokon.

- Nem értem! - folytatta D'Artagnan. - Felőled tehát akár meg is ölheti, vagy megöletheti Buckinghamet? De hisz a herceg a barátunk.

- A herceg angol, a herceg harcban áll velünk; csináljon vele az a nő, amit akar: annyiba se veszem, mint egy üres butéliát.

Azzal messze hajította az egyik üres palackot, miután utolsó cseppjét is poharába ürítette.

- Lassan a testtel - mondta D'Artagnan -, ilyen olcsón nem adom Buckinghamet; kitől kaptuk, ha nem tőle, szép lovainkat?

- És még szebb nyergeinket? - szólt közbe Porthos, aki most is köpenyén hordta még a nyereghez való paszomántot.

- Azonkívül - szólt Aramis -, Isten nem a bűnös halálát, hanem megtérését kívánja.

- *Ámen* - hagyta rá Athos. - Ha úgy akarjátok, erről majd később beszélgetünk; pillanatnyilag az aggasztott leginkább - tudom, D'Artagnan, te megérted aggodalmamat -, hogyan szerezhetem vissza ettől a nőtől azt a korlátlan meghatalmazást, amelyet a bíborostól kicsikart, hogy büntetlenül eltehessen láb alól téged is meg talán bennünket is.

- Maga az eleven ördög ez a némbor! - mondta Porthos, és tányérját nyújtotta Aramisnak, aki a sült csirkét vágta darabokra.

- Vajon most is a kezében van ez a felhatalmazás? - kérdezte D'Artagnan.

- Nem, már itt van az enyémben; istenúgyse, hazudnék, ha azt mondanám, hogy könnyű volt megszerezni.

- Kedves Athos - mondta D'Artagnan -, megint kegyednek köszönhetem az életemet, már nem is tudom, hányadszor.

- Szóval azért váltál el tőlünk, hogy felkeresd azt a nőt? - kérdezte Aramis.

- Úgy van, azért.

- És nálad van a bíboros levele? - Érdeklődött D'Artagnan.

- Tessék, itt van - szólt Athos.

S az értékes papirost előhúzta zubbonya zsebéből. D'Artagnan felnyitotta, nem is próbálta leplezni keze remegését, s felolvasta az írást:

Jelen sorok birtokosa parancsom szerint és az állam érdekében tette, amit tett.

1627. december 3.

Richelieu

- Igen - szólt Aramis -, szabályszerű felmentés és felhatalmazás.

- Szét kell tépni ezt a papírt - mondta D'Artagnan; úgy érezte, tulajdon halálos ítéletét olvasta.

- Éppen ellenkezőleg - intette Athos -, úgy vigyázzunk rá, mint a szemünk fényére; akkor sem adnám senkinek, ha aranyat adnának minden betűjéért.

- Mit csinál majd ezek után ez a nő? - kérdezte a fiatalember.

- Mit csinálna? - mondta nyugodtan Athos. - Valószínűleg megírja a bíborosnak, hogy egy bizonyos Athos nevezetű testőr, egy csirkefogó, erőszakkal elvette tőle a felhatalmazást; ugyanabban a levélben azt is javasolja majd, hogy egy füst alatt állítsa félre az útból két cimboráját is, Porthost meg Aramist; a bíborosnak eszébe jut, hogy mindig ugyanezek keresztezik az útját, akkor azután egy szép reggelen lefoghatja D'Artagnant, minket meg utána küld a Bastille-ba, hogy legyen társasága, és el ne unja magát egyedül.

- Nono! - mondta Porthos. - Nem tetszik nekem az ilyen akasztófa-humor.

- Nem tréfa ez - szólt Athos.

- Én pedig azt mondom - jelentette ki Porthos -, sokkal kisebb vétek, ha ennek a gyalázatos nőszemélynek törjük ki a nyakát, mintha ezeket a szegény hugenottákat kaszaboljuk, akiknek egyetlen bűnük, hogy franciául éneklik a zsoltárokat, nem pedig latinul!

- Mit szól ehhez a mi abbénk? - kérdezte Athos nyugodtan.

- Azt, hogy Porthos véleményén vagyok - válaszolt Aramis.

- Hát még én! - mondta D'Artagnan.

- Még jó, hogy olyan messze jár - folytatta Porthos -, mert nem is tagadom, nagy gondot okozna, ha itt volna a közelben.

- Nekem Angliában is éppen annyi gondot okoz, mint francia földön - szólt Athos.

- Nekem mindenütt gondot okoz - fűzte hozzá D'Artagnan.

- De ha úgylis a kezében volt, mért nem lökted a vízbe, mért nem fojtottad meg, mért nem kötötted föl? - kérdezte Porthos. - Aki meghalt, többé nem jön vissza.

- Azt hiszi, Porthos? - kérdezte Athos; sötéten mosolygott, csak D'Artagnan tudta, miért.

- Van egy ötletem - mondta D'Artagnan.

- Halljuk - szóltak a testőrök.

- Fegyverbe! - harsogta Grimaud.

A fiatalemberek felpattantak, s a puskáikhoz rohantak.

Ezúttal húsz-huszonöt főnyi kis csapat közeledett, már nem árkászok, hanem a helyőrség katonái.

- Mi volna, ha visszatérnénk? - kérdezte Porthos. - Úgy vélem, az erők egyenlőtlenek.

- Három okból is lehetetlen - válaszolta Athos -, először is: nem reggeliztünk meg; másodszor: még fontos dolgokat kell megbeszelnünk; harmadszor: még tíz perc hiányzik az órából.

- Igen ám - szólt Aramis - de mégiscsak szükség volna valamiféle haditervre.

- Nagyon egyszerű - szólt Athos -, mihelyt az ellenség lőtávolságba jut, tüzelünk; ha tovább nyomul előre, tovább tüzelünk; amíg töltött puskánk van, folyvást tüzelünk; ha pedig a csapat maradéka rohamozna, megvárjuk, amíg behúzódnak a futóárokba, akkor aztán a fejükre döntjük a falnak ezt a szárnyát, amúgy is az egyensúly csodája, hogy még mindig áll.

- Brávó, Athos! - lelkesedett Porthos - igazi kapitánynak születted, s a bíboros, bármily kiváló vezérnek hiszi is magát, elbújhat melletted.

- Uraim - szólt Athos -, nagyon kérem, ne vesztegessük az időt; ki-ki vegye célba az emberét.

- Az enyém megvan - mondta D'Artagnan.

- Az enyém is - mondta Porthos.

- Dettó - mondta Aramis.

- Tűz! - vezényelt Athos.

Csupán egyet dördült a négy fegyver, de négyen dőltek ki a sorból.

Tüstént megperdült a dob, s a kis csapat rohamra lendült.

Ettől fogva szeszélyesen ropogtak a puskák, de mindig pontosan célba találtak. A La Rochelle-iek mégis futólépésben közeledtek, mintha sejtették volna a négy jó barát számbeli gyengeségét.

Három lövés megint leterített két katonát, de akik talpon maradtak, rendületlenül közeledtek.

Már egészen a bástya alá jutott az ellenség, s még mindig voltak tízen-tizenöten; újabb sortűz fogadta őket, de nem hátráltak: beugráltak a futóárokba, és nekikészülődtek, hogy megrohamozzák a falhasadékot.

- Rajta, cimborák! - szólt Athos. - Vessünk, véget a dolognak; előre, a falhoz!

A négy jó barát és Grimaud puskájuk csövével kifelé kezdte nyomni az egyik roppant faldarabot, amely megdőlt, mintha a szél taszítaná, majd alapzatáról leszakadva iszonyú robajjal az árokba omlott. Vad üvöltés csapott fel, porfelhő szállt az ég felé, mindennek vége volt.

- Egy szálig összezúztuk volna valamennyit? - kérdezte Athos.

- Bizisten, azt hiszem - mondta D'Artagnan.

- Nem - szólt Porthos -, amint látom, ketten-hárman alaposan helybenhagyva menekülnek.

Valóban, három-négy megtépázott, vérző nyomorult kúszott végig a dűlön a város felé: ennyien maradtak a kis csapatból.

Athos az órájára pillantott.

- Uraim - mondta -, egy órája vagyunk itt, tehát megnyertük a fogadást, de ha már játszunk, játsszunk nagyban; D'Artagnan még amúgy sem mondta el ötletét.

Azzal a testőr, szokása szerint most is nyugodtan, leült, hogy folytassa a reggelizést.

- Az ötletemet? - kérdezte D'Artagnan.

- Igen, azt mondta, valami ötlete van - szólt Athos.

- Igen, tudom már! - mondta D'Artagnan. - Másodszor is átmegyek Angliába, és felkeresem Buckingham herceget.

- Ezt nem teszi, D'Artagnan - szólt Athos hidegen.

- Ugyan miért? Talán még sose tettem?

- De igen, csakhogy akkor nem volt háború; akkor Buckingham herceg a szövetségesünk volt, most pedig ellenségünk; ha átmenne, azt mondanák, hogy elárulta a zászlót.

- D'Artagnan belátta; hogy az érvelés találó, és elhallgatott.

- Nos - mondta Porthos -, úgy hiszem, nekem is van egy ötletem.

- Csendet kérünk; Porthosnak ötlete van - szólt Aramis.

- Kitaláltok valami ürügyet (az ilyesmi sosem volt erős oldalam), én meg szabadságot kérek Tréville úrtól. Milady engem nem ismer, semmit sem gyanít majd, ha közelébe férközöm, s ha kezembe kerül a gyönyörűség, belefojtom a szuszt.

- Hát - szólt Athos -, nem is idegenkedem túlságosan Porthos ötletétől.

- Piha! - tiltakozott Aramis. - Asszonyt ölni! Ne is beszéljünk róla; hallgassák meg inkább az én ötletemet, ez az igazi.

- Halljuk az ötletét, Aramis! - szólt Athos, aki mindig nagyon előzékeny volt az ifjú testőrhöz.

- Értesíteni kell a királynét.

- Az ám! - szólalt meg egyszerre Porthos és D'Artagnan. - Azt hiszem, ez a megoldás.

- Értesíteni a királynét! - ismételte Athos. - De hogyan? Vannak az udvarral kapcsolataink? Kit küldhetünk Párizsba, hogy a táborban meg ne tudják? Innen Párizsig száznegyven mérföld az út; levelünk még Angers-ba sem ér, mi máris a hűvösön ülünk.

- Ha csak azon múlik, hogy mi módon juttassunk el biztosan őfelségéhez egy levelet - szólt Aramis elpirulva -, ezt én vállalom; ismerek Tours-ban egy igen ügyes személyt...

Aramis látta, hogy Athos mosolyog; elhallgatott.

- Nos, Athos? - mondta D'Artagnan. - Nem tetszik a megoldás?

- Nem vetem el egészen - szólt Athos -, csupán arra szeretném felhívni Aramis figyelmét, hogy a tábor nem hagyhatja el; magunkon kívül senkiben sem bízhatunk; még ki sem húzta a lábát a hírvívó, két óra múlva már valamennyi kapucinus, valamennyi kopó s a bíboros valamennyi csuhása betéve tudja levelünket, és kegyed, kedves Aramis, lakat alá kerül, akárcsak az a bizonyos ügyes személy.

- Arról nem is szólva - mondta Porthos -, hogy a királyné, ha segít is Buckingham hercegen, mirajtunk aligha segít.

- Uraim - szólalt meg D'Artagnan -, Porthos fején találta a szöget.

- Ni csak! mire készülnek a városban? - kérdezte Athos.

- Riadóra dobolnak.

A négy jó barát elhallgatott; csakugyan egész a bástyáig hallatszott a dobszó.

- Meglátjátok, egy egész ezredet küldenek ránk - szólalt meg Athos.

- Egy egész ezreddel talán csak mégsem verekszünk? - kérdezte Porthos.

- Miért ne? - kérdezte a testőr. - Nagy kedvem volna hozzá; megverekedném egy egész hadsereggel, ha eszünkbe jutott volna magunkkal hozni még vagy tíz-tizenkét butéliát.

- Istenemre, a dobszó közeledik - mondta D'Artagnan.

- Hadd közeledjék - mondta Athos -, a város tőlünk legalább negyedóránnyira van, következésképp mi is annyira vagyunk a várostól. Ennyi idő nem is kell, hogy kidolgozzuk a hadtervet; ha innen kimozdulunk, hiába is keresünk erre alkalmasabb helyet. Hohó, urak, csak most jut eszembe az igazi ötlet.

- Mondja hát!

- Engedjék meg, hogy közöljek Grimaud-val néhány rendkívül fontos parancsot.

Athos magához intette inasát.

- Grimaud - mondta neki, a bástyában heverő halottakra mutatva -, összeszeded az urakat, nekitámasztod őket a falnak, kalapjukat a fejükbe, puskájukat a kezükbe nyomod.

- Ó, nagy ember! - mondta D'Artagnan. - Értelek.

- Érti? - kérdezte Porthos.

- Hát te érted-e, Grimaud? - szólt Aramis.

Grimaud bólintott.

- Ez a fontos - szólt Athos -, akkor hát vissza az ötletemhez.

- Én is szeretném megérteni - mondta Porthos.

- Nem lényeges.

- Halljuk! halljuk Athos ötletét - követelte egyszerre D'Artagnan és Aramis.

- Ennek a miladynek, ennek a néembernek, ennek a bestiának, ennek a nőtény ördögnek sógora is van; ugye ezt mondta nekem egyszer, D'Artagnan?

- Úgy van, nagyon jól ismerem, és azt hiszem, nem túlságosan kedveli a sógornőjét.

- Annyi baj legyen - mondta rá Athos -, ha gyűlölné, az se volna baj.

- Így tehát ez is kezünkre játszik.

- Ne haragudjanak - mondta Porthos -, szeretném tudni, mit csinál Grimaud.

- Csend legyen, Porthos! - szólt Aramis.

- Hogy hívják a nő sógorát?

- Winter lord.

- Hol van most?

- Az első háborús hírekre visszatért Londonba.

- Remek! Ez a mi emberünk - szólt Athos -, őt kell értesítenünk; közöljük vele, hogy sógornője gyilkosságra készül, és megkérjük, ne veszítse szem elől. Remélem, Londonban is van afféle intézet, mint nálunk a Magdolna-zárda vagy a Bűnbánó Lányok kolostora; oda becsukathatja sógornőjét, mi meg békén leszünk.

- Igen - mondta D'Artagnan -, amíg ki nem szabadul.

- Ej! az áldóját - szólt Athos -, ne legyen már ilyen követelődző, D'Artagnan; igazán minden-
nel kirukkoltam, és ennél többre nem futja a vágott dohányom.

- Azt hiszem, megtaláltam a legjobb elintézészt - mondta D'Artagnan -, értesítjük a királynét is, Winter lordot is.

- Igen ám, de kire bizzuk a londoni, és kire a tours-i levelet?

- Én jótállók Bazinért - szólt Aramis.

- Én meg Planchet-ért - mondta D'Artagnan.

- Hát persze - szólalt meg Porthos -, az inasaink igazán kimehetnek a táborból, ha mi nem mehetünk is.

- Természetesen - szólt Aramis -, még a mai napon megírjuk a leveleket, ellátjuk őket pénzzel, s máris mehetnek.

- Ellátjuk őket pénzzel? - ismételte Athos. - Uraságodnak van pénze?

A négy jó barát összenézett és imént még derűs vonásaik elkomorultak.

- Riadó! - kiáltotta D'Artagnan. - Odalenn fekete meg piros pontok mozgolódnak. Még hogy ezred, Athos! Dehogyan ezred, egész hadsereg!

- Mi tagadás, bizony itt vannak - szólt Athos. - Ej, a sok alamuszija! se trombita, se dob: egyszer csak itt teremnek. Hé! Grimaud, befejezted?

Grimaud bólintott, és körbemutatott: tíz-tizenkét halottat állított fel festőibbnél festőbb helyzetekben; egy részük vállán tartotta fegyverét, mások célozni látszottak, ismét mások a kardot markolták.

- Brávó! - szólt Athos. - Díszedre válik: látszik, hogy vannak elképzeléseid.

- Bánom is én - mondta Porthos -, sokért nem adnám, ha megérteném.

- Most pedig, iszkiri - szólalt meg D'Artagnan -, később is megértheted.

- Egy pillanatra még, urak, egy pillanatra! Hadd szedje le Grimaud az asztalt.

- Hm! - szólt Aramis. - A fekete meg a vörös pontok szemlátomást közelednek. D'Artagnan-
nak tehát igaza van: úgy hiszem, nem vesztegethetjük az időt, ha vissza akarunk jutni a táborba.

- Én sem ellenzem a visszavonulást - szólt Athos -, egy órában fogadtunk, másfél órát maradtunk; senki nem köthet belénk; gyerünk, urak, gyerünk.

Grimaud máris az élen járt a kosárral meg az ételmaradékkal.

A négy jó barát nyomon követte, és mintegy tíz lépést haladtak.

- Hej, urak! - kiáltott fel Athos. - Mi az ördögöt csinálunk?

- Ottfelejtettél valamit? - kérdezte Aramis.

- Ott ám, az áldóját: a zászlót! Még ha szalvéta is, nem kerülhet az ellenség kezébe.

Már száguldott is a bástya felé, felhágott a falomra, és levette a zászlót. A La Rochelle-iek azonban már lőtávolságban jártak, és pokoli tüzet nyitottak az ismeretlenre, aki szinte szórakozásból céltáblát állít nekik.

De mintha boszorkányság védelmezte volna Athost: körülfütyörésztek a golyók, azonban egy sem találta el.

Athos hátat fordított a városból érkezett csapatnak, és üdvözlésképpen meglepette a tábor felé a zászlót. Innen is, onnan is nagy láрма csapott fel: innét a düh, onnét a lelkesedés kiáltásai.

Az elsőt második sortűz követte; három golyó ütötte át, és valóban zászlóvá avatta az asztalkendőt. Odahallatszott, hogyan kiáltja egy emberként az egész tábor.

- Le a falról! Le a falról!

Athos leugrott, bajtársai aggódva várták, és nagyon megörültek neki.

- Rajta, Athos, rajta - mondta D'Artagnan -, siessünk; ha pénzünk nincs is, különben megvan mindenünk, bolondság volna, ha most a fűbe harapnánk.

Athos azonban továbbra is méltóságosan lépkedett, bármit beszéltek cimborái; azok meg, amikor látták, hogy kár minden beszédért, inkább öhozzá igazodtak.

Grimaud és a kosár már jókora előnyt szerzett: lőtávolságon kívül jártak mind a ketten.

Csakhamar dühödt lövöldözés lármája csapott fel.

- Hát ez mi? - kérdezte Porthos - kire lőnek? Senkit sem látok, golyót sem hallok fütyülni.

- A halottainkra lőnek - felelte Athos.

- De hisz a halottak nem lőnek vissza!

- Persze hogy nem; a támadók majd kelepécét gyanítanak, és meghányják-vetik a dolgot; követet küldenek, és mire felfedezik a tréfát, mi már lőtávolságon kívül leszünk. Fölösleges tehát szietnünk; semmi szükségünk tüdőgyulladásra.

- Most már értem! - ámuldozott Porthos.

- Hála isten! - szólt Athos, és vállat vont.

A franciák pedig, amikor látták, milyen kényelmesen sétál a négy jó barát, diadalkiáltásokkal üdvözölték őket.

Most újabb lövöldözés ropogott; ezúttal barátaink körül a kavicsokon lapultak szét a golyók, és baljóslatúan, fütyörésztek a fülükbe. A La Rochelle-iek végre elfoglalták a bástyát.

- Ezek se mennek sokra a tudományukkal - szólt Athos -, hány emberüket öltük meg? tizenkettőt?

- Vagy tizenötöt.

- Hányat lapítottunk agyon?

- Nyolcat-tíz.

- Nekünk meg a hajunk szála se görbült? Nono, vagy igen? Mi történt a kezével, D'Artagnan? Vérzik?

- Semmiség - mondta D'Artagnan.

- Fáradt golyó?

- Még csak az sem.

- Hát micsoda?

Mint említettük, Athos úgy szerette D'Artagnant, mint a fiát; ez a borús, rendületlen jellem néha atyai aggodalmat érzett a fiatalemberért.

- Csak egy karcolás - felelte D'Artagnan -, két kő közé szorult az ujjam, a fal meg a gyűrűm köve közé, attól repedt ki a bőröm.

- Nos, úrfi, így jár, akinek gyémántja van - szólt megvetően Athos.

- Micsoda! - pattant fel Porthos. - Hisz csakugyan itt a gyémánt! Ha meg itt a gyémánt, mi a fenének panaszkodunk, hogy nincs pénzünk?

- Persze, persze! - szólt Aramis.

- Remek, Porthos; ez már ötlet a javából.

- Hát igen - mondta Porthos, és kidüllesztette a mellét Athos dicséretének hallatára -, a gyémánt megvan, adjuk el.

- Csakhogy - mondta D'Artagnan - a gyémánt a királyné gyémántja.

- Annál inkább! - jelentette ki Athos. - A királyné Buckingham hercegre, a szerelmesére áldozza, tehát jól teszi; a királyné miránk áldozza, jó barátaira, így kívánja az erkölcs; tehát adjuk el. Mit szól hozzá a mi abbénk? Porthos véleményét már ismerem, nem is kérdezem.

- Én pedig - szólt Aramis elpirulva - azt hiszem, D'Artagnan eladhatja a gyűrűt, hiszen nem a szeretőjétől kapta, tehát nem szerelmi zálog.

- Kedves barátom, a teológia angyala sem szólhatna különben. Így hát véleménye szerint...

- A gyémánt eladható - válaszolt Aramis.

- Nos! - mondta vidáman D'Artagnan. - Akkor adjuk el, és többet erre ne vesztegessük a szót.

Egyre tartott a lövöldözés, de a négy cimbora már túljárt a lőtávolon, a La Rochelle-iek meg csupán azért tüzeltek, hogy megnyugtassák lelkiismeretüket.

- Szavamra, éppen jókor jutott eszébe Porthosnak ez az ötlet; már itt is a tábor. Tehát, uraim, többé egy szót sem az egészről. Mindenki lát bennünket, élénk jönnek; úgy látom, diadalmenetet fogunk tartani.

Valóban, mint említettük, az egész tábor olyan volt, mint egy nyüzsgő hangyaboly; több mint kétezren nézték végig a négy jó barát szerencsés kimenetelű hárijánoskodását, mint valami szórakoztató előadást, ám hogy mi rejlett a vakmerő vállalkozás hátterében, azt még csak nem is gyanították. „Vivát, gárdisták! Vivát, testőrök!” - zengett mindenfelől. Busigny úr elsőnek szorított kezét Athossal, és elismerte, hogy elvesztette a fogadást. Utána a dragonyos meg a svájci következett, a svájci meg a dragonyos után pedig sorra a többi cimbora. Vége-hossza nem volt a sok szerencsekíváratnak, kézfogásnak, ölelésnek, és jót kacagtak a La Rochelle-iek; szóval olyan felfordulás kerekedett, hogy a bíboros szinte zendülésre gondolt, és elküldte gárdistáinak kapitányát, La Houdinière-t, nézzen utána, mi történt.

A hírvivőnek azon melegében, lelkendezve adták elő a történeteket.

- Nos? - kérdezte a bíboros, amikor La Houdinière visszatért.

- Nos, kegyelmes uram - felelte az -, három testőr meg egy gárdista fogadott Busigny úrral, hogy a Szent Gervasius-bástyában reggelizik; ott is reggeliztek, két óráig verekedtek az ellenséggel, és isten tudja, hány La Rochelle-it pusztítottak el.

- Tudja a három testőr nevét?

- Tudom, kegyelmes uram.

- Hogy hívják őket?

- Athos, Porthos, Aramis.

- Megint a három fenegyerek - dörögte a bíboros. - Hát a gárdista?

- D'Artagnan.

- Megint az az ördögös fickó! Lesz, ami lesz, ez a négy ember kell nekem.

A bíboros még aznap este szóba hozta a reggeli diadalt. Másról sem beszélt az egész tábor. Tréville úr egyenesen a történet hőseitől értesült a kalandról, így tüzetesen elmesélhette Őminenciájának, a szalvéta epizódjáról sem feledkezve meg.

- Rendben van, Tréville uram - szólt a bíboros -, küldje el hozzám a szalvétát, nagyon kérem. Három arany lilomot hímeztetek rá; ezentúl az lesz majd századának lobogója.

- Kegyelmes uram - mondta Tréville úr -, a gárdistákhoz se legyünk igazságtalanok: D'Artagnan Des Essarts úr katonája, nem az enyém.

- Annyi baj legyen! - szólt a bíboros. - Uraságodnak adom: nem is volna helyes, hogy a négy vitéz katona ne egy században legyen, ha már annyira szeretik egymást.

Tréville úr még aznap este közölte a jó hírt a három testőrrel meg D'Artagnannal, és mind a négyüket meghívta másnapra reggelire.

D'Artagnan majd kibújt a bőréből örömeiben. Mint tudjuk, élete legfőbb vágya volt, hogy testőr lehessen.

A három jó barát is igen örült.

- Bizisten - mondta Athosnak D'Artagnan -, remek volt az ötleted; jól mondtad, hogy nemcsak dicsőségünkre vált, hanem módot is adott egy rendkívül fontos beszélgetésre.

- Amit ezennel folytathatunk is, anélkül hogy gyanúba keverednénk, mert isten segedelmével most már mindenki azt hiszi, hogy bíboros-pártiak vagyunk.

D'Artagnan még ugyanezen az estén tisztelgett Des Essarts úrnál, és jelentette előléptetését.

Des Essarts úr igen szerette D'Artagnant, és felajánlotta neki szolgálatait; az áthelyezés következtében ugyanis D'Artagnannak új felszerelést kellett beszereznie, s ez újabb kiadásokkal járt.

D'Artagnan elhárította az ajánlatot, de élt az alkalommal, és megkérte Des Essarts urat, becsültesse fel gyémántját; át is adta neki, és közölte, hogy pénzzé szeretné tenni.

Másnap reggel nyolc órakor Des Essarts úr inasa megjelent D'Artagnannál, s egy zacskóban hétezer arany frankot nyújtott át neki.

Ennyit ért a királyné gyémántja.

CSALÁDI ÜGY

Családi ügy - ez volt az ürügy, Athos találta meg. Családi ügyet nem firtathat a bíboros, a családi ügy nem tartozik senkire; családi ügyeit bárki nyugodtan intézheti a nyilvánosság előtt.

Tehát az ürügyet Athosnak köszönhatték: családi ügy.

Az ötlet Aramisé volt: az inasok.

A megoldás Porthosé: a gyémánt.

Csupán D'Artagnannak nem köszönhetek semmit, holott különben mindig ő volt a négy cimborá közt a legleleményesebb; most azonban, mi tagadás, milady pusztá nevének hallatára cserbenhagyta a találékonyság.

De nem! nem egészen: a gyémántot ő tette pénzzé, ezt neki köszönhatték.

Jó hangulatban, derűsen reggeliztek Tréville úrnál. D'Artagnan már testőregyenruhát viselt; termete nagyjából megegyezett Aramiséval, Aramisnak pedig, mint tudjuk, oly busásan fizetett költeményéért a könyvkereskedő, hogy minden holmiját két példányban készíttette el, és így teljes felszerelést ajándékozhatott cimborájának.

D'Artagnannak minden vágya teljesült volna, ha nem árnyékolja be gondolatait sötét felhőként milady alakja.

Reggeli után megegyeztek, hogy este Athos lakásán találkoznak, és befejezik megbeszélésüket.

D'Artagnan arra szánta a napját, hogy megsétáltatta a táborban a testőregyenruháját.

Este, a megbeszélte időben egybegyűlt a négy jó barát; most már csupán három dologban kellett döntenük:

Mit írjanak milady sógorának;

Mit írjanak Tours-ba az ügyes személynek;

Kinek az inasai vigyék el a leveleket.

Ki-ki a magáé mellett kardoskodott; Athos Grimaud-t javasolta: kevés beszédű, és csak akkor szólal meg, ha gazdája leveszi szájáról a lakatot; Porthos Mousquetont magasztalta: kemény legény az, négy közönséges ellenfél meg sem kottyán neki; Aramis Bazint dicsérte ékesszólóan, főleg az ügyességét; végül D'Artagnan Planchet-ért tüzelt: újra elmondta, milyen bátor, s hogy megállta a sarat a boulogne-i kutyaszorítóban.

Hosszú ideig folyt a viaskodás a négy inas erényei körül, vége-hossza nem volt a sok ékes méltatásnak, ezek fölött azonban átsiklunk, hogy ne nyújtsuk a történetet.

- Az a bökkenő - szólt Athos -, hogy akit útnak indítunk, csak akkor indíthatjuk útnak, ha megvan benne mind a négy jó tulajdonság.

- De mikor találunk ilyen inasra?

- Sohanapján! - szólt Athos. - Tudom én azt nagyon jól. Küldjük hát Grimaud-t.

- Küldjük Mousquetont.

- Küldjük Bazint.

- Küldjük Planchet-t; Planchet bátor és ügyes: ez máris két jó tulajdonság.

- Uraim - szólt Aramis -, nem az a legfontosabb, melyikünk inasa a legtitoktartóbb, a leg-erősebb, legügyesebb vagy legbátrabb; a legfontosabb az, melyikük szereti legjobban a pénzt.
- Aramis szerfölött bölcsen beszél - helyeselt Athos -, mindig az emberek hibáira építünk, ne pedig erényeikre; abbé úr, kegyed az erkölcsstan jeles tudora!
- Kétségkívül - szólt Aramis. - Ugyanis nemcsak azért van szükségünk megbízható emberekre, hogy sikert arassunk, hanem azért is, hogy kudarcot ne valljunk, mert kudarcot vallani módfelett kockázatos, mégpedig nem is annyira inasainknak...
- Halkabban, Aramis! - szólt Athos.
- Jó - folytatta Aramis -, nem is annyira inasainknak, mint inkább a gazdájuknak, sőt gazdáiknak! Megbízhatunk-e teljesen inasainkban? Kockára teszik-e kedvünkért az életüket? Aligha.
- Istenemre - mondta D'Artagnan -, Planchet-ért szinte tűzbe tenném a kezem.
- Nos kedves barátom, ha inasa amúgy is olyannyira megbízható, toldja meg erényeit egy szép summa pénzzel, és akkor tűzbe teheti érte akár mindkét kezét.
- Ne ámítsák magukat az urak! - szólt közbe Athos, aki bizakodva szemlélte a dolgokat, de bizalmatlanul az embereket. - Pénzért eget-földet megígérnek, de útközben a félelem megköti majd a kezüket. Elfogják, megszorongatják őket; s ha megszorongatták, mindent bevallanak. Ej, az áldóját! nem vagyunk már gyerekek! Aki Angliába megy (Athos lehalkította hangját), egész Franciaországban lépten-nyomon a bíboros kémeivel és fogdmegeivel találkozik; írás kell neki, hogy hajóra szálljon, tudnia kell angolul, hogy megtalálja Londonba az utat. Hát igen, úgy látom, fölöttébb nehéz a dolog.
- Dehogy nehéz - mondta D'Artagnan, aki alig várta, hogy dologhoz lássanak -, sőt ellenkezőleg, én nagyon is könnyűnek találom. Persze mondanom sem kell, hogyha levelet írunk Winter lordnak, és abban ország-világnak kikiabáljuk, milyen szörnyeteg a bíboros...
- Halkabban! - szólt közbe Athos.
- Államtitkokat, udvari intrikákat szellőztetünk - folytatta, eleget téve az intelemnek D'Artagnan -, akkor persze elevenen megnyúznak valamennyiünket; de az Isten szerelmére, Athos, ne feledje - hisz saját maga mondta az imént -, hogy családi ügyben írunk neki; egyes-egyedül azért, hogy mihelyt milady Londonba érkezik, menten kihúzhassa a méregfogát, és ne árthasson nekünk. Én tehát nagyjából a következő levelet írnám neki:
- Halljuk - szólt Aramis, és jó előre kritikus ábrázatot öltött.
- „Uram és kedves barátom...”
- No persze! „Kedves barátom” - egy angolnak - szólt közbe Athos -, nem is rossz kezdet! Bravó, D'Artagnan! Ha csupán csak ennyit ír, azért is felnégyelik, nemhogy élve megnyúznák.
- Hát jó! Akkor csak egyszerűen annyit írok: „Uram.”
- Sőt, akár „Milord” - szólt Athos, aki sokat adott a jó modorra.
- „Milord, talán még emlékszik a Luxembourg-palota mögötti üres telekre, ahol kecskék legelnek...”
- Most meg a Luxembourg! remek! Most meg azt hiszik majd, hogy az anyakirálynéra céloz! Nagyon elmés - szólt Athos.

- Hát akkor kezdjük egyszerűen így: „Milord, talán még emlékszik egy bizonyos üres telekre, ahol valaki megmentette az életét?”

- Kedves D'Artagnan - szólt közbe Athos megint -, úgy látom, sosem tanul meg bánni a tollal: „Ahol valaki megmentette az életét!” Piha! Ez csúnya volt. Úriemberek közt nem teszik szóvá az ilyen szolgálatokat. Sértő dolog felhánytorgatni a jótéteményt.

- Kedves barátom - mondta D'Artagnan -, kegyed a kákán is csomót keres; ha továbbra is ilyen árgus szemmel figyel, nyomban visszalépek.

- Jól is teszi. Maradjon csak meg, fiacskám, a kardnál s a karabélynál, az a maga kenyere, a tollat meg inkább adja át a mi abbénknak, jobb helyen van az ő kezében.

- Úgy van! - szólalt meg Porthos. - Adja csak át a tollat Aramisnak; nemhiába írja latinul az értekezéseit.

- Rendben van - mondta D'Artagnan -, fogalmazza meg a levelünket, Aramis, de a pápa szent nevére! szedje össze az eszét, mert ezúttal én szedem ízekre, amit ír, afelől nyugodt lehet.

- Nagyon szívesen - szólt Aramis a költőkre jellemző magától értetődő önbizalommal -, de mondják el, miről is van szó; fél füllel csak annyit hallottam, hogy a lord sógornője közönséges gonosztevő, s erről magam is meggyőződhettem, amikor végighallgattam beszélgetését a bíborossal.

- Halkabban hát, az istenit! - szólt Athos.

- Ennél többet azonban nem tudok - folytatta Aramis.

- Én sem - fűzte hozzá Porthos.

D'Artagnan és Athos rövid ideig szótlanul nézte egymást. Végül Athos, miután megrágta mondanivalóját, s arca még a szokottnál is sápadtabb színt öltött - bölintott beleegyezésül, és D'Artagnan tudomásul vette, hogy beszélhet.

- Nos - fordult Aramishoz -, hát ezt kell elmondani: „Milord, a sógornője közönséges gonosztevő, aki meg akarta öletni lordságodat, hogy örökségét megkaparintsa. De nem mehetett férjhez lordságod öccséhez, mert Franciaországban már házasságot kötött, miután...”

D'Artagnan elhallgatott, és Athosra pillantott a szavakat keresve.

- Elkergette a férje - fejezte be Athos.

- Mert tüzes bélyeget visel - folytatta D'Artagnan.

- Ugyan! - kiáltott fel Porthos. - Lehetetlen! Meg akarta ölni a sógorát?

- Igen.

- És már egyszer házasságot kötött? - kérdezte Aramis.

- Igen.

- És a férje megtudta, hogy tüzes liliom van a vállán? - kérdezte Porthos.

- Igen.

Mindháromszor Athos mondott igent, és igenről igenre mindjobban elkomorult a hangja. - És ki látta azt a liliomot? - kérdezte Aramis.

- D'Artagnan meg én, vagy az időrend kedvéért pontosabban én meg D'Artagnan - válaszolt Athos.

- S él még a férje ennek az aljas szörnyetegnek? - kérdezte Aramis.

- Él.

- Biztos ebben?

- Igen.

Dermedt csönd támadt egy pillanatra; ki-kí saját természetének megfelelően vette tudomásul a közlést.

- Ezúttal - törte meg aztán Athos a csendet - D'Artagnan kiválóan foglalta össze, mi a tennivalónk; ezt kell megírni mindenekelőtt.

- Az ördög vigye el! igaza van, Athos - szólalt meg Aramis -, ezt megírni ugyancsak kemény dió. Maga a kancellár úr is sokáig törhetné a fejét, míg egy ilyen fogós írásművet összeszerkeszt, pedig ő szerfölött kellelmesen fogalmazza meg jegyzőkönyveit. Sebaj! maradjanak csendben, nekifogok.

Aramis vette is a tollat, néhány pillanatig gondolkozott, takaros, nőiesen apró betűkkel papírra vetett nyolc-tíz sort, majd halkán és tagoltan, mint aki gondosan lemérte minden szavát, a következőket olvasta fel:

Milord!

Jelen sorok írójának egykor volt szerencséje összemérni kardját kegyeddel az Enfer utcában, az egyik üres telken. Azóta lordságod több ízben kitüntető módon barátjának nevezte jelen sorok küldőjét, aki most egy jó tanáccsal szeretné ezt a barátságot meghálálni. Lordságod két alkalommal hajsza híján áldozata lett annak a nőrokonának, akit örökösének vél, mert nem tudja, hogy mielőtt házasságra lépett volna Angliában, már a házasság kötelékét viselte francia földön. A harmadik alkalom most érkezett el, és ez lordságod életébe kerülhet. Rokona éjnek idején indult Angliába La Rochelle-ből. Figyelje mikor érkezik, mert súlyos veszedelmes terveket forgat a fejében. Ha lordságod kézzel foghatóan óhajtja tudni, mire kapható ez a nő, nézze meg a bal vállát, rá van írva a múltja.

- Ez igen! Remekbe sikerült - mondta Athos -, bármelyik államtitkár megirigyelhetné a tollát, kedves Aramis. Winter lord most már ugyancsak résen áll, ha ugyan eljut hozzá ez a figyelmeztetés, mi pedig akkor sem keveredünk bajba, ha egyenesen a bíboros kezébe kerül a levél. Ám az inas, aki sorainkkal elindult, azt is megteheti, hogy Châtellerault-ban tölti az időt, velünk meg elhiteti, hogy megjárta Londont: ezért, amikor kézbe veszi levelünket, a jutalompénznek csupán a felét adjuk át neki, a másik felét akkorra halasszuk, ha meghozta a választ. Megvan még a gyémántja? - folytatta Athos.

- Sőt: megvan a pénz.

D'Artagnan az asztalra dobta a zacskót: az arany pengésére Aramis feltekintett, Porthos összerezsent; Athos közömbös maradt.

- Mennyi van ebben a zacskóban? - kérdezte.

- Hétezer frank, tizenkét frankos lajosaranyban.

- Hétezer frank! - kiáltotta Porthos. - Az a kis semmi-gyémánt hétezer frankot ért?

- Biztosan annyit - szólt Athos -, hiszen itt a pénz; alig hiszem, hogy D'Artagnan barátunk kiegészítette volna a saját zsebéből.

- Az ám, urak - mondta D'Artagnan -, de mindezenközben eszünkbe sem jut a királyné. Fordítsunk némi gondot a kedves Buckingham hogylétére is. Ennyivel mindenképp tartozunk neki.

- Helyes - szólt Athos -, de ez már Aramisra tartozik.

- Rendben van! - felelt ez utóbbi elpirulva. - Mit tegyek?

- Nagyon egyszerű - válaszolt neki Athos -, fogalmazzon még egy levelet Tours-ba annak az ügyes személynek.

Aramis ismét tollat fogott, megint gondolataiba mélyedt, papírra vetett néhány sort, és máris kérte barátai jóváhagyását.

Kedves unokahúgom...

- Ó! - szólt közbe Athos - az ügyes személy tehát rokona!

- Elsőfokú unokahúgom - válaszolt Aramis.

- Akkor hát legyen „unokahúgom”!

Aramis tovább olvasott:

Kedves unokahúgom, Őeminenciája a bíboros úr, akit Isten tartson meg Franciaország javára, s a királyság ellenségeinek romlására, maholnap végez La Rochelle-ben a zendülő eretnekekkel: nagyon valószínű, hogy az angolok segélyhajóhada színét sem látja majd a várnak; az sem vakmerőség talán, ha azt mondom: majdnem bizonyos, hogy Buckingham úr valami nagy esemény miatt el sem indulhat Angliából. Őeminenciája az elmúlt, a jelen és alkalmasint az eljövendő időknél is legdicsőbb politikusa. A napot is kioltaná, ha útjában állana. Közölje néniével is ez örömhíreket, kedves húgom. Azt álmodtam, hogy az átkozott angol elhalálozott. Már nem emlékszem, kard vagy méreg ölte-e meg, csak azt tudom, megálmodtam, hogy elhalálozott, s az álom, mint tudja, nekem még sosem hazudott. Vegye hát csaknem bizonyosra, hogy kisvártatva ismét otthon leszek.

- Csodás! - kiáltott fel Athos - Aramis barátunk a költők fejedelme; úgy beszél mint az Apokalipszis, s oly igaz, amit ír, akár a szentírás. Most már csupán a cím hiányzik a levélről.

- Ezen könnyen segíthetünk - szólt Aramis.

Kecseseen összehajtogatta a levelet, ismét nekiült, s ezt írta rá:

Michon kisasszonynak, fehérneművarró Tours városában.

A három jó barát összezenevetett: mindhárman lépre mentek.

- Azt hiszem - szólt Aramis -, most már belátják az urak, hogy ezt a levelet csakis Bazin viheti el Tours-ba. Unokahúgom csupán Bazint ismeri, és nem bízik senki másban: bárki más miatt kudarcot vallanánk. Bazin amúgy is becsvágyó, tudós férfiú; Bazin ismeri a történelmet, uraim, és tudja, hogy V. Sixtus pápa kondás volt ifjú korában; azt a tervet forgatja a fejében, hogy velem együtt ő is az egyház szolgálatába lép, és titkon reméli, hogy egyszer még ő is pápa lehet vagy legalábbis bíboros; úgy hiszem, mindebből megértik, hogy az, aki ilyen szándékokat táplál, aligha fogatja el magát, vagy ha mégis elfognák, inkább vértanúságot szenved, mintsem hogy elárulja a titkot.

- Jó, jó - mondta D'Artagnan -, Bazint örömezt átengedem, ha Planchet-t meg átengedik nekem: milady egy szép napon kitette a szűrét, miközben jócskán kijutott neki a bot, ámde Planchet-nek jó az emlékezete, s ha úgy fordulna, hogy visszafizetheti a kölcsönt, inkább

karóba húzatja magát, de az alkalmat nem szalasztja el, erről kezeskedem. Hogy Tours-ban mit hogyan intéz Aramis, az az ő dolga, hogy Londonban én mit hogyan intézek, az meg az enyém. Kérem hát, válasszuk ki Planchet-t erre a célra; különben is megjárta már Londont velem együtt, és egész rendesen kimondja: *London, sir if you please és my master lord D'Artagnan*; többre nincs is szükség, ennyivel is bizton megjárja jövet-menet az utat.

- Akkor hát - szólt Athos -, adjunk Planchet-nak hétszáz frankot az oda-, és hétszázat a visszaútért; Bazinnek meg háromezret az oda- és hármát a visszaútért; így ötezer frankunk marad a pénzből, ebből ki-ki kap ezer frankot, és tetszése szerint használja fel, ezer frankot meg az abbéra bízunk tartalékul, tegye félre rendkívüli esetekre, vagy közös beszerzéseinkre. Jó lesz így?

- Kedves Athosom - válaszolt Aramis -, úgy beszél, akárcsak Nestor, aki - tudjuk valamennyien - a legbölcsebb görög volt.

- Tehát megállapodtunk! - folytatta Athos - Planchet meg Bazin útnak indul; őszintén szólva, nem is bánom, hogy Grimaud itthon marad: jól ismeri már szokásaimat, s én is megszoktam őt; már a tegnapi nap is megviselte, ráadásul egy ilyen utat nem élne túl.

Behívták Planchet-t, ellátták utasításokkal; D'Artagnan már tájékoztatta, és mindenekelőtt a dicsőségről, aztán a pénzről, végül a veszélyről beszélt neki.

- Kabátom hajtókájában viszem majd a levelet - mondta Planchet -, s ha elfognak, lenyelem.

- Hisz akkor nem tudod teljesíteni a megbízást - mondta D'Artagnan.

- Ha ma este megkapom a levelet másolatban, holnapra fejből megtanulom.

D'Artagnan barátaira pillantott, mintha ezt mondaná: „No mit mondtam?”

- Most pedig - folytatta Planchet-hoz intézve a szót -, nyolc nap alatt meg kell találnod Winter lordot, újabb nyolc nap alatt vissza kell érned: ez összesen tizenhat nap; ha az indulástól számított tizenhatodik napon este nyolckor nem vagy itt, egy fillért sem látsz - hacsak öt percet késel is.

- Akkor kérem, vásároljon nekem egy órát, uram - mondta Planchet.

- Tessék az enyém - szólt Athos, könnyed nagylelkűséggel átnyújtva neki az órát -, és becsüld meg magad. Ne feledd, hogy ha fecsegsz, ha eljár a szád, ha elcsavarogsz, az a gazdád fejébe kerülhet, gazdád pedig úgy megbízik hűségedben, hogy kezességet vállalt érted. De azt se feledd, hogy ha miattad baj történik D'Artagnannal, a világ végén is megtalállak, és kiontom a beledet.

- De uram! - mondta Planchet, akit sértett a bizalmatlanság, s még annál is jobban megijesztett a testőr szenvtelen nyugalma.

- Én meg - szólalt meg Porthos, kimeresztve nagy szemét - szíjat hasítok belőled.

- De uram!

- Én meg - fűzte hozzá szelíd és dallamos hangján Aramis - lassú tűzön pirítlak meg, mint egy vadember.

- De uram!

És Planchet sírva fakadt; vajon a fenyegetésektől rémült-e meg, vagy a négy jó barát példás egyetértése lágyította meg szívét - ezt nem merjük itt eldönteni.

D'Artagnan megszorította kezét és megölelte.

- Látod, Planchet, hogy szeretnek engem az urak; csakis ezért beszélnek veled így. No de ne félj, azért nem haragusznak.

- Ó jaj, uram! - mondta Planchet. - Ha kudarcot vallanék, vágjanak négyfelé, de ha négyfelé vágnak is, mindegyik felem oly néma lesz, mint a sír, erre mérget vehet.

Úgy döntöttek, Planchet másnap reggel nyolc órakor indul útnak, hogy, mint mondotta, éjszaka fejből megtanulhassa a levelet. Ilyeténképpen épp egy fél napot nyert, azt a parancsot kapta, hogy a tizenhatodik napon este nyolcra ismét a táborban legyen.

Reggel, amikor éppen fel akart szállni a lóra, D'Artagnan, aki szíve mélyén, akarva-akaratlan a herceghez húzott, félrevonta Planchet-t.

- Figyelj rám - szólt hozzá -, ha átnyújtottad a levelet Winter lordnak, s ha a lord elolvasta, még ezt mondod neki: „Óvják Buckingham herceg ökegyelmességét, mert valaki meg akarja ölni.” Ez rendkívül komoly és fontos üzenet, Planchet, még a barátaim sem tudják, hogy ilyen titkot bízok rád, és írásba akkor sem adnám, ha a kapitányom maga parancsolná.

- Ne féljen semmit, uram - mondta Planchet -, majd meglátja, hogy rám lehet számítani.

Azzal Planchet felpattant tüzes lovára, elvágatott, és meg sem állt, míg húsz mérföldre onnan el nem ért a postaállomásra. Kissé nyomasztotta ugyan a testőrök három ígérete, de különben semmi sem zavarta kitűnő hangulatát.

Bazin másnap reggel elindult Tours-ba; nyolc napja volt, hogy végrehajtsa megbízatását.

Gondolhatjuk, hogy a két kiküldetés alatt a négy jó barát úgy figyelt, úgy szimatolt, úgy hegyezte fülét, mint még soha. Naphosszat fürkésztek, miről beszél a tábor, lesték a bíboros minden mozdulatát, és folyvást ott szaglásztek az érkező futárok körül. Nemegyszer a szívük is megremegett, ha váratlanul hívták őket szolgálatra. Volt is rá okuk, hogy résen álljanak: akinek egyszer a gonosz szellem, milady megjelent, az többé egy percre sem alhatott nyugodtan.

A nyolcadik nap reggelén Bazin, szokása szerint frissen, mosolygósan belépett a *Kálomista* ivójába; megállapodásukhoz híven így szólította meg gazdáját, aki harmadmagával éppen reggelizett:

- Aramis úr, meghoztam unokahúga válaszát.

A négy jó barát vidáman pillantott össze: túljutottak hát a feladat egyik felén; igaz, a rövidebb és könnyebb felén.

Aramis önkéntelenül elpirult, és átvette a levelet; csúnya macskakaparás volt a borítékon, a címzés hemzsegett a hibáktól.

- Uramisten - szólalt meg nevetve. - Kétségbeejtő! bele kell törödni, hogy Michon leányasszony, míg él, sosem veszi fel a versenyt Voiture-rel.

- Kicsoda asz a Mizsonn? - kérdezte a svájci, aki éppen a négy jó baráttal tereferélt, amikor a levél megérkezett.

- Ej, istenem, ki volna? - felelt Aramis. - Bájos kis varróleány, akit nagyon szerettem, és megkértem, küldjön néhány sort, emlékül.

- Isten asz agyám! - szólt a svájci. - Ha olyan szép macsga, mind a gabarása, aggor maka zerencsés fiú, kamerád!

Aramis elolvasta a levelet, majd Athosnak adta.

- Nézze csak, Athos, mit ír - mondta neki.

Athos a levélbe pillantott, majd, hogy élet vegye minden gyanakvásnak, hangosan felolvasta:

Kedves bátyám, mindketten értünk az álomfejtéshez, néném is, magam is, sőt félünk is az álmoktól iszonyatosan, ám a kegyed álmára, remélem, talál a mondás: az álom badarság. Isten áldja! jó egészséget! Remélem, olykor-olykor hallunk hírt kegyedről.

Aglaé Michon.

- Miféle álomról beszél? - kérdezte a dragonyos, aki közelebb húzódott a felolvasás alatt.

- Uty fan, milyen álom? - kérdezte a svájci.

- Teringettét! - szólt Aramis. - Hát milyen álomról beszélnek? Álmodtam valamit, és megírtam neki.

- Uty fan, derringedédd! Álmotni gönnyű, te én nem álmotni zsoha.

- Jó magának, cimborá - szólt Athos felemelkedve -, bárcsak én is elmondhatnám ezt magamról!

- Zsoha! - ismételte a svájci boldogan, hogy olyan valaki irigykedik rá, mint Athos - Zsoha! zsoha!

Amikor D'Artagnan látta, hogy Athos felkel, ő is követte, belékarolt, és eltávoztak.

Porthos és Aramis ülve maradt, hogy szóval tartsa a locsogó dragonyost meg a svájcit.

Bazin elnyújtózkodott a földre szórt szalmán; neki szárnyalóbb képzelete volt, mint a svájcinak, így hát azt álmodta, hogy Aramis pápa lett, és neki bíborosi kalapot nyomott a fejébe.

Ámde, mint említettük, Bazin szerencsés megérkezése csupán részben enyhítette a négy jó barát mardosó aggodalmait. Várakozás közben lassan múlik az idő; különösen D'Artagnan érezte úgy, mintha mostanában negyvennyolc órája volna a napnak. Nem gondolt rá, hányszor kényszerül vesztegelésre a hajó, túlozta milady hatalmát. Gonosz lélek volt a szemében ez a nő, úgy képzelte, hasonszőrű, természetfölötti segítőtársakkal rendelkezik; minden apró neszre összereszt, hátha érte jönnek, vagy Planchet-t vezetnek elő, és szembesíteni akarják vele és barátaival. És mi tagadás, bármennyire bízott is egykor a derék picardiai legényben, bizalma napról napra fogyatkozott. Nyugtalanúsága Porthosra és Aramisra is átragadt. Egyedül Athos maradt továbbra is rendíthetetlen, mintha nyoma sem volna körülötte a veszélynek, mintha semmi nem volna a levegőben.

A tizenhatodik napon már oly szembetűnően mutatkoztak az izgatottság jelei D'Artagnanon meg két barátján, hogy, nem lelték helyüket, s mint kóbor lelkek kószáltak az úton, amerről Planchet-t várták.

- Szavamra - mondta nekik Athos -, olyanok mint a gyerkőcök; hát férfi az, akit egy asszony így megijeszt! Mi történhetik végül is? Börtönbe kerülünk? Hát aztán! Majd csak kikerülünk onnét; Bonacieux-né is kikerült! Levágyják a fejünket? A futóárokban szemrebbenés nélkül dacolunk ennél százszorta nagyobb veszéllyel, hiszen bármikor szétroncsolhatja lábunkat egy golyó, és én szentül hiszem, hogy ezerszer nagyobb kín, ha a sebész a lábunkat nyiszálja, mint ha a hóhér a fejünket nyisszantja le. Várjanak hát nyugodtan; két óra, négy, legkésőbb hat óra múlva Planchet visszatér, hiszen megígérte, én pedig szerfölött megbízom Planchet ígéretében, mert úgy látom, igen derék fiú.

- És ha nem érkezik meg? - kérdezte D'Artagnan.

- Eh! ha nem érkezik meg, akkor biztosan késik, és kész. Lehet, hogy leesett a lóról, leszakadt alatta a híd, vagy tüdőgyulladást kapott a nagy rohanásban. Ejnye, urak! Várjuk ki mindennek a sorát. Az élet olvasóján minden szem egy-egy apró nyomorúság; a bölcs mosolyogva pergeti le. Legyenek bölcsek, uraim, mint én vagyok: üljenek ide mellém, és igyunk; akkor igazán szép az élet, akkor igazán rózsás, ha így nézzük, egy pohár burgundin át.

- Remek - felelte D'Artagnan -, de folyton az jár az eszemben, hogy amit iszom, a bor milady pincéjéből jöhet; nekem pedig ebből elég volt.

- Ej, de igényes - szólt Athos -, pedig igazán csinos asszony!

- Liliomos szűz! - tette hozzá Porthos, és nyersen kacagott.

Athos összerezdült, végigsimított homlokán, mintha izzadtságát törölné le, elvesztette önuralmát, és most ő pattant fel idegesen.

Mégiscsak eltelt a nap, s ha lassan is, eljött az este; az ivóban megsokasodtak a vendégek; Athos mióta a gyémánt árának ráeső részét bezsebelte, ki sem mozdult a *Kálomistából*. Méltó cimborára akadt Busigny úrban, aki egyébiránt remek vacsorát fizetett nekik. Szokásuk szerint most is kettesben kockáztak, amikor hetet ütött az óra; elvonultak az őrzőjáratok, megerősíteni az őrhelyeket, behallatszott lépteik dobogása; fél nyolckor elfűjták a takarodót.

- Mindent elveszítettünk - súgta D'Artagnan Athos fülébe.

- Úgy érti: mindent elveszítettem - szólt Athos nyugodtan. Négy aranyat húzott elő a zsebéből, s az asztalra hajította. - Hát uraim - folytatta -, takarodóra dobolnak, menjünk lefeküdni.

Athos kivonult a *Kálomistából*, D'Artagnan követte. Aramis mögöttük haladt, Porthosba karolva. Aramis valami verset dünnyögött, Porthos olykor a bajuszát tépte kétségbeesésében.

Ám egyszer csak váratlanul árnyék rajzolódik ki a sötétben; körvonala módfelett ismerős D'Artagnannak, és ismerős a hang is, amint megszólal:

- Elhoztam a köpenyét, uram: hűvös az este.

- Planchet! - kiáltott fel D'Artagnan örömtől ittasan.

- Planchet! - visszhangozta Porthos és Aramis.

- Hát aztán, Planchet! - ismételte Athos. - Mit csodálkoznak? Megígérte, hogy nyolc órára visszatér, s az óra éppen most üti a nyolcat. Bravó, Planchet, arany a szavad; ha egyszer ott akarod hagyni a gazdád, nálam mindig meglesz a helyed.

- Azt nem, uram - mondta Planchet -, sosem hagyom ott D'Artagnan urat.

Közben D'Artagnan érezte, hogy Planchet egy cédulát csúsztat a tenyerébe.

Örömet Planchet nyakába borult volna, akárcsak akkor, amikor inasa elindult, de attól tartott, hogy érzelmkitörése itt a nyílt utcán szemet szúrhat valamelyik arra járónak, így hát inkább uralkodott magán.

- Megvan a levél - mondta Athosnak és barátainak.

- Jól van - szólt Athos -, menjünk a szállásunkra, ott majd elolvassuk.

A levél szinte égette D'Artagnan kezét; legszívesebben hazáig futott volna, Athos azonban belékarolt, s a fiatalember akarva, nem akarva kénytelen volt barátjához igazodni.

Végre beléptek a sátorba, lámpát gyújtottak, és miközben Planchet az ajtóban őrködött, hogy a négy jó barátot ne lephessék meg, D'Artagnan remegő kézzel törte fel a pecsétet, és felbontotta a várva várt levelet.

Fél sor volt csupán, jellegzetesen angolos kézírás, és lakonikusabb nem is lehetett volna.

Thank you, be easy.

Vagyis: *Köszönöm, ne aggódjék.*

Athos kivette a levelet D'Artagnan kezéből, a lámpa fölé tartotta, lángra lobbantotta, és csak akkor dobta el, amikor egészen elhamvadt.

Aztán beszólította Planchet-t.

- Most pedig, fiacskám - mondta neki -, kérheted is a hétszáz frankodat, habár a levél, melyet hoztál, nem sokat árthatott volna neked.

- Pedig én százféleképpen is rejtegettem - felelte Planchet.

- No mondd csak el, hogyan - mondta D'Artagnan.

- Teringettét, uram, nem lehet ám azt csak úgy kutyaftában elmondani.

- Igazad van, Planchet - mondta neki Athos -, különben is már eldobolták a takarodót, és szemet szúrna mindenkinek, hogy mi tovább égetjük a lámpát, mint a többiek.

- Hát jó - mondta D'Artagnan -, térjünk nyugovóra. Aludj jól, Planchet!

- Istenügye uram! tizenhat napja nem volt nyugovásom.

- Nekem se! - mondta D'Artagnan.

- Nekem se! - ismételte Porthos.

- Nekem se! - szólt Aramis.

- Nos, az igazat megvallva, nekem se! - fűzte hozzá Athos.

BALCSILLAG ALATT

Milady eközben haragtól félőrülten úgy tájékozott a fedélzeten, mint a rabul ejtett nőtény oroszán, mikor hajóra teszik. Nemegyszer megkörtökezte a kísértés, hogy a tengerbe ugrik, és kiúszik a partra, mert sehogy sem tudott beletörödni, hogy D'Artagnan megalázta, Athos megfenyegette, ő pedig bosszúlatlan távozik Franciaországból. Hamarosan oly elviselhetetlenül kínoztta a gondolat, hogy semmibe véve az iszonyú kockázatot, könyörögve kérte a kapitányt, tegye partra, ám a kapitányt egyként szorongatták a francia és az angol cirkálók, s valahogy afféle helyzetben volt, mint a böregér a madarak s az egerek között, ezért állhatatosan visszaverte a szerinte csupán asszonyi szeszélyből fakadó követelődést, mivel alig várta, hogy kiszabaduljon kétes helyzetéből. Azt mindenesetre megígérte a hölgynek, akit egyébiránt a bíboros különlegesen beajánlott neki, hogy ha csak a tenger s a francia katonaság meg nem hiúsítja szándékát, kiteszi őt valamelyik bretagne-i kikötőben; Brestben vagy Lorient-ban; egyelőre azonban nem kedvezett a szél, viharos volt a tenger, és oldalazva vergődtek előre apró útszakaszokon. Miladyt megsápasztotta a gond és a düh, és Finistère kékelő partjait csak kilenc nappal aztán pillantotta meg, hogy a charente-i kikötőből kifutottak.

Utánaszámolt: legalább három nap kell ahhoz, hogy erről a távoli francia vidékről eljusson a bíborosig; egy napot igénybe vesz még a partraszállás, ez a negyedik nap; ha ezt a négyet hozzáadjuk az eddigi kilenchez, ez összesen tizenhárom nap veszteség, és tizenhárom nap alatt tömérdek fontos esemény történhet Londonban. Számított rá, hogy a bíborost kétségkívül feldühíti majd visszafordulása, és inkább fog hajlani az ő ellenségeinek panaszára, mint azokra, melyekkel ő fordulna ellenségei ellen. Elnézte hát, hogyan suhannak el Lorient és Brest előtt; nem követelődött a kapitánynál, annak pedig esze ágában sem volt figyelmeztetni őt. Tehát milady tovább hajókéz, és mint Őminenciája, külön megbízottja, diadalmasan befutott a portsmouth-i kikötőbe, épp azon a napon, amikor Planchet ugyanott hajóra szállt Franciaország felé.

A városban a szokottnál is élénkebb volt a sürgés-forgás; négy most épült nagy hajót bocsátottak éppen vízre; aranypaszomántos ruhában, gyémántok, drágakövek szemkápráztató tűzében, kalapjáról vállára hulló fehér tollal Buckingham ott állt a mólón, körülötte vezérkara, tisztjei, szinte éppoly fényes öltözékben, mint maga Buckingham.

Gyönyörű téli nap volt: az a ritka nap, amikor az angol embernek eszébe jut, hogy napsütés is van a világon. A sápatag, de még ragyogó napkorong, éppen lemenőben, sugárkévéivel bíborfénybe vonta az eget s a tengert, és búcsúzó sugarait a város ódon tornyaira és házaira hullatva felcsillantotta a rengeteg ablakot, mintha tűzvész izzana mögöttük. Milady beszívta a szárazföld közelében még csípősebb, még balzsamosabb levegőt, végigfuttatta pillantását a hatalmas ünnepi készülődésen, melynek feldúlására ide érkezett, a nagyhatalmú hadseregen, mellyel egyes-egyedül - nő léte - neki kell majd megverekednie, néhány zacskó aranyat vetve a küzdelembe; erre gondolt, és Judithoz hasonlította magát, amikor a félelmetes zsidó szűz behatolt az asszírok táborába, és elvonult szeme előtt a megszámlálhatatlan hadsereg, paripa, ember és harciszekér, csupán azért, hogy kisvártatva mindezt elsöpörje, szertefoszlassa egyetlen kézmozdulattal, ahogy a füstöt kergeti szét a szél.

Befutottak a kikötőbe, amikor azonban éppen horgonyt, vetettek volna, egy félelmetesen felfegyverzett piciny kutter siklott a kereskedőhajó mellé, jelezve, hogy a parti őrség hajója; lebocsátotta csónakját, az pedig megindult a kötélletra felé. Egy tiszt, egy vitorlamester és

nyolc matróz ült a csónakon; a hajóra csupán a tiszt kapaszkodott fel, és odafenn az egyenruhának kijáró teljes tisztelettel fogadták.

A tiszt néhány pillanatig beszélgetett a hajógazdával, felmutatta magával hozott iratait, majd a kapitány parancsára a hajó valamennyi utasát a fedélzetre szólították, és velük együtt a matrózokat is.

Amikor megtörtént ez a meglehetősen katonás sorakozó, a tiszt fennhangon kihallgatást tartott: honnan indult a brick, mi volt az útvonala; hány helyen kötött ki; a kapitány pedig minden kérdésre tétovázás nélkül, könnyedén megfelelt. A tiszt ezután sorra végigszemlélte valamennyi utast, s amikor miladyhez ért, igen gondosan szemügyre vette, de szólni nem szólt hozzá.

Azután visszament a kapitányhoz, és újfent néhány szót váltott vele, majd mintha ettől fogva ő volna a parancsnok, átvette az irányítást, s a legénység nyomban teljesítette parancsait. A hajó folytatta útját, most is a piciny kutter kíséretében, mely szorosan mellette siklott, oldalát fenyegetve hat ágyújának torkolatával; a bárka a hajó barázdájában siklott, és egészen eltörpült a roppant vízi alkalmatosság mellett.

Miközben a tiszt milady alakját fürkészte, gondolhatjuk, hogy milady is ugyancsak szemügyre vette a tisztet. Bármily könnyen olvasott is azonban ez a lángtekintetű nő azoknak a szívében, akiknek titkaira kíváncsi volt, ezúttal oly közönyös arca ütközött, hogy szemlélődése teljesen eredménytelen maradt. A tiszt, aki elébe állt, és oly gondosan és némán végigtanulmányozta, huszonöt-huszonhat éves lehetett, arca sápadt, kissé mélyen ülő szeme halványkék; finom, nemes rajzolatú ajkának nyugodt vonala mindvégig mozdulatlan maradt; jellegzetes, erős álláról az a fajta akaraterő sugárzott, mely az átlagos angol típusban, a konokságnál rendszerint nem jut tovább; költőhöz, rajongóhoz és katonához méltóan csapott homlokára alig vetett némi árnyékot rövidre nyírt, gyér hajzata, amely, akárcsak az állát elfedő szakáll, kellemesen sötétlő gesztenyebarna volt.

Már éjszakára járt, amikor beértek a kikötőbe. A köd még fokozta a sötétséget, és olyasforma karimába fogta a jelzőtüzeket s a móló lámpásait, amilyen a holdat övezi, amikor esőre áll az idő. Körös-körül szomorkás, nyirkos és hideg volt a levegő.

Bármily rendíthetetlen volt is milady, önkéntelenül megborzongott.

A tiszt kikerestette milady poggyászát, és a csónakba vitette, majd karját nyújtotta az asszonynak, és felszólította, foglaljon helyet ő is a csónakban.

Milady habozva pillantott a férfira.

- Kicsoda kegyed, uram - kérdezte tőle -, hogy ily kitüntető módon bánik velem?

- Egyenruhámról láthatja, asszonyom: az angol hajóhad tisztje vagyok - felelte a fiatalember.

- Ez valami új szokás, hogy az angol hajóhad tisztjei szinte lesik Nagy-Britanniában partra szálló honfitársaik parancsát? Sőt udvariasan partra is kísérik a hölgyeket?

- Igen, milady, ez a szokás, s nem az udvariasság, hanem az óvatosság kívánja, hogy háború idején egy előre kijelölt fogadóba kísérjük az idegeneket, s ott is tartjuk őket a kormány őrizetében, míg tökéletesen nem tájékozódunk felőlük.

A tiszt rendkívül udvariasan és higgadtan beszélt. Szavai mégsem győzhették meg miladyt.

- De én nem vagyok idegen, uram - vitatkozott, oly szintiszta angolsággal, hogy annál különbet Portsmouth és Manchester táján sem hallani -, nevem lady Clarick, és ez a rendszabály...

- Ez a rendszabály mindenkire vonatkozik, milady, és hiába is próbálná meg kivonni magát alóla.

- Akkor hát követem, uram.

Megfogta a tiszt kezét, és megindult lefelé a kötélhágcsón; a csónak odalent várakozott. A tiszt nyomon követte; a csónak farában bő köpenyeg volt kiterítve, a tiszt a köpenyre ültette, és maga is mellé telepedett.

- Evezzetek! - szólt a matrózokhoz.

A nyolc evező egyetlen csobbanással, egyetlen mozdulattal a vízbe mélyedt, s a csónak valósággal repült a hullámokon.

Öt perc múlva szárazon voltak.

A tiszt partra szökkent, és kezét nyújtotta miladynek.

Egy kocsi várta őket.

- Értünk jött ez a kocsi? - kérdezte milady.

- Értünk, asszonyom - válaszolta a tiszt.

- Olyan messze van a fogadó?

- A város túlsó végén.

- Menjünk - mondta milady.

Határozottan felszállt a kocsiba.

A tiszt ellenőrizte, hogy a poggyászt gondosan felcsatolják, azután helyet foglalt milady mellett, és bezárta az ajtót.

A kocsis parancsra sem várt, azt sem kérdezte, merre menjenek tüstént a lovak közé vágott, és végigrobogott a város utcáin.

Miladyt ugyancsak gondolkodóba ejtette ez a furcsa fogadtatás, amikor pedig látta, hogy a fiatal tiszt semmi hajlandóságot nem mutat a csevegésre, nekitámaszkodott a kocsi falának, és sorra tűnődött különféle feltevésein.

Egy negyedóra múlva azonban kissé már sokallta az út hosszúságát, és kitekintett az ablakon, hogy lássa, merre járnak. Körös-körül nyoma sem volt háznak; csupán egy-egy fa bukkant elő a sötétből, és tova is suhant mindjárt, mint megannyi ösztövére fekete kísértet.

Milady megborzongott.

- De hiszen már elhagytuk a várost - szólalt meg.

Az ifjú tiszt tovább hallgatott.

- Figyelmeztetem, uram, ha nem mondja meg, hova visz, nem megyek tovább!

Ezt a fenyegetést sem követte válasz.

- Ez több a soknál! - fakadt ki milady. - Segítség! Segítség!

Egyetlen hang sem válaszolt, a kocsi robogott tovább; a tiszt szobormereven ült.

Milady a fiatalemberre pillantott; arcán megjelent az az iszonyú kifejezés, mely szinte sohasem marad hatástalan; haragtól villogó szeme szinte parázslott a sötétben.

A tiszt közönyös maradt.

Milady a kilincs után nyúlt, hogy kiugorjon.

- Vigyázzon, asszonyom - szólt hidegen a fiatalember -, ha kiugrik, halálra zúzza magát.

Milady tajtékozva roskadt vissza helyére; a tiszt fölébe hajolt, rápillantott, és szemlátomást meglepte, mennyire feldúlja, már-már elrútítja a düh ezt az imént oly gyönyörű arcot. Az agyafürt nőszemély megértette, hogy vesztébe rohan, ha ilyen pörén mutatja lelkét; uralkodott hát vonásain, és szenvedő hangon így siránkozott:

- Az isten szerelmére, uram! mondja meg hát, ki felelős azért, hogy ily önkényesen bánnak velem; kegyed, az angol állam vagy személyes ellenségeim?

- Szó sincs itt önkényről, asszonyom; mindez csupán közönséges rendszabály, mindazokkal szemben alkalmazni vagyunk kénytelenek, akik partra szállnak Angliában.

- Tehát uraságod engem nem is ismer?

- Sosem volt még szerencsénk egymáshoz.

- És semmiféle gyűlölet nem vezet ellenem?

- Semmiféle, isten úgy segítjen.

Oly derűsen, fegyelmezetten, sőt kedvesen csengett a hangja, hogy milady egészen megnyugodott.

Végre egyórai robogás után a kocsi megállt egy vasrács előtt egy mély úton; az út komor, vaskos, magányos várkastélyhoz vezetett. A kerekek csakhamar finom homokon futottak, és milady roppant morajlást hallott; megismerte: a tenger hullámai zuhogtak a part sziklafalán.

A kocsi átfutott két boltív alatt, végül megállt egy sötét, négyszögletes udvaron; már nyílt is a kocsiajtó, a fiatalember könnyedén kiugrott, és kezét nyújtotta miladynek, aki rátámaszkodott, és szintén elég nyugodtan kiszállt.

- Bárhogynézünk is - szólalt meg milady, miután körütekintett, és negédesen mosolyogva a fiatal tisztre pillantott -, fogoly vagyok, de bizonyosra veszem, hogy nem sokáig; feljogosít erre a bizalomra kegyed udvariassága, uram, s a magam jó lelkiismerete.

Bármily hízelgő volt is a bók, a tiszt nem válaszolt, hanem afféle ezüst sípocskát húzott elő szíja mögül, amelyet a vitorlamesterek használnak a hadihajókon, és három különféle módon, háromszor belefűjt: erre több férfi sietett elő, kifogták a gőzölgő lovakat, s egy színbe tolták a kocsit.

A tiszt, éppoly udvariasan és kimérten, mint eddig, felszólította foglyát, lépjen be a házba. Az asszony arcáról sem tűnt el a mosoly, a fiatalemberbe karolt, s áthaladt vele egy alacsony, bolthajtásos kapun, melynek boltíve csupán a tulsó végén kapott megvilágítást, s egy kőoszlop körül kanyargó kőlépcsőhöz vezetett; azután megálltak egy vastag ajtó előtt, a fiatalember a zárba tette a nála levő kulcsot, mire az ajtó nehézkesen elfordult sarokvasain, és feltárult a miladynek szánt szoba.

A fogoly egyetlen pillantással apróra mindent felmért a helyiségben.

A szoba berendezése börtönszobához is, szabad ember lakásához is túlságosan tiszta volt; az ablak rácsai s az ajtó külső reteszei mégis inkább a börtöncella felé billentették a mérleget.

Bármily keményre edződött is a sok viszontagság közepette ez a nőszemély, ezúttal mégis minden lelkiereje cserbenhagyta; egy karosszékre roskadt, összefonta karját, fejét lehorgasztotta, és várta, hogy minden pillanatban belépnek bírái, és megkezdődik a kihallgatás.

Két-három tengerész katonán kívül azonban senki sem lépett be: behozták a ládákat meg a többi poggyászt, lerakták az egyik sarokban, majd némán eltávoztak.

A tiszt felügyelt a legkisebb apróságra is, és most is ugyanoly nyugodt maradt, amilyenek mindeddig látta milady; egy szót sem szólt; vagy kézmozdulattal, vagy sípszóval közölte parancsait.

Úgy látszott, mintha ez a férfi és alárendeltjei hírére sem hallották volna a beszédnek, vagy mintha semmi szükségük nem volna rá.

Végezetül milady nem bírta már tovább, és megtörte a csendet:

- Az ég szerelmére, uram - kiáltotta. - Mi történik itt? Vessen véget ennek a bizonytalanságnak; bátran szembenézek a veszéllyel, ha kiszámíthatom, a bajjal, ha felérem ésszel. Hol vagyok, és mi dolgom itt? Ha szabad vagyok, mire jó ez a rács meg a sok rezesz az ajtón? Ha fogoly vagyok, mi a bűnöm?

- A kegyed részére fenntartott szobában van, asszonyom. Azt a parancsot kaptam, menjek kegyed elé a tengerre, és kísérem ide ebbe a várba; azt hiszem, katonás szigorúsággal, de egyben lovagi udvariassággal is teljesítettem a parancsot. Ezzel, legalábbis egyelőre, véget ér megbízatásom, minden egyéb másvalakire tartozik.

- De ki az a másvalaki? - kérdezte milady - megtudhatnám a nevét?...

Most hangos sarkantyúpengés hallatszott a lépcsőn, emberek beszélgettek, majd elhalt a hangjuk, és valaki az ajtó felé lépdelt.

- Tessék, asszonyom, itt az a másvalaki - szólt a tiszt. Félreállt az ajtóból, és tisztelettel és alázattal várakozott.

Ugyanakkor kinyílt az ajtó: egy férfi jelent meg a küszöbön.

Hajadonfőtt volt, oldalán kard; zsebkendőt szorongatott ujjai közt.

Miladynak úgy rémlett, ismeri valahonnan ezt a homályból kibontakozó homályos árnyat; fél kézzel a szék karjára támaszkodott, s előrenyújtotta nyakát, mintha valamilyen bizonyossággal akarna szembenézni.

Az ismeretlen lassan közeledett, és minél közelebb került a lámpa fényköréhez, milady önkéntelenül annál jobban hátrahúzódott.

Most már végképp szertefoszlott minden kételye, ámulva így kiáltott:

- Nem lehet! kegyed volna az, sógorom!

- Én vagyok, bájos hölgy! - felelte Winter lord, és félig udvariasan, félig gúnyorosan meghajolt - én magam, személyesen.

- Hisz akkor ez a vár...

- Az enyém.

- S a szoba?

- A kegyedé.

- Akkor hát a foglya vagyok?

- Valahogy olyanformán.

- Felháborító erőszak.

- Hagyjuk a nagy szavakat, ülünk le, és beszélgessünk nyugodtan, ahogy az illendőség megkívánja, ha sógor és sógornő találkozik.

Azután visszatekintett az ajtó felé, s amikor látta, hogy a fiatal tiszt további parancsra vár, így szólt:

- Rendben van, Felton úr, nagyon köszönöm, most elmehet.

ROKONI BESZÉLGETÉS

Miközben Winter lord bezárta az ajtót, rátolva a reteszt, s miközben széket helyezett sógornője karszéke mellé, milady mélyreható pillantással fürkészte az eshetőségeket, és feltárult előtte az egész cselszövés, melyről semmit sem gyaníthatott mindaddig, amíg nem tudta, kiknek kezére jutott. Eddig úgy tudta, sógora derék nemes, nagy vadász, szenvedélyes kártyás és szoknyahős, de cselszövés terén az átlagot sem éri el. Hogyan tudhatta meg az érkezését? Hogyan fogatta le? Miért tartja fogva?

Athos néhány szava arra vallott, hogy a bíborossal folytatott beszélgetése illetéktelen fülekbe jutott, mégse hihette, hogy volt férje ily merészen és gyorsan megtette az ellenintézkedéseket.

Sokkal jobban félt attól, hogy fény derül legutóbbi angliai ténykedéseire. Buckingham megneszelhette, hogy ő vágta le a két zsinórhegyet, és most áll bosszút ezért a csínytevésért. Buckingham azonban sosem vetemedik arra, hogy nővel kegyetlenkedjék, főleg ha feltehető, hogy a hölgyet féltékenység vezette.

Inkább hajlott hát erre a feltevésre: úgy vélte, az elmúltakért lakol, nem a jövő veti elébe árnyékát. Annak azonban mindenesetre nagyon örült, hogy nem valamelyik személyes és számító ellensége kezére jutott, hanem csupán sógoráéra, és remélte, könnyen túljár az eszén.

- Rendben van, kedves sógor, beszéljessünk - szólalt meg szinte vidoran, mert eltökélte, hogy minden tudnivalót leszűr a beszélgetésből, amire a továbbiakban szüksége lesz, bármennyire igyekszik is leplezni Winter lord a gondolatait.

- Mégis visszajött hát Angliába - mondta Winter lord -, bár Párizsban gyakorta hangoztatta, hogy többé soha nem teszi lábát Nagy-Britannia földjére?

Milady a kérdésre kérdéssel válaszolt.

- Először is - mondta -, azt árulja el, minek köszönhető az a szemfülesség, hogy jó előre kitudta nem csupán érkezésemet, hanem a napot, az órát, sőt a kikötőt is, ahová megérkezem.

Winter lord átvette milady taktikáját; azt gondolta, nyilván ez a legjobb, ha már sógornője is él vele.

- Inkább kegyed mondja meg, kedves sógornőm - kérdezte vissza -, mi a szándéka Angliában?

- Mi volna? Látogatóba jöttem kegyedhez - felelte milady nem is álmodva, mennyire alátámasztja válaszával a gyanút, melyet D'Artagnan levele keltett sógorában; ő csupán a férfi jóindulatát akarta megszerezni ezzel a hazugsággal.

- Úgy! látogatóba! - mondta Winter lord alattomosan.

- Természetesen. Mi különös van ezen?

- Tehát csupán azért jött Angliába, hogy engem meglátogasson?

- Igen.

- Tehát csupán az én kedvemért kelt át a La Manche-csatornán?

- Így van.

- Megható ez a vonzalom, kedves sógornőm!

- Hiszen legközelebbi hozzátartozója vagyok, vagy nem? - kérdezte szinte megható egyszerűséggel milady.

- Sőt, egyetlen örökösöm is, vagy nem? - kérdezte Winter lord, merőn tekintve milady szemébe.

Bármennyire ura volt is magának milady, nem állhatta meg, hogy össze ne rezzenjen, Winter lord pedig, mivel utóbbi szavai közben megfogta sógornője karját, nyomban észre is vette ezt az összerezzénést.

Igen, a kérdés szíven találta az asszonyt, és megingatta, önbizalmát. Először az villant eszébe, hogy Ketty árulta el, ő írta meg a bárónak óvatlanul elejtett szavait, melyek világosan mutatták Winter lord elleni gyűlöletét; és az is eszébe ötlött, milyen őrjöngve és oktan módon támadt rá D'Artagnanra, amikor az megmentette sógora életét.

- Nem értem, mit beszél, milord - mondta végül, hogy időt nyerjen, és ellenfelének adja át a szót. - Valami titkos értelem rejtőzik szavai mögött?

- Világért sem - felelte Winter lord színleg kedélyesen -, kegyed látogatóba óhajt jönni hozzám, tehát átkel Angliába. Én értesülök óhajáról, helyesebben megsejtem óhaját, elhatározom, hogy megkímélem az éjszakai partraszállás bonyodalmaitól, a kikötés fáradalmaitól, ezért kegyed elé küldöm egyik tisztemet; kocsit bocsátok rendelkezésére; ide hozatom a várba, melynek parancsnoka vagyok, melyet naponta felkeresek; szobát nyitatom kegyednek, hogy közös óhajunk minél könnyebben teljesüljön, és láthassuk egymást. Miért volna mindez furcsább, mint amit kegyed mondott nekem?

- Nem ez a furcsa, hanem hogy előre tudott érkezésemről.

- Nincs abban semmi különös, kedves sógornőm; ugye látta, hogy amikor befutottak a kikötőbe, kicsiny hajójuk kapitánya csónakot küldött előre az úti könyvvel, s az utasok névsorával, hogy megkapja a bebocsátást? Én vagyok a kikötő parancsnoka, a könyvet nekem nyújtották át, én meg ráismertem a nevére. Szívem megsúgta azt, amit kegyed ajka is megerősít, hogy milyen cél érdekében vállalta a jelenleg oly veszélyes vagy legalábbis fázasztó tengeri út viszontagságait, s ezért küldtem kegyed elé kutteremet. A többit már tudja.

Milady tudta, hogy Winter lord hazudik, és ettől még jobban megrémült.

- Mondja csak, kedves sógorom - folytatta -, ugye érkezésem estéjén milord Buckinghamet láttam a mólón?

- Őt bizony. Nagyon is megértem, hogy feltűnt kegyednek - folytatta Winter lord -, hisz olyan országból érkezik, ahol nyilván sokat foglalkoznak vele, és jól tudom, milyen aggódva figyeli Franciaország elleni készülődését a kegyed barátja, a bíboros.

- Barátom, a bíboros! - kiáltotta milady, látva, hogy Winter lord, akár csak az imént, újabb tanújelét adja tájékozottságának.

- Hát nem barátja? - kérdezte hanyagul a báró. - Bocsásson meg, azt hittem; no jó, a hercegérsekre még később visszatérünk, most jobb, ha folytatjuk az érzelmes útra tért beszélgetést; azt mondja hát, azért jött Angliába, hogy meglátogasson?

- Azért.

- Nos, már mondtam, hogy ez az óhaja teljesül, és mindennap találkozhatunk.

- Micsoda! többé már ki sem mozdulhatok innen? - kérdezte milady meglehetősen megröppenve.

- Nem tetszik talán e szállás, kedves sógorasszony? Szóljon csak, ha valamire szüksége van: mindent megteszek, hogy kívánsága azonnal teljesüljön.

- Se szobalányom, se cselédségem...

- Majd lesz, asszonyom; kérem, mondja el, hogyan rendezte első férje a háztartás vitelét; én csupán a sógora vagyok, de mindent ugyanúgy rendezek el.

- Első férjem! - kiáltott fel milady, és rémülten pillantott Winter lordra.

- Igen, igen, franciaországi férje; nem a fivéremet értem. Különben, ha már nem emlékeznék ezekre a dolgokra, írhatok a férjének, hiszen még él: ő nyilván megad minden szükséges tájékoztatást.

Milady homlokát kiverte a hideg veríték.

- Gúnyolódik velem - mondta rekedten.

- Azt hiszi? - kérdezte a báró, majd felállt és hátralépett.

- Sőt sérteget - folytatta az asszony; görcsösen megmarkolta a szék karjait, rátámaszkodott és fölemelkedett.

- Kegyedet sértegetni! - mondta Winter lord gőgösen. - Hát lehetséges ez, asszonyom?

- Kegyed vagy részeg, vagy bolond, uram; távozzék, és küldjön be egy asszonyt.

- Az asszonyok, kedves sógornőm, túlságosan kotnyelesek! Nem volna jobb, ha elfogadna engem szobalányul? Így valamennyi titkunk a családban maradna.

- Ripők! - csattant fel milady, s mintha rugó pattantaná fel, a báró felé ugrott, aki összefont karral várta, de kezét kardmarkolatán nyugtatta.

- Nono! - mondta a nőnek - tudom, hogy nem riad vissza a gyilkolástól, én azonban védekezem, még kegyed ellen is, efelől biztos lehet.

- Jól van, jól - mondta milady -, el is hiszem magáról, amilyen gyáva, hogy asszonyra is kezét emel.

- Nem lehetetlen; azonban szolgáljon, mentségemre, hogyha nem tévedek, nem az én kezem lesz az első férfikéz, mely kegyedet illeti.

És lassú, vádló mozdulattal milady bal vállára mutatott; szinte megérintette az ujj hegyével.

Milady rekedten felordított, egészen a szoba sarkáig hátrált, mint a párdúc, amikor ugrásra készülődve hátrahúzódik.

- Csak ordítson, ha kedve tartja - kiáltott rá Winter lord -, de a fogára vigyázzon, mert ha harapna, könnyen ráfizet; itt ne is számítson fiskálisokra, akik előre megírják a végrendeletet, sem kóbor lovagra, aki kesztyűt dob elém a szépséges, fogoly hölgy miatt; ám csupán egyetlen intésembe kerül, máris jönnek a bírák, és ítélnék egy arcátlan némbor fölött, aki férjes nő léteire Winter lordnak, bátyámnak ágyába lopózik, és ezek a bírák, figyelmeztetem, könnyen a hóhér kezére adják, hogy ne csupán egyik vállán viseljen lilomot.

Milady szeme úgy villámlott, hogy a lord, jóllehet férfi volt, és fegyveresen állt szemben egy fegyvertelen asszonnyal, úgy érezte, szinte a lelke mélyét is jeges félelem dermeszti meg, mégis folytatta, még ádázabban, mint az imént:

- Értem én nagyon jól; először a bátyámtól akart örökölni, azután azt a gondolatot melengette, hogy tőlem örököl, de jó előre megmondhatom: megölhet, megölethet - megtettem minden intézkedést, vagyonomból egyetlen penny sem juthat a kezére. Kis híján máris milliós vagyona van: még mindig nem érzi elég gazdagnak magát? Megy tovább végzetes útján, és árt, akinek tud, mert ebben telik legfőbb határtalan gyönyörűsége? Ha bátyám drága emléke

vissza nem tartana, vegye tudomásul, örök életére börtönben penészedhetne, vagy Tyburnben szórakoztathatná a kíváncsi matrózokat; én azonban hallgatok, kegyed pedig viselje nyugodtan fogsága napjait; két-három hét múlva La Rochelle-be megyek a hadsereggel, de mielőtt elutaznám, kegyed hajóra száll, én megvárom a hajó indulását, mely déli gyarmatainkra viszi kegyedet. Kísérőt is adok, ne féljen; s ha megpróbálna visszatérni Angliába, vagy a szárazföldre, egyetlen mozdulatára kiloccsantják az agyvelejét.

Milady figyelmesen hallgatott, tágra nyitva lángban égő szemét.

- Most azonban - folytatta Winter lord - itt marad, ebben a várban; a falak vastagok, az ajtók erősek, a rácsok szilárdak; szobájának ablaka egyébiránt magasan a tenger fölött van, embereim tűzbe mennek értem, éberen örködnek kegyed lakosztálya körül, és szemmel tartanak minden kijáratot, mely az udvarra vezet; ha pedig esetleg kijutna is az udvarra, még három rácson kell keresztültörnie. Parancsom egészen világos: egy lépés, egy mozdulat, egyetlen szökre utaló szó: azonnal tüzelnek; ha megölnék kegyedet, az angol igazságszolgáltatás remélhetőleg megköszöni majd, hogy megkíméltem ettől a fáradságtól. Mint látom, arcvonásaira ismét nyugalom költözik, tekintete ismét önbizalmat sugároz, mintha azt mondaná: „Eh! mit nekem az a két-három hét; nem szorulok én senkire, majd csak eszembe jut addig valami; most sem hagy cserben a sátán, keríték én magamnak áldozatot. Két hétbe sem telik - gondolja -, kijutok én innen.” No, próbálja meg!

Milady látta, hogy olvasnak gondolataiban, és karjába vágta a körmét; elnyomta minden indulatát, és azon volt, hogy semmi egyéb ne fejeződjék ki vonásain, csupán a rettegés.

Winter lord pedig folytatta:

- Már látta, már ismeri azt a tisztet, aki távollétemben a vár egyetlen parancsnoka lesz: azt hiszem, kegyed már tapasztalhatta, hogy nem tréfál a parancssal, mert ahogy kegyedet ismerem, nyilván megpróbálta szóra bírni az úton Portsmouth-től idáig. Mit ért el vele? Némább és közönyösebb lehet-e nála egy márványszobor? Kegyed már jó egynéhány férfin kitapasztalhatta csábos hatalmát, és, sajnos, eddig még sohasem eredménytelenül, ám tegye próbára ezt a férfit, s ha boldogul vele, akkor elismerem, kegyed maga a sátán; isten engem úgy segítjen!

Az ajtóhoz ment, és hirtelen felrántotta.

- Kérem Felton urat - szólt ki. - Egy perc türelmet kérek, nyomban beajánlom kegyedet neki.

Különös némaság támadt a férfi meg a nő között, miközben odakinn felhangzottak valakinek a léptei, amint lassan, szabályosan közeledtek; a homályos folyosón hamarosan emberi alak rajzolódott ki, s a fiatal hadnagy, akit már ismerünk, megállt a küszöbön, várva a báró parancsát.

- Lépjen be, kedves John fiam - mondta Winter lord -, lépjen be, és csukja be az ajtót.

Az ifjú tiszt belépett.

- Most pedig - szólalt meg a báró -, nézze meg ezt a nőt: fiatal, szép, csábítása ellenállhatatlan; és mégis veszélyes szörnyeteg: huszonöt éves fejjel annyi gazság terheli, amennyit egy év alatt ha följegyeznek bíróságaink jegyzőkönyvei; hangja megnyerő, szépsége lépre csalja áldozatait, és megfizeti - ami igaz, igaz -, testével fizeti meg azt, amit megígért: mindent megtesz majd, hogy elcsábítsa magát, Felton fiam, sőt talán azzal is megpróbálkozik, hogy megölje. Felton, kiszabadítottam magát a nyomorból, hadnaggyá tettem, egyszer, jól tudja mikor, az életét is megmentettem; nem csupán pártfogója, de barátja is vagyok; nem csupán jótevője, hanem atyja is. Ez a nő azért jött vissza Angliába, hogy életemre törjön, de kezem-

ben van a kígyó. Most pedig, Felton, ide hívattalak és ezt mondom neked: Barátom, John fiam, védj meg ettől a nőtől, és főleg vedd meg tőle magadat: esküdj meg lelked üdvösségére, hogy vigyázol rá, míg elnyeri megérdemelt büntetését. John Felton, megbízom szavadban, John Felton, megbízom becsületedben.

- Milord - szólt az ifjú tisztt, és szíve minden gyűlölete kivillant tiszta tekintetéből -, milord, minden a kívánsága szerint lesz, esküszöm.

Milady elfogta ezt a pillantást; úgy viselkedett, mint az áldozat, aki megadja magát a sorsnak; képzelni sem lehet alázatosabb, szelídebb arc kifejezést, mint amilyen szép vonásain uralkodott ebben a pillanatban. Maga Winter lord is alig ismerte fel a nőtény tigris, akire még egy pillanattal ezelőtt le akart sújtani.

- Ez a nő egy percre sem léphet ki a szobából, érted, John fiam? - folytatta a báró - levelet nem írhat, nem kaphat; csak veled beszélhet, ha ugyan szóra méltatod.

- Ennyi elég, milord, esküszőmat adtam.

- Most pedig, asszonyom, igyekezzék megbékélni istennel, mert az emberek elítélték.

Milady lehorgasztotta fejét, mintha megsemmisítette volna ez az ítélet. Winter lord eltávozott, intett Feltonnak, aki szintén elhagyta a szobát, és bezárta az ajtót.

Egy pillanat múlva csupán az örködő tengerészkatona súlyos léptei kopogtak a folyosón; szíjába dugva szekerce, kezében karabély.

Milady néhány percig ugyanúgy maradt, ahogy volt, mert arra gondolt, hogy a kulcslyukon át megleshetik, majd lassan fölemelte fejét, vonásain ismét megjelent a fenyegető, félelmetes, kihívó kifejezés, az ajtóhoz futott hallgatózni, kitekintett az ablakon, majd visszatérve egy nagy karosszékbe süppedt, és hosszan-hosszan gondolkodott.

TISZT!

A bíboros eközben egyre várta a híreket Angliából, onnét azonban rossz, baljós híren kívül egyebet nem kapott.

Bármennyire körülzárták is La Rochelle-t, bármily biztos sikert ígért is elővigyázatosságuk és mindenekfölött a gát, mely immár egyetlen bárkát sem engedett bejutni az ostromlott városba, a vesztegzár még sokáig tarthatott, ami csöppet sem volt hízelgő a király hadaira, és ugyancsak feszélyezte a bíborost, aki elvetette ugyan egyik gondját, mióta XIII. Lajost és Ausztriai Annát sikeresen összevesztette, de új gond szakadt rá: Bassompierre összeveszett Angoulême hercegével: most hát azokat békítgette egymással.

Monsieur, miután megkezdte az ostromot, most mindent a bíboros nyakába varrt; fejezze be az.

A La Rochelle-i polgármester mesébe illő állhatatossága ellenére a városban valami zendülés-féle támadt, hogy megadják magukat: a polgármester felkötötte a zendülőket. Ez a kivégzés nagyon lehűtötte a forró fejeket: beletörődtek, hogy inkább az éhségtől pusztulnak el. Úgy gondolták, ez a halál nem mégiscsak lassúbb, és nem is olyan bizonyos, mint a kötél általi.

Az ostromlók pedig hébe-korba elfogtak egy-egy La Rochelle-i hírvivőt, aki Buckinghamhez igyekezett, vagy egy-egy kém, akit Buckingham küldött a La Rochelle-iekhez. Mindkét esetben gyorsan végére jártak az ügynek. A bíboros úr egyetlen szót mondott csupán: „Kötélre!” A királyt meghívták az akasztásra. Ófelsége unottan jelent meg, úgy helyezkedett el, hogy jól lássa a művelet minden részletét; jobb híján ezzel is elszórakozott valamelyest, és türelmesebben viselte az ostromot, mindazonáltal tovább unatkozott, minden második szavában Párizst emlegette, úgyhogy hírvivők és kémek híján Öminenciája minden képzelőtehetsége ellenére, felettébb kínos helyzetbe jutott volna.

Közben egyre múlt az idő, s a La Rochelle-iek még mindig ellenálltak. A legutóbb elfogott kémtől egy levelet vettek el a franciák. A levél közölte ugyan Buckinghammal, hogy a város a végromlás szélén áll, de nem azzal fejeződött be, hogy: „Ha két héten belül nem jön segítség, megadjuk magunkat”, hanem: „Ha két héten belül nem jön segítség, mind egy szálig éhen pusztulunk.”

A La Rochelle-ieknek tehát csupán egyetlen reménységük maradt: Buckingham. Úgy várták, mint a Messiást. Ha egy napon biztos hírt kaptak volna, hogy Buckinghamre hiába számítanak, nyilvánvaló, hogy reményeikkel bátorságuk is szertefoszlott volna.

Várta is türelmetlenül a bíboros a hírt Angliából, hogy Buckingham nem érkezik meg.

A királyi tanács gyakran latolgatta, nem volna-e jó rohammal venni be a várost, de sosem szánták rá magukat, először is úgy ítélték: La Rochelle bevehetetlen, meg aztán, bármint vélekedjenek is, a bíboros jól tudta, hogy aki vállalja az iszonyatot, hogy ezúttal francia kard ontson francia vért, az hatvan évvel visszafelé forgatja a politika kerekét, a bíboros pedig az volt a maga korában, akit manapság a „haladás emberének” szoktak nevezni. Ha ugyanis 1628-ban lerontják La Rochelle-t, és kardélre hánynak három-négyezer hugenottát, erről mindenkinek az 1572-es Szent Bertalan-éj jutott volna eszébe és jóllehet a király, mint jó katolikus, csöppet sem riadt vissza az ilyen erőszakos elintézés gondolatától, a terv mégis mindig megbukott az ostromló generálisok legfőbb ellenérvén: La Rochelle, hacsak ki nem éheztetik, bevehetetlen.

A bíborost egyre mardosta a félelem megbízottja, a szörnyű nő miatt: jól sejtette, hogy az asszony jelleme különös keverék: félig kígyó, félig oroszlán. Talán csak nem árulta el? Vagy meghalt? Annyira mindenesetre ismerte, hogy kitalálja: akár mellette van, akár ellene, akár barátja, akár ellensége, miladynek nagy oka lehet rá, ha nem ad életjelt magáról. De miért nem ad? Épp ezt nem tudhatta a bíboros.

Különben megbízott miladyben, és méltán: érezte, hogy az asszony múltja olyasmit takar, amit csupán az ő vörös palástja rejthet el; azt is érezte, hogy akár ezért, akár azért, milady az ő híve, mert csupán tőle remélhet hathatós védelmet szorult helyzetében.

Döntött tehát: egyedül folytatja a háborút, és a siker felé vezető úton külső erőktől csupán annyit remél, mint a váratlan jószerencsétől. Tovább építette a La Rochelle kiéheztetését szolgáló nevezetes gátat, és miközben le nem vette szemét a boldogtalan városról, a mély nyomorúságnak s a hősi erőnek erről a székhelyéről, s váltig idézgette XI. Lajosnak jelmondatát, aki neki éppúgy politikai előfutára volt, mint ő maga Robespierre-nek; idézgette a jelmondatot, mely Tristan komának²⁹ is jelmondata volt: „Oszd meg és uralkodj rajta!”

IV. Henrik, amikor Párizst ostromolta, kenyeret és más élelmet dobáltatott át a falakon; a bíboros ehelyett cédulákat szórt a La Rochelle-iek közé arról, milyen igazságtalan, önző és barbár módon bánnak velük a vezetőik: dúskálnak a gabonában, ahelyett hogy szétosztanák; azt az elvet követik - mert nekik is vannak elveik -, hogy nem baj ha a nők, gyerekek és öregek éhen halnak, csak a falakat védő férfiak maradjanak erősek, egészségesek. Mindaddig ez az elv, akár önfeláldozásból, akár az ellentmondás lehetetlensége folytán, nem maradt egyszerűen írott malaszt, hanem valóra is vált, bár nem fogadták el maradéktalanul; miután azonban feltűnedeztek a bíboros röpiratai, hamarosan csorbát szenvedett. A röpiratok ráirányították a La Rochelle-iek, figyelmét, hogy a halálra szánt gyermekek, asszonyok, öregek az ő fiaik, hitveseik és atyáik, s igazságosabb, ha valamennyien osztoznak a közös nyomorban, és ha már egyszer egy sorba jutottak, legalább egyhangúan döntsenek dolgaikról.

A röpiratok megtermették azt a gyümölcsöt, melyet szerzőjük kívánt: a város lakosainak jó részét arra ösztönözték, hogy külön tárgyalásokat kezdjenek a király hadseregével.

Ám éppen amikor a bíboros már-már leszakította munkája gyümölcsét, és kezét dörzsölte jó ötlete miatt, valahogyan, isten a megmondhatója hogyan, hisz Bassompierre, Schomberg és Angoulême hercege igazán gondosan örködött, a bíboros pedig hármójukon is rajta tartotta szemét - egyszerre, valahogyan egy La Rochelle-i polgár átjutott az ostromló sereg vonalain, és azt a hírt hozta Portsmouth-ból, hogy egy hét se kell, nagyszerű angol hajóhad bont vitorlát. Ezenfelül Buckingham azt üzeni a polgármesternek, hogy végre-valahára kihirdetik a nagy szövetséget Franciaország ellen, s a királyság földjét egyszerre árasztják el az angol, a német meg a spanyol hadak. A levelet közhírré tették valamennyi piacon, minden utcasarkon kifüggesztették másolatait, s még azok is abbahagyták a tárgyalásokat, akik a minap belefogtak: úgy döntöttek, megvárják a nagy garral beharangozott segítséget.

A váratlan fordulat óta Richelieu éppoly nyugtalan volt, mint annak előtte, és akarva-akaratlan ismét a tenger túlsó partja fele tekingetett.

Egyetlen igazi parancsnokuk gondja-baja ugyancsak hidegen hagyta a király katonáit: a hadseregben vidáman zajlott az élet; eszem-iszomban, pénzben nem volt hiány; vakmerőségben, jókedvben versengett egymással minden csapat. Hol kémet fogtak és akasztottak, hol merész

---

²⁹ Tristan L'Hermite, VII. Károly és XI. Lajos egyik főtitkárja, aki a százéves háború után meglehetősen erőszakos és gátlástalan eszközökkel igyekezett rendet teremteni Franciaországban.

próbára indultak a gátra s a tengerre, hol egyéb bolondságokat eszeltek ki és hajtottak végre: ilyenénképpen töltötték az időt, és rövidítették a napokat, melyeket nem csupán az éhség marta és aggodalom gyötörte La Rochelle-iek találtak felettébb hosszúnak, hanem a bíboros is, aki ugyancsak szorongatta őket.

A bíboros mindig lovon járt, éppen úgy, mint a sereg akármelyik fegyverese, és gondolataiba mélyedve sétáltatta pillantását a különféle erődítési munkálatokon, melyeket parancsa szerint - és, úgy érezte, jóval lassabban, mint szerette volna - emeltek a Franciaország minden zezzugából összeterelt mérnökök. Ha lovaglásai közben útjába akadt egyik-másik testőr a Tréville-századból, melléje léptetett, tüzetesen szemügyre vette, s ha látta, hogy nem a négy cimpora valamelyike, máris másfelé röppent mélyreható tekintete, másfelé kanyarodtak hatalmas gondolatai.

Egyik nap, amikor éppen halálos aggodalom gyötörte, amikor feladta a reményt, hogy megkezdheti a várossal a tárgyalásokat, amikor továbbra sem kapott hírt Angliából, a bíboros, csak hogy kiszabaduljon a négy fal közül, megint kilovagolt. Csupán Cahusac és La Houdinière kísérte. A tengerparton léptetett, határtalanul szárnyaló gondolatai belevesztek az óceán határtalan távlataiba; lovára bízta, menjen amerre megy, s így jutott el egy dombtetőre, ahonnan, egy sövény mögött, hét férfi tűnt a szemébe; a homokparton heverészték, és élvezték az ilyen időben oly ritka és tűnékeny napsugarakat; körülöttük a földön üres butéliák. A hét férfi közül négy a mi testőrünk volt: éppen hozzáláttak, hogy elolvassák a levelet, melyet egyikük kapott az imént. Szerfölött fontos levél lehetett, mert a kártyát meg a kockát is félbehagyták miatta; kártya, kocka, ott hevert mellettük egy dob hasán.

A másik három - természetesen az urak inasai - más tevékenységbe merült; egy nagy, pohos demizson kupakját bontogatták, hogy pohárba tölthessék a collioure-i bort.

A bíboros, mint említettük, borús kedvében volt, és ilyenkor semmitől sem komorult el még jobban, mintha mások jókedvét kellett látnia. Az a furcsa bogár motoszkált a fejében, hogy mások éppen azon derülnek, ami az ő jókedvét tönkreteszi. Intett Cahusacnak és La Houdinière-nek, hogy álljanak meg, szállt lováról, s a gyanúsán jókedvű társasághoz közelített, remélve, hogy a lépteinek neszét elnyelő homok és az alakját leplező sövény jóvoltából elcsíphet néhány szót az érdekesnek ígérkező beszélgetésből. Csupán tíz lépésről ismerte fel egyikük hangjában a gascogne-i zamatot, és mivel már tudta, hogy a férfiak testőrök, semmi kétsége nem volt afelől, ki a másik három; ki is volna más, mint az elválhatatlanok, vagyis: Athos, Porthos meg Aramis?

Képzeltető, mennyire fokozta ez a felfedezés érdeklődését a társalgás iránt. Szemében különös kifejezés jelent meg, s hiúz-léptekkel osont a sövény felé, ám alig csípett el néhány kusza és jelentéktelen szótagot, amikor harsány, kurta kiáltás rezzentette össze, s felhívta rá a testőrök figyelmét.

- Tiszt! - rikkantotta Grimaud.

- Ha jól hallom, beszélsz, pimasz! - szólalt meg Athos fél könyökére támaszkodva, és szinte megdermesztve Grimaud-t szúrós tekintetével.

Grimaud nem is pisszent ezután, mindössze mutatóujját fordította a sövény felé, jelezve a bíborost és kíséretét.

A négy testőr egyszerre pattant föl, és tisztelettel köszöntötte Richelieu-t.

A bíboros szemlátomást dühöngött.

- Úgy látom, éberem őrzik a testőr urakat! - szólalt meg. - Talán bizony az angolt várják a szárazföld felől? Vagy talán minden testőr generálisnak hiszi magát?

- Kegyelmes uram - válaszolt Athos, mert az általános megrökönyödés közepette csupán őt nem hagyta cserben szokásos nagyúri hidegvére és nyugalma -, kegyelmes uram, a testőr, amikor nincs szolgálatban, vagy szolgálata véget ért, iszik és kockázik, és az inasához képest úgyszólván generális.

- Az inasához képest! - dörögte a bíboros. - Szép kis inas az olyan, amelyik figyelmezteti a gazdáját, ha jön valaki! Őrszem az ilyen, nem inas.

- Pedig éppen most tapasztalhatta Eminenciád, hogy ha nem vagyunk ilyen óvatosak, az a veszély fenyegetett volna, hogy elszalajtjuk, és nem jelenthetjük tiszteletünket, sem köszönetünket nem nyilváníthatjuk azért, hogy kegyes parancsára egy csapattesthez kerültünk. D'Artagnan - folytatta Athos -, épp az imént említetted, mennyire szeretnéd, ha volna erre alkalmad, és köszönetet mondhatnál a bíboros úrnak. Most hát itt az alkalom, ragadd meg.

Athos olyan szenvtelenül viselkedett, oly szemrebbenés nélkül beszélt, mint mindig a veszély pillanataiban. Most is az a szinte túlzó udvariasság jellemezte, melynek királyhoz illő méltósága nemegyszer megszégyeníthette volna a koronás királyokat.

D'Artagnan közelebb lépett, és valami köszönetfélét hebegett, szavait azonban hamarosan belefojtotta a bíboros mindinkább elsötétülő tekintete.

- Nem érdekel, uraim - folytatta a bíboros, és semmi nem mutatta, hogy Athos közbelépése eltéríthette feltett szándékától -, nem érdekel; nem szeretem, ha egyszerű katonák (csupán mert különös kegyből kiváltságos csapatnál szolgálhatnak) a nagyurat játsszák; a fegyelem őket is éppúgy kötelezi, mint bárki más.

Athos megvárta, míg a bíboros kikerekíti mondatát, majd egyetértése jeléül meghajolt, és most ő szólalt meg:

- Úgy hiszem, kegyelmes uram, a fegyelem ezúttal semmiféle csorbát nem szenvedett. Nem vagyunk szolgálatban, tehát azt gondoltuk, kedvünk szerint használjuk fel szabad időnket. Ám ha Eminenciád bármily külön parancssal kegyeskedik bennünket kitüntetni, máris készségesen teljesítjük. Mint látja, kegyelmes uram - fűzte tovább Athos, és összevonta szemöldökét, mert ez a vallatásféle egy kissé mégiscsak kihozta sodrából -, minden pillanatban készen állunk a riadóra, és magunkkal hoztuk fegyvereinket is.

Azzal a gúlába rakott karabélyokra mutatott, a dob irányában, melyen a kártya s a kocka hevert.

- Kérjük Eminenciádat - vetette közbe D'Artagnan -, higgye el, hogy valamennyien elébe siettünk volna, ha csak gyanítjuk is, hogy Eminenciád közeledik ily kevés számú kísérettel.

A bíboros a bajuszát, sőt valamelyest az ajkát is harapdálta.

- Tudják-e, mi jut az ember eszébe - kérdezte -, ha így látja az urakat fegyverben, mindig együtt, örökdő inasok között? Az, hogy mind a négyen összeesküvők!

- Ez így is van, kegyelmes uram - válaszolt Athos -, csakugyan össze is esküszünk, de mint nemrégiben láthatta Eminenciád, a La Rochelle-iek ellen.

- Ej, politikus urak! - folytatta a bíboros, szintén összevonva szemöldökét. - Talán jó néhány homályos ügy titka felderülne, ha úgy olvashatna valaki a gondolatukban, ahogyan az urak olvasták azt a levelet, melyet eldugtak, mihelyt én megjelentem.

Athosnak arcába szökött a vér; közelebb lépett a bíboroshoz.

- Úgy látszik, valóban gyanakszik ránk, kegyelmes uram, s ez a beszélgetésünk igazi vallatás: ha így van, kérjük Eminenciádat, kegyeskedjék nyilatkozni, legalább tudjuk, mire véljük a dolgot.

- És ha csakugyan vallatás volna? - vágott vissza a bíboros. - Másokkal is megtörtént már ilyesmi, mások is megfeleltek a kérdésekre.

- Éppen azért mondtam az imént Eminenciádnak, kegyeskedjék kérdezni, mi készségesen válaszolunk.

- Miféle levelet akart felolvasni az imént, Aramis úr? és miért rejtette el?

- Egy hölgy írta, kegyelmes uram.

- Úgy! értem - szólt a bíboros -, az ilyen levelekre kötelező a tapintat, de azért gyóntató atyánk ilyesmikbe is beletekinthet; és én, mint tudják, felszentelt pap vagyok.

- Kegyelmes uram - szólt közbe Athos nyugodtan, és nyugalma annál ijesztőbb volt, mert a fejével játszott, amikor elszánta magát a feleletre -, a levelet asszony írta, ha nem is Marion de Lorme vagy Aiguillon asszony.

A bíboros halottsápadtra vált, bösz villám csapott ki a szeméből, sarkon fordult, mintha parancsot akarna adni La Houdinière-nek és Cahusacnak. Athos megértette a mozdulatot; egyet lépett a karabélyok felé, három cimborája is úgy méregette a fegyvereket, mint akiknek sehogyan sem volna ínyükre a letartóztatás. A bíboros hármában volt az embereivel; a testőrök, inasait is beleértve, hetedmagukkal; a bíboros úgy ítélte, hogy a játszma már csak ezért sem egyenlő, mert Athos és cimborái valóban összeesküvésen törik a fejüket; így hát, mivel bármely pillanatban könnyűszerrel fordított köpönyeget, gondolt egyet, és mosollyal könnyített haragján.

- No, jól van! - mondta a testőröknek. - Derék fiatalember az urak, napvilággal ugyan rátartiak, de éjjel hűségesek; aki másra olyan jól ügyel, az magára is ügyelhet. Hiszen nem feledtem el az éjszakát, amikor a *Vörös Galambdúchoz* kísérték; ha veszélyes volna további utam, mindjárt kérném is, kövessenek, de most nem fenyeget semmi veszély, tehát maradjanak csak nyugodtan tovább, folytassák a poharazást, a kártyát s a levélolvasást. Isten áldja az urakat.

Közben Cahusac odavezette lovát, a bíboros nyeregbe szállt, üdvözlét intett és elvágtatott.

A négy fiatalember mozdulatlanul állt, és némán követte szemével, míg csak el nem tűnt.

Azután egymásra néztek.

Mindnyájuk arcára kiült a döbbenet, mert jól tudták, hogy a bíboros szíve mélyén forr a düh, bármily barátságosan vált is el tőlük.

Csak Athos mosolygott rendületlenül és gögösen. Amikor a bíboros látó- és hallótávolon kívül ért, Porthos kifakadt:

- Ez a Grimaud is későn ébredszik!

Szerette volna, ha bosszúságát kitöltheti valakin.

Grimaud mentegetőzni akart. Athos felemelte ujját, és Grimaud hallgatott.

- Odaadtad volna a levelet, Aramis? - kérdezte D'Artagnan.

- Eltökéltem magam - kezdte Aramis szerfőlött dallamosan -, hogy ha tovább is követeli, egyik kezemmel odanyújtom neki, a másikkal meg belédöföm a kardom.

- Magam is így számítottam - szólalt meg Athos -, ezért is léptem kettőjük közé. Elég oktan ez az ember, hogy férfiakkal így beszél; valósággal olyan, mintha csupa asszonnyal meg gyerekekkel volna dolga.

- Minden bámulatom a kegyedé, kedves Athos - mondta D'Artagnan -, ám ha meggondoljuk, a bíborosnak mégiscsak igaza volt.

- Miért lett volna igaza! - felelte Athos. - Kié a levegő, melyet beszívunk? Kié a tekintetünk előtt szétterülő nagy óceán? Kié a homok, melyen heverészünk? Kié a levél, mely a kedvesétől érkezett? Talán bizony a bíborosé? Szavamra, azt hiszi ez az ember, hogy az egész világ az ő tulajdona. Maga meg, fiam, csak állt elhűlve, hebegve, megsemmisülve, mintha a Bastille meredt volna föl szeme előtt, vagy mintha kövé dermesztette egy roppant Medúza-fő. Hát már az is összeesküvő, aki szerelmes? Maga, fiam, szerelmes, a bíboros lecsukatta szerelmesét, maga meg akarja menteni a bíboros kezéből; a bíboros ellen játszik, a levél a kártyája, miért mutatná meg a kártyáját ellenfelének? Erre semmi szükség. Ha kitalálja, az ő dolga! Mi is kitaláljuk, mit rejteget ő a kezében!

- Igazán bölcs dolog, amit mond, Athos - szólt D'Artagnan.

- Akkor hát egy szót se tovább a történekről; Aramis, folytassa unokahúga levelét ott, ahol a bíboros úr félbeszakította.

Aramis előhúzta, zsebéből a levelet, három cimborája melléje húzódott, a, három inas meg ismét a demizson körül sorakozott föl.

- Alig egy-két sort olvasott - mondta D'Artagnan -, legjobb volna, ha újra kezdené.

- Nagyon szívesen - szólt Aramis.

Kedves unokabátyám, azt hiszem, mégiscsak elszánom magam az útra, és elmegyek Stenay-be, a karmelita apácákhoz. Ide küldte zárdába néném a kis szolgálónkat; szegény leány beletörődött sorsába, tudja, hogy lelke üdvösségének csakis javára szolgál, ha itt éli le az életét. Mindazonáltal azt hiszem, mihelyt családunk dolgai óhajításunk szerint elrendeződnek, a leányzó inkább vállalja a kárhozat veszélyét, és visszatér azokhoz, akiket azóta is sajnál, annál is inkább, mert tudja, hogy mindig gondolnak rá. Nem mondhatnám, hogy rosszul megy sorsa; egyetlen vágya van csupán: egy levél jövődöbelijétől.

Az efféle csemege, jól tudom, nehezen jut át a rácson, én azonban vállalom a megbízatást, hisz nem vagyok egészen ügyetlen, mint nemegyszer be is bizonyítottam, kedves unokabátyám. Néném sokszor köszöni, hogy oly kedvesen megtartotta emlékezetében. Rövid ideig nagy aggodalomban volt része, azonban elküldte megbízottját, hogy megelőzzön minden meglepetést, és így most már egy kissé megnyugodott.

Isten áldja, kedves unokabátyám, minél gyakrabban adjon életjelt magáról, azaz minden alkalommal, ha biztonságosan meglehet. Szívbeli öleli

Marie Michon

- Köszönöm, köszönöm, Aramis! - lelkenedett D'Artagnan. - Drága Constance-om! végre tudom hát, mi van vele; él, biztonságban van, Stenay-ben van, zárdában! Hol az a Stenay, Athos?

- Valamerre Lotharingiában, az elászi határnál; ha vége az, ostromnak, körülnézhetünk arrafelé.

- Remélem, nem tart már sokáig - szólalt meg Porthos -, éppen ma reggel kötöttek fel egy kémet, aki azt vallotta, hogy a La Rochelle-iek már a cipőjük felső bőrét eszik. Ha feltételezzük, hogy csakhamar megeszik a cipőtálpukat is, nemigen tudom, hogy később mihez kezdenek, hacsak egymást föl nem falják.

- Szegény szamarak! - szólt Athos, és felhajtott egy pohár kitűnő bordeaux-it, mely akkoriban még nem örvendett akkora hírnévnek, mint manapság, jóllehet már akkor is megérdemelte volna - szegény szamarak! mintha nem a katolikus vallás volna a legelőnyösebb, legkellemesebb! De azért - folytatta, miután jóízűen csettintett nyelvével - mégiscsak derék legények. No, mi az ördögöt csinál, Aramis? - folytatta - zsebre vágja a levelet?

- Igen - mondta D'Artagnan -, Athos jól beszél, el kell égetni; de még ha elégetjük is, akkor sem lehetetlen, hogy a bíboros valamilyen titokzatos úton-módon mindent kiolvas a hamuból!

- Biztosan meglesi a módját - helyeselt Athos.

- De hát mit csináljunk a levéllel? - kérdezte Porthos.

- Gyere ide, Grimaud - szólt Athos.

Grimaud felállt és engedelmeskedett.

- Engedélyem nélkül megszólaltál az imént; büntetésből most megeszed ezt a papírt, aztán jutalmul a jó szolgálatért megiszod rá ezt a pohár bort; tessék először a levél, rágd, ne sajnáld!

Grimaud mosolygott, szemét a pohárra szegezte, melyet Athos csordultig töltött borral, aztán megrágta a papirost és lenyelte.

- Bravó, Grimaud koma! - mondta neki Athos. - Most pedig tessék a másik; jól van, nem kell megköszönni, elengedem.

Grimaud némán nyakalta a bordeaux-it, ám égnek emelt szeme mindvégig ékesen szólt a kellemes feladat közben, és mindnyájan világosan értették hangtalan beszédét.

- Most már - szólt Athos -, azt hiszem, nagyjából megnyugodhatunk, hacsak a bíboros úr, amilyen elmés ember, fel nem vágatja Grimaud hasát.

Őeminenciája pedig eközben folytatta méla sétaútját, és így dünnyögött a bajusza alatt.

- Lesz, ami lesz, megszerzem magamnak ezt a négy cimborát!

A FOGOLY ELSŐ NAPJA

Térjünk vissza miladyhez, akit egy percre szem elől tévesztettünk, miközben tekintettünk francia földön kalandozott.

Most is ugyanoly kétségbeesetten ül a helyén, mint, amikor elváltunk tőle; sötét gondolatok örvényében hánykolódik, sötét pokolban, melynek torka szinte minden reményét magába nyelte; most kételkedik, most fél először életében.

Kétszer hagyta cserben a szerencse, kétszer láttak be titkaiba, és ejtették törbe, és mindkét alkalommal ugyanaz a vést hozó démon támadta meg, akit nyilván Isten küldött ellene: D'Artagnan győzte le őt, a győzhetetlen, gonosz erő.

Kihasználta szerelmét, büszkeségébe tiport, keresztülhúzta nagyratörő vágyait, most pedig sorsát ingatja meg, szabadságára tör, az életét fenyegeti. Sőt: még a fátylát is félrelebbentette, betekintett védőpajzsa mögé, melytől annyi erőt kapott.

D'Artagnan fordította el a vihart Buckinghamtól, akit milady úgy gyűlöl, mint mindenkit, akit szeretett; elfordította tőle a vihart, mellyel a királyné révén fenyegette Richelieu. D'Artagnan beférközött hozzá Wardes álarcában, holott ő az, igazi Wardest szerette féktelen, tigris-szenvedéllyel, ahogyan az efféle nők tudnak szeretni. D'Artagnan ismeri az iszonyú titkot, ő pedig megesküdt, hogy aki ezt megtudja, percig sem élhet tovább. Végezetül, amikor megkapta a korlátlan hatalmat, és elbánhatott volna ellenfelével, kitépték kezéből a felhatalmazást; most is D'Artagnan tartja fogságban, s az ő jóvoltából indítják útnak Botany-Bay-be vagy Tyburnbe, vagy az Indiai-óceán egyéb más ocsmány, isten háta mögötti zugába.

Mindezt kétségkívül egyedül D'Artagnannak köszönheti; kinek is köszönhetné a feje fölé tornyosuló vihar és gyalázat fellegeit, ha nem neki? Egyedül ő árulhatta el Winter lordnak a szörnyű titkokat, melyeket a balsors egytől egyig a kezére játszott. Sógorát is jól ismeri, biztosan ő írt neki.

Itt ül most ez a nő mozdulatlanul; sistereg belőle a gyűlölet; lángban égő szemét mereven függeszti kopár szobája falára; egy-egy lélegzetére rekedt üvöltés szakad fel kebléből: illő kíséret a felcsapó tengerár dübörgő morájához, mely a tehetetlen kétségbeesés örök dühével ostromolja a sziklát a komor, büszke vár tövében! Lelke mélyén villámokat szór viharzó, vad haragja, és egyre-másra forralja - Bonacieux-né ellen, Buckingham ellen és mindenekfölött D'Artagnan ellen - gyönyörűséges bosszúterveit, melyeket e pillanatban még a messzi jövő fátyla rejteget!

Igen ám, de szabadság kell a bosszúhoz, s a fogoly csupán akkor szabadulhat, ha falat bont, rácsot tör vagy pedig padlót fúr; mindezt elvégezheti egy erős férfi türelme; de lázas, remegő asszonyi kéz eleve kudarcot vallana vele. Különben is idő kellene rá; hónapok, évek talán, neki meg ... neki tíz-tizenkét napja van, így mondotta Winter lord, szörnyű rokona, börtönőre.

Igen, ha férfi volna, mégis nekivágna, s talán nem is eredménytelenül. Ó, Isten, hogy zárhattad ily törékeny, kényes porhüvelybe ezt a férfileket! Hogy tévedhettél ily nagyot!

Iszonyatosak voltak a fogság első pillanatai; milady a düh görcseiben fetrengett: női természete így róttá le adósságát az asszonyi gyengeségnek. Lassacskán azonban leküzdötte tébolyult haragjának kitöréseit, alábbhagyott a testén újra meg újra végigfutó ideges reszketés; most magába roskadva gunnyaszt a helyén, mint a fáradt kígyó, ha pihen.

- Egészen elvesztettem a fejem; micsoda örültség - mondta magában, s mintha önmagát fogná vallatóra, a tükörbe pillantott, mely visszaverte lángoló tekintetét. - Semmi heveskedés: ez gyengeség jele. Ezzel a fegyverrel még úgysem értem el soha semmit: ha talán asszonyok ellen küzdenék, megeshetne, hogy nálam gyengébb ellenfélhez juttatna a szerencse, és enyém lehetne a diadal - de én most férfiakkal harcolok, s az ő szemükben csupán asszony vagyok. Harcra hát, de asszonyi módon: az én erőm a gyengeség.

És mintha csak tanulmányozni akarná, milyen változékonyak kifejező, mozgékony arcának vonásai, sorra kipróbált minden arckifejezést, a tombolós torz haragtól egészen a legnyájasabb, leghízogóbb, legcsábítóbb mosolyig. Azután haját rendezte avatott ujjaival százféleképp; látni akarta, mi módon fokozhatja vonásainak varázsos erejét. Végül elégedetten így suttogott maga elé:

- Jól van, még nem veszttem el. Még szép vagyok.

Este nyolc óra körül járt az idő. Milady tekintete az ágyra vetődött; úgy gondolta, lepihen egy kicsit, s a pihenés nem csupán elméjét és gondolatait frissíti fel, hanem arcborét is. Mielőtt azonban lefeküdt volna, még jobb ötlete támadt. Az imént a vacsorát emlegették. Legalább egy órája van már ebben a szobában; nyilván hamarosan behozzák az ételt. Foglyunk egy percet sem akart elvesztegetni; elhatározta, hogy már ma este körülpuhatolódzik, hogy jobban megismerje azok jellemét, akik a várban őrzik.

Fény szűrődött be az ajtó nyílásán; jelezte, hogy ismét közelednek őrei. Milady, aki időközben talpra állt, gyorsan a karosszékbe vetette magát; feje hátrabicsaklott, szép haja kibontva, ziláltan hullott alá, keble félig fedetlen volt a gyűrött csipke alatt, egyik kezét szívéen nyugtatta, a másik erőtlenül a földre csüngött.

Félretolták a reteszt, megcsikordult az ajtó sarokvasa, közeledő léptek zaja kopogott végig a szobán.

- Tegyétek ide az asztalt - mondta egy hang. A fogoly ráismert: Felton volt.

Teljesítették a parancsot.

- Hozzatok fáklyát, és szóljatok, hogy váltsák le az őrt - folytatta Felton.

A fiatal hadnagy egymást követő parancsai ugyanannak a néhány embernek szóltak, amiből milady megbizonyosodott, hogy szolgálai és őrei ugyanazok: ezek is, azok is katonák.

Felton parancsait egyébként hangtalanul, gyorsan teljesítették, ami arra vallott, hogy vezénylete alatt kitűnő a fegyelem.

Felton mindedig rá sem nézett miladyre, most feléje fordult.

- Lám, alszik! - szólalt meg - no, jó; majd vacsorázik, ha felébredt.

Megindult, hogy kimenjen a szobából.

- Hadnagy úr kérem - szólalt meg az egyik katona, aki nem volt olyan érzéketlen, mint parancsnoka, s ezért közelebb lépett miladyhez -, ez az asszony nem alszik.

- Nem alszik! - mondta Felton. - Hát mit csinál?

- Elájult; az arca egészen sápadt, és bárhogy is hallgatom, nem hallom a lélegzetét.

- Csakugyan - hagyta helyben Felton, de tapodtat sem mozdult, csak messziről pillantott miladyre -, menjen, jelentse Winter lordnak, hogy a foglya elájult; én nem tudom, mit tegyek, erre nem gondoltunk.

A katona elsietett, hogy teljesítse a tiszt parancsát. Történetesen egy szék állt az ajtó közelében, Felton leült, és némán, mozdulatlanul várakozott. Milady ismerte a nagy titkot, melyet oly sok asszony szeretne elsajátítani: hosszú szempillája alól leste a férfit, de nem látszott rajta, hogy nyitva a szeme. Láttá, hogy Felton hátat fordít neki; ő csak nézte tovább legalább tíz percig, de közömbös öre egyetlenegyszer sem pillantott rá a tíz perc alatt.

Már látta, hogy ha Winter lord megjelenik, ez újabb erőt önt örébe; első próbálkozása tehát megbukott, ezt tudomásul is vette, de arra gondolt, van még bőven asszonyi cselfogás, amit kipróbálhat, felemelte hát a fejét, szemét kinyitotta, és halkán felsóhajtott.

A sóhajtásra végül is feléje fordult a fiatalember.

- No végre, felébredt, asszonyom! - szólalt meg. - Akkor én mehetek! Ha szüksége van valamire, csöngessen.

- Istenem, istenem, micsoda szenvedés! - nyögdécselt milady, és dallamos hangja, akár a hajdani korok vajákos asszonyaié, lenyűgözte azt, akinek vesztére esküdött.

Felült a karosszékből, és még kecsesebben, ingerlőbben helyezkedett el, mint az előbb, amikor aléltan feküdt.

Felton felállt.

- Napjában háromszor fog étkezni, asszonyom - szólalt meg -, reggel kilenckor, délből egykor, és este nyolckor. Ha nem találja jónak így, közölje, milyen más időpontot kíván; mi teljesítjük óhaját.

- Hát mindig egyedül leszek ebben a komor, nagy szobában? - kérdezte milady.

- Már szoltunk egy asszonynak itt a közelben; holnapra bejön a várba, és rendelkezésére áll, valahányszor látni óhajta.

- Nagyon köszönöm, uram - válaszolt alázatosan a fogoly.

Felton könnyedén meghajolt, s az ajtó felé indult. Amikor éppen átlépte volna a küszöböt, Winter lord jelent meg a folyosón, nyomában a katona, aki hírül vitte milady ájulását. A lord illatszeres üvegcsét tartott a kezében.

- Nos, mi az? Mi van itt? - kérdezte gúnyosan, amikor látta, hogy foglya talpon áll, Felton pedig távozni készül. - Máris feltámadt a halott? Teringettét, Felton fiam, hát nem látod, hogy az orrodnál fogva vezetnek? Ez még csupán a komédia első felvonása; úgy hiszem, hamarosan további bonyodalmain, is derülhetünk!

- Sejtettem én ezt, milord - mondta Felton -, de foglyunk mégiscsak asszony, s úgy gondoltam, mindent megteszek érte, amivel jól nevelt férfi nőnek tartozik, ha nem is a nő, hanem saját maga miatt.

Milady hátán végigfutott a hideg. Tetőtől talpig megdermesztették Felton szavai.

- Tehát - folytatta Winter nevetve -, hiába volt a szakértő kézzel összekuszált haj, a szép fehér bőr, az epedő pillantás, mindez nem fog a te köszíveden!

- Nem fog, milord - válaszolta szenvtelenül a fiatalember -, kevés ahhoz az asszonyi fűrfang és kacérság, hogy valaki fölém kerekedjen.

- Akkor hát, vitéz hadnagyom, mondjuk meg miladynek, találjon ki valami mást, és gyerünk vacsorázni; de ne félj semmitől, képzelete nem hagyja cserben; az első felvonást hamar követi a második.

Azzal Winter lord karonfogta Feltont, és kacagva kivezette a szobából.

- És mégis megtalálom, ami neked kell! - sziszegte milady a foga közt. - Szegény kisiklott barát, szegény ájtatos katona, akire pap-szoknyából varrtak uniformist.

- Igaz is - folytatta Winter lord, megállva a küszöbön -, remélem, milady, étvágyának nem árt ez a kudarc. Lásson hozzá, itt a csirke, itt a hal; szavamra mondom, egyik sem mérgezett, próbálja meg. Úgy vélem egész tűrhetően főz a szakácsom; az örökségemhez semmi köze, így hát teljes bizalmam élvezi. Kövesse kegyed is példámat. Isten áldja, drága sógorasszony! Ha megint elájul, hívasson.

Milady ereje fogytán volt: keze görcsösen markolta a karosszéket, foga tompán meg-megcsikordult, szeme az ajtót leste, amint becsukódik Winter lord és Felton mögött, s amikor magára maradt, ismét megrohanta a kétségbeesés: az asztalra pillantott, egy kés villant a szemébe, odaugrott, és felmarkolta, de micsoda kegyetlen csalódás! a kés pengéje hajlékony ezüst volt, a hegye tompa.

Valaki felkacagott a félig zárt ajtó mögött, s az ajtó ismét feltárult.

- Haha! - hahotázott Winter lord. - Hahaha! No mit mondtam, Felton fiam: ezt a kést bizony neked szánták; téged akartak vele megölni; hiába, neki már az a gyengéje, hogy akár így, akár úgy, félreteszi az útból azokat, akik terhére vannak. Ha rád hallgatok, hegyes acélkést kapott volna: akkor pedig Felton már nem is élne, ledőfött volna először téged, utánad meg a többieket. Nézd csak, John, nézd, milyen jól áll a kezében.

Milady valóban még most is görcsösen szorongatta a kést, a vérig sértő szavakra azonban karja elernyed, elernyed akarata is, elhagyta minden erő.

A kés a földre hullott.

- Igaza van, milord - mondta Felton, s a hangjából kicsengő mélységes undor szíven találta miladyt -, igaza van; én tévedtem.

És ismét eltávoztak mind a ketten.

Ezúttal azonban milady éberebben figyelt, és megvárta, amíg távolodó lépteik nesze egészen elhal a folyosón.

- Végem van - suttogta -, a bronz vagy a márvány sem ridegebb, mint ez a két ember, s én ezek hatalmában vagyok; a vesémben látnak, és minden fegyverem kicsorbul páncéljukon... És mégsem az övék lesz az utolsó szó!

Ahogy lezárta töprengéseit, ahogy ösztönszerűen föltámadt benne a remény, mindez arra vallott, hogy a félelem és a gyengeség nem tarthatja sokáig megszállva lelke mélységeit. Milady asztalhoz ült, több fogást elfogyasztott, megivott egy korty spanyol bort, és úgy érezte, minden határozottsága visszatér.

Mielőtt lefeküdt végiggondolta, kihüvelyezte, színéről-fonákáról megforgatta, rendre végiggondolta a két férfi minden szavát, minden lépését, mozdulatát, szemvillanását, sőt hallgatását is, s a mélyreható, ügyes és hozzáértő vizsgálódásból azt az eredményt szűrte le, hogy két rabtartója közül mégiscsak Felton a sebezhetőbb. Különösen egy mondat ragadt meg emlékezetében; Winter lord azt mondta Feltonnak:

- Ha rád hallgatok...

Tehát Felton a pártját fogta, Winter lord pedig nem hallgatott rá.

- Akár gyenge, akár erős - szőtte tovább gondolatait -, mégiscsak lehet a lelkében egy csöppnyi szikrája a szálamomnak; én pedig ebből a szikrából pusztító tüzet szítok!... A másik, az már jobban ismer, fél tőlem, és tudja, mi vár rá, ha valaha is kisiklom a kezéből; rá nem érdemes fáradságot vesztegetni. Felton azonban egészen más: egyszerű, tiszta fiatalember, s amint látom, erényes; ezt még elpusztíthatom.

Ezzel milady le is feküdt, és mosolyogva aludt el; ha valaki most látja, azt hihette volna, ártatlan leányka, és épp arról álmodik, milyen virágot tűzzön a hajába a legközelebbi mulatságon.

A FOGOLY MÁSODIK NAPJA

Milady azt álmodta, hogy megkaparintotta és végre hóhér kezére adta D'Artagnant: gyűlölt vére kiszökkent a bárd alól, ez csalta ajkára a bűbajos mosolyt.

Úgy aludt, ahogy a fogoly alszik a feltámadó remény ringató karjaiban.

Másnap, amikor szobájába léptek, még ágyban találták. Felton közeledett a folyosón. Magával hozta az asszonyt, akiről az előző nap beszélt; belépett, odament milady ágyához, és felajánlotta szolgálatait.

Milady bőre mindig sápadt volt, sápadtsága könnyen rászedte azt, aki még sohase látta.

- Lázias vagyok - szólalt meg -, szemhunyást nem aludtam egész éjszaka, iszonyatosan szenvedek; remélem, maga emberségesebb lesz, mint ahogyan tegnap bántak velem. Egyébként csupán annyit kérek, hogy ágyban maradhassak.

- Nem akar orvost? - kérdezte az asszony.

Felton szótlanul hallgatta beszélgetésüket.

Milady arra gondolt, hogy minél többen vannak körülötte, annál több szívben kell szánalmat keltenie, és annál jobban szemmel tartja Winter lord; ezenfelül az orvos meg is állapíthatja, hogy csak színleli a betegséget; miladynek elég volt az első vereség, másodszorra már nem akart veszíteni.

- Orvost! - válaszolta. - Ugyan minek! tegnap már kijelentették az urak, hogy csak komédiázom, ma is biztosan ezt kapnám tőlük; tegnap óta igazán találhattak volna már orvost.

- Nos, asszonyom - szólalt meg Felton, aki elvesztette türelmét -, mondja meg saját maga, milyen segítséget óhajt.

- Ó, Istenem, mit tudom én! csak azt érzem, hogy szenvedek, nem érdekel mit adnak, csak adjanak valamit.

- Hívják ide Winter lordot - mondta Felton, ráunva a sopánkodásra.

- Ne, uram, ne! - tiltakozott milady - könyörgök, ne hívják ide, jól vagyok, nem kell semmi, ne hívják ide!

Annyi lenyűgöző szenvedély, annyi ígéző ékesszólás volt ebben a tiltakozásban, hogy Feltont nem hagyta érzéketlenül, néhányszor fel s alá sétált a szobában.

- Pedzi már - gondolta milady.

- Ha *valóban* rosszul érzi magát, asszonyom - mondta Felton -, elhívjuk az orvost, de ha mégis félrevezet bennünket, magára vessen; minket semmi esetre nem terhelhet semmi mulasztás.

Milady nem válaszolt, csupán párnájára hajtotta szép arcát, hullani kezdett a könnye, és felzokogott.

Felton egy darabig szokása szerint érzéketlenül figyelte, s amikor látta, hogy a roham hosszúnak, ígérezik, eltávozott. Az asszony követte Winter lord nem volt sehol.

- Most már világosabban látok, azt hiszem - suttogta milady féktelen örömmel, s a takaró alá bújott, hogy senki ne kémlelhesse ki, milyen boldogság költözött szívébe.

Két óra telt el így.

- Elég volt a betegségből - gondolta magában -, talpra hát, és arassuk le már ma az első diadalt; tíz napom van csupán, s a mai estével kettő már elfogyott.

Látogatói a reggelit is behozták szobájába; nyilván hamarosan az asztalt is leszedik, és milady úgy gondolta, ugyanakkor megint találkozik Feltonnal is.

Nem tévedett: Felton ismét megjelent, nem sokat törődött vele, reggelizett-e vagy sem; intett, hogy vigyék ki az asztalt, melyet szokás szerint megterítve hoztak eléje.

Felton maradt utolsónak; egy könyvet tartott a kezében.

Milady egy karosszékből pihent a kandallónál; sápadtan, megadóan, bűbájosan, mint valami kegyes szűz, vértanúhalála előtt.

Felton melléje lépett, és így szólt:

- Winter lord, aki éppúgy katolikus, mint kegyed, asszonyom, arra gondol, rosszul esnék kegyednek, ha megfosztanák vallása gyakorlásától és szertartásaitól, tehát hozzájárult, hogy mindennap elimádkozhassa *a kegyed hite szerinti* szentmisét; ezt a könyvet küldi kegyednek, megtalálja benne a rituálét.

Volt valami sajátos abban, ahogy Felton letette a könyvet milady elé az asztalkára; ahogy *a kegyed hite szerinti* misét emlegette, miközben megvetően mosolygott, milady gondolkodóba esett, feltekintett, és figyelmesebben kezdte vizsgálgatni a tiszte.

A férfi dísztelen hajviselete, hivalkodóan egyszerű ruhája, márványsima és éppoly ridegen néma arca mind arra utalt, hogy Felton is azok közé a zord puritánok közé tartozik, akikkel oly gyakran találkozott mind Jakab királynál, mind a francia királyi udvarban, ahol, a Szent Bertalan-éj³⁰ emlékét eltemetve, időnként még mindig menedéket kerestek.

S ami csupán egy-egy lángelmével történik meg sorsukat vagy akár életüket eldöntő válságos pillanatokban: miladynek is hirtelen sugallata támadt.

Alig hallotta meg *a kegyed hite szerinti mise* kifejezést, alig pillantott rá Feltonra, nyomban ráeszmélt, milyen döntő fontosságú lesz az, amit felel.

Jellegzetesen gyors felfogása máris kerek szavakban adta szájába a választ:

- *A hitem szerinti misét!* - szólalt meg, belesűrítve hangjába ugyanazt a megvetést, melyet az ifjú tiszt hangjában érzett. - Mintha Winter lord; ez a hitvány pápista nem tudná, hogy nem az ő vallásán vagyok! Engem azonban nem fog lépre csalni.

- Hát milyen hiten van, asszonyom? - kérdezte Felton, és minden önuralma ellenére sem leplezhette teljesen csodálkozását.

- Ha már eleget szenvedtem hitemért, majd elárulom! - kiáltott milady megjátszott vallási rajongással.

---

³⁰ 1672 augusztusában volt Navarrai Henrik, a későbbi IV Henrik király esküvője az uralkodó IX Károly húgával, Margittal. Ennek ünnepségein részt vettek a protestáns hugenotta párt vezetői és velük sok protestáns főúr és nemes; maga Henrik is protestáns volt. Ezeket a Párizsban időző protestánsokat az esküvői ünnepségeket követő éjszakán, augusztus 23-án, Szent Bertalan éjszakáján, illetve hajnalán meglepték és lemészárolták Guise-ek a katolikus párt vezetői s állítólag az anyakirálynő Medici Katalin kezdeményezésére. Ez a Párizsban, de más francia városokban is lefolyt vérengzés a Szent Bertalan-éjszaka.

És Felton pillantásából tüstént láthatta is, mekkora területet hódított meg magának ezzel az egyetlen mondatával.

Mindazonáltal az ifjú tiszt továbbra is csak állt némán, mozdulatlanul, csupán a szeme beszélt.

- Ellenségeim kezére jutottam - folytatta az asszony, mintegy megszállottan, s igyekezett úgy beszélni, mint a puritánok -, de mit bánom én! vagy megszabadít engem az én uram, vagy elpusztulok az én uramért! Ez a válaszom Winter lordnak; kérem, mondja meg neki. Ezt a könyvet pedig - fűzte hozzá, s az imakönyvre mutatott, de nem nyúlt hozzá, mintha attól félne, hogy már az érintése is beszennyezheti - vigye csak vissza, és használja kegyed, mert minden bizonnyal kétszeresen is cinkosa Winter lordnak: cinkosa az üldözésben és cinkosa az eretnokségben.

Felton egy szót sem válaszolt, fogta a könyvet, miközben ismét megjelent vonásain az iménti viszolygás, azután elgondolkozva távozott.

Winter lord délután öt óra körül látogatta meg: miladynek bőven volt ideje egész nap, hogy kidolgozza további haditervét: úgy fogadta a lordot, mint aki ismét fölülkerekedett.

- Ha nem csalódom - mondta a báró, miközben leült miladyvel szemben egy karosszékre, és lábát hanyagul a kandalló rácsára helyezte -, ha nem csalódom, egy kissé megtagadtuk a hitünket!

- Hogy értsem ezt, uram?

- Hát csak úgy, hogy mióta nem láttuk egymást, vallást méltóztatott cserélni; talán bizony harmadik férjet is tetszett szerezni, mégpedig protestáns férfiút?

- Beszéljen világosan, milord - mondta méltóságosan a fogoly nő -, mert érteni értem a szavait, de fel nem foghatom.

- Ezek szerint mindenféle hitet faképnél hagyott? Hát ez még kedvesebb - folytatta Winter lord gúnyosan mosolyogva.

- Mindenesetre éppen lordságod ínyére való - vágott vissza milady jéghidegen.

- Őszintén szólva, nem nagyon érdekel.

- Fölösleges kérkedni ezzel a vallási lanyhasággal; amúgy is rávall feslett élete, rávallanak gazságai, milord.

- Jól áll kegyednek, kedves Messalina, kedves, lady Macbeth, amikor mások feslett életét emlegeti! Ha jól értem, pimaszkodni méltóztatik, az angyalát!

- Csak azért beszél így, uram, mert tudja, hogy mások is hallják szavait - felelte milady hűvösen -, és szeretné ellenem hangolni hóhérait meg börtönőreit.

- Börtönőreimet! Hóhérait! Tyúha, szép hölgyem! amint látom, költői húrokat penget, és tragédiára váltja fel a tegnap esti komédiát. No, mindegy, egy hét múlva elfoglalja megillető helyét, s az én feladatom véget ér.

- Gaz feladat! Pogány feladat! - felelt milady vadul, mint amikor az áldozat ki akarja hozni sodrából a bírót.

- Szavamra, úgy látom meghibbant ez a szajha. No jó, jó, nyugodjon meg, puritán asszonyság, különben még hűvösebb helyre teszem. Teringettét! talán bizony a spanyol borocska szállt a fejébe! No de se baj, ez a mámor nem veszedelmes, és nem lesz utána másnapos.

És Winter lord szitkozódva távozott, ami akkoriban egészen jól megfért az úri modorral.

Felton valóban ott állt az ajtó mögött, s egy szót sem szalasztott el az egész jelenetből.

Milady jól számított.

- Eredj, csak eredj! - mondta magában sógorának. - Majd leszel még másnapos te magad, te fajankó, de akkor már késő lesz a bánat.

Ismét elcsendesült minden, ismét elmúlt két óra; behozták a vacsorát, és látták, hogy milady hangosan imádkozik; második férje vakbuzgó puritán volt, annak öreg szolgájától tanult így imádkozni. Szinte megszállott módjára viselkedett, és színleg ügyet sem vetett rá, mi történik körülötte. Felton intett, hogy ne zavarják, s amikor minden a helyén volt, nesztelenül távozott a katonákkal.

Milady tudta, hogy valószínűleg figyelik, végig imádkozta hát imádságait, és az volt az érzése, hogy az ajtaja előtt őrködő katona halkabban lépdel és hallgatózik.

Egyelőre nem is kívánt többet; felkelt, asztalhoz ült, keveset evett, és csupán vizet ivott.

Egy óra múlva bejöttek az asztalért, és milady megállapította, hogy Felton most nem kísérte a katonákat.

Tehát fél tőle, és nem akarja túl gyakran látni.

Mosolyognia kellett, és a fal felé fordult, mert oly diadalmas volt ez a mosolygás, hogy könnyen leleplezhette volna.

Várt még egy félórát, s amikor az ódon várban minden elcsendesedett, amikor csupán a tengerár soha nem szűnő robaja hallatszott, a végtelen óceán zihálása, milady csengő, dallamos, tiszta hangon énekelni kezdte a puritánok akkoriban legkedveltebb zsoltárának első szakaszát.

*Uram, elhagysz magunkra minket,
Hogy erőnket próbára tedd,
De aztán jutalmul fejűnket
Győzelmes pálmaággal övezi szent kezed.*

Távolról sem volt ragyogó ez a vers, a puritánok azonban, mint jól tudjuk, költészet dolgában nem voltak kényesek.

Milady énekelt, és közben feszülten figyelt; az ajtajában őrködő katona megállt, mintha kővé változott volna. Milady ezen lemérhette a hatást.

Erre kimondhatatlan rajongással és érzéssel énekelt tovább; úgy érezte, a hangok messze szállnak a boltívek alatt, és bűvös varázsuk meglágyítja börtönőreinek a szívét. De az őrszem, aki nyilván buzgó katolikus volt, mégiscsak leküzdötte a dal varázsát, mert bekiáltott az ajtón:

- Hallgasson, asszonyom! oly szomorú az éneke, akár a *De profundis*;³¹ már az is elég öröm, hogy itt katonáskodom, de ha ráadásul ilyen muzsikát hallgatok, nem bírom itt tovább.

- Hallgass! - szólalt meg ekkor egy komoly hang; milady felismerte, hogy Feltoné. - Mi közöd hozzá, te ostoba! Kitől kaptál parancsot, hogy ne engedd énekelni ezt az asszonyt! Úgy szól a parancs, hogy őrizd jól, és lödd le, ha szökni próbál. Tehát őrizd, és lödd le, ha menekülne, de ne kontárkodj bele a parancsba.

---

³¹ Zsoltár: a mélységből kiáltok hozzád. Temetésen énekelték.

Milady arcáról leírhatatlan öröm sugárzott, vagy inkább csak végigcikázott rajta, mint a villám; jóllehet, egyetlen hangot nem szalasztott el ebből a párbeszédéből, úgy tett, mintha semmit sem hallott volna, és bűvölőn, telten, varázsosan, ahogy csak tudnia adta a sátán, zengte tovább a dalt:

*Szüntelen ontom könnyem árját,
Száműzetésben és rabul.
Egy vigaszom van, az imádság,
Egy pártfogóm bajomban, a győzhetetlen Úr.*

Bámulatosan telt, szenvedélyes, isteni hangja olyan varázsos erővel ruházta fel e zsoltárok nyers, barbár költészetét, amilyenre a legrajongóbb puritánok is csak nagy ritkán lelnek testvéreik dalaiban, melyek ugyancsak rászorulnak képzeletük mindent megszépítő igyekezetére. Felton úgy érezte magát, mintha azt az angyalt hallaná, aki a három ifjút vigasztalta a lángoló kemencében.

Milady tovább énekelt:

*De közeledik örök Isten,
Szabadulásunk napja már,
S ha csalódnánk reménységünkben,
Megváltásunk lesz majd a mártírium s halál.*

Az ördöggel cimboráló félelmetes nő szívét-lelkét beleadta dalába, és végképpen felkavarta vele az ifjú tisztet: Felton hirtelen benyitott, és milady látta, hogy most is oly sápadt, mint rendesen, de szeme lángban ég, és egészen zavaros.

- Miért énekel így, asszonyom, és miért ezen a hangon? - kérdezte.

- Bocsásson meg, uram - válaszolt milady szelíden -, megfeledkeztem róla, hogy énekem nem illik ehhez a házhoz. Ha megbántottam volna hitében, nem szándékosan tettem, esküszöm; bocsássa meg hát bűnömet; ha súlyosan vétkeztem is, nem akartam.

Milady most oly gyönyörű volt, látszólagos vallási rajongása úgy átfűtötte arcvonásait, hogy Felton valósággal belévakult; már-már szinte látta is az angyalt, akit az imént csak hallani vélt.

- Igen, asszonyom, igen - mondta miladynek -, kegyed megzavarja, kegyed felzaklatja e vár lakóit.

Szegény tébolyodott észre sem vette, mily badarság, amit beszél, milady azonban szíve mélyébe látott hiúztekintetével.

- Akkor hát jól van, hallgatók - szólt, és lesütötte szemét; oly lágyan zengette hangját, amint csak tudta; oly megadóan viselkedett, amint csak erőitől kitelt.

- Nem, nem, asszonyom - mondta Felton -, csak arra kérem, halkabban énekeljen, különösen éjszaka.

Felton úgy érezte, hamarosan cserbenhagyja szigorúsága, ha tovább is együtt marad a fogollyal, ezért kisietett a szobából.

- Jól tette, hogy bement, hadnagy úr - mondta neki a katona -, egészen felkavarja az embert, ahogy énekel. De aztán mégiscsak megszokja az ember, olyan gyönyörű a hangja!

A FOGOLY HARMADIK NAPJA

Felton bejött hát a szobába, de a következő lépés még hátra volt: benn is kellett maradnia, méghozzá egyedül. És milady egyelőre csak félig-meddig sejtette, hogy ezt mi módon érheti el.

Azonban még ez sem elég: szóra is kellett bírni, hogy azután szót értsen, mert milady legfőbb varázsa - s ezt igen jól tudta önmaga is - a hangja volt, mely mesterien szólaltatott meg minden hangnemet az emberi nyelvtől a mennyei zengzetekig.

De mégis, minden bűbajos hatalma ellenére is, kudarcot vallhatott, mert Felton résen állt, készen minden meglepetésre. Így hát az asszony éberén ügyelt minden mozdulatára, minden szavára, minden szemvillanására, moccanására, sőt lélegzetére; mintha egy-egy lélegzetvétele valóságos sóhajnak hatott volna. Egyszóval, mindent úgy kiszámított, mint az ügyes színész, amikor szokatlan, új szerepet kap.

Winter lord már nem volt ilyen kemény dió, ezért milady már a második napon tudta, hogyan bánjon vele. Szótlanul, méltóságosan viselkedik majd, ha a lord benn tartózkodik a szobában, olykor-olykor tüntető göggel, sértő szóval felbőszíti, hogy fenyegetőzzön, dühöngjön, s így annál jobban érvényesüljön saját megadó viselkedése - ez volt a terve. Felton mindezt látni fogja, ha nem is szól semmit.

Reggel Felton, mint eddig is, ismét megjelent, milady azonban csak nézte, hogyan irányítja a reggeli előkészítését, de nem szólította meg. Egy pillanatra megcsillant előtte a remény, mert amikor a tiszt távozni készült; úgy látta, mondani akar valamit, ám csupán ajka mozgott, de hang nem jött ki a torkán, majd felindulását leküzdve, visszaparancsolta kikíváncozó szavait és eltávozott.

Déltájban Winter lord lépett a szobába.

Elég szép téli nap volt; a sápatag angliai napsütés, mely világít, de nem hevít, áthatolt a börtön rácsain.

Milady kinézett az ablakon, mintha nem hallaná, hogy nyílik az ajtó.

- No, lám csak! - kezdte Winter lord -, tegnapelőtt komédia, tegnap tragédia, ma pedig melankólia.

A fogoly nem felelt.

- Jól van, jól, hiszen értem én - folytatta Winter lord -, szeretne már szabadon sétálgatni a parton; szeretné gyors hajón hasítani a tenger smaragd habjait; akár a szárazföldön, akár az óceánon, szeretné, ha kelepécét állíthatna nekem - nemhiába a cselszövés a kenyerre. Türelem! türelem! Négy nap múlva feltárul kegyednek a part, feltárul a tenger, tágasabban is, mint szeretné, és négy nap múlva nem rontja már a levegőt Angliában.

Milady összekulcsolta kezét, és szép szemét az égre emelte.

- Istenem, atyám! - szólt angyalszelíden, édes angyali mozdulattal - bocsáss meg ennek az embernek, ahogyan magam is megbocsátok neki.

- Imádkozz csak, imádkozz, gyalázatos! - rivallt rá a báró - imád igazi nagylelkűségre vall, hisz olyan ember kezébe estél, akitől hiába vársz bocsánatot.

Azzal eltávozott.

Amint kilépett a szobából, fürkésző pillantás siklott be az ajtó nyílásán, és milady észrevette Feltont, aki gyorsan félrehúzódott, hogy az asszony meg ne lássa.

Milady térdre hullt, és így imádkozott:

- Én Istenem! én Istenem! tudod, milyen szent ügyért szenvedek, adj hát erőt a szenvedéshez.

Halkan kinyílt az ajtó; az esengő szépség, mintha nem hallaná a neszt, könnyes hangon folytatta:

- Bosszuló Isten! jó Atyám! eltűröd-e, hogy ez a szörnyeteg valóra váltsa terveit!

És úgy tett, mintha csak most hallaná meg Felton lépteit; villámsebessen felállt, és elpirult, mintha szégyellné, hogy térdelés közben meglepték.

- Nem szívesen zavarok, ha valaki imádkozik, asszonyom - szólalt meg Felton komolyan -, nagyon kérem, folytassa nyugodtan.

- Miből gondolja, hogy imádkoztam, uram? - kérdezte milady zokogástól elcsukló hangon - kegyed téved, nem imádkoztam.

- Csak nem hiszi, asszonyom - válaszolta Felton továbbra is komolyan, de már valamivel kedvesebben -, hogy azt képzelem, jogom van megtiltani a teremtménynek, hogy térdre boruljon teremtménye előtt? Isten őrizze? A bűnbánat amúgy is bűnöshöz illő; ha Isten színe előtt térdepel, szememben szent a bűnös, bármily nagy volt is a vétke.

- Vétkem, nekem! - mosolygott milady, és mosolya lefegyverezte volna akár a végítélet angyalát. - Te tudod, istenem, van-e vétkem! Ha úgy tetszik, uram, mondja, hogy elítéltek; biztonnal tudja, hogy Isten szereti a vértanúkat, s ezért olykor-olykor eltűri, ha ártatlanok fölött mondanak ítéletet.

- Ha csakugyan elítéltek, ha csakugyan vértanúság vár kegyedre - felelte Felton -, annál több oka van az imára, és magam is támogatom imádságommal.

- Ó, uram, kegyed igaz ember! - kiáltotta milady, és leborult a férfi előtt. - Kérem hallgasson meg, nem bírom tovább, félek, épp akkor hagy cserben erőm, amikor eljön az idő, hogy szembeszálljak elleneimmel, és megvalljam hitemet; hallgassa meg egy kétségbeesett nő esedezését. Kegyedet félrevezetik, uram, de most ez nem fontos, mert csupán egyetlen kegyet kérek, és ha megadja, legyen áldott e földön s a túlvilágon is.

- A parancsnokkal beszéljen, asszonyom - mondta Felton -, én, szerencsére, sem meg nem büntethetem, sem fel nem oldhatom; ezt a súlyos feladatot Isten más, magasabb kezekbe helyezte.

- Nem, uram, csupán kegyeddel akarok beszélni, senki mással. Hallgasson meg hát, ne siettesse végromlásomat, ne sürgesse gyalázatomat.

- Ha rászolgált a szégyenre, asszonyom, ha fejére idézte ezt a gyalázatot, hozzon áldozatot az Úrnak, és mindent viseljen el.

- Ó, mit beszél, uram! Hát még most sem érti? Azt hiszi, büntetésre, börtönre vagy halálra gondolok, ha gyalázatról beszélek! Adná az ég! Mit számít nekem börtön vagy halál!

- Most már végképp nem értem, asszonyom.

- Vagy úgy tesz, mintha nem értené, uram - válaszolt a fogoly hitetlenül mosolyogva.

- Katonabecsületesemre, keresztény hitemre: nem értem, asszonyom!

- Ugyan! hát nem tudja mire készül Winter lord ellenem?

- Nem tudom.
- Lehetetlen, hisz a bizalmasa!
- Nem szoktam hazudni, asszonyom.
- Pedig könnyen kitalálhatja: a lord nem sokat titkolózik.
- Nem kenyerem a találgatás, asszonyom; kívárom, hogy közöljék velem a dolgokat; Winter lord pedig csupán azt közölte velem, amit kegyed is hallhatott.
- Hogyan! - kiáltott milady, és megdöbbenő őszinteség csengett hangjában -, hát kegyed nem cinkosa a lordnak, hát nem tudja, hogy oly förtelmes, oly megszégyenítő tervet forral ellenem, amilyenre még nem volt példa a földön?
- Téved, asszonyom - tiltakozott Felton elvörösödve -, ilyen gazságra Winter lord nem kapható.
- Helyben vagyunk - gondolta magában milady -, azt sem tudja, miről van szó, de már gazságnak nevezi!

Fennhangon pedig így folytatta:

- A becstelennek barátja mindenre kapható.
  - Kit nevez becstelennek? - kérdezte Felton.
  - Van-e még valaki Angliában, aki így megszolgált ezt a nevet?
  - Georges Villiers, ugye? - kérdezte Felton, s a szeme lángot vetett.
  - Akit az istentelen pogányok, a hitetlenek Buckingham hercegnek szólítanak - fűzte hozzá milady -, nem hittem volna, hogy még van olyan angol Angliában, aki ilyen nehezen ismeri fel, hogy kiről beszélek!
  - Isten keze máris ránehezedett - mondta Felton -, méltó büntetését nem fogja elkerülni.
- Felton csupán azt a gyűlöletet foglalta szavakba, mely valamennyi angolt áthatotta azzal szemben, akit még katolikusok sem neveztek másként, mint népnyúzó, sikkasztó, kicsapongó, a puritánok pedig röviden csak Belzebubnak.
- Én Istenem! én Istenem! - kiáltotta milady. - Te tudod, hogy nem saját bosszúmat követelem, hanem egy egész nép szabadulásáért esengek, amikor arra kérlek, érje utol ezt az embert a méltó büntetés.

- Hát ismeri őt? - kérdezte Felton.

- Végre-valahára kérdezősködik - szólt magában milady, s azt sem tudta, hová legyen öröme a váratlanul nagy eredmény miatt. - Hogy ismerem-e! sajnos, kárhozatomra, örök kárhozatomra, ismerem!

És úgy tördelte kezét, mintha túrhetetlen kínok gyötörnék. Felton pedig nyilván úgy érezhette, hogy ereje fogyadozóban, mert megindult az ajtó felé; az asszony azonban le nem vette róla a szemét, utána vetette magát és feltartóztatta.

- Uram! - kiáltotta. - Irgalmazzon nekem, legyen jó, hallgassa meg könyörgésemet: a báró kárhozatos óvatossága kicsavarta kezemből a kést, mert sejti, mire készülök, de kérem, hallgasson végig! a kést, kegyelem, irgalom! csupán egy percre adja vissza nekem a kést! s a lába nyomát is megcsókolom; higgye el, rám csukhatja az ajtót, nem forralok én semmit kegyed ellen; hogy is tehetnék ilyet, istenem! éppen azzal, aki egymaga volt hozzám irgalmas,

jó és egyenes! Kegyeddal, akinek talán még az életemet köszönhetem! egy percre csupán a kést, egyetlen pillanatra, aztán visszaadom a kisablakon, egy pillanatra csupán. Felton úr, és megmarad a becsületed!

- Megölné magát! - kiáltotta Felton iszonyodva, és arról is megfélemedezett, hogy kiszabadítsa kezét az asszony kezéből - megölné magát!

- Most már tudja, uram - rebegte milady elhaló hangon; miközben aléltan a földre omlott -, most már tudja a titkomat! Tudja egészen! Most már végem van, édes istenem!

Felton csak állt, tétován, mozdulatlanul.

- Még nem hisz egészen - gondolta milady -, nem játszottam elég jól.

Valaki közeledett a folyosón; milady megismerte Winter lord lépteit, de megismerte Felton is, és közelebb húzódott az ajtóhoz.

Milady talpra szökkent.

- Pszt! egy szót se - mondta nyomatékosan -, egy szót se arról, amit beszéltem, különben végem, és erről kegyed...

A lépések egyre közeledtek; erre elhallgatott, nehogy meghallják szavait, és reszketve, rémülten tapasztotta szép kezét Felton ajkára: Felton gyengéden elhárította miladyt, aki lerogyott az egyik kerevetre.

Winter lord tovább ment; hallották távozó lépteit hangját.

Felton holtsápadtra válva, feszülten figyelt még néhány pillanatig, majd amikor teljesen elhalt a nesz, felsóhajtott, mint aki álmából ébred, és kirohant a szobából.

- Ah! - szólt milady, és hallgatta, mint távolodik csizmájának kopogása éppen az ellenkező irányban, mint amerre Winter lord távozott. - Most már nem szabadulsz!

De aztán elkomorult az arca.

- Ha csak egy szót is szól a lordnak, végem - mondta magában -, mert az jól tudja, hogy nem ölöm meg magam; Felton szeme láttára kezembe nyomja majd a kést, a fiatalember pedig rájön, hogy csak megjátszottam a kétségbeesést.

A tükör elé állt, és belenézett: még sohasem volt ilyen szép.

- Hát igen! - mondta elmosolyodva. - Csakhogy ő nem fog beszélni.

Este Winter lord is végignézte vacsoráját.

- Uram - mondta neki milady -, vajon az is büntetésemhez tartozik, hogy jelenlétét el kell viselnem? Enyhítené gyötrelmeimet, ha megkímélne látogatásaitól.

- Ejnye-ejnye, kedves sógorasszony! - felelte Winter -, hogy lehet ily kegyetlen hozzám ez a bűbajos picis száj, mely csak nemrégiben közölte velem áradozva, hogy egyes-egyedül azért érkezett Angliába, mert kedvére akar látni! Vagy nem kegyed mondta, hogy annyira nélkülözte élvezetes társaságomat, hogy mindent vállalt a kedvemért; tengeribetegséget, rabságot, vihart! Hát tessék, itt az alkalom! De ma egyéb célja is van látogatásomnak.

Milady megremegett; azt hitte, Felton beszélt a lorddal; életében már tengernyi vad érzelem csapott össze a szívében, de talán még így nem dobogtatta meg soha semmi.

Egy székre ült, Winter lord megfogott egy karosszéket, milady mellé húzta, ő is helyet foglalt, papirost vett ki a zsebéből, és lassan szétnyitotta.

- Az útlevelét akarom megmutatni kegyednek - kezdte -, magam fogalmaztam, ez lesz a kegyed iktatószáma abban az életben, melyet további éveire engedélyezek.

Elfordította miladyról a tekintetét, a papirosra pillantott, és ezt olvasta:

Rendeltetési hely... A helység nevét üresen hagytam - szúrta közbe -, ha erre nézve valami óhaja van közölje: minden óhaja teljesül, bárhová kívánczik is Londontól ezer mérföldnyire. Tehát folytatom.

- Rendeltetési hely ... Nevezett Charlotte Backson, akit a francia királyi bíróság megbélyegzett, de büntetésének letelte után szabadon bocsátott, vezettség ...be; hol is tartózkodni köteles, s onnan három mérföldnél messzebb nem távozhatik. Szökési kísérlet esetén halállal büntetettik. Szállás és egyéb ellátás fejében napi öt shillingben részesül.

- Ez a parancs nem rám vonatkozik - mondta milady hidegen -, nem az én nevemre szól.

- Ugyan! hát van neve kegyednek?

- Igen, uraságod bátyjának nevét viselem.

- Tévedni méltóztatik; bátyám csupán második férje kegyednek, s még az első is él. Közölje nevét, és máris beírom a Charlotte Backson név helyébe. Nos?... nem akarja?... hallgat? Rendben van! akkor hát Charlotte Backson néven kerül a rabok jegyzékére.

Milady néma volt, ezúttal azonban nem színészkedett: a rémület némította el; azt hitte, nyomban végre is hajtják a parancsot. Arra gondolt, hogy Winter lord korábban indítja útnak; azt hitte, már este hajóra kísérik. Mindennek vége hát, vélte egy pillanatig, ám hirtelen észrevette, hogy a parancson nincs aláírás.

Úgy megörült ennek a felfedezésnek, hogy nem bírta leplezni örömét.

- No, persze - mondta Winter lord, amikor arcáról leolvasta gondolatát -, látom, az aláírást keresi, és azt mondja; még van remény, még nem írták alá az ítéletet; csak azért mutogatják, hogy megrémítsenek. Tévedni tetszik; holnap elküldjük Buckingham lordnak ezt az iratot, holnapután aláírva, lepecsételve visszakapjuk, és újabb huszonnégy óra múlva folyamatba tesszük végrehajtását, erről én kezeskedem. Isten áldja, asszonyom, csak ennyit akartam mondani.

- Én pedig csak annyit, uram, hogy ez a hatalmaskodás, ez a kitalált névre szóló száműzetés szégyen és gyalázat!

- Jobb volna hát, ha saját nevén kötnék fel, milady? Nem tudja tán, hogy az angol törvény könyörtelenül bünteti a házasságszédelgést? Beszéljen világosan! nem félttem én sem a bátyám nevét, sem a sajátomat, vállalom, ha kell, a nyilvános törvényszéki per skandalumát is, csakhogy kegyedtől egyszer s mindenkorra megszabaduljak.

Milady nem felelt, de sápadtra vált, akár a halott.

- Hm! amint látom, jobban tetszik a külföldi út. Pompás, asszonyom; nagyon jól mondják az öregek: lásson világot a fiatalság. Jól van, igaza van: mégiscsak szép az élet. Ezért sem szeretném, ha megfosztana tőle kegyed. Most már csupán az öt shilling dolgában kell megegyeznünk; no igen, jól tudom én, egy kissé szűkmarkú vagyok, de csak azért, mert nem szeretném, ha megvesztegetné őreit. A szépsége még így is megmarad, lesz mivel levenni őket a lábukról. Vesse hát latba nyugodtan; bár Feltonnal kudarcot vallott, azért ne veszítse el a kedvét, kísérletezzen csak tovább.

- Tehát Felton nem szólt neki - gondolta magában milady -, akkor még van remény.

- Most pedig a viszontlátásra, asszonyom. Holnap megint eljövök, és jelentem, hogy megbízottam útnak indult.

Winter lord felkelt, gúnyosan üdvözölte miladyt és távozott.

Milady fellélegzett; még négy napja van; négy nap bőven elég, ezalatt végképpen leveszi lábáról Feltont.

Ám egy szörnyű gondolat rohanta meg: talán éppen Feltonnal küldi Winter lord Buckinghamhez alá íratni a parancsot, és akkor Felton kisiklik a kezéből. Márpedig Felton fejét csupán akkor csavarhatja el, ha az egy pillanatra sem szakad ki bűvköréből.

De mégiscsak bizakodást merített valamiből: Felton egy szót sem beszélt a lordnak.

Milady nem szerette volna, ha azt hiszik, hogy hatott rá Winter lord fenyegetése, ezért asztalhoz ült és evett.

Azután, akárcsak tegnap este, letérdepelt és fennhangon imádkozott. A katona, akárcsak tegnap este, ma is megállt az ajtajában és hallgatózott.

Az asszony nemsokára könnyedebb lépteket hallott, mint az őrszem léptei; a folyosó vége felől közeledtek, s ajtajához érve elnémultak.

- Ez ő - mondta magában.

Újból felcsendült ajkán a szent ének, mely tegnap este úgy felkorbácsolta Felton érzelmeit.

De hiába zengett átható, telt, édes hangja szívettépőbben, dallamosabban, mint bármikor, az ajtó zárva maradt. Milady lopva a kukucsáló felé pillantott, és jóllehet felismerni vélte a sűrű rács mögött a fiatalember parázsló tekintetét - maga sem tudta, csakugyan lát-e valamit, vagy csak a szeme káprázik -, ezúttal a férfi erőt vett magán, és nem lépett be a szobába.

De néhány pillanattal azután, hogy dalát befejezte, mintha mély sóhajtást hallott volna, majd ismét felhangzott az ismert léptek kopogása, de most már távolodóban, lassan és mintegy vonakodva.

A FOGOLY NEGYEDIK NAPJA

Amikor Felton másnap belépett a szobába, milady egy széken állt; valami kötélfélet tartott a kezében; a kötelet csíkokra tépett batiszt zsebkendőkből fonta és bogozta össze; amikor Felton kinyitotta az ajtót, könnyedén a földre ugrott a székről, és megpróbálta a háta mögé dugni a maga fonta kötelet.

A fiatalember a szokottnál is sápadtabb volt; álmatlanságtól kivörösödött szeme arra vallott, hogy lázban forgolódva töltötte az éjszakát.

De arcáról oly rideg szigor sugárzott, mint soha eddig.

Lassan miladyhez lépdelt, aki közben leült a székre; megfogta a halált hozó fonadékot, melynek egyik végét - talán figyelmetlenségből, talán szándékosan - az asszony nem rejtette el egészen, és hidegen ezt kérdezte:

- Mi ez, asszonyom?

- Ez? semmi - felelte milady mosolyogva, s mosolyában olyan fájdalmas vonás jelent meg, melynek egyedül ő tudta a titkát -, a fogoly halálos ellensége az unalom: unatkozom, s megfontam ezt a kötelet, hogy az időt agyonüssöm.

Felton a falra nézett, amelyiknél milady az imént állt, most pedig ült a széken, s a feje fölött aranyozott kampót vett észre, melyet valószínűleg azért erősítettek oda, hogy ruhaneműt vagy fegyvert akasszanak rá.

Megremegett, s az asszony látta, hogy megremeg, mert jóllehet lesütötte a szemét, figyelmét semmi nem kerülte el.

- És mit csinált az előbb ezen a széken? - kérdezte a férfi.

- Mi gondja rá? - kérdezte vissza milady.

- Tudni akarom - válaszolta Felton.

- Ne faggasson - felelt a fogoly -, jól tudja, hogy mi, igaz keresztények nem hazudhatunk.

- Nos, megmondom én, mit csinált, azaz mire készült - mondta Felton. - Valóra akarta váltani a végzetes tervet, melyet elméjében forgat, de jusson eszébe, asszonyom, hogy isten nemcsak a hazugságot, hanem az öngyilkosságot is tiltja, sőt még szigorúbban.

- Amikor isten látja, hogy teremtményét igazságtalanul üldözik, és nincs más választása, mint az öngyilkosság vagy a gyalázat - felelte milady mélységes meggyőződéssel - higgye meg, uram, isten megbocsátja az öngyilkosságot, mert ilyenkor az öngyilkosság vértanúhalál.

- Asszonyom, kegyed többet is meg kevesebbet is mond a kelleténél, az istenre kérem, beszéljen világosabban.

- Beszéljek, ugye? Mondjam el balsorsomat? Úgyis ráfogja, hogy dajkamese. Mondjam el terveimet? Hogy nyomban elárulja üldözőimnek? Azt nem, uram; ugyan mit számít kegyednek, hogy él-e vagy meghal egy szerencsétlen halálraítélt! Kegyed csupán a testemért felel, ugyebár? Ha egy hullát mutat nekik, s ők felismerik, hogy én vagyok, akkor már megtette kötelességét, sőt kétszeres jutalmat is kap, úgylehet.

- Én, asszonyom, én! - kiáltotta Felton. - Hát azt hiszi, hogy vérdíjat várok kegyedért! Nem, ezt kegyed maga sem hiheti.

- Hagyjuk ezt, Felton, hagyjuk - mondta milady nekitüzesedve -, hisz mi más a katona célja, mint az előrejutás? - Uraságod most hadnagy, ugyebár? Nos, ha koporsómat kíséri, kapitány lehet.

- De mit vétettem én kegyed ellen - mondta megrendülve Felton -, hogy ezzel a váddal illet Isten s az emberek előtt? Még egy-két nap, s kegyed eltávozik innét, asszonyom, mások kezébe adják életét, s akkor - tette hozzá sóhajtva -, akkor azt teszi vele, amit akar.

- Úgy! - kiáltotta milady, mintha nem bírná féken tartani szent felháborodását. - A kegyes férfiú, az igaz férfiú tehát csupán egyet akar: ne vádolják, ne háborgassák a halálomért!

- Az a kötelességem, asszonyom, hogy vigyázzak az életére, és én vigyázok is.

- Hát nem látja, milyen feladatot bízta kegyedre? Embertelen az már akkor is, ha bűnös vagyok; ám hogy nevezi kegyed, hogy nevezi majd az Isten, ha ártatlan vagyok!

- Katona vagyok, asszonyom; amit parancsolnak, teljesítem.

- Azt hiszi hát, hogy Isten különválasztja a vak hóhért s a bűnös bírót az utolsó ítéleten? Hogy a testem elpusztítsam, azt nem nézi el, de lelkem gyilkosának a parancsát lesi!

- Ismétlem, asszonyom - folytatta megrendülve Felton -, nem fenyegeti semmi veszély, és Winter lordért éppúgy kezeskedem, akár önmagamért.

- Örült! - kiáltotta milady. - Szegény örült! Másokért vállal kezességet, amikor a bölcsek bölcsei, a kiválasztottak önmagukról sem kezeskednek! Ez meg az erősebbhez, a szerencsésebbhez pártol, hogy porba sújtsa a gyengébbet, a boldogtalant!

- Hiába, asszonyom, hiába - mormogta Felton, mert szíve legmélyén érezte, hogy milady érvelése célba talál -, amíg az én foglyom, nem szabadul ki; amíg él, megvédem életét.

- Igen! - kiáltotta milady. - De én hogy védem meg azt, ami drágább az életemnél, Felton, hogy védem meg a becsületemet! Én pedig magát teszem felelőssé szégyenemért és gyalázatomért Isten és az emberek előtt.

Bármily érzéketlen volt is Felton, vagy bármennyire igyekezett is annak látszani, ezúttal hiába hadakozott a fölébe kerekedő titokzatos hatalommal; itt állott előtte ez a bűbajos, hófehér női alak, ez a sugárzó látomás; hol zokogott, hol fenyegetőzött, hol vergődésével, hol szépségével ígérte - túl nagy próbatétel volt ez szegény, rajongó lelkének, túl nagy teher eszének, melyet rabláncra vertek az esztelen hit ábrándképei; túl nagy teher volt a szívének, melyet éppúgy marcangoltak az isteni szeretet lángjai, mint az emberek sorvasztó gyűlölete.

Milady észrevette vergődését, ösztönösen megérezte, hogy az összeütköző szenvedélyek heve parázsként izzik az ifjú rajongó ereiben, s mint az ügyes hadvezér, amikor győztes csatakiáltással a meghátráló ellenségre ront, felállt helyéről, s mint valami gyönyörű pogány papnő, mint valami ihletett keresztény szűz, megindult a férfi felé: karját kitárta, nyaka csupasz volt, haja zilált, fél kezével szemérmesen keblére vonta ruháját, szemében megint fellobbant az a láng, amelyik egyszer már annyira felkavarta a puritán ifjú érzéseit; és különben oly lágy hangján, mely alkalomadtán oly rémületesre vált, vadul zengte:

*Vesd oda a mártírt Bálnak,
Vértanút az oroszlánnak.
Nyiss forrást a hóhér-szívben,
A mélységből kérlek, Isten...*

Feltont megbabonázta a furcsa szózat; mintha gyökeret vert volna lába.

- Kicsoda kegyed, kicsoda? - kiáltotta összekulcsolva kezét -, Isten küldötte vagy a sátán szolgája; angyal vagy ördög; Éloá vagy Astarte?

- Hát nem ismeresz, Felton? Nem vagyok én sem angyal, sem ördög; a föld leánya vagyok, testvéred az Úrban, ez vagyok.

- Igen, igen! - szólt Felton. - Ha eddig kételkedtem is, most már hiszek.

- Hiszel, de azért kezére jársz annak a sátánfajzatnak, aki most Winter lord nevére hallgat! Hiszel, de azért ellenségeim kezén hagysz! Szolgáod Anglia ellenségét, az Isten ellenségét! Hiszel, de azért annak kezére adsz, akinek hitetlensége és kicsapongása az egész világot beszennyezi; arról a gyalázatos Szardanapálról beszélek, akit a vakok Buckingham hercegnek, a hívők Antikrisztusnak szólítanak.

- Hogy én kegyedet Buckingham kezére adom! Én! Asszonyom, miket beszél?

- Szemük van a látásra - kiáltotta milady -, de nem látnak; fülük a hallásra, de nem hallanak.

- Igen - mondta Felton, és végigsimította verejtékes homlokát, mintha gyökerestül szakítaná ki elméjéből a kételkedést -, igen, megismerem, ez a hang beszél hozzám álmaimban; igen, megismerem, ez az angyal jelenik meg előttem éjjelente, ez harsogja tele álmatlanul hánykolódó lelkemet: „Sújts le rá, mentsd meg Angliát, mentsd meg önmagadat, hogy el ne érjen a halál, míg le nem veted a gonoszt!” Beszéljen hát! - kiáltotta. - Beszéljen! most már értem!

Az öröm szikrája csapott fel milady szemében, villámgyorsan, mint a gondolat.

Bármily röpké volt is e gyilkos villanás, Felton észrevette, és úgy megremegett, mintha az asszony szívének feneketlen örvényére hullott volna fény.

Hirtelen eszébe jutottak Winter lord intő szavai, eszébe jutott milady érkezése, első csábító kísérletei; fejét lehorgasztva meghátrált, de egyre csak nézte az asszonyt; úgy lenyűgözte e rendkívüli jelenség, hogy tekintetét nem bírta eltérni tekintetétől.

Nem vallott volna rá miladyre, ha nem ismeri fel e tétovázás értelmét. Érzelmei csupán látszólag ragadták el, hidegvére, szenvtelensége egyetlen percre sem hagyta cserben. Nem várta meg Felton válaszát, nem vállalta, hogy tovább folytassa a feszült eszmecsere, amely már-már amúgy is alig volt elviselhető, hanem fáradtan lecsüggesztette karját, mintha asszonyi gyengesége felülkerekedne rajongó lelkesedésén.

- Ó, nem, nem - mondta -, nem leszek Judit, aki ettől a Holofernestől megszabadítja Bethuliát.³² Az örökkévaló pallosa túl súlyos az én kezemnek. Hadd meneküljek halálba a gyalázat elől, hadd meneküljek a vértanúságba. Ha bűnös volnék, szabadulásomért könyörögnék; pogány volnék, bosszúért. De én csak egyet szeretnék: a halált. Térden állva esengek: hagyjon meghalni, végső lehettem is áldás lesz szabadítóm fejére.

Az édes, könyörgő hang, a félénk, szomorú pillantás közelebb csalogatta Feltont. A boszorkány észrevétlenül újra magára öltötte bűvös mezét, melyet kénye-kedvére vett fel és dobott le; magára öltötte a szépséget, a báj, a könnyes arcot és főként a legpusztítóbb gyönyör, a misztikus gyönyör leküzdhetetlen varázserejét.

---

³² Bibliai történet: Judit a hatalmas Holofernest lefejezte sátrában, s így megszabadította a szorongatott zsidóságot.

- Jaj nekem! - mondta Felton. - Én csupán egyet tehetek; sajnálhatom, ha bebizonyítja, hogy ellenségeinek áldozata! Pedig Winter lord kegyedet szörnyű vádakkal illeti. Kegyed keresztény, és testvérem szent hitünkben, én eddig az életben másra sem akadtam, mint árulókra, istentagadókra; én eddig csupán jótevőmet szerettem, de most úgy érzem, valami úgy vonz kegyed felé. Azonban, asszonyom, kegyed, aki valójában oly gyönyörű, látszatra oly makulátlan, mégiscsak nagy bűnöket követhetett el, ha Winter lord így üldözi!

- Szemük van a látásra - ismételte milady, és kimondhatatlan szenvedés csengett szavában -, de nem látnak; fülük a hallásra, de nem hallanak.

- Hát akkor beszéljen - kiáltotta az ifjú tiszt -, beszéljen!

- Feltárjam szégyenemet! - kiáltotta milady, és szemérmes pír lepte meg arcát -, mert ami bűn az egyiknek, nemegyszer szégyen a másiknak. - Asszony létemre feltárjam szégyenemet egy férfi fülének! Jaj! - folytatta szemérmesen, kezébe temetve bájos arcát - nem, soha! soha!

- Hisz a testvére vagyok! - biztatta Felton.

Milady hosszan nézett rá; az ifjú tiszt azt hitte, kételkedik benne, holott csupán figyelte, és inkább rá akarta kényszeríteni akaratát.

Felton összekulcsolta kezét, és most már ő könyörgött.

- Hát jó - mondta milady -, megbízom testvérem szavában; beszélni fogok.

E pillanatban felhangzottak Winter lord léptei, ezúttal azonban milady félelmes rokona nem érte be annyival, hogy mindössze elsétáljon az ajtó előtt, mint tegnap este, hanem megállt, néhány szót váltott az őrszemmel, azután feltárult az ajtó, s a báró belépett.

A kurta szóváltás alatt Felton gyorsan hátrált, s amikor Winter lord megjelent, már nem volt a fogoly közelében.

A báró lassan közeledett, s az asszonytól az ifjú tisztre fordította pillantását.

- Elég régóta vagy itt, John fiam - szólalt meg. - Csak nem gáztetteit mesélte ez a némbér? Mert ahhoz valóban kell egy kis idő.

Felton összerezzent, és milady megérezte, hogy sorsa megpecsételődött, ha nem segít az ifjú puritánnak, akinek kicsúszott lába alól a talaj.

- Úgy látom, attól fél, hogy foglya megszökik! - mondta Winter lordnak. - Hát kérdezze csak meg derék porkolábját, milyen kegyet kértem tőle éppen az imént.

- Kegyet kért - ismételte a báró gyanakodva.

- Úgy van, milord - szólt megzavarodva a fiatalember.

- Ugyan miféle kegyet? - kérdezte Winter lord.

- Egy kést; azt mondta, egy szempillantás múlva visszaadja a kémlelő ablakon - válaszolta Felton.

- Talán elbújt valaki idebent, és le akarja döfni, bájos hölgyemény? - kérdezte gúnyosan, megvető hangon a lord.

- Én vagyok az - felelte milady.

- Megmondtam, asszonyom, választhat Amerika és Tyburn között - folytatta Winter lord. - Én Tyburnt ajánlanám: a kötél megbízhatóbb, mint a kés, nekem elhiheti.

Felton elsápadt, és előbbre lépett; eszébe jutott milady kezében a kötél, amikor az imént betoppant hozzá.

- Igaza van, uram - felelt az asszony a lordnak -, már gondoltam rá. - És halkán hozzátette: - És még gondolok is.

Felton úgy érezte, csontja velejéig hatol a rémület, valószínűleg Winter lord is észrevette, hogy megborzongott.

- Vigyázz, fiam John - mondta neki -, vigyázz, barátom, megbíztam benned, légy résen! Jókor figyelmeztettelek! Föl a fejjel, John; három nap múlva már túladunk ezen a némbereken, s ahová ezután kerül, ott már nem árthat senkinek.

- Ugye hallod, uram - csattant fel milady hangja. A báró azt hitte, az Istent szólítja, de Felton megértette, hogy neki szólt.

Felton lehorgasztotta fejét, és gondolataiba merült. A báró a tisztbe karolt, és visszafordulva mindaddig a miladyt figyelte, amíg ki nem jutottak a szobából.

- Hát igen - szólt az asszony, amikor az ajtó bezárult -, nagy út áll még előttem. Valami ismeretlen bölcsesség nyomja el Winter szokásos ostobaságát; lám, ez a bosszúvágy: hogy átformálja az embert! Felton pedig ingadozik. Eh! milyen más ez a férfi, mint az az átkozott D'Artagnan. A puritán a szűzlányért rajong, és közben imára kulcsolja a kezét. A testőr az asszonyt szereti, s mindjárt a derekára is fonja a karját.

És milady türelmetlenül várakozott, mert bizonyosra vette, hogy mielőtt elmúlik a nap, viszontlátja Felton. Végre, egy órával az iménti események után halk beszédet hallott az ajtó előtt, majd hamarosan kinyílt az ajtó, és megpillantotta a tisztet.

A fiatalember besietett a szobába, nyitva hagyta maga után az ajtót, és intett miladynek, hogy hallgasson; arcvonásai lelkitusára vallottak.

- Mit akar? - kérdezte az asszony.

- Figyeljen rám - válaszolta Felton halkán -, elküldtem az őrszemet, ne tudják meg, hogy itt vagyok: beszédem van kegyeddel, nem szeretném; ha meghallanák. A báró szörnyű dolgokat közölt velem.

Milady úgy mosolygott, mint az áldozat, aki megadja magát a sorsnak, és megrázta fejét.

- Vagy maga a sátán kegyed - folytatta Felton -, vagy a báró, aki atyám és jótevőm, szörnyeteg. Kegyedet négy napja ismerem, öt két éve szeretem, tétovázhatom hát kettőjük között. Ne rémüljön meg attól, amit mondok: bizonyosságot akarok. Ma éjszaka éjfél után felkeresem, meggyőzhet igazáról.

- Nem, testvérem; nem, Felton - mondta milady -, túl nagy áldozat ez; érzem, hogy terhére van. Nem, nekem végem, ne rohanjon vesztébe velem együtt. Halálom ékebben szól majd, mint életem; holttestem némasága jobban meggyőzi majd, mint egy rab asszony, szavai.

- Hallgasson, asszonyom! - kiáltotta Felton. - Ne beszéljen így; azért jöttem, hogy becsületszavát vegyem, hogy megeskessem mindarra, ami szent kegyednek: nem emel kezét önmagára.

- Semmit sem ígérhetek - szólt milady -, az esküt nálam senki nem tiszteli, jobban, s bármit ígérnék is, meg kellene tartanom.

- Legalább addig várjon hát - mondta Felton - amíg visszajövök. Ha akkor is megmarad elhatározásánál, nem bánom! tegyen tetszése szerint: magam adom kezébe a fegyvert amelyet kért.

- Jól van! - szólt milady. - Megvárom.

- Esküdjön meg.

- Esküszöm istenünkre. Jól van?

- Jól - mondta Felton -, viszontlátásra ma éjszaka!

Kirohant a szobából, becsukta az ajtót, s odakinn várakozott, felmarkolva az őrszem lándzsáját, mintha ő vette volna át az őrhelyet.

Amint a katona visszatért, Felton visszaadta neki a fegyvert.

Milady a kémlelőnyíláshoz lépett, és látta; hogy a fiatalember rajongva, szinte eszelősen keresztet vet, és örömtől mámorosan távozik a folyosón.

Ő pedig elfoglalta iménti helyét; vad mosoly jelent meg ajkán, és káromolva ismételte isten félelmes nevét, melyre annyiszor esküdött, anélkül hogy valaha is ismerte volna.

- Az én istenem - mondta magában. - Tébolyult rajongó! az én istenem magam vagyok, meg az, aki bosszúmat segíti.

A FOGOLY ÖTÖDIK NAPJA

Ha nem is teljesen, milady mégiscsak diadalmaskodott és a siker új erőt adott neki.

Eddig könnyen aratta győzelmeit; a férfinép, akit az udvar léha világa nevelt, gyorsan törbe esett, és örömet engedett a csábításnak; milady szépsége könnyűszerrel leküzdötte a test ellenállását, ügyessége pedig sorra döntögette a lélek akadályait.

Most azonban egy vad, ádáz természettel kellett megküzdenie, akit érzéketlenné edzett az önmegtartóztatás; az ima és a vezeklés páncélja megvédte Feltont; akármilyen csábítás nem hatott reá. Lázás fejében oly roppant terveket forgatott, oly vad elképzeléseket, hogy nem fogott rajta a testi szerelem, a futó fellobbanás, mely a tétlenség gyümölcse, s a feslett élet öntözgeti. Milady tehát színlelt erényével ütött hatalmas rést egy olyan férfi nézeteinek várfalán, aki iszonyodva és elfogultan közeledett hozzá; szépsége pedig rabul ejtette egy szűzi, tiszta férfi szívét és érzékeit. Mindedig maga sem ismerte eléggé képességeit, de most már világosabban látott; felnyitotta szemét ez az erőpróba; a természet és a vallás olyan nehéz feladatot bízott rá, oly nehéz kísérletet, amilyennel eddig soha nem találkozott.

Pedig hányszor adta fel ezen az estén a reményt, hányszor hitte már, hogy elveszett! Istenhez, mint tudjuk, nem fohászkodhatott, de annál jobban hitt a gonoszság szellemében, mely korlátlan hatalommal kormányozza az emberi élet minden mozzanatát, s amelynek, mint az arab mesében, a gránátalmafa magja is elég, hogy egy egész elpusztult világot újjáteremtsen.

Milady biztosra vette, hogy viszontlátja Feltont, s ezért ki is dolgozta másnapi haditervét. Jól tudta, hogy már csak két napja van; ha egyszer Buckingham aláírta a parancsot (s annál is könnyebben aláírja, mert költött névre szól, tehát azt sem tudja, ki az a nő), szóval ha Buckingham aláírta a parancsot, akkor a báró nyomban hajóra kísérteti, és azt is jól tudta, hogy az a nő, akit számkivetésre ítélnék, már csak sokkal gyengébb fegyvereket állíthat az asszonyi csábítás szolgálatába, mint az állítólagos erényes hölgyek, akikre a társaság napfénye ragyog, akiknek hírnevét világgá kürtöli a divat, s az előkelő élet bűvös ragyogásának aranyfényét élvezik. Akit nyomorult és megalázó sínylődésre ítélték, az még lehet szép, de hatalmat már csak kínos-keservesen szerezhet. Mint minden valamirevaló ember, milady is tudta, milyen környezetet kíván természete, mit kívánnak képességei. Iszonyodott a szegénységtől; a nyomor harmadára apasztotta lehetőségeit. Milady csak királynők között lehetett királynő, uralma a jóllakott gög gyönyörére szomjúhozott. Úgy érezte, alantas személyeknek parancsolni inkább megaláztatás, mint gyönyörűség.

Száműzetése természetesen nem tarthat örökké, ebben egy pillanatig sem kételkedett; de mégis meddig tarthat? Aki olyan tevékeny és nagyratörő, mint milady, gyásznapot lát minden napban, amikor pályafutása nem fölfelé emelkedik; hát még azt az időt minek érzi, amikor éppen lefelé süllyed! Ha elveszteget egy, két, három évet, az örökkévalóságot vesztegeti el; mire visszatér, D'Artagnan diadalt arat, éli világát, és a királyné jóvoltából barátaival együtt élvezi szolgálatai jól megérdemelt jutalmát; akit olyan fából faragtak, mint miladyt, az nem egykönnyen barátkozik meg ilyen gyötrő gondolatokkal. Szenvedélyeinek vihara egyébiránt csak fokozta erejét, s ha teste csupán egy pillanatra is magára ölthette volna lelke méreteit, leomlottak volna körülötte a börtönfalak.

Valami mindezekén túl is aggasztotta: a bíboros. Mit gondolhat, mit szólhat a bizalmatlan, nyugtalan, gyanakvó hercegérsek, hogy oly rég nem hallotta hírét; mit gondolhat Richelieu, aki nem csupán egyetlen támasza, egyetlen pártfogója a jelenben, hanem eljövendő boldogulásának és bosszúterveinek legfőbb eszköze is? Az asszony jól ismerte Richelieu-t,

tudta, hogy ha kudarccal tér haza, hiába emlegeti a börtönt, hiába panaszkodik megkínzása miatt, a bíboros higgadtan és gúnyosan válaszol, mint afféle hitetlen, aki erejének és lángelméjének tudatából meríti hatalmát: „Miért hagyta, hogy elfogják!”

Milady minden erejét megfeszítette, és lelke legmélyén Felton nevét hajtogatta. Ez volt az egyetlen reménysugár, mely elhatolt hozzá, a kárhozat mélységeibe, s mint a kígyó, ha felgöngyöli, majd ismét kitarja teste gyűrűit, hogy újra meg újra megbizonyosodjon erejéről, ő is már jó előre át- meg átfonta Feltont kifogyhatatlan képzelete ezer bogával.

Közben pedig telt-múlt az idő, a futó órák mintha egyre-másra keltegették volna az alvó harangokat; érc-nyelvük minden ütése szíven találta a fogoly asszonyt. Kilenc órakor szokása szerint felkereste Winter lord, megszemlélte az ablakot meg a rácsot, végigfürkészte a padlót s a falat, megvizsgálta a kandallót és az ajtót, de a hosszúra nyúló és aprólékos ellenőrzés alatt egy szót sem szólt miladyhez, és az sem őhozzá.

Bizonyára mindketten jól tudták, hogy túlságosan is komolyra fordult a helyzet: nem érdemes az időt üres szavakkal, hatástalan fenyegetődzéssel tékozolni.

- Hát igen - szólította meg távozóban a báró -, ma éjszaka sem menekülhet!

Tíz órakor Felton új őrszemet állított; milady ráismert lépéseire. Úgy olvasott a fiatalember lelkében, mint a szerelmes asszony a szerelmes férfiában, pedig nemcsak utálta, hanem meg is vetette ezt a gyenge jellemet, ezt a rajongót.

Még nem volt itt az idő, Felton nem lépett be hozzá. Két óra múlva, amikor éppen éjfél ütött az óra, ismét felváltották az őrszemet.

Megbeszélésük éjfélre szólt; e perctől fogva milady türelmetlenül várakozott.

Az új őrszem fel s alá sétálgatott a folyosón.

Tíz perc múlva Felton is megérkezett.

Milady feszülten figyelt.

- Ide figyelj - mondta az őrszemnek a fiatalember -, semmi áron el ne mozdulj az ajtó elől, mert tudod, hogy a múlt éjszaka a milord megfenyített egy katonát, aki egy pillanatra elhagyta őrhelyét, pedig arra a rövid időre magam örködtem helyette.

- Tudom - szólt a katona.

- Tehát azt ajánlom, tartsd jól nyitva a szemed. Én - fűzte hozzá - benézek ide egy pillanatra, még egyszer ellenőrzöm a szobát, mert félok, hogy végzetes lépésre készül ez a nő, s azt a parancsot kaptam, hogy ügyeljek rá gondosan.

- Hazudik a zord puritán - suttogta milady -, ezt már szeretem!

A katona nem szólt semmit, csak elmosolyodott.

- Teringettét, hadnagy uram - szólalt meg aztán mégis -, nem is lehet olyan rossz ez a parancs, főleg ha milord felhatalmazta, hogy a hölgy ágyába is betekintsen.

Felton elpirult; más körülmények között sárga földig lehordta volna a katonát a bizalmaskodásért, de most túlságosan is furdalta a lelkiismeret, ezért semmit sem szólt.

- Ha hívlak - mondta rövid szünet után -, gyere be; ha pedig valaki jönne, jelentsd.

- Igenis, hadnagy úr - szólt a katona.

Felton belépett miladyhez. Milady felállt.

- Hát itt van? - kérdezte.

- Megígértem, hogy eljövök - mondta Felton -, el is jöttem.

- Mást is ígért.

- Mást? Jaj Istenem! - szólt a fiatalember, és bármint uralkodott is magán, érezte, hogy remeg a térde és veríték gyöngyözik homlokán.

- Azt ígérte, hogy elhozza a kést, és nálam hagyja beszélgetésünk után.

- Szót se erről, asszonyom - mondta Felton -, nem ismerek olyan helyzetet, olyan szörnyűséget, amely miatt bárki is elvesse életét, a teremő adományát. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy nem lehetek bűntársa ebben a vétkes elhatározásban.

- Úgy! Arra a meggyőződésre jutott! - szólt az asszony, és megvetően elmosolyodott, majd visszaült a karosszékbe. - Hát én más meggyőződésre jutottam!

- Mire?

- Hogy semmi beszédem olyan emberrel, aki nem tartja meg a szavát.

- Ó, Istenem! - suttogta Felton.

- Távozzhat, uram - mondta milady -, úgysem beszélek.

- Itt van a kés! - szólt Felton, és előhúzta zsebéből a gyilkos szerszámot, melyet ígérete szerint magával hozott, de nem szánta rá magát, hogy átadja a fogolynak.

- Mutassa - mondta milady.

- Mit akar vele?

- Becsületszavamra tüstént visszaadom: aztán az asztalra teheti, és úgy ülhet, hogy ne érjem el.

Felton átnyújtotta miladynek a tört, az asszony figyelmesen megvizsgálta az élet, és tenyerén kipróbálta a hegyét.

- Jól van - mondta azután, és visszaadta az ifjú tisztnek a kést -, erős, remek acél; Felton, kegyed igaz barátom.

Felton elvette tőle, s az asztalra helyezte, úgy, ahogyan megállapodott a foglyával. Milady követte szemével, és elégedetten bólintott.

- Most pedig - szólalt meg -, figyeljen.

Fölösleges felszólítás volt; az ifjú tiszt ott állt előtte, és leste minden szavát.

- Felton - kezdte milady, és szomorúan, ünnepélyesen csengett a hangja -, ha tulajdon húga, apjának leánya így szólna kegyedhez: „Sajnos, meglehetősen szép vagyok, máris tört vetettek ifjúságomnak, de én ellenálltam; körülvettek százféle cselszövással, aljas erőszakkal, de én ellenálltam, káromolták hitemet, káromolták az Istent, akit imádok, mivel Istenemhez és hitemhez folyamodtam segítségért, de ellenálltam, egyre-másra megaláztak, s amikor látták, hogy lelkemet el nem veszíthetik, eltökélték, hogy örök életemre bemocskolják testem, végül...”

Milady elhallgatott, és keserű mosoly játszadozott az ajkán.

- Végül - sürgette Felton -, végül?...

- Végül egy este elvégezték, hogy ha meg nem törhették, hát legalább megbénítják ellenállásomat; egy este altató mákonyt kevertek az ivóvizembe, alig fejeztem be vacsorámat, lassankint ismeretlen kábulatba süllyedtem. Mit sem gyanítottam ugyan, mégis homályos félelem környékezett meg, s megpróbáltam leküzdeni álmoságomat; felkeltem asztalomtól, hogy az ablakhoz rohanjak, segítségért kiáltsak, de lábam felmondta a szolgálatot; mintha fejemre szakadt volna a mennyezet, hogy halálra zúzzon; karom kitártam, beszélni akartam, de csupán értelmetlen hörgés hagyta el ajkamat; leküzdhetetlen kábulat kerített hatalmába, éreztem, hogy leroskadok, egy székbe kapaszkodtam, ám ez a támasz nem sok segítséget nyújtott bénuló karomnak; imádkozni akartam, de nem forgott a nyelvem: bizonyára nem látott meg, nem hallotta meg szavamat az Isten, és elterültem a padlón; halálnál is mélyebb álomba merültem.

Hogy mi történt, amíg aludtam és mennyi ideig voltam öntudatlan, arra nem emlékszem; csupán annyi rémlik, hogy egy fényűzően berendezett, kerek szobában tértem magamhoz, ahová csupán felülről, a mennyezet nyílásán keresztül hatolt be a napvilág. Egyébként úgy látszott, a szobába nincsen bejárás: afféle nagyúri börtönbe kerültem.

Hosszú időbe telt, amíg felismertem, hol is vagyok, és érzékeltem ezeket a részleteket; öntudatom szinte reménytelenül vergődött, hogy levesse magáról a sötét álom ólomsúlyait; volt valami ködös emlékem arról, hogy helyet változtatok, kocsirobogást hall a fülem, s egy szörnyű álom felemészt minden erőmet, mindez azonban oly sötéten, kuszán kavargott tudatomban, mintha nem is velem történe, hanem valaki mással, de azért mégiscsak velem, valami képtelen kettősségbe fonódva.

Egy ideig olyan furcsának találtam állapotomat, hogy azt hittem, csak álmodom. Tántorogva felkeltem, mellettem volt egy széken a ruhám; nem tudtam, mikor vetkőztem le, mikor kerültem ágyba. És most apránként minden megvilágosodott, mindent visszaidézett rémüldöző szeméremézetem: nem vagyok abban a házban, ahol lakom; a nap állásából ítélve, délután lehet már! Tegnap este aludtam el, tehát csaknem huszonnégy órán át tartott kábulatom. És mi történt e hosszú álom alatt!

Amily sebesen bírtam, felöltöztem. Elgémberedett tagjaim lassan mozogtak; az altató hatása még nem múlt el tökéletesen. A szobát különben asszonyi használatra rendezték be, s a legdivatosabb kurtizán sem kívánhatna olyasmit, amit meg ne találhatna ott: elég volt egyetlenegyszer végigpillantanom a berendezésen.

Nem kétséges, hogy a fényűző börtön más rabnőket is látott már előttem, de minél szebb volt a börtön, én annál jobban iszonyodtam - ugye megérti, Felton?

Börtönben voltam, igen, mert hiába igyekeztem kijutni. Gondosan végigtapogattam a falakat ajtó után, de mindenütt tömören, tompán hangzott a fal.

Hússzor is körbejárhattam a szobában valamiféle kijáratot keresve, de hiába; a fáradtságtól és iszonyattól összetörve egy karosszékbe omoltam.

Közben gyorsan leszállt az éj, s ez csak fokozta rémületem; azt sem tudtam, megmaradjak-e ott, ahol ülök; úgy éreztem, ismeretlen veszély környékez mindenfelől, és lecsap rám, mihelyt megmozdulok. Már egy napja nem ettem, de a félelem egészen elvette étvágyamat.

Kintről semmi nesz, hogy lemérhettem volna az idő múlását; annyit sejtettem csupán, hogy este hét vagy nyolc óra lehet; októberben jártunk, és már koromsötét éjszaka volt.

Hirtelen megremegtem: valahol ajtó csikordult; a mennyezet üvegezett nyílásában fényes gömb jelent meg, éles fényt vetítve szobámba; iszonyodva, vettem észre, hogy néhány lépésnyire egy férfi áll előttem.

Mintegy varázsütésre, két személyre terített asztal termett a szoba közepén, rajta a kész vacsora.

Ez a férfi üldözött két hosszú éven át, ez esküdött gyalázatomra, és mihelyt megszólalt, első szavából megértettem, hogy az elmúlt éjszaka végre is hajtotta aljas terveit.

- Gyalázatos! - sziszegte Felton.

- Százszor is gyalázatos! - kiáltotta milady, amikor látta, hogy csügg ajkán az ifjú tiszt, és mily kíváncsian figyel a furcsa történetet. - Ezerszer is gyalázatos! azt hitte: amiért álmomban diadalmaskodott rajtam, mindent elért, és kimondta a végső szót; átestem hát a nagy szégyenen, s ő eljött, remélve, hogy beletörődöm a bukásba; eljött, hogy pénzét kínálja fel szerelmemért.

Ami gögös megvetés, ami becsmérlő szó egy asszony lelkében megterem, mind a fejére zúdítottam; bizonyára megszokta már az efféle szidalmakat, mert összefonta karját, és nyugodtan, mosolyogva hallgatott, amikor pedig azt hitte, kifogytam a szóból, felém indult; én az asztalhoz ugrottam, kést ragadtam, és magam ellen fordítottam.

- Még egy lépés - mondtam neki -, és akkor halálom is a lelkén szárad, nem csupán gyalázatom!

Pillantásom, beszédem, egész mivoltom, minden mozdulatom, minden hangom, egész viselkedésem azt az őszinteséget sugározhatta, mely ékesen szól a legelfajzottabb lélekhez is, mert a férfi megállt.

- A halála! - szólalt meg. - Ugyan, ugyan! Csak nem hiszi, szép kedvesem, hogy épp most, veszítem el! Hisz még csupán egyetlenegyszer töltötte kedvemet. Ágyő, angyalom! megvárom, amíg jobb hangulatra derül, akkor ismét meglátogatom.

E szókra sípjába fűjt; a szobát megvilágító fényes gömb felemelkedett és tovatűnt; ismét sötétben maradtam. Máris megcsikordult a kinyíló, majd bezáruló ajtó, majd ismét aláereszkedett a tüzes gömb; egyedül voltam.

Iszonyatos perc! Ha eddig csak sejtettem balsorsomat, most a kétségbeejtő valóság állt előttem: annak a férfinak hatalmában vagyok, akit nem csupán utálok, de meg is vetek; olyan valakinek a kezében, aki mindenre kapható, és máris gyászos bizonyítékát szolgáltatva hatalmának.

- De ki volt ez a férfi? - kérdezte Felton.

- Egy széken ülve töltöttem az éjszakát, és minden neszre megremegtem, mert éjfél tájt kihunyott a lámpa fénye, s én ismét sötétben maradtam. Elmúlt az éjszaka, üldözőm azonban immár békén hagyott; kivilágosodott: az asztal eltűnt a szobából, csupán a kést szorongatta egyre a kezem.

Ez a kés volt minden reményem.

A fáradtság teljesen összetört; álmatlanságtól égett a szemem; egyetlen percet sem aludtam, nem mertem elaludni; a napfény valamelyest megnyugtatót, s az ágyamra vettem magam, a kést azonban, szabadulásom eszközét, megtartottam, és elrejtettem a párnám alá.

Amikor felébredtem, újból a terített asztalon akadt meg a szemem.

Most már hiába volt rémület és gyanakvás; mardosó éhség gyötört: negyvennyolc órája nem fogyasztottam ételt; megettem hát egy kis kenyeret meg néhány szem gyümölcsöt, majd eszembe jutott, hogy a mákonyt vízben itatták meg velem ezért hozzá sem nyúltam az

asztalon álló kancsóhoz, hanem egy márványfolyókánál töltöttem meg poharam; a folyóka pipereasztalom fölött volt beépítve a falba.

Elővigyázatosságom ellenére egy ideig mégiscsak szörnyű félelem martaléka voltam, ezúttal azonban indokolatlan volt aggodalmam; elmúlt az egész nap, ám semmi ijesztő tünet nem mutatkozott rajtam.

Óvatosságból kiöntöttem a kancsóból a víz felét, hogy ne vegyék észre gyanakvásomat.

Leszállt az est meg a sötétség, de most már lassacskán hozzászokott a szemem; megfigyeltem, a vaksötétben hogyan süllyed föld alá az asztal, s hogyan bukkan fel újra negyedóra múlva a vacsorámmal, hamarosan feltűnt a már ismert lámpa, és szobám ismét kivilágosodott.

Eltökéltem, hogy csupán olyan ételt fogyasztozok, amelybe nem vehyíthetnek altatót; két tojás meg néhány szem gyümölcs volt az egész vacsorám, azután megtöltöttem poharamat a márvány folyókánál, mely egyszer már megoltalmazott, és felhajtottam a vizet.

Már az első kortyon éreztem, hogy reggel nem ilyen íze volt; nyomban gyanút fogtam, s nem ittam tovább, a víz felét, fél pohárnyit, azonban már így is kiürítettem.

Borzadva löttem félre a maradék folyadékot, majd az iszonyattól gyöngyözö homlokkal várakoztam.

Észrevétlenül bizonyára megfigyelték, hogy a folyókából iszom, és még biztonságérzetem is kihasználták, hogy sietessék hidegen kitervelt bukásomat, melyen oly kegyetlenül munkálkodtak.

Félórába sem telt, máris jelentkeztek a tünetek; mivel azonban most csak fél pohár vizet ittam, vergödésem hosszabbra nyúlt, nem aludtam el egészen, csupán félálomba merültem: mindent felfogtam magam körül, de védekezni, elmenekülni nem volt erőm.

Az ágyamhoz vonszoltam magam, egyetlen védőfegyveremet akartam: megmentőmet, a késemet, ám csak az ágy végéig jutottam, ott térdre rogytam, kezem görcsösen rátapadt az ágy egyik tartóoszlopára; tudtam, hogy végem van.

Felton iszonyúan elsápadt, görcsös reszketés rázta tetötől talpig.

- És az volt a legszörnyűbb - folytatta milady oly dúltan, mintha most is átélne a félelmes pillanat minden rémületét -, hogy ezúttal tisztán láttam a fenyegető veszélyt; hogy lelkem úgyszólván éberen virrasztott a test dermedt hüvelyében; hogy mindent láttam és hallottam, igaz, szinte csak álomban, s ez még félelmetesebb volt.

Láttam, hogy a lámpa a magasba emelkedik, és lassacskán rám borul a sötétség, majd hallottam az ajtó csikordulását, melyet oly jól ismertem, jöllehet csupán kétszer nyílt rám.

Ösztönöm azt súgta, hogy valaki jön felém; azt mondják, az amerikai sivatagban tévelygő nyomorult utas érzi így a kígyó közeledését.

Összeszedtem erőmet, hogy felsikoltsak; hihetetlen erővel még fel is tápázkodtam, de csakhamar leroskadtam megint... bele, üldözöm karjaiba.

- De mondja hát, ki volt ez az ember? - kiáltotta az ifjú tiszt.

Milady egyetlen pillantással felmérte, mennyire megkínozza Feltont, amikor így részletezi a történetet, ám éppen az volt a célja, hogy minden lehető módon meggyötörje. Minél kegyetlenebbül megtiporja a lelkét, annál biztosabban bosszút áll majd érte. Tovább beszélt hát, mintha meg sem hallotta volna a felkiáltást, vagy azt hinné, hogy még nincs itt a válasz pillanata.

Csakhogy most nem egy tehetetlen, érzéketlen élőhalott volt a kezében a gyalázatosnak. Mondtam már, ha nem is voltam képességeim teljes birtokában, veszélyem tudata bennem élt, tehát minden erőmet latba vetettem, és bármily gyenge voltam is, bizonyára sokáig ellenálltam, mert emlékszem, így kiáltott:

- Átkozott puritán némberek! hogy hóhéraikat kifárasztják, azt már tudom, de azt hittem, a szeretőjükhöz kezesebbek.

Sajnos, nem tarthatott sokáig kétségbeesett viaskodásom; éreztem, hogy erőm alábbhagy, s a hitvány ezúttal ájulással élt vissza, nem álmomat használta ki.

Felton már nem is szólt, csak valami rekedt hörgés tört elő a torkán; márványhomlokán patakokban folyt a veríték, és zubbonya alatt körmeivel a keblét marcangolta.

- Amikor magamhoz tértem, első mozdulatommal a párnám alá nyúltam, kerestem a kést, melyet az imént nem érhettem el; ha védelmet nem is adott, megtorlásomnak eszköze lehet.

Csakhogy, Felton, iszonyú gondolat ötlött eszembe, amint megmarkoltam a kést. Megesküdtem, hogy semmit sem hallgatok el, s így is teszek; megígértem, Felton, hogy igazat mondok, és így is lesz, ha belepusztulok is.

- Arra gondolt ugye, hogy bosszút áll? - kérdezte Felton.

- Arra, igen! - mondta milady. - Nem keresztényi gondolat, jól tudom; bizonyára örök Ellenségünk sugallta, az Oroszlán, amely lelkünket szüntelenül körülülvölti. De mit tehettem volna, Felton? - folytatta milady megjátszva a bűnös asszonyt, aki éppen vádolja magát - eszembe ötlött ez a gondolat, és hiába, nem hagyott nyugodni. Éppen most bűnhődöm ezért a gyilkos gondolatért.

- Folytassa, folytassa! - szólt Felton. - A bosszút akarom hallani.

- Hát igen; elhatároztam, hogy szerét is ejtem, minél hamarabb, biztosra vettem, hogy rabtartóm a következő éjszaka megint felkeres. Nappal nem volt mitől tartanom.

Amikor reggelizésre került a sor, habozás nélkül ettem és ittam; eltökéltem azonban, hogy a vacsorát csak színleg fogyasztom el, de valójában egy falatot sem eszem; reggel kell tehát felkészülnöm az esteli böjtölésre.

Egyetlen pohár vizet mindenestre félretettem a reggelinél, mert a szomjúság gyötört leginkább, amikor negyvennyolc órát étlen-szomjan töltöttem.

Eltelt a nap, s a múltó órák mindössze annyit értek el, hogy még jobban megszilárdult bennem az elhatározás. Egyedül arra vigyáztam, hogy vonásaim el ne árulják lelkem indulatait, mert bizonyosra vettem, hogy figyelnek; egyszer-egyszer önkéntelenül mosolyra is húzódott az ajkam. Meg sem merném mondani, Felton min mosolyogtam; félek, megutálna...

- Folytassa, folytassa - mondta Felton -, látja, hogy minden szavát lesem; mindent tudni akarok.

- Beesteledett, megismétlődtek az előző napok eseményei; szokás szerint sötétben szolgálták fel a vacsorát azután kigyúlt a lámpa, én pedig asztalhoz ültem.

Alig néhány szem gyümölcsöt fogyasztottam el; látszat kedvéért a kancsóból töltöttem italt magamnak; meginni azonban a poharamban félretett vizet ittam meg; úgy látszik elég ügyesen hajtottam végre a cserét, mert megfigyelőim, ha csakugyan figyeltek, aligha foghattak gyanút.

Vacsora után úgy tettem, mint a ismét erőt venne rajtam a tegnapi kábulat, most azonban mintegy fáradtságtól támoalyogva, vagy a veszélybe beletörődvé, az ágyam felé vonszoltam magam, ledobtam magamról a ruhát és lefeküdtem.

Ezúttal megtaláltam párnám alatt a kést; alvást színleltem, ám kezem görcsösen tapadt a kés markolatára.

Két óra telt el így, és nem történt semmi; már-már - istenem! ki hitte volna ezt egy nappal ezelőtt! -, attól tartottam, hogy kínozóm nem jön el.

Végre, a lámpát lassan felvonták, s a fény eltűnt a mennyezet üregében; szobámat komor sötétség árasztotta el, én azonban minden erőm megfeszítettem, hogy tekintetem a sötétség mélyére hatoljon.

Tíz-tizenöt perc múlt el, semmit sem hallottam, csupán a szívem dobogását.

Bárcsak jönne már, fohászkodtam magamban.

Végre, meghallottam a feltáruló, majd becsukódó ajtó jól ismert csikordulását; hallottam, mint rezzen meg a vastag szőnyeg alatt is a padló; ágyamhoz egy árnyék közeledett a sötétségben.

- Tovább, tovább! - sürgette Felton. - Mintha forró ólom volna, úgy éget minden szava.

- Akkor - folytatta milady -, akkor minden erőm megfeszítettem, arra gondoltam, ütött a bosszú órája; úgy éreztem, én is Judit vagyok: megmarkoltam a kést, összekuporodtam, s amikor láttam, hogy mellettem áll, és felém, áldozata felé nyújtja karját, kitört belőlem a fájdalom s a kétségbeesés jajkiáltása, és mellébe dőftem a kést.

De számított rá a nyomorult! páncéling takarta mellkasát, a kés kicsorbult rajta!

- Hohó! - kiáltotta, miközben elkapta kezemet, és kicsavarta belőle a kést, amely cserbenhagyott - a bájos puritán kisasszony az életemre tör! Hiszen ez már hálátlanság, ez nem is gyűlölet! Nyugalom, kicsikém, nyugalom! Pedig azt hittem, közben megszélidült. Nem vagyok zsarnok, nem akarok rabnőket magam körül; egyetlen hibám az elbizakodottság: most sem hittem el, hogy kegyed nem szeret; jól van no, belátom tévedésemet. Holnap kiszabadul.

Bár csak megölne, esengtem magamban.

- Vigyázzon - mondtam neki -, az én kiszabadulásom a kegyed gyalázata lesz!

- Hogy értsem ezt, gyönyörű szibillám?

- Úgy, hogyha kiszabadultam, mindent elmondok, elmondom, hogy rabságban tartott, és erőszakoskodott velem. Leleplezem a bűnbarlangját, milord; reszkessen! magas rangja sem védheti meg! Kegyelmed fölött még ott a király, a király fölött meg az Isten.

Bármily biztosan állt is lábán a gaz, nem leplezhette, hogy előnti a harag. Nem láthattam arcvonásait, de karomon éreztem, hogy megremegnek ujjai.

- Akkor sose szabadul ki! - monda.

- Mit bánom én! - kiáltottam. - Itt volt gyalázatom helye, itt szállok sírba is. Itt pusztulok el, és meglátja, mi rettenetesebb: a hazajáró lélek vádló szava, vagy az élő fenyegetése!

- És ha nem jut fegyverhez?

- A kétségbeesett mindig talál fegyvert, ha elég bátor. Halálra éheztettem magam.

- Eh - szólt a nyomorult -, nem többet ér a béke az efféle hadakozásnál? Máris visszanyeri szabadságát világgá kürtölöm szűzi erényét, *angol Lukréciónak*³³ nevezem.

- Én meg kegyedet angol *Tarquiniusnak*; bevádolom az emberek színe előtt, amint már bevádoltam isten színe előtt is, s ha kell, tulajdon vérem pecsétjét ütöm a vádra, Lukréciafént.

- Vagy úgy! - szólt ellenségem gúnyosan. - Ez már más. No mindegy, jól megvan itt kegyed, semmiben nem szenved hiányt, és ha éhen pusztul, magára vessen.

Azzal eltávozott; hallottam kinyílni s bezárulni ajtót; én pedig ott maradtam megsemmisülten, megvallom, nem is annyira a fájdalomtól, mint szégyenemben, hogy nem álltam rajta bosszút.

Meg is tartotta ígéretét. A következő napon és éjszaka nem mutatkozott. De én is álltam szavam: nem ittam, nem ettem; amint megmondtam neki: elszántam magam az éhhalálra.

Imádságban töltöttem a nappalt s az éjszakát, mert reméltem, Isten meg fogja bocsátani öngyilkosságomat.

A következő éjjel kinyílt az ajtó; a padlón hevertem, fogytán volt az erőm.

A zajra felkönyökölttem.

- Nos! - szólalt meg egy hang, és nagyon is ijesztően csengett ahhoz, hogy rá ne ismerjek. - Megszelídültünk-e már? Megváltjuk-e szabadságunkat egy icipici szóval, némaságot fogadunk-e? Nézze, én nagylelkű vagyok - fűzte hozzá -, nem szeretem ugyan a puritánokat, de elismerem érdemeiket, főleg ha nők és csinosak. No, itt a feszület, szíveskedjék elrebegni azt a kis esküszót; ennyit kérek csupán.

- A feszület! - kiáltottam felegyenesedve, mert a gyűlölt hangra visszatért minden erőm. - A feszület! Semmilyen ígéret, semmilyen fenyegetés, semmi kínzás nem némíthat el, esküszöm! A feszületre esküszöm, hogy bevádolom az egész világ előtt, maga lilimotipró, gyáva gyilkos! A feszületre esküszöm, hogy fejére idézem az emberiség bosszúját, ha valaha is kiteszem innen a lábam!

- Jól vigyázzon! - szólt a hang oly fenyegetően, ahogy még sosem beszélt velem. - Hatalmas fegyver van a kezemben. Végszükség esetén attól sem riadok vissza, hogy lakatot tegyek a szájára, vagy legalábbis hitelét vegyem mindannak, amivel vádolni készül.

Minden erőm megfeszítettem, és a szeme közé kacagtam. Most már látta, hogy életre-halálra folyik köztünk a harc.

- Hát jó - mondta -, gondolja meg, rendelkezésre áll a mai éj s a holnap nap; ha némaságot ígér, jószágban, megbecsülésben, sőt előkelően élheti le életét; ha beszél, örök gyalázatra ítélem.

- Maga - rivalltam rá -, maga!

- Örök gyalázatra, visszavonhatatlanul!

- Maga! - kiáltottam ismét. - Igen, Felton, azt hittem, egészen megtébolyult!

- Igen, én! - hagyta helyben.

---

³³ Lucretia római hölgy volt, akin Tarquinius Superbus, a rómaiak hetedik, utolsó királyának fia, Sextus erőszakot követett el. Lucretia kétségbeesésében öngyilkos lett. Ez az esemény pattintotta ki Brutus mozgalmát, melynek eredménye i. e. 510-ben a királyság megdöntése és a köztársaság megalapítása lett. Lucretianak az olyan nemes gondolkodású nőt mondják, aki erényét életénél is többre becsüli, s inkább választja a halált, mint a gyalázatot.

- Hah, hagyjon magamra - mondtam neki -, távozzék, ha nem akarja, hogy a szeme láttára zúzzam szét koponyámat a falon!

- Rendben van - mondta erre -, kegyed akarta így; holnap este találkozunk!

- Holnap este! - válaszoltam leroskadva, s dühömben a szőnyegbe martam...

Felton az egyik bútorba kapaszkodott, milady pedig sátáni örömmel látta rajta, hogy talán a történet végéig sem győzi erővel.

MINT A KLASSZIKUS TRAGÉDIÁBAN

Milady egy pillanatig némán legeltette szemét a hallgató fiatalemberen, majd így folytatta:

- Akkor már talán három napja nem ettem, nem ittam; pokoli kínok marcangoltak; néha szinte ólmos felhők nehezedtek agyamra, szemem elhomályosult; megszállt az önkívület.

Rám esteledett; egyre-másra ájuldoztam a gyengeségtől, és valahányszor elaléltam, hálát rebegtem az Úrnak, mert azt hittem, meghalok.

Ájulásaim közepette hallottam, hogy nyílik az ajtó; eszméletre keltett az iszonyat.

Egy álarcos férfi kíséretében kínzó jött be, ő is álarcosan, de hiába viselt álarcot, megismertem a járását, a hangját, magabiztos viselkedését, mellyel az emberiség romlására a pokol ruházta fel.

- Nos! - szólt hozzám. - Döntött-e már? Megesküszik-e arra, amire kértem?

- A puritánnak csak egy szava van, éppen maga mondta; én sem másítom meg szavamat: vádat emelek maga ellen a földön az emberek, az égben az Isten ítélőszéke előtt!

- Tehát makacskodik?

- Esküszöm az Istenre, aki minden szavamat hallja; addig harsogom gázságait az emberek fülébe, míg csak bosszulóra nem akadok.

- Várj csak, céda nő! - mennydörögte. - Megkapod amit a rimák érdemelnek. Megbélyegezlek a világ előtt, mellyel fenyegetsz, aztán hited el vele, hogy nem vagy bűnös, vagy nem vagy tébolyult!

Kísérőjéhez fordult.

- Hóhér - mondta neki -, végezd kötelességedet!

- Ó, a nevét, a nevét! - kiáltotta Felton. - Tudni akarom a nevét.

- Hiába sikoltoztam, hiába álltam ellen - hisz kezdtem megérteni, hogy a halálnál is nagyobb szörnyűség vár rám -, a hóhér megragadott, a földre tepert, vérem kiserkent durva keze alatt; fulladozva, úgyszólván öntudatlanul zokogtam. Istenhez kiáltva, aki ügyet sem vetett rám, majd egyszerre iszonyatosat ordítottam a szégyentől és a fájdalomtól; izzó, tüzes vas tapadt vállamra: a hóhér bélyege!

Felton felüvöltött.

- Nézze csak - mondta a milady, és felállt, felségesen, mint egy királynő -, nézze csak, Felton, milyen soha nem látott vértanúságot eszeltek ki egy tiszta lány ellen, aki egy galád vadállat martaléka lett. Ismerje meg az emberszívet, s a jövőben ne adja oda magát oly könnyen az igazságtalan bosszú eszközéül.

Milady gyors mozdulattal feltárta ruháját, felhasította keblén a batiszt inget, s a színlelt harag és megjátszott szégyen pírjával arcán, megmutatta gyönyörű vállán a gyalázat lemoshatatlan bélyegét.

- Mi ez! - kiáltott Felton. - Tüzes lilium!

- De hallja csak - folytatta milady -, mi volt a legnagyobb gyalázat. Még ha angol lilium lett volna!... Akkor bizonyítani kell, hogy törvényes ítélet mérte rám a büntetést, én pedig fellebbezhettem volna a királyság valamennyi törvényszékéhez, de francia liliumot sütöttek rám... Igen! s ez a bélyeg, ez valóban a gyalázat bélyege lett.

Felton nem bírta tovább.

Dermedten, sápadtan állt, letaglózta az iszonyú leleplezés, elvakította a nő emberfeletti szépsége, s úgy találta, isteni teremtség, amikor feltárja keblét, holott céda némbor volt csupán. Térdre borult az asszony előtt, mint a régi keresztények a szentéletű, vértanú szűzek előtt, akiket a császárok üldözése a csócselék vérszomjas bujaságának szolgáltatott ki a cirkusz porondján. A bélyeget nem is látta már, csupán a szépség nyűgözte le.

- Bocsásson meg! - kiáltotta Felton - bocsásson meg nekem.

De milady ezt olvasta ki a szeméből: „Szeretem, szeretem!”

- Mit bocsássak meg? - kérdezte.

- Hogy csatlakoztam üldözőihez.

Milady kezét nyújtotta neki.

- Milyen szép, milyen fiatal! - kiáltott Felton, és csókjaival borította az asszony kezét.

Milady olyan pillantást vetett rá, mely a rabszolgát királyi trónra ülteti.

Felton puritán volt; elengedte a nő kezét, s a lábát csókdosta.

Már nem szerette; most már imádta.

Amikor vége volt a rohamnak, és milady visszanyerte el sem veszített hidegvérét; amikor ismét szűzi lepel borult a kincset érő szerelmi portékára, melyet csupán azért fedett fel oly gondosan, hogy a férfi vágyát még jobban felcsigázza, megszólalt Felton:

- Most pedig, most már csupán egyet akarok tudni: igazi hóhérja nevét, mert az én szememben csupán egy hóhérja van, a másik mindössze annak eszköze.

- Ugyan, testvérem! - kiáltotta milady. - Hát nevén kell neveznem! Még mindig nem tudod, ki volt?

- Úristen! - folytatta Felton - szóval ő!... megint ő!... mindig csak ő!... Tehát az igazi vétkes...

- Az igazi vétkes - szólt milady - ő: Anglia megrontója, az igazhivők üldözője, aki sok asszony becsületét rabolta el, aki fajtalan szeszélye miatt éppen most készül eret vágni Anglián, aki ma a protestánsok védelmezője, de holnap árulója lesz...

- Buckingham az! Buckingham! - kiáltotta Felton vadul.

Milady kezébe temette arcát, mintha a név hallatára ismét feltámadt volna elviselhetetlen szégyenérzete.

- Buckingham a hóhéra ennek az angyalnak! - kiáltotta Felton. - Ó, nagy Isten! Miért nem sújtott le rá mennyköved! Mért engeded, hogy mindannyiunk vesztére ma is éljen, tiszteletben, hatalomban!

- Aki megfélelkezett magáról, arról Isten is megfélelkezik - mondta milady.

- Önmaga hívja ki maga ellen a kárhozottakra váró büntetést - folytatta Felton egyre dúltabban -, azt akarja, hogy az emberi bosszú megelőzze az isteni igazságtételt.

- Az emberek félnek tőle, és csínján bánnak vele.

- Hát én majd nem félek - mondta Felton -, én nem bánok csínján vele!...

Milady lelkét pokoli gyönyör hullámai árasztották el.

- De mi köze mindehhez Winter lordnak, védelmezőmnek, atyámnak? - kérdezte Felton.

- Hallgasson rám, Felton - folytatta milady -, szerencsére nagy és nemes jellemek is vannak a földön, nem csupán gyávák, aljasak. Volt egy férfi, a jegyesem: szerettem, ő is szeretett; nemes szív, egyenes férfi, akárcsak kegyed, Felton. Felkerestem, és mindent elmondtam neki; ismert engem, s egy percig sem kételkedett bennem. Igazi úr volt, felért Buckinghammel. Egy szót sem szólt, csupán felkötötte kardját, felvette köpenyét, és elment a Buckingham palotába.

- Értem - mondta Felton -, értem, igen; jóllehet az ilyenek elég a tör is, kardot nem érdemel.

- Buckingham az előző nap elutazott, nagykövetnek küldték Spanyolországba, az infánsnő kezét kérte meg I. Károly király számára, aki akkor még csak walesi herceg volt. Jegyesem visszatért.

- Elutazott - mondta -, így hát e pillanatban bosszúm nem éri el; mi azonban addig is egybekelünk, régi szándékunk szerint, azután legyen nyugodt: Winter lord megvédi saját maga és felesége becsületét.

- Winter lord! - kiáltotta Felton.

- Igen - szólt milady -, Winter lord; ugye érti már? Buckingham majdnem egy évig tartózkodott külföldön. Egy héttel visszatérése előtt Winter lord hirtelen meghalt, s énám szállt egész vagyona. Ki küldte ránk a csapást? Isten mindent tud, ezt is tudja bizonyosan, én senkit sem vádolok...

- Borzalom, borzalom! - kiáltotta Felton.

- Winter lord meghalt, öccsének egy szót sem szólt. A szörnyű titok homályban maradt, ám egyszer mégiscsak kipattant, hogy villámként sújtsa porba a gonosztevőt. A kegyed védelmezője rossz szemmel nézte, hogy bátyja szegény lányt vesz feleségül. Éreztem, hogy semmi védelmet nem várhatok attól az embertől, aki immár hiába remélte bátyja örökségét. Átkeltem Franciaországba: úgy döntöttem, ott élem végig életemet. De minden vagyonom itt van Angliában; a háború miatt megszakadt az összeköttetés, fillér nélkül maradtam; kénytelen voltam visszatérni; hat napja szálltam partra Portsmouth-ban.

- Azután? - kérdezte Felton.

- Azután Buckingham bizonyára megtudta, hogy itt vagyok, beszélt Winter lorddal, aki amúgy sem szível, elmonda neki, hogy sógornője megbélyegzett, céda teremts. Férjem többé nem emelhet fel védelmemre tiszta nemes szavát. Winter lord egy szóig elhitt mindent, annál is könnyebben, mert érdeke úgy kívánta. Elfogott, ide kísértetett, s a kegyed őrizetére bízott. A többi már tudja; holnapután elhurcoltat, számkivetésbe küld; holnapután már én is becsstelen leszek a többi becsstelen között. Igen! jól rám vetették a hurkot, mondhatom: ezt jól kifundálták, örökre oda a becsületem. Most már láthatja, Felton, hogy pusztulnom kell; Felton, adja ide a kést!

E szókra, mintha minden ereje cserbenhagyta volna, aléltan hanyatlott az ifjú tiszt karjába, aki soha nem ismert szerelemtől, dühtől és kéjtől részegen, rajongva ölelte át, szívére szorította, és minden porcikája reszketett a gyönyörű ajkak leheletétől, majd esztét veszítette, amint az asszony ziháló keble hozzá tapadt.

- Nem, nem - lihegte -, nem! élni fogsz, tisztán, becsületben, élni fogsz, és porba tiprod ellenségeidet.

Milady szemével csalogatta, kezével pedig lassan eltolta magától a férfit; most már azonban Felton kapaszkodott belé, s úgy esengett hozzá, mint egy istenséghez.

- Ó, ezerszer inkább a halál! - szólt az asszony fátyolos hangon, fátyolos tekintettel - ezerszer inkább a halál, mint a gyalázat; kérve-kérlek, Felton, testvérem!

- Nem! - harsogta Felton. - Nem, élni fogsz, és bosszút állsz ellenségeiden!

- Felton, én romlást hozok mindenkire! Felton, hagyj magamra, Felton, meg akarok halni!

- Akkor együtt halunk meg! - kiáltotta a férfi, s az asszony ajkára tapasztotta ajkát.

Dörömböltek az ajtón, milady most már csakugyan eltaszította magától a hadnagyot.

- Hallod? - mondta neki. - Kihallgattak, jönnek! Vége mindennek, vesztünkbe rohanunk!

- Nem! - szólt Felton - csak az őrszem jelenti, hogy őrzőjárat közeledik.

- Akkor rohanjon, maga nyisson ajtót.

Felton engedelmeskedett; már minden gondolatát, egész lelkét lenyűgözte ez a nő.

Egy altiszt állt a fiatalember előtt; az ellenőrző járőr parancsnoka volt.

- No, mi az? mi történt? - kérdezte Felton.

- Azt mondta, hadnagy úr, nyissak be, ha segítséget kiáltanak - felelte a katona -, de a kulcsot nem adta ide; kiáltani tetszett, de nem értettem, hogy mit; ki akartam nyitni az ajtót, de belülről zárva volt, akkor idehívtam az őrmester urat.

- Parancsára itt vagyok - szólt az őrmester.

Felton teljesen megzavarodott, egy hangot sem tudott kinyögni, olyan volt, mint a tébolyodott.

Milady látta, hogy át kell vennie a kezdeményezést: az asztalhoz rohant, felragadta a kést, melyet Felton az imént tett oda, és így kiáltott:

- Mi jogon tiltja meg, hogy megöljem magam.

- Jóságos Isten! - ugrott oda Felton, amint a penge felvillant az asszony kezében.

E pillanatban gúnyos kacaj csendült fel a folyosón.

A bárót felverte a zaj: háziköntösben állt a küszöbön, hóna alatt szorongatva a kardját.

- Ohó! - szólalt meg - amint látom, elkövetkezett a tragédia utolsó felvonása; lám, Felton, nem megmondtam, milyen fordulatok követik majd egymást ebben a drámában? Azért ne féljen, nem lesz vérontás.

Milady jól tudta, hogy mindennek vége, és elveszett Felton szemében, ha azonnali, félelmes bizonyítékát nem adja bátorságának.

- Téved, milord, lesz vérontás; bár száradna ez a vér annak a lelkén, aki a vérontást felidézi!

Felton felordított, s az asszonyhoz ugrott, de már későn: milady magába dőfte a kést.

Szerencsés - mondhatnám ügyes - módon azonban, a penge beleütközött a fűző acélpántjába, mely ekkoriban páncélként védelmezte az asszonyok keblét; félresiklott, feltépte a ruhát, és ferdén a hús meg a bordák közé hatolt.

Ennek ellenére milady ruháját szempillantás alatt elöntötte a vér.

Milady hanyatt vágódott; úgy látszott, elvesztette eszméletét.

Felton megragadta a kést.

- Íme, uram - mondta sötéten -, az asszony, akit őrizetemre bízott, megölte magát!

- Ne féljen semmit, Felton - szólt Winter lord -, nem halt meg; nem hal meg olyan könnyen a boszorkány; nyugodjon meg; menjen a szobámba, várjon meg ott.

- De milord...

- Menjen, megparancsolom.

Felton teljesítette felettese parancsát, de távozóban keblébe rejtette a kést.

Winter lord pedig csak annyit tett, hogy behívatta az asszonyt, aki miladyt szolgált, s amikor megérkezett, gondjába ajánlotta a most is ájultan heverő foglyot, azután magára hagyta a két nőt.

A seb mindazonáltal, bármily gyanakvással nézte is a báró, esetleg súlyos is lehet, így hát tüstént lóra ültette, és orvosért szalajtott a egyik emberét.

A SZÖKÉS

Winter lord feltevése helyes volt: milady nem sebesült meg súlyosan, s mihelyt magára maradt az asszonnyal, akit a báró előhívatott, s aki azon nyomban levetköztette, felnyitotta a szemét.

Ám úgy látta jónak, ha tovább játssza a szenvedő beteget; remek színész volt, s ez a szerep nem okozott neki gondot; nem csoda, ha a szegény asszonyt könnyűszerrel orránál fogva vezette, s az minden tiltakozása ellenére mellette virrasztotta át az egész éjszakát.

Az asszony ottléte cseppet sem zavarta miladyt; szakadatlanul gondolkozott.

Feltont rabul ejtette. Felton testestül-lelkestül az övé, efelől semmi kétség; ha az Isten angyala szállna a földre, hogy megvádolja miladyt, a fiatalember jelenlegi lelkiállapotában még őt is a pokol hírnökének tartaná.

Milady elmosolyodott erre a gondolatra, hiszen e perctől fogva Felton volt egyetlen reménye, menekvésének egyetlen eszköze.

Ám lehet, hogy Winter lord gyanúja felébredt; lehet, hogy azóta Feltont is figyeli.

Hajnali négy óra tájt megérkezett az orvos, de időközben a seb már összetapadt, és sem iránya sem mélysége nem volt megállapítható; a beteg pulzusa mindenesetre arra vallott, hogy nem túl súlyos a sérülés.

Milady reggel arra hivatkozott, hogy egész éjszaka nem aludt, és nyugalomra van szüksége, ezért elbocsátotta az asszonyt, aki mellette virrasztott.

Abban reménykedett, hogy reggelinél viszontlátja Feltont, Felton azonban nem mutatkozott.

Bekövetkezett hát, amitől félt? A báró gyanakvása miatt éppen a döntő pillanatban hagyja cserben Felton? Pedig már csak egy napja volt: Winter lord 23-ára tűzte ki a hajóraszállást, és ma már 22-e volt.

Mindezek ellenére elég türelmesen várakozott egészen ebédig.

Jóllehet reggel nem evett, ebédjét a szokásos időben behozták; ekkor állapította meg, hogy az őrtálló katonák egyenruhája megváltozott. Milady megrémült.

Rászánta magát, és megkérdezte, mi van Feltonnal. Azt felelték, egy órája lóhátra szállt és eltávozott.

Megkérdezte, most is a várban van-e a báró; a katona igennel válaszolt; s azt mondta, parancsot kapott, értesítse Winter lordot, ha a fogoly beszélni óhajt vele.

Milady azt válaszolta, hogy pillanatnyilag nagyon gyenge, s egyetlen óhaja, hogy egyedül maradjon.

A katona otthagya a terített asztalt és kiment.

Feltont eltávolították, a tengerészeket leváltották - tehát már nem bíznak Feltonban.

Ez volt miladynek a kegyelemdöfés.

Amikor magára maradt, felállt; mindeddig azt a látszatot akarta kelteni, hogy súlyosan megsebesült, ezért óvatosságból ágyban maradt, most azonban úgy égette az ágy, mintha izzó parázson feküdne. Az ajtóra pillantott: a báró beszögeltette a kémlelő ablakot, nyilván attól félt, hogy valami ördögi módon ezen a nyíláson át megint leveszi lábáról őreit.

Milady elmosolyodott örömeiben: most legalább senki sem látja, hogy háborognak érzelmei; veszettül keringett a szobában, mint a dühöngő örült vagy a vasketrecbe zárt nőstény oroszlán. Bezzeg, ha nála maradt volna a kés, eszébe sem jutott volna, hogy öngyilkos legyen: most már a bárót ölte volna meg.

Hat órákor belépett Winter lord, állig fegyverben. Milady eddig afféle mulya gentlemannek ismerte a férfit ám az közben bámulatos porkolábbbá alakult: úgy látszott, mindent megsejt, mindent előre lát, mindent elhárít.

Alig pillantott miladyre, máris tudta, mi zajlik lelkében.

- No jó - mondta a fogolynak -, azért ma sem ölhet meg; már nincs mivel, s különben is nyitva a szemem. Kezdetnek sikerült megrontania ezt a szegény Feltont: kiterjesztette rá ördögi befolyását, én azonban megszabadítottam ettől, többé sosem látja, mindennek vége. Szedje össze a holmiját, holnap hajóra száll. Huszonnegyedikére tűztem ki az indulást, azonban azt hiszem, annál jobb, minél hamarabb. Holnap délben kézhez veszem a parancsot, Buckingham már aláírta, és száműzik magát. Ha csak egyetlen szót szól valakihez, mielőtt a hajóra lépne, megparancsoltam, hogy őrmesterem locsantsa ki az agyvelejét; ha a hajón csak egy szót is vált bárkivel a kapitány engedélye nélkül, megállapodtam a kapitánnyal, hogy dobassa a tengerbe. Viszontlátásra! ma csak ezt akartam mondani. Holnap megint eljövök elköszönni!

E szavakkal a báró eltávozott.

Milady csak hallgatta a fenyegető szónoklatot; ajkán gögös mosoly játszadozott, szívét azonban düh marcangolta.

Felszolgálták a vacsorát; milady úgy érezte, szüksége van minden erejére; ki tudja, mi történik a viharosnak ígérkező éjszakán; máris sűrű felhők hömpölyögnek az égen, és messzi villámok jelzik, hogy zivatar közeledik.

Este tíz óra felé ki is tört a vihar; milady úgy érezte, mintha a természet is osztogna dúlt érzelmeiben, s egészen megvigasztalódott: a mennydörgés úgy zengett a levegőben, mint lelke haragja; a zúgó szél úgy borzolta hajzatát, mint a fák koronáját, melyeknek gallyait tépdesi és lomboztatát szaggatja; maga is üvöltött, akár a fergeteg, s hangját elnyelte a természet roppant moraja, mely szinte vele együtt jajgatott-siránkozott.

Hirtelen valami zörejt hallott az ablakon, s a villámfényben egy férfi arcát pillantotta meg a rács mögött.

Az ablakhoz rohant és kinyitotta.

- Felton! - sikoltotta - megmentőm!

- Igen én vagyok - mondta Felton -, de csend! Várja meg, amíg a rácsot elfűrészzelem. Csak arra vigyázzon, hogy a kémlelő nyíláson észre ne vegyék.

- Nem! az Isten velünk van, jelt küldött nekünk, Felton - válaszolt milady -, beszélgettek a kémlelőt.

- Jól van - mondta Felton -, megzavarta elméjüket az Úr!

- De én mit tegyek? - kérdezte milady.

- Semmit, semmit, csak zárja be az ablakot. Feküdjön le, vagy legalább ruhástul bújjon az ágyba; ha végeztem, megzörgetem az ablakot. De vajon ki bír-e jönni?

- Igen! igen!

- A sebe?

- Fáj, de járni tudok.

- Figyeljen hát az első jeladásra.

Milady bezárta az ablakot, lámpát oltott, s ágyára kuporodott, Felton utasítása szerint. A jajongó zivatar közepette hallotta, mint csikorog a rácson a reszelő, s valahányszor villámlott, láthatta Felton árnyékát az üveg mögött.

Egy órát töltött el így zihálva, lélegzetét is visszafojtva; homlokán patakzott a veríték, s valahányszor neszt hallott a folyosón, iszonyú rémület markolt a szívébe.

Van idő, amikor egyetlen óra mintha egy évig tartana.

Egy óra múlva Felton ismét kopogtatott.

Milady kiugrott az ágyból, és ablakot nyitott. A rács két rúdja hiányzott, nyílásukon átférhetett egy ember.

- Készen van? - kérdezte Felton.

- Készen. Mit vigyek magammal?

- Pénzt, ha van.

- Van; szerencsére nem vették tőlem el.

- Nagyon jó; ami nekem volt, azon bárkát fogadtam.

- Fogja - szólt a milady, s egy zacskó lajossal nyomott Felton kezébe.

Felton elvette a zacskót, s a fal tövébe hajította.

- Most pedig - mondta -, mehetünk?

- Máris jövök.

Milady székre állt, s egész felsőtestét kidugta az ablakon; most látta, hogy az ifjú tiszt kötélletről függ a szédítő mélység fölött.

Még sosem félt, most azonban elfogta a borzadály; rádöbrent, hogy mégiscsak asszony.

Iszonyodott a mélységtől.

- Sejtettem - mondta Felton.

- Semmi, semmi - szólt milady -, behunyt szemmel ereszkedem le.

- Megbízik bennem? - kérdezte Felton.

- Még kérdi!

- Tegye össze a két kezét, tegye keresztbe csuklóit; úgy.

Felton megkötötte az asszony kezét a zsebkendőjével, majd a zsebkendő fölött egy kötéllal.

- Mit csinál? - kérdezte milady meglepetten.

- Karolja át a nyakam, és ne féljen.

- Hisz elveszti az egyensúlyát, és mindketten halálra zúzzuk magunkat.

- Legyen nyugodt, tengerész vagyok.

Percet sem veszíthettek; milady Felton nyakára fonta karjait, és lesiklott az ablakból.

Felton lassan, fokonként ereszkedett alá a kötélhágcsón. Bármily súlyos volt is a két test, a vad szél ide-oda lengette őket az űr felett.

Felton hirtelen megállt.

- Mi baj? - kérdezte milady.

- Csitt - szólt Felton -, lépteiket hallok.

- Megláttak!

Néhány pillanatra elnémultak.

- Nem, mégsem - mondta Felton -, tévedtem.

- De hát mi ez a lárma?

- A járőr; nemsokára elhalad kiszabott útján.

- Merre?

- Éppen alattunk.

- Akkor észrevesznek.

- Ha nem villámlik, nem vesznek észre.

- Megbotlanak a hágcsó végében.

- Szerencsére hat lábbal a föld felett végződik.

- Már itt is vannak, Istenem!

Mindketten mozdulatlanul függtek húsz lábnyira a földtől; lélegzetüket is visszafojtották, miközben a katonák nevetgélve, tereferélve elvonultak alattuk.

A szökevények iszonyú percet éltek át.

Az őrző tovább haladt, hallatszott távolodó lépteik kopogása, beszélgetésük hangja mindjobban elhalkult.

- Megmenekültünk - mondta Felton.

Milady felsóhajtott és elájult.

Felton tovább ereszkedett lefelé. A hágcsó alján, amikor érezte, hogy lába alól kifogy a létra, karján függeszkedett, amikor pedig az utolsó fokhoz ért, lassan kinyújtotta karját, s a földre ugrott. Lehajolt, felvette a zacskó aranyát, s a foga közé szorította.

Azután karjára emelte miladyt, s a járőrrel ellenkező irányban elsietett. Hamarosan letért az őrcsapásról, a sziklákon át ment lefelé, s a tenger partjára érve fűttenetett egyet.

Fűtyszó válaszolt neki, s öt perc múlva egy bárka bukkant elő; négy ember evezett benne.

A bárka igyekezett minél közelebb kerülni a parthoz, de sekély volt a víz, s így nem köthetett ki; Felton övig gázolt a hullámokban, nem akarta más kezére bízni drága terhét.

Szerencsére csitulóban volt a vihar, ám a tenger tovább háborgott; a lélekvesztő úgy táncolt a habokon, mint a dióhéj.

- A sloophoz - mondta Felton -, evezetek szaporán.

A négy ember nekifeküdt az evezőknek, a víz azonban túlságosan viharos volt, nem nagyon fogta az evezőlapát.

De mégiscsak távolabb kerültek a vártól, és ez volt a fő. A vaksötét éjszakában alig látták a bárkából a partot; a partról nyilván még ennyire sem láthatták volna a bárkát.

Egy sötét pont táncolt a tengeren.

A sloop.

Miközben a négy matróz teljes erővel húzta az evezőt a vitorlás felé, Felton előbb a kötelet, majd a zsebkendőt oldotta le milady kezéről.

Amikor az asszony kezét felszabadította, vizet merített a tengerből tenyerével, és milady arcába locsolta.

Milady felsóhajtott, és kinyitotta a szemét.

- Hol vagyok? - kérdezte.

- Biztos helyen - felelte az ifjú tiszt.

- Megmenekültem hát! - megmenekültem! - kiáltotta a nő. - Igen, fölöttem az ég, alattam a tenger! Friss levegőt szívok, a szabadság levegőjét. Ó ... köszönöm, köszönöm, Felton, köszönöm!

A fiatalember a karjába zárta.

- Jaj, mi történt a kezemmel? - kérdezte milady - mintha satuban törték volna össze a csuklóm!

Felemelte kezét: csuklója valóban sérülések nyomát viselte.

- Sajnos, mást nem tehattünk! - mondta Felton a fejét csóválva, és elnézte az asszony szép kezét.

- Nem történt semmi, semmi baj! - kiáltotta milady. - Most már emlékszem.

Azután körbejártatta tekintetét.

- Itt van - szólt Felton, és csizmája orrával odább tolta a zacskó aranyat.

Közeledtek a sloophoz. Az őrszem a bárkára kiáltott, a bárkáról visszafeleltek.

- Miféle hajó ez? - kérdezte milady.

- Kegyednek béreltem.

- Hova visz?

- Ahová akarja, feltéve, ha közben engem Portsmouth-ban partra tesz.

- Mi dolga Porthsmouth-ban? - kérdezte milady.

- Winter lord parancsát viszem - szólt Felton sötéten mosolyogva.

- Miféle parancsát? - kérdezte milady.

- Hát nem érti? - mondta Felton.

- Nem, nagyon kérem, magyarázza meg.

- Elvesztettem a bizalmát, ezért személyesen vette át tőlem az örökösödést, engem meg Buckinghamhez küldött, hogy írassam alá a kegyed számkivetési parancsát.

- De hogyan bízhatta kegyedre ezt a parancsot, ha már nem élvezi a bizalmát?

- Mit tudhatom én, mit viszek?

- Igaz. Szóval Portsmouth-ba megy?
- Haladéktalanul; holnap 23-a, és Buckingham holnap indul útnak a hajóhaddal.
- Holnap? hová?
- La Rochelle-be.
- Nem indulhat el! - kiáltotta milady, elveszítve megszokott lélekjelenlétét.
- Legyen nyugodt - felelte Felton -, nem is indul el.

Milady megborzongott örömében; bepillantott a fiatalember szívének legmélyebb rejtekébe: Buckingham halálát olvasta ott.

- Felton... - szólalt meg - kegyed oly nagy, mint Júdás Makkabeus!³⁴ Ha meghal, én is meghalok; csak ennyit mondhatok.

Valóban odaértek a sloophoz.

- Csend! - mondta Felton. - Itt vagyunk.

Felton lépett fel előbb a hágsóra, és kezét nyújtotta miladynek, a matrózok pedig segítették az asszonyt, mert egyre hánykolódott a tenger.

Egy perc múlva fenn voltak a fedélzeten.

- Kapitány - szólt Felton -, erről a személyről beszéltem; szállítsa Franciaországba épségben és bántatlanul.

- Ezer aranyért - mondta a kapitány.

- Ötszázat már kapott.

- Nem is tagadom - felelt a kapitány.

- A másik ötszáz meg itt van - mondta neki milady, s a zacskó arany után nyúlt.

- Hagyja - mondta a kapitány -, ennek a férfinak már szavamat adtam és állom is: a másik ötszáz arany csak akkor illet, ha Boulogne-ban kikötöttünk.

- És ki is kötünk Boulogne-ban?

- Épségben, sértetlenül - felelt a kapitány -, úgy legyen Jack Buttler a nevem.

- Nos! - szólt milady. - Ha állja is szavát, nem ötszáz aranyat adok, hanem ezret.

- Sokáig éljen szép asszonyom! - rikkantott a kapitány. - Adja isten, hogy sok ilyen utasom legyen!

- De közben - szólalt meg Felton - engem kitesz a kis *** öbölben; megállapodásunk úgy szól, hogy előbb ott kötünk ki.

A kapitány feleletül szélnek fordította a vitorlást, s a hajócska reggel hét óra tájt horgonyt vetett a megjelölt helyen.

---

³⁴ Makkabeus Júdás zsidó szabadsághős; apjának, Matatiásnak halála után ő állt élére annak a szabadságharcnak, melyet a zsidók függetlenségükért és vallásukért vívtak a szírekkel. Júdás i. e. 160-ban halt hősi halált. Nevét a szabadsághősökre szokták alkalmazni. A Makkabeusok és harcaik történetét a biblia mondja el. (Makkabeusok: 2. könyve.)

Átkelés közben Felton mindent elmondott miladynek: hogyan fogadta fel a hajócskát, ahelyett hogy Londonba ment volna; hogyan tért vissza; hogyan mászta meg a várfalat, vaskapcsokat szorítva a kövek hasadékaiba, hogy mászás közben legyen hol megvetnie a lábát; s végül hogyan kötötte meg a kötélhágcsót a rácson; a többit már tudta milady.

Az asszony pedig azon volt, hogy Felton eltökéltségét minél jobban megszilárdítsa, ám alig szólt néhány szót, látta, hogy a fiatal megszállottat nem is annyira buzdítani kell, mint inkább csitítani.

Megállapodtak, hogy milady tíz óráig vár Feltonra, s ha a tiszt nem jelentkezik, ő útnak indul.

Ha Feltont el nem fogják, Franciaországban találkoznak majd, Béthune-ben, a karmeliták kolostoránál.

MI TÖRTÉNT PORTSMOUTH-BAN 1628. AUGUSZTUS 23-ÁN

Felton úgy búcsúzott miladytól, ahogyan a hűgától búcsúzik az ember, amikor sétára indul: kézcsókkal.

Egész külseje szokásos nyugalmát mutatta, csak a szeme csillogott szokatlanul, mintha lázas volna; homloka sápadtabb volt a megszokottnál is; fogát összeszorította, kurtán, szaggatottan beszélt; mindez arra vallott, hogy valami sötét indulat szállta meg.

A bárka megindult vele a part felé, ő pedig állt a csónakban, miladyn nyugtatva tekintetét; az asszony a fedélzetről nézett utána. Attól nemigen féltek, hogy üldözik őket: milady szobájába soha nem léptek be kilenc óra előtt, a vártól Londonig pedig három óráig tartott az út.

Felton szárazföldet ért, felkészött a sziklacsúcsra vezető keskeny kőperemen, végső búcsút intett miladynek, s a város felé sietett.

Mintegy száz lépésnyire lejtősödni kezdett a terep, innét már csupán a sloop árboca volt látható.

Tüstént megindult Portsmouth irányába; a reggeli ködben lassan kibontakoztak előtte, mintegy fél mérföldnyire, a város háztetői, tornyai.

Portsmouth-on túl hajóktól volt népes a tenger; árbocuk úgy lengett a szélben, mint kopár nyárfák sora télvíz idején.

Felton szaporázta a lépést, és közben végiggondolt elméjében minden alapos vagy alaptalan vádat, melyekkel VI. Jakab és I. Károly kegyencét illették a puritánok, akik között két hosszú évet töltött ódivatú elmélkedésekbe merülve.

Összehasonlította a miniszter közismert, úgyszólván Európára szóló gazságait a miladytól hallott ismeretlen és titkos gazságokkal, és úgy találta, hogy a két Buckingham közül az a vétkesebb, akinek életéről mit sem tud a nyilvánosság. Mert Felton furcsa, friss, izzó szerelme olyanformán torzította el lady Winter aljas, koholt rágalmaival, ahogyan a nagyítóüveg duzzasztja félelmetes szörnyeteggé a hangyánál is apróbb, jelentéktelen parányokat.

Vére még szilajabban száguldott a vad rohanástól; arra gondolt, hogy iszonyatos bosszú árnyékában, egyedül hagyta azt a nőt, akit úgy szeret, sőt imád, mint valami szentet, s ez a gondolat - no meg az átélt izgalmak s a mostani megerőltetés - még jobban felcsigázta, még jobban feldúlta lelkiállapotát.

Reggel nyolc óra tájt érkezett Portsmouth-ba; talpon volt az egész lakosság; az utcákon s a kikötőben pergett a dob, a tengerre szálló csapatok egyre-másra vonultak a kikötő felé.

Felton porlepte ruhában ért a Tengernagyi Palotához; egész testén csorgott a veríték; különben sápadt arca hevülten, indulatban izzott. Az őrszem el akarta utasítani. Felton azonban előhívatta az őrparancsnokot, kivette zsebéből a rábízott levelet, és így szólt:

- Sürgős üzenet Winter lordtól.

Winter lord a kegyelmes úr legbelsőbb baráti köréhez tartozott; amikor az őrparancsnok meghallotta nevét, parancsot adott, hogy bocsássák be Feltont; aki egyébiránt maga is tengerésztiszti egyenruhát viselt.

Felton beszánguldott a palotába.

Éppen az előcsarnokba lépett, amikor vele egy időben egy másik férfi toppant be ugyanoda lélekszakadva, poros ruhában; postalovát kinnhagyta a kapuban; amint leugrott róla, az állat térdre rogyott.

Felton meg a férfi egyszerre szólította meg Patrickot, a herceg bizalmas, belső inasát. Felton Winter báróra hivatkozott, az idegen nem volt hajlandó senkit megnevezni, és kijelentette, hogy csupán a hercegnek fedheti fel kilétét. Mindketten makacskodtak, hogy előbb juthassanak be.

Patrick tudta, hogy Winter lordot nem csupán a szolgálat köti a herceghez, hanem baráti szálak is, ezért azt engedte előre, aki a lord nevére hivatkozott. A másik várakozásra kényszerült; nem nehéz kitalálni, mennyire bosszantotta a késedelem.

Az inas átvezette Feltont egy hatalmas termen, ahol éppen a La Rochelle-i küldöttek várakoztak. Soubise herceg vezetésével, majd benyitott vele egy fülkébe; Buckingham éppen akkor lépett ki fürdőjéből és itt fejezte be öltözködését, melyre ezúttal is éppoly nagy gondot fordított, mint rendesen.

- Felton hadnagy - jelentette Patrick -, Winter lord üzenetével.

- Bocsássa be.

- Winter lord üzenetével! - ismételte Buckingham.

Felton belépett. E pillanatban Buckingham egy kanapéra vetette arannyal áttört, pazar háziköntösét, és gyöngyökkel hímzett, kék bársony ujjast öltött magára.

- Miért nem a báró jött személyesen? - kérdezte Buckingham. - Őt vártam ma reggelire.

- A báró úr azt üzeni, kegyelmes uram - válaszolt Felton -, hogy sajnós nem lehet része ebben a kitüntetésben, mert őrszolgálat a várhoz köti.

- Persze, tudom - szólt Buckingham -, egy nőre vigyáz.

- Én is éppen erről a nőről szeretnék beszélni, kegyelmes uram - mondta Felton.

- Hát beszéljen!

- Mondanivalóm csupán kegyelmedre tartozik, milord.

- Patrick - szólt Buckingham -, hagyjon bennünket magunkra, de ügyeljen a csengetésre; hamarosan szólítom.

Patrick kiment.

- Egyedül vagyunk, uram - mondta Buckingham -, beszéljen.

- Milord - mondta Felton -, Winter báró nemrégiben levélben kérte, kegyeskedjék aláírni egy Charlotte Backson nevezetű fiatalasszony számkivetési parancsát.

- Úgy van, uram; én pedig azt válaszoltam, küldje vagy hozza ide a parancsot: én aláírom.

- Itt a parancs, milord.

- Adj ide - mondta a herceg.

Kivette a papírt Felton kezéből, és gyorsan beletekintett. Amikor látta, hogy erről volt szó, az asztalra tette, és tollat fogott, hogy aláírja.

- Bocsásson meg, milord - mondta Felton félbeszakítva a herceget -, ugyebár tudni kegyeskedik, hogy a fiatalasszonynak tulajdonképpen nem Charlotte Backson a neve.

- Tudom, uram - válaszolt a herceg, s a tintatartóba mártotta a tollat.
- Tehát a valódi nevét is tudja, kegyelmes uram? - kérdezte Felton kurtán.
- Tudom.

A herceg a papírra tette a tollat. Felton elsápadt.

- És akkor is aláírja a parancsot, kegyelmes uram, ha ismeri az asszony igazi nevét? - folytatta Felton.
- Alá - felelte Buckingham -, akár tízszer is.
- Alig hiszem - folytatta Felton, s mind kurtábban, mind szaggatottabban beszélt -, hogy tudni kegyeskedik, miszerint a hölgy lady Winter.
- Sőt, felettébb jól tudom, bár fel nem foghatom, hogy uraságod honnan tudja!
- És lelkifurdalás nélkül aláírja a parancsot, kegyelmes uram?

Buckingham gőgösen mérte végig a fiatalembert.

- Fölöttébb különös kérdések ezek, remélem tudja, uram. Remélem azt is tudja, hogy igen egyszerű rájuk megfelelni?
- Feleljen hát, kegyelmes uram - mondta Felton -, a helyzet talán komolyabb, mint sejteni kegyeskedik.

Buckingham tudta, hogy a fiatalember Winter lord hírvivője; arra gondolt, hogy bizonyára a lord nevében beszél, ezért megszelídült.

- Minden lelkifurdalás nélkül aláírom - válaszolta -, mert a báró éppúgy tudja, mint jómagam, milyen veszedelmes gonosztevő milady Winter, s hogy már az is nagy kegy, ha csupán számkivetés lesz a büntetése.

A herceg ismét a papírra helyezte a tollat.

- Milord, kegyelmed nem írhatja alá ezt a parancsot! - jelentette ki Felton, s a herceghez lépett.
- Nem írhatom alá! - ismételte Buckingham - ugyan miért?
- Mert magába száll kegyelmed, és érdeme szerint bánik miladyvel.
- Akkor bánnék vele érdeme szerint, ha Tyburnbe küldeném - mondta Buckingham. - Milady aljas bűnöző.
- Milady angyal, kegyelmes uram, ezt jól tudja kegyelmed is, én pedig azt kérem, kegyeskedjék szabadon bocsátani.
- Ejnye! - szólt Buckingham. - Elment az esze, hogy így beszél velem?
- Bocsásson meg, milord! Úgy beszélek, ahogy lehet; igazán megválogatom szavaimat. De még egyszer kérem, milord, gondolja meg, mire készül, nehogy olyat tegyen, amit majd meg kell bánnia!
- Tessék?... Uram bocsá! - kiáltotta Buckingham. - Ha jól hallom, ez fenyegetés!
- Nem, milord, nem az; még kérdés csupán; azt mondom kegyelmednek: egy csepptől is kicsordul a pohár, egyetlen könnyű vétség kiválthatja a megtorlást, sok megtorlatlanul maradt nagy gaztett után.
- Felton úr - mondta Buckingham -, azonnal távozzék, és kérje letartóztatását.

- Nem, amíg végig nem hallgatott, milord. Kegyelmed elcsábította, megalázta, bemocskolta azt a tiszta lányt; tegye jóvá bűneit, bocsássa szabadon; ez minden követelésem.

- Követelése! - szólt Buckingham; csodálkozva meredt Feltonra, és erősen megnyomva ismételte a szót.

- Milord - folytatta Felton, beszéd közben mindjobban nekitüzesedve -, vigyázzon, egész Anglia torkig van már jogtiprásaival; kegyelmed visszaél a királyi hatalommal, kegyelmed valóságos trónbitorló; kegyelmed személye gyűlöletes isten és ember előtt; isten büntetése még várat magára, de az én büntetésem még ma elérheti.

- Ez már több a soknál! - robbant ki Buckingham, s az ajtóhoz indult.

Felton elállta útját.

- Csak annyit kérek alázatosan - mondta neki -, írja alá lady Winter szabadonbocsátásának rendeletét; ne feledje, kegyelmed vette el a becsületét.

- Távozzék, uram - szólt Buckingham -, különben behívom Patrickot, és vasra veretem.

- Nem hívja be, milord - mondta Felton, és nem hagyta, hogy a herceg felvegye az ezüstveretű asztalkáról a csengőt -, vigyázzon, az Isten kezében van, kegyelmes uram.

- Inkább az ördög kezében! - harsogta Buckingham; nem akart segítségért kiáltani, de az volt a célja, hogy meghallják odakint.

- Írja alá lady Winter szabadonbocsátását milord, írja alá - sürgette Felton, s egy papírt tolt a herceg elé.

- Még mit nem! Ez erőszak! Patrick, ide!

- Írja alá milord!

- Soha!

- Soha!

- Hozzám! - kiáltotta a herceg, és kardot ragadott.

Felton azonban nem várta meg, amíg kirántja a kardot; előhúzta ujjasából a nyitott kést, mellyel milady megsebezte magát, s egyetlen ugrással a herceg előtt állt.

E pillanatban Patrick rohant be a szobába.

- Milord, levél Franciaországból! - kiáltotta.

- Franciaországból! - ismételte Buckingham, s amint arra gondolt, ki küldhette a levelet, mindenről megfeledkezett.

Felton kihasználta a pillanatot, és markolatig dőfte oldalába a kést.

- Ó jaj! bitang! - hörögte Buckingham - megöltél...

- Segítség! gyilkos! - üvöltötte Patrick.

Felton menekülést keresve körütekintett, s amikor látta, hogy az ajtó szabad, átrohant a szomszéd szobába, ahol, mint mondtuk, a La Rochelle-i küldöttek várakoztak; keresztülzárguldott közöttük, s a lépcső felé vágatott, ám alig érte el a lépcsőt, Winter lordba botlott; a lord meglátta sápadt, dült, szürke arcát, véres kezét és homlokát, és ordítva csapott le rá.

- Tudtam! éreztem! de miért nem jöttem hamarabb! ó, én szerencsétlen, ó, én nyomorult!

Felton nem állt ellen; Winter lord átadta az őrségnek; a katonák további parancsig egy kis erkélyre kísérték, mely kinyúlt a tenger fölé; a lord pedig Buckingham fülkéjébe rohant.

A férfi, akivel Felton az előszobában találkozott, meghallotta a herceg jaj szavát és Patrick segélykiáltását, s ő is besietett.

A herceg egy szőfán feküdt, kezét görcsösen szorította sebére.

- La Porte - szólt elhaló hangon -, ugye tőle jössz, La Porte?

- Igen, kegyelmes uram - válaszolt Ausztriai Anna hű komornyikja -, de talán már későn érkeztem.

- Csendesen, La Porte! meghallhatja valaki; Patrick, nem jöhet be senki! Jaj, már nem tudhatom meg üzenetét! Istenem, meghalok!

S a herceg elájult.

Közben Winter lord, a küldöttek, a hadsereg parancsnokai, a Buckingham ház tisztségviselői egymás hegyén-hátán tódultak a szobába; kétségbeesett jajveszékelés visszhangzott mindenfelől. A hír nyomán először a palotát verte fel panaszos siránkozás, majd a városra is áttért a gyászos hangulat.

Ágyú dördült: jelentette a váratlan, nagy fordulatot.

Winter lord a haját tépte.

- Csak egy perccel hamarabb! - kiabálta. - Csak egy perccel! Istenem, Istenem! mekkora csapás!

Igen, reggel hétkor jelentették neki, hogy a vár egyik ablakában kötélhágcsó függ; azonnal berontott miladyhez, a szobát üresen, az ablakot nyitva, a rácsot elfűrészelve találta: nyomban eszébe jutott D'Artagnan küldöttének szóbeli üzenete, megszállta a rémület a herceg miatt, az istállóba rohant, nyergeléssel sem vesztegette az időt, felpattant az első lóra, lélekszakadva idevágatott, az udvarban leugrott a nyeregből, felszaladt a lépcsőn, s odafenn, mint már leírtuk, Feltonba ütközött.

De a herceg még nem halt meg: eszméltre tért, felnyitotta szemét. Minden szívben új remény ébredezett.

- Uraim - szólalt meg -, hagyjanak magamra Patrickkal és La Porte-tal... Ah, Winter, kegyed az! Ugyan furcsa örültet szabadított rám ma reggel; nézze csak, mit tett velem!

- Jaj, nekem, milord! - kiáltott a báró. - Sosem bocsátom meg magamnak!

- Rosszul tennéd, jó Winterem - mondta Buckingham, és felé nyújtotta kezét. - Amíg valaki más él, senkit ne sajnálj, nem érdemes. De kérlek, hagyj magunkra.

A báró zokogva ment ki.

Csak a sebesült herceg, La Porte meg Patrick maradt a szobában.

Keresték az orvost de nem találták.

- Nem hal meg, milord, nem hal meg - ismételtette Ausztriai Anna hűséges szolgája, térdén állva a szófa mellett.

- Mit ír levelében? - suttogta Buckingham. Sebéből patakzott a vér, de leküzdötte szörnyű fájdalmát, hogy elbeszélgethessen szerelmeséről. - Mit ír? - Olvasd fel a levelét.

- Óh jaj, milord! - nyögte La Porte.

- Fogadj szót, La Porte; hát nem látod, hogy nincs már sok időm?

La Porte feltörte a levél pecsétjét, s a herceg elé tartotta a pergament, de Buckingham hiába igyekezett az írást kibetűzni.

- Olvasd hát - mondta -, olvasd; én már nem látok; no olvasd! Hisz talán hamarosan hallani sem fogok, és meghalok, anélkül hogy megtudtam volna, mit ír.

La Porte nem kérte magát tovább; olvasni kezdett:

Milord,

*Mindarra, amit kegyedért és kegyed miatt szenvedtem, mióta ismerem - könyör-
gök, ha valamit is ad lelki nyugalmamra, hagyja félbe hatalmas fegyverkezését
Franciaország ellen, és szüntesse meg azt a háborút, melyről fennhangon azt
hirdetik, hogy nyílt oka a hit, titokban pedig azt, hogy leplezett oka kegyed irán-
tam érzett szerelme. Ez a háború nem csupán Franciaországra és Angliára hozhat
végmorálást, hanem olyan balsorsot idézhet kegyedre is, mely örök szomorúságba
döntene.*

*Milord, az életére törnek, vigyázzon, s az élete, mihelyt azt látom, hogy lordságod
nem ellenségem, az élete mindennél kedvesebb nekem.*

*Igaz híve
Anna*

Buckingham megfeszítette minden maradék életerejét, hogy végighallgassa a felolvasást, azután, mintha keserű csalódást okozott volna számára a levél, ezt kérdezte:

- Nincs számomra semmi egyéb, szóbeli üzenete, La Porte?

- De van, kegyelemes uram: a királyné azt üzeni, vigyázzon magára, mert úgy tudja, hogy meg akarják gyilkolni kegyelmedet.

- Ennyi az egész, csak ennyi? - szólt Buckingham türelmetlenül.

- Még azt is üzeni a felséges asszony, hogy még mindig szereti kegyelmedet.

- Hála neked, nagy isten! - mondta Buckingham.

- Akkor hát nem hallja majd közömbösen halálhíremet!...

La Porte szeme könnybe lábadt.

- Patrick - folytatta a herceg -, hozza ide a ládikót, amelyikben a gyémánt zsinórhegyeket őriztem.

Patrick teljesítette a parancsot. La Porte pedig megállapította, hogy a kazetta a királynétól származik.

- Most kérem a fehér selyem tarsolyt, mely nevének gyönggyel hímzett betűit viseli.

Patrick teljesítette ezt a parancsot is.

- Tessék, La Porte - mondta Buckingham -, itt ez az ezüst ládikó, s vele e két levél, ez volt szerelmének minden záloga. Adja vissza őket a felséges asszonynak, és utolsó emlékül... (valami értékes holmit keresgélt maga mellett)... tegye hozzá...

Tovább keresgélt, de haláltusától megtört pillantása csupán a késbe ütközött, mely Felton kezéből esett ki: a saját piros vére gözölgött most is rajta.

- Tegye hozzá ezt a kést - mondta a herceg, és megszorította La Porte kezét.

Még volt annyi ereje, hogy az ezüstitálcába helyezze a tarsolyt, a kést már csak utána ejtette, ezután jelezte La Porte-nak, hogy már nem tud beszélni, majd vonagolni kezdett, ereje elhagyta, s a szófáról a padlóra zuhant.

Patrick feljajdult.

Buckingham szeretett volna végsőt mosolyogni, a halál azonban megghiúsította szándékát, mely vonásaira dermedt, mint szerelmes búcsúcsók.

E pillanatban érkezett meg rémulten a herceg orvosa; már a vezérhajó fedélzetén tartózkodott, onnan kellett visszahívni.

A herceg mellé lépett, megfogta kezét, egy pillanatig a kezében tartotta, majd elengedte.

- Minden hiába - mondta -, meghalt.

- Meghalt, meghalt! - zokogta Patrick.

A zokogásra az egész sokadalom a terembe tódult; fejvesztett zűrzavar lett úrrá mindenütt. Amint Winter lord látta, hogy Buckingham kiszenvedett, Feltonhoz rohant, akit a katonák még mindig ott őriztek a palota erkélyén.

- Nyomorult! - mondta a fiatalembernek, aki mióta Buckingham meghalt, már visszanyerte nyugalmát és hidegvérét, hogy el ne veszítse többé - nyomorult! mit tettél?

- Megfizettem neki - felelte az.

- Te fizettél! - szólt a báró - mondd, hogy eszköz voltál egy átkozott némbér kezében! De esküszöm, ez volt utolsó gazsága életében.

- Nem tudom, mit beszél - szólt Felton nyugodtan -, a nőt sem ismerem, akiről beszél, milord; azért öltem meg Buckingham herceget, mert hiába kértem, hogy léptessen elő kapitánynak, kétszer is megtagadta, éppen lordságod előtt; bosszút álltam a mellőzésért, ennyi az egész.

Winter lord elhűlve figyelte, hogyan kötözik meg Felton, és nem tudta mire vélni az ifjú tiszt közönyét.

Csak egy valami vetett árnyat Felton arcának tiszta vonásaira. A hiszékeny puritán minden neszben milady hangját, milady lépteinek kopogását ismerte fel; azt várta, hogy az asszony a keblére veti magát, vádat emel önmaga ellen, és vele együtt megy a halálba.

Hirtelen megborzongott; az erkélyről szélteben-hosszában belátta a tengert, és pillantása most megakadt valamin: ahol mindenki más csak hullámokon ringó sirályt sejtett volna, sasszeme felismerte a Franciaország partjai felé haladó sloop vitorláját.

Elsápadt, úgy érezte, szíve nyomban megszakad, melléhez kapott, és rájött, hogy rútul becsapták.

- Milord, teljesítené végső - óhajomat? - kérdezte Winter lordtól.

- Mi az? - szólt a báró.

- Csak ennyi: mondja meg, hány óra van?

- Tíz perc múlva kilenc.

Milady tehát másfél órával indult hamarabb útnak; mihelyt meghallotta az ágyúlövést, a végzetes esemény hirdetőjét, parancsot adott, vonják fel a horgonyt.

A bárka messze suhant a parttól, derült, kék ég alatt.

- Legyen meg isten akarata - mondta Felton. Hangjában benne csengett a megszállottak beletörődése, ám szemével egyre a hajón csüggött; talán látta is a fedélzeten annak az asszonynak fehér kísértetét, akiért hamarosan áldozatul esik.

Winter lord követte pillantását, megpróbálta megsejteni, mi bántja, és mindent kitalált.

- Most *csak egymagad* bűnhődsz, nyomorult - mondotta Feltonnak, aki nem tudta levenni a tengerről tekintetét -, de szeretett öcsém emlékére esküszöm, hogy cinkosod sem menekül.

Felton lehorgasztotta fejét, egy hang nem jött ki a torkán.

Winter lord pedig lesietett a lépcsőn, s a kikötőbe ment.

FRANCIAORSZÁGBAN

Amikor I. Károly, angol király értesült a halálesetről, mindenekelőtt az rémítette meg, hogy a szörnyű hír végleg elcsüggeszti a La Rochelle-ieket; azon volt tehát - így olvassuk Richelieu emlékirataiban -, hogy minél tovább eltitkolja előttük. Országszerte lezáratta a kikötőket, és gondosan ügyelt, hogy addig egyetlen hajó ne távozhasson, amíg Buckingham hadserege fel nem kerekedik. Buckingham híján, személyesen magára vállalta a hajóhad kifutásának ellenőrzését.

Annyira komolyan vette ezt az intézkedést, hogy az éppen visszatérni készülő dán küldöttséget is Angliában marasztalta, s ugyanez lett a sorsa a holland követnek, aki azért volt Londonban, hogy Flessingen kikötőjébe kísérje az indiai hajókat, melyeket I. Károly visszaadott az Egyesült Tartományoknak.

Ám ez az intézkedés csupán öt órával az események után, vagyis délután két órakor jutott eszébe, és közben két hajó már kifutott a kikötőből; az egyiken, mint tudjuk, milady távozott. Az asszony már gyanította a történeteket, és gyanúja csak megerősödött, amikor látta, hogy a vezérhajó árbocára felvonják a fekete lobogót.

Hogy a második hajó hogyan indulhatott el, és kit vitt fedélzetén, arról majd később beszélünk.

Ezalatt különben a La Rochelle-i táborban eseménytelenül múlt az idő; csak annyi történt, hogy a király, aki most is éppúgy unatkozott, mint mindig, sőt itt a táborban talán még annál is jobban, elhatározta, hogy Szent Lajos napját inkognitóban Saint-Germainben tölti és megkérte a bíborost, bocsásson rendelkezésére legfőbb hűs emberből álló kíséretet. A király unalma olykor-olykor a bíborosra is átragadt, ezért Richelieu örömet szabadságra küldte felséges hadnagyát, aki megígérte, hogy szeptember 15-e körül visszatér.

Öminenciája közölte a parancsot Tréville úrral, s a kapitány máris málháztatott. Ha nem is firtatta, miért, annyit mindenesetre tudott, hogy barátai módfelett szeretnék viszontlátni Párizst, ahol valami rendkívül fontos dolguk lehet; egészen természetes hát, hogy őket is beosztotta a király kíséretébe. A négy fiatalember negyedóra múlva már tudta is a hírt, mert Tréville úr őket értesítette először, D'Artagnan csak most eszmélt rá, mily nagy kegy volt a bíborostól, hogy a királyi testőrségbe osztotta be; ha most nem volna testőr, cimborái elutaznának, ő meg a táborban ragadna.

Alig várta hát, hogy Párizsba induljanak, mindenek fölött persze azért, mert jól sejtette, mekkora veszély fenyegeti Bonacieux-nét, ha a béthune-i kolostorban összehatalkozik halálos ellenségével, miladyvel. Aramis, mint említettük, nyomban írt is Marie Michonnak, a kis tours-i varrólánynak, akinek oly előkelők az ismerősei; írt neki, eszközölje ki a királynétól az engedélyt, hogy Bonacieux-né elhagyhassa a kolostort, és vagy Lotharingiában, vagy Belgiumban leljen újabb menedékhelyet. A válasz nem sokáig váratott magára; nyolc-tíz nap múlva ezt a levelet kapta Aramis:

Kedves bátyám,

ezennel küldöm néném jóváhagyását, hogy kis szolgálónk távozhassék a béthune-i zárdából melynek levegője, mint kegyed írja, nem jót tesz neki. Néném örömmel adja beleegyezését, mert igen szereti a leányzót, és reméli hogy később még nagy hasznára lehet.

*Szerető húga
Marie Michon*

A levéllel együtt megérkezett a jóváhagyás is:

A Béthune-zárda főnökasszonya jelen sorok felmutatójának tartozik gondjaira bízni azt a noviciát, aki ajánlásomra került a zárdába, és pártfogásomat élvezi.

A Louvre-ban, 1628. aug. 10-én.

Anna

Képzeltük, mennyire ugratták ifjú barátaink Aramist rokona, a kis varrólány miatt, aki nénjének címezgeti a királynét. Aramis azonban, miután egyszer-kétszer feje búbjáig elpirult Porthos durva tréfáitól, arra kérte barátait, ne feszegessék ezt a kérdést, mert ha csak egy szót is szólnak róla, többé sosem kéri fel unokahúgát efféle közbenjárásra.

A négy testőr elérte hát, amit akart: Bonacieux-né hamarosan kiszabadul a béthune-i karmelitáktól, megvan rá a parancs; így azután nem is firtatták tovább, ki is az a Marie Michon. Igaz, amíg a La Rochelle-i táborban vagy Franciaország túlsó végén lesznek, nem sokra mennek a felséges parancssal. D'Artagnan ezért elhatározta, hogy kertelés nélkül mindent elmond Tréville úrnak, és fontos ügyben szabadságot kért tőle, illetve éppen szabadságot akart kérni, amikor három bajtársával együtt megtudta, hogy a király húsz testőr kíséretében Párizsba készül, és ők is hozzátartoznak őfelsége kíséretéhez.

Nagy volt az öröm. Az inasokat előreküldték a poggyással, és másnap reggel ők is útnak indultak.

A bíboros Surgères-től Mauzéig kísérte őfelségét, azután a király és a miniszter kölcsönösen és látványosan biztosították egymást rokonszenvről, és elköszöntek egymástól.

A király szórakozásra vágyott, és olyan gyorsan haladt, amint csak tehetett, mert szerette volna, ha 23-án Párizsban lehet, de azért egyre-másra megállt útközben, hogy a szarkák röptét figyelje; erre a szórakozásra Luynes kapatta rá hajdanában, és őfelsége a néhai herceget mindig megtartotta jó emlékezetében. Valahányszor felbukkant egy-egy szarka, a húsz testőr közül tizenhat módfelett örült a jó szórakozásnak, csak négyen szitkozódtak pogányul. Különösen D'Artagnannak csengett folyvást a füle, amire Porthos nyomban megadta a magyarázatot:

- Mint egy igen előkelő dámától tudom, ez azt jelenti, hogy valahol nagyon emlegetik.

Végre 23-án éjszaka a kíséret bevonult Párizs városába; a király köszönetet mondott Tréville úrnak, és engedélyt adott neki, hogy négy napra szabadságolja embereit, de kikötötte, hogy amelyik nyilvános helyen mutatkozik, a Bastille-ba kerül.

Talán már gyanítjuk, hogy először is a négy cimbora kapott szabadságot. Sőt Athos még többet ért el: hat napot eszközölt ki Tréville úrtól négy helyett, s még két; éjszakával toldotta meg a hat napot is, mert 24-én este ötkor indultak útnak. Tréville úr pedig, hogy kedvükbe járjon, későbbi dátumot, 25-ének reggelét vezette rá szabadságos levelükre.

- Annyit mondhatok - szolt barátaihoz D'Artagnan; aki, mint tudjuk, mindig tele volt önbizalommal -, ugyancsak nagy feneket kerítünk a dolognak. Én két nap alatt megjáróm Béthune-t (azt se bánom, ha két-három ló kidől alattam; egye fene, nem sajnálom a pénzt), átadom a főnökasszonynak a királyné levelét, s ha kezemben van a drága kincs, nem viszem se Lotharingiába, se Belgiumba, hanem Párizsba hozom; sokkal jobban elrejtőzhet ott, különösen, ha a bíboros úr La Rochelle-ben marad. Ha meg aztán a háborúból visszajöttünk, akkor részben nénjének pártfogásával, részben jutalmul mindazért, amit tettünk érte, kieszközöljük a királynétól óhajunk teljesítését. Maradjanak hát Párizsban, ne fáradjanak fölöslegesen; a harci feladat igen egyszerű, egymagam végrehajtom kettesben Planchet-val.

- Nekünk is van pénzünk, mert a gyémánt árát még nem ittam el egészen; Porthos meg Aramis sem ette meg teljesen a maga részét. S ha négy ló dől ki egy helyett, annyi baj legyen. Egyet azonban el ne feledjen, D'Artagnan - tette hozzá sötéten Athos, hogy hangjától megborzongott a fiatalember -, a bíboros Béthune-ben azzal a nővel találkozik, akit mindenüvé nyomon követ a végzet. Ha csak négy férfi volna az ellenfél, egyedül is elengedném, D'Artagnan, azonban ezzel a nővel kerül össze, ezért mind a négyen elmegyünk, s adja isten, hogy elegen legyünk, beleértve inasainkat is!

- Athos, egészen megijeszt! - kiáltotta D'Artagnan - de hát mitől tart?

- Mindentől! - felelte Athos.

D'Artagnan körbejáratta pillantását cimboráinak arcán; valamennyiük vonásain ugyanaz a komoly aggodalom tükröződött.

Hosszú vágóban ügettek hát tovább; többé senki nem beszélt.

Huszonötödikén este, amint Arras-ba értek, és D'Artagnan az *Arany Borona* fogadó előtt lepattant a nyeregből, hogy lehajtsa egy pohár bort, egy lovas kanyarodott ki a postaállomás udvaráról; éppen most váltott lovat, és szélesebben tovaügetett a párizsi úton. Amikor a kapu alól kiugratott az országútra, a szél félrebillentette köpenyét - jöllehet augusztus volt, az idegen köpenyt viselt -, és lesodorta kalapját; az utas épp az utolsó pillanatban elkapta kezével, és erőlyesen a szemébe húzta.

D'Artagnan merően figyelte a férfit, azután elsápadt, és kiejtette kezéből a poharat.

- Mi baj, uram? - kérdezte Planchet - ...Hahó, uraim, segítsenek, rosszul van a gazdám!

A három jó barát odasietett, és megállapította, hogy D'Artagnannak semmi baja, sőt a lovához rohan. Éppen hogy elkapták a kapuban.

- Hé! hova az ördögbe szaladsz? - förmedt rá Athos.

- Ő az! - kiáltotta D'Artagnan verejtékezve, dühtől sápadtan. - Ő az! eresszetek!

- Ki az az ő? - kérdezte Athos.

- Hát ő!

- No, de ki?

- A rossz szellemem, az az átkozott, aki mindig elém bukkan, ha veszély fenyeget; ő kísérté azt a szörnyű nőt, amikor első ízben láttam; őutána rohantam, amikor párbajba keveredtem Athossal, s akkor is ő jelent meg előttem, amikor Bonacieux-nét elrabolták. Ő az, nem tévedek! Megismertem, amikor a szél félrefújta a köpenyét.

- A fenét! - szólt Athos elgondolkodva.

- Nyeregbe urak, nyeregbe, rohanjunk, utolérjük.

- Kedves barátom - mondta Aramis -, ha nem látná, mi éppen az ellenkező irányba tartunk; az idegen lova friss, a mieink fáradtak, halálra hajszoznak szegény jószágokat, mégsem érnék utol. Hagyjuk a férfit, D'Artagnan, szabadítsuk ki a nőt.

- Hé, uram! ez a papír kiesett a kalapjából! Hé, uram! hé! - kiáltozott az istállófiú az idegen után futva.

- Hallod-e, fiú - mondta D'Artagnan -, add ide azt a papírt! fél aranyat kapsz.

- Tessék uram! ezer örömmel!

Az istállófiú örült a talált pénznek, és visszament a fogadó udvarába. D'Artagnan meg kibontotta a papírost.

- Nos? - kérdezték barátai és körülállták.

- Egy szó az egész! - mondta D'Artagnan.

- Úgy van - szólt Aramis -, egy falu vagy város neve.

- „*Armentières*” - olvasta Porthos. - Hírét sem hallottam soha!

- Saját kezűleg írta fel ezt a város- vagy falunevet - kiáltott fel Athos.

- Na jó - mondta D'Artagnan -, őrizzük meg jól ezt a papírost. Remélem, nemhiába adtam ki az utolsó aranyomat. Lóra, lóra, barátaim!

S a négy jó barát elvágtatott a béthune-i úton.

A BÉTHUNE-I KARMELOKOLOSTOR

A nagy gonosztevőket mintha valami titkos elrendelés vezetné: átsegíti őket minden akadályon, megmenti minden veszélytől, míg csak a gondviselés ki nem fogy a béketűrésből, s el nem érkezik a pillanat, amikor gaz életük zátonyra fut.

Ez történt miladyvel is: átsurrant két nemzet őrhajói között, és minden bántódás nélkül megérkezett Boulogne-ba.

Amikor Portsmouth-ban partra szállt, szánalomra méltó angol nő volt, akit a franciák kiűldöztek La Rochelle-ből; Boulogne-ban pedig, kétnapi hajókázás után francia nő lett, akit az angolok Franciaország elleni gyűlöletükben egyre-másra zaklattak Portsmouth-ban.

Milady szépsége, előkelő, modora és bőkezűsége - mert számolatlanul szórta a pénzt - többet ért minden útlevelemnél. Az előzékeny, mosolygós boulogne-i kikötőparancsnok régivágású, gáláns úri ember volt, kézcsókkal fogadta miladyt, és megkímélte a szokásos formáságoktól. Az asszony csupán addig tartózkodott a városban, míg az alábbi levelet postára tette:

Richelieu bíboros úr Őeminenciájának a La Rochelle-i táborban.

Kegyelmes uram, most már nyugodt lehet: Buckingham herceg őexcellenciája nem kel át Franciaországba.

Boulogne, 25-én este,

Milady***

Ui. - Eminenciád óhaja szerint Béthune-be megyek, a karmelita kolostorba, ott várom parancsait.

Este milady csakugyan útnak indult; az éjszaka úton érte: megszakította útját, és meghált egy fogadóban, majd reggel öt órakor ismét felkerekedett, és három órával később megérkezett Béthune-be.

Megtudakolta, merre van a karmelita kolostor, és tüstént odahajtatott.

A zárda főnöknője fogadta; milady megmutatta a bíboros parancsát, a főnöknő szobát nyitogatott, és reggelit adott neki.

Az egész múlt feledésbe merült már milady emlékezetében; csupán a jövőt tartotta szemmel: előre látta, mily nagy jutalmat kap a bíborostól sikeres szolgálataiért, s főleg azért, hogy Richelieu neve nem szövődött bele a véres eseményekbe. Az asszonyt szakadatlanul új meg új szenvedély tüzelte, egész élete olyan volt, mint az égen úszó felhő, mely hol a mennyi kékséget, hol a tűzvész lángját, hol a vihar sötét homályát tükrözi; amerre ez a felhő elhalad, halál, pusztulás marad nyomában.

Reggeli után felkereste a főnöknő; a zárdában kevés a szórakozás, s a derék teremtés alig várta, hogy közelebből megismerhesse legújabb védencét.

Milady meg akarta hódítani a főnöknőt s mivel magasan fölötte állt, ez gyerekjáték volt neki: elhatározta, hogy udvarias lesz, de bűbajos modora, színes társalgása és lényének kedvessége egészen levette lábáról a jámbor apácát.

A főnöknő nemesi családból származott, és rajongott az udvari pletykákért; ritka csemege az ilyesmi itt, az Isten háta mögött, s oly nehezen hatol át a zárdák falán, amely át sem engedi a külső világ zűrzavarát.

Milady pedig töviről hegyire ismerte az előkelő társaság minden intrikáját, nemhiába élt bennük már öt-hat éve szakadatlanul; feltálalta hát a kegyes hölgynek a királyi udvar intim apróságait; megemlékezett a király szinte már túlságosan is jámbor életéről, de közbeszótt az udvari előkelőségek és hölgyeik botránykrónikáját is - a főnökasszony névről egytől egyig jól ismerte a főurakat -, futtában megemlítette a királyné és Buckingham regényét, - vagyis sokat beszélt, hogy ő is megtudjon valamit, bármily keveset is.

Ámde a főnökasszony egy szót sem szólt, csak hallgatta és mosolygott. Milady pedig látta, hogy nagy tetszést arat, és folytatta beszámolóját, most már azonban a bíborosra terelte a szót.

Csak hogy nem volt könnyű dolga: nem tudta, kihez húz a főnökasszony: a királyhoz-e vagy a bíboroshoz; ezért az arany középutat választotta. Ám az apáca még nála is óvatosabbnak mutatkozott: valahányszor vendége megemlítette Öminenciáját, mélyen fejet hajtott, de ennél többre nem volt kapható.

Milady már-már azt hitte, fölöttébb unalmas lesz neki a zárda, tehát úgy határozott, hogy lesz, ami lesz, tiszta vizet önt a pohárba. Tudni akarta, meddig terjed a jámbor főnökasszony tartózkodása, ezért eleinte leplezetten, később igen aprólékosan kezdte befeketíteni a bíborost; elmondta, milyen nagy szerelemben volt Aiguillon asszonnyal, Marion de Lorme-mal meg több más híres kurtizánnal.

Az apáca figyelmesebben hallgatta, lassanként felengedett, és megint mosolygott.

- Végre - gondolta milady -, úgy veszem észre, ez már jobban érdekli; ha bíboros-párti is, aligha vakbuzgó híve.

Tárgyat változtatott; ecsetelni kezdte, mily kegyetlenül üldözi ellenségeit Richelieu. A főnökasszony keresztet vetett, de semmivel nem mutatta, hogy helyesli vagy elítéli-e a hallottakat.

Ebből még inkább arra következtetett milady, hogy az apáca inkább a királyhoz húz, mint a bíboroshoz. Ezért mind színesebb történetekkel hozakodott elő.

- Minderről én vajmi keveset tudok - nyilatkozott végre az apáca -, de bármily messze is tőlünk az udvar, bármily idegen is tőlünk a földi élet ezernyi gondja, nem egy szomorú példából magunk is jól ismerjük mindazt, amiről beszél, asszonyom; van itt egy novicia, ő is a bíboros úr bosszúját és üldözését szenved.

- Itt van a zárdában! - mondta milady. - Ó, Istenem, hogy sajnálom szegény teremtet.

- Sajnálhatja is, asszonyom; van miért; börtön, fenyegetés, bántalmazás: mindenben része volt. Mindazonáltal - fűzte tovább a szót az apáca -, a bíboros úrnak bizonyára minden oka megvolt rá, hogy így bánjon vele; a látszat gyakran csal, és talán a mi noviciánk se szent.

Ejnye, ejnye! - mondta magában milady. - Amilyen szerencsém van, még kiugratom a nyulat a bokorból.

Angyali ártatlanság kifejezését varázsolta vonásaira.

- Igen, sajnos, én is jól tudom! - mondta az apácának - nem mind arany, ami fénylik, de hát minek higgyünk, ha már az emberi arcnak, isten legszebb művének sem hihetünk! Meglehet, hogy számos csalódás ér még életemben, de én mindig megbízom abban, akinek a vonásai rokonszenvesek.

- Asszonyom tehát hajlik rá - kérdezte -, hogy ártatlannak tartsa ezt az ifjú nőt?

- A bíboros úr nem csupán a bűnt üldözi - felelt milady. - Nem egy bűnt kevésbé gyűlöl, mint bizonyos erényeket.

- Ne vegye rossz néven, asszonyom, de meglepetésemet kell nyilvánítanom - szólt a főnök-asszony.

- Ugyan miért? - kérdezte milady ártatlanul.

- Iménti szavai miatt.

- Mi van azokban meglepő? - kérdezte milady mosolyogva.

- Kegyed a bíboros barátja, kegyedet Öminenciája küldte ide, és ennek ellenére...

- És ennek ellenére rosszakat mondok róla - fejezte be milady a főnökasszony mondatát.

- Hát dicsérni éppen nem dicséri.

- Nem csoda: nem annyira barátja, mint inkább áldozata vagyok - sóhajtott fel milady.

- És a bíboros úr ajánlólevele?...

- Tulajdonképpen elfogatóparancs, és börtönömből majd a pribékjeivel hurcoltat el.

- Miért nem szökött meg?

- Hová is mehetnék? Talán van olyan hely a földön, ahová a bíboros keze el nem ér? Csak a kisujját kell megmozdítania! Még ha férfi volnék, akkor talán, de nő vagyok, s egy nő ugyan mit tehet? Az a kis novicia, akit említeni tetszett, az talán megpróbált elmenekülni?

- Nem próbált meg, az igaz, de nála másról van szó: azt hiszem, szerelmes valakibe, ez tartja vissza Franciaországban.

- Ó! - sóhajtott milady. - Ha szerelmes, akkor mégsem egészen boldogtalan.

- Ó - szólt a főnökasszony, s egyre nagyobb érdeklődéssel tekintett miladyre -, tehát kegyed is szegény üldözött?

- Sajnos! - mondta milady.

Az apáca egy percig nyugtalanul vizsgálgatta miladyt; látszott, hogy új gondolat ver gyökeret fejébe.

- Csak nem ellensége kegyed szent hitünknek? - rebegte.

- Én! - kiáltotta milady. - Hogy én protestáns volnék! Ugyan, dehogy! Isten a tanúm, hogy buzgó katolikus vagyok.

- Akkor ne féljen semmitől, asszonyom - szólt mosolyogva az apáca -, e ház, mely befogadta, nem lesz szigorú börtöne, és mi mindent megteszünk, hogy fogságát enyhítsük. Sőt, társasága is lesz: az az ifjú hölgy, akit nyilván valamilyen udvari cselszövés miatt sújt az üldözés. Igen bájos, kedves teremtés.

- Mi a neve?

- Egy igen magas személyiség ajánlotta be nálunk; ő Kettynek nevezte. A másik nevét nem firtattuk.

- Ketty! - kiáltott a milady. - Ketty! Egész bizonyos?...

- Hogy így hívják? Így, asszonyom; talán ismeri, kegyed?

Milady elmosolyodott magában, mert hirtelen az a gondolata támadt, hogy a fiatal nő talán éppen az ő volt szobalánya. Valahányszor eszébe jutott Ketty, nem fojthatta el haragját; most is bosszúvágy dúlta fel vonásait, de csupán egy pillanatra, s az ezerarcú nő megint nyugodtan, jóindulatúan tekintett a főnökasszonyra.

- Máris nagyon rokonszenves nekem az ifjú hölgy. Vajon mikor láthatom? - kérdezte az apácát.

- Még ma - felelt az -, ma este. De épp az imént említette kegyed, hogy négy napot utazott, s ma reggel ötkor már talpon volt; úgy gondolom, ráfér kegyedre a pihenés. Feküdjön le és aludjon; ebédre felkeltjük.

Milady cselszövő lelkét már is felvillanyozta az új kaland reménye, s úgy érezte, semmi szüksége pihenésre, de azért mégiscsak elfogadta a főnökasszony ajánlatát; az elmúlt tíztizenöt nap alatt annyiféle izgalmon esett át, hogy ha vasszervezete még állta volna is a fáradságokat, lelke nyugalomra áhítozott.

Elköszönt hát az apácától és lefeküdt. Ketty neve egy csapásra felszította benne a bosszúvágyat; ez a vágy ringatta el. Arra gondolt, hogy a bíboros csaknem korlátlan hatalmat ígért neki, ha sikeresen teljesíti megbízatását. Sikert aratott, most már az övé D'Artagnan.

De azért mégiscsak aggasztotta valami: férjének, Le Fère grófnak emléke; azt hitte, régen meghalt, vagy legalábbis kivándorolt, és íme, most megint elébe kerül, mint Athos, D'Artagnan legjobb barátja.

Ám ha D'Artagnan barátja, akkor nyilván kivette a részét minden mesterkedésből, melynek révén a királyné keresztülhúzta Őminenciája terveit; ha D'Artagnan barátja, akkor a bíboros ellensége, s ha ez így van, akkor ő, milady, egyszerre veti mindkettőjük nyakába a hurkot, egyszerre áll bosszút rajta is, az ifjú testőrön is.

Így szövögette milady a remény édes ábrándjait, melyek lassanként álomba ringatták.

Halk beszéd hangja ütötte meg fülét: felébredt. Felnyitotta szemét, és megpillantotta a főnökasszonyt; egy finom bőrű, szőke fiatalasszony volt vele, kíváncsian, jóakaratóan figyelte miladyt.

Milady még sosem látta a fiatalasszonyt. Figyelmesen, aprólékosan szemügyre vették egymást, és közben elmondták az ilyenkor szokásos udvarias szólásokat. Szép volt mind a kettő, de mindegyik a maga módján. Milady el is mosolyodott és megállapította, hogy előkelőségben, úri modorban meg sem közelíti őt a fiatalasszony. Igaz, a szépségük közötti vetélkedésben az apácaruha nem sokat használt ellenfelének.

A főnökasszony bemutatta őket egymásnak, majd e formáság után magukra hagyta a fiatalokat - kötelessége a templomba szólította.

A novicia látta, hogy milady még nem kelt fel, ezért elindult az apáca után, milady azonban nem engedte.

- De asszonyom - mondta neki -, alig láthattam egy pillanatra, és már is megvonja tőlem társaságát, jöllehet nem is tagadom, úgy számítottam, részem lesz benne, amíg itt vagyok.

- Világért sem, asszonyom - felelt a novicia -, csak attól félek, hogy az idő nem éppen megfelelő: kegyed nagyon fáradt, s én álmából vertem föl.

- Ó, Istenem! - szólt milady. - Mi mást kívánhat az, aki alszik, mint jó ébredést. Ebben, kegyed jóvoltából már is részem volt; hadd élvezzem hát még tovább.

Kézen fogta a fiatalasszonyt, s egy székre ültette az ágya mellett.

A novicia leült.

- Jaj Istenem! - szólalt meg. - Olyan boldogtalan vagyok! A hatodik hónapot töltöm itt; majd megölt az unalom; kegyed megérkezik, már azt hiszem, élvezni fogom kedves társaságát és tessék: minden jel arra vall, hogy máról holnapra itt kell hagynom a kolostort!

- Ugyan! - szól milady. - Máris távozik?

- Legalábbis remélem - mondta a novicia, és eszébe sem jutott, hogy leplezze örömét.

- Ha jól értettem - folytatta milady -, kegyedet a bíboros üldözi: nekem már csak ezért is fölöttébb rokonszenves.

- Igaz tehát, amit a kedvesnővértől hallok, hogy kegyed is e gonosz pap áldozata?

- Pszt! - szól milady. - Még itt se beszéljünk róla így; egész balsorsom annak köszönhetem, hogy én is ilyesmit mondtam a bíborosról egy asszonynak, akit barátnőmnnek véltem, de beárult. Kegyed is efféle csalárdság áldozata?

- Nem - felelt a novicia -, én azért szenvedek, mert hűséges szolgája voltam egy asszonynak, akit szerettem, akiért életemet adtam volna, és akiért most is szívesen meghalnék.

- Ő pedig cserbenhagyta! Ugye, így történt?

- Eleinte magam is azt hittem, én hálátlan, de két-három napja, Istennek hála, beláttam tévedésemet; nagy keserűség lett volna látnom, hogy megfélemezik rólam. De úgy hiszem, asszonyom - folytatta a novicia -, kegyed szabad, és csupán kegyeden áll, hogy bármikor elmeneküljön.

- Se pénzem, se barátom; Franciaországnak ezen a táján senkit sem ismerek, sosem jártam itt: ugyan hova mehetnék?

- Ó, Istenem! - kiáltott, fel a novicia. - Kegyed oly szép, és olyan jóságos az arca, hogy bármerre jár, bizonyosan mindenütt talál majd barátokat!

- És mégis - válaszolt milady, már nem is édesen, hanem valósággal angyalian mosolyogva -, mégis magányos, üldözött asszony vagyok.

- Higgye el - szól a novicia -, az Isten jóságában mindig megbízhatunk; eljön az idő, amikor jótetteink pártunkra kelnek Isten előtt; az sem lehetetlen, hogy bármily szerény és gyenge teremtes vagyok, javára válhat kegyednek, hogy velem találkozott, mert ha innét kikerülök, majd csak szerzek egy-két befolyásos barátot, akik kegyedért is síkra szállnak, miután rajtam segítettek.

- Ó, Istenem! ha magányos asszony vagyok is - mondta milady, remélve, hogy ha magáról beszél, megoldódik a novicia nyelve is -, azért még van egy-két rangos ismerősöm, ám ők is egytől egyig reszketnek a bíborostól; még a királyné sem elég erős a félelmes miniszter ellenében; jó helyről tudom, hogy a felséges asszony, jóllehet arany szíve van, nemegyszer feláldozta Öminenciája haragjának azokat, akik leghűségesebb szolgái voltak.

- Lehet, hogy a királyné színleg feláldozta őket, de a külszín gyakran csalóka, higgye meg, asszonyom; minél jobban üldöznek valakit, a felséges asszony annál többet gondol vele, és gyakran épp akkor adja tanújelét jó emlékezetének, amikor szinte már, elveszett minden remény.

- Ó igen! - szól milady. - Hiszek kegyednek: a királyné igazán jóságos.

- Tehát kegyed ismeri nemeslelkű, szépséges királynénkat, hogy így beszél róla! - kiáltotta rajongva a novicia.

Milady úgy érezte, sarokba szorítják, ezért így válaszolt:

- Személyesen tulajdonképpen nincs szerencsém ismerhetni, de legbensőbb hívei közül nem egyet ismerek; ismerem Putange urat, Tréville urat; Dujart úrral pedig Angliában, ismerkedtem meg.

- Tréville urat! - kiáltott a novicia. - Ismeri Tréville urat!

- Ismerem bizony, méghozzá nagyon jól.

- A király testőreinek kapitányát?

- A király testőreinek kapitányát.

- Hisz akkor máris régi ismerősök, sőt szinte régi jó barátok vagyunk! - lelkesedett a fiatalasszony. - Nyilván gyakorta megfordult Tréville úrnál, ha ismeri!

- De mennyire! - szólt milady, s amikor látta, hogy hazugságával jó nyomon halad, mindent megtett, hogy a nyomot el ne veszítse.

- Akkor hát királyi testőrökkel is szokott találkozni?

- Valamennyivel, aki bejáratos a kapitányhoz! - felelte milady, és úgy érezte, egyre érdekesebb a beszélgetés.

- Ha egy-két nevet is megemlítené, meglátná, hogy mindnyájan a barátaim.

- Hát - kezdte milady megzavarodva -, ismerem például Souvigny urat, Courtivron urat meg Férussac urat.

A novicia várt, s mikor látta, hogy milady megakad, megkérdezte:

- Egy Athos nevű nemest nem ismer?

Milady arca fehérebb lett, mint ágyán a lepedő, és bármint uralkodott is önmagán, nem állhatta meg, hogy fel ne sikoltson: megragadta a fiatalasszony kezét, és majd elnyelte szemével.

- Jaj! mi baja? Ó, Istenem, csak nem sértettem meg kegyedet?

- Nem, nem, csak meglepett ez a név, mert én is jól ismerem ezt az urat, és váratlanul ért, hogy olyasvalakire bukkanok, aki szintén jól ismeri.

- De milyen jól! és nem csupán őt, hanem barátait, Porthos és Aramis urakat is!

- Úgy van! én is ismerem őket! - kiáltotta milady, s úgy érezte, megfagy ereiben a vér.

- Ha ismeri őket, biztosan azt is tudja, milyen kedves, derék fiúk; miért nem fordul hozzájuk, ha szüksége van valamire?

- Hogy őszinte legyek - rebegte milady -, nem vagyunk túlságosan bizalmas jó barátok; inkább csak hallomásból ismerem őket; sokat beszélt róluk egyik jó barátjuk, D'Artagnan úr.

- Kegyed ismeri D'Artagnan urat! - kiáltotta a novicia; most ő ragadta meg milady kezét, és ő akarta lenyelni szemével.

Azután feltűnt neki, mily különösen néz az asszony, és megkérdezte:

- Bocsánat, asszonyom, miféle ismeretségben van vele?

- Miféle ismeretségben? - kérdezte milady megzavarodva. - A barátom.

- Ne hazudjon, asszonyom - szólt a novicia -, kegyed a szeretője volt.

- Kegyed volt a szeretője, asszonyom! - emelte fel milady is a hangját.

- Én! - mondta a novicia.

- Igen, kegyed; most már megismerem; kegyed Bonacieux-né.

A fiatalasszony megütközve, rémülten hőkölt vissza.

- Igen! ne is tagadja! feleljen, ha mer! - sürgette milady.

- Hát igen! az vagyok, asszonyom! - szólt a novicia. - Tehát vetélytársak vagyunk?

Milady arcán oly vad szenvedély lángja csapott fel, hogy Bonacieux-né, ha nem így állnak egymással szemben, rémülten futott volna el, most azonban csak a féltékenység szavára hallgatott.

- Ne kerteljen hát, asszonyom - folytatta, és szinte hihetetlen elszántság csengett szavában -, mondja meg őszintén: ugye a szeretője volt? vagy most is az?

- Nem, nem! - kiáltotta milady, és hangja jól mutatta: nem tűri, hogy szavait kétségbe vonják.
- Soha! soha!

- Elhiszem - szólt Bonacieux-né -, de miért kiáltott akkorát az imént!?

- Micsoda? hát nem érti! - mondta milady aki már leküzdötte zavarát, és visszanyerte lélekjelenlétét.

- Hogyhogy nem értem? semmiről nem tudok semmit.

- D'Artagnan úr jó barátom volt, és megosztotta velem titkait. Miért ne volna ez érthető?

- Csakugyan!

- Hát nem érti kegyed, hogy mindent tudok? Tudom, hogyan rabolták el kegyedet a Saint-Germain-i nyaralóból, tudom, mennyire kétségbeesett D'Artagnan és három cimborája, s mennyit keresték azóta is hasztalanul! Hogyisne csodálkoznék hát, amikor váratlanul éppen kegyedre bukkanok, akiről oly sokat beszélgettünk, akit D'Artagnan úr tiszta szívéből szeret, s akit velem is megszerettetett, amikor még sohase láttam? ó, drága Constance, csakhogy megtaláltam, csakhogy láthatom végre valahára!

És kitárta karját Bonacieux-né felé, akit máris megigézett szavaival. A fiatalasszony egy perce még vetélytársának hitte, most pedig máris őszinte, megbízható barátot látott benne.

- Jaj, bocsásson meg! Ne haragudjék! - kiáltotta milady keblére borulva - de úgy szeretem!

A két asszony így maradt egy pillanatra, összeölelkezve. Ha milady ereje arányban, állt volna gyűlöletével, Bonacieux-né nem került volna ki élve ebből az ölelésből. De mégsem fojthatta meg, ezért hát rámosolygott.

- Ó, drága angyalom! édes szívem! - mondta. - Mennyire örülök, hogy összeháldunk! Hadd nézzem kegyedet. - És míg így beszélt, kis híján szinte fel is falta tekintetével. - Igen, igen, kegyed az. Igen! visszaemlékszem D'Artagnan minden szavára, ráismerek, hajszálla ráismerek kegyedre.

Szegény fiatalasszony nem is álmodta, milyen gyilkos kegyetlenség rejtőzik milady szeplőtlen álarca mögött; és csillogó szeméből mást sem olvasott ki, csupán érdeklődést és szánakozást.

- Akkor hát azt is tudja, mennyit szenvedtem - mondta Bonacieux-né -, hisz D'Artagnan biztosan elmondta, mennyit szenvedett ő maga. De már az is boldogság, ha érte szenvedhetek.

Milady gépiesen ismételte:

- Boldogság, igen.

De közben másutt járt az esze.

- Meg aztán - folytatta Bonacieux-né - már nem is szenvedek sokáig: holnap vagy talán még ma este viszontlátom, s akkor elfeledem a múltat.

- Holnap? Ma este? - pattant fel milady; felrázták merengéséből ezek a szavak. - Mit beszél? Üzenetet vár tőle?

- Őt várom személyesen.

- Személyesen? Ide várja D'Artagnant!

- Ide. D'Artagnant.

- Nem, ez nem lehet! La Rochelle ostrománál van a bíborossal; akkor térhet csak vissza, ha a várost bevették.

- Ne higgye! Az én D'Artagnanom, a derék, vitéz nemes nem ismer lehetetlent!

- Nem, nem hihetem!

- Nem? Olvassa hát a saját szemével! - mondta a szerencsétlen fiatalasszony. Nem bírta féken tartani büszkeségét és örömét, s egy levelet nyújtott milady felé.

- Chevreuse asszony keze vonása! - mondta magában milady. - Nem tévedtem hát: összejátszanak vele!

Mohón olvasta a levelet:

Álljon készen, kedves gyermekem; barátunkat hamarosan viszontlátja, mégpedig azért, hogy kiszabadítsa kegyedet börtönéből, ahol biztonsága érdekében rejtőzködött; készüljön hát a távozásra, és sose feledje, hogy ránk mindig számíthat.

Kedves gascogne-ink, mint mindig, most is bátornak és hűségeseznek bizonyult; mondja meg, hogy valaki nagyon hálás neki a figyelmeztetésért.

- Igen - szólt milady -, igen, a levél egészen világos. Tudja-e, mi volt az a figyelmeztetés?

- Nem tudom. De azt hiszem, megint a bíboros valamilyen cselvetésére figyelmeztette a királynét.

- Úgy van, egészen bizonyosan! - mondta milady. Visszaadta a levelet Bonacieux-nénak, majd elgondolkozva lehajtotta a fejét.

E pillanatban lódobogás hallatszott be a szobába.

- Jaj! - kiáltotta, Bonacieux-né, s az ablakhoz ugrott. - Talán csak nem ő?

Milady ágyban maradt, szinte kövé dermedtette az elképedés; annyi váratlan esemény zúdult rá egyszerre, hogy életében először azt sem tudta, hol áll a feje.

- Ó! ó! - suttogta. - Hát csakugyan ő?

Csak feküdt az ágyban, és mereven nézett maga elé.

- Sajnos, nem ő! - mondta Bonacieux-né. - Valami ismeretlen, de úgy látom, ide jön; igen, most lassít, megáll a kapuban, csönget.

Milady kiugrott az ágyból.

- Biztosan nem ő? - kérdezte.

- Nem ő, egészen bizonyosan.

- De talán rosszul látta!

- A kalapja tolláról, köpenye csücskéről is megismerném!

Milady szaporán öltözködött.

- Annyi baj legyen! Azt mondja, ide jött az idegen?

- Igen, már benn is van a házban.

- Vagy kegyedhez jön, vagy hozzám.

- Jaj Istenem! Miért ily izgatott?

- Izgatott vagyok, nem is tagadom; bizalmatlan vagyok, félek a bíborostól, ő mindenre kapható.

- Csitt! - szólt Bonacieux-né. - Jönnék!

Valóban kinyílt az ajtó, és belépett a főnőkasszony.

- Kegyed érkezett Boulogne-ból? - kérdezte miladytól.

- Igen, én - felelt az asszony, és igyekezett uralkodni magán -, ki keres?

- Egy férfi, a nevét nem mondja meg, de a bíborostól jön.

- És velem akar beszélni? - kérdezte milady.

- Azzal a hölgyel, aki Boulogne-ból érkezett.

- Akkor nagyon kérem, asszonyom, vezesse be.

- Jaj Istenem! - szól Bonacieux-né - csak nem valami rossz hír!

- Attól tartok, igen.

- Magára hagyom kegyedet az idegennel, de ha megengedi, nyomban visszajövök, mihelyt eltávozott.

- Természetesen! Nagyon kérem.

A főnőkasszony kiment Bonacieux-néval.

Milady egyedül maradt, merőn nézte az ajtót; egy pillanat múlva sarkantyúpengés hallatszott a lépcsőn, a lépések közeledtek, majd feltárult az ajtó, és egy férfi lépett be.

Milady felsikoltott örömeiben: Rochefort gróf volt, a bíboros rossz szelleme.

KÁRHOZOTT LELKEK TALÁLKOZÓJA

- Ah! - kiáltotta egyszerre Rochefort és milady - kegyed az! - Igen, én.
  - Honnan jön? - kérdezte milady.
  - La Rochelle-ből; hát kegyed?
  - Angliából.
  - Buckingham?
  - Halott, vagy súlyosan megsebesült; dolgom végezetlen kellett volna visszatérnem, amikor egy elvakult puritán ledöfte.
  - Ej! - szólt Rochefort elmosolyodva - ritka szerencsés véletlen! tudom, örül majd a bíboros! Értesítette már?
  - Írtam neki Boulogne-ból. De kegyed hogy kerül ide?
  - Öminenciája már kezdett nyugtalankodni, és rám parancsolt, kutassam fel kegyedet.
  - Csak tegnap érkeztem vissza.
  - S azóta mit csinált?
  - Nem vesztegettem hiába az időt.
  - Azt mindjárt gondoltam!
  - Tudja kivel találkoztam itt?
  - Nem.
  - Találja ki.
  - Ugyan miből?...
  - Azzal a fiatalasszonnyal, akit a királyné mentett meg a börtöntől.
  - D'Artagnan barátunk szeretőjével!
  - Úgy van, Bonacieux-nével; a bíboros nem tudta, hol bujkál.
  - No! - szólt Rochefort. - Ez is van olyan szerencsés véletlen, mint a másik; a bíboros urat igazán tenyerén hordja a szerencse.
  - Képzelteri - folytatta milady -, mennyire meglepődtem, amikor ezzel az asszonnyal összeakadtam!
  - Ismeri kegyedet?
  - Nem.
  - Szóval idegennek hiszi?
- Milady elmosolyodott.
- A legjobb barátnője vagyok!
  - Szavamra, kedves grófné - mondta Rochefort -, csupán kegyed képes ilyen csodákra.
  - S máris javamra vált, kedves lovag - szólt milady -, mert tudja-e, mi újság?
  - Nem tudom.

- Holnap vagy holnapután a királyné parancsára Bonacieux-nét elviszik innét.
- Ejnye! és kicsoda?
- D'Artagnan meg a barátai.
- Addig úgysem nyugszanak, míg a Bastille-ba nem dugjuk valamennyit.
- Nem is értem, eddig miért nem került rá a sor?
- Mit tudom én! Érthetetlen, milyen kesztyűs kézzel bánt velük a bíboros úr.
- Csakugyan?
- Csakugyan.
- Nos hát, Rochefort, mondja meg a bíboros úrnak, hogy ez a négy ember kihallgatta beszélgetésünket a *Vörös Galambdúc* fogadóban; hogy miután a bíboros úr elment, egyikük feljött a szobámba, és erőszakkal kicsikarta tőlem Őminenciája felhatalmazását; hogy ők értesítették Winter lordot, amikor Angliába mentem; hogy kis híján ezúttal is miattuk vallott kudarcot küldetésem, mint nemrégiben, a zsinórhegyek ügyében; hogy négyőjük közül csupán kettő ad okot félelemre: D'Artagnan és Athos; a harmadik, Aramis, Chevreuse asszony szeretője: ez életben maradhat, titkát ismerjük, s ezért még hasznunkra lehet; a negyedik Porthos, öntelt fajankó, buta, mint a tök, kár volna rá az időt vesztegetni.
- De úgy tudom, e pillanatban mind a négyüknek ott kellene lenniük La Rochelle ostrománál.
- Magam is így hittem, ám Bonacieux-né, elég ostobán, egy levelet mutatott nekem, melyet Chevreuse asszonytól kapott: mint ebből kiderül, a négy testőr éppen azon fáradozik, hogy megszöktesse Bonacieux-nét.
- Teringettét! Most mit tegyünk?
- Mi a szándéka velem a bíborosnak?
- Azt mondta, vegyem át a kegyed írásos vagy szóbeli üzenetét, térjek vissza postakocsin, s ha Őminenciája már tudja, mit intézett kegyed, akkor értesíti, mi a további teendő.
- Vagyis itt kell maradnom?
- Vagy itt, vagy a közelben.
- Nem mehetek kegyeddel?
- Nem, erről szó sem lehet; a tábor környékén ráismerhetnek kegyedre, s ez, ugye érti, bonyodalmakat okozhat a bíborosnak.
- Hát jó, vagy itt várok, vagy valahol a közelben.
- De azért mindjárt megmondhatja, hol várja a bíboros üzenetét; tudni akarom, hol keressem.
- Csakhogy azt hiszem, aligha maradhatok itt.
- Miért?
- Ne feledje, hogy ellenségeim minden pillanatban ideérhetnek.
- Persze. De akkor a bíboros elszalaszthatja ezt a fiatalasszonyt!
- Ugyan! - mondta milady, és elmosolyodott, úgy, ahogyan csak ő tudott mosolyogni - hát már elfeledte, hogy a legjobb barátnője vagyok?
- Igaz! Megmondhatom tehát a bíborosnak, hogy ami ezt az asszonyt illeti...

- Egészen nyugodt lehet.
- Csak ezt.
- Ő már tudja, hogy ez mit jelent.
- Igen, majd kitalálja. Most pedig arról beszéljünk, mi a dolgom.
- Máris visszafordul; azt hiszem olyan hírt visz, ami megérdemli, hogy siessen.
- De baj van: amint Lilliers-be értem, eltörött a postakocsim kereke.
- Remek.
- Hogy volna remek?
- Úgy, hogy éppen szükségem van a kocsijára.
- Akkor min megyek én?
- Lovon.
- Könnyen beszél kegyed. És a száznyolcvan mérföld?
- Ej, az is valami?
- Hát jó. És aztán?
- Aztán: Lilliers-ből elküldi nekem a kocsiját, és megparancsolja inasának, hogy álljon rendelkezésemre.
- Meglesz.
- Van a kezében parancs a bíborostól?
- Van. Teljes mértékű felhatalmazás.
- Mutassa meg a főnökasszonynak, és mondja neki, hogy ma vagy holnap értem jön valaki, nekem pedig követnem kell azt a személyt, aki kegyed nevében jelentkezik.
- Rendben van!
- El ne feledje: durván beszéljen rólam a főnökasszonnyal.
- Miért?
- A bíboros áldozata vagyok. Meg kell nyernem a szegény kis Bonacieux-né bizalmát.
- Helyes. Ad külön jelentést a történetekről?
- Minek? Már elmondtam mindent, kegyednek jó az emlékezete. Ismételje el, amit hallott, ez elég; a papirost még elveszítené.
- Igaza van. Most már csak abban kell megállapodnunk, hogy hol talállok majd kegyedre; nem szeretnék feleslegesen csatangolni a környéken.
- Jól van. Várjon egy kicsit.
- Parancsol térképet?
- Köszönöm; úgy ismerem a vidéket, mint a tenyeremet.
- Ugyan! Mikor járt itt?
- Itt nevelkedtem.
- Csakugyan?

- Amint látja, mindig jó, ha nevelkedik valahol az ember.
- Tehát hol vár rám?
- Hadd gondolkozzam egy pillanatig... No jó! mondjuk: Armentières-ben.
- Mi az az Armentières?
- Kis város a Lys partján; csak átlépek a folyón, és máris idegen földön vagyok.
- Remek! Persze, csak akkor kel át a folyón, ha veszély fenyegeti.
- Természetesen.
- S ha így fordulna, honnan tudom meg, hogy hol keressem?
- Szüksége van az inasára?
- Nincs.
- Megbízható?
- Minden próbát megáll.
- Bocsássa rendelkezésemre; itt senki nem ismeri, megvárja kegyedet ott, ahonnan én elmegyek; ő majd megmondja, hol vagyok.
- Tehát Armentières-ben találkozunk?
- Armentières-ben.
- Írja fel a város nevét egy cédulára, nehogy elfelejtsem. A városnév egymaga nem veszélyes, nem sokat jelent.
- Ki tudja? No mindegy - mondta milady, papírra vetve a város nevét -, nem félek a veszélytől.
- Köszönöm! - szólt Rochefort. Elvette miladytól a cédulát, összehajtogatta, és kalapja bélésébe dugta. - Különbén sincs mitől félnie; úgy teszek majd, mint gyerekkoromban; egész úton a város nevét mondogatom, ha mégis elhagynám valahol a papírt. Végeztünk?
- Azt hiszem, igen.
- Tehát: Buckingham meghalt, vagy súlyosan megsebesült; a négy testőr kihallgatta a kegyed beszélgetését a bíborossal; Winter lord megtudta, hogy kegyed Portsmouth-ba érkezett; a Bastille-ba Athossal és D'Artagnan-nal; Aramis Chevreuse asszony szeretője; Porthos felfűjt hólyag; Bonacieux-nét megtaláltuk; minél hamarabb postakocsit küldök kegyedért; inasomat rendelkezésére bocsátom; azt mondom, kegyed a bíboros áldozata; nehogy a főnőkasszony gyanút fogjon; találkozunk Armentières-ben, a Lys partján. Jól van?
- Igazán bámulatos a memóriája, kedves lovag. Jaj, valamit el ne feledjen...
- Mit?
- Úgy láttam, az erdő egészen a kolostor kertjéig nyúlik; mondja azt: engedélyt kaptam, hogy az erdőben sétáljak. Ki tudja, hátha úgy fordul a dolog, hogy a hátsó kapun kell elhagynom a kolostort.
- Igazán mindenre kiterjed a figyelme.
- Kegyed pedig megfelelkezik valamiről...
- Éspedig?

- Meg sem kérdezi, nincs-e szükségem pénzre.
- Igaz! Mennyit parancsol?
- Adja ide minden aranyát.
- Ötszáz aranyam lehet.
- Nekem is van ugyanennyi; ezer aranyból mindenre futja; szedje csak elő a zsebéből.
- Tessék.
- Jól van! Mikor utazik?
- Egy óra múlva. Bekapok valamit, és közben postalóvat kerítek magamnak.
- Csodás! Isten áldja, lovag!
- Isten áldja, grófnő!
- Üdvözetem a bíborosnak.
- Üdvözetem a pokolnak.

Milady és Rochefort összenevetett, azután elváltak.

Egy óra múlva Rochefort elvágatott; öt óra múlva Arras-ban járt.

Olvasóink már tudják, hogyan ismerte meg D'Artagnan, és tudják azt is, milyen buzgó sietségre ösztökélte a négy testőrt ez a baljós találkozás.

EGY CSEPP VÍZ

Rochefort távozása után Bonacieux-né nyomban visszatért. Milady mosolyogva fogadta.

- Szóval megtörtént, amitől félt, asszonyom - mondotta a fiatalasszony -, ma este vagy holnap elviteti kegyedet a bíboros?

- Honnan tudja kicsikém? - kérdezte milady.

- A hírnöktől személyesen.

- Üljön ide mellém - mondta milady.

- Szívesen.

- Várjon; megnézem nem hallgatóznak-e?

- Mire jó ez a nagy óvatosság?

- Mindjárt megtudja.

Milady felállt, az ajtóhoz ment, kinyitotta, kilesett a folyosóra, csak azután ült vissza Bonacieux-né mellé.

- Amint látom - kezdte -, ügyesen játszott a szerepét.

- Kicsoda?

- Az az ember, aki elhitette a főnökasszonnyal, hogy a bíboros megbízottja.

- Hát csak szerepet játszott?

- Igen, kicsikém...

- Hát az a férfi nem...

- Az a férfi - szólt milady suttogva -, a bátyám.

- A kegyed bátyja! - kiáltott fel Bonacieux-né.

- Csitt! Csak kegyed tudja ezt a titkot, kicsikém; el ne árulja senkinek, mert akkor végem, sőt talán vége kegyednek is.

- Jaj, Istenem!

- Figyeljen ide, elmondom, mi történt. A bátyám azért jött, hogy szükség esetén erőszakkal is kiszabadítson, de közben összetalálkozott a bíboros megbízottjával, az is épp engem keresett. A bátyám követte. Egy elhagyatott, néptelen útszakaszon kivonta kardját, és felszólította a hírvivőt, adja át neki az iratait; az ember ellenállt, bátyám megölte.

- Jaj! - kiáltotta rémülten Bonacieux-né.

- Hát igen, mi mást tehetett? Azután úgy határozott, az erőszakról áttér a ravaszkodásra: megszerezte a papírokat, a zárdában azt mondta, hogy ő a bíboros megbízottja, s egy-két óra múlva kocsi jön értem a bíboros parancsa szerint.

- Értem. Tehát most a kegyed bátyja küldi a kocsit.

- Úgy van. De ez még semmi: a kegyed levele, amelyikről azt hiszi, hogy Chevreuse asszony írta...

- Jaj!

- Hamis!
  - Micsoda?
  - Igen, hamis: így akarják lépre csalni, hogy ne álljon ellen, amikor kegyedért jönnek.
  - De hiszen D'Artagnan maga jön értem.
  - Ne áltassa magát: D'Artagnan és barátai nem hagyhatják ott La Rochelle ostromát.
  - Honnan tudja ezt?
  - Bátyám találkozott a bíboros testőrruhát viselő embereivel. Az volt a tervük, hogy kihívják kegyedet mint jó barátai, azután elrabolják, és újra Párizsba viszik.
  - Ó, Istenem! Mennyi sötét cselvetés; azt sem tudom, hol áll a fejem. Ha még soká tart - folytatta Bonacieux-né, és homlokára szorította mindkét kezét -, azt hiszem, megőrülök!
  - Várjon csak...
  - Mire várjak?
  - Lódobogást hallok; most vágat el a bátyám; jöjjön, hadd intek búcsút neki.
- Milady kitárta az ablakot, és odahúzta Bonacieux-nét. A fiatalasszony milady mellé állt. Rochefort ügetett tova az úton.
- Isten vele, kedves bátyám! - kiáltott feléje milady.
- A lovas feltekintett, meglátta őket, és barátságosan odaköszönt miladynek.
- Sok szerencsét, kedves Georges-om! - mondta milady, és becsukta az ablakot; arca mélabús volt, mint a jó testvére, akinek fáj az elválás.
- Visszaült előbbi helyére, mintha egészen lekötne gondolatai.
- Ne haragudjon, hogy zavarom, drága asszonyom - mondta neki Bonacieux-né -, de mit tanácsol, mit tegyek? Ó, Istenem, kegyed olyan tapasztalt, beszéljen hát, beszéljen.
  - Tulajdonképpen - szólt milady -, az is lehet, hogy tévedek, és mégiscsak megérkezik a segítség D'Artagnantól és barátaitól.
  - Nem! Erről álmodni sem merek! - sikoltott fel Bonacieux-né. - Ekkora boldogságot hiába is remélnék!
  - Azt hiszem, érti már, minden az időn múlik; az a kérdés, ki győz a versenyfutásban. Ha a jó barátai érnek ide előbb; akkor megmenekül; ha a bíboros fogdmegei, akkor elveszett.
  - Igen, igen! menthetetlenül! Mit tegyek! Jaj, mit tegyek!
  - Volna egy igen egyszerű, igen természetes megoldás...
  - Micsoda, beszéljen!
  - El kellene rejtőznie valahol a környéken, és kideríteni, miféle emberek jöttek kegyedért.
  - De hol lehet azt az időt kivárni?
  - Ennél mi sem egyszerűbb; magam is itt bújok el a környéken, innét néhány mérföldnyire, úgy várom a bátyámat. Tudja mit! Kegyedet is magammal viszem, elrejtőzünk, és együtt várakozunk.
  - De hisz én úgyszólván fogoly vagyok! Engem nem engednek el.

- Rólam mindenki azt hiszi, hogy a bíboros parancsára távozom innét; eszükbe sem jut, hogy kegyed annyira kívánczodik utánam.
- Tehát?
- Tehát: amikor a kocsi a kapuban áll, kegyed odajön, hogy elbúcsúzzék tőlem, feláll a lépcsőre, hogy még egyszer megöleljen; összebeszélünk bátyám inasával, mert ő jön értem; ő jelt ad a kocsisnak, és elrobogunk.
- És mi lesz, ha megérkezik D'Artagnan?
- Arról igazán egyszerűen értesülhetünk!
- Hogyan?
- Mi sem könnyebb annál. Bátyám inasa, mint mondtam, megbízható; visszaküldjük Béthune-be, elváltoztatja külsejét, és megszáll szemközt a kolostor épületével; ha a bíboros emberei érkeznek előbb, vesztég marad; ha D'Artagnan úr és barátai, értünk jön velük.
- Hát ismeri őket?
- Természetesen; eleget látta nálam D'Artagnan urat!
- Úgy van! Igaza van! Úgy megy minden, mint a karikacsapás! De túl messzire mégsem mehetünk.
- Nem is; legföljebb hét-nyolc mérföldnyire. Legjobb talán, ha a határon tartózkodunk, s az első gyanús jelre eltávozzunk Franciaországból.
- És addig?
- Várakozunk.
- De ha megérkeznek?
- Bátyám kocsija előbb ér ide.
- És ha nem leszek itt, amikor kegyedet elviszik? Ha például ebéd- vagy vacsoraidőben toppannak be?
- Azon is segíthetünk.
- Hogyan?
- Mondja azt a főnökasszonynak, hogy minden percét velem óhajtja tölteni, és kérjen engedélyt, hogy együtt étkezhessünk.
- Megengedi vajon?
- Miért ne engedné?
- Nagyszerű! Akkor egy percre sem hagyjuk el egymást!
- Menjen is le azonnal, és kérje meg a főnökasszonyt! Én egészen kábult vagyok; addig sétálok egyet a kertben.
- Jó; és hol találkozunk?
- Egy óra múlva itt a szobámban.
- Tehát egy óra múlva itt. Ó, de kedves hozzám, igazán köszönöm.
- Miért is ne viselném szívémen a sorsát? Hiszen oly aranyos, olyan bájos, s ráadásul egyik legjobb barátom a barátja.

- Ó, kedves D'Artagnanom! Milyen hálás lesz kegyednek.
- Remélem is. Tehát mindent megbeszéltünk; mehetünk.
- A kertbe megy?
- A kertbe.
- Ezen a folyosón menjen; innét éppen odavezet egy kis lépcső.
- Pompás! Köszönöm.

A két asszony bájosan összemosolygott, azután elváltak egymástól.

Milady nem hazudott, csakugyan kábult volt; formátlan, kusza tervek serege tolongott a fejében. Egyedül akart maradni, hogy egy kissé rendezze gondolatait. Még csupán homályosan látta a jövőt; csendet, nyugalmat kívánt: világosan, tervszerűen akarta kidolgozni most még nyers ötleteit.

Legsürgősebb tennivalója, hogy elrabolja Bonacieux-nét, biztos helyre vigye, és szükség esetén túszként tartsa a kezében. Milady aggódva várta a félelmes viadal végét; tudta, hogy ellenfelei szívóssága vetekszik a saját könyörtelenségével.

Érezte már, ahogy a zivatart érzi előre az ember, hogy nemsokára véget ér a harc, még hozzá szörnyű véget ér.

Mint említettük, úgy vélte, az a legfontosabb, hogy Bonacieux-nét ki ne eressze karmaiból. D'Artagnannak Bonacieux-né az élete, sőt több, mint az élete, hiszen kedvesünk az életüknél is drágább; ha tehát elpártolna miladytól a szerencse, ezen a réven tárgyalhat D'Artagnannal, sőt kedvező feltételeket érhet el.

Tulajdonképpen már megállapodott Bonacieux-nével; a fiatalasszony gyanútlanul követi; ha pedig egyszer együtt bujkálnak, Armentières-ben könnyen elhiteti majd vele, hogy D'Artagnan nem érkezett meg Béthune-be. Rochefort legkésőbb két hét múlva visszatér; ezalatt milady felkészülhet, hogy bosszút álljon a négy jó barátan. Unatkozni már nem fog, annyi szent; az események a kezére jártak, hogy a jelleméhez legjobban illő módon tölthesse az időt: tökéletesen felkészülhet a derekas bosszúra.

Ezen tűnődött, és közben szüntelenül ide-oda röpdösött tekintete: fejébe véste a kert elhelyezkedését. Milady jó tábornok lett volna: a jó tábornok éppúgy számol a győzelemmel, mint a vereséggel, és készen áll, hogy a hadiszerencséhez képest előretörjön vagy visszavonuljon.

Egy óra múlva egy hang halkan a nevét szólította: Bonacieux-né. A jó főnökasszony természetesen mindenbe beleegyezett: már ma, este együtt vacsorázhatnak.

Amint kiléptek az udvarra, kocsizörgést hallottak: a kocsi ott állt meg a kapu előtt.

Milady figyelt.

- Hallja? - kérdezte.
- Igen, mintha kocsi zörögne.
- A bátyám küldte értünk.
- Jaj istenem!
- Csak bátran!

Csöngettek a kolostor kapuján; milady tehát nem tévedett.

- Menjen fel a szobájába - szólt Bonacieux-néhez -, biztosan magához akarja venni értékesebb holmijait.

- Az ő leveleit - mondta a fiatalasszony.

- Jól van, menjen értük, azután jöjjön be hozzám; sebtében megvacsorázunk; erőt kell gyűjtenünk - úgy lehet, úton töltjük az éjszaka egy részét.

- Jóságos isten! - mondta Bonacieux-né, és keblére szorította kezét. - Torkomban ver a szívem, a térdem roskadozik.

- Ejnye már, ne legyen ilyen nyúlászívú! Gondoljon, arra, hogy amit tesz, érte teszi.

- Érte, úgy van, mindent csak érte! Köszönöm, asszonyom; egyetlen szóval visszaadta bátorságomat; menjen előre, tüstént követem.

Milady felsietett szobájába, ott várta Rochefort inasa; nyomban közölte vele parancsait.

Azt mondta neki, várjon a kapu előtt; ha a testőrök megérkeznének, vágjon a lovak közé, kerülje meg a kertet, és várakozzék az erdőn túli falucskában. Ha így fordulna a dolog, milady a kerten át kiszökik, s a faluba gyalogol; mint említettük, úgy ismerte a vidéket, akár a tenyerét.

Ha a testőrök nem mutatkoznak, akkor úgy lesz minden, ahogyan kitervelték; Bonacieux-né azt mondja majd, hogy el akar tőle búcsúzni, felszáll a kocsira, milady pedig elrabolja.

Bonacieux-né bejött a szobába; milady, hogy minden esetleges gyanúját eloszlassa, most füle hallatára elismételte az inasnak az iménti utasítások második részét.

Azután a kocsiról tudakozódott; megtudta, hogy hármasszogat, postai küldönc vezeti; a kocsi előtt Rochefort inasa üget majd lovasfutárként.

Milady aggodalma fölösleges volt: Bonacieux-né nem fogott gyanút; az ártatlan, tiszta lélek sosem hitte volna, hogy asszonyféle ilyen álnok lehet; Winter grófné nevét különben is csak egyszer hallotta a főnőkasszonytól, s fogalma sem volt róla, kicsoda; afelől is teljesen tájékozatlan volt, mily nagy és végzetes szerepet játszott ez a nő az ő életének gyászos fordulataiban.

- Amint látja, megtettünk minden előkészületet - mondta milady amint az inas kiment. - A főnőkasszony semmit sem sejt, s azt hiszi, a bíboros kerestet. A végső rendelkezést majd az inas adja. Most arra kérem, egyen egy harapást, igyon egy korty bort, és máris indulhatunk.

- Igen - ismételte Bonacieux-né gépiesen -, indulhatunk.

Milady megvárta, amíg leül, töltött neki egy kis pohár spanyol bort, és tányérjára tett egy csirkemellet.

- Amint látja - mondta Bonacieux-nénak -, minden a kezünkre játszik; hamarosan besötétedik, hajnalra ott leszünk rejtekhelyünkön, és nem is gyanítja senki, hol vagyunk. Ne féljen semmitől, egyék csak.

Bonacieux-né lenyelt néhány falatot, de másutt járt az esze; ajkát éppen csak megnedvesítette a borral.

- Ej, ne keresse hát magát - biztatta milady, és felemelte a poharát -, igyon velem.

De amint ajkához érintette volna a poharat, keze félúton megállt: mintha távolról ügető lovak, dobogását hallotta volna közeledni, s ugyanakkor már a lovak nyerítése is megütötte fülét.

E hangok hallatára egy szempillantás alatt elszállt a jókedve; úgy érezte magát, mint akit égháború riaszt fel legszebb álmaiból; elsápadt, az ablakhoz ugrott, miközben Bonacieux-né minden ízében remegve állt fel az asztaltól, s a székre kapaszkodott, hogy össze ne essen.

Látni még nem láttak semmit, de a lódobogás egyre közeledett.

- Ó istenem! - mondta Bonacieux-né - micsoda zaj ez?

- Majd meglátjuk: vagy barátaink, vagy ellenségeink - válaszolt milady hidegen, félelmetesen -, maradjon csak a helyén, majd én megmondom, kik azok.

Bonacieux-né némán, mozdulatlanul állt az asztalnál; sápadt volt, mint a márványszobor.

Tovább erősödött a zaj: már ötven lépésnyire is alig járhattak a lovak, csupán az útkanyar takarta el őket. De oly tisztán hallatszott patájuk ütemes, dobogása, hogy ebből is ki lehetett következtetni, hányan lehetnek.

Milady feszülten figyelt, majd kinézte a szemét; még elég világos volt, hogy felismerje a közeledő lovasokat!

Hirtelen zsinóros, tollforgós kalpagok csillantak meg az útkanyarban; milady számolt: két, öt, nyolc lovas; az egyik két lóhosszal vágat a többi előtt.

Milady halkán felnyögött. Megismerte az élen száguldó lovas: D'Artagnan volt.

- Jaj istenem! jaj istenem! - sikoltott fel Bonacieux-né. - Mi lesz velünk?

- A bíboros gárdistái! Jól látom az egyenruhájukat! - kiáltotta milady. - Gyorsan! Gyorsan! meneküljünk!

- Igen, meneküljünk! - ismételte Bonacieux-né, de mozdulni sem bírt: lába földbe gyökerezett a rémülettől.

A lovasok már az ablak alatt robogtak el.

- Mozogjon hát! Jöjjön azonnal! - ripakodott rá milady a fiatalasszonyra, és karon ragadta, hogy elhurcolja. - A kert még a miénk, arra elmenekülhetünk, nálam van a kulcsa, de siessünk, amíg nem késő; még van öt percünk.

Bonacieux-né erőt vett magán, de alig lépett kettőt-hármat, térdre roskadt.

Milady lehajolt, hogy karjára vegye, és úgy cipelje el, de nem győzte erővel.

E pillanatban kocsizörgést hallottak: az inas menekült, mert megismerte a testőröket. Azután két-három lövés dördült.

- Jön vagy nem jön? Utoljára kérdezem! - kiáltotta milady.

- Ó, istenem! hát nem látja, hogy nincs erőm! Hát nem látja, hogy mozdulni sem tudok! Menjen, meneküljön egyedül.

- Egyedül! Most hagyjam itt! Nem, azt már nem! - dühöngött milady.

Megállt, sötét láng villant fel szemében; az asztalhoz szaladt, gyanús sietséggel lecsavarta gyűrűje követ, és valamit beleszórt Bonacieux-né poharába.

A vörös por szempillantás alatt megfestette a pohár vizet.

Milady szeme se rezdült, felvette az asztalról a poharat, s így szólt a fiatalasszonyhoz:

- Hajtsa föl ezt a bort, gyűjtsön egy kis erőt.

És a poharat Bonacieux-né ajkához emelte, a fiatalasszony pedig öntudatlanul kiitta.

- Nem így képzeltem a bosszút! de bánom is én! - mondta milady; ördögi mosoly ült vonásain. Vissza tette a poharat az asztalra. - No mindegy! megtettem, ami rajtam állt.

Azzal kirohant a szobából.

Bonacieux-né csak nézett utána, de mozdulni nem tudott: úgy érezte magát, mint aki azt álmodja, hogy üldözik, és hiába próbál menekülni.

Néhány perc múlva pokoli dörömbölés verte fel a házat; Bonacieux-né minden pillanatban arra várt, hogy milady visszajön, de az asszony nem mutatkozott.

Bonacieux-né homloka tűzben égett; többször is kiverte a hideg veríték, nyilván a rémülettől.

Végre meghallotta, hogy megcsikordul az ajtó rácsa, csizmakopogás, sarkantyúpengés hallatszott a lépcsőn; emberek közeledtek, összevissza kiabáltak: mintha saját nevét hallotta volna.

Hirtelen nagyot sikoltott örömében, s az ajtóhoz roham; ráismert D'Artagnan hangjára.

- D'Artagnan! D'Artagnan! - kiáltotta. - Csakhogy megérkezett! Itt vagyok, ide jöjjön!

- Constance! Constance! - válaszolt a fiatalember. - Hol van hát? Édes istenem!

Ugyanakkor nem is annyira kinyitották, mint betaszították a cella ajtaját, több férfi rontott be a szobába; Bonacieux-né egy székbe roskadt, mozdulni sem bírt.

D'Artagnan a földre dobta még füstölgő pisztolyát, és térdre borult kedvese előtt; Athos derékszíjába dugta pisztolya csövét, Porthos és Aramis visszadugta csupasz kardját a hüvelyébe.

- Ó, D'Artagnan! kedves D'Artagnanom! végre itt vagy! Nem csalódtam hát, csakugyan te vagy!

- Én vagyok, Constance, én vagyok! Végre együtt!

- Hát mégsem mondott igazat az a *nő*; mégiscsak eljöttél, nemhiába reméltem; nem akartam elmenekülni; ó de jól tettem! ó de boldog vagyok!

Athos mindedig nyugodtan ült egy széken, a *nő* hallatára azonban felpattant.

- *Az a nő!* Ki az a *nő*? - kérdezte D'Artagnan.

- Egy hölgy, aki velem volt itt fogoly, és segíteni akart rajtam; meg akart menteni üldözőimtől. De azt hitte, hogy az urak a bíboros gárdistái, s ezért elmenekült.

- Kegyeddal együtt volt fogoly! - kiáltotta D'Artagnan, s arca fehérebb lett kedvese fehér fátylánál. - De hát kiről beszél?

- Arról az asszonyról, aki azt állította, hogy D'Artagnan a barátja; itt állt a kocsija a kapu előtt; de hiszen kegyed mindent elmondott neki.

- A nevét, a nevét! - sürgette D'Artagnan. - Jaj istenem! Hát nem tudja, hogy hívják?

- De igen, mondták; várjon csak... jaj de furcsa... ó istenem!... oly zavaros a fejem, s szemem elhomályosul.

- Ide, ide, barátaim! Olyan a keze, mint a jég - jajdult fel D'Artagnan. - Rosszul van! Jóságos isten, elveszti eszméjét!

Porthos torka szakadtából segítségért kiáltott. Aramis pedig az asztalhoz ugrott vízért, de megtorpant, amikor meglátta Athos iszonyúan eltorzult arcvonásait. A testőr az asztal előtt állt, a haja égnek meredt, igen, szó szerint égnek meredt, és tekintete dermedten csüngött az egyik poháron: arcára volt írva, hogy egészen felkavarja valami iszonyú gyanú.

- Nem! - szólalt meg - nem! nem hihetem! Ekkora gazságot nem engedhet meg az isten.

- Vízet, vizet! - harsogta D'Artagnan. - Vízet!

- Ó, szegény, szerencsétlen asszony! - suttogta Athos megtörten.

D'Artagnan csókjaira Bonacieux-né ismét felnyitotta szemét.

- Jobban van! - ujjongott a fiatalember. - Köszönöm neked, köszönöm, Istenem!

- Az isten szerelmére, asszonyom - szólt Athos. - Kié ez az üres pohár?

- Az enyém, uram... - rebegte elhaló hangon a fiatalasszony.

- Ki töltötte poharába ezt a bort?

- *Az a nő.*

- De hát ki az a nő?

- Ó! már emlékszem - nyögte Bonacieux-né -, Winter grófnő...

A négy jó barát egyszerre ordított fel, de Athos hangja túlharsogta valamennyiükét.

E pillanatban Bonacieux-né arca szürkére vált, ledöntötte lábáról az alattomos fájdalom, s a szegény fiatalasszony hörögve omlott Porthos és Aramis karjába.

D'Artagnan rémületét nehéz volna leírni; a fiatalember megragadta Athos kezét.

- Jaj! - nyögte - csak nem hiszed...

A zokogás elnyomta a hangját.

- Róla mindent elhiszek - szólt Athos, véresre harapva ajkát, nehogy ő is elsírja magát.

- D'Artagnan, D'Artagnan! - kiáltotta Bonacieux-né. - Hol vagy hát? Ne hagyj itt! Hát nem látod, hogy meghalok?

D'Artagnan egyre csak Athos kezét szorongatta, most azonban eleresztette, és a fiatalasszonyhoz rohant.

Bonacieux-né bájos vonásait feldúlta a fájdalom; szeme üvegesen, élettelenül meredt maga elé, teste görcsösen remegett, homlokán patakzott a veríték.

- Az ég szerelmére! Rohanjatok, Porthos, Aramis, hozzatok valakit, segítsetek!

- Már késő - szólt Athos -, ahol ő keveri a mérget, ott ellenméreg nem segít.

- Igen - suttogta Bonacieux-né -, segítsenek, segítsenek.

Aztán minden erejét megfeszítve, két kezébe vette a fiatalember fejét, egy pillanatig úgy nézte, hogy egész lelke a pillantásában összpontosult, majd hangosan felzokogott, és ajkára tapasztotta az ajkát.

- Constance! Constance! - kiáltotta D'Artagnan.

Bonacieux-né felsóhajtott, D'Artagnan az ajkán érezte leheletét; egy szerelmes, tiszta nő lelke volt ez a sóhaj, most szállt vissza otthonába, az égbe.

D'Artagnan már csak egy holttestet szorított karjaiba.

Feljajdult, s mintha maga is meghalt volna, sápadtan, dermedten roskadt kedvese mellé.

Porthos sírt, Athos öklét rázta az égre, Aramis keresztet vetett.

Ekkor egy férfi jelent meg a küszöbön; csaknem olyan sápadt volt, mint a többiek odabenn a szobában; körülnézett, és meglátta Bonacieux-nét holtan, D'Artagnant ájultan.

A nagy csapásokat mindenütt kábult percek követik; ő éppilyen percben érkezett meg.

- Úgy látom, jó helyen járok - szólalt meg -, ez az úr itt D'Artagnan úr, mellette pedig három jó barátja, Athos, Porthos és Aramis urak.

A megnevezettek csodálkozva néztek az idegenre; úgy rémlett nekik, ismerik valahonnan.

- Az urak is egy asszonyt keresnek, akárcsak én - folytatta az ismeretlen -, úgy látom, erre járt: ez a hulla legalábbis arra vall!

A három jó barát tovább hallgatott; a hang meg az arc nagyon emlékeztette őket valakire, akit már láttak azelőtt, de sehogy sem jutott eszükbé, mikor és hogyan.

- Ha már az urak nem akarják megismerni azt az embert, aki valószínűleg kétszeresen is az uraknak köszönheti az életét - folytatta az idegen -, akkor ismét bemutatkozom: Winter lord vagyok, *annak a nőnek* a sógora.

A három jó barát felkiáltott a meglepetéstől.

Athos felkelt, és kezét nyújtott neki.

- Isten hozta, milord, isten hozta kedves barátunk.

- Portsmouth-ből öt órával utána indultam el - mondta Winter lord -, három órával utána érkeztem Boulogne-ba; Saint Omerben húsz perccel előzött meg, Lilliers-ben pedig nyomát vesztettem. Találomra kérdezősködtem felőle, amikor megláttam az urakat tovaszárguldan: megismertem D'Artagnan urat. Hiába kiáltoztam, nem válaszoltak; úgy gondoltam, az urak után rohanok, de lovam nagyon fáradt volt, nem bírta szusszal. És amint látom, kárba vészett minden igyekezetünk: túl későn értek ide!

- Sajnos, így igaz - szólt Athos Winter lordhoz, és Bonacieux-néra mutatott, aki ott feküdt élettelenül, azután D'Artagnanra, akit Porthos meg Aramis igyekezett eszméletre téríteni.

- Mind a ketten meghaltak? - kérdezte Winter lord hidegen.

- Szerencsére nem - válaszolt Athos -, D'Artagnan úr csak elájult.

- Még szerencse! - szólt Winter lord.

D'Artagnan csakugyan éppen felnyitotta szemét.

Kitépte magát Porthos és Aramis karjából, és szinte tébolyultan omlott halott kedvesére.

Athos felállt, lassan, ünnepélyesen odament, gyengéden átölelte a fiatalembert, s amikor az felzokogott, nemes, meggyőző hangján így csitította:

- Légy férfi, kedves fiam; a sírás az asszonyok dolga, a bosszú a férfié.

- Igen! Igen! - mondta D'Artagnan. - A bosszú órájában veled leszek!

Athos látta, hogy a bosszú gondolatára szerencsétlen barátja ismét erőre kap; felhasználta hát azt a pillanatot, és intett Porthosnak meg Aramisnak, kerítsék elő a főnökasszonyt.

A két testőr a folyosón találkozott az apácával; a jámbor lélek még most sem tért magához, még egészen kába volt az eseményektől; odaszólitotta néhány apácáját; eszébe sem jutott, hogy a rendház szabályaival ellenkezik, hogy öt férfi van az épületben.

- Asszonyom - mondta Athos, miközben D'Artagnan karjába fűzte a karját -, kegyedre bízunk a szerencsétlen asszony holttestét, legyen rá gondja a kegyes előírások szerint. Angyal volt a

földön, az lesz az égben is. Számítsa őt is apácai közé; egyszer még visszatérünk és imádkozunk hamvai fölött.

D'Artagnan Athos keblére borult és felzokogott.

- Zokogj csak, zokogj - szólt Athos -, szerelmes, ifjú, tüzes szív! Bár én tudnék így zokogni!

Úgy dédelgette a fiatalembert, mintha az apja volna - úgy vigasztalta, mint a gyóntatója; magasztos volt, mint aki sokat szenvedett.

Kitámogatta D'Artagnan a kolostorból, azután kantárszáron vezetve lovaikat, nyomukban inasaikkal, megindultak Béthune városa felé. Máris jól láthatták tetőit, tornyait, s hamarosan megálltak a legelső fogadónál.

- Mi ez? - kérdezte D'Artagnan. - Nem üldözzük ezt a nőt?

- Majd később - szólt Athos -, előbb még el kell intéznem valamit.

- Elszalasztjuk, Athos - mondta a fiatalember - el, a te hibádból.

- Vállalom a felelősséget - mondta Athos, D'Artagnan úgy bízott barátja szavában, hogy szótlanul lehajtotta fejét, és belépett a fogadóba.

Porthos és Aramis összenézett; nem tudták mire vélni Athos nagy önbizalmát.

Winter lord azt gondolta, azért beszél így, hogy D'Artagnan gyötrelmét csillapítsa.

- Most pedig, uraim - szólt Athos, amikor megállapította, hogy van mindnyájuk részére üres szoba a fogadóban -, vonuljon ki-ki a szobájába; legjobb, ha D'Artagnan egyedül marad, hogy kisírja és kialudja magát. Bízbanak bennem, én mindennel gondolok.

- Csak annyit szeretnék mondani - szólt Winter lord -, hogyha Winter grófnő, ügyében kell intézkedni, ez elsősorban engem illet: milady a sógornóm.

- Nekem pedig - szólt Athos - a feleségem.

D'Artagnan elmosolyodott: barátja felfedte a nagy titkot, tehát, úgy látszik, bizonyos a bosszú sikerében; Porthos és Aramis sápadtan pillantott egymásra. Winter lord azt hitte, Athos megbolondult.

- Menjenek csak a szobájukba - mondta Athos -, és mindent bízbanak rám. Én vagyok a férje, tehát az ügy rám tartozik. Csak annyit kérek, D'Artagnan, hogy ha nem vesztette el, adja ide azt a cédulát, amelyik annak a férfinak kalapjából esett ki, s rajta van a falu neve...

- Ó! - kiáltott fel D'Artagnan - értem már: ő írta fel azt a falunevet...

- Látod - szólt Athos -, van isten!

A VÖRÖS KÖPÖNYEGES

Athos kétségbeesését mélységes fájdalom váltotta fel, s ez szinte szárnyakat adott amúgy is ragyogó elméjének.

Egyetlen gondolat rabja volt: ígéretet tett barátainak, felelősséget vállalt magára; utoljára ment be hát szobájába, térképet hozatott a fogadóssal, tanulmányozta ábráit, vonalait, megállapította, hogy Béthune-ből négy út visz Armentières-be, azután beszólította az inasokat.

Planchet, Grimaud, Mousqueton és Bazin belépett a szobába. Tudomásul vették Athos világos, szabatos és súlyos parancsait.

Másnap hajnalban indulnak útnak, és Armentières-be mennek, ki-ki más-más úton. Planchet volt köztük a legértelmesebb; ő azt az utat járja végig, amelyiken a kocsi elrobogott; mint emlékszünk, a kocsit Rochefort inasa kísérte, amikor a négy jó barát utána lőtt.

Athos először az inasokat állította csatasorba, mert amióta őt és cimboráit szolgálták, jól megismerte őket; tudta, melyiknek milyen jó tulajdonsága van.

Továbbá: a járókelők jobban bíznak az inasban, mint a gazdájában, és szívesebbek is hozzá.

Végül: milady nem ismerte az inasokat, ám annál jobban gazdáikat; az inasok pedig nagyon is jól ismerték miladyt.

A további feladat: másnap tizenegy órakor találkozik a négy inas; ha rábukkannak milady búvóhelyére, hárman ott maradnak őrizetül, a negyedik visszasiet Béthune-be, értesíti Athost, s a helyszíntre kíséri a négy testőrt.

Az inasok tudomásul vették a tennivalókat, és szétszéledtek.

Ekkor Athos felállt székéből, felkötötte kardját, beburkolódzott köpenyébe, és elhagyta a fogadót; körülbelül tíz óra lehetett. Mint tudjuk, vidéken este tízkor, meglehetősen néptelenek az utcák. Athos viselkedése mégis arra vallott, hogy keres valakit, mert valami kérdeznivalója van. Végre útjába akadt egy elkésett járókelő; Athos megállította, egy-két szót szólt hozzá, mire az ember rémülten visszahőkölt, de azért megadta a felvilágosítást. Athos fél aranyat ígért neki, ha elkíséri, de az ember elutasította.

Athos megindult az utcán a megadott irányban, a keresztútnál ismét megállt, szemlátomást tájékoztatlanul. Mivel azonban keresztútnál mégiscsak könnyebben eligazítják az embert, mint egyebütt, úgy döntött, itt várakozik. Néhány perc múlva csakugyan jött is arra egy éjjeliőr. Athos ettől is megkérdezte ugyanazt, amit az előbb a járókelőtől, az éjjeliőr szakasztott ugyanúgy megrémült, ő sem vállalkozott rá, hogy elkísérje, csupán a kezével mutatta, merre menjen.

Athos megindult arrafelé, s egy külvárosba jutott, éppen szemközt azzal a városrésszel, ahol ő maga cimboráival Béthune-be ért. Megint tájékoztatlanul és nyugtalanul nézett körül, és harmadszor is megállt.

Szerencséjére arra jött egy koldus, és odalépett hozzá alamizsnáért. Athos egy tallért ígért neki, ha elkíséri. A koldus egy percig tétovázott, de amikor a homályban szemébe villant az ezüstpénz, rászánta magát, és megindult Athos előtt.

Az egyik utcasarkon messziről egy magányos, elhagyatott, szomorú házikóra mutatott. Athos megindult a ház felé, a koldus pedig, miután megkapta jutalmát, úgy elporzott, mintha kergetné valaki.

Athos körbejárta a házat, és csak nagy nehezen találta meg az ajtót a kalyiba vöröses vakolattal borított falában; semmi fény nem szüremlett ki a zsalugáterek résein, semmi nesz nem jelezte, hogy valaki lakik odabenn: komor volt és néma, akár a sír.

Athos háromszor is kopogtatott, de senki sem felelt. Mégis, a harmadik kopogtatásra lépések közeledtek odabentről, majd végre megnyílt az ajtó, s egy magas, halvány képű, fekete hajú, szakállas férfi tűnt elő.

Athos halkán néhány szót váltott vele, majd a magas férfi megengedte, hogy belépjen. Athos nyomban élt is az engedéllyel, s az ajtó bezárult mögötte.

A férfi, akiért oly nagy utat tett meg, míg végre nagy nehezen rátalált, bevezette műhelyébe, ahol éppen azzal foglalatzkodott, hogy egy csontváz zörgő darabjait toldozta-foldozta össze drótdarabokkal. Kis híján készen is volt már vele, csak a koponya feküdt még az asztalon.

Az egész berendezés elárulta, hogy a házigazda a természet kutatója: a polcokon fajták szerint csoportosítva, feliratos üvegek sorakoztak, bennük kígyók; a falakon, nagy, fekete fakeretekben kitömött gyíkok, bőrük metszett smaragd módjára verte vissza a fényt; a szoba sarkaiban pedig illatos, szárított fücsomók lógtak a mennyezetről, rejtélyes erők hordozói, melyekről mit sem tudnak az avatatlanok.

Családnak, személyzetnek sehol semmi nyoma; a magas férfi egyedül lakta a házat.

Athos hidegen, közönyösen jártatta végig pillantását a tárgyakon, a férfi kérésére széket fogott, s leült melléje.

Elmondta, mi az oka látogatásának, és mit szeretne, ám alighogy kinyilvánította óhaját, az idegen, aki állva hallgatta szavait, rémülten visszahúzódott, és megtagadta a kérést. Ekkor Athos egy papirost húzott elő a zsebéből, rajta, csupán két sor, egy aláírás meg egy pecsét, s a férfi elé tette. Mint kiderült, annak túl korai volt a vonakodása, mert alig olvasta el az írást, alighogy meglátta az aláíró nevét és pecsétjét, meghajolva jelezte: nincs ellenvetése, máris engedelmeskedik.

Athos ezúttal többet nem is kért, felkelt, elkészönt, és eltávozott, majd ugyanazon az úton, amelyiken jött, visszatért a fogadóba, és szobájába zárkózott.

D'Artagnan kora hajnalban bekopogott hozzá, és megkérdezte:

- Most mit csinálunk?

- Várunk - válaszolt Athos.

Nemsokára a zárda főnökkasszonya megüzente a testőröknek, hogy Bonacieux-nét délben temetik. Az elvetemült méregkeverőről még mindig semmi hír; csak annyit tudnak, hogy a kerten át menekült: a homokban felismerték a lábnyomát, és zárva találták a kertkaput; a kulcsnak nyoma veszett.

Winter lord és a négy jó barát a jelzett időben a kolostorba ment: szólt minden harang, a kápolna ajtaja tárva-nyitva állt, a szentély rácsa zárva volt. Az áldozat holtteste apácaruhában a szentély közepén volt felravatalozva. A szentély jobb és bal oldalán s a kolostorba nyíló rácsok mögött felsorakozott az egész karmelita zárda; onnan hallgatták a gyászmisét, s együtt énekeltek a papokkal; világi szem nem láthatta őket, ők sem a világi személyeket.

A kápolna ajtajában D'Artagnan úgy érezte, ismét cserbenhagyja lelkiereje; visszafordult Athosért, de Athos nem volt sehol.

Bosszúfogadalma szerint Athos azt kérte, vezessék a kertbe. A homokon nyomon követte az asszony könnyű lépteit, azét az asszonyét, akinek kiomló vér kísérte életútját; elment az erdőbe nyíló kapuhoz, kinyitatta, és nekivágott az erdőnek.

Gyanúja most már végleg megszilárdult: igen, az út, amelyiken a kocsi eltűnt, körbejárta az erdőt. Egy darabig gondosan követte az utat: vércseppek jelezték a porban, hogy valaki megsebesült: vagy a kocsit kísérő lovas, vagy a lova. Mintegy háromnegyed mérföld után, ötven lépésnyire Festubert-től, nagyobb vérnyom tűnt a szemébe: a talajt egészen feltúrta a lovak patája. A gyanús hely és az erdő széle között, nem sokkal innen az össze тұrt földdarabon, ismét látható volt a kertből már ismert pici lábnyom: a kocsi nyilván megállt.

Milady itt ért ki az erdőből, itt szállt fel a kocsiba.

Mindez szinte alátámasztotta Athos gyanúját. A testőr elégedetten ment vissza a fogadóba! Planchet már türelmetlenül várta.

Minden úgy történt, ahogy Athos elképzelte.

Planchet is végigment az erdei úton, ő is észrevette a vérnyomokat, ő is rálelt a helyre, ahol a lovak megálltak, csak hogy ő nem fordult vissza, úgy hogy Festubert-ben, a falu kocsmájában poharazgatva, még csak kérdezősködni sem kellett: megtudta, hogy előző este fél kilenckor éppen itt állt meg egy hölgy; egy sebesült férfi kíséretében jött delizsánszon, s a férfi nem bírta tovább az utat. Azt mondták, tolvajok bántak el velük, azok tartóztatták fel kocsijukat az erdőben. A férfi a faluban maradt, a nő lovat váltott, és folytatta útját.

Planchet körülszimatolt a delizsánszot kísérő lovasküldönc után, és meg is találta. Az ember Fromelles-ig kísérte a hölgyet, aki onnan tovább ment Armentières-be. Planchet torony iránt nekivágott, és reggel hétkor Armentières-be ért.

A városkában csak egy fogadó van: a postafogadó. Planchet azt mondta, állástalan inas, és gazdát keres. Tíz percig sem beszélgetett a fogadó személyzetével, már tudta, hogy tegnap este tizenegykor egy magányos nő érkezett a házba, szobát foglalt, hívatta a fogadóst, és azt mondta neki, egy ideig a környéken akar maradni.

Planchet-nak több sem kellett, megbeszélés szerinti rohant a találkozóra, pontosan helyén találta a három inast, őrségbe állította őket, hogy tartsák szemmel a fogadó valamennyi kijáratát, majd Athoshoz sietett. Éppen végzett jelentésével, amikor a másik három testőr is betoppant.

Arcuk dúlt volt és sötét, még Aramis szelíd arca is.

- Most mit csinálunk? - kérdezte D'Artagnan.

- Várunk - válaszolt Athos.

Ki-ki ismét szobájába tért.

Este nyolckor Athos parancsot adott, nyergeljenek fel, és üzent Winter lordnak meg barátainak, készülődjenek: kezdődik a harc.

Egy pillanat múlva készen álltak mind az öten. Megvizsgálták, megtöltötték fegyvereiket. Athos jött le utoljára; D'Artagnan már nyeregben ült és türelmetlenkedett.

- Türelem - szólt Athos -, még hiányzik valaki. A négy lovas csodálkozva tekintett körül: hiába törték fejüket, fel nem foghatták, vajon ki hiányzik.

Planchet most elő vezette Athos lovát: a testőr nyeregbe szökkent.

- Várjanak - mondta -, mindjárt jövök.

És elvágatott.

Negyedóra múlva csakugyan visszajött: egy álarcos férfi kísérte, a férfi alakjára bő, vörös köpeny borult.

Winter lord és a három testőr kérdőn egymásra tekintett. De egyik sem világosíthatta fel a többieket, egyikük sem tudta, ki lehet a férfi. Aztán arra gondoltak: jól van, ahogy van, ha egyszer Athos így akarja.

Kilenc órakor útnak indult a kis lovas menet; a kocsi útját követték. Planchet vezette őket.

A hat férfi némán ügetett, ki-ki elmerült gondolataiba. Zordon alakok, akár a kétségbeesés, sötétek, mint a bosszú. Szomorú menet.

ÍTÉLET

Zivataros, komor éjszaka volt, nehéz felhők rohantak az égen, eltakarva a csillagok fényét; a hold majd csupán éjfélkor kel föl.

Néha egy-egy villám lobbant a látóhatáron, ilyenkor fölfehérlett a néptelen út, azután kialudt a fény, és minden sötétbe merült.

D'Artagnan mindegyre az élen lovagolt, Athos nem győzte visszahívogatni; alig bírta rá, hogy elfoglalja helyét a kis csapatban, máris megint előrerúgatatott; egy gondolata volt csupán: menni, menni.

Némán haladtak át Festubert-en, ahol Rochefort inasa feküdt sebesülten, majd a richebourg-i erdő mentén lovagoltak tovább; amikor a Herlier-be értek, Planchet - most is ő vezetett - balra fordult.

Hol Winter lord, hol Porthos, hol Aramis próbálkozott meg időről időre, hogy szóra bírja a vörös köpönyegest, ám az, bár minden egyes kérdésre udvariasan meghajolt, felelni egy szót sem felelt. Az utasok megértették: fontos oka van a hallgatásra, nem is faggatták tovább.

Különben is közeledett a zivatar, villám villámot ért már az ég is dörgött, ítéletidőt hirdetett a szél: süvítve cibálta a lovasok tolldíszét és hajzatát.

Megsarkantyúzták a lovakat.

Valamivel túl Fromelles-en kitört a zivatar; kibontották köpenyüket. Még három mérföld állt előttük: szakadó esőben vágattak tova.

D'Artagnan levette kalapját, köpenyét nem terítette magára; örömet tűrt, hadd paskolja az eső forró homlokát, lázban remegő testét.

Amint a kis csapat túljutott Goskalon, és már-már elérte a posta épületét, férfialak lépett ki egy fa alól, szinte egyenesen a fa törzséből, annyira elmosta körvonalait a sötétség; kisietett lovasaink elé az út közepére, megállt, és ajkára tette az ujját.

Athos megismerte Grimaud-t.

- Mi történt! - kiáltott fel D'Artagnan - már nincs Armentières-ben?

Grimaud a fejét rázta. D'Artagnan foga megcsikordult.

- Csend legyen, D'Artagnan! - szólt Athos - én vállaltam magamra mindent, én kérdezem ki Grimaud-t.

- Hol van? - kérdezte Grimaud-tól.

Grimaud a Lys felé mutatott.

- Messze? - kérdezte Athos.

Grimaud keresztbe tette két ujját, és felmutatta gazdájának.

- Egyedül? - kérdezte Athos.

Grimaud bólintott.

- Uraim - mondta Athos -, félmérföldnyire van innét a folyónál.

- Jól van, Grimaud - szólt D'Artagnan -, vezess!

Grimaud nekivágott a földeknek, és kalauzolta a lovas menetet.

Vagy ötszáz lépésnyire a patakhöz jutottak; átgázoltak rajta.

Egy villám fényében megpillantották Erquighem falut.

- Itt van, Grimaud? - kérdezte Athos.

Grimaud a fejét rázta.

- Akkor csend! - szólt Athos.

S a csapat folytatta útját.

Megint villámlott; Grimaud felemelte karját, s a villám kacskaringós, kéklő fényében magányos házikót vettek észre a folyóparton, száz lépésnyire a komptól.

Egyik ablakában lámpa égett.

- Itt vagyunk - mondta Athos.

E pillanatban az árokból kibújt valaki; Mousqueton volt; a kivilágított ablakra mutatott.

- Itt van - mondta.

- És Bazin? - kérdezte Athos.

- Én az ablakot őriztem, ő az ajtót.

- Jól van - szólt Athos -, mindnyájan hű szolgák vagytok.

Athos leugrott lováról, Grimaud kezébe nyomta a kantárt, intett a többieknek, kerüljenek az ajtó felé, s ő maga az ablakhoz indult.

A házikót két-három láb magas élősövény vette körül; Athos átugrott a sövényen, s odament az ablakhoz; az ablakon nem volt zsalugáter, de függönyeit gondosan összehúzták.

Felállt a kőpárkányra, hogy átlásson a függöny fölött.

Egy asszonyt pillantott meg a lámpafényben: sötét köpenyben ült a hunyorgó tűz mellett egy zsámolyon; rozoga asztalra támasztotta könyökét; fejét két elefántcsontfehér tenyerébe hajtotta.

Arca nem látszott, Athos ajkán mégis baljós mosoly tűnt fel; igen, ő az, ki más lehetne?

Ebben a pillanatban fölnyerített az egyik ló; milady fölnézett, megpillantotta Athos sápadt arcát az üveg mögött és felsikoltott.

Athos látta, hogy megismerték, térdével, kezével betaszította az ablakot, az üveg betört, az ablak kinyílt.

Athos ott állt a szobában, mint maga a bosszú angyala.

Milady az ajtóhoz rohant, és kinyitotta; ott meg D'Artagnan várta a küszöbön, még sápadtabban, még fenyegetőbben.

Milady sikoltva hátrált. D'Artagnan azt hitte, menekülésre gondol; attól félt, megint kisiklik a kezükből, előhúzta hát derékszíjából pisztolyát, ám Athos tiltóan emelte fel kezét.

- Tedd el a pisztolyt, D'Artagnan - mondta neki -, nem öljük meg ezt az asszonyt, hanem elítéljük. Várj még egy pillanatig, nem lesz okod panaszra. Jöjjenek be, urak.

D'Artagnan engedelmeskedett; Athos hangja oly ünnepélyesen csengett, mozdulata oly hatalmas volt, mintha az Isten küldötte, az Isten bírása volna. D'Artagnan után Porthos, Aramis, Winter lord és a vörös köpenyes férfi is belépett.

A négy inas az ajtóban és az ablaknál őrködött.

Milady egy székbe roskadt, maga elé nyújtotta karját, mintha az iszonyú látomást akarná elhessegetni; amikor megismerte sógorát, rémségeset üvöltött.

- Kit keresnek? - kiáltotta.

- Charlotte Backsont - szólt Athos -, azelőtt La Fère grófnőt, majd lady Wintert, Sheffield bárónőjét.

- Én vagyok! - mondta az asszony elhalóan, iszonyodva. - Mit akarnak?

- El akarjuk ítélni. Rég megszolgált az ítéletet - felelte Athos. - Szabadon védekezhet, mentse magát, ha tudja. Tessék, D'Artagnan úr, kegyed az első vádló.

D'Artagnan előlépett.

- Isten és emberek előtt - szólt - azzal vádolom ezt a nőt, hogy tegnap este megmérgezte és megölte Constance Bonacieux-t.

Porthos és Aramis felé fordult.

- Tanúsítjuk - mondta egyszerre a két testőr.

D'Artagnan folytatta.

- Isten és emberek előtt vádolom ezt a nőt, hogy engem is meg akart mérgezni; mérgezett bort küldött nevemre, Villeroi-ba, és levelet hamisított barátaim nevében. Engem megmentett az Isten, másvalaki halt meg helyettem: Brisemont.

- Tanúsítjuk - szólt egy emberként Porthos és Aramis.

- Isten és emberek előtt vádolom ezt a nőt, hogy fel akart bujtani: öljem meg Wardest, s mivel senki sincs itt, aki tanúskodjon, ezt magam tanúsítom. Ennyit akartam mondani.

Azzal átment a szoba túlsó felébe Porthos és Aramis mellé.

- Kegyed következik, milord! - szólt Athos.

A báró előlépett.

- Isten és emberek előtt - mondta - vádolom ezt a nőt, hogy megölette Buckingham herceget.

- Buckingham herceget megölték? - néztek egymásra szörnyülködve a jelenlevők.

- Igen - szólt a báró -, megölték! Megkaptam az urak levélbeni figyelmeztetését, és lecsukattam ezt a nőt; egyik hűséges emberem őrizetére bíztam, de megvesztegette, tört nyomott a kezébe, meggyilkoltatta vele a herceget; úgy lehet, Felton - így hívják azt az embert - azóta már fejével lakolt e némbor vétke miatt.

Az igazságtevők elborzadtak az újabb, eddig nem ismert gazságok hallatára.

- Még nincs vége - folytatta Winter lord. - Bátyámat, aki minden vagyonát kegyedre íratta - fordult miladyhez -, három óra alatt elvitte valami furcsa kór: kék foltok ütözködtek ki egész testén. Miben halt meg a férje, asszonyom?

- Iszonyatos! - kiáltotta Porthos és Aramis.

- Megölte Buckinghamet, megölte Felton, és megölte bátyámat. Igazságot követelek, s ha nem kapok, magam szolgáltatok igazságot magamnak!

És Winter lord is D'Artagnan mellé állt, helyet adva a következő vádlónak.

Milady két kezébe temette arcát, és minden erejét megfeszítette, hogy halálos örvényben kavargó gondolatait rendbeszedje.

- Most én következem - szólalt meg Athos. Egész testében reszketett, mint az oroszlán reszket a kígyó láttán. - Én következem. Amikor fiatal lány volt ez a nő, elvettem feleségül, hiába tiltakozott egész családom; vagyont és nevet adtam neki, s egy napon aztán felfedeztem, hogy bélyeget visel: tüzes lilium nyoma ékteleníti el a bal vállát.

- Hát igen! - pattant fel milady. - De követelem, hogy fedje fel, milyen bíróság szabta ki rám ezt a galád ítéletet. Követelem, hogy állítsák elém azt, aki végrehajtotta az ítéletet.

- Csendet kérek! - szólalt meg egy hang. - Erre majd én válaszolok!

A vörös köpönyegesre került a sor: most ő lépett elő.

- Ki ez az ember? Ki ez? - sikoltotta milady. Szava elcsuklott a rémülettől, haja kibomlott és égnek meredt vértelen homlokán, mintha minden szála külön életet élne.

Valamennyien odafordultak a férfi felé; Athos kivételével senki sem ismerte.

De maga Athos is döbbenve meredt rá, éppúgy, mint a többiek; fel nem foghatta, mi köze lehet az idegennek a szörnyű drámához, mely kifejtéséhez közeledik.

A vörös köpenyes lassan, ünnepélyesen milady elé állt úgy, hogy csak az asztal volt kettejük között, azután levette álarcát.

Milady mind rémültebben figyelte a fekete haj és fekete szakáll keretezte sápadt férfiarcot, de jeges közönyből egyebet nem olvashatott le róla. Azután egyszerre felüvöltött, s a falig hátrált:

- Nem! Nem igaz! Pokolbeli látomás, el innét! Nem, ez nem ő! Segítség! Segítség! - jaj-veszékelt rekedten, s a fal felé fordult, mintha pusztá kézzel akarna keresztültörni rajta.

- Ki maga? - kiáltották izgatottan a jelenet szemtanúi.

- Kérdezzék meg ezt az asszonyt - mondta a vörös köpenyes -, amint látják, ő megismer.

- A lille-i hóhér! A lille-i hóhér! - kiáltotta milady tébolyultan az iszonyattól, s hogy le ne roskadjon, mindkét kezével görcsösen tapadt a falhoz.

Mindnyájan visszahőköltek, s a vörös köpenyes egyedül maradt a szoba közepén.

- Jaj! Kegyelem! Irgalom! - kiáltozott a nyomorult nő térdre borulva.

Az idegen megvárta, amíg elcsendesedik.

- Ugye mondtam, hogy ismer! - folytatta aztán. - Igen, Lille város hóhéra vagyok. S hogy mi közöm az itteni eseményekhez? Hallgassák meg történetemet.

Valamennyi tekintet a férfi alakján csüggett; mohón, vacogva várták minden szavát.

- Ez a nő lánykorában éppolyan szép volt, amilyen most. Templemar-i bencés apáca volt. Fejébe vette, hogy elcsavarja a zárda fiatal, tiszta szívű, hívő lelkiatyjának a fejét, és szándékát siker koronázta; kárhozatba vinné a szenteket is.

- Szent, visszavonhatatlan eskü kötötte mindkettőjüket; tudták, mindketten vesztükbe rohannak, ha nem vetnek véget viszonyuknak. Ez a nő rávette a papot, hogy tűnjenek el a vidékről, de hogy eltűnhessenek, hogy együtt menekülhessenek, hogy Franciaország más vidékén háborítatlanul, nyugodtan élhessenek, pénzt kellett szerezniük, de pénze nem volt sem neki, sem a papnak. A pap ellopta és eladta az áldozati edényeket, mikor azonban éppen útra készülődtek, elfogták mind a kettőt.

- Egy hét múlva megszédítette börtönőrének fiát, és elmenekült. A fiatal papot tízévi börtönre és megbélyegzésre ítélték. Én, mint az a nő is mondta, Lille város hóhéra voltam. Az én tisztem volt, hogy a bűnöst megbélyegezzem, a bűnöst, tulajdon testvéremet!

- Megesküdtem, hogy a büntetésben, ha nem is teljesen, osztozni fog ez az asszony is, aki vesztébe vitte a bátyámat, aki nemcsak bűntársa volt, hanem felbujtója is. Gyanítottam, hol bujkál, nyomába szegődtem, utolértem, gúzsba kötöttem, és rásütöttem az ő vállára is a tüzes liliumot.

- Egy napra rá, hogy Lille-ből visszatértem, bátyám is megszökött; rám kenték, hogy összejátszottam vele, és elítéltek: amíg nem jelentkezik, engem ültetnek börtönbe helyette. Szegény bátyám mit sem tudott erről az ítéletről; szaladt ez után a nő után; Berrybe menekültek; ott a bátyám egy kis plébánia papja lett. Elhíresztelték, hogy ez a nő a húga.

- A vidék földesura fölkereste a papot, meglátta állítólagos hűgát, és beleszeretett, sőt bejelentette, hogy feleségül veszi. Erre a nő faképnél hagyta azt, akit már tönkretett, hogy tönkretegye újabb áldozatát. Így lett La Fère grófnő a neve...

E név hallatára, mely Athos neve is volt, mindannyian Athosra néztek, az pedig bólintott: mind egy szóig igaz, amit a hóhér beszél.

- Szegény bátyám - folytatta a hóhér - félőrülten, kétségbeesetten visszatért Lille-be; eltökölte, hogy leveti magáról az élet nyűgét, miután ez a nő a becsületét is, boldogságát is elrabolta; a városban megtudta, hogy engem ítélték el helyette, jelentkezett a börtönben, és még aznap este felakasztotta magát a cellarácsra.

- Az igazság kedvéért meg kell még mondanom, hogy akik elítéltek, állták szavukat: miután a holttest személyazonosságát megállapították, szabadlábra helyezték.

- Ez hát a bűne ennek a nőnek, ezzel vádolom, ezért viseli a lilium bélyegét.

- D'Artagnan úr - szólt Athos -, mi legyen ennek az asszonynak a büntetése?

- Halál! - felelte D'Artagnan.

- Milord Winter - folytatta Athos -, mi legyen a büntetése?

- Halál! - válaszolta Winter lord.

- Porthos és Aramis urak - folytatta Athos -, legyenek bírái: mi legyen a büntetése?

- Halál! - felelte tompán a két testőr.

Milady torkából iszonyú üvöltés tört elő; térden csúszva közeledett bíráihoz.

Athos felemelte kezét.

- Charlotte Backson, La Fère grófnő, milady Winter - mondta neki -, a föld és az ég, az emberek és az Isten megelégtették bűneit. Ha tud még imát, mondja el, mert kimondták fejére az ítéletet, s ez az ítélet: halál.

E szavak széttépték milady minden reményét; talpra állt, és szólni készült, de ereje cserbenhagyta; érezte, hogy egy erős kéz markol a hajába könyörtelenül, s úgy hurcolja magával, oly menthetetlenül, mint maga a végzet; nem is viaskodott hát tovább, ment kifelé a viskóból.

Winter lord, D'Artagnan, Athos, Porthos és Aramis követte. Az inasok gazdáik után lépkedtek, s a betört ablakú, nyitott ajtajú szoba elnéptelenedett: a kormos lámpa szomorúan pislákkolt az asztalon.

A KIVÉGZÉS

Éjfél lehetett; a csorba, fogyó hold az oszladozó vihartól vérvörösen éppen kelt Armentières fölött; fakó fényében kirajzolódtak a városka házainak sötét vonalai és a magas, ösztövért templomtorony áttört kőcsipkézete. Átellenben olvadt ezüstként hömpölyögtek a Lys habjai; a túlsó parton komor lombkoronák derengtek a viharos ég háttérében, melyen vemhes, rőt felhők kergették egymást, mintegy alkonyi félhomályt varázsolva éjnek évadján: a vidékre. Balra elhagyott, ódon malom meregette béna szárnyait, düledező romjai között időről időre bagoly sivített élesen, egyhangúan. A baljós menet útja mellett a lapályon jobbra-balra feltűnedezett néhány alacsony, görcsös fatörzs, mint megannyi törpe torzalak, aki a késői utasra leskelődik e gyászos órán.

Időnként villám cikázott végig széles ívben az egész látóhatáron, kígyózva tekergett aombok sötétlő tengere fölött, s félelmes, görbe kardja kettéhasította a vizet s az eget. Szellő sem rezdült a fülledt levegőben. Halálos némaság nehezedett a természetre; sáros, csuszamlós volt a föld a lehullott esőtől; mindnyájan érezték a friss fű átható illatát.

Miladyt két inas vonszolta, jobbról-balról tartották karjait, mögötte a hóhér haladt; Winter lord, D'Artagnan, Athos, Porthos és Aramis a hóhér után ment.

A sort Planchet és Bazin zárta be.

A két inas a folyó felé vezette miladyt. Az asszony néma volt, csak tekintete szólt olyan ékesen, mint még talán soha, könyörögve pillantott hol egyikükre, hol másikukra.

Egyszer, amikor valamennyivel megelőzték a többieket, megszólította a két inast:

- Ezer aranyat kaptok, ha segíttek a menekülésben; ha meg gazdáitok kezére adtok, drágán fizették hálálomért, mert bosszúállóim itt járnak már a közelben.

Grimaud tétovázott. Mousqueton minden porcikája reszketett.

Athos meghallotta milady hangját, odasietett, Winter lord követte.

- Váltsák le az inasokat - parancsolta -, beszélt velük ez a nő, máris megbízhatatlanok.

Szóltak Planchet-nak és Bazinnek, és azok vették át Grimaud és Mousqueton helyét.

A folyópartra érve a hóhér miladyhez lépett, és kezét-lábát összekötötte.

Erre megszólalt az asszony, és rájuk ripakodott.

- Gyáva, nyomorult gyilkosok, tízen álltok össze egy asszony ellen; tudom, most nincs segítség, de lesz, aki bosszút áll értem, vigyázzatok!

- Maga nem asszony - szólt hidegen Athos -, nem emberi lény, maga pokolfajzat, akit most visszaküldünk a pokolba.

- Ó, a sok tisztos úr! Erény bajnokai! - rikácsolta milady. - Minden hiába: ha csak egy hajam szála is meggörbül, gyilkosok vagytok valamennyien.

- A hóhér nem gyilkos, ha ő is, asszonyom - szólt a vörös köpönyeges, megrázva széles kardját -, a hóhér a legvégső bíró: *Nachrichter* - ahogy szomszédaink, a németek nevezik.

Közben megkötözte a nőt, aki vadul felüvöltött; hangja furcsán, sötéten szállt tova az éjszakában, és beleveszett az erdő sűrűjébe.

- Ha bűnös vagyok, ha csakugyan elkövettem azt, amivel vádolnak - ordította milady -, állítsanak bíróság elé; maguk nem a bíráim, nem ítélnének el!

- Hát Tyburn? Azt hiába javasoltam? Miért nem akarta? - kérdezte Winter lord.

- Mert élni akarok! - kiáltotta dulakodva milady. - Mert nem akarok meghalni! Még olyan fiatal vagyok!

- Az a nő is fiatal volt, aki meghalt Béthune-ben, még fiatalabb is, mint kegyed, mégis megmérgezte, asszonyom - mondta D'Artagnan.

- Kolostorba vonulok, apáca leszek - hajtogatta milady.

- Apáca már volt, és otthagya a kolostort, hogy a bátyámat tönkretégye - mondta a hóhér.

Milady felsikoltott rémületében, és térdre rogyott.

A hóhér felnyalábolta, hogy a csónak felé vigye.

- Jaj istenem! - kiáltozott az asszony. - Jaj istenem! vízbe fojtanak!

Olyan szívettépően sikoltozott, hogy D'Artagnan, aki a milady üldözésében olyan kérlelhetetlen volt, egy fatönckhöz támaszkodott, lehorgasztotta fejét, és mindkét kezét fülére tapasztotta, ám mégis egyre hallotta az asszony fenyegetőzését, sikoltozását.

D'Artagnan volt a legfiatalabb a férfiak között: meglágyult a szíve.

- Nem! Ez iszonyú! nem nézhetem tovább! Nem lehet, hogy így pusztuljon el ez a nő!

Milady meghallotta szavait; újra felderengett lelkében a remény.

- D'Artagnan! D'Artagnan! - kiáltotta a férfi felé. - Nem felejtethed el, hogy szerettelek!

A fiatalember megindult milady felé.

De Athos felkelt, kivonta kardját, és útjába állt.

- Még egy lépés, D'Artagnan - mondta -, s kardomba ütközöl.

D'Artagnan térdre hullva imádkozott.

- Rajta, hóhér - folytatta Athos -, teljesítsd kötelességedet.

- Örömet, uram - szólt a hóhér -, mert mint jó katolikus szentül hiszem, hogy igaz dolgot cselekszem, ha elbánok ezzel a nővel tisztem szerint.

- Jól van.

Athos milady elé állt.

- Megbocsátok minden gazságodért - mondta neki -, megbocsátom, hogy kettétörted jövőmet, tönkretetted becsületedet, bemocskoltad szerelmemet, mindörökre kiölted szívemben a reményt, és ezzel eljátszottad üdvösségemet. Halj meg békében.

Most Winter lord lépett elő.

- Megbocsátom, hogy megmérgezte a bátyámat, hogy megölette Buckingham herceget; megbocsátom szegény Felton halálát, megbocsátom, hogy az életemre tört. Haljon meg békében.

- Nekem pedig - mondta D'Artagnan -, bocsássa meg, asszonyom, hogy nemeshez méltatlan fondorlattal magamra vontam haragját; viszonzásul én is megbocsátom kegyednek szegény barátnőm halálát, és a kegyed bosszújának könyörtelen cselszövéseit; megbocsátom és megsiratom kegyedet, asszonyom. Haljon meg békében.

- *I am lost!* - suttogta milady. - *I must die!*³⁵

Felegyenesedett, körülhordozta lobogó tekintetét: mintha láng csapott volna ki a szeméből.

De nem látott semmit.

Hallgatózott. Semmi nesz.

Körülötte senki, csak ellenségei.

- Hol fogok meghalni? - kérdezte.

- A túlsó parton - felelt a hóhér.

A bárkához kísérté az asszonyt; amikor maga is beszállni készült, Athos pénzt nyomott a kezébe.

- Íme a bér a kivégzésért - mondta a hóhérnak -, hadd lássák, nem gyilkosok, hanem bírák vagyunk.

- Jól van - szólt a hóhér. - Most pedig ez a nő is tudja meg, hogy amit teszek, nem pénzért teszem, hanem kötelességet teljesítek.

S a folyóba vetette a pénzt.

A csónak megindult a Lys bal partja felé, vitte az ítéletvégrehajtót s az elítéltet; a többiek a jobb parton maradtak; térden állva néztek a csónak után.

A ladik lassan siklott a komp kötele mentén; éppen egy sápadt felhő úszott a víz fölött, az szórta rá derengő fényét.

Látták, amint kiköt a túlsó parton; utasainak körvonala feketén vált ki a rőt háttérből.

Átkelés közben milady észrevétlen kioldotta lábán a kötelet; amint a parthoz értek, kiugrott a csónakból, és futásnak eredt.

De síkos volt a talaj, a part szegélyén megcsúszott, és térdre bukott.

Bizonyára babonás félelem fogta el: megértette, hogy az ég is elpártolt tőle, ott maradt, ahol elesett, lehajtott fejjel, megkötözött kézzel.

A túlsó partról jól látták, amint a hóhér lassan fölemeli karját; a holdsugár megcsillant a széles pengén, a két kar lesújtott; hallották a pallos suhintását, az áldozat jajszavát, majd a csonka törzs földre dőlt a csapás alatt.

A hóhér levetette vörös köpenyét, a földre terítette, rátette a holttestet, mellé dobta a fejét, a köpeny négy sarkát összekötötte, vállára vetette, és megint a csónakba szállt.

A Lys közepén megállította ladikját, a terhet a víz fölé emelte, és nagy hangon így kiáltott:

- Legyen meg az Isten akarat!

S a vízbe dobta a testet, az pedig a mélységbe süllyedt, és elmerült a habokban.

---

³⁵ *I am lost, I must die*: végem van, meg kell halnom.

A négy testőr három nap múlva visszaérkezett Párizsba; nem lépték túl szabadságukat, s még akkor este, szokás szerint, jelentkeztek Tréville úrnál.

- Nos, urak! Jól szórakoztak a kiránduláson? - kérdezte a derék testőrkapitány.

- Csodálatosan! - felelte Athos a maga és társai nevében.

A TÖRTÉNET VÉGE

A következő hónap hatodik napján a király, amint a bíborosnak megígérte, visszaindult Párizsból La Rochelle-be; még most is hatása alatt volt a megdöbbentő hírek, hogy Buckinghamet megölték.

A királyné jól tudta ugyan, hogy a férfi, akit annyira szeret, veszélyben forog, mégsem akart hinni a fülének, amikor jelentették neki a halálhírt, sőt meggondolatlanul így kiáltott:

- Nem igaz! Levelet kaptam tőle.

Másnap azonban megbizonyosodott róla, hogy a gyászos hír igaz. La Porte, akit I. Károly parancsa éppúgy visszatartott Angliában, mint minden idegent, végre megérkezett, és átadta a királynénak Buckingham halotti ajándékát.

A király boldog volt, meg sem próbálta leplezni örömét, sőt szinte kérkedett vele a királyné előtt. XIII. Lajos gyenge jellem volt, nem tudta, mi a nagylelkűség.

De jó kedve nem tartott sokáig, ismét nyűgös hangulat telepedett rá; vonásairól hamar lehervadt a vidámság derűje; jól tudta: mihelyt a táborba ér, szolgástor vár rá, és mégis visszament La Rochelle-be.

Maga előtt látta a bíboros dermesztő, óriáskígyó-tekintetét, ő meg, mint a madárka, csak szökdécselt előtte ágról ágra, de hiába, nem menekülhetett.

Nem is volt hát valami nagyon vidám ez a visszatérés La Rochelle-be. Különösen a mi négy cimboránkon csodálkoztak váltig bajtársaik: komoran, lehorgasztott fejjel lovagoltak egymás mellett a sorban. Egyedül Athos emelte fel olykor-olykor széles homlokát; szeme megvillant, ajkán keserű mosoly játszadozott, azután ő is visszasüllyedt gondolataiba, akárcsak három barátja.

Mihelyt a kíséret a városba ért s a királyt szállására vezették, a négy cimborá vágy sátrába tért, vagy meghúzódott egy eldugott csapszékből; de nem kártyáztak, nem ittak, csak halkán beszélgettek, mindegyre figyelve, nem hallja-e szavaikat valaki.

Egy napon, miközben a király megszakította útját, hogy a szarka röpködését figyelje, négy barátunk pedig, szokás szerint, vadászat helyett az egyik útszéli kocsmában üldögélt, egy férfi vágatott a fogadó elé lóhalálában La Rochelle felől, megállt a kapu előtt, betért egy pohár borra, és körülvizslatott a szobában, ahol a négy testőr iddögölt.

- Hohó! D'Artagnan úr! - szólította meg a fiatalembert - ugye nem tévedek, kegyed az?

D'Artagnan odanézett, és nagyot rikkantott örömeiben. Rossz szellemét látta maga előtt, a meung-i ismeretlent, aki a Sírások utcájában, majd Arras-ban is kisiklott a kezéből.

D'Artagnan kardot rántott, s az ajtóhoz rohant.

Csak hogy az ismeretlen ezúttal nem menekült el, hanem leszökött a nyeregből, és D'Artagnan felé sietett.

- No, uram! - szólt a fiatalember. - Most hát helyben vagyunk, most már nem szalasztom el.

- Magam sem szeretném, ha elszalasztana, uram, mert éppen uraságot keresem: a király nevében letartóztatom. Kérem, ne tiltakozzék, nyújtsa át a kardját; figyelmeztetem, hogy a fejével játszik.

- Kicsoda az úr? - kérdezte D'Artagnan. Leereszteni már leeresztette, de még nem adta át a kardot.

- Rochefort lovag - felelt az ismeretlen -, Richelieu bíboros úr fegyvernöke; parancsom van, hogy vezessem Őeminenciája elé uraságodat.

- Lovag uram - szólalt meg Athos, előrelépve - éppen Őeminenciájához igyekszünk; remélem, beéri annyival, ha D'Artagnan úr szavát adja, hogy egyenest La Rochelle-be siet.

- Az a parancs, hogy adjam át őreinek: azok majd a táborba kísérik.

- Nemesi szavunkat adjuk, uram, hogy magunk leszünk az őrei, de nemesi szavunkat adjuk arra is - fűzte hozzá Athos, összeráncolva szemöldökét -, hogy D'Artagnan úr nem válik meg tőlünk.

Rochefort lovag hátratekintett, és látta, hogy Porthos meg Aramis elállta az ajtót; megértette, hogy ki van szolgáltatva a négy férfinak.

- Uraim - mondta ekkor -, ha D'Artagnan úr átnyújtja kardját, és ő is becsületszavát adja, akkor beérem ígéretükkel, hogy D'Artagnan urat Őeminenciája szállására kísérik.

- Szavamat adom, uram - mondta D'Artagnan -, tessék, itt a kardom.

- Jobb is így - szólt Rochefort -, legalább folytathatom utamat.

- Ha miladyhez indul - mondta hidegen Athos -, úgyis hiába, nem találja meg.

- Mi történt vele? - kérdezte Rochefort, felkapva fejét.

- Jöjjön vissza a táborba, majd megtudja.

Rochefort egy pillanatig tűnődött, azután, minthogy amúgy sem voltak egynapi járásnál messzebb Surgerès-től, ameddig a bíboros a király elé ment, úgy döntött, megfogadja Athos tanácsát - és maga is visszatér velük.

Már csak azért is jobb, ha ezt teszi, mert így szemmel tarthatja a foglyot.

Így hát útnak eredtek.

Másnap délután három órakor értek Surgerès-be. Itt várta a bíboros XIII. Lajost. A miniszter meg a király körüludvarolta egymást, boldogok voltak, hogy ha véletlenül is, de szerencsésen megszabadultak veszélyes ellenfelüktől, aki egész Európát Franciaországra uszította. Rochefort közben már értesítette Richelieu-t, hogy D'Artagnan fogságba került, s mivel a bíboros alig várta, hogy beszéljen vele, elbúcsúzott a királytól, és meghívta, tekintse meg másnap az immár befejezett zárógátat.

Este ért szállására a La Pierre hídhoz; a ház kapujában ott várta D'Artagnan lefegyverezve s a három testőr fegyveresen.

Ezúttal ő volt a nyeregben, zordon pillantást vetett hát a négy cimborára, majd D'Artagnanra tekintett, és intett neki, hogy kövesse.

D'Artagnan engedelmeskedett.

- Megvárunk, D'Artagnan - szólt Athos olyan hangosan, hogy a bíboros is hallja.

Őeminenciája összevonta szemöldökét, egy pillanatra megállt, majd némán folytatta útját.

D'Artagnan belépett a bíboros után, az ajtót pedig nyomban őrség állta el. Őeminenciája bevonult dolgozószobájába, és intett Rochefort-nak, vezesse be az ifjú testört.

Rochefort teljesítette a parancsot, azután eltávozott.

D'Artagnan magára maradt, szemtől szembe a bíborossal; most találkozott vele másodízben, és - mint később mondta - mérget vett volna rá, hogy ez lesz utolsó találkozásuk.

Richelieu a kandallóhoz támaszkodott; D'Artagnantól egy asztal választotta el.

- Uraságodat parancsomra tartóztatták le - mondta D'Artagnannak.

- Hallottam, kegyelmes uram.

- Tudja miért?

- Nem, kegyelmes uram; erre csupán egy ok lehet, de ezt még Eminenciád sem ismeri.

Richelieu metsző pillantást vetett a fiatalemberre.

- Ugyan! - mondta. - Hogy értsem ezt?

- Ha kegyeskedik tájékoztatni, mi a vád ellenem, akkor majd én is elmondom, mit követtem el.

- Mi a vád? Olyasmi, aminél jóval kevesebért is sokan a fejükkel lakoltak, bár magasabb polcon ültek, mint uraságod! - mondta a bíboros.

- Hallgatom, kegyelmes uram! - szólt D'Artagnan olyan nyugodtan, hogy a bíboros szinte hűledezett.

- Az a vád, hogy levelez az ország ellenségeivel, hogy kifürkészi az állam titkait, s hogy megpróbálta megghiúsítani főparancsnoka terveit.

- És ki vádol ezzel, kegyelmes uram? - kérdezte D'Artagnan, mert gyanította, hogy milady keze van a dologban. - Egy asszony, akit megbélyegzett a francia törvény, aki Franciaországban is, Angliában is férjhez ment; aki megmérgezte második férjét és kis híján engem is!

- Hogy értsem ezt, uram! - kiáltotta ámuldozva a bíboros - és miféle asszonyról beszél?

- Milady Winterről - felelte D'Artagnan -, igen, milady Winterről; Eminenciád bizonyára mit sem tudott gazságairól, midőn bizalmával megajándékozta.

- Uram - szólt a bíboros -, ha milady Winter elkövette ezeket a bűnöket, akkor bűnhődni fog.

- Már megbűnhődött, kegyelmes uram.

- Ki büntette meg?

- Mi.

- Milady Winter börtönben van?

- Milady Winter meghalt.

- Meghalt! - ismételte a bíboros, mintha nem hinne fülének - meghalt! azt mondja, meghalt?

- Három ízben akart megölni, s én megbocsátottam neki, de megölte azt az asszonyt, akit szerettem. Akkor elfogtam őt barátaimmal, törvénybe szólítottuk, és halálra ítéltük.

Ezután elmondta, hogyan mérgezte meg Bonacieux-nét milady a béthune-i karmelita zárdában; hogyan ítélték el a magányos házikóban, s hogyan végezték ki a Lys partján.

A bíboros ritkán borzongott, most azonban végigfutott hátán a hideg.

Azután, mintha kimondatlan gondolat kerítené hatalmába, komor vonásai lassanként felderültek, és végül tökéletes derű ömlött el rajtuk.

- Ezek szerint - szólalt meg, és szelíd hangja különös ellentétben állt szigorú szavaival -, az urak saját maguk bíraskodtak saját ügyükben, mintha nem tudnák, hogy aki önkényesen büntet másokat, az gyilkosságot követ el!

- Kegyelmes uram, esküszöm, egy pillanatig sem harcolok az életemért. Ami büntetést rám szab Eminenciád, elviselem. Az életet nem becsülöm sokra, nem félek a haláltól.

- Igen, uram, tudom: uraságod kemény legény - szólt a bíboros csaknem kedvesen -, meg is mondom hát jó előre: bíróság elé kerül, sőt el is ítéljük.

- Bárki más azt mondhatná Eminenciádnak, hogy máris zsebében a felmentés, de én csak annyit mondok: parancsoljon velem, kegyelmes uram, készen állok.

- Micsoda felmentés? - csodálkozott Richelieu.

- Igen, a felmentés, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

- Ki írta alá? A király?

Valami sajátságos megvetés csengett a bíboros hangjában.

- Nem; Eminenciád személyesen.

- Én? Megbolondult, uram?

- Eminenciád bizonyára megismeri saját keze vonását.

És D'Artagnan átnyújtotta a bíborosnak az értékes papírt, melyet Athos csikart ki miladytól, és D'Artagnannak adott menlevélként.

Richelieu kézbe vette az iratot, és lassan, tagolva olvasta:

Jelen sorok birtokosa parancsom szerint és az állam érdekében tette, amit tett.

1627. december 3.

Richelieu

Azután hosszan, mélyen elgondolkozott, de nem adta vissza D'Artagnannak a papirost.

- Azt latolgatja, milyen kivégzés lesz a legmegfelelőbb - gondolta D'Artagnan -, eh! bánom is én! legalább meglátja, hogyan hal meg egy igazi nemes.

Éppen a legjobb kedvében volt hozzá, hogy hősiesen szembe nézzen bármi halállal.

Richelieu pedig egyre csak tűnődött, és morzsolgatta kezében a papírt. Végre feltekintett, sasszemét a fiatalember egyenes, nyílt, értelmes vonásaira szegezte, egy hosszú hónap szenvedéseit olvasta le könny szántotta arcáról, és immár harmad- vagy negyedízben ötlött eszébe, milyen szép jövő várhatna a fiúra, hiszen még alig huszonegy éves, és mennyi hasznot hajtana ügyes gazda kezében a tettereje, bátorsága, eleven esze.

Másrészt milady tömérdek gazsága, hatalma, ördögi egyénisége nemegyszer megrémítette már. Titokban szinte örült, hogy örökre megszabadult veszélyes cinkosától.

Lassan darabokra tépte a papírt, melyet D'Artagnan nagylelkűen átadott neki.

- Végem van - gondolta D'Artagnan.

Mélyen meghajolt a bíboros előtt, mintha azt mondaná: „Uram, legyen meg a Te akaratod.”

A bíboros az asztalhoz lépett, és csak úgy állva, néhány sort vetett egy csaknem egészen teleírt pergamenre, majd rányomta pecsétjét.

- Most írja alá az ítéletemet - mondta magában D'Artagnan -, megkímél a Bastille-tól s a bírósági huzavonától. Igazán szép tőle.

- Tessék, uram - mondta neki a bíboros -, elvettem uraságotól az egyik felhatalmazást, másikat adok helyette. Az oklevélen üresen hagytam a név helyét, töltsé ki saját maga.

D'Artagnan habozva nyúlt az iratért, és belepillantott.

Testőr hadnagyi kinevezés volt.

Térdre hullott a bíboros előtt.

- Kegyelmedé az életem, Eminenciás uram - rebegte -, parancsoljon velem ezentúl. De, sajnos, nem érdelek ilyen nagy kegyet: három jó barátom sokkal méltóbb rá, sokkal inkább megszolgálták...

- Derék fickó maga, D'Artagnan - vágott szavába a bíboros, és barátságosan megveregette vállát. Tetszett neki, hogy végre megtörte ezt a szilaj jellemet. - Bánjon tetszése szerint a kinevezéssel. De ne feledje, hogy uraságnak adtam, ha a név kitöltetlen is.

- Sosem felejttem el - felelte D'Artagnan -, efelől bizonyos lehet, kegyelmes uram.

A bíboros megfordult, és hangosan kiszólt:

- Rochefort!

A lovag nyilván az ajtónál állhatott, mert nyomban betoppant.

- Rochefort - mondta a bíboros -, nézze meg jól D'Artagnan urat. Barátaim sorába fogadom, öleljék hát meg egymást, s akinek kedves az élete, az jól vigyázzon!

Rochefort és D'Artagnan tessék-lássék összeölelkezett, de a bíboros résen állt, rajtuk tartotta éles szemét.

Egyszerre léptek ki a szobából.

- Még találkozunk, uram, igaz-e?

- Amikor óhajtja - felelte D'Artagnan.

- Ami késik, nem múlik - mondta Rochefort.

- Tessék? - szólt közbe Richelieu, kinyitva ajtaját.

A két férfi egymásra mosolygott, kezet szorított, és mélyet bókolt a bíboros felé.

- Már éppen fogytán volt a türelmünk - fogadta Athos D'Artagnant.

- Itt vagyok, barátaim! - felelte D'Artagnan - szabadon, mint a madár, sőt magas kegyben.

- Remélem, elmondja, hogyan csöppent bele.

- Még ma este.

És valóban, még akkor este megjelent Athos lakásán. Barátja éppen spanyol borocskáját szopogatta, ez volt, számára az esti ájtatosság.

Elmondta neki, mi történt vele a bíborosnál, azután előhúzta zsebéből a kinevezést.

- Tessék, jó Athosom - mondta neki -, ez természetesen kegyedet illeti.

Athos, mint mindig, szelíden, kedvesen mosolygott.

- Athosnak - szólt - túl sok ez, fiacskám; La Fère grófnak meg túl kevés. Tartsa meg azt a kinevezést; sajnos, elég nagy árat fizetett érte.

D'Artagnan elköszönt, és azután Porthosnál kopogtatott.

Barátját a tükör előtt találta. Káprázatos csipkedísszel borított, gyönyörű ruhában páváskodott.

- Á! kegyed az, kedves barátom - fogadta D'Artagnant. - Nos mit szól új ruhámhoz?

- Csodás! - mondta D'Artagnan. - De én még szebb ruhát ajánlok kegyednek.

- Nono! - szólt Porthos.

- Úgy bizony: hadnagyi egyenruhát.

Elmondta Porthosnak találkozását a bíborossal, majd kihúzta zsebéből a kinevezést.

- Tessék, cimbora - mondta neki -, írja rá a nevét, és legyen jó parancsnokom.

Porthos rápillantott a pergamenre, azután D'Artagnan nagy ámulatára visszaadta.

- Hát igen, - szólt -, nagyon jólesne, nem tagadom, de nem sokáig élvezhetném ezt a nagy kegyet. Mialatt Béthune-ben jártunk, meghalt hercegnőm férjura, s az elhunyt úri ember pénzesládája oly hívogatóan tárja felém karját, hogy nem tehetek mást; elveszem az özvegyet. Amint látja, éppen esküvői ruhámat próbálom. Tartsa meg hát magának, kedves barátom, a kinevezést.

És visszaadta D'Artagnannak a pergament.

A fiatalember továbbment Aramishoz.

Aramis egy imázsámolyon térdepelt, előtte kinyitott imakönyve, abba hajtotta homlokát.

Elmondta neki is találkozását a bíborossal, majd harmadízben is előhúzta zsebéből a kinevezést.

- Kedves barátunk, homályba rejtőző vezércsillagunk és támogatónk - mondta neki -, fogadja el ezt a kinevezést. Bármelyikünknel jobban kiérdemelte, hisz mindig üdvös eredmény követte bölcs tanácsait.

- Drága barátom! - szólt Aramis. - Sajnos, legutóbbi kalandjaink folytán végképp megutáltam a világi életet meg a kardot. Végérvényesen kész az elhatározásom: az ostrom után bevonulok a lazaristákhoz. Kedves D'Artagnan, tartsa meg hát a kinevezést; az Isten is katonának teremtette; érdemes, merész kapitány lesz kegyedből.

D'Artagnan szemében a hála s az öröm könnye csillogott. Visszament Athoshoz, aki most is asztala mellett ült, s utolsó pohár malagaborát villogtatta a lámpafényben.

- Hát ők is visszautasították! - mondta neki.

- Nem is méltó rá senki úgy, mint kegyed, fiacskám.

Tollat fogott, ráírta D'Artagnan nevét a kinevezésre, és kezébe nyomta a pergament.

- Nem lesz hát több barátom! - szólt a fiatalember. - Magamra maradok keserű emlékeimmel...

Kezébe hajtotta fejét, és két könnycsepp gördült le arcán.

- Fiatal vagy még, fiam - felelte neki Athos -, s az idő megédesíti majd keserű emlékeidet.

EPILÓGUS

La Rochelle most már hiába várta segítségül az angol hajóhadat és a Buckingham ígérte hadosztályt. A város egy évig tartó ostrom után megadta magát. 1628. október 28-án aláírták a fegyverletételt.

A király ugyanezen év december 23-án ünnepélyesen visszatért Párizsba. Olyan diadalmasan fogadták, mintha nem is franciákon aratott volna győzelmet, hanem idegen ellenségen. A Szent Jakab-városon át vonult be, lombokkal díszített diadalívek alatt.

D'Artagnan felöltötte a hadnagyi ruhát. Porthos kilépett a szolgálatból, s még a következő évben feleségül vette Coquenard-né asszonyt: az áhítozott pénzesláda nyolcszázezer frankot rejtegetett.

Mousqueton káprázatos libériát kapott, s élete legfőbb vágya valóra vált: aranyos hintó hátsó lépcsőjén kocsikázhatott városszerte.

Aramis egyik lotharingiai útján hirtelen eltűnt szem elől, s többé egy sort sem írt barátainak. Később tudták meg - Chevreuse asszony árulta el két-három szeretőjének -, hogy szerzetbe lépett az egyik nancyi kolostorban.

Bazin laikus testvér lett.

Athos egészen 1631-ig D'Artagnan parancsnoksága alatt testörkődött, amikor is, egyik touraine-i utazása után, ő is kilépett a szolgálatból. Arra hivatkozott, hogy kisebbfajta örökségre tett szert Roussillonban.

Grimaud követte Athost.

D'Artagnan háromszor verekedett meg Rochefort-ral, mind a háromszor megsebesítette.

- Legközelebb biztosan megölöm - mondta neki, miközben fölsegítette.

- Kegyednek is, nekem is legjobb lesz talán, ha most már abbahagyjuk - válaszolt a sebesült. - Kutyateremtette! akár hiszi, akár nem, mindig a barátja voltam, hiszen csak egy szavamba került volna a bíborosnál, s a legelső alkalommal kitörte volna a nyakát.

Most már őszintén összeölelkeztek; egyikük sem forgatott hátsó gondolatot a fejében.

Planchet, Rochefort jóvoltából, őrmester lett a gárdisták századában.

Bonacieux úr vígan élt, hírét sem hallotta feleségének soha többé, és - őszintén szólva - rá sem hederített. Egy napon, eléggé oktondín, ismét felhívta magára a bíboros figyelmét, Richelieu pedig azt üzenté neki, gondja lesz rá, hogy soha többé ne lászon hiányt semmiben. Így is lett: Bonacieux úr másnap este hétkor elindult a Louvre-ba, és többé színét sem látták a Sírások utcájában; a jól értesültek szerint, Őeminenciája bőkezű gondoskodása folytán, valahol az egyik királyi kastélyban kapott élethossziglan ellátást és lakást.

Vége